הלכה · שולחן ערוך · מפרשים

עיקרי הדט אורח חיים

רבי דניאל טירני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

עיקרי הדט אורח חיים

רבי דניאל טירני

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/עיקרי-הדט-אורח-חיים/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 4
סימן א 5
שב יעקב א"ח סימן א 6
סימן ב דיני ציצית ותפילין 11
סימן ג דיני ש"צ וצירוף גדול וקטן
וקדיש 33
סימן ד דיני פסוקי דזמרה וק"ש 43
סימן ה דיני תפל' ונש"כ ונפ"א 53
סימן ו דיני קריאת התורה ועולים
ומפטיר 73
סימן ז דיני פסולי ס"ת 97
סימן ח דיני בה"כ ותשמישי מצוה
וקדושה 113
סימן ט דיני נמ"י וסעודה ובה"מ 127
סימן י דיני ברכת הנהנין ושאר ברכות . 141
סימן יא דיני ע"ש 159
סימן יב דיני תפלות שבת והפטורה . . . 168
סימן יג דיני קידוש והבדלה וסעודות שבת
ותענית 175
סי ט"ו דיני עירובין וטלטול מרשות
לרשות 218
סימן טז דיני ער"ח ור"ח וברכת הלבנה . 229
סימן יז דיני ע"פ ותענית בכורות 238
סימן יח דיני חמין בפסח ושע"ע
הפסח 253
סימן יט דיני הסדר וכוסות ומצה 279
סימן כ דיני דברים אחרים השייכים
לפסח 293
סימן כא דיני ספירת העומר ודברם
הנוהגים בימים ההם 296
שאלה 297
תשובה 298
תשובתי הצעירה 308
תשובתי הצעירה 323
סימן כב דיני יו"ט ראשון וב' 333
סימן כג דיני מת ונפלים בי"ט 353
סימן כד דיני עירובי תבשילין 356
סימן כו דיני מת ואבלות בחול המועד . 362
סימן כז דיני בין המצרים 365
סימן כח דיני ערב ט"ב וט"ב 372
סימן כט דיני תענית ויא"ר ציי"ט 379
סימן ל דיני ימים נוראים ור"ה 393
סימן לא דיני ימים שבנתים ויה"כ 403
סימן לב דיני סוכה ומצות הישיבה שם .408
סימן לג דיני לולב ושאר מיניו 414
סימן לד דינים אחרים השייכים לחג
וש"ע 428
סימן לה דיני חנוכה 434
תם ונשלם שבח לאל בורא עולם 455

הקדמה

הקדמת הצעיר המחבר אשר בבלי דעת מלין יחבר

מה טיבה של מגילת סדרים הלז אשר סדרתי ולקטתי ומאי נפקא מינה ללקט אור"ות, ללקוט שושנים ששונים הלכות וקרב זה אל זה דברי חכמים כדרבונות ומסמרות, מה המעשה הזה אשר עשיתי בסדר קדשים וקדשי דורות, דרשו מעל ספר ה' וקראו בספרי דבי רב פנים חדשות והרב לקט הקמח דאתיא שם שם נ"כ אמרות טהורות, הצד השוה שבהם להקל מעלינו לעת הצורך המשא כבד לגלול ספרים שרבו כמו רבו משערות, לדרוש ולתור בארשם ארש החיים היש אתם מי שייחד הדבור בענין הבא לידינו לשמוע אשר ידברו וכן יעשו לדורות, לא לכוונה אחרת להלכה למעשה לדון ולהורות עפ"י הקצר אמיץ וליקוטים הללו שהם כטפה מהים הגדול שכל אחד ואחד מהפוסקים ז"ל צלל במים אדירים מים שאין להם סוף למתן שכרן אשר לנו למאורות, לפקוח עינים עורות, והואיל אחרי הדפסת חבורי הרבנים הנז' יצאו לאור העולם חבורים אחרים רבים ונכבדים לא ידעתי, ספורות אמרתי גם אני אל לבי לצאת אחרי עקבותיהם סדרא נקיטנא בידאי והן סדר למקרא העדה קדושה קדושים אשר בארש המם ב' וג' גרגרים בראש אמיר אמרות טהורות מהפוסקים אשר נסתרו מעיניהם שלא נתפרסמו בזמנם זמניהם, ויען וביען כי הובאו הנה כל שהוא עיקר וכוס של עיקר"ים לקחתי בידי יד כהה על כן קראתיו בשם **עיקרי הד"ט** דהכוונה היא ס' העיק"רים שלקטתי אני המסדר ר"ת שמי הצעיר **הד"ט** ובכמה מקומות הוספתי גם אני מעט מעט מהבא לידי ורשותי, בעזר צור ישועתי, עזרי ומגיני עזרה בצרות ועם שראיתי אני דניאל בהקדמת הרב דברי דוד דף כ"ב ע"א שכתב שחבר ס' ליקוטי דוד ע"ד ס' לקט הקמח (שלא זכינו עדיין לראותו) וגם ראיתי את הלחש אשר דבר איש באלקי' הרב חיים שאל ח"ב שהביא בידו החזקה קונטרס חדושי סופרים מה"ר בן הרב החסיד הדב"ש ז"ל על ח"מ ומדברי הרח"ש נר"ו שם יש במשמע שגם מהר"יא הנז' עשה מעשה לסדור סדירת זקנים גם על חלקים אחרים (ואנו לא ראינוהו עד הנה) ועל שהורשיתי אדבר על שבעתה בא לידי ס' חדש למהרי"ק קראו בשם בן פורת יוסף שגם הוא לזה נתכוון מ"מ ראיתי שמקום גדול ורחב ידים הניח לי ודין גרמא דלאו הדרנא אנא אחור לא נסוגותי ולא משכתי ידי הימנו ומה גם דלמפורסמו' אינן צריכו' ראיה דמימות מהרי"ק ור"דד והרי"א הנז' עד עתה איתוספו כמה ספסלי בבי מדרשא ואין לך יום שאין ברכתו מרובה באוכלוסי חכמי ישראל היושבים שורות שורות. כולם פותחי' את פיהם בקדושה וטהרה ללמוד וללמד את בני יהודה אלה החוקים והתורו'. וידעתי גם אני כי לא טוב אנכי מהם לבוא עד תכלית

המבוקש כי דבר שאין לו קץ הוא עד בא הקץ ומה אעשה אם גם מעיני יסתר אפי' בנגלות וכ"ש בנסתרו', ואל תתפסני קורא נעים על שלא שמרתי סדר הדורות או סדר הדפסתן בהעתקת דבריהם כי האמת אגיד שלא היו אצלי כל החבורים שהבאתי דבריהם כאחד יחד רק קצתם היום וקצתם מחר וקצתם לאחר זמן וההכרח הביאני להקדים לפעמים המאוחר דקמא קמא דמטא לידאי נקיטנא ומייתינא וכן הוכרחתי לעשות בספרי הקטן **אין קץ** ע"ד חבורו של הר שפתי ישינים וסוף דבר סדרן של כתובים הללו אינו מעכב להוציא לאור משפטן אור יקרות:

עתה **באתי** על דבר שבחובה לפרסם עושי מצות הלא המה אמוני שלומי ישראל עם ה' אלה אשר אנכי יושב בקרבו לשרת בקדש הלא הם אשר הפליאו עלי חסדם וטובם בסיוע של ממש למען דפוס חבורי הקצר הזה ועם כי ידעתי ערכי עלי כי אין בלשוני מלה. די באר מעלתם ותהלתם אשר ע"כ שמתי ידי למו פי ודומיה תהלה. אל אלקי' אשים דברתי בעשר לשונות של תפלה. אתה ה' תשמרם תצרם מכל רע רעה חולה ברכם טהרם כברכה משולשת וכל שהפה לדבר יכולה. למען ירבו ימיהם בטוב רבו משערו' טוב להם טוב לבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות:

והן נא לשון בקשה למלך חפץ בחיים לאחי אנכי מבקש יושבי אנקו"נא וראגו"זא יוצרנו יוצר כל ברכם ברוב כל כל הימים אשר הם חיים ברכה בכלל וברכה בפרט לאחי"עזר ואחי"טוב היקר ונעלה כמ"הר אבר"הם רחימא. המפליא חסדו הי"ו ולא זזה ידו ויתן יד לדפיסה מחיים. ספרי הקטן הזה מאסף המחנות ספרי חיים. יעמידהו על קו הבריאות ויעזרהו העוזר האמיתי עזרה בצרות. מהבקר אור עד הערב ושלש משמרות:

מעתה **ומעכשיו** כפי פרושו' ושפתי נעות אתה יושב סתר יוצר המאורו'. שלח נא אני מבקש שלח העז את מקנך קבץ נדחי ישראל לנוה צדקך אתה פועל גבורות. כי אותה אנו מבקשים ירושלים הבנויה על העיר ועל העזרות. וכתפלה לעני. הצעי' **דניאל טירני** ס"ט בכמוהר"ר **משה דוד מירני** ז"ל פה **פירינצי** יע"א שנת **ישמח הר** ציון לפ"ק

סימן א

אות א **צבור** שיש להם חבורה בבהכ"נ לומר תהלים בכל יום ואחריו קדיש וכשאין מקובצים עשרה מתחיל הש"צ ברכות השחר עד ב"ש ואז מתקבצים ואומרים קדיש ואירע פ"א שלא היו שם עשרה אפי' בב"ש והתחיל ב"ש וזמירות ואח"כ באו אין להם להפסיק כלל:

(פני יהושע סי' ה'):

ב **בענין** תיקון חצו' כיוון והשוה דעת הזוהר והש"ס אהדדי והשיג על הרב אליה זוטא והרב צ"צ ודעתו ז"ל הוא דבין לדעת הגמ' בין לדעת הזוהר חשבינן חצות לילה י"ב שעות אחר חצות היום שהחמה בראש כל אדם בין בקיץ בין בחורף אך לענין המשמרות נכון הדבר לעשו' כדעת הש"ס דחשבינן תמיד הלילה מצ"ה עד ע"ה. וכן על הקפד' שתית המים בזמן התקופה (וע"ל סי' י"ט אות כ"ו) יפה דן הר"ב הלבושים בא"ח סי' תכ"ח שיש להקפיד על תקופת השוין אף שהעולם נזהרין במספ' השעו' מתחלת הלילה ושהמנהג מיוסד על מ"ש התוס' פ' כיצד מעברי' דף נ"ו ד"ה שמואל וכו' דעדיין לא נגלה בזמנם ספר הזוהר אך בזמננו שזכינו לאורו דבר"פ ויקהל חשיב חצות הלילה י"ב שעות אחר חצות היום כן ראוי לנו להקפיד ומ"מ לענין משמרו' הלילה החליט שיש לנהוג לחשוב מצאת הכוכבים עד ע"ה:

שב יעקב א"ח סימן א

כתב הד"ט ועיין באגרות הרמ"ז דף ז' ע"ב דס"ל דבשעת הדחק גם כשעלה ע"ה יש קצת מציאו' לתיקון ע"ש ונוראות נפלאתי דבדף י' ע"ב כתב דאין שום מציאו' ותיקון אחר שעלה ע"ה והפליג לומר דהבא לחשוב לתקן ח"ו יקלקל וכו' ע"ש והוא פלא ועי' להרב בכור שור בחידושיו למס' ברכו' דף ג' דגם הוא ס"ל כהרב שב יעקב הנז' ודחה בב' ידיו מ"ש הרב שערי ציון ועי' ג"כ להרב שלמי צבור דף י"ז ע"א בשם הר"ר שלום מזרחי שערבי שלא נטה ימין ושמאל מזה שלעולם אחר י"ב שעות אחר חצות היום הוי חצות לילה בין בקיץ בין בחורף ועיין להרב יוסף אומץ סי' מ"ב מ"ש על דברי הרב הנז' דהגם דהשיב על הוכחתו מ"מ החליט דלענין תיקון חצות זמנו הוא י"ב שעות אחר חצות היום וכסברת הלבוש דאתיא כההוא דכתב הרמ"ק ע"ש ועיין ג"כ להרב מור וקציעה סי' א' דדחה גם הוא דברי הר"ב שערי ציון עש"ד ובלחם שמים שלו בפ"ק דברכות וכעת נראה בעליל ספרו של הרב מעשה רוקם וע"ש בדף פ"ד ע"ד מ"ש בשם מהרא"ק אח טוב להרב המחבר בענין התקופה הנז' וזוהר ויקהל והרב יוסף אומץ הנז':

ג **מצדד** אצדודי דאף למחרת יה"כ יוכל לומר פ' חטאת ואשם ולא יאמר הי"ר הנהוג לדעת הטור אך להרש"צ דס"ל שיאמר בכל יום אם אני חייב אשם יה"ר וכו' אף לאחר יה"כ מצי מימר הכי דשמא חייב אשם ודאי שחייב להביא אף אחר יה"כ ודוקא באשם ולא בחטאת אף שאומרו בלשון ספק ושם הרב המחבר השג ישיג על השגת הרמ"א על הגאוני' והליץ עליהם ועל מהר"י מפוזנא שהקש' עליו הרמג"א והסכים דבכל השנה י"ל אחר פ' אשם הי"ר בלי ספק חוץ ממחרת יה"כ שאין לאמרו כלל ולענין איזה מהפרשיו'

יקדים העלה שיקדים מה שירצ' שבכל א' מהן יש מעלה שאינה בזולתה ועכ"פ ראוי להקדים פ' העולה (שם סי' ב'):

כתב הד"ט ועיין להרב זבח שלמים (סי' א'):

כיון דלדברי אבא שאול דאמר שתהא מטתי נתונה בין צפון לדרום אין בהם הכרע אם ר"ל שקצוי אורך המטה יהיו זה לצפון וזה לדרום א"נ קצוי הרוחב. ואילו מזוהר הקדוש משמע דנכון להיו' ראשה ומרגלותיה זה למזרח וזה למערב א"כ טוב להשוות המדות ולומר דאבא שאול נמי נתכוין לכך וכדעת הרמ"ע ז"ל ויישב ג"כ דברי שיסכים עם הזוהר וטעמא טעים לסברתו דאסר אפי' שינה לחודה בלא תשמיש בין מזרח למערב (שם סי' ג):

מי שהוא חלש ואינו יכול שלא לאכול קודם אור הבוקר מותר לו לטעום איזה דבר אע"פ שלסברת המקובלים אף לטעום קודם היום אסור מ"מ אדם חלש שאני (שם סי' ח'):

ומותר לשתו' מים **או** קאוו"י קודם ת' שחרית בין בחול בין בשבת דעיקר האיסו' משום גאוה ובזה לא שייך וכן מנהג כל א"י דהוי כדוגמת רפואה לנדד השינה. (וע"ל סי' י"ז אות ל"א). שו"ת הרמ"ז סי' נ"ט:

כתב הד"ט ועיין ג"כ באגרותיו דף **ע"ג** ע"א שכ"כ ועיין להרדב"ז ח"ב סי' רל"ח דמים עם ציקארו אסור כשאינו לרפואה ע"ש ומ"מ נלע"ד דיש להבדיל בין מים למים דמי הקאו"י אף בציקארו יש להתיר דאל"כ אינו ראוי לשתי' למי שאינו רגיל וכ"ש דלדעת הרופאים ראוי להשים בו מעט צוקארו לתקן מעט מרורות הקאוו"י ובין שחרית למוסף עיין להרב שאגת אריה סי' ח"י דסעודה אסורה ואף אם התחיל יפסיק וע"ל סי' י"ג אות ג':

משרת א' ירא אלקי' שרבו קוראו שחרית **יוכל** לעמוד בזריזו' לעבוד' רבו קודם שיתפלל ואינו עובר כלל אמ"ש בברכות במה חשבתו לזה ולא לאלוה ולאפוקי ממ"ש הרב הלק"ט ח"ב סי' ד' דדוקא לתת שלום אסור אבל שאר מילי שרי (שבות יעקב ח"ב סי' כ"ב:

כתב הד"ט וכן הסברא גוברת דדוקא לאדם **דעלמא** יש מקום לומר במה חשבתו לזה אך גבי רבו דמה שמחשב לו אינו אלא משום שכך צוה המקום ומורא רבך וכו' הרי בשעה שמשמש את רבו משרת את בוראו וזה וזה מתקיים על ידו:

ה **מה** שנהגו מקרוב איזו יחידי סגול' להתאסף **בבה"כ** בראש אשמור' הג' של הליל' לקונן על החורבן וקמו עליהם עוררין דלאו יאות עבדין וחיישי' ליוהרא הדין עמהם אם יחידים הם המתאספין דכל כה"ג של פרהסיא יש לחוש אע"ג דבצנעא המחמיר ע"ע תע"ב אך אם המתאספים הם רבים ליכא שום חשש אפי' בפרהסיא (שם סי' מ"ה):

כתב הד"ט ועי' להרב שלמי צבור י"ז ע"ג שכתב דאין דבריו מוכרחי' ושבאזננו שמענו ועינינו ראו בכמה עיירות שנתפשט המנהג להפך עש"ב ואני אומר לע"ד דהרב שבות יעקב נמי לא מיירי אלא כשלא נתפשט המנהג שאם נתפשט לדעתו נמי לא חיישי' ליוהרא אף אם אינם רבים ולעולם דמה שחילק מוכרח הוא באתרא דלא נהיגי ודו"ק ועיין להרב קרית חנה סי' ב' דכל שאין איסור במה שהוא עושה אין בו צד יוהרא וכ"ש בצבור דליכא חשדא כמ"ש הרמג"א בא"ח סי' רמ"ד אך בבה"כ אפשר שלא יעשוהו שלא נעשה רק לתפלות הקבועות ואין עושים מבה"כ בה"מ וכ"ש לזה ע"ש:

כשהחזיק כבר בדרך ולן במלון יכול למחר להתפלל ת' הדרך קודם צאתו ולסדרה תוך ברכת השחר אך בתחלת צאתו מביתו לדרך אין לו לברך ת' הדרך עד שהתהלך כבר ועי' להרב באר שבע בתשובותיו סי' מ"ה ולהרב אליה זוטא סי' ק"י (שם סי' מ"ו):

י **הביא** בידו ל' הזוהר ויקהל דף קצ"ב ע"ב דיש לברך הנותן לשכוי בינה מחצו' ואילך אך מהש"ס לא נרא' כן עלה דשנינו בכל יום תורמין וכו' ולכן נרא' שלא לברך עד שישלש התרנגול בינוני קריאתו כדאי' התם ביומא בענין אחר (שאלת יעב"ץ סי' קכ"ד):

יא **נסתפק** לו לאדם אם בירך בה"ת או לא. הוכיח דבה"ת מדאוריי' וא"כ בנסתפק צריך לברך ואף דמן התורה בברכה א' סגי מ"מ כיון שהוזקק לברך יברך גם ברכת הערב ואשר בחר בנו אף שאינן מן התורה (שאגת אריה סי' כ"ד וכ"ה):

כתב הד"ט בדיני ספק ברכות ואביזרייהו ספק הבא מחמת חסרון ידיעה ותיקו וא"ד ואבע"א בשל סופרי' עי' להרב בן הרב שמש צדקה בא"ח סי' ל' עם הרב הרד"ך ממודינ"א שהאריכו בו ועיין ג"כ להרב משאת משה ח"א סי' א' ולהרב מכתם לדוד סי' ג' ולהרב שמן המר בי"ד סי' ה' ולהרב קול אליהו סי' י"ו והנמשכי'. ולהרב שבות יעקב ח"א סי' א' ולהרב הלק"ט ח"א סי' קי"ו ולהרב דבר משה ח"א סי' ט' י' י"ג ולהרב מקום שמואל סי' נ"ה ולהרב יוסף אומץ סי' ע"ד וע"ל אצלנו סי' ט' אות י"ב וסי' ל"ה אות כ"ח:

יב **מעשה** בא לידו שבקומו לא מצא שהכינו לו **מים** אלא מעט שלא יספיקו ליטול בהן עד הפרק ג"פ בכל יד וכדי שלא לילך ד"א בלי נט"י נטל עד קשרי אצבעותיו בלבד דומיא דנט"י ביה"כ דנטילה מקרי אע"פ שאינו נוטל רק עד קשרי אצבעותיו (שלמי צבור דף י"ח ע"ג):

יג **מי** שטעה ובירך שעשני ישראל או יהודי נפטר **מברכת** שלא עשני עובד כוכבים וכסברת הרב"ח והל"ח והלבוש והמג"א אך מברכת שלא עשני אשה לא יצא הגם שבירך שעשני ישראל או יהודי (שם דף נ"ג ע"ב):

יד **אע"פ** שברכת והערב היא ברכה אחרת ויש לענו' אמן קודם והערב מ"מ רשאי לומר והערב עם וי"ו ולא סתרי הדדי ודלא כמ"ש הרב מטה משה דליתא (שם דף ע' ע"א):
טו **נשא** ונתן באמונ' בענין הק' ברכו' שבכל יום בשבתו' וי"ט ותענית ולבסוף הסכי' לסברת הרפ"ח והמ"א דאין להכניס עצמו בספק ברכו' לבטלה להשלים המנין של ק' ברכו' (תפלה לדוד דף א' ע"ב):
כתב הד"ט ועי' להרב פני אהרן סי' ז' המרב' לספר ולמנו' דבר שבמנין הק' ברכו' של כל יום וכל המסתעף ונגרר מהם וכיצד הם עמד וימודד ארש טובה ארוכו' וקצרו' ע"ש.
ועי' להרב משבצו' זהב סי' קכ"ד דנסתפק בדין ק' ברכות בשבת לכוין לברכת הקורין אי שמיעה ועניה בעי' א"ד שמיעה לחודה סגיא די"ל דדוקא במחוייב לברך על האוכל וכדומה שומע ומכוין כעונה משא"כ לק' ברכות דאיך יתכן לומר דשומע כמברך והוא לא קרא א"ו דצריך ג"כ לענות:
טז **מי** שאין לו מים שדינו לקנח ידיו בצרור וכיוצא כדי להתפלל ולברך על נקיות ידים צריך לקנח ג"פ דומיא דמים וכסברת הרב ברכת אברהם סי' פ' (שם דף ד' ע"א):
יז **הביא** בידו מחלוקתן ז"ל בענין הסדר של נט"י ג"פ דבשם האר"י ז"ל כתבו דדוקא בדילוג יטול נ"פ והרב החבי"ב כ' בשם סדר היום דאדרבא ג"פ רצופי' בכל יד ויד ושם הביא דלהרב כבוד חכמים בסוף ספרו אף הישן ביום צריך ליטול ג"פ אך מל' הזוהר פ' במדבר ע"פ איש על דגלו ובפ' בראשית ע"פ ויגרש את האדם משמע דא"צ ג"פ ועוד לו שם דדוקא בישן ביום ס' נשמי דהיינו שש שעות צריך ליטול ולא בפחות מכן וכסברת הרמ"י ע"ש (שם ע"ב):
כתב הד"ט ובעיקר הקפידה של נט"י שחרית שאמרו יד לפה תקצץ יד וכו' עיין להרב מר וקציעה סי' ד' דס"ל דה"ד שלא ליגע בפנימיות האיברים אך מבחוץ לית לן בה. ועי' להרב ברית עולם סי' קנ"ה דכתב דמדברי הרב ס' החסידים תשובה להרב הנז' ולהרב דרישה ולהרב אליה רבה ושגם מזוהר הקדוש מוכח דמבית ומחוץ לעינים לא תגע בו יד קודם נטילה:
יח **חלק** על הוראת הרט"ז סי' מ"ו סק"ו דפסק דאם בירך של"ע אשה קודם של"ע עובד כוכבים או עבד אפ"ה חוזר ומברך של"ע עובד כוכבים וכו' דליתא והכריח סברתו ממ"ש הרב"ח על מ"ש מרן ב"י דאם קדם ובירך זוקף כפופים קודם מתיר אסורים לא יברכנה עוד וה"ה הכא (שם דף ע"ה ע"א):
כתב הד"ט אחר הס"ר אין זו מן התוכחו' בשכבר הרט"ז גופי' מוביל ומייתי בידיה דברי הרב"ח חותנו ותירץ קושייתו ע"ש:

יט **תלמודו** בידו משבת דף ס"א דת"ר כשהוא רוחץ רוחץ של ימין תחלה וכו' דלעולם הנוטל יטול של ימין תחלה וברוחץ כל גופו ירחץ ראשו תחלה דהגם דהש"ס נקט סך ולא רוחץ משום דסיים מילתיה בסך והקשה על הרב"י דלא הביא ראי' מגמ' זו שיטול ימין תחלה לעולם (בית דוד סי' א'):

כ **עלה** ונסתפק באטר אם יש לו לקשור תחלה מנעל ימינו שהוא שמאל כל אדם או שמאל דידיה והדר פשטיה דבתר דידיה אזלינן אך בנעילת הסנדל ינעול ימין של כל אדם תחלה וגם יקשרנה ואח"כ ינעול ויקשור שמאל של כל אדם ואין חילוק בין איטר יד ורגל לאיטר רגל בלבד, (בכור שור דף קי"א ע"א):

כא **ש"צ** שמתחיל ענט"י קודם אשר יצר כמו שעושים בכמה מדינו' דמשק וערי מזרח ודאי ברכה לבטלה היא מאחר שכבר נטל ידיו ולא הוי תו עובר לעשייתן וצריך לבטל המנהג כי אין מנהג בדבר האסור (פאר הדור סי' ק"ד):

כב **השוכב** על מטתו ורוצה לשתו' וטורח לו לעמוד ליטול ידיו לברך על שתייתו יקנח ידיו בצרור ויברך על שתייתו (מהר"י מברונא סי' ס"ה):

כתב הד"ט ועי' להרב המגיה שם במפתחו' שכ' שגם הרדב"ז בחדשות סי' ל"ח הסכי' לזה ועוד כ' דהרב פרי האדמה והרב שלחן גבוה בכללים נפרדים כתבו דיהרהר הברכה בלבו ושכ"כ ג"כ הרט"ז בסי' ס"ב גם הרב משבצות זהב בפתיחתו להלכות ברכות כתב בפשיטות דבכל כה"ג הנכון להרהר בלבו ודיו:

כג **מי** ששכח ונרדם קודם שקרא ק"ש ובחצות הלילה ניער משנתו ונזכר שלא קרא ק"ש בזמנה פסק בפשיטות שצריך לברך ברכת התורה קודם ק"ש ואם לא חזר וישן שינת קבע אין לחזור בבוקר לברך ברכת התורה (פני אהרן סי' ג'):

כד **חילוק** ידע בין ברכת אהב' רבה לבה"ת דאה"ר אינה פוטרת רק מה שלומד אח"כ מיד בלי הפסק כלל משא"כ בה"ת שפוטרת למודו של כל היום ואף שהפסיק כל שלא הסיח דעתו ממנה לגמרי לעסוק בד"א בקבע או בשינה ושוה ברכת התורה לכל ברכת מצות והנאות שצריך להסמיכה ללימוד ודלא כמרן ז"ל ורט"ז ז"ל שהפליגו לדבר אחר (מר וקציעה סי' מ"ז דף ל"ג ע"ב):

כה **האריך** לברר וללבן דיני נט"י ומסיק דדין נט"י של שחרית ונט"י לתפלה שוין הן לנט"י לסעודה שלכתחלה צריך ליטול עד מקום חבור היד עם הזרוע כפסק מרן ז"ל ותמה על הרמג"ד דשבקיה לחסידותיה בהא ומיקל וביאר ג"כ מימרא דרב נוטל אדם ידיו שחרית וכו' דל"ד שחרית אלא כל שנוטלן בשביל איזה דבר שחייב ליטול יכול להתנות (לאפוקי אם נוטלן שלא בשעת שום חיוב שאינו יכול להתנות וצריך להתכיף

אכילה לנט"י) וה"ה אם נטל לצורך אכיל' א' יכול להתנו' על אכילה אחרת ודלא מהרב ל"ח הזכירו הרמג"א בסי' קס"ד דכתב דלא מהני וע"ע שם שתירץ מה שהקשו המגינים שם על הרב"ח דדחה וסתר הגהת מור"ם שם (וע"ל סי' ה' אות ע"ג וסי' כ"ח אות כ"ב וסי' ל"א אות כ"ט) (ושב הכהן סי' א'):

סימן ב דיני ציצית ותפילין

א **בדין** טלית ארוך וצר שאין ברחבו כדי שיתכסה ראשו ורובו של קטן אם בין ארכו ורחבו יכילו ראשו ורובו של קטן חייב בציצית ויוצא בו י"ח (אהלי יעקב סי' **פ**"ו):

כתב הד"ט אם שיעור אמה על אמה אינו רק ע"י צירוף ארכו ורחבו כ' הרב ב"ד ס"ס ח' דתלוי במחלוקת הרמב"ם והרא"ש שהביא הטור בי"ד סי' רפ"ו בדין מזוזה דבעינן בית של ד"א על ד"א ועי' להרב נחפה בכסף סי' א' דכתב דיש לשער בקטן בן ט' שנים שיכסה ראשו ורובו לאחריו בין באורך בין ברוחב ואז יכול לברך עליו גם להתעטף ועי' להרב פרי הארץ סי' א' דכ' בתחלה סברת הרב דרך חכמה נתיב כ"ב דף מ"ה דכתב דשיעורו הוא ג' רביעי אמה אורך וחצי אמה רוחב ולדידיה ס"ל דשיעור טלית קטן אמה על אמה וע"ל סי' ל"ב **או**' ט:

באם עשה ה' ציציות בעלית בת ד' כנפות פשוט הוא דקעבר על בל תוסיף וכסברת הרמג"א בא"ח סי' י' (שדה הארץ ח"ג סי' **א**'):

ג **שפיר** מצי לברך על טלית שאולה מצוייצת ואפי' נטלה שלא מדעת חבירו וכהכרעת מרן ז"ל ודלא כהרמנ"א סי' י"ד ס"ק ח' דהניח בצ"ע (פרי צדיק סי' י"ד **אחר** השו"ת):

כתב הד"ט גם הרב תורת חסד סי' ג"ן כתב דהעולם נהגו לברך כסברת הרא"ש ולא דמי למזוזה ע"ש ועיין להרב טל אורו' סי' א' שהאריך על כל פרט ופרט ועיין להרב תפלה דוד דף י' ע"א דהניח בצ"ע דברי הרמג"א סי' י"ד ס"ק ט' דכתב דמותר להתעטף בטלית חבירו בשבת אפי' אינו מקפלו כלל אחר שהוא עצמו הביא בשתיקה דברי הרכנה"ג דלא הותר להתעטף בטלית חבירו אא"כ יקפלנו כבראשונה וכמ"ש מרן בש"ע שלכן הרכנה"ג פסק דבשבת יקפלנו שלא כדרך קפולו הראשון אך בלא קפול כלל לא הותר להתעטף בשל חבירו ע"ש. ולע"ד יש להרחיב הדבור קצת על דברי הרמג"א והן קודם נקדים דפשוט הוא בש"ס דשבת דף קי"ג דכל ממשו של איסור קפול הבגדי' בשבת אינו אלא משוה שמתקן הבגד יפה ע"י קפולו ולכן אסור ואף בבגדי' ישנים או צבועי' שאין הקפול מתקנם יפה לא הותר אלא כשהוא לצורך והיינו מתני' דמקפלין את הכלים דמיירי באופן שאינו מתקנו יפה ושאעפ"כ לא הותר רק לצורך היום אבל שלא לצורך

היום אפי' בכה"ג אסור והן הן דברי התוס' שלמדו ממתני' הנז' דאסור לקפל טליתות של בה"כ לפי שהן לצורך מחר ע"ש. ואין ספק דמיירי אפי' בקפול שאינו מתקנו יפה דאי במתקנו יפה אפי' לצורך היום אסור והמרדכי דמתיר לקפל שלא כדרך קפולו הראשון היינו משום דס"ל דבכה"ג לא מתקן כלל וכלל דאלת"ה אמאי שרי והלא אף כשמתקן קצת מוכת מהש"ס איסורו לצורך מחר וכסברת התו' הנז' א"ו כדאמרן דאינו מתקן כלל וכיון שכן אפשר לומר דאף להתו' מותר לקפלן שלא בקפולן הראשון דאין כאן מתקן כלום ואע"פ שאינו לצורך היום ולפ"ז ל"פ הדדי התו' והמרדכי. וזאת אומרת שלא זכיתי לענ"ד להבין מ"ש מרן בש"ע סי' ש"ב ס"ג דפסק בתחלה בסתם דכל שאינו לצורך היום אפי' קפול שאינו מתקנו יפה אסור ושוב כ' בשם יש מי שאומר דלקפלו שלא כסדר קפולו הראשון מותר דמשמע דלסברא קמייתא אף בכה"ג אסור לא ידעתי למה לא נצא לחלק בין קפול שיש בו א תיקון קצת למה שאין בו כלל אם לא שנאמר שכ' ההיתר לקפלן שלא בסדר קפולו הראשון בשם יש מי שאומר לפי שלא כתב ההיתר בפירוש אלא המרדכי ואילו מדברי התו' אין ללמוד רק מכללו' דבריה' ולא בפי' איתמר וכרגילו' מרן לכתוב בשם יש מי שאומר אף שלא מצא בו מחלוקת כל שלא מצא רק יחיד האומרו וכמ"ש הרש"ך בח"מ סי' מ"ב ס"ק כ' ובעלי כללים אחרים הזכירם לטובה הרב המופלא הרמ"ך ז"ל ביד מלאכי שלו בכללי הש"ע ע"ש. וממוצא דבר מפורש יפה לענ"ד דג' מדות בקפול טלית לענין שבת דכל שיש בו תיקון יפה אף לצורך היום אסור ואם יש בו תיקון קצת אסו' ג"כ אם הוא לצורך מחר ואם אין בו תיקון כלל אף שאינו לצורך היום מותר וכנז'. הלא מעתה נבא העיר על מ"ש הרמג"א בסי' י"ד סק"ט שכ"כ שמותר ליטול טלית חבירו ולהתעטף בה ובלבד שאם מצאה מקופל' יקפלנה אפי' שלא כסד' קפולו הראשון ובשב' אפי' אינו מקפלו כלל שרי ע"כ ויש לחקור אמאי סגי אם יקפלנה שלא כקפולו הא' והרי אינה מתקנה כלל אלא ודאי דס"ל דאלימא חזקה דניחא לי' לאינש דליעביד מצוה בממוניה עד שאינו מקפיד שיחזיר ממונו לתקונו הקדו' וסגי לי' של יביאנו לידי קלקול גדול דאף על הפסד מועט אמרי' דניחא ליה לאינש וכו' וכמ"ש הרב המג"א גופי' שם בס"ק י' וכ"ש כי הכא דקפול שלא כסדר קפולו הא' אפי' קלקול מעט אין בו רק שאינו חוזר לתיקונו הא' דודאי לא קפדי אינשי ומש"ה שרינן אף בקפול שאינו כראשונ' ומדקאמ' דבהכי סגי ולא היקל אפי' להניחה בלי קפול דליהוי רבותא טפי משמע ממילא דאיהו נמי מודה דאם מניחה בלי קפול כלל דמקלקלא טובא דאי פורתא הא אמרן דניחא לי' וכו' וכמ"ש איהו גופא וכנ"ל. והאמת עד לעצמו דקלקול רב היא להניחה בלתי מקופלת כלל וכמ"ש הרב תומת ישרים בשאלה מ"ו הזכירו ג"כ הרכנה"ג

שם בס"ס י"ד בהגהת הטור ואפי' לא יהי' הקלקול גדול מ"מ כיון שהקלקול אינו בא לממונו בזמן עשיית המצוה אלא לאח"כ אה"נ דלא אמרי' ניחא לי' וכו' והרמג"א גופי' הזכיר תנאי זה בסי' תל"ז סק"ה וכיון שכן לא מצאנו ידינו ורגלינו במ"ש עוד דבשב' אף שאינו מקפלו כלל שרי ולפי הנראה דבריו ז"ל סתרי אהדדי דלמה לא נתיר בחול אפי' להניחה בלא קפול לא משום דאיכא הזיקא לטלית אחר עשיית המצוה ואמרי' לא ניחא לי' וכו' א"כ בשבת מי התירו להניחה כך ואם הותרה בשבת להניחה בלי קפול משום דס"ל דמ"מ לא יבא שום היזק לטלית עי"כ ואם יבא ג"כ דבר מועט הוא ואף שההיזק יגיע לאחר קיום המצו' ונ"מ ס"ל דניחא לי' וכו' מה שא"א לומר אחר שקבל בשתיקה והוא בכבודו ועצמו הביא דברי הרב תומת ישרים הנז' גם זו ק' דאאת"ל הכי מ"מ ק' למה התנה בחול שצריך לקפלו לפחות שלא כסדר קפולו הא' באופן דלע"ד דבריו ז"ל צריכי' ישוב וסברת הרכנה"ג נכונה היא דבין בחול בין בשבת יקפלנה שלא כסדר קפול הא' ודוקא משום טעמי' אחרים מתיר שלא לקפול כלל ככתוב בדברי קדשו ע"ש שוב בא לידי ספרא דבי רב טל אורות וראיתי בתשובותיו סי' א' שהאריך בפרטים הללו דניחא ליה וכו' והורה ג"כ דאם נקרע הטלית באונס או נפסל האתרוג דפטור מלשלם כיון דאיכא למ"ד דבכל פנים אמרי' ניחא ליה וכו' ע"ש פלפולו הנחמד ועיין ג"כ להרב זרע אמת ח"ב סי' קמ"ג דהאריך גם הוא בפלפולו הזך בענין ניחא לי' וכו' ע"ש ועי' להרב פרי צדיק הנז' דכתב שם דמ"ש דיכול לצאת בטלית חבירו אף שלא מדעתו לאו דוקא אם הוא בבה"כ אלא אף מביתו של חבירו יכול ליטלה ע"מ להחזירה למקומה הא' כשם שאם היתה מקופלת יקפלנה מחדש דלא כסבר' המרדכי דס"ל דכיון שבעלי' הניחו מקופלת שמא מקפיד ולא ניחא ליה שישתמשו בה ע"ש וכל זה הוא באקראי אבל בקבע אין להשתמש שלא מדעת הבעלים ע"ש (וע"ל סי' ל"ב אות י"ג):

כל הפוסקים ז"ל בשיטה חדא קיימי בטעם איסור לקיחת הכנף כמות שהוא עם הציצית ולתפרו בבגד אחר מטעמא דעל כנפי בגדיהם בעינן וכנף זה לא היה בבגד זה בשעת הטלת ציצית ולאפוקי ממ"ש מהרי"א הביאו הרב"י סי' י"ד דס"ל לרמב"ם דטעם האיסור הוי משום תעשה ולא מן העשוי. שם:

כתב הד"ט גם הרב מר וקציעה סוף סי' י"ב כתב דמבואר הביטול להתיר והשיב על הרט"ז שם דאם קודם עשיית ציצית נפסק חוט א' אינו מועיל לקשרו כדי שיעשה חוט שלם.

ה **מי** שברך על התפילין ובתחלת ההידוק נפסק הקשר והוצרך להניח תפילין אחרי' צריך לחזור ולברך על האחרים (זרע אמת ח"א סי' ה')

ומותר להחליף רצועו' של רש"י לר"ת וכן להפך וכן הפרשיו' ע"י התנאי מתחלה וכדעת הרמ"ע בתשו' סי' ל"ז (שם סי' ח'):

כתב הד"ט ועיין להרב יד אליהו סי' ה' בדין המוצא רצועה של תפילין ואינו יודע אם הוא מתפילין של רש"י או של ר"ת דכתב דאם באותו מקום נוהגים להניח ב' זוגות של רש"י ור"ת יכול להשתמש בהן לאיזה שירצה דהרי יש כאן ס"ס שבכל א' וא' אמרי' דילמא הם של אותו שהיו מתחילה ואאת"ל דלאו הכי מ"מ דילמא הני הוויין דע"פ הדין כשרין ומעלין בקדש ואין זה נכנס בגדר ספק חסרון ידיעה דלא הוי ספק עיין להרב בית יעקב בתשוב' סי' י"א ועוד הביא טעמים אחרים ע"ש אך במקומו' דרובא דרובא מניחין של רש"י בלבד ה"ל רובא נגד מיעוט ותולין בשל רש"י ואסור להשתמש בהן לשל ר"ת ע"ש וממילא משמע באם נודע בודאי שהם של רש"י וכמציאו' הרב י"א הנ"ל אסור בפשיטות להחליפן בשל ר"ת. ועי' להרב משבצות זהב ס"ס ל"ה בדין מצא בית ש"י ורצועות בלא פרשיות ושמא של ר"ת שפיר להניח פרשיו' של רש"י:

ז המניח תפילין של ר"ת וקורא ק"ש בלא ברכות לפניה ולאחריה ראוי להחמיר שלא להפסיק בשיחה בטלה אבל מפני הכבוד מותר (פנים מאירות ח"א סי' סז):

ח אם הניח תפילין ש"י וקודם הנחת ש"ר שמע מי שברך על של ש"י מותר לענות אמן (שם סי' **צ**"**ט**):

ט מבאר לשון הקנה חכמה הביאו הרב השל"ה דף ל"ו ע"א שכתב יש בטלית ארבע חוטים ובכל חוט ח' חוטין שזורין לשנים (שמש צדקה א"ח סי' **כ**"**ב**):

י לקשור תפלין ש"ר דאיפלגו בו הר"א מפרי"ש ור"ת כמ"ש התו' פ' הקומץ דף ל"ו הביא הרב המחבר ראיו' לכאן ולכאן ושאין לשום א' דבר המנגד סברתו וא"כ היה בדין להחמיר לעשות הקשר בכל יום ומה נעשה ואין המנהג כך (בית יהודה ח"ב סי' **ע**"**ה**):

יא תפילין ש"י שד' פרשיותיה בקלף א' ומצא פ' והיה א"ש שהיא האחרונה פסולה מותר לכתחילה לחתוך אותה ולכתוב אחרת בקלף לבדה ואין לאבד הפרשיות הראשונות שכבר נתקדשו ובקדושתן עומדות (שם סי' **ע**"**ו**):

יב תפילין ש"ר שלמראית העין נראות מרובעו' וכשנעמוד למודדה בדקדוק אינן מרובעות ושאל לא' מן הסופרים ואמר שלפי האמת כך הוא דוקא מחמת האויר שבין הבתים שאע"פ שמתחלה הי' מרובעות מ"מ כשמתייבש העור מתרחבים הבתים ומתרחקים זה מזה וכשידחק' להדקם ויקרב זה אל זה ימצא הרבוע בכוון ועמד על המבחן וכן מצא והכשיר דל"ד לנתקלקל רבוען דמרן בסי' נ"ב סעי' נ"ז דהתם נתקלקל ממש וליכא רבוע לא כן בנ"ד (שם **סי**' פ"ח):

כתב הד"ט ועיין להרב זרע יעקב סוף תשובה ב' דכתב דמיום היותו על דעתו לא ברך על התפילין דעמד על המבחן ומעולם לא בא מרובע מתחלתו עד סופו ושכן שמע שכמה רבנים נהגו שלא לברך ע"ש והוא לענ"ד דבר תמוה דהא בידי אדם קיימא לן כר"י הגלילי שאפשר לצמצם וכאשר האריך בראיות הרא"ש ז"ל בפרק ב' דבכורות ע"ש ואם הקושי המציאות מצד עצמו משום דכשנעשה הרבוע מתחלתו קודם התפירה לכשיתפרם אח"כ יתפשטו ויתרחבו הבתים עד שלא יתקרבו עוד זה אצל זה היטב היטב דלעולם ריוח כל שהוא יהיה ומצד ההכרח יתקלקל רבוען זו ק' מן הראשונ' דא"כ אמאי אטרח רחמנא לן על מגן וצונו לרבען א"ו לעד"נ דהכל תלוי שיהיו מרובעו' קודם תפירתן ע"י עץ מרובע שארכו כרחבו וכמ"ש בפרטות הרמב"ם ז"ל וממילא גם הבתים יהיו מרובעים ואם ישארו כן אחר התפירה נמי וכאשר עיני ראו בתי התפילין של אשכנזי' דכמעט אחר תפירתן נראין כבית א' הנה מה טוב אך לעיכובא כל שיהיו אח"כ מרובעות למראית העין בלי מדידת דקה מן הדקה סגי בהכי עוד נלענ"ד להביא ראיה קצת דאי נימא נמי דא"א לצמצם מ"מ כיון דעבדין כל טצדקי דמצינן למעבד מהני אף אם לא עבדינן כרבוען ממש ושפיר מיקרי דעבדינן המצוה כתיקונה ומנא אמינא לה מההוא דבכורות דף י"ז ע"ב דבעי התם לרבנן דבידי שמים א"א לצמצם בידי אדם מאי ת"ש ממדת כלים ממדת מזבח ודחי שאני התם דרחמנא אמר עביד ובכל היכי דמצי למעבד ניחא לי' (ולעולם דלא צמצמו יפה וכפרש"י ז"ל) ע"כ הרי דניחא לי' לרחמנ' אע"ג דלא עביד ממש כהלכתי' כל כמה דעביד מאי דמצי למעבד סגי וה"נ נראה ודאי דלדידי' נר' דדבר ק' המציאות וזר מעשה רבוען מראשן ועד סופן משמע ודאי דכיון שעשה את אשר בכח האנושי לעשות כדי לקיים מצות הבורא אפי' קיים אמרינן מצוה כתיקונה ושפיר מצי לברוכי כנלע"ד. ומה שקשה לענ"ד יותר על זה דאם קושי המציאות ק' ה"מ בבתים ש"ר אך בש"י ק' הדבר לשמוע שיפלא הדבר כ"כ וכיון שכן אמאי לא יברכו דמסתמא במתא מחסיא דמני"ר אבתריה דרמב"ם גרירי דאין לברך רק ברכה א' על ש"י ואי קאי לאשכנזים שמברכים ב' ברכות אפי' לא סח בנתים כל כי האי היה לו להרב לפרש שלא הי' מברך ברכת על מצות ולא לסתום דמשמע אפי' להניח:

וכרגע נראה לי לחד מחבריא שי' שכתב בגליון ספרי הקצר דאין כאן תימא בשכבר כתב הרמב"ם בפרק ד' דעירובין דתנן כטבלא מרובעת ולא טבלא מרובעת לפי שא"א במלאכה לעשו' מרובע בדיוק ולפי' הודיע שדי לנו שיראה כמרובע כמו היכולת באדם וכו' עכ"ל וכרגע כמימריה השיבותיו דבר דאילו תלמיד קטן מתלמידי אמרו הייתי א"ל אין הסומא דן בצבעי' דידוע הוא אפי' למתחילין כללי חכמת המדו' דקל הוא שבקלין

לרבע דבר בתכלית הדיוק אמנם רבינו הגדול אמרו מומחה לרבי' בכל מיני חכמו' ומי יאמר למלך טעית במפורסמות לכן חשבתי דרכיו שלא אמר הרב כן רק על אופן מדיד' רבוע העיר שמודדין בחבל וקשה לצמצם בכל פעם ופעם למתוח החבל בשוה ממש אין חסר אין יתר אפי' כאצבע קטנה עד שיבא מרובע שלם מכל ארבע צלעותיו אך לרבע ע"י דבר בלתי מאריך ומקצר או לעשות על איזה דבר על ידי מחוגה שלעולם ההמשך שבין זה לזה שוה בדקדוק מכל הצדדין לא יאמר המלך כן ע"כ היתה תשובתי לפי השעה דחוקה:

שוב חפשתי במפרשי המשנה ומצאתי כי דרשתיו להרב הון עשיר שלם גם הוא בכל החכמות ובכללן אתה מונה חכמת ההנדסה ושמחתי בראותי שגם הוא ז"ל לא רצה ליחס לאבי החכמות סברה זרה כזו היינו הבלתי אפשרות לרבע וכתב וז"ל כ' הר"ב בשם הרמב"ם שא"א לעשו' מרובע מצומצ' ע"כ וזה אינו אלא בפועל על הקרקע שהיא בלתי שוה בכל מקום דכל דבר השוה בכח חכמת ההנדסה אפשר ואפשר ע"ש דמייתי בידיה מופת חותך לאופן עשייתו האמנ' אנכי הרואה לע"ד דאף דדבריו ודברי הנז' נראין כאוהבין ליישב דברי הרמב"ם דלא לישוייה טוע' ח"ו בהתחלות החכמה מ"מ א"א ליישב מה שסיים שם וז"ל ולפי' הודיע שדי לנו שיראה כמרובע כפי היכולת של אדם כמו הלוחות המרובעות שהכוונ' בהן הרבוע כפי היכולת עכ"ל הרי דס"ל דלא מצד הדבר המודד דהיינו החבל כאשר חשבתי ולא מצד דבר הנמדד דהיינו הקרקע כמאמר הרב הון עשיר תמשך תולדת בלתי אפשרות עשיית רבוע בדיוק רק מצד קוצר השגת האדם וחסרון הידיעה שא"א להגיע לידי מדה זו וזהו דבר שא"א לשמוע כי איך נאמר על מופת חותך שאינו ראיה אך נאה לנו וכך הוא חובותינו לומר שטעות הניכר נפל בסיום לשונו הנז' או שהוא יתר כנטול ושלכן השמיטו הר"ב ז"ל בפירושו בהעתיקו לשון הרמב"ם:

ואיך שיהיה כ"ש וכ"ש שיתקשה למה יצונו ה' ית' לעשו' הבתי' ברבוע ויודע כל תעלומות שאין ביכולת ידיעת האנושי לעשותן א"ו א' משתים לא ימנע או שנחשוב שיש לאל ידינו לעשותן בדיוק או שצונו ית' לעשות מה שבגדר ידיעתנו ויכולתנו ומעלה עלינו כאילו עשינו הכל בדקדוק רב ושלמות וכאשר הזכרנו מההוא דמזבח וק"ל:

עוד זה מצאתי לגדולי חכמי נרבונה בדין קריאה בצבור בחומשים שכתבו דאמת הוא שאין קורין בצבור מפני כבוד הצבור וכן הלכה אך זה תשיב אל דעתך וכי ס"ת שאנו קורין בו מעובד הוא כהלכה למ"מ דמליח וקמיח ועפיץ ומפני מה אנו מברכין עליו אלא סומכין על דברי הגאונים שאמרו שאין בידינו מי שיודע לעבד העורות כהל"מ ורוב ס"ת

עשויין מאלה עורות שאינן עבודין כהלכתן ומוטב שתעקר מצות העבוד ממקומה ולא נתבטל מקריאת התורה עכ"ל בתשובות שבספר אגרות הרמב"ם והמבין יבין מדעתו שראי' נכונה וגדולה היא לעינינו ומה מאד תמהנו אם האמת הוא את אשר הוגד לנו שהרב המחבר הרז"י הנז' בשקרא במה שכתבתי לפנים הייתי בעיניו כמתעתע ולגלג עלינו ואנן בעניותן קרינן אנפשין ולגלוגו עלי אהב' ודו"ק ובענין רבוע התפירו' עיין להרב מר וקציעה ס"ס ל"ב דכ' דתליא בסברת רש"י והרא"ש ועוד לו שם דבעינן שיהי' החוט שלם בתחלת התפירה ופסלינן ליה לקשרו אם נפסק ואין בחוט כדי להשלים כל התפירו' ומצא סמוכו' לסברת הריא"ם דכ' הרב"י דלא ידע מנין לו ע"ש וע"ל אות ד' ועי' להרב פרי מגדים ח"א ס"ס ל"ב כדכתב בשם הרב א"ר דחוט קצר קושרו ומוכח משם דנפסק גרוע דניכר שהוא חלש ולא מהני קשירה וכהרב מג"א דלא כרט"ז ומ"מ אם אין לו גידים אחרים כדאי הרט"ז לסמוך עליו ולקשרו:

יג' **אין** שום איסור להתיר כריכות הציצית שהן במספר כשם הוי"ה ולא הוי כמוחק את ה' ח"ו (שם ח"א סי' ס"ו):

כתב הד"ט ועיין להרב מר וקציעה סי' ט"ו דכל שאינו מתירן מהבגד להניחן בבגד אחר איכא ביזוי מצוה אף ע"פ שרוצה להחליפם בטובים מהם (וע"ל אות ס"ח):

יד **מטפחות** ס"ת שבלו אין עושין מהם כיס לתפילין אם לא התנו בתחלה (שם סי' כ"ז):

טו **הרואה** תפילין בקרקע ולא ראה נפילתן אינו חייב להתענות אפי' מצד המנהג דדוקא אם נפלו מידו ואפשר ג"כ דאף אם לא נפלו ממנו רק עיניו ראו נפילתם יש סמך למנהג להתענות וכמ"ש הרמג"א בסי' מ"ד ס"ק בשם הרב משפטי שמואל אך אם לא נפלו ממנו ולא ראה נפילתם רק ראם בקרקע נר' דאפי' ממנהגא א"צ להתענות והמחמיר ע"ע תע"ב ועל ס"ת שנפל ח"ו עי' להרמ"ז באגרותיו סי' ל"ו ולקמן סי' כ"ט אות ה' ובחי"ד סי' כ"ו אות כ"ה (שדה הארץ ח"ג סי' ל"א):

טז **אות** ו' של תיבת ולעבדו שנכנסה תוך חלל אות ה' שלמעלה של תיבת לאהבה ואינה נוגעת כלל אם לא נתקלקלה צורת האות ותינוק דלא חכים ול"ט קוראה לה"א כשר בדיעבד (וע"ל סי' ז' אות ח') מקום שמואל סי' ג"ן:

יז **רצועות** התפילין צריך להשחירן בפנים שנוי הוא להן כמ"ש הרמב"ם וספ' התרומה. והריב"ה ז"ל (הד"ט נראה פשוט דצ"ל גם מבפנים דא"א למעוטי מבחוץ דהוי דלא כמאן (יכין ובועז ח"א סי' ק"ץ):

יח **העור** שכותבין עליו תפילין צריך שיהיה מבהמה טהורה אמנם א"צ לשוחטן לשם תפילין ואף על נבלות וטרפות שלהן מותר (שם ח"ב סי' י"ז):

כתב הד"ט ועיין להרמ"ע ז"ל בתשוב' דמנה איזה מדרגות זו על זו והמעולה שבכולן הוא של שליל:

יט **תפילין** ומזוזה שניקבה בהן אות א' כגון אות ח' סמוך לגגה מצד הימיני שאין טפת דיו עוברת עליו רק אינו מעכב מלצרף לב' חלקים לפי ראות עינינו או נסתפקנו אם יצטרפו החלקים ותינוק דלא חכים ול"ט מצרפן יחד אז יכולין ורשאין אנו לתקנו ע"י כתיבה מכאן ומכאן מהנקב ולא חשיבא כתובה שלא כסדרה אך אם ברור לנו שהחלקים אין מצטרפות ועינינו רואות פסיקת האות אז א"א לתקן דהוי שלא כסדרן (מטה יוסף ח"א סי' א'):

כ **עוד** לו שם בסוף התשו' דאם נסדקה אות א' ואין הסדק עובר מעבר לעבר אע"פ שנסדק האות לא אשכחן מאן דפסל דדוקא נקרעה אמרו דנחלקה האות לגמרי אבל נסדקה לחודה לית לן בה (שם):

כתב הד"ט ועי' להרב אמת ליעקב דף ס"ד דכתב דגם מהריק"ו יכשיר בזה ועי' ג"כ להרב אורים גדולים בראש ספרו:

כא **שר** המסכים הוא לדעת הר"י זיין חתנו ולדברי הרב המחבר גנת וורדים כלל ב' סי' כ"ה על מעשה שאירע בליוורנו בא' שריקם פ' הציצית סביב הטלית המתעטף בו בשעת תפלה שאע"פ שלא טוב עשה לעבור על מה שאסר מרן בי"ד סי' רפ"ג ס"ד מ"מ אינו חייב לגנזו ויכול להתעטף בו בברכה אע"ג דלהרמב"ם ומרן נראה שצריך גניזה מ"מ כיון שכבר נהגו היתר לכתוב התורה פסקי פסקי אין להחמיר בזה ואיסור המצוה הבאה בעבירה לא נאמר רק בגזל ע"ש בתשו' מהר"י שהאריך בראיו' והסכים עמו מע' המחבר (שם סי' ד' וה'):

כב **מי** שאין לו אלא תפלה א' כרש"י והרמב"ם וא' כר"ת יניחם כיון דאין התפלות מעכבות זו את זו אך לפי המנהג שנתפשט כרש"י יברך על של רש"י ואף אם היא ת' ש"ר יברך עליה ב' ברכות ויניחו ואח"כ יניח של יד כר"ת (שבות יעקב ח"א סי' ב'):

כג **מי** שנברא בלי זרוע שמאל אפשר לומר דכ"ע מודו דחייב בתפילין אע"פ שנחלקו בשנקטעה ידו אחר שנולד ועיין להרמ"א בתשובה סימן ק"ך שפטר בפשיטות ואפשר דהטעם הוא לפי שכבר ניכר איזו יד כהה שלו מ"מ היכא שנולד כך דזו יד ימינו וזו שמאלו אפשר דלכ"ע חייב ומ"מ לצאת ידי ספק ברכות יברך על ש"ר ב' ברכות ויכוין להוציא שתיהן וכ"נ לנהוג כמ"ש הרמ"א בסי' ר"ס סעיף כ"ו בגידם שאין לו יד רק זרוע ועש"ד ליישב דברי התוס' ז"ל במנחות דף ל"ז במ"ש דמר א"ח ומר אמר חדא ול"פ

דדברים תמוהים הם וכבר עמדו עליהם הרמג"א סי' כ"ו סק"ג ובית יעקב סי' מ"ט ע"ש (שם סי' ג'):

כתב הד"ט ועיין להרב פנים מאירות ח"ג סי' י"א דפסק בפשיטות דאם יש לו זרוע מניח בצד שמאל ואם אין לו כלל פטור להניחו ביד ימין ע"ש:

כד **שנים** ההולכים בדרך וא' מהם איטר יד ימינו ואין בידם רק תפילין א' ואינם יודעים לעשות הקשר לזה ולזה פשוט הוא דאם הקשר עשוי למי שאינו איטר יניחנו האיטר בקציצה לצד הכתף ולצד היד המעברתא וכן להפך במי שאינו אטר ומניח תפילין של אטר מניח הקציצה לצד הכתף וא"צ לשנות הרצועה תוך המעברתא מצד לצד כדעת הרב נ"ש סי' מ"א דכבר כ' הרב"י בסי' כ"ו בשם מהר"י ן' חביב דיש ב' מנהגים בהנחת מעברתא דיש נוהגים להניחה בצד היד ויש נוהגים בצד הכתף א"כ אין להקפיד להצריכו להפוך הרצועה (שם):

כח **מי** שיש לו ב' ראשין פסק דיניח תפילין על כל א' וא' במקום שער שבין עינים והקשר מאחוריו נגד פרצוף פנים דידי' ושם הביא כל השייך למעשה שהי' בארץ לועז מב' נערים א"י תאומי' זכרי' דבוקי' זה בזה קדקד ראשיהם ולכאו"א איברי' וחושים כשאר ב"א ואם יארע כזה ח"ו בישראל מה יהי' משפטם ודיניהם בעניני' אחרים (שם סי' ד'):

כו **הנוהגים** לפרוס טלית על ראש חתן וכלה תחת החופ' יברכו כפסק הרב הלק"ט ח"א סי' כ"ב והסכמת הרכנה"ג א"ח סי' ח' אות ה' על הרב"י וטוב ליקח טלית שאולה ולא לברך וכהרש"ל ורט"ז בסי' י"ד דאין לברך על טלית שאולה וכ"ש כשאינו לובשה לצורך תפלה רק לעלות לתורה או לחופה (שם ח"ב סי' כ"ג):

כז **המניח** תפילין במנחה אם יסירם קודם ת' ערבית אחר שהביא מ"ש הרב לחם חמודות הל' תפילין אות ע"ט והכנה"ג א"ח סימן ל' והלק"ט ח"א סימן רנ"ח והרב גיסו באליה זוטא סי' ל' דס"ל דאין לחלצם עד אחר תפ' ערבית מ"מ תפס עיקר להלכה ולמעשה כסברת מהרי"ל בהל' ט"ב שהביא שמהר"י סג"ל היה חולצן אחר קדושה דמנחה ושכ"נ הסכמת המגינים שם (שם סי' כ"ד):

כח **סומא** יניח טלית מצויית כשקורא ק"ש ויאחז הציציות עם הצבור וינשקם באמרו וראיתם אותו ולא יעבירם על עיניו דכ' הרב מצת שמורים בשם קדמונים שכל המעביר ציצית על עיניו באמרו וראיתם אותו לא יבא לידי סימוי עינים וזה שכבר סומא הוי כחוכא ואטלולא להעבירם על עיניו ועיין תשובת רש"ל סי' ע"ז (שס סי' ל"ח):

כט **בזמנינו** שנוהגים שהג' פ' ראשונות שבתפילין כתובות באופן שהן פתוחות לכ"ע ליכא קפידא לאשכנזים לקרות בס"ת של ספרדים ול"ד למ"ש הרב"י בשם מהר"י דליאון

כי שם היתה סתירה בין פרשיות שבתפילין שבס"ת משא"כ עכשיו (וע"ל אות פ"א) (שו"ת הרב צבי סי' צ"ט) ועי' להרב משבצות זהב סי' ל"ב סקכ"ה בדין סופר שכ' והיה כי יביאך וכו' הוציאנו ה' וראה שאם יכתוב ממצרים לא ישאר מקום פנוי של ט' אותיו' ושמע פתוח' בראש שיטה יתלה דוקא תיבת ממצרים למעל' וישאר שיעור ט"א חלק דהא דאין תולין ה"ד שלא כסדרן עי' מפרש ירושלמי דמגי' ד"ו ע"א דכ' דכסדרן תולין וע"ש באו' כ"ו שהאריך על כל מיני צורות של תפילין:

ל **תמה** יקרא על מרן בש"ע ר"ס כ"ה שכ' אחר שלבש טלית מצוייץ יניח תפילין שמעלין בקדש דמשמע דבתפילין איכא קדושה טפי מציצית דא"כ ניזיל בתר איפכא להקדים התפילין מדתנן בפ' כל התדיר כל המקודש מחבירו קודם וכו' אבל בב"י כ' דה"ט דציצי' קודם משו' ששקולה כנגד כל המצות או משום דתדיר טפי (דגול מרבבה סי' כ"ה):

כתב הד"ט ועיין להרב שאגת אריה שגם הוא תמה על מרן ודחה דבריו שבש"ע ושבב"י והכריע בראיות שיכול להקדים מה שירצה ועיין ג"כ להרב שמש צדקה סי' ט"ז בענין מי שאין ידו משגת לקנות תפילין וציצית:

לא **אות** למ"ד שבתפילין שראשה מגיע לקצה הגליון בלי היקף קלף או האות פ"א בשיטה תחתונה בסוף הקלף בלי היקף גויל בא מעשה לידו והכשיר ע"י נטילת מעט מראש הלמ"ד וקלישה מעט ממושב הפ"א שהיה עב (שאלת יעבץ סי' קי"ט):

לב **מה** שנחלקו הלמדני' על א' שנפטר לעולמו והלבשוהו טלית חדש שמקצתם אמרו שהי' להם ליקח הטלי' הרגיל בו בחייו שנעש' לשם מצוה ולא בחדש שאינו לשם מצוה וקצתם אמרו שכיון שנעשה עודנו חי אף שלא נתעטף בו מ"מ הזמנ' מלתא היא כאילו נשתמשו כבר ולדברי שניהם צריך דוקא של מצוה ולא לעשותו מחדש לשם תכריכין והוכיח הרב המחבר דטעו בתרתי דבפ' התכל' אההוא דשמואל דס"ל דכלי קופסא חייבין מוד' בזקן שעשאן לכבודו פטורין הרי דטלית שנעשה לתכריכין אין בהן משום מצוה ומ"מ ראוים הם לתכריכיו ואף אם לובשן לפעמי' בחייו פטורין כמ"ש מרן סי' י"ט וכ"ש בהזמנה לבד דודאי לאו מלת' ולא עבדינן להו רק משום לועג לרש ולא למצו':

(שם סי' קס"ה):

לג **אחר** שבירר באורך דכלאי' של בגדי כהונה שרי לגמרי אפי' שלא בשע' עבוד' במקדש יצא ובא לו להוכיח דמ"מ כלאי' בציצי' שרי דוקא במקו' מצוה ודן מינ' ואוקי באתרי' דבגד טומטו' שהוא ספק וכן אנדרוגי' למ"ד בפ' הערל דספק הוא לא הותר כלאים בבגדיהם וממילא דאף למ"ד דבסדין של פשתן מטיל לבן וחייב בציצית של לבן מ"מ בשל טומטום ואנדרוג' וכ"ש של אשה א"צ להטיל של לבן ע"ש שהאריך בג' תשובותיו:

(שאגת אריה סי' כ"ט למ"ד ול"א):
לד **כשאוחז** הטלי' בידו להתעטף בו אז דוקא ראוי לברך דהו"ל עובר לעשייתן ולא בשעת העיטוף:
(שם סי' ל"ב):
(**כתב** הד"ט ועיין להרב תפלה לדוד שגם הוא ס"ל הכי בדף ה' ע"ב ודלא כהרב בית יעקב סי' פ"ח:
לה **מי** שאין לו זרוע דתנינן במנחו' דף ל"ז דפטור מן התפלין ה"מ מתפלה ש"י אבל מש"ר חייב וכן ראה אח"כ להרב שלטי גבורי' בהלכ' תפילין ואם גידם יכול לכתוב סתו"מ בפיו או ברגליו עיין בחי"ד סי' למ"ד אות י"א:
(שם סי' ל"ז):
לו **אחר** סמוך שהוכיח איסורו של היסח הדע' בתפילין בירר וכתב דעל שיעור מהלך ק' אמה אין בהם משום היסח הדעת ויותר מזה יש בהן אף אם אינו עומד בשחוק וק"ר (שם סי' ל"ח ל"ט מ'):
לז **האריך** והוכיח דקי"ל כר"ע דליכא איסורא בהנח' תפילין בשב' וי"ט ומ"מ לכ"ע בי"ט שרי ובשב' אף בבית אסו' להניחן למאן דפסק כרב אך לפוסקי' כר' ענני אפי' בשבת מותר לצאת בהן לחצר וכ"ש בבית ובסימני' שלאחריו העלה דודאי אין לדחו' סברת אביי מהלכה דבתרא הוא וס"ל כר"א דלילה זמן תפילין הוא והלכה כחכמים שא"צ לחלצן עד זמן שינה אלא שאין מורין כן ולכן צריך שיניח ידו עליהן ואם משכים לצאת לדרך יכול להניחן קודם זמנן ולא יברך אלא כשיגיע זמנן וכסברת הרא"ש (ודלא כר"פ) והיינו כשיראה חבירו ברחוק ד"א ויכירנו (שם מסי' מ' עד סי' מ"ז):
לח **בדין** עבוד העור לסתו"מ אחר שהראה דעבוד וכתיבה לדבר שקדושתו חמור' מהני ג"כ לקדושה קלה ולא להפך א"כ בהני תלת אם עבד העור למזוזה פשיטא דלא מהני לתפילין וס"ת דמזוז' קדושת' קלה כדאמרי' ס"ת ותפילין שבלו אין עושי' מהן מזוזה ואם עבד לתפילין וס"ת מהני למזוזה וכן אם כתב ועבד לס"ת מהני לתפילין דס"ת שיש בו כמה פרשיו' חמיר מתפילין ובהפך לא מהני ואם עבד לתפלה ש"י מהני לש"ר וכן איפכא דתרווייהו חשיבי מלתא חדא ודוקא בעור הבתים אמרי' דש"ר חמיר מש"י ולא בפרשיות דכי הדדי נינהו וכשם שאם מזמין לקדושה חמורה מועיל לקלה שגם הקל' בכלל החמורה ה"ה כששתיהן שוות קדושה א' נכלל' באחרת והיא עצמה של זולתה (שם סי' מ"ז ומ"ח):

(**כתב** הד"ט ועיין להרב פנים מאירו' ח"ג סי' י"א ועיין ג"כ להרב משאת משה ח"א סי' ז' דכתב יישוב למ"ש הרמב"ם בדין העור שמחפין בו התפילין שא"צ עבוד לשמה דפסק כת"ק נגד רשב"ג ופני הרב המחבר כלפי הקדש מהר"ח אלפאנדרי לתרץ מה שיש להקשו' על הרמב"ם בזה:

לט **החמיר** שלא לכתוב ס"ת (ממקום שבא ה"ה לתו"מ) מדיו עשוי ביין נסך או סתם יינם ואף דר"ת פסיק להתיר כדאי' בפ' דע"ז דהוי כזורק יין לטיט מ"מ העיד הרב המחבר על עצמו שלא היה קורא בספר שנכתב בדיו הלז דאין להכניס טומאה למקום טהרה (שו"ת הרב עזריאל דייאנה כ"י ח"א סי' ה'):

(**כתב** הד"ט ועיין להרב באר עשק סי' ק"ט דהחליט דשרי ושרי והביא ראיו' לדבריו ע"ש וגם הרב החסיד הדב"ש בסי' קס"ב מתיר ע"ש ועיין להרב פרי מגדים שם ס"ק כ"ז בדין עור ודיו של איסורי הנאה:

מ **הזהיר** שלא לשים וירני"ציאה בלע"ז על הקלף שכותבי' בו תפילין כשם שיש לנהוג שלא להשימה בגיטין אך לא מלאו לבו לאסור לגמרי כדי שלא להוציא לעז על סופרים הראשונים שהניחוה בקלפיהן ואף דמהרי"קו לא חשש בגיטין להוצאת לעז שאני גט שהחמירו האחרונים כמה חומרו' ולא חששו ללעז (שם סי' י"א):

(**כתב** ההד"ט) ועיין להרב פנים מאירו' ח"ג סי' ל"ב דאזיל בתר איפכא להתיר משום זה אלי ואנוהו להניחו בס"ת ע"ש והבאתיו בי"ד בדיני ס"ת ומזוזה ע"ש ועיין בחי"ד סי' ל' אות ד' מה שכתבתי שם:

מא **אזכרות** התפילין ומזוז' שלא כתבן לשמן ואפי' חשב בלבו לכתבן לשמן ולא הוציא בשפתיו אין להם תקנת העבר' קולמוס דבעי' כסדרן וליכא אפי' לר' יהודה דס"ל בפ' הבונ' דכתב ע"ג כתב הוי כתב הניחא בגיטין וס"ת דלא בעינן כסדרן וכ"ש לחכמי' דס"ל שם דאין השם מן המובחר ודכתב ע"ג כתב לא הוי כתב (שם סי' י"ב):

מב **יש** לברך על מצות ציצי' על טלי' קטן אחר נט"י כמ"ש הנ"י בהל' קטנו' מהרי"ף וכ"נ התשב"ץ (שם סי' י"ז):

כתב הד"ט ושם בגליון נכתב בצדו וז"ל ומורי הגאון והחסיד כמהר"ר הלל ממודינא בויאדאנ"א היה מברך על מצות ציצי' על טלי' קטן וכן אני נוהג על פיו ע"כ כתוב בצדו:

מג **עשה** סמוכו' קצת להקל על מקומו' של בה"כ שמצניעי' בהם הטלי' ותפילין וסוגר בעדם וקצתם ליכא חלל וגובה טפח ביניהם לבינם ועיין להרב ידי"ן בס' פקודת המלך דף כ"ד ולקמן סי' ח' אות כ"ט (אהל יעקב סי' א' וב'):

מד **מי** שאין לו רק תפילין דר"ת יניחם בלא ברכה ואם יש לו גם של רש"י לא יניח של ר"ת בלא ברכה אבל במנחה יניח של ר"ת בלא ברכה אף אם יש לו של רש"י אא"כ יש לו תפילין דשמושא רבה שעולי' לפי סברת האר"י ז"ל על שניהם (מכתם לדוד סי' ד'):

כתב הד"ט וכ"כ הרב ברכי יוסף סי' ל"ד ושאף אם נזדמנו לו תפילין של רש"י יכול להחזיר' בכיס ולהוציא של ר"ת ולית ביה משום אין מעבירין וכו' ע"ש ובשלמי צבור דף קס"א ועיין להרב מר וקציעה שדחה בב' ידיו מ"ש הרב באר היטב דמי שאינו מניח ב' זוגות תפילין הוי קרקפתא דלא מנח תפילין דישתקע הדבר ולא יאמר חלילה:

(**ועיין** להרב חיים שאל ח"א סי' א' שהאריך בזה והעלה דאין בהנחת ב' זוגין חשש ליוהרא ובפרט שבפרט השתא שנתברר דע"ד האמת תרווייהו צריכי וצריך להניחם ותמה על מ"ש הרב מר וקציעה איך מלאו לבו להכריע נגד האר"י שכתביו תמיד בידו ועי' להרב מהרי"א בשלמי צבור שלו בקונטרס חלבי השלמי' בספק הט' סי' א' שכת' דדל מהכא חשש היוהרא מ"מ אפי' המוחזק ומפורסם בחסידו' צריך לנהוג עצמו בצינעא ובל יתראה בפני ע"ה דאל"כ איכא למיחש לתקל' שמעשה בא לידו שעיניו ראו בעל הבית א' ע"ה שהניח ב' זוגי תפילין שחשב שהמצו' בב' זוגו' ושאלו מאין באו לו תפילין של ר"ת והשיב שראה לחכם הקהל שהניח ב' זוגי וחשב שהמצוה בב' זוגי של רש"י ועבר על בל תוסיף שעל כל אלה ירא אלקים יקיים בעצמו והצנע לכת עם אלהי' עכ"ל ועי' למהר"א חיון מגיה ספרו הנז' שהביא דברי הרב הנז' בברכי יוסף שלו שדחה גם שם מ"ש הרב יד אהרן ומהרא"ח הנז' כ' דאין דברי הרב ברכ"י מעלין ארוכה לחשש הטועים ושנ' שכוונתו דכיון דתרווייהו צריכי ומעכב לית לן למיחש מפני הטועין מיעוטא דמיעוטא ע"ש:

מה **מי** שבירך על תפלה ש"י על מצות במקום להניח והרגיש בטעותו קודם ההידוק או לאחר ההידוק לא יהא אלא ספק אם יצא י"ח ולא יחזור לברך ומ"מ לאשכנזים הנוהגי' ע"פ הרב בה"ג נברך על ש"ר על מצות ואם סח בנתי' מברכין שתיהן על ש"ר נרא' דחוזר ומברך להניח ועל מצות על ש"ר אם נזכר לאחר ההידוק ואם נזכר קוד' ההידוק יברך מיד להניח וכשיניח ש"ר יחזור לברך ע"מ ואם לא נזכר עד שהניח ש"ר נראה דאמרי' לי' זיל וברך להניח מידי דהוה למי שלא בירך כלל קודם הנחה דמברך אח"כ וה"נ לא בירך רק א' מהב' שמברך ע"כ ממהר"ש ווינטורא והרב המחבר רבו הסכים ע"י בדין הראשון להספרדי' ואיטלקים אך במה שנוגע למנהג אשכנזי' לא הסכים לדבריו ודעתו הוא שאם נזכר קודם ההידוק יברך אז להניח ולא ימתין עד שיניח ש"ר אבל לחזור ולברך ע"מ בש"ר ליתא כיון שכבר ברכו בש"י וכן אם לא נזכר עד אחר ההידוק לא יברך רק

להניח כשיניח ש"ר ולא ע"מ ואף אם לא יהי' הדבר אלא ספק לא יכנס בספק ברכה שא"צ ע"ש (שם סי' י"ב):

מו **ס"ת** וה"ה תו"מ שנמצא בו ה"א של שם נוגעת ממש בגגה וגרר א' את הדבק'. הדרך המחוור בלי פקפוק שא"צ רק להוסיף במשך באורך הרגל מחדש עד הנשאר מרגל הראשון שלא נגרר והנשאר יעביר עליו קולמוס ולא נתחוורו בעיניו דברי הרמ"ע בתשוב' סי' ל"ו ובתשו' כ"ז שלפניה כתב בל' אחר היינו שיעביר קולמוס על רגל השמאל הלז ויוסיף עליו מעט במשך ארכו לשם קדושת השם נמצא שיש לו רגל מחדש וכשר אף לשיט' הרמ"ע שהרי הכשר הרגל במה שהוא ואפי' קצתו הראשון נתקדש לפ"ד ריה"ג ואף לדעת חכמי' דפליגי וס"ל אינו מן המובחר לודו הכא דפנים חדשות באו לכאן ע"י התוספות (שאלת יעבץ ח"ב סי' כ"ח):

מז **מי** שתפר אימרא של טלית מבגד צמר גפן בחוטי פשתן מותר להטיל בו ציצית דצמר ולא גרע מעורו' התפורי' בפשתן שהתירו הפוסקי' לתפור תחת מלבוש צמר אף שלא במקום מצוה ואע"פ שחוט קנבוס נכרך על חוטי פשתן ומתחבר לבגד צמר שם סי' ל"ב ובסי' שלאחריו החליט דאם נפסק חוט א' מד' חוטי הציצית במקום שתלוים בנקב הכנף נפסל שאין כאן רק ג' חוטים תלוים ואנן ד' בעינן (שם סי' ל"ב ול"ג):

מח **הניח** בספיקא דאורייתא ושאין בידינו ראיות ברורות לכתוב תפילין וס"ת ע"ג עור טמאה שנולדה מן הטהורה והאריך קצת בענין התחש (יד אליהו סי' ב'):

מט **הוכיח** במישור דבגד שאול אע"פ שאינו חייב בציצית מ"מ אסור בכלאים וכסברת הרב תומת ישרים סי' פ"א בדין נשים שפטורו' מן המצות ומ"מ לא אמרי' דדרשי' סמוכים לא תלבש שעטנז גדילים וכו' ולומר כל שיש בבל תלבש ישנו בגדילים וכל שאינו בזה אינו בזה דלאו לכל דינים איתקש וא"כ אע"פ שאין הבגד שאול חייב בציצית מ"מ אסור בכלאים (שם סי' צ"ט):

ג **אינו** תלוי החילוק של ברכת להתעטף לברכת על מצות בין טלית קטן לגדול רק בין אם מכסה בו דרך עטיפה ללובשו דרך מלבוש (תשב"ץ ח"ב סי' מ'):

נא **מה** שנהגו קצת לכרוך ברצועה של תפילין ש"י על האצבע כדמות שדי אינו רק מנהג ספרד ולא של גאונים ואשכנז וצרפת ופרובינצא וקטלוניא שכבר יש שם של שדי קבוע שאינו משתנה (שם ח"ג סי' קי"ח):

נב **תיק** של תפילין טוב שלא יהי' רחב טפח ויהי' צר ולא יבא לעבור על המצות שלא יתערבו תפילין ש"ר וש"י אך לענין טומאה או על הערוה שבבית שיגן משום חציצה צריך שיהיה בו טפח (שם סי' כ"ו:

נג **מסכים** והולך לפקפק עם מע' השואל על סופר א' שאין מעשיו נאי' בעשיית בתי תפילין המטיח כנפי מענה טיחה עבה על עור הבתים ואח"כ באיזה ספירטון משחיר הבתים בתכנית ההידור ויש לדון ולאסור מכמה טעמים ואף שעל איזה מהם לא הסכי' הרב המחבר עם מע' השואל מ"מ אף ידו תכון עמו שצריך שלא יהי' הטיח עב מעור הבתים כדי שלא יהי' הטפל יותר מהעיקר וגם זה לחומרא אך אם לא יעשה רבוע הבתים רק ע"י הטיח והבתים אינם מרובעים מצד עצמם ודאי אינו מועיל וכן יש להחמיר שלא להניח באותו הטיח עצם פיל שחיק כאשר הוא עושה דמן המותר בפיך בעינן (נודע ביהודה סי' א):

נד **פשיטא** ליה דיפה שתיקה מאמירת לשם יחוד קב"ה וכו' קודם עשיית המצות דאם היא המצוה שיש ברכה לפניה אין הזמנה בפה גדולה מזו ואם אין בה ברכה טוב לומר הנני עושה זה לקיים מצות בוראי וכן היה נוהג בעצמו (שם בי"ד סי' צ"ה):

כתב הד"ט ועי' ג"כ להרב חות יאיר בסי' ר"י שהאריך בענין למוד חכמת קבלה שא"א ללמוד ולהבין ממנה דבר או חצי דבר מפי ספרים אם לא ע"י קבלה פה לפה והכל יודעים כמה נפיש חיליה דהאי גברא בכל מכל כל ומדעת הרמב"ם היה בו כמ"ש עליו הרב המני"ח בלקט הקמח שלו הל' פדיון הבן וספריו ג"כ מעידי' בהרבה מתשובותיו ובפרט בדף רכ"ט שלא הי' מופנה מב' צדדין מחכמה זו ג"כ ועכ"ז תן עיניך ולבך בתשו' ר"י הנז' ושם שם בדף קצ"ט ע"ב דע"י מעשה שבא לידו נשבע בהן צדקו שלא בא לכלל בינה והבנת דברים של לשם יחוד וכו' עש"ד באורך וברוחב ואם כה יאמר איש אשר כמוהו מה יאמר העלם שנתעלמו ממנו אפי' התחלות החכמה אמנם הרב שמחת הרגל בדף ה' מח"א ע"א מחא אמוחא דשמעתתא דהרב נודע ביהודה הנז' ולא יצא אפי' לחלק בין למד ללא למד בחכמת האמת ולדעתו כל אפיא שוין כעם ככהן לא ימנע מלאמרו קודם כל מצוה ולימוד ע"ש:

נה **הכריע** בראיות דכשמברך על תפלה ש"ר על מצות תפילין לעולם יש לומר על מצות בפתח תחת הוי"ו ולא בחולם שהוא לשון רבים שלא כסברת הרב אחיו של הרט"ז הובא בסי' כ"ה ס"ק ו' (חינוך בית יהודה סי' א'):

נו **מי** ששגג כמה פעמים והניח תפילין ש"ר שלא במקומו וכשידע נתחרט וביקש תשובה על שהוציא כמה פעמים מפיו ברכה לבטלה ועבר על לאו דלא תשא סגי בכל דהו שיקבל עליו על העשין שבטל ועל ברכה לבטלה שהרמג"א בסי' רט"ו כתב בשם הרא"ש ותו' שהוא דרבנן סגי בחרטה שנתחרט ובר מן דין לפי המנהג שאומר בכל פעם בשכמל"ו

וזהו תיקון על לא תשא כמ"ש מרן בסי' ר"ו א"צ שום תיקון שאין בכך ברכה לבטלה (פנים מאירות סי' ט):

נז **הביא** בשם מהר"י צמח בס' זר זהב שלו שאין לעשות שום כריכה על הקיבורת רק להדק ולקשור היו"ד עם התפלה ולהמשיך הרצועה אל הזרוע לעשות שם הכריכות אך בקיבורת אין לעשות שום כריכה ושכן הורהו מהר"ש שלמדו אביו הרח"ו ע"ש. (וע"ל אות פ') שלמי צבור דף לח ע"ב:

נח **למד** לשונו לומר איני יודע על מה סמכו העולם להניח טלית ע"ג תפילין בכיס דלכ"ע קדושת תפילין חמירא מציצית וראוי להיות התפילין בכיס א' והטלית בכיס אחר כיון דלהניח תפילין על הטלית ג"כ לא יתכן שלא לעבור על המצות (שם בדף ועמוד הנז'):

נט **אין** להניח קציצת תפלה ש"ר זקופה רק מושכבת על הראש ומהתחלת עיקרי שער של פדחת תתחיל התיתורא ודלא כדעת הרב גו"ר בגן המלך שלו סי' קנג (דברי יוסף סי' סג):

ס **מי** שהניח תפילין ש"י וכשבא להניח ש"ר קודם שהגיע הקציצה על הבשר אחר שהגיעה לאויר הראש הפסיק בדבור לא הוי כמונח וצריך לברך על מצות תפילין קודם ההידוק בראשו ועיין להרב הלק"ט ח"ב סי' מב (תפלה לדוד דף יז ע"א):

סא **נסתפק** אם בין פסוקי דזמרה לישתבח יכול להתעטף בציצית אפי' בלא ברכה וכן נסתפק אם יכול להניח תפילין אז בברכה נמי דדילמא שאני מטלית (שם דף לא ע"ב):

סב **לא** ראה נוהגין כמ"ש מרן דצריך שיהי' הקשר של תפילין שירא' כעין דל"ת מבחוץ רק נוהגין לעשות הקשר מרובע אמנם אם לא עשאו כמין ד' ולא מרובע לית לן בה דסגי שיהי' שם קשר (בית דוד סי' יד):

סג **מי** שנתנו לו טלית ובירך עליו וקודם עטיפתו חטפוהו מידו ונתנו לו אחר שנסתפק בזה הרב מוצל מאש סי' י"ד פשט הרב ספיקו והעלה דצריך לחזור ולברך שנית ואחרים חלקו עליו ונטו דעתם שלא לחזור לברך והוא חזר והשיב על דבריהם וקיים הוראתו בקדושה לחזור ולברך (אגורה באהלך סי' **א**'):

כתב הד"ט ועי' להרב בארו' מים סי' א' דפסק שלא לחזור ולברך ועי' ג"כ להרב מוצל מאש עצמו בח"א סי' י"א דבא מעש' לידו ונסתפק ושאח"כ מצא דבר ברור במרן סי' ק"מ בשם אבודרהם דצריך לחזור ולברך אלא שכיון שהרב גב"ש כ' שיצתה הורא' וכו' שא"צ לברך שנית ס"ס הוי ספק ברכו' וראוי שלא לחזור ולברך ועי' ג"כ להרב אשדו' הפסגה סי' א' שהאריך קצת על דברי הרב מוצל מאש הנז' וסיים דצריך לחזור ולברך.

וכעת נ"ל ס' הרב זרע יצחקו עטייה) וראיתי שם בפלפלת כל שהוא סי' ג' שעמד הא' לא היה בדעתו כלל על אחר.

סד **נסתפק** מתחלה בדין אם ניקב נקב דק בין אות לאות אם יש לפסלן כיון דלפי האמת אין האות מוקפת גויל בצדו של נקב או דילמא כיון שהנקב דק כ"כ שהדיו עובר עליו אינו נקב ומיקרי מוקף גויל והכריע דדיינינן ליה לשאינו מוקף גויל ופסול וע"ע שם למוד כ' הרבה דינים השייכים לכתיבת סתו"ם (וע"ל סי' ז' אות כו) (אורים גדולים לימוד ז':

סה **נשאל** בדין תפילין דגהיט תיבת פטר שכתבה הסופר ב"פ ומחק השניה ונשאר המקום חלק והשיב מההוא דרדב"ז סי' פ"ב שנמצאת בו תיבת בחפזון ב"פ והורה למחוק א' מהן ואף שישאר מקום פנוי כיון דאתרי' דרמב"ם הוא דס"ל דמקום חלק פחו' מט' אותיות אינו שיעור פ' ה"נ לית לן בה והביא ג"כ סברת הרכנה"ג סי' ל"ב דחזר בו מסברתו מפני תשובת הרדב"ז אך חלק עמו בענין הארכת האו' האחרונ' של תיבה שלפני המקום חלק ע"ש (חזון למועד סי' **יב**):

כתב הד"ט ועי' להרב גן המלך סי' ג' דבכגון דא הכשיר מב' טעמים חדא שכבר נהגו להכשיר בריוח זה בין תיבה לתיבה ולא חשו לשימורא דר"ת ועוד דע"כ לא נאמר שיעור אלא דוקא כשהוא חלק אך אם בפסקו של הרא"מ הנז' ופשטיה לחיובא לחזור ולברך כיון שכשבירך על ההפסק מחמת נקב של ריוח שבנתים שאינו ראוי לכתיבה ליכא למיחש כלל ע"ש דמיירי בסופר שכתב ב' שמות וקדר א' מהם ונשאר בו נקב וה"נ אי מטעם ראשון ש"ד ואי משום טעם ב' יקדור את מקומו וק"ל וע"ל אות ס"ד ולקמן אות ע"ו גם הרב פרי מגדים במשבצות זהב סי' ל"ב סי"ז כתב במעש' שכתוב בתפילין השמרו השמרו ב"פ ומחק הוי"ו שבראשונה ואותיות השמר השניה ומשך הריש הראשונה עד אות וי"ו החניה ואף אם היתה תיבה בלתי שייכא כלל וגמרה כנז' כשר:

סו **אותיות** של תפילין שנקרעו ועבר הקרע על רגל פנימי של אות ה"א מעט מזער אינו מעכב כיון שיכול התינוק לקרותה אבל אותיות הפסוקות כאות שי"ן שראשיה מופסקי' ומופרדי' בענין שאין להם תיקון אם אין הקולמוס עובר עליו אפילו קוראה התינוק כהלכתה לא מהני ושם סמוך תבאנה תשובות מר אביו ומר גיסו בדין אם ניקב האות ונשתייר כאות קטנה או נסדק דכשר לכ"ע (תורת חיים בקונטרס עוללות הכרם סי' א' וכו'):

סז **אם** נתערבו זוגי פ' של תפילין של ר"ת בשל רש"י וא"א עוד להכיר הי מינייהו של רש"י והי מינייהו של ר"ת אינו כלום ודי בהנחתם בבתים לשנו' בסדרן והסכי' עמו מהר"י וילנא איש ירושלים ע"ש אך במה דאפשיטא להרב המחבר דלית תקנתא בעירוב

פר' ש"ר אף אם כלם של רש"י דשמא בבאו לזווגם תעלה בידו פ' אח' שנכתבה אחר הפ' שלאחריה והויין שלא כסדרן לא כן סברת הרי"ו הנז' דמידי ספק לא יצא ואפשר ג"כ דלכ"ע בדיעבד כשר דדילמא לא בעינן כסדרן רק משך הפ' עצמה אך אם הקדים פ' לפ' אינו בסוג שלא כסדרן והשיב הרב המחבר על כל סתירותיו וגם מהרי"ו חזר והחזיק סברת בדין האחרון הזה והסכים עמו בדין הא' כשנתערבו זוגי פרשיות של ר"ת בשל רש"י וכנז' (פחד יצחק (כת"י) אות ה' ערך תפילין דיני **וכו**'):

סח **הסכים** רבו על ידו והחזיק בראיות להתיר לחתוך ציצית מבגד א' להניח אחרים במקומן ושמ"ש מהרי"ק ר"ס ט"ו מותר להתיר ציציות מטלית זו וליתנם בטלית אחר אבל שלא להניחן בבגד אחר לא אינו אלא כשאינו רוצה להניח בראשונה ציציות אחרות ולא כשרוצה להחליפם ואפי' כשאינם נאים השניים מהראשונים רק לסבה אחרת מותר אפי' לחתכן ומ"ש הרב אילנא דחיי משם הלבושים לעשות ציציות אחרות יפות אגב גרירא כתב כן דמסתמא לאו בשופטני עסקינן באופן דהכל תלוי באם עשה ציציות אחרות באותו בגד מותר אפי' לחתוך אלא שאין ראוי לזורקן משום כבוד ואם אין דעתו להניח אחרי' במקומן אז לא יתירן אלא להניחן במקום אחר (כתונת יוסף **סי**' א'):

כתב הד"ט ועי' להרב פחד יצחק אות צ' (שלא נדפס עדיין) ערך ציצית מותר וכו' דפסק לאסור לפסול טלית שיש בו ציצית לעשות ממנו בגד אחר אמנם אם מסיר ממנו ציציותיו כדי להניחם בבגד אחר מותר ג"כ אח"כ לעשות מהבגד בגד אחר ודוקא להתיר הציציות להניחן בבגד אחר שרי אבל שלא להניחן בבגד אחר אסור משום ביזוי מצוה ש"ע (ועיין להרב מר וקציעה הבאתיו לעיל **אות** י"ג):

וע"פ הדיבור נפשטה אצלי לענ"ד בעיא חדא דנזרקה מפי חבורה קדושה אם מותר לו לאדם לסתור סוכתו בא' מימי חה"מ של חג לאיזה סבה שתהיה ובשכבר יש לו לקיים מצות סוכה באופן אחר ונחלקו בזה בני הישיבה ה"י הללו אומרים לסמוך אדני האיסור בההוא דפסק מרן בסי' מ"ו מההוא דמנחות מ"א דאסור להתיר ציצית מטלית א' שלא להניחו בבגד אחר והללו אומרים שלא לסמוך דע"כ לא אסרינן רק התרת ציצית לא סתירת הטלית ונראה דהסוכה דמיא טפי לטלית מלציצית וא"כ מהיכא תיתי הוראה להחמיר ודוקא לתשמיש חול עצי הסוכה אסורין אך שלא להשתמש כלל רק לסתור סוכתו לאיזה צורך אין זה תשמיש של חול בעצי סוכה. ויש מי שהביא ראיה ג"כ להתיר ממ"ש בסוכה דף מ"ד ופסקו מרן בסי' תרי"ו דבני א"י שרוצים לאכול בסוכה ביום ח' צריך לפחות בה מקום ד' על ד' להיכר שאינו יושב בסוכה לשם מצוה ולא יהא נראה כמוסיף ובח"ל דיתובי יתבינן בח' ספק ז' שהוא י"ט ואינו יכול לפחות יניח בה נר אם

היא סוכה קטנה ואם היא גדולה יכניס בה קדרות וקערות וכיוצא ע"פ הרי שהותר לבן א"י לסתור סוכתו ביום ז' ואילו יאסר סתירת הסוכה בימי החג אמאי התירו לפחות יתקנו בהיכר הכנסת נר או קדרות א"ו דשרי ושרי לסתור סוכתו אמנם משום דאיכ' לדחו' ולומר דכיון דס"ס לא יהי' איסורו אלא מדרבנן הם התירו לפחותה כדי לעשו' היכר גדול כדי שלא יהי' נר' כמוסיף אע"ג דבהיכר כל דהו ליסגי ולכן לא עלה אז בידינו דבר ברור:

ושוב בינותי לע"ד בספרי' ואחר החיפוש אנה ה' לידי ספרו של הרב פחד יצחק הנז' שמשם ראיה גדולה לנ"ד לאיסור כי אלו דבריו ז"ל שם שאלה אדם רוצה לעשות מטלית שיש בו ציצית בגד ללבוש אם אסור לפוסלו כיון שנשתמש בו לדבר מצוה או מותר כיון דתשמישי מצוה הן וליכא קדושה. תשוב' לכאורה הי' נראה דמותר לאדם לפסול לכתחילה הטלית כדי לעשות ממנו בגד דאיתא בפ' בני העיר תשמישי מצוה נזרקין תשמישי קדושה נגנזין ואלו הם תשמישי מצוה סוכה לולב שופר וציצית ומה"ט יכול ליכנס בהם לבה"כ וקי"ל נמי דציצית חובת גברא וכ"כ מרן בסי' י"ט וליכא קדושה בציצית עצמו ומטעם זה פסק הטור בסי' כ"א דמותר לעשות לכתחלה מה שרוצה בטלית של מצוה אע"פ שהוא כשר וטוב להחמיר אמנם מרן ז"ל קרא עליו תגר וכתב דלא היא אלא דמדינא אסור ומביא ראיה משאלתות וז"ל אסור למעבד צרכיהון במידי דעביד למיפק ביה ידי חובת מצוה כגון חוטין הקבועי' בציצית לעשו' בה מדעם וטעמא משום ביזוי מצו' דכשהוא פוסל טלית כשר אין לך בזיון גדול מזה ורבו ראיותיו ז"ל ע"ש ומתניתא דאמרה תשמישי מצוה נזרקין מיירי אחר שנפסל הטלית דהשתא ליכא בזוי דפסול ועומד הוא ואי משום דקי"ל ציצית חובת גבר' עכשיו הציצי' אתקצו למצותייהו וכ"כ הרמב"ם וכן פי' הר"ן ז"ל במגיל' ורבינו הגדול מהר"י בשם העטור הביא דבריו הרב"י ע"ש וכ"כ לבוש התכלת סי' כ"א אבל כל זמן שקבוע' בטלית אסור להשתמש בהן שום תשמיש חול וכו' משום ביזוי מצוה וה"ה בטלית עצמו שכל א' צריך לחבירו וכ"כ הרב"ח שאסור כשאינו פסול ע"ש:

מכל זה עינינו רואו' שאסור לפסול טלית לעשות ממנו מלבוש שלא במקום מצוה אבל אם נוטל הציצית מטלית זו להניחו בבגד אחר מותר שחלף הלך לו ביזוי מצוה דכ"כ בשאלתו' דרב אחא הובא במג"א ובב"ח סי' ט"ו כשמוכר טלית לחבירו אסור ליטול הציציו' אא"כ רוצה לקבעם בבגד אחר ע"כ וה"ה כשרוצה לעשו' בגד לעצמו. ובפר' התכלת מסיק אביי כשמואל דמתירין מבגד לבגד וכ"פ מרן בסי' ט"ו מותר להתיר ציציות כדי להניחן בטלית אחר ואין בזה משום ביזוי מצוה לציצית ע"כ א"כ כיון דבנטילת

ציצית להניח בבגד אחר אין בו משום בזוי הרי מותר לחתוך עלית לעשות ממנו בגד אבל דוקא להניחם בבגד אחר ואם בפר' במה מדליקין כתב רש"י מתירין מבגד ישן לבגד ישן דנראה דדוקא ישן בישן אבל חדש בחדש לא כבר כתב הרב"ח סי' ט"ו דלא נחית בלישניה לומר בדוקא אלא אורחא דמלתא נקט דאין דרך להתיר ציצית מטלית שעומד ללבישה אבל מדינא שרי אפי' מחדש לחדש מכל זה מוכח דאסור לפסול טלית לעשות ממנה בגד אם לא להניח הציציות בטלית אחר ותו לא מידי עכ"ל דפח"ח ועיין להרב בית יהודה ח"א סי' כ"ט בי"ד שלו דפסק דהקונה טלית גדול וציציותיו פסולין אין בו משום הורדה לעשות ממנו טלית קטן ע"ש.

וכיון שמצינו למדין דאפי' הטלית עצמו אסור לקלקלו מינה נשמע לסוכה שאסור לסתרה כיון דאינה פחותה מעלתה ממעלת הטלית דכמות זה כן זה תשמישי מצוה מקרי והראיה שהביאו מסי' תרס"ו הנז' מלבד מה שדחינו עוד יש לדחותה לגמרי מטעמ' אחרינא דהכל שוין דאפי' בתשמישי קדושה אם הקדישן על תנאי מועיל התנאי בהם כמ"ש מרן בסי' קנ"ד בדין הארון ובדבר שאפשר לבא לידי תקלה אמרי' נמי דלב ב"ד מתנה עליו ואע"ג דלא התנו כהתנו דמי כמ"ש מור"ם שם בסעיף ח' וה"נ בסוכה כדי שלא יהא נראה כמוסיף לב ב"ד מתנה על הסוכה שיהי' ברשותו לסתרה ואע"ג דלא התנו כהתנו דמי להתיר סתירתה אחר מנחת יום ז' או כאילו התנו מעיקרא שתתמיד קדושתה עד זמן מנחה דוקא ואף דקי"ל מגו דאיתקצאי לבין השמשו' איתקצאי לכולא יומא הא לאו מידי הוא דאנן נמי הכי קאמרינן דהא לא אתינן למשרייה בהנאה ואה"נ דאכתי מתסרא רק התירו סתירתה מטעמא דכתיבנא ולסניף כל דהו אפשר ג"כ לומר דבלא תנאי ב"ד נמי ממנחה ואילך גמרה מצותה דהא פסק הרמב"ם והביא מור"ם ר"ס תקכ"ט דאסור לאכול ממנח' ולמעל' בעי"ט כמו בע"ש וא"כ גמר חובת מצו' אכיל' בסוכה ממנחת יום ז' ומעלה וקלישא מצותה וקדושתה ואף ע"ג דלדברי' אחרים אכתי בר חיובא הוא מ"מ עיקר מצותה הוא האכילה ומש"ה שרי נמי לסתרה כדי שלא יהיה נראה כמוסיף וכ"ש במ"ש כבר די"ל דלב ב"ד מתנה שלא תמשך מצותה עד זמן מנחה וקם דינא דבזמן אחר מימי החג סוכת מצוה הוא ואיכא בזוי מצוה לסתרה ואסור:

סט **עשה** סמוכות מלשון רבינו סעדיא פרק בא למה שנהגו מקצת ב"א להתעטף כעטיפת האבלים ומשליכים ב' ציציות לאחוריהם אבל לא נראה לו לסמוך ע"ז מכמה טעמי דמייתי בידי' ואם בעיטוף כזה יש שום צד איסור להתעטף בשבת ברור הוא דאם עוטפים על שפם אסור דמחזי כאבל אבל אם מתעטפים למטה מגרוגם ש"ד (הרדב"ז ח"ג ד' פירדא סי' תקע"א):

ע **מורה** להיתר לצאת בטלית מצוייצת לר"ה אפי' בליל שבת כיון שאין בזמננו רה"ר גמורה של תורה וכ"ש בעיר שדלתותיה נעולות בלילה ותו דנהי דלילה לאו זמן ציצית מ"מ אם לובש בלילה אינו עובר הלכך מלבוש הוא ומותר לצאת בהן (שם סי' תריח):

עא **טלית** שנקרע תוך ג' אסור לתופרו בקנבוס אף אם יש כבר ציצית בטליתו וכ"ש אם אין בו ציצי' דאסו' (מהר"י מברונ' סי' קעא):

עב **בחורים** הלובשים טלית קטן על בגדיהם בפרהסיא ואומרים דניחא להו לקיומי מצוה בפרהסיא יש לחוש ליוהרא אם אין דרך אנשי המקום ללובשן כך רק החכמים (שם סימן צו):

עג **מי** שנפלו לו תפילין בארץ אם לא אכל עדיין יתענה באותו יום ויתפלל עננו אע"פ שלא קבלו מאתמול מידי דהוה תענית חלום (שם סי' קכז):

כתב הד"ט שם הגהה מוצאת דאין להתענו' בו ביום אלא ביום אחר ושרבותיו החמירו להתענו' אף אם נפלו בכיס שלהן והוא הי' מיקל לתת פרוט' לעני בכה"ג ואם נפלו הרצועו' או הכיס לבד אין קפידא והרב המגיה כ' דיש להקל בכל אופן אא"כ פשע (וע"ל אות טו):

עד **אם** מתפללים מנחה אצל בעל הבית ואין טלית רק לבעה"ב יכול לכבד הגדול ליתן לו טליתו ודלא מסברת הרב חקרי לב דכתב בהפך (יוסף אומץ ס"ס ס"ה):

עה **דחה** מעיקרא מנהג חוטים שזורים ח' חוטים והנוהג כן עובר משום לא תתגודדו ודח' ראייתו של הרב ב"ע סי' נ"א וע"ל מ"ש שהוא ע"פ הקבלה ליתא היכא דש"ס ופוסקים סתרי דבריהם ומ"מ דיו לנהוג כן מי שנכנס בשער המלך מלכו של עולם אבל מי שאין לו יד ושם באמיתות חכמה זו אין לו לשנות אפי' בדבר דלדידהו לאו שפיר עבדינן ע"כ אין לשנות ממנהג אבותינו לעשות ד' חוטים שזורים כל אחד לב' ועי' בשו"ת הרשב"א סי' שמז (קרית חנה סי' כז):

כתב הד"ט וע"ש בס"ס למד דהרב כנסת יחזקאל לא הסכי' לדבריו וכתב דמהש"ס אין שום ראיה להפך וכיון דע"פ הקבלה הדבר נכון כנגד רנ"ו כנפים שיש לד' חיות ועיין ג"כ להרב בחיי פ' שלח א"כ כיון שאין חולק בש"ס הרוצה ליטול את השם לנהוג ע"פ הקבלה אין למחות בידו ע"ש וע"ל אות ט':

עו **מחא** אמוחא דשמעתת' דהרכנה"ג בסי' ל"ב על ג' דינים הא' כשיש תיב' כפול' בתפילין צריך לגרור השניה ואם גרר הראשונ' פסול דהוי שלא כסדרן. הב' תפס על הרדב"ז על תיבת בחזק ב"פ שיגרור הב' והקפיד שלא ימשיך גג הקו"ף של בחזק קמא למלאו' מקום פנוי שמחק משום דהוי שלא כסדרן והרכנה"ג תפס עליו. והג' במ"ש שאף

שיגרור רגל הקו"ף של בחזק הראשונ' ויכתוב בסוף משך גגה דש"ד כיון דא"צ למחיקה זו רק כדי שלא יהא ריוח הפנוי כמו פרשה ועכ"א מג' אלו שדא נרגא הרב המחבר ע"ש (וע"ל אות סח (גנת ורדים בגן המלך שלו סי' קב):

עז **במקום** שאין ציצית של צמר מצוי ויש לו בגד משאר מינים ואינו מוצא ממינו של בגד הכי עדיף משיתבטל ממצות ציצית לגמרי ודלא כמרן בש"ע (מר וקציעה סי' ט'):

עח **אם** הבגד עצמו עגול אז דוקא פטור מציצית אך אם הוא חתיכה מרובעת אף שאין כנפותיו מרובעות רק עגולו' חייב בציצית (שם סי' יו"ד):

עט **המציא** המצא' נכונה להאריך טלי' קצרה כשרה בשיעור מצומצם ע"י חתיכתו באמצעה ואינו פוסקה לשנים ומביא חתיכ' בגד אחר ומתחיל לתפור בקצה החיתוך האחד ואח"כ בקצהו השני ואח"כ כורת ומבדיל לגמרי מה שהתחיל לחתוך וחוזר לגמור תפירתו להכניס ביניהם החתיכה החדשה ואז כשר לכ"ע (וע"ל אות פ"ב) (שם סי' ט"ו):

פ **לא** מצא מקום קפידא לנוח במה שנהגו לכרוך הרצועות על צדדי הקציצה ואפי' שלא במקום מצוה דהיינו כשמצניעים אותם בכיסן (וע"ל אות נ"ז) (שם סי' כ"ז):

פא **תפילין** שנמצאו מסופר א' שהג' פרשיות הראשונות ש"ר היו כדינן ובסוף פ' שמע לא הי' בו שיעור ט' אותיו' אמנ' פ' והיה אם שמוע התחיל באמצע שיטה דהויא סתומה לרמב"ם ופתוחה להרא"ש ובשל יד היו ג"כ ג' פרשיות ראשונות כדינן ושמע סיים באמצע שיטה ונשאר חלק כט' אותיות והתחיל ג"כ והיה אם שמוע באמצע שיטה הסכים הרב המחבר עם מע' השואל להתיר כוותיה ולא מטעמיה ע"ש שהאריך ובתוך תשובתו הביא ג"כ מ"ש הרא"ש דאם סיים פ' שמע בסוף שיטה ושייר שיטה שלימה בלי כתב ובראש שיטה ג' הניח שיעור ט' אותיו' והתחיל לכתוב פ' והיה א"ש באותה שיטה ופסק דמיקרי מ"מ פתוחה ע"ש:

(בני יעקב סי' ל"ב):

כתב הד"ט וזה לי עשרים שנה ויותר שנשאלתי מחד מן חבריא, לחוות דעתי הקצרה בדין כדומה לזה דהיינו סופר שבא להדביק בתפילין ש"י פ' והיה אם שמוע הכתובה בז' שיטות עם הקודמות לה שהיו כתובות בו' שיטות והגם כי לא נמצא אתי במחיצתי ספרו של הרב ב"י הנז' זכיתי לכוין במסקנא דדינא כוותיה וכן השיבני באותו פ' מע' השואל שכיוונתי לדעת גדול הזה וככתוב אצלי בשות"א דינוקא סי' פ"ח ונכרים דברי אמת ועיין ג"כ להרב נחלה ליהושע סי' א' שהאריך לברר וללבן כל צורות הפרשיות של תפילין ע"ש דבריו הנחמדי' על כל א' וא' מהמנהגים שיש מי שעושה הב' פרשיות ראשונות שמתחילות מראש הדף ומסיימים אותם באמצע שיטה ופ' שמע מתחילין בראש הדף

ומסיימין בסוף הדף ופ' והיה אם שמוע מתחילין באמצע שיטה ואחרי' עושים ג' פ' ראשונות מתחילות מאמצע שיטה ומסיימות בסוף שיטה ופ' ד' מתחילין מראש הדף ומסיימין בסוף שיטה אחרונה ויש סופרים אחרים שמתחילי' הג' פ' ראשונות מראש שיטה ומסיימי' באמצע שיטה ופ' והיה אם שמוע מתחילי' בראש שיטה ומסיימי' בסוף שיטה ולכל א' וא' מהתמונות הללו מצא סמוכות ע"ש ועג"כ להרב משאת משה ח"א סי' ס"ב ועיין להרב כסא רחמים דף י"ו דדחה כל פרטי תשובתו ועיין בחבורי הקצר הלז בחי"ד סי' למ"ד אות ט':

פב **טלית** מצוייצת כהלכת' שחלקוה לשני חלקים מותר לחזור לתפרה כאשר היתה בתחלה ואין בזה משום תעשה ולא מן העשוי. (וע"ל אות ס"ט (פרי הארץ סי' ב'):

(ועיין ג"כ לקמן סי' ז' איזה דינים השייכים לסי' זה):

פג **הרבה** להשיב על שלכאורה היה מקום לחוש משום חציצה לשום תפילין ש"ר בראש מי שקווצותיו תלתלים ומפזרים עליהם אבק לבן ודחה כל הראיות והביא תחתיהן ראיות ברורות להתיר בתפילין דכיון דאבק זה עשוי לנוי הוי כגופו של שער ואינו חוצץ אך אין ללמוד מזה להתיר אשה לטבול באבק זה:

(פני אריה סי' ו' וז'):

סימן ג דיני ש"צ וצירוף גדול וקטן וקדיש

אות א' **רב** (וממקום שבא ה"ה ש"צ ושאר מינויין של צבור) שהיה דורש בת"ת בכל ש"ק ולהיותו זקן וחולה מינה בחייו את בנו במקומו אף שלא היה בהסכמת פרנסי הזמן ולאחר פטירת הרב רוצים למנות אחר תחתיו לא יפה הם עושים לסלק את הבן אם ממלא מקומו אף שהוא בחור מעם והביא ראית מרמב"ם ספ"ד מהל' כלי המקדש והרשב"א סי' קי"ו וש' והר"י אדרבי סי' ס"ח ומבי"ט ח"ג סי' ר' ורש"ך סי' מ"ו וכרם שלמה בחי"ד סי' כ"ג ותמה על הרשד"ם דבחי"ד סי' פ"ה כתב דאין לבן דין קדימה אא"כ שוה בכל מכל כל לאותו שחפצי' למנות ועיין בכנה"ג א"ח סי' ג"ל ורמ"א בי"ד סי' רמ"ה ומג"א בא"ח סי' ג' ס"ק ל"ג ורדב"ז סי' י"א וגו"ר חי"ד כלל ג' סי' ז' ומה שהשיגו מהר"י אריפולי בסי' ח':

(דבר משה ח"א סימן א'):

שו"ב (וה"ה שאר מנויי הק"קי) שנפטר לעולמו בלא זרע הראוי לימנות תחתיו ומינו אחר במקומו ואחר זמן בא ב"ב של ראשון לשאול חזקת זקנו אין בטענתו ממש דכיון

דאדחי אדחי ואין המנהג לשמור המקום להניח ליורשיו עד שיהיה ראוי ואה"נ דאם היו יהיה מי שמשמר את המקום יזכה הלז במקומו:

(שם סי' ב'):

ועיין ג"כ להלק"ט סי' ט"ל ולהרב זרע אברהם חח"מ סי' כ"א דפשט ספיקיה דהראנ"ח סי' ע' ועג"כ להרב חקרי לב ח"א שחקר ודרש בדין בן הזוכה מקום אביו אם ש"ץ מת ובנו ממלא מקומו רק הוא כבד פה וכן דין שוחט ומוהל וכיוצא ואם הניח ב' בנים והקטן ממלא מקומו מהגדול ואחר משאו ומתנו יפה בסוגיא דכתובות דק"ג ומנחות דק"ט והרמב"ם פ"א דהל' מלכים ובפירושו במשנה דמנחות שם וריב"ש סי' ע"ה וזרע אברהם בח"מ סי' כ"א הרים מהם דגדול קודם כיון שממ"א ביראה אף שבחכמה אינו ממ"א כאחיו הקטן וההיא דס' החסידים סי' תשנ"ח מיירי למנותו לר"ה ויה"כ דלא שייך ביה טעם ירושה ע"ש פלפולו הזך כמשפטו וע"ע לו שם ובסימני' הנמשכי' אם ש"צ וכיוצא יכול למנות בחייו בנו קטן (ועג"כ לעיל אות א') ואם יש לצבור ב' ש"צ ומת א' מהן בלי בנים אם בן ש"צ החי קודם לאחר ואם מת ש"צ א' והניח בן קטן ומינו אחר מה דינו כשיגדיל ואם אירע איזה פיסול בש"צ ונדחה ואח"כ מת אם יש לבנו קדימה וכמה קדימות ענייני' אחרים השייכי' לאלו כולם נקבצו באו שם מסי' ט"ו עד נ"ד וסי' פ"א וקכ"ד ועג"כ להמרדכי ס"פ החובל ושכה"ג סי' קנ"ג ולהרב בתי כהונה ח"ב סי' י' בדין מצות שאין להם דין ירושה ודב"ש סי' מ"ט ועד אחרן להרב ברי' עול' על ס' החסידי' סי' תשנ"ז:

להצטרף למנין **לדברי'** שבקדושה לא סגי ברואים זה את זה וגופו ופניו במקום אחר אלא צריך שיכניס ראשו במקום שמתפללים:

(שם סי' יו"ד):

כתב הד"ט גם הרב זרע אמת ח"א סי' יו"ד הסכים לזה:

ג **שכור** ראוי לצרפו לעשרה לקדיש קדושה וברכו אם לא הגיע לשכרותו של לוט אף שאינו יכול לדבר בפני המלך אך אם הגיע לשכרותו של לוט הרי הוא כשוטה ואין לצרפו לשום דבר שבקדושה:

(בית יהודה סי' מ"ה):

ד **ש"צ** סומא מא' מעיניו אין להעבירו אם אין גדול כמוהו ואינו בעל מום וכ"פ הרב חות יאיר סי' קע"ו והרב המחבר כתב שאין להורידו אחר שעלה וכמ"ש מרן סי' ג'ן דסומא יורד לפני התיבה לא נאסר רק לקרוא בתורה אם הוא סומא מב' עיניו (וע"ל סי' ו' אות ט'):

(בני יהודה דף ס"ז ע"ג):
ה **הקדישים** של חובה ששבעה הם ביום היינו דישתבח. דלאחר התפל'. דלאחר ובא לציון. קדיש דברכו. שבתפל' מנח' לאחר מנחה. קודם ת' ערבית. אחר ת' ערבית אלו ראוי להנהיג לאמרם דוקא גדול בן י"ג שנה והביא ב' שערות אך שאר הקדישים שהם רשו' יכול לאמרם אפי' קטן אם הגיע לחינוך:
(שם סי' כ"ב):
כתב הד"ט **י"ל** דבכללן הוא מונה ז' ובפרטן הוא מונה ח' ובדיני קדימה ואיחור של האומרים קדיש מי קודם למי עיין להרב כנסת יחזקאל בסוף י"ד שלו:
ו **הנוהגים** להטיל **גורל** על הקדישים אם עלו לשנים אותיות שוות וצריכים להטיל גורל מחדש לא יכנסו אחרים שיש להם אותיות פתוחות להגריל מחדש שכבר הפסידו חלקם וזכותם בדין ויושר ואינו דומה לההוא דיומא דאם היו שניהם שוים כולם חוזרים ועומדים בגורל כמ"ש רש"י ודלא כהרמג"א סי' קל"ב דכתב בשם הגאון הר"ר מן דגם בגורל הקדישים יכנסו כולם מחדש:
(מעיל צדקה סי' י'):
כתב הד"ט **ועיין** להרב זכרון יוסף סי' א' דגם הוא שדי נרגא בההיא דהמ"נא והוסיף עוד דלו יהי' ג"כ כדבריו לא דמי ברירת ש"צ ורבנות לדין הקדישים ולכ"ע מיהא אם הטילו גורל ושכחו ליתן בקלפי א' מהראוים ליכנס בגורל הגורל בטל וכסברת הרמג"א בא"ח סי' קל"ב וכ"פ ג"כ הרב חות יאיר סי' ס"א והרב ושב הכהן סי' ע"ג וכן עשיתי מעשה גם אני פה פירינצי בשנת תקס"א בחברת מלביש ערומים שדרכם להרגיל בא' מלילי חנוכה ומשימין בקלפי א' שמות כל בני החברה ומוציאין אותן א' לא' והיוצא ראשון והיוצא אחרון זוכה לאיזה דבר ובאותו הלילה אחר שהוציאו כל השמות הרגישו שלא שמו בתוך הקלפי שם א' מהחברים ושם נמצאתי ושאלו את פי והוריתי להם לעשות גורל מחדש וכן עשו ועיין ג"כ להרב מים שאל במים ראשונים שלו סי' ב' שהאריך קצת בענין פייסות של הכהנים במקדש ע"ש ועיין אצלי בשותא דינוקא סי' קע"ט בענין הגורלות ובחוות יאיר סי' ס"א וכנסת יחזקאל סוף חלק י"ד ופני אריה סי' ס':
ז **נער** א' שנולד ביום ו' לאדר א' ושנת י"ג שלו ג"כ מעוברת נעשה בר מצוה ג"כ ביום ו' לאדר א' וכדעת הר"י מינצי סי' ט' והר"ש הלוי סי' י"ו ודלא מהרמג"א שכתב בהפך ועשה סמוכו' לדברי הר"י מינצי מילקוט יהושע בשם המכילתא בענין בז' באדר מת משה ע"ש החשבון:
(שם סי' כ"א):

כתב הד"ט ועיין להרב פחד יצחק אות ב' ערך בן י"ג ויום א' שני כתבי' הבאי' כא' מהר"י צהלון והרב עפר יעקב שהשיבו למהר"ם יחייא מלוגו בדין תינוק שנולד בליל א' של שבועות אם יהיה בר מצוה ביום ב' של שבועות או באסרו חג וע"ש תשובותיה' שהביאו ג"כ ההיא דמכילתא הנז' ודברי הרב לחם חמודות ע"ש דלהר"ץ נכנס בר מצוה ביום א' של שבועות ולהרב עפר יעקב אינו נכנס רק בליל ב' והכריח דבריו בראיות נכונות לך נא ראה:

ח **אין** לבטל המנהג שנהגו בני קק"י א' לומר במנחת שבת מזמור שיר ליום השבת בין קה"ת לתפלה וא"א קדיש אחר קה"ת רק אחר המזמור סמוך לתפל' ואף שלדברי הפוסקים בא"ח סי' רצ"ב ומהריק"ש בהגהותיו הוי הפסק בין קס"ת לקדיש במזמור שאומרי' ושכ"כ האבודרהם ושיש לבטל המנהג או להנהיגם לומר ב' קדישי' מ"מ החזיק הרב המחבר בכח המנהג ועשה לו סמוכין ממ"ש הרב א"ח הל' ת' מנחת שבת ומנחת יה"כ ומליקוטי פרדס לרש"י ואפשר דאף האבודר' יודה דאם נהגו באופן אחר אין לשנות המנהג ואף דמהרי"קש כתב דמנהג טעות הוא יש לנו על מה לסמוך רש"י וא"ח דהכל תלוי במנהג:

עוד הביא סברת הפוסקים בענין הימים שמוציאים ב' או ג' ס"ת בענין הקדיש וכן הביא לכלל יישוב מנהגם שאין אומרים קדיש בין קריאה להפטרה (וע"ל בסי' ל"א אות כ"ז) ובת' שחרית של ט"ב אומרים קדיש בין קריאה להפטרה ומצא להם סעד וסמך וסופו נעוץ בתחלתו לסיוע המנהג של אמירת מזמור שיר ליום השבת אחר קה"ת של מנחה ואח"כ מקדישי' מההיא דפ' כל כתבי דף קי"ו ע"ב דבנהרדעא פסקי סדרי דכתיבי במנחתא דשבתא וגם בפ' ב"מ איתא המפטיר בנביא במנחה דשבת וכו' וכתבו התו' שהיו מפטירים גם במנחת שבת ע"ש ואפשר שלזה סמכו לומר מזמור שיר במקום ההפטרה שהיו נוהגים וכיון שהוא כהפטרה לקריאת התורה לא הוי הפסק ולכן א"א קדיש אחר הקריאה ובמנחת יוה"כ שמנהגם שלא לומר קדיש רק אחר ההפטרה ע"ש בתשובתו הראשונה ושלישית ובשני בקדש למהר"ם גאלנטי שגם הוא הסכים שלא לשנות מהמנהג (בית דינו של שלמה סי' א' ב' וג'):

ט **אבל** על או"א או שאר קרובים אין לו להיות ש"צ תוך ז' הפך דעת הרב בית הלל בי"ד סי' שע"ו שיצא לחלק בין אלו לאלו דליתא דשוין הן שלא להתפלל בצבור (וע"ל סי' ל' אות כ"ז ובשות"א דינוקא שלי סי' מ"ג בדין אבל אחר ז' להתפלל בימים נוראים ובימים שאין אומרים הלל) (מקום שמואל סי' ע"ח):

י **אין** למנות ש"צ מי שיצא מהעיר בי"ט א' של ר"ה והלך בדרך חוץ לתחום ונכנס לעיר אחרת אא"כ היה במקום סכנה שלכן נסע ממקומו וברח אפי' בשבת חוץ לתחום:
(יכין ובועז סי' י"ד) יא **קטן** שלא הגיע לי"א שנה ויום א' אין לו לעלות למנין הקרואים להפטיר אח"כ רק יפסיקו בקדיש אחר שעלו הקרואים לחובת היום ואח"כ יעלה ויקרא קטן ויפטיר וה"ה אם קורין בת"ב יעלה גדול תחלה ואח"כ יעלה קטן ויקרא ויפטר (ועיין למהר"י מברונא בת' סי' ב' ור"א ובדברי הרב המגיה שם) וע"ל סי' ו' אות ל"ו (שם סי' כ"ו):
יב **ש"צ** שהשכיר עצמו לשנים רבות ורוצה לחזור בו תוך הזמן אם אינו דבר האבד שאין כאן מי שיודע להתפלל יכול לחזור בו ואפילו נעשה הדבר בק"ג כסתימות לשון הפוסקים והריב"ש וכמ"ש הרש"ך בח"מ סי' ל"ג ודלא כהריטב"א ועיין להרב חות יאיר סי' ק"מ ובדק הבית סי' ס"ו בשם שבולי הלקט ובית יעקב סי' קמ"ד אך העיקר הוא דבכל ענין יכול לחזור בו ועיין ג"כ בח"מ סי' של"ג והרש"ך ס"ק י"ז ובי"ד סי' רל"ח סעיף ד' ורל"ט סעיף יו"ד ורש"ך שם ואם לא נתברר שנשבע בפועל ממש רק שנכתב בשטר שנשבע אפשר דלא הוי שבועה ועיין ברש"ך י"ד סי' רל"ב דיכול לחזור אם אינו דבר האבד ועיין בח"מ סי' ע"ג וסמ"ע שם ס"ק י"ח וכנה"ג שם בשם גדולי אחרונים (שבות יעקב ח"א סי' ו'):
כתב הד"ט ועיין להרב תורת חס"ל סי' רס"א שגם הוא פסק דיכול לחזור בו אם יש מי שיודע להתפלל ובענין אם נשבע עיין להרב קרית חנה סי' כ"ה דפסק דיש להחמיר והחזיק ע"י הרב כנסת יחזקאל שלא כסברת הר"י מילר שדעתו להקל ע"ש (ועיין בספרו כנסת יחזקאל סי' ח'):
יג **מי** שהיה נשוי ב' נשים ונולדו לו ב' בנים בשנת העבור א' בסוף אדר א' וא' בר"ח אדר ב' דנולד אחרון נכנס בר מצוה ראשון ממי שנולד ראשון (כמבואר בא"ח סי' נ"ה וי"ד סי' ש"ו) אם שנת י"ג פשוטה גם לענין חליצה ויבום אזלי' בתר הכניסה תחלה לכלל גדלות שנים להקדים ליבם או לחלוץ (שם סי' ח'):
יד **אין** לצרף לעשרה לדברים שבקדושה קטן בן י"ב שנה וכדעת הרמ"א סי' קצ"ט דפסק כר"ת שהגם דדעתו להתיר מ"מ לא רצה לעשות מעשה בעצמו ובירושלמי ג"כ מבואר לאסור וכ"פ ג"כ הרב אליהו זוטא בשם זקנו הגאון מהר"ש מפראג וכדאי הוא לסמוך עליו ולאסור אפי' בשעת הדחק:
(שב יעקב א"ח סי' ז'):

כתב הד"ט וכן ראיתי פסק א' להרב עפר יעקב סי' מ"ד הביאו הרב פחד יצחק אות ק' (שעדיין לא נדפס) ערך קטן אם מצטרף דאף דמיקל לצרפו לזימון מ"מ המצרפים אותו לתפלה טעות הוא בידם (ועיין להרב נחלת יעקב סי' ט' והרב ב"ע סי' ח' והרב עבודת הגרשוני סי' נ"ו ורדב"ז סי' א' והראנ"ח ח"ב סי' ל"ז):

טו **הנולד** ע"י ס' יצירה וכההוא דרבא בסנה' ברא גברא וכמו שהעידו על רב זקנו מהר"ר אליהו אינו מצטרף לעשרה וחיליה מההיא דר"ז דהעבירו מן העולם ולא הקפיד על ש"ד דדוקא שופך דם האדם באדם דהיינו הנוצר תוך האדם ומ"מ אם היה בו תועלת לצרפו לדבר שבקדושה לא היה לו להעבירו מן העולם:

(הרב צבי סי' צ"ג):

כתב הד"ט ועיין להרב יעב"ץ בנו שהחזיק הוראתו בקדושה בתשובה ח"ב סי' פ"ב ואגב גררא הזכיר אשר קרהו להנוצר הנז' שאחר שראהו הר"ר אליהו הולך וגדל מאד נתיירא שלא יחריב העולם ולכן נתק ממנו שם א' שהיה דבוק במצחו ועי"כ נתבטל ושב לעפר אך הזיקו ועשה לו שריטה בפניו בעוד שנתעסק לנתק השם ממנו בחזקה ועיין להרב מראית העין דף מ"ז ע"א דתמה על ספקו של מהר"ץ אם מצטרף לקדיש וכו' דהנוצר ע"י ס' יצירה אינו רק בהמה בדמות אדם וכמ"ש מהרש"א בח"א ומהרימ"ט וא"כ אין כאן ריח ספק דפשוט הוא (עיין בבר"י ומחב"ר שלו בא"ח סי' ל"ה:

טז **ש"צ** שכבר התפלל ובא להוציא הצבור י"ח נכון הדבר שיתפלל בתחלה בלחש אם הוא בחול אבל לא בשבת שאין להתפלל בשבת תפלת נדבה:

(שאלת יעבץ סי' כ"א):

כתב הד"ט ועיין להרב ברכי יוסף שכתב דאין דבריו מחוורים להתפלל בלחש אפי' בחול:

יז **יש** להכשיר לעבריין להצטרף לכל דבר שצריך עשרה ולעלות לתורה וראיה גמורה מהרב כנה"ג א"ח סי' קל"ח שמי שברור שבא על הערוה ולא שב בתשובה ראוי לקרותו בפ' עריות כדי שיתבייש ואם היה חשש איסור לקרותו לס"ת כל זמן שלא שב היינו אוסרין לקרותו דעבידו רבנן תקנתא לכשרים ולא לפרוצים:

(שם סי' פ'):

יח **אין** שום צד להתיר צירוף אנדרוגינוס לעשרה ותמה על השואל שהראה פנים להתירא דליתא כיון שאינו חייב להתפלל בעשרה כיון שהיא ספקא דרבנן ואצ"ל שאינו מצרף כלל וסריס חמ' מות' ג"כ למנותו לש"צ לכתחלה וכ"ש שלא ירד אם כבר עלה (אורח לצדיק סי' ב' ג' וה'):

יט **יצץ** לטובה לק"ק א' שש"צ שלהם הלך לו לעיר אחרת מפני זלעפות רעב ומנו אחר שאינו ממלא מקום הא' ואחר זמן שב הא' לעירו שיחזירוהו למקומו לש"צ:
(שו"ת כ"י מהרב עזריאל דייאינ' ח"א סי' כ'):
כ **הוכיח** על פני הק"קי שהורידו בחרפה ובוז מהתיבה ש"צ א' על ששינה מטבע הלועזים בברכת המינים ואמר ותמגר ותכניע ותשפי' דשלא כדין הורידוהו כי לא בזה וכדומה לזה אמרו דמשנה מטבע שטבעו חכמים ואם בשביל כך לא יהיה עוד מרוצה לעם ברו לכם איש מרוצה וראוי אך לא היה מקום לבזותו על כך וכ"ש שראוי וחובה להם שלא להוסיף עוד לענותו:
(שם סי' כ"א):
כב **ראוי** להחמיר על המתעסק בסתם יינם ונושא ונותן בו להעבירו מש"צ שאינו ראוי להיות מליץ ולשרת בקדש במקום הכהן ואעפ"י שאם עשה תשובה אין להעבירו וגם על הספק אם שב יש לסמוך על הרמב"ם והמקילים (הגם שאין למנותו לכתחלה) מ"מ כשעומד עדיין במרדו פשיטא שמעבירין ג"כ אותו:
(וע"ל אות כ"ט אות ל"ב) בית שלמה בח"מ סי' מ"ד:
כג **ש"צ** שמתוך חליו לאנסו א"א לומר ונקה מקרה לילה ואינו מטהר עצמו יש לגעור בו שיטבול במים נוראים ועכ"פ להוציא בגדים הצואים מעליו ואם לא ישמע לרחוץ יפה ולהסיר הבגדים הצואים מעליו יש להעבירו:
(זרע אברהם א"ח סי' ז'):
כד **צ"ל** בקדיש לעלם לעלמי בלא וי"ו ודלא ממ"ש הרב של"ה וע"ש להרב המדפיס שביאר ובירר פי' כל נוסח הקדיש (שלמי צבור ד' פ"א):
כה **בדק** הרב המגיה ומצא בכתבי הקדש של הר"ד רוזאניס שכתב בשם הראנ"ח ח"א סי' ע"ו תוך התשובה דקדיש א' עולה לשני מתים):
ועיין בחבור הקצר הלז בחי"ד סי' ל"ו (וע"ל סי' י"ב אות ד' וכ"ט וסי' ל"א אות ו' ומקומות אחרות אות כ"ח) (שם דף ק"צ ע"ג):
כו **ש"צ** שנשבע שלא לשחק בקוביא ועבר ושחק ושותק הדין דין אמת שחייבי' לסלקו וכ"ש שאין למנותו לכתחלה ונ' שקודם שיסלקוהו ייעצוהו להסתלק מעצמו ואם לאו יסלקוהו בע"כ ודוקא עפ"י ב' עדים אך עפ"י ע"א אפי' הוא שותק או מודה אין לסלקו אך טוב לחוש לכתחלה:
(בית דוד סי' כ"ט):

כתב הד"ט ועיין להרב פני אהרן סי' א' דגם הוא מורה בדין ש"צ שגנב ובא לב"ד והודה על חטאתו ומבקש כפרה דפשוט הוא שאין מסלקין אותו כי אין להעבירו רק על עבירה שחייב מלקות ובגניבה דנתנה להשבון אינו חייב מלקות ע"ש ובי"ד שלו סי' ו' וז' וח"מ סי' א' ואם נשבע שלא לגנוב ועבר וגנב עיין להרב צרור הכסף בחי"ד סי' י"ד דכתב דהגם שעבר על שבועת בטוי דלהבא ואינו נפסל לעדות לסברת רש"י מ"מ לענין ש"ץ אף רש"י יודה דפסול ואף אם עלה ירד ועיין להרכנה"ג הגה"ט סי' ל"ז אות ל"ד והגהת הרב"י סי' ל"ד אות י"ו דתשובתו ללך דוקא לעיר אחרת כמ"ש מרן בסי' ל"ד ועיין לסמ"ע שם ולהש"ך ח"א סי' קע"ב ולהרב מ"צ ח"א סי' כ"ח דף קע"א ולהרב כרם שלמה חי"ג סי' כ"ג עכ"ד הרב הנז' ועיין ג"כ להרב המחבר ב"ד הנז' בסי' ל"א בענין מינוי ש"צ ותשובה ראוי' לשעבר וחטא לשיוכל להיות ש"צ דלא סגי שיתודה בפנינו כמה וידוים דאם כח הוידוי גדול כלפי מעלה אינו אלא לפי שיודע מחשבות המתודה לא כן אנחנו שאין לנו ידיעה בנסתרות ע"ש ולהרשד"ם חי"ד סי' קי"ג ועיין למהר"י מברונא סי' פ"ה דפסק דש"צ שזנתה בתו תחת בעלה יש להעבירו אם אפשר באחר ואם לאו ממנים אותו אפי' לכתחלה דחשיב דעבד:

כז **אחד** מעשרה דוקא שאינו יכול לענות אמן או שישן מצטרף לעשרה וכפסק מרן בסי' נ"ה אבל ב' אינם מצטרפים ותמה על הרלנ"ח דבסי' ט"ו כתב דה"ה ג' או ד' דאפי' בא' נחלקו המג"א וט"ז שם:

(שם סי' ל"ד):

כח **אין** לומר אשרי קודם מנחה אא"כ יש מנין בבה"כ וכמ"ש מרן בסי' רל"ד ונשא ונתן על מ"ש הרב שער אפרים בסי' י"ז על מור"ם ומסיק דמ"מ א"צ שיהיה המנין מוכן ומזומן כשאומרים פסוקי דזמרה מתחלתם דדי שיהיה מנין בתוך זמן האמירה ואם לא בא ימתין בשתיקה עד חצי שעה ואח"כ יאמר ישתבח וקדיש שלא כדעת הרב ש"א הנז' ואף דהקדיש קאי לפסוקי דזמרה ולא לישתבח מ"מ כיון שהוא ברכה אחרונה של פסוקי דזמרה לכן קבעו קדיש אחר ישתבח ואם אמרו ישתבח מיד בלא מנין ושוב בא מנין יאמרו קדיש אם לא הפסיק שכן משמע מדברי אליה רבא סי' נ"ג (חזון למועד סי' טו"ב):

כט **יפה** עשו לסלק אזן מאומנותו שנתברר שנטמא עצמו במ"ז ולא נודע מאז שעבר עליו רוח טהרה אדרבה הוא מיקל בדברי חז"ל ונושא ונותן בסתם יינם ופשוט הוא שכל שלא ראינו שעשה תשובה אינו ראוי להיות ש"צ עד שישוב בלי ערמה כעין מ"ש בח"מ סי' ל"ד:

(וע"ל אות כ"ב ואות ל"ב) (תורת חיים ח"ג סי' א' וב'):

ל **בני** הקק"י שמינו עליהם ראובן לצרכי צבור ולחלוק התפלות למי שיחפוץ יכול להיות הוא עצמו ש"צ כמי שמינוהו מתחלה על כך שירד מאליו אך אם מנהג הקק"י שלא יקח הפרנס שררה לעצמו פשיטא שאין לזוז ממנהגם:

(פחד יצחק אות שין כת"י ערך ש"צ הראוי):

לא **הביא** בשם הרב עפר יעקב סי' נ"ט דאין לגמגם אם נהגו שהאבל תוך י"ב חדש על או"א אומר קדיש וקדושה על העמוד לפני הארון והוא ש"צ ומתפלל ג"כ ערבית אף שש"צ אחר התפלל י"ת שתתקבל קאי לתפלת י"ח וכן המנהג בק"ק קסאל"י מונפי' ראטו ויש ללמוד דין זה ממ"ש הטור סי' תקס"ו והביא ג"כ סברת האגור דס"ל דתתקבל לא קאי דוקא על אותה תפלה רק על כל ישראל הן יחיד הן רבים ע"ש בסי' צ"ד:

(שם אות ק' ערך קדיש על מתים):

לב **מי** שהמיר ושב בתשובה אינו ראוי לש"צ ואף דהמרג"א בסי' ג"ן סק"ח האריך בשם תשובת הגאונים דיכול להיות ש"צ מ"מ לפמ"ש אליהו גופיה שם בשם הזוהר פ' אמור דף קע"ג דבעל מום פגום הוא והא דאמרי' דהב"ה משתמש בכלים שבורים היינו דכא ושפל רוח ולא בעל מום ממש א"כ מי שהמיר ושב דלתוס' בעל מום הוא א"כ יהיה פגום לש"צ גם כתב דאשתמיטתי' להרט"ז סי' קכ"ח ס"ק כ"ז דברי הש"ס דתענית הנז' וע"ש ג"כ מ"ש ליישב דברי התוס' הנז':

(בכור שור (דף ק"ט סע"ב):

כתב הד"ט ולעד"ן דדברי התוס' ז"ל נמי לא נאמרו אא"כ שב מיראה אמנם שב מאהבה אינהו נמי לודו דלאו בעל מום מיקרי כלל והיינו כדמשני רמי בר חמא רומיא דקראי בפ"ח דיומא דכתיב שובו בני שובבי' (פירש"י דמעיקרא שובבי' אתם כשתעשו תשובה מעלה עליכם כאילו תחלת החטא על נערות ושטות) וכתיב ארפא משובותיכם (פירש"י ארפא משמע דמכאן ואילך כבעל מום שנתרפא שמקצת שמו עליו) כאן מאהבה כאן מיראה ע"כ הרי דע"י התשובה מאהבה נעקר עונו מתחלתו ולא יזכר לו עוד שם בעל מום ולפיכך מותר ג"כ להיות ש"צ אף לסברת הזוהר ומה גם להמכשירי' אפי' ב"מ ממש ומרן ז"ל בכללם דפסק שם דסריס יכול להיות ש"צ וכסברת מס' סופרים ועל מ"ש הרב המחבר על הרט"ז גם הרב שבו' יעקב סי' א' השיגו ע"ש (וע"ל סי' ל"ד אות ו'):

נשאלתי לברר שיחתי שיחה קלה במ"ש להתיר אף לפי הזוהר הקדוש דמייתי המג"א להיות ש"צ מי שהמיר וחזר וכו' כמ"ש בפנים דהא מהזוהר פ' ויחי דאף מאן דלא ידע לבסומי קלא אין לו להיות ש"צ נר' דכ"ש דאסור קול הנותן תיפלה ואנכי לע"ד מאן דבפום מע' השואל לא ידענא לכווני אימרא מאי ק"ל דהא בהשקפה כל דהו דברי

מבוארים ומחוורים כשמלה דבתחלה הבאתי ראשית ותמצית דברי המג"א שהביא הרב בכור שור דקט"ז סע"ז שמשם חפר אכל דכיון דבעל מום אסור לשרת כן הש"צ שאינו הגון אסור דאין לך ב"מ גדול מזה ושכיון שהתוס' דתענית דכ"ז ע"א ילפי' דהמיר ושב הוי כב"מ א"כ אינו יכול להיות ש"צ ואנא דניאל אחוי קא מחוינא דאף להזה"ק אינו אלא בשב מיראה דמרומיא דקראי דרמי בר חמא דמשני כאן מיראה כאן מאהבה דמיראה הוה כב"מ שנתרפא שמקצת שמו עליו אך אמנם מאהבה אפילו שמץ מום לא ישאר עליו כדאי' התם בפ"ח דיומא מהיכא תיתי לאסור להיות ש"ץ ודלא כאמוראי דלאו בע"מ הוא כלל בשובו מאהבה ולזה יש לכוין ג"כ מ"ש בפ"ק דקידושין אפילו רשע גמור כל ימיו ושב באחרונה א מזכירי' לו וכו' אפי' זכירה גרידא:

דאדרבא אפי' הזדונות נעשו' לו כזכיות דבשב מאהבה איירי כדאי' התם ומש"ה אף להזוהר פ' אמור דף צ' ע"ב דאר"י מאן דאיהו פגים אסור לשמשא וכו' עד וא"ת הא לא שארי קב"ה אלא באתר תבירא במאנא תבירא דכתיב את דכא וכו' אבל לא כתיב את עור ושבור אלא את דכא וכו' מאין דמאיך גרמיה וכו' אין ספק אצלנו דגם לחכמי הזוהר דילפי חדלה חדלה לש"צ בעל העבירות דכבע"מ הוא אין דבריהם אמורים אלא בשב מיראה אבל מאהבה כ"ע ל"פ דיאי ויאי כי לא במקו' א' הפליגו חכמי הזוהר עצמן בשבחי השב ובפרט בפ' ויקרא די"ו ע"ב ומסתיי לן לצמצם דבריהן בשב מאהבה הגם דרשב"י גופי' מארי דשמעתתא דקידושין הנז' וסתם קאמר ומשמע מיראה ומ"מ ניחא טפי לאוקומי שמעתתין בשב מאהבה דוקא דלא לאפושי פלוגתא ברמי בר חמא ודייקי נמי לישני דחכמי הזוהר בכמה דוכתא דפלגי יקרא לבעלי תשובה דקאמרי תיובתא כדחזי תיובתא שלימתא תיובתא כדקא יאות וכיוצא והיינו סתמייהו כפירושייהו דבשב מאהבה מיירי דאפי' שמץ מום לא ישאר בו וממילא משמע דמדבעי מע' השואל נר"ו לאפוקי מלהיות ש"צ אפי' השב מאהבה איפכא הו"ל לכאורה להתיר אף השב מיראה אי לאו דאפושי בפלוגתא לא מפשי' והוא ברור לע"ד וא"צ אוהבי' להודות דיפה דנתי ויפה זכיתי בקיום כל דברי חכמים וכך יפה לנו וכך הוא חובתינו להפוך בזכות השבים וכבר מר"ן ז"ל בסי' קכ"ח האריך בענין זה ממש בשם רש"י ורגמ"ה יע"ש כל הצורך והוא ברור:

לג **ש"צ** קבוע שעלה לשכון כבוד בעיר הקדש ומנה תחתיו להמזמר (היינו ש"צ שאינו קבוע שהיה מסייעו בעת אונסו) והתנה עם הק"קי שעודנו בחיים חייתו יעבור המזמר תחתיו וכן עשו וכשידעו שנפטר הש"צ בקשו קצת מבני הקק"י להעמיד המזמר לחזן

קבוע וקצתם מיאנו באמרם שאין קולו ערב העלה דמה ששמש בחיי הנפטר לא מיקרי מינוי לש"צ ויכולים למחות ולבחור באחר:

(פני אהרן סי' ב'):

לד **מי** שמת ולא הניח בן רק בן הבן אין לו זכות לדחות הקרובים באמירת קדיש דבן הבן אינו כבן ואתיא שם הוראת הרב כנסת יחזקאל שיש מקום לבן הבן לומר קדיש אם לא הניח בנים ובדרך פשרה כתב דאם יש אבל אחר שאומר כל הקדישי' יתן לבן הבן קדיש א' ואם יש הרבה אבלים יגיד בן הבן פעם א' כנגד פעמים שיאמרו אחרים אך בן הבת וכ"ש הבת אין להם קדיש כלל וכדעת הרב חות יאיר סי' רכ"ו ואף לבן הבן אין לו עילוי כלל בתשלום ז' וייאר צייט:

(קרית חנה סי' ל"ה):

לה **בה"כ** שהתפללו בו כבר במנין והוציאו ס"ת אם מתקבצים אחרים להתפלל יכולים לחזור ולקרוא פעם ב' וכן המנהג בנוא אמון אך בפעם הג' אין להוציא אך הרב ע"ת בשם הרב משפטי שמואל כתב שאין להוציאו אפי' בפעם ב' משום פגמו של ס"ת ראשון ולכן הנכון שלא להוציא ס"ת בפעם ב' אם אין שם מנהג ידוע להוציאו:

(בית יהודה במנהגי ארגיל דף ק"ט אות ו'):

כתב הד"ט ונ' דלפי הטעם של פגם של ס"ת א' אם יחזרו להוציא אותו ס"ת עצמו וכ"ש במקום שאין להם רק ס"ת א' שאין מקום לחוש לפגם ס"ת יוכלו להוציאו אפי' כמה פעמים.

סימן ד דיני פסוקי דזמרה וק"ש

אות א **מי** שהוצרך לנקביו באמרו פסוקי דזמרה והלך ועשה צרכיו וחזר אף אם הוצרך לכך בין זמירות לישתבח יכול לברך אשר יצר ולחזור ולהתעטף בציצית ותפילין ולברך עליהן לפי סברת מהר"י זיין ונחלק עליו הרב המחבר ופסק דאם הוצרך לנקביו בין זמירות לישתבח נכון לחזור שנית פסוקי דזמרה ותיכף מיד ברכת ישתבח ובין ב"ש לזמירו' לא יפסיק ואם הפסיק הפסיד הברכה שלפניה ויחזור ויברך:

(גנ' ורדי' כלל א' סי' נ'):

ב **הקורא** ק"ש עם הצבור והגיע לוכתבתם ונסתפק אם הוא בפ' שמע או והיה א"ש והצבור כבר התחילו למען ירבו וכו' מסתמא גם הוא קרא פ' והיה א"ש אע"פ שלא התחיל למען ירבו כי הציבור הקדימוהו קצת ושאני מדין נסתפק באמרו ביחיד דליכא

הוכחה והרגש ממשך הזמן שעבר וכמ"ש הרמג"ד סי' ס"ד סק"ב מכשקורא בצבור ומ"מ אם הוא עמום בלשונו קצ' ודאי דחוזר לוהיה א"ש אעפ"י שהצבור קורים למען ירבו: (שדה הארץ ח"ג סי' ב'):

כתב הד"ט ועיין להרב מאמר מרדכי שגם הוא דרך דרך זו דבצבור יש הוכחה ורגלים לדבר באיזו פ' הוא עומד:

ג **הרבה** להשיב והוכיח שיש לסיים בברכ' הזמירו' שלאחריהן אל חי עולמי' בנקוד' פתח תח' החי"ת ולא בצי"רי ושכן העידו בפניו בשם מהר"ל מפראג רבו של הרב תי"ט וששמע ג"כ שהרב ת"יט הוד' לדברי רבו וחזר בו ממ"ש ושכן משמע מהזוהר תולדו' דף קל"ה ע"ב ופ' ויצא דף קס"ד ע"א והקדמת הזוהר דף ו' וכן בס' החייט בשם הרב שערי צדק וכן מפרשי ס' מערכ' האלקות כלם כתבו בפשיטו' שצ"ל בפת"ח:

(שאל' יעבץ סי' קע"א:

כתב הד"ט ועיין במר וקציעה שלו שכ"כ בפשיטו' אמנם הרב ישרש יעקב הביא בידו י"ב נשיאים לעדים נאמנים מפרשים ומדקדקים המפורסמים שצ"ל חי בצירי ואלה שמותם הרמ"ע רד"ק אבודרהם המדקדק ר' שבתי סופר ערוגת הבשם אור חדש בנין שלמה הרב בן יחייא החבר למלך כוזר התי"ט הרב מנשה ן' ישראל ואחרון וראשון בגדולים הרמב"ם במורה שלו עיין במקומותם לארשות' והנני מוסיף נופך דג' הרב תפל' לדוד דף ל' ע"ב העיד שבע"הק ירושלים בב"המ של הרב החסיד אומרים חי בצי"רי ע"ש ועיין מ"ש הרב המני"ח בלאוין ל' סי' קמ"א.

ד **מי** שמברך ברכות ק"ש ומצא עצמו בהאל הגדול הגבור והנורא ואינו נודע אם הוא עומד בברכה ראשונה וצ"ל קדוש וכו' או בשניה וצ"ל בטחנו וכו' יחזור לברכה א' (פרי הארץ סי' **ג**'):

כתב הד"ט גם הרב מטה אפרים דף נ' ע"ב והרב פסח בתשובות הנדפסות אצל ליקוטי פרדס בדף א' ע"ד פסקו כן ואף דס' ברכות להקל שאני ק"ש דאף בספק אם קרא יחזור ויקרא בברכותיה ע"ש ועיין להרב קרית חנה סי' א' דפסק דיש לסמוך בזה לסברת רב האי דס"ל דיחיד יצא אף אם לא אמר הברכות כלל אף שאין דבריו מוכרחים ועיין להרב שער אפרים בדין אם אשה שכחה אם בירכה ב"ה או לא ועיין להרב גנת ורדים כלל א' סי' י"א דפסק דדי והותר שיחזור לראש ברכת אהבת עולם:

ה **לקרוא** ק"ש בניגון המיסי"קא הן אמת דאם יש בו שיחה בטילה או בלבול וטירוף הדעת שמתוך שהניגון נעים ויפה הצבור נותנים דעתם לניגון ומתבלבלים בק"ש יש למנעם דנהי דאנן נמי מנגנים בנשמת ויוצר ביחד אך בהגיעינו למקום הניגון שותק הש"צ

עד שיגמרו הצבור ואז ישתקו הצבור והש"צ מנגן וכשגמר הניגון חוזרים הצבור ואומרים עם הש"צ עד מקום הניגון ושותק הש"צ כראשונה ובזה אין בו בלבול או שיחה בטלה שאין הניגונים ארוכים כ"כ אך במנהג הק"ש שכל הקהל קורים כדרכן והש"ץ מנגן ודאי איכא בלבול וטירוף הדעת וא"כ אין המנהג יפה אף שבאמת הניגון יפה אף נעים ושבחוהו רבנן דהכל לפי מקומו ושעתו ושם האריך ע"כ בתורת המנהגים ע"ש:

(עין משפט א"ח סי' א'):

(כתב הד"ט) ועיין למהרם אלשקאר סי' יוד שכתב בשם רבינו האי והרשב"א דאפי' לקרות בקול רם לא יפה עושים ועיין להרב בני יהודה דף ע"ג ע"ד ולהרב דברי יוסף סי' י"ג ולהרב מכתם לדוד סי' ולהרב מים רבים סי' כ"ג וכ"ד ולהרב פחד יצחק במהדורא בתרא שלו כת"י אות ש' ערך שירה שבשנת שס"ה פתחו וסיימו בשבת לנגן בבה"כ באמירת אין כאלקינו ועלינו ואדון עולם וכיוצא וקמו חכמי וניציא' הר"י ממודונא והרב צרפתי והרב ליב סארואל ואחרים אתם ובטלו את המעוררי' שהיו רוצים למחות ביד המנגנים ועד אחרן אתא לידי קונטרס א' נדפס בשאלוניקי שנת תקט"ו בשם ק"ש ושם הובאו דברי חכמי קורפו שנחלקו לב' כתות ששם היה המעשה שמקדם הי' קורים ק"ש בחגים ובמועדים בנגון ונעימה ואח"כ לאיזה סיבה לא נגנו והיו רוצים להתמיד כך מחמת השיחה בטלה של רבים מעמי הארץ ועוד מטעמים אחרים שיש להקפיד שלא לנגן ולקלקל התיבות והעניני' באמירת ק"ש ואחרים כנגדן וזקן בחכמה ושני' בראשם דנו לזכות מנהג הקדום ושאין לבטלו והביא ראיות לזה והרב הגדול מהר"י הלוי משאלוניקי פסק כזקן המוסמך הרב אליעזר די מורדו והסכימו עמו רבני עה"ק ירושלים הוזכרו שם לטובה בדף י"א גם הרב בינונישטו גאטיניו משאלוניקי החזיק ע"י ונתעורר בענין המנהג אם יש בו נדנוד עבירה דראוי לבטלו לסברת הרב דברי יוסף הנז' ודברי הפר"ח הל' מנהגים סי' ט"ו נ"א וקי"ב והרשד"ם סי' יוד ומים רבים הנז' והרשל"ה דף רנ"ד ע"ב והרא"ש בתשו' כלל נ"ה סי' יוד כלם כאחד יעידון יגידון דכל שמחמת המנהג יצא דבר קלקול אין לחוש למנהג אף אם נתיסד ע"י ותיקין ונעשה לסייג והרחקה שהכל לפי מקומו ושעתו:

אמנם אחר החיפוש ומציאה ראיתי דאין זה דבר מוסכם בין הפוסקים עיין להרב"ח שהאריך והחזיק ביד המנהג ושהרא"ש ג"כ חזר בו בודאי בפסקיו ממ"ש בתשובותיו ועיין ג"כ להרב החבי"ב שהביא בשם ס' החסידים סי' קי"ד ובתוספת בכורי קציר שבאו על החתום י"ג רבנים ובשער אפרים סי' ד' בשם המרדכי דאף שהוא נגד דין תורה אין לבטל המנהג ואין אחריות הקלקול עלינו והדר דינא דמנהג קורפו ג"כ יש לקיים אף

דיפוק מיניה חורבא גם מהר"י חזק מפאדובה הסכים לזה ואחרים עמו ובהודע אח"כ בשנת תקי"ד לחכמי ויניציאה תוכן המעשה שלא כהצעתו הראשונה ושהאמת היה שנתבטל הניגון ממארי דאתרא כמה שנים ואח"כ היו רוצים לחזור למנהגם הראשון ובשביל כך נהפך הדבר שאין להם זכרון לאמרו בניגון שכבר קבלו עליהם שלא לנגן ופשיטא להו שגם המורים שהורו מתחלה לכבוד הניגון יודו ויאמרו דמעכשיו וא לך יש לקיים המנהג שלא לנגן עיין שם דבריהם ודברי הר"י רומאנין מ"צ בפיסארו ודברי הר"ח ולטירא והרב דוד פארדו והוסיף הרב גאטיניו הנז' שנית ידו ועמו ח' נסיכי אדם רבני עיר שאלוניקי והשיבו על דברי חכמי ויניציאיה והנלוים אתם כנז' ושאין הדבר כן דנפיק מיניה קלקול וכאשר העידו אנשי אמונה חכמי אמת שעברו דרך ארצם שאין בנגונם הפסד התיבות והענין כלל והסכימו עמהם רבני צפת וטבריא רודיס ורושיד ויצא בדימוס ק"ש בניגון וכדברי הרי"א ממודונא הנז' בס' קול יהודה ועיין ג"כ בשבח המוסיקא להר"י מוסקאטו בנפוצות יהודה שלו דרוש א' דרוש המכונה נורא תהלות ע"ש דברים נחמדי' הראוים אליו:

ו **ותיקים** הרוצים **לעשות מצוה** מן המובחר בק"ש של ערבית ימתינו עד שיראו ג' כוכבים בינונים הנראים בלילה:

(פנים מאירות ח"א סי' ח"ל):

כתב הד"ט וכ"כ **ג"כ** הרב שאגת ארי' סי' ג' דכן ראוי לירא שמים לעשות אף אם קרא כבר מפלג המנחה ולמעלה עם הצבור:

ז **צריך** ליתן ריוח **בין** תיבת ברוך לתיבת שם כבוד וכו':

(פנים מאירות ח"ב סי' מ"ב):

ח **הביא** לכלל יישוב דעת הר"ר מנוח הביאו מרן כ"מ בפ"ב מהל' ק"ש דמי שאינו בעל בשר וחולה אסור לו לקרות ק"ש בשוכב אלא מיושב וק' מההיא דברכות דף כ"ד ע"א ב' הישנים בטלית ב' זה מחזיר פניו וכו' ואיך כתב הוא דאסור בשוכב על צדו וע"ש תירוצו:

(שבות יעקב ח"א סי' ה'):

האריך להוכיח דפ' שמע מדאורייתא ולוהיה א"ש אין לה עיקר מן התורה ואינה אלא מד"ס:

(שאגת ארי' סי' א' וב'):

יו"ד **אדם** רשאי אף לכתחלה להמתין לקרוא ק"ש של ערבית עד שיעלה ע"ה מאחר דקי"ל כר"ג ודלא כמרן אחר הס"ר ע"ש. וק"ש של שחרית שזמנה עד ג' שעות כר"י

היינו עד ועד בכלל ושהוא רביע היום ולכן הצבור המאחרים בקיץ שהימים ארוכים די שיקראוה קודם רביע היום:
(שם סי' ד' וה'):
כתב הד"ט ועיין להרב בית דוד סי' ל"ו שכתב ששמע באומרים שעונת ק"ש ממש היא בתחלת סדר הזמירות שלהם מיד כשיאור היום אז הוא זמן ק"ש בעונתה:
יא **אלם** ששומע ואינו מדבר אינו יוצא י"ח בק"ש ושאר מצות התלוים בדבור ע"י שיהרהר בלבו אף דהרהור כדבור ה"מ כשיכול לדבר דהוי הראוי לבילה וכו' אך באלם שאינו ראוי לדבר צריך לשמוע מאחר דדבור של חבירו במקומו עומד ויוצא בשמיעתו וחיליה מפ"ג דר"ה דף כ"ט בתקיעת שופר דמי שחציו עבד וכו' אין לו תקנה רק לשמוע מאחר וע"ש שהאריך עוד להוכיח דל"ש שאר דברים משופר ואם מדבר ואינו שומע חייב בכל דבר שעשייתו ע"י דבור אף שא"א לו להשמיע לאזניו:
(שם סי' ו' וז'):
יב **העלה** מתוך פלפולו דהתחלת זמן הזכרת יצ"מ של לילה היא מצאת הכוכבים ולא קודם ונמשך זמנה עד עלות השחר ולא יותר ושל יום מעלות עה"ש עד צאת הכוכבים ול"ד לק"ש דתלה רחמנא זמנה בזמן קימה שע"כ מנץ החמה ואילך עבר לר"י זמנה דגבי זכרון יצ"מ ביום ובלילה קפיד קרא דכתיב כל ימי חייך ועד צ"ה יממא הוא כדאמרינן בספ"ב דמגילה ואם לא הזכיר כל היום ונזכר בה"ש כיון דבה"ש ספק הוא הו"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא ע"ש שהאריך מאד:
(ועיין שם סי' ג' דשקיל וטרי דהרהור הזכרת יצ"מ לא הוי כדבור ושאינו יוצא י"ח):
(שם סי' ח' ט' ויו"ד):
יג **נשים** פטורות מהזכרת יצ"מ אף דמדאורייתא הוא משום דהויא מ"ע שהז"ג והגם דכל המשך היום והלילה זמן הזכרה הוא מ"מ מצוה שהז"ג מיקרי אחר שהזכרה של יום ושל לילה תרתי מצות הויין ואין זו תשלומין לזו והוא פשוט:
(שם סי' י"ב):
יד **הורה** גבר שלא כאחרונים בסי' קי"א דס"ל דמותר להפסיק לצורך בין גאולה לתפלה בשבת ודהעיקר כפסק מרן דבין בחול בין בשבת אין להפסיק:
(שם סי' ט"ז):
טו **הנחת** ת' של יד וקדושת היוצר וק"ש וקדושה דסדרא דין א' להם ומיושב וברוך שאמר ותפלה ש"ר ויברך דוד מעומד ודוקא ש"צ אומר ישתבח מעומד ולא הצבור וכדעת

הרב"ח הביאוהו המגיני' והעולת תמיד סי' ג"ן ודלא כסברת הרמ"א סי' נ"ח שהשוה דין ישתבח לויברך דוד:

(אהל יעקב סי' ע"ג):

טז **דעתו** נוטה שתנקד תיבת ממך בהפסק מאמר תחת המ"ם כתיבת עמך אלא שתיבת עמך נמצאת בהפסק בסג"ול והכף דגושה וקמוצה ולדעתו אף האומר ממך בקמץ תחת המ"ם במקום הצורך להשוות החרוזים לא משתבש:

(נודע ביהודה סי' ב'):

הד"ט דייק מר בלישניה במקום הצורך להשוות החרוזים ויפה דבר כי כן בעלי השיר יוצאים בשיר מכללי הדקדוק ועושים ג"כ דרך לעצמם להניח הנד ולהניד הנח וכדומה מפני הצורך להשוות החרוזים או להשוות המדות ומספר התנועות וכיוצא ומי לנו גדול ממשה הרמ"ז ז"ל ראש המדקדקים והמשוררים שכן עשה פעמים רבות בשיריו וזמריו המשמחים אלקים ואנשי' אך שלא בעת הצורך ובפסוקי דזמרה ותפלות שלא באו במשקל וחרוז אין ספק אצלנו שגם הרב המחבר הוא משלנו שלא לנקד תיבת ממך ודכוותה בקמץ תחת המ"ם ושיש לדקדק בכל דבר ודבר שלא יצאו מכללי הדקדוק וכק"ש וכמ"ש מרן סי' ס"א סעי' כ"ב דאף בפסוקי דזמרה ותפלה יש לדקדק בכך והוא ברור שוב ראיתי להרב יעב"ץ ולהרב ישרש יעקב שכתבו בפירוש ששבוש גדול הוא לומר עמך במ"ם קמוצה ודוקא בסגו"ל בהפסק ובשו"א שלא בהפסק ע"ש:

וכעת זכינו לאורו של הרב יוסף אומץ נר"ו דכתב דאין לשנות התיבות בכינוי זכר ליחיד כגון רצונך עבדך בתורתך שנהגו לקרותן בקמץ תחת האות בכינוי נקבה ושאין מס' ישרש יעקב ראיה ושכבר הרב בנימין איספינוז' בס' יסוד הקיום השריש שרשיו והאריך מאד על כל דבריו ועל תיבות נקדישך ונעריצך ושהס' ישרש יעקב אינו חבור מהר"י ביבאני רק מאחר וכו' ע"ש בסי' יוד ואנחנו לא נדע אם מדברי הרב ב"א הנז' יש במשמע דאפשר לאמרו בניקוד קמץ כבניקוד שב"א או בדוקא בניקוד קמץ דאם גם הוא לא אמר אלא שאפשר לסבול גם בניקוד קמץ גם לפי הדקדוק לא מפני כך נניח מלדבר בלשון שאין להסתפק דהיינו בשב"א ואפי' לשנות מהמנהג אם אין חשש לאגודות אגודות או מסה ומריבה ובאי' כולם בלב של לימלך ובאגודה אחת רצונם להתפלל כראוי אף לפי כללי הדקדוק וכבר בא מעשה לידי פה פירינצי ששאלו ממנו לשנות ממנהגם יען כי עפ"י הדקדוק אינו מדוקדק ובפרט בשמות בכינוי לנוכח שאם מצאנו כן במלות בכינוי ופעמים מועטות בפועלים ג"כ בכינוי כי כן בתוכחות שבמשנה תורה ימצאו דוק ותשכח איזה פעמים בקמץ בנפרד בפועל כינוי אמנם בשמות וכנוי עדיין לא מצאתי לע"ד דוגמא

לזה לא לזכר ולא לנקבה לא לסמוך ולא לנפרד ומ"מ מנעתי את עצמי מלמשכן לשום צד כי ראיתי בהם שלא הסכימו כלם לדבר א' וילכו אל יוסף הוא הרב המשביר הנז' ועל עם ה' אלה באה תשובתו בחיבורו הנז' והתמידו במנהגם בניקוד קמץ וקראתי עליהם ולגלוגם עלי אהבה כי גדול השלום וכבר השרישני מהר"יקו בשרש ט' דאפי' המנהג נגד הדין והלכה מקיימינן ליה כי היכי דלא ליתי ח"ו לאנצויי ועיין להרב יוסף אומץ גופי' בטוב עין שלו סי' ז' דף ו' ע"ב שכתב ולענין מה שנהגו לשנות התיבות זה בא מכח הדקדוק וזה מכח הבנת הענין וחבור הדברים וכיוצא ויש רוצה לטעון מכח חכמת האמת דע דאין קפידא בזה דכל א' יאמר דהנוסחא עיקרית כדבריו ונפל טעות בדפוס והרוצה לשנות יכול וכ' ועוד לו שם ומשם בארה שהמשנים תיבה או תיבות בתפלה וטועני' מצד הדקדוק או יפוי הלשון הרשו' ביד' שאינו דבר איסו' והיתר וכו':

יז **תמה** על ש"צ שלהשלמת הרמ"ח תיבות של ק"ש בשלש תיבות של ה' אלקיכם אמת אומרים תיבת אמת בקול רם וחוזרים ה' אלקיכם אמת ג"כ בקול רם וכ"ש דלאו שפיר עבדי במה שנוהגי' שהש"צ משלים תיבת אמת בלחש והצבור חוזרים בקול רם הג' תיבות והראוי לעשות כסברת הרלנ"ח והרדב"ז שהש"צ יאמר אמת בלחש והוא לבדו יחזור הג' תיבות ולסברת הרב פר"ח גם תיבות ה' אלקיכם ראוי ללמד לכל ש"צ לאמרם בתחלה בלחש עוד לו שם שם לו חק ומשפט כתוב על השלמת רמ"ח תיבות בק"ש שעל המטה לפי מנהג האר"י ז"ל שיש לומר כל הג' פרשיות ושנראה לסיים ה' אלקיכם אמת אל מלך נאמן ויותר טוב שאחר שסיים ברכת המפיל יאמר אמ"נ שמע ישראל וכו':

(מים רבים סי' א'):

יח **ותמה** על הרמג"א ס"ו סק"ה דכתב הטעם דנקדיש וקדושה מפסיק בק"ש אפילו באמצע הפרק דטעמא יהיב דאם פוסק לשאול מפני הכבוד ב"ו כ"ש מפני כבוד המקום דמש"ה אם שמע קול רעמי' יפסיק ויברך דק"ו מופרך הוא דהא בלא הפסקה נמי הרי הוא עוסק בכבוד המקום ואין זה בזיון כלל ודמי למ"ש בסי' ק"ב דאם היושב בצד המתפלל עסוק בתיקוני התפלה א"צ לעמוד וכיון שכן אין לו להפסיק כלל לברך דלא מצינו דחלקו הרא"ש וסיעתו אאוסרי' רק בדברי' שבקדושה והבו דלא לוסיף עלה בשאר ברכות.:

(בכור שור דף ק"ט ע"א):

יט **צבור** שקורין את שמע כולו בקול רם יותר טוב לכל יחיד ויחיד לאמרו עם הש"צ מלה במלה מלאמרו בפ"ע בלחש שהקול היוצא מפי הצבור כחו גדול לבקוע כמה אוירים מהקול יוצא מפי יחיד וע"כ נהגו כל ישראל להגביה קולם בסליחות ותחנוני' והדבר נר'

בחוש שקול יחידי אף אם הוא חזק אינו נשמע כ"כ למרחוק וקול הרבי' אף שלא יהיה כ"כ חזק נשמע למרחוק לפי שהקולות מחזיקי' זה את זה:
(רדב"ז ח"ג דפוס פירדא סי' תמ"ו ותע"ד):
כ **בא** לכלל הקם מ"ש בספרו לדוד אמת סי' ד' סעי' ד' דהמתפלל בכוונת האר"י ז"ל לא יפסיק בפסוק וזאת התורה קודם שירה חדשה רק יביט לס"ת ויחשוב בלבו פ' וזאת התורה דקי"ל דהרהור לאו כדבור דמי ואע"ג דשומע כעונה שאני שומע ממחשב בלבו:
(חיים שאל ח"א סי' ס"ח):
כא **אין** לומר פיוט כל ברואי מעלה ומטה בין שירת הים לישתבח וכ"כ הרמ"ע בהערותיו למחזור מנטובאנו והכה על קדקד אדם א' שהיה רוצה למחות בימי שהיה אומרו קודם הזמירות כדי שלא להפסיק:
(מקור חיים (כ"י סי' ו'):
כב **שנה** ופירש מ"ש בזוהר חדש פ' לך לך ובתיקונים תקון י"ג דבק"ש אית שיתין אתוותא דיש לדקדק בהן בק"ש של לילה דהיינו כשתכתוב כל אותיות פסוק א' במילואן היינו שין מם עין ואות ואו חסר יוד וההין לפי שאינן מורגשות במבטא תכתוב ה' אחת לבד אז סך כולם ששים ובלילה דוקא כדי שתהא נשמתו עולה לכסא הכבוד (תשב"ץ ח"ב סי' רל"ו וח"ג סי' נ"ו):
כתב הד"ט ועיין להרב נגיד מצוה דף כ"ו ע"א ולהרמ"ז באגרותיו סי' א' ולהרב מים רבים סי' א' ולהרב הדרת מלך סי' רנ"ד ולהרב באר מים חיים הביאו הרב של"ה דף רכ"ב ע"ב ועל טוב יזכר שמו של מלך שלמה הוא הרב מחותני כמהר"ר שלמה אריה אברהם גאליקי נר"ו יאיר נצח ערבית ושחרית ששרטט וכתב לו לשמו כתב אשורית כתב ליבונאה ולשון של זהורית כמדתו שלשלמה טעמו ונמוקי עמו ותורת חסד על לשונו דבר דבור על אופנו וזה לשונו:
על ענין ס' אתוון של ק"ש הנה שוב"ע כב"שות האלה כבשי דרחמנא הנאמרים באמת מפי ספרים ומפי סופרים נסתפקתי בהם ברוב בנין ורוב מנין זה יצא ראשונה מאי דאיתא בזוהר חדש מ' הנעלם פ' לך לך אפס קצהו וז"ל אית בק"ש שיתין אתואתא ידיעאן עד ובשעריך ועל כל את ואת אית סוד יקרא ומלכותא יעו"ש באורך ובנמצא הולך אחר הרוב הרשב"ץ בתשובה ח"ב סי' רל"ו וח"ג סי' נ"ו ק"ול דפ"ריש מר"בה פרי"ש בתרי גווני שניהם מלאים סלת אבל דחיקי בתר דחיקי אבינה לאחריתם על פי' קמא מלבד דדחיקא טובא לפרש אתוון תיבין:

(**הד"ט** אף דכבר מצינו לתיבות שנקראו אותיות שכן אמרו בברכות דף ל"ג ע"א גדולה דעה שניתנה בין ב' אותיות וכן אמרו שם גדול מקדש שניתנה בין ב' אותיות ותרווייהו תיבות נינהו וקרי להו אותיות וא"כ לכאורה נראה דאינו כ"כ דוחק לפרש אתוון תיבין ותיבין אתוון מ"מ לאו מילתא היא וא' הרואה למהרש"א ז"ל שם ישפוט בצדק דמשום דאיירי בהזכרות מקרי שפיר אותיות ולא תיבות אע"ג דתיבות נינהו יעו"ש משא"כ בתיבות דעלמא כהא דלקמן שפיר קאמר מר נר"ו דדחיקא מילתא טובא לקראן אותיות וכמ"ש הרשב"ץ גופי' שם) עוד לשון המ' לא משמע הכי דדעת שפתיו ברור מללו ק"ש איתּ ס' אתוואתא ידיעאן מכלל דאיכא נמי אחריתי ותו לא מסתבר כלל כי המדרש העמיק הרחיב בסוד ה' ליראיו על מה שהיו רגילים לכפול בשכמ"לו ועכשיו לא שמענו ולא ראינו בדברי רשב"י ואחריו כל ישרי לב הבאים בסוד ה' שיצריכו לכופלו להשלים המנין ולפירושא בתרא הסובב הולך על קרא קמא דשמע ישראל במלאת ספקו יצר לו כי לשון המ' לא כן ידמה באמרו אית שיתין אתוותא ידיעאן עד ובשעריך א"כ לא מקרא קמא לחודה נפקו להו:

ואח"כ יצא אחיו אשר על הוד"ו השני הגאון הרמ"ע הנז' מאמר אכ"ח ח"א סי' י"ז עשה עצמו כאילו לא ידע המ' הנז' ויבחר לו להוד"ד את כל יק"ר האי"ר די"ן מפי רבו האלקי מהר"י סרוק שקבל תורה מסיני הרב האר"י ז"ל שם שם לו חק ומשפט להוציא ת"ם הת"מצית דבריו לשמנה זוגות היינו ד' למ"דין ב' ממי"ן א"ביתין א' פאי"ן מספר כולם ס' לחושבן זעיר דחנוך ואף כי פיר"ש הציו"ן באותי"ותיה אין מנח"ם לי שהרי לא נגע ולא פגע עם הדרך אשר דרך בה המ' הנז' כי הוא לקצות האר"ש יביט אל הפרשה הא' בלבד או הלך לדרך הב' יהיו תוצאותיו אל פסוק הא' ואבי ראה גם ראה כי רחק מנח"ם עד כי כרה לו שתי"ן בכל הק"ש כולו וימלוך תחתיו הדר הוא לכל חסידיו התייר הגדול הרמ"ז ז"ל ויעש גם הוא מטעמים באגרותיו החמודות הנדפסות מחדש דרך קסתו כאוהב על המ' הנז' ועשה לו סמוכות שם רמז והן מספר ס' אותיות של שם הקדוש בפ' ראשונה דהיינו כ' יודי"ן כמספר יו"ד ט"ו ההי"ן כמספר ה"י כ"ה ווי"ן כמספר וא"ו ו"ו וכו' ואני בעניי יגעתי ולא מצאתי רק י"ט יודי"ן והוא עד או ראה או ידע כי לא מגוית האר"י רדה הדבש אלא של כת קודמין הוא שוב מצאתי רביעי בקדש הלולים כללים כלולים אשר נקבו בשמות ויתילדו על משפחותם לבית אבותם א"ב הו"א דלא לוסיף עלה ראשון לכל דבר שבקדושה האר"י החי ז"ל הלא הם כתובים בסוף תיקוני הזוהר הנדפסים בליורנו דף קנ"ה ע"ב וז"ל פי' הי' מכוין בק"ש שעל המטה לתת ריוח בין הדבקי' שהם ס' ובזה היה מתקן ומחזיק אלו הס' אלקי' שהם גבורים קשים והיה ממזגן פי' שלא יניח הנד

ולא יניד הנח והדבקים שצריך להפרידן הם בכל לבבך על לבבך עשב בשדך וכו' שאלו האותיות שבראש תיבה ובסוף התיבה עולים במ"ק ס' וזהו ששים גבורים סביב וכו' יעו"ש באורך הכללים הסמוכים:

תניא דמסייע ליה למר הרמ"ע ז"ל אף כי ערוב פרשיות שנו כאן דמה ענין לא יניח הנד ולא וכו' עם אלו הדבקים ובסדור התפלה הנק' שערי רחמים בכוונת ק"ש של שחרית כתוב וז"ל כבר ידעת שצריך לשים ריוח בין הדבקים שהרי ס' אותיות הנז' בתיקונים דף ס"ג שהם הס' הנה מטתו שלשלמה ס' גבורים וכו' וסוד זה מהרב ז"ל והוא שקודם הנסירה היו זו"נ דבוקים אחור באחור ועתה צריך לזווגם ע"כ לענייננו ודבר מה יראני כי גם הוא למלך הוח"ן העמיק הרחיב בפי' הרמ"ע כי על בכל לבבך כתוב שם יכוין לתת ריוח בין הדבקים וכו' והנה מדבריהם למדנו שצורפין כל הק"ש כלו אותיות מחכימות בהו'צאה או'רות תאומ'ות למ'דין ממי'ן ב'תין פאי'ן כי על כל אלה נכספה גם כלתה נפשי להבין אמרי בינה מאמר פתוח מאמר סתום אם המדרש הוא העיקר או אם האיתני' מוסדי ארץ הנז' יש להם פרנסה ממקום אחר בדברי הזוהר הקדוש גילוי דעתא בעתה או בכתבי האר"י ז"ל יתנו עדיהם ויצדקו כי הפלאות הנה הנה פלאי פלאות שלשה המה נפלאו ממני וארבעה לא ידעתים מקוצר המשיג ועומק המושג ואם מפי הגבורה שמענום הגבור כאר"י ז"ל לבי לחוקקי ישראל המה הגבורים אשר מעולם אנשי השם הרמ"ע והרמ"ז ז"ל למה לא זכרו את ידו יד הקדש על העליונה אדרב' מי לנו גדול ממש"ה זכה וזיכה את הרבים דקא מסהיד עליה כי לא זכר את דבר קדשו אלו הס' אותיות הוי"ה אלא מכת הקודמין היא עוד אוסיף להפליא כי מכתבי הקדש הלז' נר' כי הנפש הנוגעת בכוונה הזאת תתו"ם עד הערב היינו בק"ש שעל המטה וכאן הבן שואל בה"א הידיעה וה"א התימא אם הדבר תלוי להפריד הדבקים למה נגרע לבלתי הקריב רווחא לבסומי בק"ש שחרית וערבית כי גם לפי הפשט גם לפי הסוד המה היו במורידי אור יותר מק"ש שעל המטה כי על זה בחרתי מעוני הדעת לומר דלרבותא נקטו ההיא דעל המטה וילמד סתום מהמפורש בק"ו גם בחשבון הרמ"ז סעיפי ישיבוני כי חסרון לו יוכל להמנות דילמא היוד והואו חסרות מהמנין צריך להשלימן עם איזה יוד וואו הנשמעות בהברה בלבד כמו שמצינו בכוונת ספירת העומר שצריך למנות ב' ווין א' בתיבת תשפט וא' בתיבת מישר אף שעפ"י המסורת חסרות הן ואם כה יאמר נקו"דים יהיה שכרך מידי ספק לא יצאתי כי אין ברירה אלא איפא הם אך אוסיף להביט ובדרכי ספרתי שלשים זוגות הצריכי' פירוד שכולם מתאימות קצתם קראו אותם עלי הדו"מות וקצתם האות נחה נבלעת ואלו הם א' ה' אלקינו ב' ה' אחד. ג' ה' אלקיך ד' בכל לבבך. ה' מצוך היום

ו' על לבבך ז' אתכם היום. ח' ה' אלקיכם. ט' בכל לבבכם. יוד עשב בשדך. י"א פן יפת'. י"ב ועבדת' אלקי'. י"ג אלקי' אחרי'. י"ד וחרה אף. ט"ו ואבדתם מהרה. ט"ז ושמתם את. י"ז על לבבכם. י"ח וקשרתם את. י"ט ולמדתם אתם. כ' אתם את. כ"א נשבע ה'. כ"ב הכנף פתיל. כ"ג וראיתם אתו כ"ד וזכרתם את. כ"ה ועשיתם אתם. כ"ו זנים אחריהם. כ"ז ועשיתם את כ"ח ה' אלקיכ'. כ"ט אתכ' מארץ. ל' ה' אלקיכ' מספר כלם ל' שה' ס' תיבו':

עד כאן לשונו לשון הזהב והאדרת לשון למודים עטו עט דודים שלמון שמו ושלמה משנתו משנת חסידים חביבים דברי דודים ועיין ג"כ להרב צרור המור פ' תבא על פסוק ולקח הכהן הטנא דגימט' ס' שגם הוא דרך דרך הרמ"ז שרומז לאותיות הויות עם מזוזות מלאה ע"ש ומ"מ ק' הדבר לאמר דעדיין חסר אות א' אם לא שנאמר דתיבת לטוטפת מלאה ויו קדמאה עם כי לא מצאתי עד עתה מי שכ"כ אמנם להרמ"ז ודאי לא מתוקמא הכי דיוד חסר מן הספר ועתה ראיתי בתיקוני' נדפסו מחדש בליוורנו בדף כ"ז ע"ב שכתב הרב המגיה לעיין בס' דירושי' ח"ג דף קמ"ד ואין בידי לקבל שכר על הדרישה כי אין הספר אתי:

סימן ה דיני תפל' ונש"כ ונפ"א

אות א **מה** שאנו אומרים אלקי אברהם אלהי יצחק **ואלהי** יעקב ולא אלקי אי"ו אפשר לומר עפ"י מ"ש הכתוב דע את אלקי אביך ר"ל שאין להאמין באלוה מצד מנהג אבותיו רק מצד החקירה ומצינו באברהם שהיה חוקר הראשון אלקותו והודיעו בעולם ואם היינו אומרים אלקי אי"ו היה מקום לומר שאברהם היה החוקר הראשון ויצחק ויעקב מעשה אבותיהם בידיהם ולא מצד החקירה מעצמם לכן פרט בכל אחד וא' אלקי לומר לך שכל א' וא' חקר בדבר (פנים מאירות ח"א סי' ט"ל) ב

כהן שבא לבה"כ ומצא צבור בהודאה אעפ"י שלא עקר רגליו בבה"כ בברכת רצה אלא עקר רגליו ממקומו בכ"מ שהוא מותר לעלות לדוכן:

(אהלי יעקב סי' ס"ו)

(**כתב** הד"ט) ועיין בתשו' הרמ"ז מסי' כ"ב עד כ"ח דנחלקו בדין זה חכמי דורו עמו והוא פסק לאיסור וכהרדב"ז הביאו הרכנה"ג וכמוהו פסק מהר"י הלוי אך מהר"י ואלי והרב ארנ"ן פואה ומהר"י הסכימו להיתר וחזר הרמ"ז לחזק יסוד הוראתו לאיסור ועיין ג"כ למהר"י טראבוט בתשובותיו הזכירו מהרי"ו הנז' שם שפסק לעלות ושהוגד לו שהרמ"ע ג"כ התיר לעלו' באלפסי זוטא שלו בפ"ד דמגילה וכדברי מע' השואל לרב ארנ"ן הנז' שהשיב לו שבימי הזקנים נעשה מעשה פעמים רבות לעלות ושכן העיד הרב בנימין

הלוי מצפת שגם בא"י המנהג לעלות ועיין ג"כ להרב גו"ר כלל א' סי' כ"ב דפסק דלא יעלה וע"ש דאפשר לחלק בין עובדא דידיה דדילמא שאני התם דנכנס אדעתא שלא יצטרך לעלות אך בלי גלוי דעתא כלל וכניד"ד שמח גם הוא יתיר לעלות:

ג **לא** ישאו כפיהם בתעני' ז' באדר וכיוצא שמתפללים מנחה בסליחות ותחנונים היחידים המתעני' שאין לו דין ת"צ ודלא כהרב גו"ר שהתיר:

(פרח שושן כלל א' סי' ז'):

(**כתב** הד"ט) ומנהגנו פה פירינצי לחלק דאם מתפללים מנחה קרוב ללילה ובער"ח אז אומר הש"ץ בחזרת התפלה ברכת כהנים אעפ"י שיחידים הם ונער יכתבם המתענים ובתעניות שובבי"ם שמתפללים מנחה גדולה אין הש"צ אומר ב"כ ומ"מ אין מכאן הכרע אם ישאו ג"כ הכהני' כפיה' דיש לחלק בין זל"ז עיין להרמ"ע ס"ס קכ"ט:

ד **חזק** בראיות סברת מרן ומור"ם דבין בפסח בין בש"ע אם אמר אתה גבור צ' פעמים והזכיר בה טל או גשם אם נסתפק אח"כ אם הזכיר או לא א"צ לחזור בין לבני ספרד בין לבני אשכנז ודלא מהרב גו"ר:

(שם כלל א' סי' ב'):

ה **העלה** דמ"ש מרן בסי' ק"ך דאסור לישב תוך ד"א של מתפלל בין לפניו בין מהצדדין דיש להחמיר אף אם אינו מפסיק בין המתפלל לבין הכותל ושלא לישב כל שהוא בעגול ד"א יש להחמיר הואיל ונפק מפומייהו:

(שם סי' י"א):

הד"ט ואם היה יושב ובא א' והתפלל אצלו עיין להרב יד אליהו סי' ד' דכתב דאין שייך בזה שום מדת חסידות לעמוד אם הוא עוסק בתורה או תפלה ולא עוד אלא דאם יתבלבל בקומו איסורא נמי איכא לעמוד ושאני ההיא דרמ"א סי' ק"ב דכתב דמנהג חסידות לקום אף שכבר ישב דהתם מיירי שאינו עוסק בתורה או עניני תפלה וכן ראה אח"כ להרב לקט הקמח דף י"ג ועוד כתב דאף לסברת הרב"ח חמיו דמחלק בההיא דמור"ם בין בה"כ לביתו מ"מ יודה דבעוסק בתורה א"צ לקום אפי' ממדת חסידות ועיין להרב מים רבים ח"א סי' מ"ב ובדברי דוד סי' מ"א דס"ל דלא מיבעיא שאין צריך לקום העוסק בתורה אלא אף לכתחלה מותר לישב תוך ד"א של מתפלל לעסוק בתורה:

ומי **שקבר** מתו קודם חצות אין לו נסמוך על דעת הרמג"א סי' ע"א סק"א להתפלל שחרית ולא ברכות השחר אלא כיון שנקבר אחר ד' שעות אין לו להתפלל שחרית כלל:

(זרע אמת ח"א סי' י"א):

(**כתב** הד"ט ועיין להרב שבות יעקב ח"ב סי' קפ"ח דאם בר"ח קבר מתו ד' שעות אחר חצות שוב אין לו להתפלל אפי' מוסף אע"ג דת' מוספין כל היום ודלא כהרב דבר משה ח"א סי' כ"א ועיין להרב מר וקציעה סי' ע"א דמסיק דאף דמן הדין אינו חייב מ"מ לא ימנע מלהתפלל אפי' אחר חצות דיש לו דין מי שנאנס ולא התפלל וה"ה לברכות השחר דשפיר מצי לברוכי ובענין ברכות ק"ש לא יברך יוצר אור אבל יברך אהבת עולם ואמת ויציב דכלא שעתא זמנייהו וע"ל או' נ"א:

ז **עולי** רגלים מח"ל שאין עמהם כהן לישא כפיו בי"ט ב' ש"ג יכול לעלות ולברך כהן בן א"י:

(זרע אברהם ח"א סי' יא וי"ב)

הד"ט **וכן** דעת מהר"ם ן' חביב הביא דבריו הרב גו"ר כלל א סי' י"ג אך אם יש כהן מח"ל לא יעלה עמו בן א"י והרב גו"ר נסתפק אם לעלות אף באין שם כהן בן ח"ל

ה **בקשת** מלאכי רחמים משרתי עליון שאומרים האשכנזים בימים שבנתים החזיק הרב המחבר במנהגם והוכיח שאין בה שום חשש איסור (שמש צדקה א"ח סי' כ"ג וכ"ד):

כתב הד"ט וראיתי להרב פחד יצחק אות צ' (כת"י) ערך צרכי רבים שהביא קונטרס ארוך קרוב לעשרים דפים מזה ומזה כתובים מבעלי תריסין ואחר סמוך הובא פסק הרש"צ הנז' להכרעה של זכות לנוהגים לאמרה ועיין ג"כ למהר"י ברונא בתשו' סי' ער"ה דכתב דאין לחוש כלל דאין זה דרך אמצעי רק דרך שפלות שהוא ביש בדבר. לקרב אל המלך ע"ש:

ט **על** מ"ש הרב גיסו דלהתפלל מנחה גדולה עדיפא מקטנה הרבה להשיב דאדרבא קטנה עדיפא וקולא הוא שהקלו משש שעות וחצי בפרט בי"ט משום דשכיחא שכרות אם יתפלל אחר סעודתו:

(קול אליהו סי' י"ג):

כתב הד"ט ועיין להרב בית יעקב סי' צ"א בדין ראובן ההולך בדרך ואחרים עמו ובהגיע חצי היום אחר ו' שעות עמד והתפלל ת' מנחה כי אמר טוב להתפלל עתה בבית מבדרך ואף שמיחו בו חביריו באמרם אליו שזמן מנחה גדולה אינו קודם ו' שעות ומחצה לא שמע אליהם ופסק הרב ז"ל דבדיעבד עלתה לו בתחלת שבע ופטור מתשלומין בתפלת ערבית ודלא כהרמג"א ע"ש וכבר נחלקו על הוראתו רבים ונכבדים הרב פר"ח ומהר"י עייאש והרב יד אהרן והרב ברכי יוסף והרב מאמר מרדכי אשר החזיקו כלם בסברת המג"א דלא יצא:

י **אין** להרהר על מה שנהגו להתפלל בעזרת בה"כ וחצרותיו אעפ"י שאינם מקורים שיש להם מן הדין ומן הקבלה על מה שיסמוכו:
(בתי כהונה סי' טו"ב):
יא **ש"צ** שעמד להתפלל ובהגיעו לאמצע אתה גבור נתעלף והוצרך לעמוד אחר תחתיו והורו שיתחיל הב' ממקום שפסק ראשון ולא לחזור לראש ויפה הורו:
(בית יהודה ח"ב סי' כ"ח):
יב **מי** שהיתה לפניו ת' המוספים בצבור וקראוהו למול ויש טורח צבור להמתין לו כל שאין לחוש שתדחה המילה מזמנה אין לו להניח ת' המוספים בצבור או מקרא מגילה לילך למול (וע"ל סי' ל"ו אות כ'). (שם סי' מ"ח):
יג **מה** שמתפללים הצדיקי' על הרשעים שישובו לה' אעפ"י שהכל כידי שמים חוץ וכו' אין מקום לזה רק אם הם בעצמם מתעוררים לתשובה אך בלא זה הרי זו תפלת שוא דאדם בחיריי הוא ודוקא הבא ליטהר מסייעי' אותו:
(מעיל צדקה סי' ז'):
יד **אין** למחות בעונה אמן אחר כל ברכה וברכה של ב"כ וכן אין להכריח לענות אחר כל ברכה וברכה כי יש לזה ולזה ע"מ שיסמוך:
(יכין ובועז ח"א סי' כ"ה):
טו **בתי** כסאות סמוכות לבה"כ אם יש להם מחיצות גבוהות עשרה וגם מתפללים בבה"כ מוקף מחיצות דישנן מעתה ב' הפסקות לית לן בה ובלבד שלא יניע להן ריח רע:
(שב יעקב א"ח סי' י"ג):
כתב הד"ט ועיין להרב אור נעלם סי' ה' שגם לו לבב כמוהו שאם יגיע להן ריח רע אין הפסקה ושינוי רשות מועיל ולחייב את שכיניו להרחיק אעפ"י שהחזיקו בו מכמה שנים **ועיין** בדין תפלה במקום הטינופת להרב טוב עין סי' ח"י אות ל"ז שכתב דנסתפק גדול א' בדין ישראל שהוא בבית הסוהר והמקום מטונף דודאי אסור להתפלל ולברך ואפי' להרהר אם יכול לקיים המצוה במעשה בלבד וכגון שבעד החלון יושיט לו א' לולב ואתרוג אם יכול ליטלן בידו או דילמא גם מעשה המצוה אסור והשיב דלכאורה יש להביא ראיה מפ"ק דקידושי' דף ל"ב יכול לעמוד לפניו בבה"כ ובה"מ ת"ל תקום והדרת קימה שיש בה הידור מכלל דאי לאו שאין בה הידור. הוה שרי לקיים מצות קימה ושוב הביא מ"ש בזוהר תרומה דהמצות בעי למקני להו באתקנותא דגרמיה ואתדכאותא דמשכני הרי דצריך שיהיה, המקום נקי כשמקיים המצוה ושיש לדחות דשאני נידו"ד דאנוס גמור הוא ויהיה מותר לקיום המעשה בלי הרהור ע"ש:

ולי אני עבדו יש להביא ראיה נכונה דמדינא שרי ולא מכללא מההיא דפסק מור"ם בלי חולק בי"ד סי' י"ד בשם האגודה דאם שוחט בבית המטבחים שהוא מקום מטונף יברך בריחוק ד"א קודם שיכנס לשם, ולא ידבר עד אחר השחיטה והלא השחיטה מ"ע היא ושרינן נשחוט במקום המטונף אעפ"י שאין לברך וא"כ נפשטא האיבעיא להיתירא ודברי' הזוהר לאו לעיכובא אלא למכשירי מצו' מן המובחר וממקומו הוא למד דעריבא אתדכאותא דמשכנא בהדי אגר שלים ואתקנותא דגרמים והני תרי ודאי לאו לעיכובא ולכל הדברות ולכל אמירות יש לע"ד להעיר דאם ההרהור אסור איך אפשר שיושיט ידו ויקבל הלולב ואתרוג ואינו מהרהר במצותה וכן ההולך ושוחט בבית המטבחים אתר שבירך וידיו עסקניות לעשות מצות שחיטה איך אפשר שלא יהרהר בעשיית המצוה אם לא שנאמר דאיסור ההרהור במקום הטינופת אינו אלא להרהר בברכו' ודברי תורה לא שאסור להרהר בעשיית המצוה ויש ליישב קצת:

יו **טעה** מי שהורה למי שמת לו מת בשבת להתפלל ערבית מבע"י ולהבדיל בתפלה דכשמתפלל תפלת חול א"כ לדידיה חול הוא וחל עליו אנינות ופטור מלהתפלל:

(שבות יעקב ח"א סי' ו'):

כתב הד"ט ועיין להרב בית לחם יהודה סי' שמ"א דהוכיח דלא טעה המורה ע"ש (ואני לע"ד) בשותא דינוקא סי' ע"ט הוכחתי בס"ד דיש לחלק בין אפוקי יומא לאעייולי דדוקא להוסיף מהחול על הקדש הרשות בידו ולא לעשות מקדש חול בהתפללו ת' חול:

יז **מי** שהתחיל להתפלל או לקרא ק"ש ומת עליו מתו פתע פתאום ב"מ והרי הוא אונן יגמור כיון שהתחיל בחיוב:

(שם סי' ז'):

כתב הד"ט ועיין להרב מכתם לדוד סי' נ"ב ונ"ג דפסק דבכגון דא יגמור אותה ברכה שהתחיל בלבד אך להתחיל בברכה אחרת אין לנו לעשות מעשה נגד סברת מרן ע"ש ועיין להרב מוצל מאש ח"ב סי' כ"א שנסתפק ונ' דדעתו להקל דוקא בברכה שהתחיל אך הרב שבט יהודה בי"ד סי' שמ"א כתב דדעת הרב מוצל מאש נוטה להפסיק אפי' באמצע הברכה ולזה מסכים גם הוא ועיין להרב ברכי יוסף א"ח סי' ע"א שהאריך בזה ומוביל ומייתי תשו' הרב שבות יעקב הנז' ע"ש וע"ל אות נ"ג:

יח **כהן** הנושא כפיו בחול או בח"המ אם צריך להסיר הכריכות של תפילין אשר באמה משום חציצה הביא בתחלה תשובת הר"י הכהן דס"ל דאדרבה ראוי שלא לחלצן והרב המחבר פסק שכח המנהג יפה לחלצם ואם לא משום חליצה בשכבר כתב מור"ם בסי' תרנ"א סעי' ז' בדין נטילת לולב ומיניו דמדינא אין בו חציצה כיון שאין כל היד מכוסה

בהן וה"ה הכא מ"מ יפה נהגו לחלצן משום מנהג ליטול ידיהן קודם נש"כ ואז היה חייב להסיר משום חליצה א"נ כדי שיוכל לחלק אצבעותיו היטב לעשות ג' אוירים וגדול כח המנהג ע"ש:

(מטה יוסף סי' ב'):

כתב הד"ט ואלי דבר יגונב במאי דשקלו וטרו בדין חציצה בנ"כ דמשמע מדברי שניהם דשייכא בזה דין חציצה ואנכי לא ידעתי לע"ד מה דמות יערכו לעבודה ובגדי כהונה וללולב דאילו התם יש לחוש לחליצה בין בשרו או ידו לבגדיו או לכלי שרת או לקדשי' או ללולב ומינו וכדומה אמנם בנ"כ שאינו נוטל דבר בידו לאיזה דבר יחוצו הרצועות בינו לבין אצבעותיו ואין ראיה לאסור מדאסרו בבתי ידים שכתב הרב"ח ז"ל הבאתיו לקמן אות נ"ז דהתם יש לאסור משום דהוי בזיון שאין דרך לעמוד בכך בפני גדולים משא"כ ברצועות דהכא והתם נמי אינו נלע"ד דאסור משום חציצ' דשאני ההוא דישששכר איש כפר ברקאי דהוה שייך ביה איסור חציצה ונהי דאיתקש נ"כ לעבודה אך בענין החציצה חסר המציאות היא לפי שאין דבר אחר שצריך שיגע בבשרו דיהיה מקום לחוש משום חציצה כי מה בידו יקח וגבי לולב נמי ניחא דשייך ענין חציצה וע"ל סי' ל"ג אות כ"ה ועיין בחי"ד סי' כ"ו אות כ"ו:

יט כהן חרד וירא את ה' זקן ושבע ימים ומכח חולשתו אינו יכול לישא כפיו מעומד ישא כפיו בסמיכה או מיושב אם א"א בענין אחר וזכר לדבר ויתחזק ישראל וישב על המטה לברך את בניו ואף שראוי לעמוד אין דנין א"א מדאפשר:

(שבות יעקב ח"ב סי' א'):

כתב הד"ט ועיין להרב נודע ביהודה סי' ה' דכתב דאשתמיטתי' דברי הסמ"ג ותו' דמנחו' דף ק"ט ד"ה לא ישמשו במקדש ודליתא דאסמכתא בעלמא הוא אלא היקש גמור דדוקא בעמידה ובלי סמיכה ע"ש וכ"פ ג"כ הרב מחזיק ברכה בשיורי ברכה שלו ע"ש גם הרב פרי מגדים בח' משבצות זהב ס"ס קכ"ט כתב דעובר בג' עשין אם נשא כפיו מיושב וכתב עוד שם דכהן שנשא כפיו בלילה אינו כלום ואם א"ל ביום ולא עלה עובר בג' עשין ומכין אותו מ"מ כנראה באה"ע סי' כ"א סעי' א' דמ"מ לוקין אף באין מעשה ועיין פר"ח א"ח קצ"א ותל"א:

כ אין מחוייבים לקדש כהן שיצא בנו או בתו לתרבות רעה אכן רשות מיהא איכא ומ"מ אין לביישו ברבים ואם יקראהו לתורה יעל' ראשון כדרכו כל שהוא עצמו מוחזק לאיש כשר:

(שם סי' ב'):

כא **לצאת** ידי ספק אם הזכי' גשם בתחיית המתי' שכתבו הפוסקי' בסי' קי"ח לומר צ' פעמים ברכת אתה גבור ה"ד כשיזכיר ג"כ האזכרו' שבנוסח הברכה שאם ידלג האזכרו' נחוש שיבא לשנות גם בתפלה ומכאן למד שמותר לקרות האזכרות בפסוקים המובאים בתלמוד והעיד על עצמו שבהיותו קטן והיה קורא בכנוי בפסוקים וכמנהג מלמדי תינוקות למדו אביו לקרות האזכרות ממש והביא גם הוא ראיות לדבר ודלא כהמג"א סי' רט"ז דכתב דגדול הלומד הברכות בש"ס אומרן בלא הזכרות ה' דאין ראייתו ראיה (שאלת יעב"ץ סי' פ"א):

הד"ט ומ"מ מנהג רבים להזהר בכך ומצאתי להם סמך בפ' חלק דף ק"ד על פסוק ה' לא קראו רב אמר אלו הדיינין ושמואל אמר אלו מלמדי תינוקות ע"כ ופירוש שם מהרש"א דהיינו הדיין כשקורא השבועה לבע"ד ומלמד תינוקות כשקורא עמו אינו ראוי להוציא האזכר' בפיו עכ"ל ונהי דאין מכאן סתירה לסברתם דיפה כח האב וכח הבן הנז' לדחות דלא שמיע להו ולא ס"ל כפי' מהרש"א הנז' אלא כרש"י שפי' הא דרב ושמואל באופן אחר ע"ש אמנם הבא לחוש לסברת מהרש"א פשיטא שאין מזניחין אותו וכ"ש שאינו ראוי לגערה כאשר היה נוער בהם הרב צבי אביו ותמהני קצת על שלא נשאו על שפתותם כלל ענין הלז ושוב ראיתי שכתבו הרב מחזיק ברכה שכתב בשם התשב"ץ סי' תמ"ב שאין לקרוא השם אפי' בכינוי כשקורא בתלמוד:

וכעת נגלה אלי הדבור מא' המיוחד מחכמי ישיבתנו הוא מחס"י נר"ו הוא אמר דלדידיה דברי מהרש"א אינם ענין לדברי הרב יעב"ץ דהתם אין כוונת הדיינים ומ"ת ללמוד רק ללמד ומש"ה אינו ראוי להזכיר הכתוב ולדידי ק' דלפי סברתו בקריאת המקרא פשיטא שצריך להזכיר וא"כ מה זה שכתב מהרש"א דמלמד תינוקו' כשקורא עם התינוק אין ראוי להוציא ה' מפיו דמשמע דבכל גוונא אפי' מלמדו מקרא א"ו צריך לחלק בין מלמד שאין כוונתו ללמוד ובין מי שכוונתו ללמוד דלמי שמכוין ללמוד בודאי שמותר לו לקרוא ככתוב בין כשלומד הפסוק בין כשלומד בש"ס המביא איזה פסוק וזה לפע"ד פשוט ע"כ היו דברי האוהב השונה הלכה זו ואנא דניאל אען ואומר מחס"י עליון שמת מעונך מעון העיון הזך עלה דאשכחנא תנא דמסייע למאן דחש ליקרא דשמא קדישא שלא להזכירו שלא לצורך חיוב ומההיא דמהרש"א הנזכר וכבודו פתח פיו דאין ללמוד הלמד ממלמד ואנן בדידן לא חזינן תיוהא כלל וככחי אז כחי עתה דמאן דחש שלא להזכיר יש לו עמוד גדול הרש"א לישען עליו ולעולם דכח האב וכח הבן הנזכרים לחיים רוח אחרת אתם שלא כסברת הרש"א דאילו אינהו ס"ל דאף המלמדי תינוקות טועים הם בקריאת השם בכנוי וכמ"ש הרב יעב"ץ בפירוש בראשית מאמר וז"ל אע"ג דחזינן למיקרי דרדקי

דקפדי בהכי וסוברים שיש בו חשש דלא תשא את שם ה' לבטלה בודאי טעות הוא בידיהם עכ"ל ועוד כתב וז"ל ואיברא איפכא הוא ונהירנא כד הוינא טליא וגריסנא גמ' באנפי דאבא מארי הגאון זצ"ל כשהייתי מגיע לפסוקי' וקריתי השם בכנוי כפי מה ששמעתי ממלמדי היה גוער בקורין כך עכ"ל הרי דלדידהו ודאי אפי' המלמדי תינוקות לא יקראו בכנוי אע"פ שמלמדין ואינן לומדין וא"כ איך לך סברה הפכיית ונגדיית גדולה מזו לסברת הרש"א וכיון שכן מה מקום יש לחלק בין למד למלמד להשוות יחד סברת הרש"א בסברת הר"ץ והרב בנו כאשר חלט ועשה מאמר מכתו"ר:

ומה שלע"ד ברור אצלי הוא דבכ"מ שמזכיר הכתובים בחיובא דרביעא עליה כ"ע ל"פ דיש לקרותן בשם אדנות וכל שקוראן בלי חיוב קריאה כולהו ס"ל נמי דיש להזכירן בכנוי כי פליגי במאי ניהו הקריאה בחיוב לשלא בחיוב דאילו הרש"א ס"ל דכל כמה דאינו מחוייב בקריאת אותן פסוקי' דוקא שלא בחיוב מקרי ואינו ראוי להוציאן בפה והיינו קריאת מלמדי תינוקות ודכוותייהו ואילו הר"צ והרב בנו ס"ל דכל אמ"ר דנחית לקריאת פסוק קריאה בחיוב מיקרי כיון שקורא לאיזה צורך והיינו המלמדי תינוקות וכיוצא **להם**:

ומה שרצה מר להכריח סברתו לחלק בין למד למלמד משום דאל"כ ק' למה תלה הדבר במלמד ל"ק לע"ד כלל די"ל דלרבותא קמ"ל דאפי' המלמד דהוה אמינא להקל בו כדי שלא יבואו תלמידיו לטעות בקריאה מחוייבת ג"כ לקרוא בלי אזכרותיה' אפ"ה ה' לא קראו ומעתה ומעכשיו אין לתפוס עלי מה שהקשה כת"ר בכח הדבור דלדידי בקריאת המקרא שצריך להזכיר ככתוב א"כ מה זה שכתב הרש"א וכו' ולפי דרכינו תיובתא לא חזינן דאה"נ דבכל גוונא ס"ל להרש"א דכל שאינו קורא אותה קריאה בחיוב דוקא כגון ק"ש בעונתה וכיוצא אין להזכיר את ה' ואפי' מלמד תינוקות וממה שכתבנו ממילא משמע דמאי דפשיטא ליה דמי שלומד בש"ס ראוי להזכיר את ה' לע"ד פשיטא לי דמי שחושש לסברת מהרש"א והרמג"א דהביא גם הוא ראיות לסברתו לא משתבש והרב יעב"ץ נמי בר פלוגתיה הביא דבריו ולא דחאן באמת הבנין שבידו רק כתב דאינו כ"כ ראיה. זאת ועוד בהצטרף לעזר"ה סברת התשב"ץ הנז' דשפתיו ברור מללו שאין לקרות ה' כשקורא בש"ס וא"כ אין לך ב"ד יפה מזה לסמוך עליהם אפי' שלא בשעת הדחק ולא יהא אלא ספיקא דדינא הא אמרי' בעלמא כשנתת עברת וכו' ועשית מעשה ועקימת שפתיו כי האי הויא מעשה וק"ל:

כג **בלי** פקפוק התיר להתפלל אצל רצפת אבנים ובלבד שלא ישתחוה ופניו דבוקים ברצפה ואם יש דבר מפסיק בין פניו לרצפה מותר להשתחות כיון שאין פניו על הרצפה ממש. (רדב"ז ח"ג ד' פירדא סי' תמ"ו ותע"ד):

כג **הכריע** כסברת הרמב"ן שכל עצמה של תפלה אינה אלא מד"ס ויבאר דזמני התפלה שתקנו לנו ז"ל לעכובא נמי הן ולא למצוה לחודה ואם עבר הזמן הוי מעוות לא יוכל לתקון ודלא כהרמג"א שכתב דלמצוה הן ולא לעכב גם הוכיח דזמן ת' מנחה עד הלילה ולא עד שקיעת החמה בלבד:

(שאגת אריה סי' י"ד ט"ו וי"ז):

כד **דן** את הדין והסכימו עמו רבני העיר שכ"מ שאומרים וידוי צ"ל אנא ה' ותמה על מנהג מקומו שא"א אותו בימים נוראים ושכן נדפס במחזורים שמתחילים מיד או"א דליתא ועיין לרמב"ם בס' המצות עשין פ"ג ולהרב החינוך פ' נשא ועל מה שלא הזכיר משה הזכרת ש"ש באמרו אנא חטא העם הזה וכו' עיין להרב בחיי שם שהרגיש בו:

(אורח **לצדיק** סי' ד'):

כה **בכל** מקום שהם אף שאין שם ס"ת יכולים הכהנים לישא את כפיהם וכמ"ש הרב עולת תמיד סי' קכ"ח והר"ש חקאן בתשובה ואף שהרב המאסף שם נסתפק לא עמד הספק בפניו כנ' מתשובתנו שכתב שהנהיג שלא לומר בבית האבל או"א לפי שא"א שם ב"כ מפני האיבול ולא נגע כלל מטעמא דאין שם ס"ת כי כן הוא האמת דאין לך בית שאין מחזיק ברכה לישראל אף שלא יהיה בו ארון וס"ת:

(משאת משה ח"א סי' ג'):

כתב הד"ט מה שרצה להכריח שאומרים אף בלא ס"ת מדתלי טעמא מפני האיבול ילע"ד להעיר קצת דאפשר דרצה לטעום טעם כולל בכ"מ ולומר לך דאף אם ימצא שם ס"ת לא יאמרנו ועיין להרב בית יהודה במנהגי ארגיל שלו דף ק"ט אות ד' דכתב דאין נש"כ ולא נפ"א במקום שאין שם ס"ת ולא מהרד"ך ע"ש ולענין הלכה נראה הדבר ברור דהכל תלוי במנהג ועיין להרב המגיה ספרא דבי רב שלמי צבור שכתב דעל זה וכיוצא בזה אמרי' מעשה רב וע"ל אות מ"ז מה שכתבתי בשמו מה דינו בבית האבל ע"ש:

כו **תמה** על מנהג איזה מקומות אשכנז האומרים תחנה בז' ימי תשלומי' שלאחר עצרת ומקצתם ג"כ מתענים ומספידים וחזק תמיהתו בראיות הש"ס ופוסקים שאין לומר תחנה בתשלומים דעצרת ושכן ראה אח"כ להרב אליה רבה סי' תצ"ד בשם כנה"ג שיש נוהגי' שלא לומר תחנה עד י"ג או י"ד בסיון והביא ג"כ דברי האגודה בפ' אין דורשין שכ"כ בפירוש שאין לומר תחנה ושאסורים בהספד ותענית ושלא התירו אלא ביום טבוח מפני

הצדוקי' ומיהו י"ל דבאסרו חג נמי לא התירו אלא כשבה"מ קיים ותמה שבא"ח סי' תל"ד לא הביא א' מהפוסקים ראשונים ואחרונים דברי האגודה (**זכרון** יוסף סי' ח'):

כתב הד"ט ועיין להרב שלמי צבור דף קנ"א בשם הרב שלחן מלכים הבאתיו לקמן אות מ"ה וראיתי להרב עזריאל דיינא בתשובות סי' ל' דכתב דהכל תלוי במנהג דהצרפתי' נוהגי' שלא ליפול עד ה' ימים אחר שבועות והלועזים נוהגים באופן אחר ונהרא נהרא ופשטיה ועיין לשכנה"ג סי' קל"א הגב"י אות י"א וסי' תצ"ד הגה"ט אות ו' שיש שאין נופלין עד י"ג סיון וכמ"ש **הרב** ז"ל הנז':

כו **בה"כ** שיש בהם אשכנזי' ולועזים ואין להם מנהג קבוע בתפלת' ונפלה בהם מחלוקת קצתם חפצים שיתפללו בי"נ כמנהג לועזים וקצתם כאשכנזים דן דינם שהרוב יכוף המיעוט אחר שאין שם מנהג קבוע:

(שו"ת כ"י מהרב עזריאל דייאנה סי' כ"ד):

כח **בענין** הפיכת הכהנים את ידיהם בנ"כ הוכיח לעקור רגליהם הימנית ולסבב לשמאלם ול"ד להדלקת נרות חנוכה שכתב המרדכי בשם מהר"ם שיתחיל משמאל ולפנות לימין דשאני הדלקה מתנועת האדם ותנועת ההדלקה כתנועת הכהן שהיה עומד על הכבש לצד דרום ובא לו לקרן דרומית מערבי' משא"כ בהפיכת הכהן הימין שלו נכבד מהשמאל ומתנועע תחלה הנכבד שבגוף כארז"ל כי עקר איניש רגליה דימינא עקר תחלה והילך וסובב לשמאל כדרך תנועת העגולה שהשמאל מרכז לה:

(זקן אהרן סי' פ"ד):

כתב הד"ט ועיין להרב"ח סי' קמ"ב ותולדות אדם למהרש"א דף יו"ד ודב"ש סי' ד"ן והרמ"ע סי' נ' ובס' דרך ימין ולהרב ב"ע סי' ק"ו והרב לקט הקמח הל' לולב שהאריכו מהך גיסא ומאידך גיסא וע"ל סי' ל"ה אות ל"ז:

כט **אסר** לכהנים לעלות לדוכן במנעלים של לבדים שקורין פילטר"יץ והתיר למצוננ' שהצנה ק' להם בתנאי שלא יהי' המנעלים היוצאי' בהם חוצה רק נועלי' אותם כשעולים לדוכן ודוקא של לבדין אבל של עור אסור אף שאינו הולך עמם חוצה (כנסת יחזקאל סי' י"א):

כתב הד"ט וכ"פ הרב המח"בר בשם שו"ת פנים מאירות ח"ב סי' כ"ח ובשם הרב זרע אמת סי' י"ד):

ל **גם** כשהשעה דחוקה אין לדחות התפלה שבחשאי ולפטור עצמם בתפלה בקול רם הג' ברכות הראשונות ושאר התפלה בלחש הן מהטעמים הגלוים הן כפי מה שהעידו

מהאר"י ז"ל שאף בהיות השעה דחוקה היה רוצה שיתפללו בתחלה בלחש ואח"כ להתפלל בקול רם:

(אדרת אליהו בתשובותיו סי' ג'):

לא **על** הפיכת פנינו לצד מזרח כשאנו מתפללים טעמא טעים על שלא פסקו כר"ע וריב"ל דס"ל דשכינה במערב לפי שגדול כח הברייתא נגד החולקים שממנה מקשי הש"ס וטרח לישבה והרי אף במקום שאמרו הלכה כפ' נגד פ' מ"מ אם יש ברייתא מסייעת לא' מהן ניידינן מהכלל וכאן הברייתא אית לה דברי כולם דשכינה בכ"מ ובפרט במערב דהיינו ירושלים וביחוד לבקה"ק ואנו בני ח"ל הופכים פנינו למזרחו של עולם ומכוונים לירושלים והיינו מערב של ירושלים אף שלא נהפוך פנינו נגד מקום המיוחד דהיינו מערבה של א"י אין אנו משגיחי' למערבו של עולם כיון דקרא כתיב והתפללו דרך ארצם בלשון חיוב והברייתא מסכמת לכל זה זהו טעמם של ההופכים לצד מזרח אך בכל מלכות אפריק"א אין מדקדקין בזה רק מתפללים בחזרת פנים גם לשאר הרוחות חוץ ממערב העולם ומ"מ נוטים פניהם קצת לצד מזרח:

כתב הד"ט ועיין להרב יד אליהו סי' א' וב' מ"ש שם הר"ר וואלף:

(אהל יעקב סי' ב'):

לב **כפר** קטן שאירע אבל ב"מ לא' מהם ואין שם רק מנין מצומצם אין לבטל התמיד שדרכם להתפלל בבה"כ כדי להתפלל בבית האבל כאשר נוהגים וילך האבל לבה"כ ואם אין בכפר מנין תמיד והשתא איתרמי דאיכא יתפללו בבית האבל חוץ מב' וה' משום קה"ת זו היא סברת מהר"ש וינטורא שם והרב המחבר פסק דבשום פנים אין האבל יכול להכריח לרבים לבא אצלו והם יכולים להכריחו לילך לבה"כ אך אם הם מרוצים להתפלל אצל האבל מותרים הם ואין בזה ביטול התמיד אפי' איכא קביעות מנין בכל השנה ואפי' בב' וה' יוליכו אצלו ס"ת בהכנת מקום הראוי לו וג"ח עושים עם המת להתפלל במקום שמת:

(מכתם לדוד סי' ט"ז):

לג **בשבת** וימים נוראים וכיוצא שמאריך החזן בנגון בסיום הברכה יש ליזהר שלא לענות אמן עד שישלים החזן כל הנגון ואם לאו הוי אמן חטופה דהארכת הנגון בסוף הויא תועלת הארכה עצמה אך באמצע התיבה אין תועלת בהארכתה אף שמנגן בה ולכן יש לבטל המנהג להאריך הכהנים בתיבת וישמרך באמצעיתה כמבואר ממ"ש רש"י בפ' היה קורא בנתינת טעם לדאמרי' התם כל המאריך באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו:

(בית יעקב סי' כ"ב):

כתב הד"ט ועיין בתוספת בכורי קציר חטים מחכמי פירארא ואיטליא בענין של מעלה של אריכות הנגון בנ"כ באות כ' של וישמרך ויחונך ע"ש שהאריכו ועיין להרב דברי יוסף סי' כ"ז שהשיג על הרב תוס' ב"ק הנז' שלא ירד לעומק סוגיית ר"ה דט"ו:

לד **בה"כ** שהעמידו בו ארון הקדש לצד דרומו של עולם אם ירצה א' מהיחידי' לפנות לצד אחר להתפלל לא מיחזי כיוהרא ולא שייך למיחש לאיבה דהרשות ביד כל א' וא' לעמוד בא' מהצדדים ולפנות פניו למזרח ולא הסכים לדעתו מהר"ם מרוטנבורק בנו של הרב זיסקינד מהמבורג והרב המחבר האריך עוד להשיב על דבריו:

(יד אליהו סי' א'):

כתב הד"ט בענין הפיכת פנים לאיזה צד אתיא זכירה פרפרת אחת שאמרתי בימי נעורי על מאמר החכם שבחכמים גם לא לחכמים לחם וכו' אשר כל חי מרגיש מה זה ועל מה זה לא יזדווגו כא' התורה וגדול' במקום אחד וידעתי גם אני כי כל מכין עם תלמיד יבא לכלל יישוב בכמה אופנים ואנן בדיד' בענינא דממשמשא ביה ידאי יש מקום אתי לפרש בדרך צחות עפ"י מ"ש רבי יצחק בפ"ד דבתרא הרוצה להעשיר יצפין להחכים ידרים ואריב"ל לעולם ידרים וכו' ומקשי' דידיה אדידיה דאמר שכינה במערב ומשני ל"צ דמצלי אצלויי ע"כ שמעת מהא דלר"י דיצפין או ידרים הנה. כי כן כיון דצפון ודרום גם זה לעומת זה הם א"א לצדד מעט בקרן צפונית דרומית ומעתה מבואר מצד עצמו תוכן של דברים גם לא לחכמים לחם דאם יפנה לצד דרום יחכים ואם לצד צפון יעשיר ושניהם כא' א"א אחרי היותם רוחות נגדיות והפכיות זו לזו וק"ל:

לה **אין** לו לאדם להתפלל ביחי' הרוצה לילך לסעודת מצוה והמסובי' כבר התפללו ולא הצבור ואינו בכלל המנודין כדאי' בי"ד סי' רס"ה אם כדי להתפלל בצבור אינו הולך לסעודת מצוה דכבר אמרו בירושלמי דחל' ד' כ"ח ובשב' דף י"ד אם עשית' כמצותן הרי הן מצות ואם לאו אינן מצות והכא צריך לעשות עבירה בפועל להתפלל ביחיד שאסור עכ"פ כיון שיכול להתפלל בצבור רק שק' לו לפרוש מפני הכבוד ובשו"ת בית יעקב סי' ל"ה כתב חלוק דינים ע"ז בלתי מוכרחים. (שם סי' ו'):

כתב הד"ט ועיין ג"כ בספרו סי' כ"ג וכ"ד בענין מצוה הבאה בעבירה וע"ל סי' י"ט אות ו' ט"ז וי"ז ומקומות אחרים:

לו **אם** צריך לו להקדים תפלתו לת' צבור מצוה יותר להתפלל בביתו מלילך להתפלל ביחיד בבה"כ אא"כ נודע לצבור למה מקדים תפלתו לתפלתם. (שם סי' ז'):

לו **הא** דאמרי' שתוי אל יתפלל ה"ד ששתה יין אך שאר משכרים אינו בכלל זה אא"כ נשתכר עד שאינו יכול לדבר בפני המלך ולענין נשיאות כפים נחלקו הפוסקים אם דין שתוי בשאר משכרים הוי כשתוי יין ויש לחוש לדעת האוסרים:

(שם סי' ח'):

לה **אין** מזניחין מי שמתפלל בעשרה בהשכמה משום שהצבור מאחרים להתפלל ומתפללים ג"כ תיכף ת' מוסף ויש מי שירצה להמתין להתפלל מוסף עם הצבור ברב עם הדרת מלך ול"ד להה"א דהרדב"ז סי' י"ג בדין חבוש שנתן לו השר רשות להתפלל בעשרה פעם א' באיזה יום שירצה דפסק דיבחר לו היום הראשון ולא יאחר דשאני התם דזמן גדול ביניהם אבל ביומא חדא ליכא למימר הכי והביא ראיה ממ"ש הרב"י סי' רע"א גבי מי שאין לו רק כוס א' דעדיף להניחו להבדלה שא"א בפת וכן מההוא דהרב שבות יעקב סי' ל"ד דיש להמתין על אתרוג וכו' ועוד הביא ראיות אחרות ע"ש:

(שם סי' מ"ב):

כתב הד"ט ועיין להרב שלמי צבור דף נ"ג ע"ג ולקמן סי' ל"ד אות א'.

טל **אף** שהתפלות כנגד תמידין תקנום מ"מ אין בתפלות שבכל יום שום הזכרה לקרבן תמיד הגם שת' מוסף קבעו לומר בו פסוקי המוספים משום שרצו לתקן תפלה שיהיו בה כל צרכי האדם כדי שכל א' לעת הצורך יוכל להתפלל וכמ"ד הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו ואם יזכירו התמיד בשחרית ומנחה לא היה יכול לאמרה רק שחרית ומנחה ואם יולד לו איזה חדוש לא היה יכול לחזור ולהתפלל תפלה הקבועה ואם ירצה לחדש נוסח התפלה מלבו אין הרשות ביד כל אדם:

(נודע ביהודה סי' ד'):

כתב הד"ט ובענין השיר של יום שבכמה מקומות לא נהגו לאמרו במנחה וכסברת הטור סי' קל"ב הביאה מור"ם שם נשאלתי זה ימים לא כביר אם יש טעם לזה דמדברי הש"ס דר"ה דף כ"ד בענין ונתקלקלו הלוים בשיר נראה דאף במנחה היו אומרים השיר כי אין קרבן בלא שיר וזאת היתה תשובתי על מה שנתעלמה ממנו הלכות גוברין יהודאין דאין דרכם לומר השיר של יום בתפלת מנחה כשם שאומרים אותו בת' שחרית כבר עמד עליו הרמג"א שם סק"ד וכתב בזה לע"ד כל הצורך ע"ש אך בס' עמודי שמים להרב יעב"ץ בסדר עבודה שכתב גם במנחה סידר בדף שי"ט השיר של הלוים כאשר עשה בעבודת שחרית בדף ע"ז וכ"פ הרמב"ם ז"ל (ועיין מ"ש איש ר' רב קירי ואיזי בס' מחר חדש שלו הנדפס זה שנים סמוך ונראה לספרי הקטן מתנת יד ע"ש דף כ"ח ע"ב דברים נכוחים למבין) ואפי' למצוה לא היתה אלא בבקר ומש"ה אפשר שנהגו לאמרו בשחרית ולא

במנחה וכמ"ש הטור הנז' שם ועיין ג"כ להרב ארחות חיים סוף הל' תפלה שהביא גם הוא בשם הרמב"ם דאפי' בשחרית אינו אלא מנהג קצת מקומות לאמרו ע"ש ושוב ראיתי להרמ"ע ג"כ בתשובותיו שהעיר על זה והניח בקושיא סברת רב עמרם דמייתי הריב"ה ומסיק שיש לאמרו גם במנחה גם הרב דרישה ופרישה כתב בזה ע"ש וא"כ יש אתו רב להעמיק כל הצורך למען תנוח דעתו בדעת זקנים הללו שדעתן מיושבת עליהן ודוק:

ואחרי מופלג ראיתי ראיה א' מרובה להרב חקרי לב ח"א שעמד גם הוא על חקירה זו ושכבר תמהו על סברת רבינו עמרם רבני' האחרונים ושכבר דחה דבריו הרמ"ע סי' כ"ה ושתי ידות דנ"ה ובאר שבע בחידושי' לסוף תמיד ושמה שהשיב אינו עולה יפה כמ"ש הר"ם בן חביב ביום תרועה דף ל' גם הר"ם אלשיך סי' קל"ח תמה על זה ושתשובת הרב שער אפרים אינה גמרוה וגם מ"ש ליישב מ"ש המג"א סי' קל"ב סק"ד אינו מתיישב ושוב חתר ליישב דעת רב עמרם אך מ"מ מצאה הקפידה מקום לנוח איך לא נהגו באמירת השיר במנחה דהוי נגד תמיד הערב ומאי שנא מפ' התמיד ופיטום הקטרת שנהגו לומר גם בערב ושאם לא היו אומרים אחר התפלה שום מזמור היה מקום לסמוך מדוחק לפי מה שצידד מקדם וכן ק' דבי"ט נהגו לומר מזמור אודה ה' וכו' דלהרמ"ע שם יצא י"ח שיר של יום ולמה יגרע כח ימי החול ושע"כ טוב להנהיג לומר בכל יום אחר מנחה השיר של יום:

מ **כהן** שידיו מרתתות ואינו יכול להגביהן אינו נושא את כפיו אף אם מנהג המקום שלא לישא הכהנים כפיהן חוץ מהטלית דנ"כ מעכבת אף כשאי אפשר בלא"ה:

(שם סי' ה'):

מא **מה** שאמרו בזוהר והזהירו יודעי חן שיש לומר התפלה על הסדר ולא לזמר הזמירות אחר התפלה ה"ד כשמתפלל ביחיד אבל אם איחר לבא לבה"כ ובא כשהצבור מתפללים כ"ע מודו דידלג להתפלל עם הצבור וכמ"ש הגאון צבי בתשובה סי' ל"ו וכן משמע מדברי המגיד שהביא הבאר היטב עוד כתב כי אין מקום להקפדה רק אם יתחיל מיוצר אור ואינו אומר ברכת ב"ש וישתבח אך מי שיוכל לומר הברכות בקצת מהזמירות פשיטא שיאמרם בלי הקפדת דילוג דאין כאן שום היפוך הסדר כלל:

(שלמי צבור דף ס"ז ע"ג):

מב **מי** שטעה והזכיר גשם בימות החמה ולא נזכר עד שהגיע להאל הקדוש וידע שהיה לו לחזור לראש הת' וההוא אמר לצאת י"ח בשמיעה מש"צ בחזרת הת' בקול רם לאו שפיר עבד ושמא אפי' בדיעבד לא יצא י"ח ע"ש שפלפל בדברי הפוסקים בענין זה וכדומה לזה:

(שם דף קי"ז ע"ד):
מג **טעמא** טעי' בשם הריב"ה למה שתקנו לומר אבינו בברכת השיבנו דוקא להזכיר שהאב חייב ללמד תורה לבנו ע"כ אנו אומרים השיבנו אבינו לתורתך ושם נשא ונתן הרב המגיה על דברי הרב ברכי יוסף על מ"ש בדרך דרש ע"ש ועוד לו שם ביאור נחמד ונעים על ברכות י"ח בפרטיהן ע"ש שלא הניח דבר גדול או קטן שלא עמד טעמו בו בכלל ובפרט:
(שם קכ"ד וכ"ה):
מד **נשא** ונתן באמונה בדין טומא' בבית הסמוך לבה"כ אם ילכו הכהנים משם או לא כדי שלא ישארו הקהל בלא ברכת כהנים ושם הרב המגיה העמיק הרחיב בההיא דאין מדקדקים במת בבה"מ שהזכיר הרשכנה"ג בי"ד סי' שע"א אות ו' אם בה"כ שוה לבה"מ והרב המגיה יצא לחלק בין כניסה לבה"כ ליציאה משם ויישב איזה שמועות שלכאורה נראות כסותרות:
(שם ק"ס):
כתב הד"ט ועיין בשו"ת הרב יעבץ ח"ב סי' קע"ח ולהרב מים שאל דף י"ד איזה אופנים משלו ומשל זולתו ולהרב בר"י ומחב"ר בא"ח סי' שי"א באורך (וע"ל סי' ט"ו אות י"א ובסי' זה אות נח):
מה **בדין** תחנון בסיון הוברר הדבר מס' הרב שלחן מלכים למהר"י בואינו סי' תצ"ה בשם המג"ן דא"א אותו בירושלים תוב"ב עד י"ג סיון ולא עד בכלל משום דעצרת יש לה תשלומי' כל ז', ובא"י דלא שייך ספיקא דיומא א"כ יום י"ג אינו בכלל ז' כ"כ הרב המגיה בשם הרב פרי האדמה:
(שם קנ"א) **כתב** הד"ט וע"ל אות כ"ו ופה פירינצי האיטליאני אין נע"פ כל יום י"ג והספרדים כל יום י"ב בלבד:
מו **הביא** בידו מ"ש הרכנה"ג דמדברי הטור מוכח דא"א עלינו לשבח אחר מנחה ושגם הרד"א לא הזכירו ושהרב ב' ידות בשם הרב תולעת יעקב ג"כ כתב שאין לאמרו אך המנהג לאמור וכן היא דעת האר"י ז"ל וע"ש להרב המגיה שהביא ג"כ בשם הרב סדר היום שדחה טעם מ"ד שא"א אותו ואדרבה טוב ויפה לאמרו ושכן ראה רבים ונכבדים שאומרים אותו (ופה פירינצי הספרדים אומרים אותו והאיטאליאני א"א (שם קס"ב ע"ג):
מז **מצא** כתוב בס' עיסה מגולגלת להרד"ך שכתב דברכת כהנים י"א אותה בבית האבל ויש שא"א אותה בבית האבל והכי מסתברא שלא לאמרה כי האבל ותשעה באב הוקשו

הדדי ובשחרית ט"ב א"א אותה ובירושלים תוב"ב ראה שאומרים אותה ובדידיה הוה עובדא דאיתרע ביה מלתא ויצא לחוץ בעת ב"כ בהיותו אבל ע"ש ושם הביא כל משפטי התפלה בבית האבל בין בחול בין בשבת ככל משפטיו וחוקותיו וע"ל אות כ"ה שם קמ"ה:

מ"ח **טועה** האומר בברכ' אתה קדוש כי אל מלך גדול וקדוש אתה שהרי צריך להיו' בברכ' זו י"ד תיבו' דוקא (דברי יוסף סי' נא):

כתב הד"ט כן הוא לפי נוסח הספרדים אך להאיטלקים נוסח אחר להם ובמספר יאתיו גם תיבו' כי אל מלך גדול וקדוש אתה לתשלום כ"ב תיבות כמנין אתוון דאוריי' הנקרא' תורה קדושה המקדש' כל עוסק והוגה בה וכ"כ הרב כוונ' שלמה בנוסח ברכה זו וכוונתה ע"ש:

מט **בדק** ואשכח טעמא למנהג עה"ק ירושלים שאין נופלין ע"פ בבית המת אף אם אין שם מתאבלים עליו והנופלים ע"פ שם יש בהם משום לא תתגודדו ושם האריך ג"כ בענין לא תתגודדו ועיין בתשוב' הרד"ך בית י"ג ח"ב ובתומ' ישרים סי' קס"ח ס"ט וע' ולהר"ם אלשיך סי' כ"ט ולהרב דברי יוסף סי' מ"ה (ברכות מים סי' קל"א):

ס **אין** לפרוש מן הצבור בתפלת ערבית אף שיתפללו אותה מבע"י להתפלל בזמנה ביחיד (עמק בנימין סי' א'):

נא **מי** שמת לו מת בשעת מנחה ולא התפלל עדיין ואח"כ נטפל עד הלילה בקבורתו עלה בדעתו שא"צ להתפלל ערבית ב' דאף שקודם מיתתו נתחייב מ"מ כיון שלא היה חייב להתפלל דוקא בשעות שקדמו למיתת מתו רק רשאי היה ולא חייב וברגע אחרון שחל חיובו היה פטור משום אנינותו א"צ תשלומין ושכן הגידו לו שהורה הר"א ואחר זמן וזמני' הביא ראיה הרב חיים שאל שחייב ממ"ש הרמב"ם בפ"ב מהל' חגיגה דין ה' ע"ש ולהרב כ"מ (וע"ל אות ו') (בית דוד סי' מ"ב):

נב **נסתפק** במי שטעה ביום ל' והזכיר גשם וחזר והתפלל בלא הזכרה כדין וביום ל"א נסתפק אם הזכיר גשם או לא אי אמרי' דכיון שהתפלל כבר ל' יום בלא הזכרה הוחזק בהכי א"נ ל' רצופים בעינן והוא הפסיק תוך ל' סתר ימים ראשונים וצריך ל' אחרים מיום הטעות עוד נסתפק במי שהבחין בעצמו שהוחזק תוך ל' כגון שאמר הברכה שלא במתכוין בלא הזכרה אם יש לדונו כמוחזק אם יסתפק אחריו וכן להפך המכיר עצמו שלא הוחזק בל' ובא לכלל ספק אחר ל' אם יש לדונו כתוך ל' (שם ס"ס מ"ז):

כתב הד"ט ולעד"ן דבספק הא' אפשר לחלק בין רגיל כבר להזכיר ובא לשנות מהרגלו דבהא ודאי צריך ל' יום לפי שלשונו מורגלת בהזכרה ונתנו חכמים דבריהם לשיעורי'

בל' יום או צ' פעמים להחליף ולשנות הרגלו אמנם מי ששנה ופירש איזה ימים מהרגלו הא' אעפ"י שסתר איזה ימים דיינו שנאמר שלא יעלו בידו וישלים הימים שטעה בהם וכדומה לזה כתב הרט"ז בסי' קי"ד ס"ק י"ג דאם פשע או שגג באיזה יום או יומים ולא התפלל כלל לא הורע חזקתו ע"ש וידעתי גם אני דאין הנושאי' שוים לגמרי דאילו התם לא נטתה לשונו להרגלה הראשון משא"כ הכא מ"מ אפשר דדיינו בשלנו להחמיר בהשלמת הימים שטעה אע"ג דבההיא פסק הרט"ז שא"צ אפי' להשלים הימים שלא התפלל ע"ש:

בר מן דין אע"ג דבזב וזבה אמרי' דסתר את הקודמים אין אחריות זבים עלינו בניד"ד ומה גם דאפילו גבייהו אי לאו דקראי כתיבי בהו הוה אמינא דאה"נ דאין סותרין אלא יומם והכי איתא בת"כ וז"ל שבעת ימים יכול בין סמוכין בין מפוזרין ת"ל לטהרתו טהרה א' לכולן וכן גבי זבה דכתי' ז' ימים יכול וכו' ת"ל אחר תטהר אחר א' לכלן וכן גבי נזיר אי לאו דכתיב בהדיא והימים הראשונים יפלו הוה אמינא דאפי' לסירוגי' וא"כ במאי דקמן דליכא קראי לא נכנס לבית הספק וברוך היודע במה נסתפק מני"ר וראיתי להרב המופלא דכל רז לא אניס ליה במחזיק ברכה שלו דמייתי בידיה ספיקי דהרב ב"ד הלז ושתוקי שתק דמשמע דספוקי מספקא ליה נמי ואנן בעניותן לא זכינן לברורי ספקייהו דגברי רברבי כי הני והני רבנן סבוראי מרנן ורבנן:

ועל הספק הב' נלע"ד דע"כ לא אזלי' בתר החזקה אלא היכא דלא איתרע חזקתיה אמנם כשידע איני' אנפשי' דלא סגי ליה המשך ל' יום אין מקום לומר כשיסתפק דחזקה שהתפלל כהוגן דהזמן שנתנו חכמים היא מן הסתם דסגי בהכי לא כשיש ראיה ומופת בהפך וכן אפשר לומר באידך גיסא במי שאמוד בדעתו דסגי ליה עשרים יום להרגיל לשונו מה טעם נאמר אם נסתפק אח"כ שיחזור להתפלל ולא נקטו מנין ל' יום רק לסתם ב"א שכן שיערו באומד דעתם הרחבה דבהכי סגי ואה"נ דאם המצא ימצא מי שיוצא מכללות זולתו הסברא נותנת דבשלו מודדין והכל לפי מ"ש אדם דזיל בתר טעמא וק"נ:

נג **אם** אחר שסיים ברכת השנים נזכר שלא שאל הגשם הראה פנים לאמרו שם קודם שיתחיל ברכת תקע ושוב הדר ביה ומסיק שצריך להמתין עד שומע תפל' ולשאול שם אך אם נזכר בין תיבת אתה להשם בחתימת ברכת השנים נסתפק מה דינו ע"ש:

(שם סי' מ"ח):

נד **היה** מתפלל או מברך בהמ"ז ושמע שמת לו מת שהוא אונן עליו (אשר נסתפק בו הרב מהר"י קצבי בס' רב יוסף סי' כ"א) יגמור תפלתו וברכתו ויתר על כן אפי' לא התחיל לברך ולהתפלל כיון שאכל או מטא זימניה לצלויי קודם שחל עליו האנינות

נדחה האנינות מקמיה ויליף לה מדין קרבן פסח דחזינן איזה מהם קדם היא נעשית והב' נדחית והביא דברי הרש"א שהקשה עליו והשב השיב לו ועמד בשמועתו ואם מת לו מת קודם ההתחלה והוא לא ידע ועודנו מברך ומתפלל הודע לו כיון שחל עליו אנינות מקודם נמצא שהתחיל בטעות ודמי למי ששכח שברך והתחיל לברך ונזכר אפי' באמצע הברכה דחייב להפסיק:

(וע"ל אות טו"ב) (אגורה באהלך דף כ"ז ע"ב):

נה **עיר** הצריכה גשמים מניסן עד תשרי לא ישאלו רק בשומע תפלה ואם הגשמים רעי' להם מתשרי עד ניסן לא ישאלו כלל ובכ"מ אם שאל תוך ס' יום לתקופת תשרי אין מחזירין אותו:

(תורת חיים ח"ג סי' ג'):

נו **בה"כ** שמתפלל שם אבי הבן ביום מילת בנו שאין נופלים ע"פ ה"ה נמי אם אבי הבן אינו בעיר כיון שמתפללים בו קרוביו נעימות קול א"נ אפי' אין מלין אותו בבה"כ:

(שם סי' ד'):

נז **אסר** להתפלל בבתי ידים (גוואנטי בלע"ז) דהוי בזיון ויוהרא כדאי' גבי ישששכר איש כפר ברקאי בפ' מקום שנהגו וגם לפי שאין דרך לעמוד בפני גדולים בכך וכ"פ הרב"ח סי' צ"א ועוד לו שם דאם נוגע בהם בזמן התפלה במקום מטונף א"צ נטילה וראיה ממ"ש מרן סי' קס"ג בדין ל"ט אדם וכו' ומההיא דסי' צ"א דהנותן היד על הראש חשיבא כסוי ועיין התה"ד סי' י"ד ורב"ח שם שאם ממשיך הבית יד על היד ומכסה ראשו מותר כ"פ בשם הרב שמ"י הביא דבריו שם:

פחד יצחק (כ"י אות ת' ערך ת' אין להתפלל וכו'):

כתב הד"ט ולע"ד לא היה צריך להביא עצות מרחוק דבהדיא פסק מור"ם בסי' צ"ב סעיף ז' בשם מהר"ל דמותר ליגע במקומות המטונפי' ע"י בגד גם מרן ז"ל בסי' צ"ג סעי' ג' כתב דאם כנה עוקצתו ימשמש בבגדו להסירה:

נח **יש** להתיר לכהן כדי לישא את כפיו ליכנס בבה"כ שיש ב"מ מת בבית אחר שבחצר המוקפת זיזין ואכסדראות (שהזכיר הטור בי"ד סי' שע"א) וכל דלתות אותו הבית נעולות דכיון דדין סוף טומאה לצאת מדרבנן יש להתיר לצורך מצוה ויותר מזה התיר הש"ך בכה"ג אפי' ללבוש עצמו תחלה ע"ש ואם התירו לכבודו כ"ש לצורך מצוה והסכים עמו הרב דבר שמואל ע"ש. וע"ל אות י"ד:

(שו"ת הרמ"ז סי' ט"ו וט"ז):

נט **שפיר** דמי למתפלל להשמיע לאזנו בלחש אף אם העומד אצלו ממש ישמע דבריו דדוקא הגבהת קול אסור וראיה מיומא דף ע"ג דאמרי' אין שואלין בקול שנ' ושאל לו וכו' אלא כדרך שאמרה חנה ופירש"י ושאל לו שאינו שומע אלא הוא ע"כ אלמא דתפלת חנה היתה בכה"ג דאחר שומע ואינו אסור רק אם ישמיע למי שאינו עומד אצלו ממש אלא שמלשון הרמג"א סי' ק' סק"ג לא משמע כן וגם תימא שלא חלקו הפוסקים מש"ס ערוך זה:

(בכור שור דף ע"ג):

כתב הד"ט תם אני לא אדע מאי משמע מדברי הרמג"א יותר מדברי מרן והרמב"ם שכתבו ומשמיע קולו בלחש ולא ישמיע קולו עכ"ל דבלשון זה ג"כ יש במשמע שיתפלל בלחש עד שלא ישמע קולו אפי' לעומד אצלו ממש ואם דברי מרן והרמב"ם סובלים פי' אחר ודסגי שלא ישמע קולו דוקא לשאינם עומדים אצלו ממש גם מ"ש הרמג"א תפתר בהכי ומה שנלע"ד לענין דינא באשר אין לנו בעניותנו עסק בנסתרות והלואי בנגלות נר' דשפיר קאמר הרב הנז' וכ"נ ג"כ דעת הרשב"א שהביא מרן ז"ל בשלחנו הארוך וז"ל בר"פ אין עומדין מכאן למתפלל שלא ישמיע קולו בתפלתו מסתברא שלא ישמיע לאחרי' כלומר שלא יאמר בקול רם וכו' ע"כ ולכאורה ק' מה חידש מרן הרשב"א ז"ל במ"ש כלו' שלא יאמר בקול רם ומי לא ידע דכשלא ישמיע לאחרים לא יתפלל בקול רם אלא נר' דאתא לאשמועי' דאזהרת שלא ישמיע לאחרים לא אתא לאסור להשמיע לאחרים העומדים אצלו ממש דאז בקול נמוך נמי ישמע אלא לאסור להשמיע למי שאינו כ"כ אצלו שאז היה צריך להתפלל בקול רם ודו"ק:

ועל מה שתמה הרב המחבר על שלא חילקו הפוסקים מגמ' ערוכה זו כבר עמד וימודד אר"ש הרב מחזיק ברכה סי' הנז' וכתב דאין הוכחה ברורה מהש"ס ושיש לדחות עש"ד:

ס **מי** ששכח והתפלל בשאר ימות השנה תפלת עשרת ימי תשובה היינו זכרנו וכו' לא הוי הפסקה דצרכי רבים הם ואפי' לכתחלה מותר:

(כתונת יוסף סי' ו' ול"א):

סא **לדעת** ולכוין הרוחות למען יתפללו דרך ארצם נגד ירושלים הביא דברי הרב מהרי"ד ששנה ופי' מ"ש בעירובי' דף נ"ו ת"ר חמה יוצאה ביום ארוך זהו פני צפון חמה יוצאה ביום קצר ושוקעת ביום קצר זהו פני דרום תקופת ניסן וכו' ע"ש פירושו ושע"י זריחת השמש בבקר יוכל כל אדם נידע איזה רוח מזרח איזה דרום איזה מערב איזה צפון:

(צרור הכסף בסוף ח"מ שלו):

סב **מה** שנוהגים בנא אמון מקדמונים שעולים הכהנים להיכל שבו הספרים ועומדים לברך לעם ואחוריהם לס"ת דפתח ההיכל פתוח אין שום איסור בדבר אם הספרים גבוהים מהארץ עשרה דחלקו מקום לעצמן:

(פאר הדור סי' ע"ח):

סג **קק"י** שנהגו באמרם בערבית וירא כל העם וירונו ליפול ע"פ ולכרוע עד יגמר הפסוק ואין זוקפי' בשם אין בזה שום איסור:

(שם סי' ק"ד):

סד **קהל** שגזרו תענית בה"ב על כל צרה שלא תבא וחל בהם ט"ו בשבט שנהגו בו שלא לומר תחנוני' ונפ"א יתפללו סליחות ולא יאמרו וידוים ולא יפלו ע"פ (פני אהרן סי' ה' ו'):

סה **הביא** בידו החזקה דברי הר"מז באגרותיו סי' ו' דף ד' סע"א בענין התפלות שאין לומר הכוונות דרך תפלה דהכונה תלויה דוקא במחשבה ולא בדבור ועוד שעיקר הכונה דוקא ברגע עשיית המצוה כגון ברגע תקיעת שופר ואיך יקדים לעורר הכחות קודם עשות הפועל העיקר להם ועוד יש כמה שמות בתוך התפלות ואם יזכירם גדול עונו מנשוא וכו' ע"ש ושם שם לו על פיוט אתקינו וכו' אזמר בשבחין של קידוש אין להסתפק דמהאר"י ז"ל ושמו חתום בו ועל בקשת יהא רעות כתוב בס' הכוונות למהר"ש ויטאלי בשם הרח"ו דאינה מהאר"י ומ"מ אפשר לאמרה אך יש מפקפקים ואינם אומרים הסיום רק ברעותא וחדוה עלינו ועל כל ישראל ותו לא משום לא ישאל אדם צרכיו בשבת ע"ש:

(יוסף אומץ סי' מ"ד):

סו **אם** יש עובדי כוכבים בבה"כ בשעת ברכת כהנים לפי הדין יש לברך וסתר סברת המקפידים שלא נברך:

(שם ס"ס ע'):

סז **אם** השתין תינוק בבה"כ בעוד שש"צ מתפלל בקול רם ואין החזן יודע אין להשתיקו כיון דלא אסרה תורה חלא כנגד העמוד וכיון שאין הש"צ יודע מזה דומה קצת כמכוסה אצלו:

(מר וקציעה ס"ס צ'):

סח **התיר** מה שאסר הרב"י להתפלל בלא מנעלים דאיפכא מסתברא והביא ראיות לדבריו ע"ש ובסי' שלאחריו הביא דנכון ליזהר שלא ליגע בצואת האוזן והאף כשמתפלל אך איסורא ליכא ודלא ממור"ם האוסר:

(שם סי' צ"א וצ"ב):

סט **לא** ישא האונן את כפיו אפי' בי"ט דחייב בשאר מצות משום דדמי לעבודה וכן משמע ביומא דף י"ז דאונן בי"ט נמי אסור לעבוד ומיחל עבודה:
(שם סי' קל"ח):
ע **בן** ח"ל שהוא בארץ השואלים מטר בז' חשוון אעפ"י שב"ב אינ' שואלים רק ס' יום אח' התקופ' מ"מ הוא ישאל כבני א"י (שד' הארץ סי' י"ג):
עא **מקום** שנהגו שאם יש מינה בבה"כ קדמון ששם רוב בני המקום הולכי' להתפלל ואף בבה"כ אחרות אין נופלין ע"פ דמגרר גרירי אחר בה"כ הישן אז אפי' יחיד המתפלל בביתו לא יפול ע"פ אם מתפלל בשעה שהצבור מתפללין ולא קודם או אחר תפלתן (בני יעקב סי' קל"א):

סימן ו דיני קריאת התורה ועולים ומפטיר

ועיין ג"כ בסי' י"ב איזה דינים השייכים לסימן זה
אות א **העולה** לקרוא בתורה ובירך ושוב ראה שבמקום שהראהו הש"צ היה בטעות אם מה שהראהו היה בס' היום למעלה או למטה א"צ לחזור ולברך וכדעת הרב המבי"ט ח"א סי' רכ"ד והרב תיקון יששכר דף נ"ה והרדב"ז סי' אלף תקכ"ג ואם לאו יחזור ויברך:
(פרח שושן כלל א' סי' א'):
כתב הד"ט ועיין להרב יעב"ץ **בתשו'** ח"א סי' ס"ה דפסק דא"צ לחזור ולברך אף שהתחיל וקרא חוץ למקומו ועיין להרב גו"ר כלל א' סי' ב' וכ"פ הרב בית יהודה במנהגי ארגיל שלו סי' ס"ז דאין לחזור ולברך בטעות המקום. (וע"ל אות מ"ב):
ב **אם** פסק הש"צ עם העולה **ושוב** א"ל שיקרא לפנים אם פסק במקום שאסור להפסיק לא יחזור ויברך ואם לאו יחזור ויברך כסברת מהריק"ש:

שם :

ג **אם** הצבור שכחו לקרוא **פ'** שקלים וכיוצא צריך להוציא ס"ת ולקרותה בצבור בברכותיה שדין ד' פרשיות שוה לפ' המועדות ואעפ"י שעבר אותו שבת אם השבת הב' היא הפסקה כגון שחל ר"ח אדר להיות בששי קורין אותה בשבת שניה:

שם :

הד"ט ועיין להרב גו"ר **כלל** א' סי' ל"ה ול"ו שהסכים עמו להוציא ס"ת אחר לקרוא בו בברכות לפניה ולאחריה אבל לענין תשלומין בשבת הבאה חלק עליו וכתב דכיון דעבר עצומו של יום שתיקנו ז"ל לקראן אין לנו לחדש מדעתנו לקרותה בשבת הבאה דעבר יומו בטל קרבנו ועיין להרב יוסף אומץ סי' ז"ך שגם לו לב כמוהו ודאף באותו שבת אין זמנו רק [עד] אחר חצות ודלא דייק הרב גו"ר לומר עבר יומו ע"ש ולי אני עבדו היה

נלע"ד דאם באנו לדייק במ"ש דכיון דעבר עצומו ש"י דכוונתו ג"כ היתה דבאותו היום נמי עבר זמנו ובלשון מושאל נקט עבר יומו דהא אחר חצות לא מיקרי עצומו של יום אלא ירידתו האמנם אמת מרחקן מיליה דאי איתא דפליג אמהר"י זיין אפילו בתשלום של אותו שבת עצמו כל כי האי הו"ל להרב גו"ר לפרש שיחתו וכדרך פוסק שאין דרכו לסתום ולא היה לו לסתום ולומר עצומו של יום לרמוז לאותו שבת עצמו אחר חצות אחר שסמוך ונראה כתב עבר יומו דכל היום בכלל וכיון שכן יש במשמע דהרב גו"ר ומהר"י זיין תרווייהו ס"ל דבאותו יום שבת מיהא יש לו תשלומין אפילו אחר חצות וכן ראיתי אח"כ להרב אמת ליעקב בדין נפל טעות בס' קס"ת אות ה' דהבין בפשיטות דלהרב גו"ר דוקא אם עבר אותו שבת ס"ל דאין לו תשלומין אמנם באותו שבת יכול להשלי' אפי' לדידי' ועיין לקמן אות ס'.

ד **בה"כ** שהיתה בו שמחת חתונה וכיוצא ועלו כל הקהל לס"ת ולא באה החברה כנהוג ומפני כבוד הצבור שלא יהיו יושבים:

ודוממים הורה מורה א' שחזרו לעלות מאותם שכבר עלו עד בא החברה ויקראו בברכותיה והסכי' הרב המחבר להוראתו (שם כלל ב' סי' ה')

ה **אין** לבטל המנהג שנהגו לקרוא הלוי ראשון כשאין כהן בבה"כ ודלא כהרב ב"ע סי' כ"ג והרב נחלת יעקב סי' ח' אמנם לקרותו במקום אחר מהקרואים אין שורש למנהג: (בית יהודה ח"א סי' א' ב'):

כתב הד"ט גם הרב זרע אמת סי' ט"ו פסק דיעלה ראשון ועיין ג"כ להרב"י הנז' דאחר שקראו כהן לוי וישראל המנהג הוא לעלות כהן אחרי' ולוי אחריו וכן המנהג פה פיריצני וכתב עוד הרב"י הנ"ל דא"צ שיעלה לוי אחר כהן ב' רק לחומרא בעלמא ודון מינה דאם יש לאיזה ישראל חזקה לעלות למשלים לא ידחה הלוי לישראל המוחזק לעלות למשלים וראיתי להרב פחד יצחק במהדורא בתרא שלו כת"י (שהוא קובץ גדול מחלק א' של הרי"ף ומפרשיו) אות כ' ערך כהן אחר כהן שהסכי' לסברת תלמיד חבר שלו הרב מרדכי קרפאניטו זצ"ל שפסק דאין לקרוא כהן שני אלא אחר שעלו העולים לחובת היום אם לא במקום שנתפשט המנהג לעלות אף בתוך הקרואים לחובת היום והרב דברי דוד סי' כ"ד פסק דיש ג"כ על מה שיסמכו אם נוהגים לקרוא אותן אף בתוך המחוייבים לעלות ע"ש:

ו **אם** לא קראו למפטיר אלא ב"פ יקרא פסוק ג' בלא ברכה ואם טעו ביט"ט שחל להיות בשבת וגמרו כל הפ' בשיתא גברי ישלימו הז' בס"ב (זרע אמת ס' ט"ו) (וע"ל אות י"ב מ"ד מ"ה ונ"ט) ועיין ג"כ להרב עולת שמואל סי' ו' דהעלה דאם לא קרא למפטיר רק ב"פ צריך לחזור ולקרות ולברך:

ז **אם** נמצא טעות באמצע קריאת פ' התוכחות יוציאו ס"ת אחר ויגמור הקריאה בו ובענין פ' התוכחות שאין מפסיקין כדתנן במגילה ראיתי מה שהקשה הרב תי"ט ותירוציו במשנה ו' דפ"ג דמילה וראיתי ג"כ לרט"ז סי' תכ"ח סק"ה שתמה על התו' שם וטרח גם הוא לתרץ ועד אחרן ראיתי להרב כסא רחמים דף מ"ה ע"א וע"ב שלא קבל תשובותיהן באהבה יעו"ש ואנכי לע"ד עמדתי משתאה מאי דוחקייהו דאוכלוסי ישראל הני והני רבנן להטריח עצמן לתרץ קושיא דמעיקרא אפי' שמץ דקדוק אין בה דהא לא אשכחן תנא או אמורא המחייב לשנות מידי שבת בשבתו פרשה א' ולקרוא כל פ' בחוקותי בשבת א' כדי להשלים כל התורה בשנה א' ומקומות יש שמשלימין התורה בג' שנים וכמ"ש הרמב"ם בריש פי"ג דמגילה א"כ אינה משנה חיוב ההשלמה בשנה א' וא"כ פשיטא דמדינא רשאין לקרוא לראשון העולה בריש פ' הקללות או תוך הקללות ולברך תחלה או לקרוא למסיים ולסיים תוך הקללות ולברך אחריה ומש"ה אטרח תנא והזהיר דאין מפסיקים משום שאמר הב"ה אינו בדין וכו' והוא דבר פלא לע"ד על גאוני עולם לאטרוחי בכדי לתרץ מה שאינה קושיא מצד עצמה לע"ד דק וקליש מקורי עכביש וראיתי להרב פרי מגדים בחלק משבצות זהב שכתב שם בסי' תכ"ב על הרט"ז שכבר האריך בענין זה בספרו ואנן בעניותי' לא זכינו לאורו:

(שם **סי**' כ'):

ח **ש"צ** שקרא בס"ת בשבת עם הששי מה שכבר קרא לחמישי ולא חידש כלל וקרא לז' והשלים עמו הסדר ואמר קדיש ומפטיר ואשרי והתחיל ימלוך וכו' כדי להחזיר ס"ת למקומו ונזכרו טעותם א"צ לחזור (נאמן שמואל סי' ד'):

ט **סומא** עולה למנין ז':

(זרע אברהם **ח"א** סי' ו'):

כ' הד"ט ועיין להרב מגן שאול סי' ח' ולהרב קול אליהו סי' ב' ולהרב יעב"ץ סי' ע"ה שהאריך להוכיח דאין הסומא עולה כלל ושהעידו בפניו אנשי אמונה שהגאון אביו מיחה בדבר אעפ"י שהיה מוחזק לעלות מכמה שנים גם מהר"ם פריבינצאלי בתשובת כ"י סי' ח"י כתב דמנהג מנטובה לאסור:

אך הרב דברי דוד סי' מ"ב כתב שכל מ"ש הרב יעבץ אינו מספיק לסתור מ"ש במים רבים סי' ט' ושהחזיק ע"י הרב אביו בסי' יו"ד וראיתי להרב פחד יצחק אות ס' ערך סומא (בלתי נדפס) שכתב ג"כ דקק"י אשכנזי' וקק"י איטליאני שבעירו נוהגים לקרוא סומא ואפי' הוא ע"ה נהגו בכמה מקומות לקרותו כשהש"ץ קורא ולא העולה ושכן עשו מעשה במודינא ועיין פסקי כתיבת יד להר"י פינצי מריקאנטי שאסר וסתר דברי הרב

בנימין זאב דמתיר והרמ"ז ז"ל אמר לחבר ר' יואל הלוי שנזכר שבפולניא לא רצו להסכים להתיר אפי' זקן שראה מאורות מימיו וכהו עיניו מראות ומ"מ הרמ"ז בשנת התל"ח הסכים בשאר הרבנים להתיר לת"ח סגי נהור ובפירארא מעשים בכל יום להתיר אפי' לסומא ע"ה הגם שמצא כתוב דלא קראו מעולם איש א' ממשפחת נודצי אך קראו להרב ר' יעקב דדייאנה שלא אבד לגמרי חוש הראות ומרגיש קצת באותיות ע"ש ועיין ג"כ להרב הלבושי' ומ"מ וב"ח והרמג"א סי' קל"ט סק"ד והרב משאת בנימין סי' ס"ב והרב נ"צ סי' קמ"א סק"ז ועיין להרב בית יהודה במנהגי ארגיל סי' ס"ה דכתב שם הרב רבו הלכה למעשה שלא לקרותו ופה פרינצי כפי מה שהגידו לי מנהגם לקרוא **אותו** אפי' למנין ז':

י **קהל** א' שקראו בשבת ג' עולים בפ' מטות וד' בפ' מסעי ואחר צאתם מבה"כ נודע להם שאינם מחוברות א"צ לחזור כיון שקראו בתורה ז' גברי:

(**פרי** הארץ סי' ו'):

יא **אסור** לישב על הבימה כשהס"ת מונ' על הבימה אעפ"י שא"צ הצבור לעמוד כמ"ש מור"ם בי"ד סי' רמ"ב (**פני**' מאירו' ח"א ס"ס ע"ד)

כתב הד"ט אם הבימה כעין שלנו דהיינו שהמקום שהס"ת מונח עליו לקרוא בו גבוה עשרה ורחב ד' איני רואה לע"ד טעם לאסור אף לעומדים בבימה דמ"ש משלחן שהיא בבה"כ הבא במדה הנז' שאז העומדים בבה"כ מותרי' לישב לפי מ"ש הרט"ז בי"ד סי' רמ"ב ס"ק י"ג וכן ראיתי המנהג פשוט באנקונא עיר מולדתי ופה פירינצי ושאר המקומות שנתיישבתי דדרכם של פרנסי הזמן וזולתם לישב בספסל שבבימה בעת הקריאה שהס"ת מונח על הדוכן הנז' ולא שמענו מי שמיחה על ידם ואדרבא אפי' הרב יושב שם בעיר מולדתי הנז' עם אחרים וצ"ל דהרב המחבר מיירי כשהס"ת מונח בזרועו של אדם או על שלחן א' שאינו בא במדה הנז' ועג"כ בדין עמידה לפני הס"ת מ"ש בי"ד סי' כ"ו אות ל"ב:

יב **אם** קרא א' מהעולים ב' פסוקי' ובירך לאחריה נשא ונתן באמונה בדברי הרט"ז א"ח סי' קל"ז סעיף ד' ודחאן מהלכה והסכי' למ"ש הרמג"א שם דבחול או במנחת שבת יקרא זה שנית ג"פ בברכה לפניהן ואחריהן אך בשבת וי"ט דמותר להוסיף יקרא אחר מכאן ואילך ואין בזה פקפוק כלל וכן ראוי להחמיר אף אם קראו בין כלם ט' פסוקי' כיון דלא סליק ענינא וגם אין פ' זו זכרון הנס צריך לחזור ולקרוא כמ"ש התו' ובין הכי ובין הכי הב"פ שקרא בברכותיהן א"צ לחזור בשכבר נתברכו:

כתב הד"ט ועיין להרב מעיל שמואל סי' ב' דפסק דמי שלא קרא רק ב"פ צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה ואחרונה ולקרוא ג"פ ואם הב"פ שקרא היו בתחלת הפרשה צ"ל לקרותם שנית מפני הנכנסי' והרב יוסף אומץ חילק ידע בין שחרית שבת למנחה וב' וה' דבאלו צ"ל לברך לפניה ולאחריה ובשחרית של שבת אם קראו יותר מז' והנוסף קרא ב"פ א"צ לחזור וכשחוזר בשביל א' שלא קרא ג"פ יחזור לקרוא ג"פ ואם דלג פסוק א' חוזר לקרוא פסוק א' שלפני הפסוק שדלג ופסוק שלאחריו ועיין להרב מר וקציעה שחלק על סברת הרט"ז שאינו מחלק בין שחרית למנחת שבת ובו"ה ע"ש וע"ל אות מ"ה:

יג **לוי** ממזר אעפ"י שיכול לעלות לס"ת אין לקרותו אחר כהן:

(דבר משה סי' ט"ו):

יד **אם** שכחו וקראו פ' ויקהל בלבד והיה להם לקרוא גם פ' פקודי יקראו בשבת הבאה פקודי ופ' ויקרא:

שם סי' נ'

טו **אין** להחמיר לעמוד כשקורים בס"ת ואחרים יושבים קול אליהו סי' ה':

כת' הד"ט כתב הרב טוב עין סי' י"א דאם כלם קמים בקריאת עשרת הדברות אין לשום יחיד לישאר מיושב וכעין מה שקרא תגר הרכנה"ג באה"ע סי' ס"ב על היושב בעת ז' ברכות שבחופה כיון שנהגו אחרים לעמוד:

(**שם** סי'):

טז **י"ט** שחל להיות בשבת שטעה הש"צ והשלים הפ' עם חמשי כסבור שהוא י"ט בלבד ואמר קדיש ושוב הרגישו בטעות' יקראו ב' בס' הב' והב' יפטיר ואם יחזור לומר קדיש זה תלוי בפלוגתא ושב **וא"ת** עדיף:

יז **אחד** שקנה ס"ת חדש וסדר אותו בבה"כ בע"פ להוציאו יום א' של פסח שהוא יום שבת והוא אבי הכלה שהשיאוה בע"פ ומנהג העיר מזמן קדום להוציא ביום א' לס' ראשון ס"ת של הריב"ש ולס' שני של הרשב"ץ ודעת הרב המחבר היתה נוטה שיהיה לס"ת חדש דין קדימה לכלם ולקרות בו ביום ראשון ולדחות ליום שני ספרו של הרשב"ץ ושוב העידו רבים שאירע כן בימי הרב זלה"ה והורה לקרוא בס"ת חדש לספר ב' של יום א' ולדחות השני לס' א' של יום ב':

(בית יהודה ח"ב **סי**' קכ"ב):

י"ח **אם** הוציאו ס"ת מההיכל ונודע שאינו מוכן ונגלל למקום קריאת היום פסק דכל שלא התחיל לקרוא לא חיישי' לפגמא ושיש להחזיר הס"ת להיכל ולהוציא את המוכן וגלול שלא לדחות כבוד הצבור לגללו והביא בידו החזקה בסוף תשובתו סברת הרב

שמש צדקה סי' ל"א שנשאל בזה והשיב דמשום פגמו של א' ידחה כבוד הצבור ולא נכנסו דבריו באזניו ולא ראיותיו שהביא מספר הרוקח בשכבר כתב מה שנראה בסברת הרוקח ושבלי הלקט שאינם ראיות:

(**זרע** יעקב סי' א'):

כתב הד"ט והרב פאת הראש הביאו בשם הגדולים שלו ח"ב דף צ' ע"ב סתם שאין להחזירו והוסיף שיש מי שכתב דאין כאן פגם בחזרה ועיין ג"כ בספרו מחזיק ברכה ולהרב שמש צדקה גופיה הנז' ס"ס ל' שכתב שהרב מונצילסי העיד שמנהגנו פה פירינצי שלא להחזירו ועיין לקמן **סוף** אות מ"ד:

יט **היה** עובדא ביום ש"ת שלא נמצא מי שידע לקרוא פ' בראשית שהוא ס"ב רק הכהן שעלה כבר בס"א ופסק שיכולים לקרותו ולא חיישי' לחד גברא בתרי ספרי כיון דאפסקי' חד ורבי' ועוד דהוו תרי ענייני ושכן מצא אח"כ להרמג"א שדחה דברי הרב"ח דאסר וגם הריט"צ סי' רצ"ג פסק כהמג"א:

(**שם** סי' ג):

כ **אין** להספיק בין ברכו את ה' המבורך שאומר העולה לקרות לברכת בחר בנו שזו דבוקה בזו ואם הפסיק אפי' בד"ת צריך לחזור ולומר ברכו:

(בית יהודה ח"א סי' ל'):

כא **מי** שבא בזמן הזה ואין אנו מכירי' אותו אין להאמינו אם יאמר שהוא כהן לקרוא בחורה ראשון רק עפ"י עד א' וה"ה באנוסי הזמן הבאים ועושים תשובה וטוענים שהן מוחזקים בכהונה לא יעלו או' אלא עפ"י עד אחד:

(יכין ובועז ח"ב סי' ג'):

כב **עיר** שאין שם רק לוי א' והק"קי בחרו בו לחתן תורה מותר לעלות פעם אחרת להשלים ולברך פעם שנית ואין בו שום חשש איסור ולא משום חשש ברכה לבטלה ואם הרגישו בטעות אחר קריאת הפטרה עיין להרב זרע אמת ח"ב סי' קכ"ט דיש לקרוא הפסוק מחדש וב"פ עמו בברכה וה"ה אם דילג תיבה א':

(וע"ל סי' ל"ד אות יוד) (מטה יוסף ח"ב סי' י"ט):

כג **מי** שהוחזק בס"ת שלו להוציאו במנחת יה"כ והוציאו פעם א' ס"ת אחר ושתק שלא להטריד את הצבור הסכי' הרב המחבר עם הרב קאזיס זצ"ל (תושב עיר הזאת פירינצי הוא הרב המחבר ספרי חק לישראל וקנאת סופרים) שלא איבד חזקתו:

(שו"ת הרמ"ז סי' כ' וכ"א:

בד **אם** עלה לתורה ובירך וקודם שהתחיל לקרוא הרגישו בו טעות א' שהוצרכו להוציא אחר לא יחזור לברך שנית דדעת המברך לא על הספר רק על הקריאה ומה לי בס' זה או בס' אחר וכפסק הרט"ז סי' ק"מ ודלא כהרב חוט השני דפליג עליה ושם שם יישב שמועות פסקי מרן ב"י בענין הספקו' דלפעמים פסק דספק דפלוגתא היכא דאי אפשר בענין אחר יעשה המצוה ולא יברך ובאיזה מקומות פסק דיברך וכמו שהעיר כבר הרב הלק"ט ח"ב סי' קי"ו ע"ש (שבות יעקב ח"א סי' א'):

כתב הד"ט וע"ל סי' א' אות י"א בענין הספקות ולענין שלנו עיין להרב דבר משה סי' י"ג דפסק ג"כ שלא יברך והרב מקום שמואל האריך והעלה דצריך לחזור ולברך וכסברת השבלי הלקט וחוט השני סי' ס"ב:

כה **מומר** שחזר בתשובה שלימה קראו עליו ערעור שלא כדין להיות חתן תורה דשרי ושרי לקרותו לס"ת ולא דמי לנ"כ או לש"צ דיש פוסלים אף אם חזר בתשובה ואי משום שיש לו לקרוא החז' פסוקים אחרוני' והרב המרדכי בהלק"ט פ' מ"ש רב גידל א"ר יחיד קורא אותן ר"ל ת"ת וע"ד לא כל הרוצה לעשות עצמו יחיד וכו' ליתא דהא חלקו עליו כל הפוסקים ועוד מצא סתירה לפי' זה מהש"ס גופי' וע"ש יישוב על השגת הרב לחם רב על הרמב"ם בדין שחיטת מומר (שו"ת הרב צבי סי' י"ג):

כו **יפה** כח הבן וכח האב מחזיק בידו בענין פ' ואברהם זקן שקורא הש"צ כהובא בשו"ת מים רבים סי' ו' ז' ח' ונשא ונתן באורך ומסיק דלא סליק חתן ממנינא וצריך שיעלו ז' זולתו:

(ב"ד של שלמה סי' י"ב):

כתב הד"ט ועיין להרב דברי דוד סי' כ"א והנמשכים דהביא סמוכות לסברת מר אביו במים רבים הנז' מכמה גאוני דור שכולם ענו אחריו אמן שלימה שאין החתן עולה למנין הקרואים גם הרב בית יהודה ח"א סי' ס"ב העלה דאף בדיעבד אינו עולה:

כז **בענין** מקום מושב העולה לס"ת אם לימין או לשמאל הש"צ הקורא האריך הרב בן המחבר לקיים הוראת הרב אביו והצילו מהשגת הרב ריח שדה והוכיח שיעמוד לימין וכמ"ש הרב א"ח ממש (שם סי' י"ד):

כתב הד"ט וכ"פ הרב חמת ליעקב סי' ז' אות כ' דלעולם יעמוד הקורא לשמאל החזן אף אם הוא ת"ח ועולה לקרוא השירה או עשרת הדברות לא ישנה הש"צ מקומו ופה פירינצי המנהג לשנות החכם מקומו והולך החזן לימינו של חכם הקורא השירה וכיוצא וכן ראיתי ג"כ במקומות אחרים שאם החכם העולה קורא משנה מקומו וכן העיד ג"כ הרב שיורי ברכה בסי' קמ"א דבכמה מקומות נתפשט המנהג כך אמנם הרב ריח שדה

סי' א' יצא לישע מנהג הקדום שהיה בעיר א' לעמוד ש"צ הקורא לימין הס"ת לימין דהיינו לימין העולה ואדם אחר (שקורי' אותו סומך ס"ת) היה עומד לשמאל העולה ושעשו שלא כדין המעוררים אשר קמו וביטלו מנהגם להעמיד לימין החזן הקורא את העולה דאדרבא המנהג הקדום הוא המנהג ותיקין דלא גרע מכל המצות שבתורה שצריך לקחתם בימין ואינו ג"כ מהראוי שהחזן שהוא כנגד כ"י שהיה משמיע תורתו לישראל יעמוד עליו אדם בימינו עש"ד ואני בעניי איני רואה בטעם השני הנ"ל שום סתירה למנהגנו שהחזן עומד באמצע והעולה לימינו והסגן או הפרנס לשמאלו יען דלעולם הרב באמצע והגדול לימינו והקטן לשמאלו וכן מצינו בתענית צבור דהחזן באמצע והסגני' א' בימינו א' בשמאלו כמ"ש מר"ן בא"ח סי' תקס"ו סעיף ז' ומ"מ היכא דנהגו כמר או כמר נהגו ואין לשנות:

כח **נאמר** שליחות יד במה שאסר הרב אדרת אליהו החזרה הנהוגה בכמה עיירות שכופלי' הקריאה כמה פעמים בלי תוספת כלל דלא אריך למעבד הכי והרב המחבר השיב על כל דבריו ושיש פנים לאיסור ביטול המנהג אם נהגו דאף במקום שיש ברכה שא"צ לא היה כח ביד רב לבטל המנהג כדאי' בפ"ג דתענית וכמו שהאריכו בפרט זה הפוסקים וכמ"ש הריב"ש ומהריק"ו בסי' ט' ואחרים וכ"ש הכא דליכא שום איסור ולא פגם לס"ת או לחזן או לעולה וליכא למיחש נמי לטירחא דצבורא עש"ד על כל פרט ופרט גם בי"ד סי' י"ט האריך להוכיח עד היכן כח המנהג מגיע ובירר דעת הפוסקי' אם נאמר כך לבטל ההלכה אפי' באיסורי' או דוקא במנהג שבממון. (שם סי' י"ז):

כט **הורה** גבר להלכה ולמעשה בדין ראובן שקנה קס"ת ושמעון השהיות וביום שבת לא היה ראובן בבה"כ בהתחלת הקריאה ואחר שקראו ב' או ג' עולים בא ראובן לבה"כ יחזור ראובן למצותו לסיים הקריאה הגם שכבר התחיל לקרוא בעל השהיות ע"ש באורך (שו"ת כ"י מהרב יחיאל טרבוט סי' ע"א):

ועיין להרב חקרי לב ח"א סי' ח' דאחר שצידד כמה צדדין והביא דברי השכנה"ג א"ח סי' קל"ה בדין קטן שקנה מפטיר וכו' ומ"ש הרב מרכב' המשנה בפי"ב מהל' תפלה בשם תשו' כ"י ממהר"ש הלוי ותמה עליהם והביא ג"כ סברת האר"י מברונא הנז' דכל דמצי עביד אפי' ע"י הדחק מצי משוי שליח ומייתי נמי מ"ש הרב שער אפרים סי' ל"א וסוף דינא כללא כייל שאינו רואה טעם להפקיע זכות מי שקנה המצוה ואינו יכול לעשותה רק משום איסור דדבריהם שלא יוכל לתת לאחר אלא דינא יתיב דמצי אוקומי שליח ושדברי רבנים אחרונים צאת ועיין בחנך י"ד סי' ל"ג אות י"ד מ"ש בדין פדיון ע"י שליח ולקמן ועיין להרב קול אליהו באה"ע שלו סי' ט"ז שכתב דמי שקנה הפטרה של שבת או

י"ט וקראוהו לקרוא בתור' בתוך הקרואים או למשלים את"ל דאיהו לא מצי עביד קריאה בס"ב או באותו ס' עצמו למפטיר מ"מ מצי משוי שליח במקומו ואין בעל החסרונו' מצי לעכב:

ארצה הפיל בתשובות נכוחות כל יסודי פסקן א' שפסק שהעולה בתורה אסור לו לקרוא אפי' בלחש דחדרבא אם אינו קורא כלל עבירה גדולה בידו על ברכותיו שמברך אלא יקרא בלחש. (זקן אהרן סי' ס'):

לא **אם** בשעת הדחק שאין להם ס"ת יכולים לקרוא בברכות בחומש שלנו אין הכרע לדבר לאסוקי שמעתתא והמנהג עיקר ושבמקומו מנהג ותיקון הוא. כשהולכים בכפרים להביא חומש עמהם וקורי' בו בברכות ושהוא ג"כ נמצא במעמד ובפני הרא"ם ז"ל וקרא בברכות עפ"י גזרתו ולא היה מי שמיחה וצפצף כלל:

(שם סי' פ"ט):

כתב חד"ט ועיין ג"כ להרב פאר הדור סי' ט' דכתב דס"ת שאינו עשוי' כהלכה שהם ודאי פסולי' מ"מ מותר נברך בהם שחין הברכה על הקריאה בספר כלולב וסוכה שאם הם פסולים הברכה לבטלה שהמצוה היא נטילת לולב אך הקריאה היא עצמה המצוה וגם הקורא ע"פ מברך ודוקא מפני כבוד הצבור אין קורין בחומשים ומשנתנו טעם זה מכלל דאנ"כ ראוים הם ועל זה סמכו כל אנשי מערב והיו קורין בספרי קלף בלא עבוד כלל וברכות לפני גאוני עולם אעפ"י שפסולים הם ע"ש וע"ל אות ס"ח ועיין לחכמי נרבונה הזכרתים לעיל:

לב **לב** חכם לימינו והאמת חתום על ימינו שהימין נכבד מהשמאל בכל ענין ולכן יקח הש"צ הס"ת בימינו בלכתו לעלות לדוכן וגם דברי הטור והוא לשון הרמב"ם שכתב שההולך בדרך מניח ס"ת בחיקו כנגד לבו מטין ליה מדלא קאמר בשמאלו או לצד שמאל נראה שמחבקו בזרוע ימינו בחיקו שהוא על לבו שהלב באמצע הגוף וכן דרך כל מחבק ויש סמך ג"כ לזה ממ"ש בפ"ק דע"ז לע"ל הב"ה נוטל ס"ת בחיקו וכו' ובפ"ק דברכות אמרי' מנין שהב"ה מניח תפילין שנ' נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו בימינו זו תורה וכו' וחלילה שיהיה בשמאל וכתב מימינו אש דת למו:

(שם סי' קע"ד):

לג **גם** בזמן הזה אין למעט בכבודם של כהנים ואין לכפותם לצאת חוצה וק"ו אם הוא בבה"כ שאסור לפגום בכבודן ולקרוא אחר בשביל איזה דבר כגון בענין שנשאל שגבאי קק"י א' היו רגילים לקרות הסגן ביום ה"ר וקורין במקום כהן המארי דאתרא והכהנים היו יוצאין חוצה ואחריו היו עולים ג' גבאי' ופעם א' היה שם אורח כהן ולא רצה לצאת

אין לכופו שיצא והשיב עמ"ש מהריק"ו בשורש ט' ועל הרמג"א סי' קל"ה בשם הרכנה"ג ע"ש (וע"ל אות מ') (כנסת יחזקאל סי' ז'):

לד **עיר** שכולה כהנים **ואין** שם ב' או ג' ישראלים לא יעלו הכהנים במקום ישראלים כלל אלא כהן עולה ראשון ושני ושוב לא יעלה ואם אין שם אפילו ישראל א' יקרא הכהן במקום כהן ולוי אחריו יעלו נשים דהכל משלימי' למנין ז' או ג' אפי' עבד אשה או קטן: (מהר"ם בתשובה סי' ח'):

לה **אין** מנהגם מנהג של נוהגים לתרגם איזו הפטרה מיוחדת בלע"ז והמפטיר עצמו הוא המתרגם ותמה על מהר"י קאשטרו שהתיר לתרגם החזן הקריאה אם אחר עומד במקומו דאין תקונו תקון וכבר בעיר סופרים ליוורנו היה נוהג הש"צ להפטיר ביום ט"ב והוא בעצמו הים מתורגמה וקמו רבותיו ונמנו וגמרו לבטל המנהג והתקינו שיהיה א' המפטיר וא' המתרגם:

(מים רבים סי' נ"ג):

לו **קרא** ערעור על מנהג מקומו כהריב"ש לקרוא גדול בט"ב ולומר קדיש ולקרוא אח"כ קטן שיקרא מחדש ויפטיר אעפ"י שהגדול שעלה תחלה יודע להפטיר ולפחות ינהגו שלא יקרא גדול כלל רק הקטן שיפטיר:

(שם סי' ג'):

הד"ט **גם** אני מצאתי המנהג בקהלות אחרות וכן פה פירינצי לקרוא גדול תחלה בס"ב ולומר קדיש ולעלות אחריו קטן וקורא ומפטיר אף שהראשון יודע להפטיר ולא עלה על דעתי ערעור עליהם כיון שיש להם סמיכות של ממש ושכן מנהג מדרש תת"י של עה"ק ירושלים תוב"ב כאשר העד העיד לנו האיש איש ירושלים מהרי"א ז"ל באמת ליעקב שלו דף טו"ב ע"א וכבר בא אצלנו זה שנים חכם א' ממערב ושד"ר ונקרא אתנו ברגל א' וכשראה מנהגנו תמה אתי על המנהג וכשנמיתי לו דבעיר אלקינו ג"כ יש נוהגים כן לא היה מאמין לדברי באמרו הלא אני יצאתי משם ולא ידעתי מזה כי הוא לא היה מהולכי אותו בה"מ והראיתי לו עדות שא"א להזימה ואמת ליעקב הנז' והרכין לי את ראשו:

לז לוי **שהמיר** דתו ונשא אשה בגויותו והיו לו בנים וחזר בתשובה הוא ובניו עמו אעפ"י כן אין לבניו דין לוי לעלו' לתורה בשם לוי כי גר בלבד הוא ולא לוי:

(עמק בנימין סי' ה'):

לח **מי** שקראוהו לעלות לס"ת והיה קורא הלל בימים שגומרים אותו יפסיק כיון שקראו בשמו ואף דבקורא ק"ש פסק מרן בסי' ס"ו ס"ד דלא יפסיק שאני הלל דרבנן וק"ש דאורייתא וטפי יש לדמותו לברכות ק"ש דמדרבנן הן והטור הביא בשם המנהיג שיש

להפסיק ואע"ג דהראב"ד ס"ל דקריאת ההלל מדברי קבלה אכתי דאורייתא לחוד ומן הקבלה לחוד ולכן לא יפה עשה הש"צ שלא הניח להפסיק לאדם א' שקראוהו לעלות והיה קורא ההלל וטעה נמי בתרתי שהמתין לו עד אחר שגמר ולא חשש לטרחא דצבורא ולדידיה נמי שלא היה לו להפסיק הי"ל לקרוא אחר ואח"כ לעלות אותו שקרא תחלה וכדין כהן נכנס לבה"כ אחר שהתחיל לברך וכו' דפסק מרן בסי' קל"ד דאם לא אמר הישראל רק ברכו וכו' יעמוד הישראל בתיבה עד שישלימו כהן ולוי ואז יקרא:

(אגורה באהלך דף י"א ע"ד):

לט **מקום** שנהגו כהרכנה"ג דכל שקראו ז' עולים ונמצא טעות בז' אחר שקרא ג"פ שלא להוציא ס"ת אחר ל"ש אם הוא יו' שמוציאי' ס"ת א' או ב' וג' דכל זמן שמוצא הטעות בס"ת א' וכבר קראו בו ג"פ אעפ"י שהוא יום שיש בו ספר אחר מ"מ לא יוציאו אחר ושכוונת הרב החביב בכ"י שהזכיר הרב יד אהרן בסי' רפ"ב הגהת הרב"י אינו אלא לאפוקי אם נמצא טעות בס"ב או ג' דהקריאה כלה היא חובת היום אעפ"י שקראו כבר ז' וקרא שם ג"פ מ"מ צריך להוציא אחר כן הוא משמעות דברי הרב החביב שהובא ג"כ בשיורי שם אות ב' ותימא רבתא על הרב יד אהרן ומהר"א אלפאנדרי ומהרח"א שהבינו מדבריו שאם הוא יום שמוציאי' בו ס"ת ב' צריך להוציא אחר אף שהטעות נמצא בס' ראשון אחר שקרא הז' שם והביא הרב המחבר גם דברי הרב חיים מודעי שהתחיל בהפלאה זו תחלה:

(שם דף י"ב ע"א):

מ **הרבה** להשיב ולהוכיח בראיות שאם אין בבה"כ רק כהן בן י"ג או י"ד שנה אין הק"קי רשאי' שלא לקרותו ולקרוא ישראל בפניו או לכופו לצאת חוצה ואם הרב מדינה ז"ל פסק שלא לקרותו לגרמי' הוא דעבד ואם נהגו איתמר מנהג בעלמא הוא של ותיקין ואדרבא יש להביא ראיות מפורשות דאף קטן ממש שלא הביא ב' שערות יש לקרותו ראשון אם אין שם כהן אחר גדול וכ"כ מהרי"ט סי' קמ"ז וכ"ש הכא דגדול דאסור לסלקו:

(וע"ל אות ל"ג) (אור נעלם סי' ל"ב):

מא **ש"צ** שטעה לסיים קריאה א' מהעולי' בפחות מג"פ סמוך לפרשה אעפ"י ששוב אין לו תקנה לתקלת היוצאים מ"מ העולה אחריו לא יתחיל ממקום שסיים את שלפניו משום הנכנסים ע"ש **הד"ט** ועיין להרב קול אליהו סי' ד') (הר"ם זיסקינד סי' כ"ה):

מב **קרא** הקורא ביום ב' בפ' שבוע שעברה ואחר קריאת הכהן וקריאת הלוי ב"פ נזכרו שהיה להם לקרוא בסדר שלאחריה אותן שקראו פשיטא שעלתה קריאתן דכיון שקראו בתורה באיז' מקום שיהיה יצאו מידי חיובן דקריאת ב' וה' שסיימו אינה אלא מנהג

בעלמא ומשום מנהגא ודאי לא מהדרי' דאף בדבר שהוא תקנה ממש לא יצא מידי מחלוקת אי מהדרי' בדיעבד ועיין בשיורי הרב החבי"ב א"ת סי' רפ"ב הגהת ב"י אות ה' ועיין להרב המבי"ט והרב משאת משה ח"ב סי' א' והרב פרי הארץ סימן ו' (הבאתיו לעיל יו"ד) ולענין קריאת הג' שעדיין לא קרא בתחלה כתב שיקרא בפ' השייכה ליומא עשרה פסוקי' אבל אא"כ הביא דברי הרב תקון ישששכר דף נ"ז וכתב דבנד"ד יודה גם הוא שיסיים גם הג' באותה פ' משום גזירת הנכנסים שיאמרו א' בלבד קרא בתורה והיכא דאיכא למיחש לגזירת הנכנסים ויוצאים לא חיישינן למנהגא:

(סם חיי בסוף ליקוטיו):

הד"ט ועיין להרב אשדת הפסגה סי' ג' שפסק הלכה למעשה שהיה שקרא החזן פ' השבוע הבאה לעולה ראשון וקרא לב' ובירך וקרא ב"פ שכיון שאירע הדבר כן יקרא פסוק שלישי ויברך אחריהם וגם הג' יברך ויקרא באותה פ' ויברך פן יבואו להטיל פגם בו ולא כן דעת מהר"ש פלורינטין דכתב שם דיותר נוטה דעתו שצריך לחזור ולקרוא בפ' השבוע כל הג' עולים בברכה וחזר הרב המחבר והחזיק הוראתו ע"ש ועיין ג"כ להרב בארות המים סי' ה' ועיין ג"כ להרב עולת שמואל סי':

מג **פתח** בהצלה תחלה הרב ישעיה רומאנין (מר ני"ר המחבר ס' מוסר מלכים זצ"ל) מ"צ פיסארי על ענין התקנה שעשו בעיר אנקונא להוריד כתר המשכילות ארצה מהאנשים שכבר הוכתרו והורגלו לעלות לתורה בשם התואר של משכיל או חבר והוכיח במתק שפתיו שאין לך ביזוי התורה גדול מזה וכיון שלא נמצא בהם דופי והוחזקו לעלות בשם חבר או משכיל ובהסכמת הרבני' הקדומי' ואשר בחיים המה מי יתירם לבזותם ולביישם. והרי מור"ם ז"ל בא"ח סי' קל"ט פסק דמי שהיה עולה לתורה בשם אביו ונעשה מומר קורין אותו כמו שהורגל כדי שלא לביישו כ"ש בני"דד שלא נמצא בהם ולא באבותיהם שום דופי ואף אם אינם חכמים רשומי' ועוסקי' ג"כ איז' זמן במו"מ להרויח פרנסתן מ"מ ת"ח מקרו וכ"ש שכבר הוכתרו וכיון שזכו לעלו' דין הוא שלא ירדו ע"ש שהחזיק ע"י הרב המחבר והסכים לדברי תלמיד חבר שלו מהר"ם קרפאניטו וכול' ביחד צווחו ככרוכיא על מלתא כדנא. (פחד יצחק מהדורא בתרא כ"י אות מ' ערך משכילים):

מד **הוה** עובדא בר"ח טבת שחל להיות בשבת שהוציאו ב' ספרי' א' לחנוכה וא' לר"ח וצריך לקרות בשל ר"ח תחלה ושניהם היו מתוקנים לעניניהם ונתחלף להם את שהיה מתוקן לחנוכ' ונסתפקו אם יקראו פ' חנוכה תחלה משום אין מעבירי' וכו' או לא חיישי' להא משום תדיר ושאינו תדיר וכו' ואת"ל דחיישי' לתדיר וכו' אם יש לגוללו למקום פרשת ר"ח שאם יחזרו להחליף איכא פגם לס"ת שמניחין מלקרוא או דלמא כיון

שיקראו בו ג"כ אח"כ אין כאן פגם והאריך תחלה הרב המחבר בדין אם התחיל לקרוא פ' חנוכה ואח"כ נזכר שהיה לו לקרות בשל ר"ח והביא עובדא דמייתי הרב אבודרהם בהל' ברכו' בשם הר"ר גרשון שאם פתח אותו של חנוכ' ובירך הקורא והזכירוהו שטעה שאמרו אנשי הדור שצריך לחזור ולברך פעם ב' על פ' ר"ח מתרי טעמי והרר"ג דחה טעמיהם ופסק דא"צ לחזור ולברך ושצריך להפסיק ולקרא בפ' ר"ח דלא שייך כאן ההוא דאין מעבירי' וכו' עיי"ש בהרד"א הנז' וכ"פ הרמ"א סי' תרפ"ד והרב הלבושי' סי' ק"ח דצריך להפסיק ע"ש:

ונשא ונתן הרב המחבר על דברי הרר"ג הנז' וחכמי דורו ומסיק דאם כבר התחיל לקרות פ' שאינה תדירה לא יפסיק אלא יגמור קריאתה דבכה"ג איכא משום אין מעבירין אבל אם לא התחיל עדיין לקרוא רק נזדמן לבד בידו את שאינו תדיר יקרא פ' התדירה תחלה ואח"כ שאינה תדירה ותמה יקרא על הראיה שהביא הרב תורת חסד סי' א' במעשה דומה לזה שפסק דבנזדמן לבד ג"כ יקרא שאינה תדירה ואח"כ התדירה ועל מה שנסתפקו אם יגללו את אשר בידם למקום פ' ר"ח או יניחוהו ויקראו באחר הביא דברי הרב פרח מט"א ח"ב סי' ל"ו בכיוצא בזה דפסק דאין כאן חשש פגם כיון שיקראו בו אח"כ וכן דעת הרב המחבר בניד"ד דכיון שמניחי' אותו על הבימה בלי מטפחת הכל רואים דמזומן הוא לקרוא בו אח"כ שאם היה פסול היו כורכים אותו במטפחת שלו ומלבישין אותו ולפי מ"ש הרב באר היטב בסי' קפ"ג אות ו' דכשמוציאי' ב' ס"ת ונמצא טעות בראשון אין ליקח הב' רק מוציאין אחר א"כ בניד"ד אף אם כרכו הס"ת של חנוכה במטפחת שלו אין בו משום פגם דאילו מצאו בו פיסול היו מוציאי' אחר:

(בני יצחק סי' ט' דף פ"ז):

כתב הד"ט ועיין להרב פני אהרן סי' י"ג דגם הוא האריך בענין ומסיק להלכה ומעשה דאין לגלול מה שבידם רק יקחו האחר שאין כאן פגם כלל כיון שיקראו בו אחריו ע"ש בסי' הנז' ובסי' י"ד ועיין להרב חיים שאל ח"ב סי' כ' שהביא בידו יד רוממה כתב איש שר וגדול מהר"ח מודעי ז"ל בענין גלילה בצבור לדחות פגמו של ס"ת אחר שיש לחלק בין דחיית פ"א לבד כבוד הצבור דאז יש לדחות אף אם יצטרף לגלול ב"פ ידחה חשש פגם ס"ת ועוד לו ז"ל באם יש להוציא ב' ספרים ונמצא טעות בראשון או כשיש ג' ספרים ונמצא טעות בראשון בקריאת הששי ע"ש ובתשובה מאהבה שהשיב הרב המחבר נ"מ ובהשמטות שלו וע"ל אות ל"ט:

מה **ש"צ** שטעה וקרא למפטיר שבכל שבוע ב"פ בלבד ובירך ברכה אחרונה יחזור ויקרא ג"פ ויחזור ויברך תחלה דקריאת ב"פ בלבד לא הויא קריאה כלל והביא בידו החזקה

הוראת הרב בני חיי סי' קל"ז דפסק בההיא דמהריק"ו הביאה מרן ב"י במה שאירע ביום ב' שקראו ב' בני אדם ז' פסוקי' כל א' וא' והג' לא קרא רק ב' ובירך אחריו דיחזור ויקרא בלא ברכה לפניו אלא לאחריו ושאין זה רק בבו"ה אבל בשבת לא מהדרי' דהמפטיר משלים וכתב הרב המחבר דמ"מ אם הטעות היתה במפטיר עצמו וקרא רק ב"פ כיון דקריאת ב"פ אינה קריאה נמצא שלא קרא המפטיר משום כבוד התורה ונשא ונתן ג"כ בתשובת הרב מעיל צדקה סי' ב' (הבאתיה לקמן אות ס"ח) ומסיק כוותי' שיברך לפניה ואחרי' כסבר' הלבוש ושבלי הלקט והחבי"ב והפר"ח דדחו סברת מהר"ם מלובלין דפסק דא"צ לברך והשיב על כל פרט ופרט שכתב מר אחיו לנגד סברתו ע"ש ובסי' ה' שלאחריו נדפסה תשובת הרב שמואל שלם דלדעתו פשיטא ליה שא"צ לברך ברכה אחרונה ואם נגלל הס"ת פשיטא דא"צ להוציא ס' אחר לקרוא ג"פ אף בלא ברכה אך אם עדיין לא נגלל יקרא ג"פ בלא ברכה ועוד לו שם בסי' ו' פסק מהרב אהרן אמארילו דמסיק ותני דאם נפסל ס"ת בקריאת המפטיר א"צ להוציא אחר ואם לא נפסל אלא שקרא ב"פ והס"ת פתוח יחזור ויקרא ג"פ ויברך אחריו בלבד:

(וע"ל אות י"ב) (אשדות הפסגה סי' ד' ה' ו' ובהשמטות א"ח):

מו **התיר** לקרוא בתורת ה' נגד ריח רע של גיגית מים סרוחים שצובעים בהם צמר לבגדי מלכות שריחו נודף למרחוק ע"י ההרחקה קצת אע"פי שהריח בא לחוטמו מ"מ מותר לקרוא בין תורה בין ק"ש ותפלה:

(כתונת יוסף סי' ג'):

מו **מעשה** שהיה בישי"ק בשמחת אבי הבן שהמנהג להוסיף בקרואי' ויקר מקרה שסיים לא' מהעולים אחר שקרא ג"פ בפסוק מאלת ומעציון גבר דהוי סיום פסקא באמצע פסוק וביר ברכה אחרונה והיה שם א' חכם שהיה רוצה למחות בדבר והרב המחבר הוכיח במישור דשרי להפסיק בכה"ג:

(שם סי' יוד):

מה **ש"ץ** שקרא בימי החול לעולה א' ב"פ לבד ואח"כ סיים העשרה פסוקי' עם העולה הג' וגללו ס"ת א"צ לחזור ולקרוא כיון שבין כלם קראו יו"ד פסוקי' וברכו כלם בתורה וכמ"ש מהריק"ו בשם ר' שמואל וגדולה מזו כתב מהריק"ו דאע"פי שלא קראו כל הג' בני אדם רק פסוק א' לכל א' וא' עלתה להם הקריאה בדיעבד אלא שבס' חקת התורה חלק עליו והביא עוד דברי הרב פר"ח במים חיים שלו דכתב דמהריק"ו תפס דלא כהרב שמואל דליתא דע"כ ל"פ מהריק"ו בהר"ש רק אם לא קראו בין כלם עשרה פסוקי' אך בעובדא קמייתא דהיינו נידו"ד גם מהריק"ו ס"ל דיצא:

(וע"ל אות י"ב ועיין להרב יוסף אומץ סי' ב') (שביתת י"ט סי' ד'):
מט **הביא** בידו רוממה בשם הרב מהר"א הכהן בקונטריסו על ענין ס"ת שניתן לנו בלתי מנוקד שבתחלה כתב בשם רבינו בחיי דהטעם הוא כדי שיוכל אדם לדרוש מה שירצה שהאותיות בלתי מנוקדות סובלות כמה כוונות ומתחלקות לכמה נצוצות ומפני זה נצטוינו שלא לנקוד ס"ת שמשמעות כל מלה לפי הנקוד ואין משמעות' עם הנקוד רק בענין א' ובלי נקוד יוכל האדם להבין כמה ענינ' נפלאים רבים ונכבדים והוסי' הרא"ך ז"ל משלו טע' אחר דרומז על התור' שהית' לפני הב"ה קוד' נתינת' לתחתוני' שהיו מספ' אותיותי' לפניו ית' ואינה עשויה תיבו' כמו עתה והטעם לסדרה כפי מה שיתנהג העולם ולפי חטא אדה"ר סידר האותיו' שלפניו מספרות ענין מיתה ויבום וכיוצא ואם לא חטא ולא היתה מיתה היה מסדר אותיו' מספרות ענין אחר ולכן אין בס"ת לא נקודות ולא טעמי' ולא פיסוק טעמי' רמז לתורה כמו שהית' תחל' תל של אותיו' בלתי מסודרות ותכלית כוונתו ית' שכשיבא מלך המשיח ובלע המות לנצח אין שייך מית' וטומאת מת וכל כי הני מילי ואז הב"ה יפסיק תיבו' של ס"ת ויחבר אות תיבה זו בתיבה זו לחבר תיבות שיובן ענין אחר וזהו תורה חדשה מאתי תצא והלא התור' נצחית אלא שהס"ת יהיה אז כעכשיו והב"ה ילמדנו לקרותו על סד' שיעור האותיות שיחבר זו עם זו שיהיה תיבה וילמדנו חלוק וחבור האותיו' ע"כ מהרא"ך והרב המחבר נר"ו כתב וז"ל ואני בעניי אומר שמ"ש שהתורה היתה תל אותיות אם לא נמצא ברז"ל לדעתי הקצר' אינו אלא שכל התורה שמותיו של הב"ה והיו אותיות אלו כתובי' בצירוף שמותיו ית' והחטא גרם שנכתבו אותן אותיות בתיבות אלו ועיין בקונטרס צוארי שלל הפטרת בראשית ובהקדמ' הרב חסד לאברהם ומ"ש האר"י ז"ל בסוד טנת"א:
(תורת השלמים סי' כ"ב):
כתב הד"ט ואנן בעניותן לא זכינן להבין על בורי' כוונת הרא"ך הנז' במ"ש שהיתה תל של אותיות דר"ל בלא סדרי' כלל באותיות וכ"ש בתיבו' כי כן עניינה של תיבת תל זה ע"ג זה בערבוביא כתל של אבני' ובהמשך דבריו משמע שהיו האותיו' מסודרו' כתורה שלנו רק בלתי חלוקת תיבות וחלקם אח"כ כפי הצורך והשעה ולעתיד יחלקם באופן אחר שיובן מהם ענין אחר לא שיצרף האותיות ג"כ מחדש ושלא כסדרן אשר לפנינו עתה וא"כ לא רישיה סיפיה ועיין הרואה דברי הרב המחבר ירא' שלא תפס עליו על סתירתו מיני' ובי' רק על מ"ש שהית' התור' תל אותיות וכנז' איך שיהי' בין למר בין למר הלא לאמונה הדבר יצא מפי המלך מלכו של עול' לתת לדבר קצב' וסך מה של אותיות וכאשר הסכימו ז"ל משפחות של סופרים כי יעבור בסך התורה צוה לנו משה מספרם

של ישראל דהיינו ס' רבוא וכר"ת של תיב' ישראל יש ששים רבוא אותיו' לתורה כשם שיש כ"כ אנשי' בישראל ומצירוף אותיות הללו דוקא אשר במספ' יאתיו אין חסר אין יתיר להחביר מילין שיורו ענין לפי הצורך והשעה ואעיקרא דמלתא כבר נודע והקול נשמע בקולן של סופרים דבר שבמנין שבקשו חשבונו' רבי' וברוך היודע עיין להרב יעיר אזן במדבר קדמות שלו אות יו"ד ערך ישראל:

מעתה ומעכשיו יונח לנו מה שחקרנו ודרשנו בענין חסרו' ויתירות של כמה אותיו' שאין להם סדר קבוע שלפעמים נכתבו בנח נראה ופעמים בנח נסתר והחקירה בזה מבוארת בממ"נ כי לא ימנע שיובן ענין אות' תיבה בחסרון האות נחה או לא ואם אינ' מובנת רק במילואה מה טעם פעמי' רבו' תהי' חסרה הקצור קצר' ח"ו יד ה' לכתבן במילואותן ואם משמעו' התיב' מובנ' בחסרונ' על שום מה תהיה לפעמים מלאה שלא לצורך וחלילה להאמין שיש בתורתו הקדושה אפי'. כקוצ' של יוד מבני צורך כלל חלילה אמנם עפ"י מ"ש בפרש' של מעלה הכל נשמע כי תחזינה עינינו חסרות ויתירו' שאם אינו הכרח גמור לענין התור' אשר צוה לנו משה תנהו ענין לחילוק התיבות שלעתיד באופן שיובנו מהם ענינים אחרי' וכסברת הראש המדברים הרא"ך הנז' א"נ לצירוף שמותיו ית' כדברי הרב המני"ח ז"ל בס' אלה המצות שלו מ"ע י"ט דעפ"י הקדמה זו הביא לכלל ישוב הקרי וכתיב ודקדוקי' אחרים עש"ד הנחמדי' ומלתא דשויא לקבלה דפח"ח:

ועפ"י הדיבור יבא על נכון ויתיישב היטב מה שחקרתי לע"ד בחבורי הקטן סעודת מצוה דף י"ו שנדפס זה שנים להבין אמרי בינה מאמר החכם במשליו מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקוץ וכו' ששם הבאתי ענין תיבות נרדפות שראוי להבין מ"מ נכתבו בתורה תיבות חלופות מורות ענין א' א"ו דלפי האמת אינן דומות ממש מכל כל ומק"ו תלמדנו מלשונות העמי' שכל תיבה ותיבה תור' דבר מה שאין בזולתה אף שבדרך ההשאלה תבא זו תחת זו וכ"ש בלשוננו הקדוש שיהיה הדין כך כאשר הבאתי משלים הרבה וכגון אמר ודבר דלכאורה הענין א' ומ"מ נשתנה זה מזה לענין דבור קשה ואמירה רכה וכהנה וכהנה רבו מספר ואיכו השתא במה שידינו ממשמשות אין אנו צריכים לזה דאאת"ל דשמות נרדפים הן ונודה לסברת האומרים כפל הענין במלות שנות עכ"ז אין זר אתנו דיש לומר דאם אינן מוכרחים לענין התורה שיש לפנינו יהיו נצרכים לצירוף ענינ' אחרים לתורתו ית' שלעתיד ששם לא יבאו שמות נרדפים א"נ מוצרכים הם לצירוף שמותיו ית' וכנז' וק"ל:

(ועיין בחי"ד סי' ל' הגהת אות ו') נ **צבור** שהקדימו קריאת פ' פרה א"צ לקרותה בשבת הבאה דבדיעבד יצאו והרב דבר משה חולק ע"ז ע"ש סי' מ"א ולהרב גנת ורדים:

(בארות המים סי' ב' וז'):

נא **קק"י** שדרכ' להרבות בקרואי' בכל שבת לעלות לס"ת ואירע להם פעם א' שקראו לשביעי ג"פ ונמצא אח"כ טעות הפוסל ס"ת ישלים הז' הסדר ויפטיר כיון שאין להם מנהג קבוע לקרוא סך מה לעלות ולקרוא שאם היו נוהגים לקרוא בכל שבת סך רשום היה מקום לומר דמנהג מבטל הלכה ולהוציא אחר לא כן בני"דד ואם הז' אינו יודע להפטיר יפטיר אחר כפסק מור"ם בסי' רפ"ד סעי' ג' כ"כ הרב המחבר בשם הרב מנחם שמשון באזילה ממנטובה וכן הסכים הרב גור אריה הלוי ושכן העיד הרב עזריאל אלאטינו שכן מנהג עיר פירארא ועיין בהגהותיו על א"ח סי' קמ"ג גם רבני אנקונא (עיר מולדתי) הסכימו בסתם דכיון שכבר קראו ז' לחובת היום אין להוציא אחר רק מי שעלה ישלים ויפטיר גם הרב עפר יעקב החליט להקל ולא להחמיר להוציא אחר ועשה סניגרון לדבריו שכן שמע מפי מגידי אמת בשם הרמ"ע שיש לעשות ושכן הורה זקן הרב יצחק ברכיה מפאנו מ"ץ לוגו נכדו וחתנו ודעתו של הרב עפר יעקב דאף אם יהיה המנהג קבוע בעיר לקרוא בד"מ עשר' ב"א בכל שבת מ"מ אין להוציא אחר בני"דד וכאשר הורה גבר בגברין הר"ם מלובלין סי' כ"ד הלכה למעש' והוא יפטיר או אחר אם אינו יודע לקרות אפי' בהקרותו הש"צ בקול נמוך או רם כמ"ש השבולי הלקט כלל א' סי' י"ד ע"ש גם הרב זכרי' מאורבינו הסכים שלא להוציא ס"פ אחר ואתיא שם שם פסק א' מהרב שבתי מהזקני' להוכי' דלכבוד חתן ושושביניו ואבי הבן יש להוציא ס"ת אחר אף שנמצא הטעו' אח' שקר' ג"פ והשיב באורך לדברי פ' אלמוני שסת' תשובתו והחזוק הוראתו בקדושה ובפרט בענין חתן ושושביניו אך על אבי הבן וב"ב גם לבו כלב האריה מהם אם יש להוציא אחר ובפרט כשאין המיל' באותו יו' שבת עצמו:

(פחד יצחק (כ"י) אות ס' ער' ס"ת מוטע'):

נב **אשה** שבאה מעיר אחרת וילדה בן ביום ה' ונעש' ב"ב א' מתושבי העיר ובע"ש נולד בן לא' מבני העיר ומנהג העיר לקרוא לס"ת אבי הבן וב"ב ואינם יכולים לקרוא רק לא' מהם הב"ב קודם אם משום דהב"ב עדיף מאבי הבן ואי מטעמא דהב"ב כבר קדם וזכה כיון שנולד קודם:

(מהר"י מברונא סי' ק"**פ**): נג **מקום** שמתפללין בצבור שאין שם ס"ת רק מביאי' אותו ממקום אחר עדיף טפי לאתויי מצפרא לבי כנישתא מלהביא אותו בעת התפלה משום טורח צבור:

(תורת משה ן' הרח"ש **סי'** ו'):

כתב הד"ט וכ"כ גם הרב אמת ליעקב בשם הרב עדות ביהוסף סי' ד' דלא כמי שהורה בהפך ועיין להרב פני אהרן סי' י' בדין ק"ק שיש להם מקום קבוע להתפלל מידי שבת בשבתו וי"ט שאין להם רק ס"ת א' ויש להם להוציא ב' ספרים ויש לא' מבני העיר ס"ת א' בביתו שאין קורין בו אין לחוש כלל ויכולים להביאו אצלם ואפי' ביום הקריאה עצמה דבכגון דא אין הס"ת בא אצלנו משום כבודנו רק אנחנו מביאים התורה ממקום שהיתה יושבת שכולה וגלמודה כדי לשמחה והיא מתעלית בזה דדוקא בשהס"ת בבה"כ אחר מקום שמחה אם נביאנו אצלנו לא יהיה אלא משום כבודנו והיה ראוי שנלך אנחנו אצלו לא כן בנ"ד **ע"ש**:

נד **אם** קראו א' לס"ת וקראו אחר שלא היה בבה"כ לא סגי במה שקרא לאחר להתיר לקרוא בנו או אחיו של ראשון שקרא ודלא כהרב שבות יעקב ח"ג סי' ו' שהתיר כיון שיש כאן הפסק קריאה לאחר:

(יוסף אומץ סי' ט"ז אות **ד**'):

נה **אחד** מפרנסי הדור שנתמנה קודם חבירו ונדחה מפני חבירו ושוב חזר ונראה להיות עם חביריו ולהשתמש ביחד בכתר ומנהג המקום לעלות לס"ת ראשון מי שנתמנה ראשון ונחלקו ביניהם כי הראשון טוען שהוא נתמנה ראשון ואעפ"י שנדחה כיון שחזר ונראה יש לחשוב לו זמן המינוי הראשון והשני טוען שכיון שנדחה מאן דאזל אזל וצריך למנות לו מזמן המנוי השני שהיה אחר שנתמנה הוא פסק הרב המחבר דהדין עם הראשון אעפ"י שנדחה והוא יעלה לס"ת קוד' וכההוא דר"ג ור"י וראיות אחרות שהביא ע"ש (קרי' חנה סי' ג):

נו **מי** שקרא בס"ת והולך לישב במקומו וחבירו עולה לקרוא ומעלת שניהם שוה ראוי שמי שיורד יתן מקום לעולה לקרות:

(גו"ר כלל א' סי' כ"ג) נז **אם** היו בבה"כ בשחרית ב' וה' חתן וב"ב ישראלים וקראו שלא כדין את הב"ב יקראו לחתן לרביעי דלדידיה י"ט הוא (גן המלך סי' כ"ט):

נח **השיב** כהלכה לכהן א' (בעיר מולדתי אנקונא) שזה שנים נתרצו והסכימו בני העיר שיעלה ראשון לס"ת בשבת בראשית ע"י שיפרע סך מה ואחר עבור זמן וזמנים היו רוצים להעבירו ולהכריז את הקריאה דלאו שפיר עבדו דכבר קנה והחזיק במצותו ועל דברת ביאת כהן בחור א' שהיה רוצה גם הוא לעלות בשחרית של ימי השבת כמוהו פעם כפעם גם על זה פתח דלתי תשובותיו ופסק דאינו ראוי להחליף את הזקן בבחור כיון שאינו חכם ואם כדי לפרסם כהונתו יקראוהו במנחת שבת וב' וה' יחלקו ביניהם זה בשני וזה בחמישי:

(שו"ת מהר"י טראבוט (כ"י) **סי'** קמ"א):
נט **אם** נמצא טעות בס"ת באמצע הקריאה ואין שם ס"ת אחר ועדיין לא קראו בו ז' בברכותיה הסכים למ"ש הרב לקט הקמח בא"ח דף כ"א ע"א וע"ב דהמפטיר יפטיר בלי ברכות וכדעת הרמב"ן סי' קצ"ט אמנם אם קראו כבר ז' קרואים דיצאו י"ח היום יברך ג"כ המפטיר אף שישלים בס"ת פסול ועיין בתורת השלמים סי' י"ח:
(וע"ל אות ו') (שבות יעקב ח"א סי' יו"ד):
מ **אם** בטלו בשחרית של שבת קס"ת אם יכולים במנחה יקראו כל הסדר של שחרית בז' גברי שכל היום זמן חיוב הקריאה ואם גם במנחה לא יוכלו לקרוא לא ישלימו בבוה"ה מפני הביטול מלאכה ויקראו הפ' של סדר הבא דאין לדחות דבר שבזמנו על שאינו בזמנו וגם יש לחוש לשומע שיחשוב שזהו סדרו של היום ולא משום תשלומין ויבא לקרותה בשבת הבאה וכן יש להוכיח ממ"ש הרמג"א סי' ק"ה קס"ד:
(שם ח"ב סי' קל"ה):
כתב הד"ט ועיין להרב חיים שאל ח"א סי' ע"א אות ה' וח"ב סי' ט"ז דכתב בפשיטות דאין לקרוא אפילו במנחת שבת הפרשה שביטלו ואפילו בלי הוספת קרואים רק בשבת הבאה יקראו ב' פרשיות וכמ"ש בברכי יוסף שלו ודלא מהרב משאת משה ריש ח"ג ועיין ג"כ ביוסף אומץ שלו סי' י"ב אות ד' דה"ה אם דילג פסוק א' בקריאת שחרית ונפטרו לביתם או הגיע זמן מנחה אין להם לחזור ולקרוא פסוק המדולג ע"ש:
ועודני משתעשע בדברי קדשו ראיתי מ"ש שם באות ו' לפשוט ספקו של הרב פ"מ ומשכתי אז את ידי להעתיק דפח"ח כי חשבתי למשפט לבוא תחלה אל ארש טובה של הרב פ"מ הנז' וביני ביני ארכו הימים ובבא לידי ספרו של הרב ז"ל שלא נזכרתי מאומה מאשר כתב הרב"י הנז' נר"ו וכתבתי דברי אלה אשר יבואו לפנינו:
נסתפק הרב פרי מגדים באשל אברהם סי' קל"ז אות ו' בדילג פסוק א' בשחרית של שבת מפרשה שקורין אותה במועדי' מהו דע"כ חוזר דלא יקרא זה הפסוק קודם השלמת התורה משא"כ כה"ג וכו' וצ"ע ע"כ ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריו במ"ש דלא יקראו זה הפסוק קודם השלמת התורה דדבר ברור הוא דאם אינם עתידים לקרוא מכלל שקראוהו כבר ולא מסתבר לע"ד לחלק בין יקראוהו לקראוהו ואדרבא ניחזי אנן למרן סי' קל"ז שכ"כ פ' המועדים במנחת שבת ובו"ה לפי שכבר קראו הפרשיות בשבתות שלהן ע"כ הרי בפירוש דקריאה דלשעבר פוטרת דלהבא וממקומו אנו למדי' דה"ה אם לא קראוהו ועתידי' לקרותו ממה שלא הצריך לחזור במנחת שבת ובו"ה ובאלו ודאי לא קראוהו עד עתה באופן דלעד"נ דדין דילוג פ"א בשחרית שבת בפ' שקורין במועדות ודין

דילוג פ"א במועדות עצמן שוין הן דאצ"ל אמנם מה נעשה שבדין דילוג בשחרית שבת סתם מרן דצ"ל ולא חילק בין אם הוא ממה שקראו כבר או אינו מהם ומ"ש אלו מאלו אם לא שנאמר דקריאת שחרית שבת היא העיקרית ופוטרת דילוג של מנחה ובו"ה דטפלות הן לשל שחרית שבת וכיון שכן היה נר' לפשוט ספיקו של הרב פ"מ הנז' ולומר דשל שבת פוטרת דילוג בפ' מועדי במועדות ואין קריאת פ' מועדות במועדות פוטרת דילוג קריאות שבת האמנם צריך לעיין למה נשתנה זו מזו דהא קריאת אה של משנה ובריתא שלימה היא במגי' דף ל"א ומאי חשיבות פ' מועדות של שבת דנימא דטפלה קריאה במועדות ל איכא בקריאה

ויהי כקרוא איש יהודי איש ימיני סדרן של שחרית של שבת:. הן קדם נעמוד על ספקו של הר החי"ש מחס"י עוז נר"ו וז"ל מוכח כדברי משי"ח דאין קרי הנה ממ"ש מרן בדין דילג פ"א שחרית שבת דאין לומר קריאת בו"ה ומועדות פוטרת דילוג קריאת דבשבת נמי אם דילג פ"א ממה שקראו או יקראו במועדות לא יחזור דא"כ לא הול"ל שכבר קראו וכו' דהא משכחת לה דילוג בזה ובזה אותו פסוק עצמו א"ו כוונת מרן לומר דבי"ט לא יחזור ובשבת יחזור דבהכי לא ליפוק חורבא מב' דילוגים ועוד בשו"ת תה"ד סי' כ"ד שמשם הוראה יוצאת מבואר דוקא במועדות הקילו ולא בשבתות והא דלא תקנו בהפך לחזור במועדות ולא בשבתות כיון דפ' המועדות נמי תקנת חכמים ולא תיפוק חורבא דתרי דילוגי ה"ט משום דאינו נכון לחלק בפ' עצמה בין מקום למקום ולומר שבמקצת הפ' דהיינו במה שאינו מפ' המועדות יחזור ובמקצתה דהיינו במה שהוא מפ' המועדות לא יחזור ועוד הגם דקריאת פ' המועדות תקנת חכמים היא מ"מ העלה הרב ב"ד א"ח סי' ס' דכל היכא דקרא במועד בחובת היום בין מעט בין הרבה יצא והסכים עמו הרב עולת שמואל בא"ח סי' ח' ולכן א"א לעשות עיקר מפ' מועדות כיון שאף במקצת קריאת חובת היום נפיק ומעתה נבא לבאר לשון הרב פ"מ ז"ל ההוא אמר נסתפקתי וכו' ולפק"ד חיסור לשון יש בדבריו וכצ"ל דע"כ הא דחוזר בדילג פ"א הוי מטעמ' דלא יקראו זה הפסוק קודם השלמת התורה משא"כ כה"ג דיקראו או קראו במועד ועפי"ז נמצא דגם לדעת הרב אין לחלק בין קראו ליקראו וכמו שהוכי' מעכ"ת דאין לחלק בכך אלא הספק הוא אם מה שקוראי' במועד סגי להשלים מה שדילג בשחרית שבת ואין לפשוט הספק ממ"ש הלבוש דבבו"ה אם דילג פ"א אינו חוזר בקרא יו"ד פסוקים כתחז"ל ואין פסוק המדולג חובת היום וא"כ בפ' המועדות דהפ' עצמה היא חובה וע"כ צריך לקרוא כל חובת היום ואם דילג חוזר א"כ שפיר סמכי' אם דילג בשבת אקריאת י"ט (ומ"ש דפ' המועדים דינה כב' וה' תפתר במה שקורין בי"ט נוסף על חובת היום) דהלבוש אשיטתיה דס"ו אזיל

דהתם קאמר דבי"ט נמי אם דילג דבר שהוא עיקר חובת היום וחזר כמו פ' פרה וא"כ בשבת אם דיל פ' בפ' מועדות שהוא עיקר חובת היום אפשר שיוכל לסמוך על קריאת המועד ולא יחזור אך כיון שתורתו דיליה הלבוש היא ומדעת עצמו אמרה לא ניחא ליה להרב ז"ל לפשוט הספק להקל והניח בצ"ע ושפיר עבד ומה גם דלהרב"ד ועולת שמואל אף שדילג מה שהוא חובת היום אינו חוזר כל שקרא מקצת חובת היום וכנ"ל אך בעיקר נלפק"ד דצריך לחזור שוב ראיתי להרב מהרח"א נר"ו בספרו הנחמד יוסף אומץ סי' י"ב אות ו' שהביא ספקו של הרב פ"מ הנז' ופסק דצריך לחזור ושמחתי שכוונתי לדעת עליון עכ"ד ודפח"ח:

סא **דחה** ראיית הרב פר"ח דס"ל באם קראו ישראל לעלות לתורה ראשון בחשבם שלא הי' ש' כהן ואח"כ ראו שהי' כהן בבה"כ והורה הרב פר"ח שאין הישראל שעלה בטעות עולה ממנין ז' מההוא דפ' הנזקין והגם דהוא עצמו בס' לדוד אמת שלו נגרר אחר דברי הרב אמת ליעקב מ"מ בחבור זה דחה הראיה בב' אופנים ומסיק דא"צ לעלות כהן אחריו רק ישלימו ששה ישראל אחרים ועיין להרב פרי מגדי' בחלק אשל אברהם שהביא ראיה מדברי הלבוש לסברת הרב פר"ח ואין ראיתו ראיה ועל מה שהקשה הרב שביתת י"ט דף קכ"א בשם א' חכם להרפ"ח אינה קושיא דכבר הביא הרפ"ח גופיה בסמוך דברי התו' והרא"ש בפ' כסוי הדם וחלק עליהם:

(יוסף אומץ סי' ט'):

סב **הביא** בידו רוממה מ"ש האר"י ז"ל דהא אמרי' קטן עולה למנין ז' ה"ד לעלות לז' לפי שהז' אין מדרגתו כשאר העולים אבל לעולים אחרים לא יעלה ולכן אע"פ שמצטרף למנין ז' עולים מ"מ אינו בדין שיהיה הוא הקורא במקום ש"ץ:

(גו"ר כלל ב' סי' כ"א):

כתב הד"ט ועיין להרב בני יהודה במנהגי ארגיל דף ק"ט אות ח' דפסק דלא יעלה רק לרביעי או ה' ע"ש דס"ל דהד' גרוע מכולם והה' גרוע גם מהד' ע"ש:

סג **אם** נמצא טעות בקריאת הז' אחר שקרא ג"פ אם הטעות הוא בחסרון תיבה או קרע צריך להוציא ס"ת אחר ואם הוא בחסרות ויתירות מהדברים הכתובים בש"ס כגון בסוכות בסכת ודכוותיה שהוא ג"כ טעות מפורסם דינו כמחוסר תיבה אמנם בחסרות ויתירות שהן עפ"י המסורת אין להוציא אחר והז' עצמו יפטיר בברכותיה ויאמר קדיש אחר ההפטרה כסברת הרכנה"ג:

(פרח שושן כלל ב' סי' ג'):

כתב הד"ט ועיין להרט"ז א"ח סי' קמ"ג ס"ק א' ויו"ד סי' ער"ה סק"ב ולהרמג"א א"ח שם ס"ק ד' דכתבו דאם נמצא הטעות בקריאת האחרון יאמר הטעות בע"פ ויגמור קריאתו ויברך אחריה ויפטיר הוא ועיין להרב זרע אמת סי' י"ט ולהרמ"ז בתשו' סי' ל"ו דפסק דלא כהרכנה"ג דמתיר לגמור הקריאה בספר פסול:

סד **יש** לעמוד בפני ס"ת אף שיושב ולומד. ושם פלפל בחכמה על ההוא דמכות דף כ"ב כמה טפשאי הני אינשי דקיימי קמי ס"ת ולא קיימי וכו' כדי שיסכים בההוא דקידושין דאם בפני לומדיה עומדים בפניה לא כ"ש דלכאורה סתראי נינהו וכבר דברו בהם הרבה כל המפרשים התוס' אשירי והרא"ש וח"א ושל"ה וידי משה ושמע שלמה פ' תרומה ושער אפרים סי' ע"ה ושבות יעקב סי' י"א והוסיף הרב המחבר דקדוק נעים על שנקראו טפשאי ולא רשיעי לפי שבאמת לא רשיעי נינהו שיש בהם קצת מה לדון כך אך טועים הם:

(יד אליהו סי' ד'):

הד"ט ועיין ג"כ למהרימ"ט בחידושיו לקידושין ולהרב באר יצחק דרוש א' ולהרב תנא בדרך צדיקים דרוש כ"ד ובקונטרס שלי דרך שיחו הולך ואור בעקבות אותו צדיק הרב תנא אשר היה לי לעינים להוסיף משלי קצת עפ"י הקדמותיו ודבריו דברי אלקים חיים המקום יזכנו להודיע שיעורי לרבים:

סה **אם** היו עשרה מתפללים בעזרת בה"כ והגיעו לעושה פלא והוציאו ס"ת בבה"כ ומגביהים אותו צריכים הם להפסיק ולהביט בס"ת ולומר וזאת התורה וכו':

(החביב בתשו' ח"ב א"ח סי' נ"א) (והוא הרב חזון למועד סי' י"ט):

סו **הגם** שנהגו להעמיד ס"ת בארון בזקיפה מ"מ ש"ד בשכיבה דומיא דלוחות ושכן הורה ר"ת בתשובה:

(מהר"ם בתשו' סי' ס"ו):

כתב הד"ט ועיין להרדב"ז ח"ג ד' פירדא סי' תק"ל שהניף ידו החזקה להחזיק מנהגן של ישראל להעמידו מעומד ולא מושכב והשיב לתשו' הר"י והר"ת שכתבו דטוב להשכיב כמו בלוחות ושאילו היה נזכר כשעשה הארון היה מרחיבו להשכיבו דליתא דיש לחלק בין לוחות לס"ת שלנו בכמה אנפי:

סז **השיב** הנדחים שדחה הרב פר"ח במים חיים שלו דף ט' ע"ד סברת הרשב"א דס"ל דחומשי' העשוים בגלילה ובתיקונן הרי הם כס"ת וכדעת מרן בסי' רפ"ב דפליג אהרמב"ם ואחר שדחה הרב המחבר דחיותיו הוקשו לו דברי הרשב"א גופייהו אהדדי

וכן הקשה למור"ם דפסק דאין לברך עליהם דיראה מזה דאינם קדושי' ומ"מ לענין לקום מפניהם פסק דעומדים וא"כ סתרן פסקייהו הדדי והניח בצ"ע:

הד"ט ושמא אפשר לומר לע"ד דאסתפוקי מספקא ליה ומש"ה פסק הכא והכא לחומרא (וע"ל אות ל"א):

סח **מי** שטעה וקרא רק ב' פסוקי' צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה ואחרונה ולקרוא ג"פ ואם הב' פסוקי' שקרא היה בתחלת הפרשה צריך לחזור לקרותן פעם שנית משום הנכנסים (וע"ל אות מ"ה):

מעיל שמואל סי' ב':

סט **אסף** איש טהור ובירר ברירה דרבנן עניני ס"ת שנמצא מוטעה ודיניו לפי סברת מרן כפי הוראת הרב מהר"י בי רב ודברי פוסקי' אחרי' א' לא' יגשו ועשרים סעיפים הן ואמרתי גם אני להעתיקם ואלו הם:

א אם נמצא טעות בס"ת בשעת קריאה מוציאין ס"ת אחר ומתחילין ממקום שנמצא הטעות ומשלימין הקורים על אותם שקראו במוטעה ואם נמצא טעות באמצע קריאת הקורא גומר קריאתו בס' הכשר ומברך אחריה ולא לפניה כ"כ מרן בא"ח סי' קמ"ג וי"ד סי' רע"ט ונראה ודאי דהא דגומר קריאתו בס' הכשר היינו שקורא ג"פ אחרים:

ב) דבר זה נוהג בכל זמן קריאה בו"ה שבת ר"ח י"ט ומנחת שבת. מהריק"ש בהגהותיו סי' קמ"ג לא"ח ומהר"א הלוי בחא"ח כלל ב' סי' י"ד:

ג) אף אם הס"ת הוחזק כבר בפיסול ביום ש"ק וביום ב' חשב הש"צ שכבר נתקן והוציאו וקרא בו עלתה הקריאה בדיעבד כיון שדרך המתקן לתקן מיד ביום א':

שכנה"ג סי' רפ"ב אות ט'):

כתב הד"ט ויש לע"ד מקום עיון קצת אם הוציאוהו במנחת שבת בטעות שלא חשבו שהיה הס"ת שנמצא מוטעה בשחרית וקראו בו ושוב הרגישו שהיה הס"ת שהוחזק בפיסול אם דינו כדין שלמעלה או לא ולכאורה נראה דל"ש דמה לי שטעה בחשבו שהיה מתוקן מה לי אם טעה באופן אחר אך יש לחלק ולומר דשאני הכא דהו"ל למרמי אנפשיה שלא להחליף זה בזה משא"כ לעיל דדרך המתקן לתקן ושלא להשכן באהלו עולה וחשב שלא נתנה לישאל משום דגדולה חזקה) ד) אם ביום שיש בו ספר ב' נמצא הטעות בראשון אין לקרוא ולהשלים בשני העומד בתיבה אלא מוציאין אחר שכנה"ג שם אות ח'. ה) מסתברא דאם נמצא טעות בשני שלא להוציא אחר רק ישלימו בראשון וכ"נ מדברי הרכנה"ג שנמצא כתוב בהגהה כ"י שנמצא בס' יד אהרן סי' רפ"ב ו' הא דאם נמצא טעות בעת הקריאה שגומר קריאתו בס' הכשר ה"ד אם לא קרא העולה עדיין ג"פ

אך אם קרא כבר ג"פ ואפשר ג"כ להפסיק שם היינו שאינו בתוך ג"פ לפרשה פוסקין וא"צ אותו עולה לקרוא עוד בכשר מור"ם בא"ח ורש"ך בי"ד ומהריק"ש ומהרא"ה בסי' הנז' אבל הרשכנה"ג סי' הנז' אות ז' ס"ל דאף אם כבר קרא ג"פ והשלים הפיסקא עד מקום שהיה לו לקרות והפסיק שם יקרא עוד בס' הכשר והיינו ודאי ג"פ אחרים וגם הרא"ה הסכים דאם רצה עוד לקרוא בס' הכשר אין להקפיד ז) ולענין ברכה שלאחריה מור"ם והרש"ך והרט"ז בי"ד ס"ל דיברך אך מהריק"ש והרמ"ע הובא בתשו' הרב ב"ע סי' כ"ד ול"א ורט"ז בא"ח והרב החביב ס"ל דאין לברך:

ח) כשנפסל הס' באותה שעה נראה דאף להרב החביב א"צ עוד לקרוא בכשר וכ"נ מדבריו שם ובודאי דיברך אחריה:

ט) ולענין ברכה שלפניה כשקורא בס' הכשר להרב החביב או שרוצה לקרוא להרא"ה עיין בשכנה"ג שלו דא"צ לברך אפי' השלים כבר קריאתו ופסק:

י) ואם פסק כבר ונמצא הפיסול ושכח ובירך לאחריה אף הרב החביב מודה דאין לקרות עוד בס' הכשר שלא ליכנס בספק ברכה שלפניה כ"כ בשכה"ג שלו שם:

יא) ואם עדיין לא קרא ג"פ אף אם שכח ובירך לאחריה יחזור ויקרא בס' הכשר ולא יברך לפניה אלא לאחריה:

יב) כשלא קראו עדיין מנין העולים ג"פ לכל א' וא' או בפרשיות המועדות ור"ח וחה"מ וד' פרשיות אף אם קראו מנין העולים ג"פ לכל א' וא' לכ"ע צריך להוציא ס"ת אחר:

יג) ואם קראו העולים ג"פ לכל א' בבו"ה ומנחת שבת לכ"ע אין מוציאין ס"ת אחר:

יד) בשחרית של שבת שנמצא הטעות אחר קריאת הז' עולים ג"פ לכל א' ס"ל להרב החבי"ב דאין להוציא ס"ת אחר רק ישלים אותו הקורא כל הפ' בספר הפסול והסכימו לזה מהר"ש אלגאזי והרב בני אהרן בהשמטות שכה"ג סי' רפ"ב וכן הסכים הרב פרח שושן בא"ח כלל ב' סי' ג' היכא שנמצא הטעות בחסר ויתר שאינו מוזכר בש"ס ואינו טעות מפורסם אבל הרב תורת חסד סי' רס"ז והרב פרח מטה אהרן ח"א סי' ג' והרב שער אפרים סי' פ"ב ומהר"א הלוי בגן המלך סי' יו"ד והרב מנחת יעקב והרמ"ע ובאר עשק והרב רבו ס"ל דיש להוציא ספר תור' אחר אפילו בסוף הפרשה.

כתב הד"ט גם הרמ"ז בתשו' סי' ל"ו הרבה להשיב על סברת הרב החביב ואסיק דבין בנגלה בין בנסתר יש להוציא ס"ת אחר ואף בטעות חסר ויתר הדין כך ועיין ג"כ להרב המחבר ב"ד של שלמה הלז מ"ש בסי' יו"ד וי"א ועיין להרב חוט המשולש סי' ב' דמסיק ותני דהכל לפי מנהג המקום ואין לבטל שום מנהג כי לכל א' וא' יש לו על מה לסמוך:

טו) **אליביה** דהרב החביב שמשלים בס' הפסול כתב בשכנה"ג דאין לברך אחריה וכ"כ הרב פרח שושן כשנמצא חסר ויתר ונראה דזה תלוי במחלוקת דלעיל סעיף ז' וכ"כ הרב פ"ש הנז' (ועיין להמג"א א"ח סי' קמ"ד סק"ז):

טז) להרב החביב אין להוציא אחר ג"כ בשביל המפטיר ונראה ג"כ מדבריו דא"צ שיפטיר דוקא המשלים ולא אחר והרב פ"ש כתב להמפטיר המשלים דוקא ולומר קדיש אחר ההפטרה:

יז) אם נמצאו ג' ספרים מוטעי' זה אח"ז וגם קראו ג"פ לכל א' מהראוים לעלות פסק הרמ"ע דאין להוציא אחר רק ישלים בפיסול ולא יברך אחריו ויפטיר הוא ונמשך אחריו הרב ב"ע והרב רבו:

יח) אם נמצא הטעות במפטיר אם כבר קרא ג"פ לכ"ע א"צ להוציא ס"ת אחר ואם עדיין לא קרא ג"פ צריך להוציא אחר להרב פרח מטה אהרן והרב החביב והרב תורת חסד והרב פרח שושן ס"ל דאפ"ה א"צ להוציא אחר:

יט) והיכא שקורא המפטיר בספר פסול אין לברך ברכו' התור' הרשב"ץ בתשו' הביאה מרן בסי' רפ"ב:

כ) ולענין ברכו' ההפטרה מברך אף כשקרא בס"ת והוא לא ידע מתחלה שפסול היה מרן ב"י סי' רפ"ב (ב"ד של שלמה אחר סי' ט'):

כתב הד"ט ומנהגנו פה פירינצי בענינים הללו לפסוק כמרן הקדוש . דפסק כמהר"י בי רב רבו ואפי' נמצא טעות בשביעי ואחר שקרא עמו ג"פ מוציאין ס"ת ומשלים הקריאה שם ומברך אחריה ואינו חוזר ומברך לפניה:

סימן ז דיני פסולי ס"ת

ועיין ג"כ סי' ב' איזה דינים השייכים לזה:

אות א' **ס"ת** שהיו בו קצת דפין שכתיבתן ארוכה למטה וקצתן קצרות וכמו כן למעלה פסק הרב ז"ל שכל שיש שיטה פנויה למטה או למעלה ה"ז פסול ואין קורין בו ברבים (אהלי יעקב סי' י"ב):

הד"ט וכבר בא מעשה לידי בשנת תקמ"ה ובהסכמת רבנים אחרים פסלנוהו וכאשר הארכתי קצת בזה בשותא דינוקא סי' צ"ה ושם הבאתי מ"ש הרב החסיד דב"ש בסי' ר"פ ותשב"ץ ח"ג סי' קנ"ה והרב שמש צדקה סי' ג"ן חי"ד שלו והרב משאת משה ח"א סי' כ"ב והרב מים רבים סי' נ"ד ונ"ה והרב המבי"ט ח"ג סי' קע"ט שציין הרב אמת ליעקב והרב באר עשק סי' מ"ז והרב שב יעקב סי' ג"ן ויישבתי לע"ד הקצרה סברת הרב המבי"ט

הנז' דלכאורה עומדת לנגדנו דלפי האמת אינו כן כאשר יעיין המעיין במקורן של דברים באופן שעלינו בהסכמה לפסלו ולחייב לסופר שכתבו לשמו של גביר א' לקבלו בחזרה שהיה קשה לתקנו כי רבים היו ופעמים בדפין הסמוכין היו בו אזכרות ולכן החזירוהו לסופר וכתב לו משנה **תורה**:

וכעת בא לידי ספרו של הרב פחד יצחק אות ס' (שעדיין לא נדפס) ערך ס"ת שאין דפיה שוין וראיתי שהאריך בענין ושרבני פירארא הסכימו להתיר ע"י תיקון הדפין הסמוכין זה לזה והביא ג"כ תשובת הרב עפר יעקב שהחליט לפסול אפי' בדיעבד ובסוף דבריו כתב וז"ל והלכה למעשה ראיתי בק"ק קסאלי מונפיראטו שסלקו יריעה א' מס"ת של גויל שהיה מוחזק אצלם בתכלית השלמות והיופי מפני שמצאו שיטה עומדת ביריעה עודפת על שאר היריעות עכ"ל עוד כתב הרב המחבר שבשנת הת"ע בבה"כ גדולה איטלקי נמצאו ב' ס"ת של הרמ"י מנודצי חותנו שנמצאו בהם כמה יריעות בשיטה יתירה משאר היריעות ואין הדף דומה לדפי' אחרי' והסכימו חכמי ישיבה הכללי' להתיר אך בזאת שאם ימצא דף קצר מהדף שלפניו ושלאחריו יתקנו הדף הקצר הוא לבדו ויאריכוהו באופן שלא תראה עוד צור' פרשה וכן עשו גם בשנ' התפ"ז הובא לפני מע' הישיבה ס"א שנמצאו בו כמה דפים קצרים מהאחרים והסכימו כל רבני הישיב' להתיר אך בתנאי שיתקנוהו כמשפט הראשון כל דף קצר אשר לפניו ולאחריו דף ארוך ע"ש באופן דלכולהו אית להו דכשהדף קצר משלפניו ולאחריו כל אפיא שוין דצריך תיקון ואם אינו רק מצד א' יש אוסרין ויש מתירין וכנז' וקושטא קאי דטעמא בעיא מאי שנא וכי כשאינו קצר רק מצד א' תו לא מיחזי כצור' פרשה הא ודאי מלתא דתמיהא היא לע"ד באופן דלע"ד חוזר ונראה פסק הרב אהלי יעקב הנז' ודעימי' דכשיש פנויה למעלה או למטה תמונת פרשה הוא (וע"ל סי' ב' אות פ"א) והרי זה פסול ועיין בחי"ד סי' ל' או' ט':

כ' **אות א**' שנדבקה רגל התחתון שלה בגנה הגם דהרמב"ם כתב שאין הס"ת פסול רק כשנפסדה צורת אות א' עד שלא תקרא כל עיקר ולא זו שעדיין צורת' קיימ' מ"מ אין לזוז ממ"ש האגור הביאו מרן בסי' ל"ב דפסול הוא):

(פרח שושן כלל ב' סי' א'):

ג' **ס"ת** שנפלה על אות א' טפת שעוה ודבוקה בה פסול הוא לפי שלפעמי' בהסרת השעוה יוצאת האות עצמה כלה או מקצתה ובהא לא אמרי' כל הראוי לבילה וכו' ועיין להרב הל"קט ח"א סי' צ"ט דאם נראין האותיות כשר:

(שם סי' ב'):

כתב הד"ט ועיין להרב מעיל צדקה שחילק ידע בין קלף לנייר ומתיר בקלף למשמשו אפילו בשב' וי"ט עד שתסתלק מע"ג הכתב אך בנייר יש להחמיר לפי שמסתלק הכתב עם השעוה ועיין להרב מקום שמואל סי' ג' וק"ה דהראה פנים להתיר אעפ"י שאין האו' ניכר מתוך השעוה ע"ש שהאריך להתיר להלכה ולמעשה ע"ש ובסוף ליקוטי פרדס ובחינוך בי' יהודה סס"ה:

ולהרב שבו' יעקב ח"ב סי' ד' דמכשיר דוקא אם נכר' האו' מתוך השעוה ושאם נתייבש' כ"כ שיכול להסיר ע"י שיכפול הגויל מותר לעשו' כן אפי' בשב' אבל להסיר' באצבעו צפרניו אסור ועיין ג"כ להרב חזון למועד סי' י"ג דס"ל דאם אין השעוה טפה עבה והאו' נכר' כשר ואם אינה נכר' אין להתיר ע"ש ועיין בחלק י"ד סי' ל' אות ט' ועיין להרב פחד יצחק במהדורא בתרא (שלא נדפס עדיין) אות ס' ערך ס"ת שנפל על השם טפת שעוה ועיין להרב מר וקציעה סי' ל"ב דף כ"ה ע"א דהכשיר כל שאין השעו' במקו' הקריאה אף אם אין האו' נכר' ואפי' בשבת ואע"פי שלא נתייבשה עד שיכול להסיר ע"י דחיקה אך אם נתייבש' אפי' במקום שקורי' ואפי' בשבת מותר להסירה ע"י דחיק' ועיין להרב גט פשוט סי' קכ"ד אות מ"ט וסי' קמ"ה סוף או' ל"ז דבחול נמי חושש שיפסל הספר אף לאחר הסרת השעוה דשמא הוי חק תוכו' ולע"ד הקצר' אין שורש לחששא זו ולא ראיתי לע"ד מי שחשש לזה:

ד **סופר** ששכח לקדש הזכרה א' בתחלת הכתיבה ואחר שכתב או' הראשונ' נזכר וקדש אותיות האחרות שם ביאר דברי מרן וטור סי' ל"ב סעי' י"ט והשיג על הרב דב"ש סי' ע"ו ודחה דברי הלק"ט סי' ס"ו והוכיח מדברי האליה רבה שם ס"ק ל"ג דלא שמיע להו מ"ש הר' גו"ר לפסול השמו' שנכתבו שלא כסדרן וסוף דבר מסיק בנ"ד שיש לפסול אות' פ' של תפילין או אות' יריע' של ס"ת שיש בה אזכרה שנכתבה היוד שלא בכוונת קדוש השם מתחלה ומתיר הקילוף אם הוא בס"ת וגם בתפילין אם לא כתב עוד להלן:

(זרע אמת סי' ו'):

כתב הד"ט זה היה מעשה בשנת התק"לח ונשאלתי גם אני לחוות דעתי קלה כמות שהיא כמו שכתוב אצלי בשותא דינוקא סי' ע"ה ששם כתבתי דלע"ד יש להכשיר בלי פקפוק כלל והעתקתי ג"כ שם תשובותיהם הרמתה מהרד"ך ממודינא אחי יפת הגדול של הרב ז"א הנז' ומהרב הר"ש נחמני מריגייו ומהרשד"ם מלוגו והסכימו כלם להכשיר. ועיין למהר"י ן' סאמון סי' ל"ב הזכרתיו לטובה בחי"ד סי' ל' אות י"ב דפסל בפשיטות ודחה סברת הרב מים רבים והלק"ט:

ה **עלה** דמותר להעביר קולמוס על אותיות השם לחדש הדיו וביאר סוגית הירושלמי פ' הבונה הביאו הרשב"א בחדושיו לגיטין דף ב' והרב"י באה"ע ס"ס קל"א:
(שם סי' ז'):
כתב הד"ט ואני בעניי עמדתי זה לי כמה שנים על הענין בשותא דינוקא סי' פ"א ולחלק יצאתי בין אם אין רשומן ניכר להתיר דלא הוי מחיקה ע"י דיו ע"ג דיו אך אם רשומן ניכר יש לחוש ולאסור ועיין בחי"ד סי' ל' הגהת אות ריש מ"ש בשם הרב בעי חיי וזולתו:
ו **ס"ת** שיש בו נגיעת הרבה ההין בירך שמאלי לגגה באותיות השם אין בהם תקנה:
(פני יהושע סי' א'):
כתב הד"ט ועיין להרב שמש צדקה בי"ד שלו סי' ב"ן ולהרב בנו שם בהגהותיו דהעמיקו הרחיבו בענין זה כל הצורך ע"ש:
ז **ס"ת** שנכתבה בו תיבת בית אל בב' שיטות אינו פסול ושאני מתיבת עמנואל וכיוצא:
(שם סי' ו'):
ח **ס"ת** ותו"מ שאות יוד אחת מובלעת תוך אות נ' ונמצא כזה בא' משמות הקדש מהר"ם ן' חביב הכשיר והרב המחבר נסתפק בו (מגיד מראשית מבן הרח"א דף **ב**'):
כתב הד"ט ועיין להרב אמת ליעקב בסי' י"א דף נ"א ולהרב לדוד אמת סי' י"ב אות ג' שכתבו דאין לפקפק כלל בזה וכיוצא בזה ואדרבא כך ראוי לכתוב אך באותיות אחרו' שאינן כעין זו אם נפסד' צור' האות עד שאין תינוק קורא אותה יש להוציא אחר ואם אינה נפסדת צורת האות כ"כ ע"י כניס' אות באו' א"צ לתינוק ולא יוציאו אחר ויגמרו הסדר בברכות אך למנחה אין להוציאו ע"ש וראיתי להרב פחד יצחק אות ס' ערך ס"ת ודין האותיות (שעדיין לא נדפס) שהעתיק פסק א' ממהר"י ואלי בדין הכנסת צואר הלמ"ד בחלל ההי"ן חתי"ן וכדומה שכל ששתי אותיות המעורות זו בזו חולין הן מוטב לגרור האות המשתנית מלגרור צואר הלמ"ד להרחיק את עצמנו מחשש חק תוכות אף שלפי האמת אין בו חשש זה ואם הה"א מאותיות השם יגרור הלמ"ד ולא תגע יד באות השם ואם שתיהן כא' מאותיות השם אז קודרין ומדבקין במקום הקדירה עלאי ממין הס"ת וכותבין עליו ואע"פי שמוטב היה לקלוף כדדייק לישנא דה"רי ן' הרא"ש מ"מ כיון שלקלוף בעי אומן יד הרבה מש"ה בחר בקדירה ומה גם דלהרש"ך בי"ד סי' ער"ה סק"ג הקילוף חמיר מקדירה עוד הביא הרב המחבר פסק הרב עפר יעקב המסכי' גם הוא לאסור כמהר"י ואלי והוסיף מדילי' דאם ראש הלמד נכנס מעט מזער תוך הך' או הף' למטה מהשיטה אין לפסול בכך ע"ש דלדברי מהרי"ו הנז' הסכימו רבני פירארה והוסיפו דאין להכשיר אלא כשנכנס צואר הלמד בירך הך' באופן שמשם ולמעלה ישאר

מהירך כ"כ כדי כפיפ' כשיעור הגג העליונה של הך' או הף' דהיינו שיעור ירך הכף פשוטה שצריך מן הדין למתחו ע"ש וע"ל אות כ"ג ולעיל סי' ב' אות י"ו:

וכיון דידי' עסקניו' הן בענין קדיר' או קליפה דנתחבטו כ"כ הפוסקי' ז"ל הי מנייהו חמיר או קיל טפי ילע"ד להעיר קצ' ולחקו' טעמא מאי לא אמרי רבנן לעשו' נקודי' בלבד ע"ג התיבה דהו"ל כאילו אינה כתובה עוד ויתלה השם כולו ביני שיטי דהא קי"ל דכולו תולין ועי"כ לא תגע יד בגופן של אותיות ממש ומנא אמינא לה דהניקוד ע"ג האות או תיבה הוי כנטולה ממ"ש באבות דר' נתן פ' ל"ג ובבמדבר רבה סוף פ' ג' דטעמא טעימי לי"א נקודות שבתיבות לנו ולבנינו וכו' לפי שכך אמר עזרא אם יבא אליהו ויאמר למה כתבת אותם אומר לו כבר נקדתי עליהם ואם יאמר יפה כתבת כבר אמחוק נקודותיהם מעליהן וכו' ע"כ הרי מפור' דע"י הנקוד משוה התיב' כאילו נטולה היא מן היהודים וכיון שכן איתיה בשאלה מפני מה לא תיקנו לנקד אם יש בס"ת אזכרה א' שאין לו תיקון רק בהסר היריעה או קילוף או קידור והלא התיקון קל ביותר ע"י נקוד דהוי כאילו נטולה וחסרה מן הספר בלי מחיקה עצמיית בפועל כפים רק בכח הדמיון ובלי סילוק יריעה המביא שאר ההזכרו' וקדשי שמים לידי גניזה ובלי קדירה העושה נקבים ביריעה דהקפיד עליה הרא"ש ז"ל בכלל ג' ושע"כ ההוא אמר דמוטב לסלק את היריעה מלעשו' נקבי' בה:

האמנם דעת לנבון נקל דאין הניקוד רק גילוי מלתא בעלמא דיש דברי' בגו באות' האות או תיבה נקודה ולא דהויא כאילו הוא מחוק' ממש וסגי בהכי שלא לפסול הגט אם נקדו תיב' כפול' דהויא כאילו הסופר מכריז ואומר תעיתי בזה ושפת יתר הוא ובגיטין כל שיש לתלו' בסופר שטעה כשר וכ"כ הרב"י בסי' קכ"ו בשם בעל העיטור דכל שניכ' שהוא ט"ס כגון שנחסר שי"ן של ששי או רי"ש של רביעי כשר חוץ משמות הבעלי' ע"ש ואם בס"ת תקראנ' כאלה אטו ס"ת כשר ומה לי חסר או' מה לי יתר והיינו הך או' נקוד' דבגט כשר אך בס"ת פסול משום דהניקוד לא הוי כמוחק ממש התיבה הכפולה ועלי נאמן הדיין דאחר סמוך שיצאתי לחלק בכך כה דבר אלי איש א' המיוחד שבעדרי צאן קדשים הללו שעל כיוצא בזה משפט כתוב הוא להרב עץ חיים על משניות בדף כ"א ע"א ממס' שבת והלכתי מיד לקריאת ספר וראיתי שהאמת אתו שנשאל הרב שם אם היה כתוב שם אל נקוד צירי שהוא קדש ונקד תתתיו נקודה אחרת ועשאו סגול שהוציאו מהקדש לחול מי הוי כמוחק את ה' ולענין שבת מה דינו והשיב דאפשר דכיון דלא עביד מעשה בגוף האותיות לאו מלתא היא ע"כ ועיין להרב בנו בשתי הלחם שלו:

והכי תיפתר בניד"ד דהניקוד שעושי' ע"ג האות גם הוא נעשה לפעמים לשנות את הידוע בפשט התיבה ולא שבאמת הניקוד עושה כך כי אין זה רק לסימנא בעלמא ולהורות ניתן שכוונת הכותב היא לשנות הענין משפט המלה וכאשר משתמשים בזה בעלי המליצה וכאשר האריך כבר המליץ החשוב הרב כסאות לבית דוד:

ונודע הוא דזמנין דמשנה הכותב איזו אות מאיזו תיבה לדבר בדרך צחות ופן יחשוב הקורא שהשינוי בא באקראי ובטעות אז דרך המליץ לנקוד האות להורות לו כי לא במקרה בא אותו שינוי רק בכוונה מכוונת ליופי המליצה ולפעמים אינו משנה שום אות ומניח התיבה כמות שהיא ומשיא הענין לענין אחר ממה שבמקומו אחרי היותה תיבה משותפת ומושאלת ואם לא ינקדנו המחבר לא ידע הקורא ענינו של דבר כי כן ידמה דלדברי' ככתבן כיון המליץ ואינו כן וכעין מה ששמעתי זה כמה שני' בשם מליץ א' שבמערב שהי' נותן סימני' למשז"ל בפ' חלק דא"ל ההוא מינא לר' אמי אמריתו דשכבי חיי והא הוו עפרא ועפרא מי חיי א"ל אמשול לך משל וכו' במקום שאין מים ועפר בניתם עכשיו וכו' עא"כו ואמרו עוד שם א"ל ההוא מינא לגביהה בן פסיסא אוי לכון חייביא דאמריתו מיתי חיין וכו' א"ל אוי לכון וכו' דלא הוו הוו דהוו לא כ"ש ע"כ וכלפי האמור היה המליץ הנז' מבשר טוב ואומר אחי מאין אתם והעת גשמים היפלא מה' דבר אם ימות גבר היחיה ואם לא יהיה בנוקדים סיבת מאין ותיבת גשמים לא תהיה הבנה לדבריו כי הקורא כן ידמ' דהדברי' כפשטן ותיבת מאין משמעותה לפי מקומה היא שאלה אצל המקום כמו מאין יבא עזרי ותיבת גשמים ר"ל מטר כפי מקומה בקרא דעזרא ועי"כ לא יבין הקורא כלל כוונת המליץ ולכן ינקדו אותן להערה שכיון המליץ למשמעות אחר וכי תיבת אין פתרונו העדר היש והנמצא כמו ומותר האדם וכו' אין. וכן תיבת גשמים דבמקומה פתרונה מטר כאן הבנתה גופים וגויות וכתרגום יונתן ידין בגוים מלא גויות מלא ארעא גושמי ועי"כ מה נאוו אמרי פיו באמרו אחי מאין אתם כי מאפס באתם לגדר גוף וגויה וז"ש והעת גשמי' וא"כ דלא הוו הוו וכיון שכן היפלא מה' דבר המחדש מאין אם ימות גבר היחיה ולעשות יש מיש וכתשובת ר"א וגביהה הנז' ע"כ שמעתי **ודפח"ח**:

הרי לך קורא נעים דמה שהניקוד של מטה עושה כן של מעל' שניה' כא' לעורר הלבבו' לחטט אחר הבנת התיבה שאינה כפשוט' דוקא אמנם שיהי' הנקוד כמחיקה אמתית לחייב הנקדן וכיוצא וכגון אם תפול טפת דיו על איזו תיב' בתפילין ומזוזו' דבעינן כסדרן או יעשנה בכוון וכתב הסופר אותיות ותיבות אחרו' אחר המנוקדת הי' בדין לפסול אף במחיק' הניקוד וזו לא שמענו לע"ד בפוסקי' ופשיטא דאי דינא הכי הוה לא הוו שתקי

א"ו כדכתיבנא. עוד אחת וגדולה היא אצלי לע"ד להוכיח במישור דאין הנקוד על האות מורה על הסרתה משם לגמרי כמ"ש בב"ר פ' מ"ז על אותיות אי"ו שבתיב' אליו דארשב"א בכ"מ שאתה מוצא כתב רב' על הנקודה אתה דורש את הכתב נקודה רבה על הכתב את' דורש את הנקוד' וכו' ע"כ ואי אמרת דהניקוד מוחק האות כאילו אינה כתובה עוד מה הלשון אומרת דדרשינן נקוד' כשרבה על הכתב ואיך דרוש ידרשו במדרשי' ובש"ס פ"ו דמציעא אותיות אי"ו המנוקדו' היתכן לדרוש אותיו' אשר לא תבאנה ולא תהיינ' עוד כתובות בספר א"ו דאין הניקוד רק כרושם וציון לדרוש דבר שאינו מפורש יוצא מהכתוב וזו הוא לע"ד סתירה מבואר' למאן דס"ל דהויא או' נקודה כמחוקה ונטולה מן הספר ודון מינה ומינה במה שנסתפק מהרי"ח ז"ל הנז' דכמדומה לע"ד דאיכא למפשט ספיקא דגברא רבה לפיטורא והגם דידעתי דמה אדע ולא ידע זמנין דבאפרקסותא דעניא משתכח מרגניתא והוא דבפ"ו דסנ' דף מ"ו כתבו התו' בד"ה מלמד שלא ענש על הנגלות וכו' כתבו דעין של תיבת עד נקוד כדי לנקד י"א אותיו' שבשם לאשמועי' שהנקוד' ראוי' להיו' על השם למעט משום דמעת' גם על הנסתרות לנו ולבנינו אלא שאין דרך לנקוד את השם עכ"ל ואת' תחזה ידיד נפש לישנא דוקנא של רבותינו התו' ז"ל שסיימו דאין דרך לנקוד את השם:

גם בתו' על התור' כתבו בזה הלשון ואי קשיא וכו' היה לו לינקד על ה' אלקינו י"ל שאין זה דרך כבוד לנקוד על הש' שיהי' נמחק עכ"ל בס' דעת זקני פ' נצבי' ע"ש ואי ס"ד דהניקוד הוי כמחיקה ממש תימא רבתא עלייהו דקאמרי דדוקא ממד' דרך ארץ שנו כאן ודרך כבוד בעלמא והוה להו לאסור בהדיא משום לא תעשון כן לה' אלקיכ' א"ו כדאמרן דמחיק' לא הויא לא כנטולה ממש וא"כ יפ' השיב מהרי"ח דכיון דלא עביד מעש' בגוף האותיו' לאו מלתא הוא לחייב הנקדן משום מחיק' ש"ש או לענין שב' ואף דבדרך אפשר אמרה מ"מ מכרעא לע"ד שפיר ומ"מ פטור אבל אסור הוא משום דלאו אורח ארעא היא לנקוד על הש' כי אין להוסיף או לגרוע ח"ו ממנו אפי' כקוצה של יוד וק"ל:

אחר סמוך נדפס ספרא דמאריטב כסא רחמי' וראיתי שם בדף כ"ט ע"ב ד"ה והרב מהרי"ח וכו' דסיים דהגם דמסתברא כוותיה דאינו כמוחק את הש' מ"מ איסורא איכא ע"כ ושמחתי שכיוונתי לדע' גדול ועיין אצלי בחי"ד סי' ל' או' ו' מ"ש בשם הרז"א נר"ו:

גם מטעמא אחרינא נרא' ודאי דאסור לעשו' כן אע"פי שאינו עושה שום מעש' בגוף אותיו' השם ודבר זה למדנו מק"ו ממ"ש הרב פרי מגדי' באשל אברה' סי' קמ"ג או' ט' דנשאל נשאל הרב אי שרי לעשו' מאל בצירי שם הקדו' אל בסגול היינו בבראשי' סי' כ"ח פסוק ויקרא שם המקו' ההוא בי' אל והשמיט הסופר פסוק כ' עד מלת בי' אבי והי'

ה' וכו' וא"כ א"א למחוק השם אם יש תיקון למחוק פסוקי' קודם תיב' אל ולהכניס' שם ומאל בצירי נקרא אל בסגול והשיב הרב ז"ל וז"ל בי' אל אינו קדש וכו' אבל שם גמור כה"ג אסו' לשנו' הקריאה שמא יבוא אח"כ למחוק שלא ידעו וכו' ע"כ ואמור מעת' דאם בנידון הרב הנז' שאינו עושה שום מעשה בפועל אפי' בנקוד' הצירי לעשות' סגול רק משו' שישתנ' ע"י תיקונו שיקראו תיב' אל בסגול במקום הצירי אסר איסר כנידון של הרב עץ חיי' הנז' שעוש' פועל ממש בנקוד' ומשנ' הקדש לחול לא כ"ש שאסור פן יבואו למוחקו הבלתי יודעים שהי' אל בצירי מעיקרו ומ"מ איסורא שמענא חיובא לא שמענו וכנזכר (ועיין בחי"ד סי' כ"ו או' ל'):

ונחזור לענין של מעלה דממה שכתבנו מפורש יצא דהבא להכשיר ס"ת שיש בה או' א' או תיבה יתיר' ע"י נקוד' מלמעל' אין לו לע"ד שחר ולא שורש וה"ט דשתקו קא בדין אזכרו' הנז' והוצרכו לשקול הדע' אי הקידור או הקילוף או חילוף היריע' קיל טפי להביא ס"ת לידי תיקון ולא נשאו על שפתותם לנקד האו' או התיב' כיון שהניקוד אינו אלא לעורר הקורא דאיכא דברים בגו בענין אות' תיבה או או' ולא דהויא כמחוקה ונטולה מן היהודים וכמעט ידעתי דדבר פשוט שא"צ לפנים ולא הייתי זקוק לכתוב על זה אם לא שראיתי לרב אחאי נר"ו בשפת אמת שלו דף נ"א ע"א דמייתי בשם התשב"ץ ששאלו ממנו על לוחות הנערים שכותבים בהם ג' וד' פסוקי' ומוחק' אותם אי שרי למעבד הכי ואחר שהביא הרשב"ץ בשם הרב מיימון והרב יוסף הלוי שבנקודה על תיבה הג' או על התיבות כלן שרי השיב ז"ל דשריותא דנקודה לא נ"ל ושאינו יודע בה לא טעם איסור ולא היתר ע"כ ולפי שאין בידי ספרו של הרב לראות טעמיו שבשבילם דחה דברי הר"ם והרי"ל הנז' לכן כתבתי לע"ד מה שכתבתי ואם באולי דברי הרב ודברי תלמיד לדבר אחר מכוונים ישמח לבי גם אני שכיוונתי לדעת גדול כמוהו:

ושוב ראיתי שגם התו' בפירושן על התורה פ' נצבי' הנז' כתבו מב וז"ל דמכאן ראיהקצ' לאותן הכותבי' פסוק בלא שרטוט שנוקדי' על תיבות קודם שכותב הג' לפי שהנקודה כמחק ע"כ ושפיר דייקי בלישנייהו קצת ראיה דלפי האמת אינה ראיה גמורה:

ואיירי דשרינן שותא יש לע"ד להעיר אזן שומעת על מאמר במדבר רבה ואבות דר' נתן והמסורת שהביאו התו' על התור' הנז' מה זו שאלה ותשובת עזרא על נקודות של לנו ולבנינו ולא על כל שאר אותיות ותיבות שנקדן דבעשר מקומות ננקדו הגם דלא השוו הדדי באבות דר"נ ורב' ובמס' סופרים פ"ו ותיקוני סופרי' להרמ"ה במסורת סייג לתורה שבדקתי ומצאתי איזה שינוי ביניהן דוק ותשכח ועיין ג"כ להרב מנחת שי בכל א' מהמקומו' ההם ותרוה צמאונך) דמשמע דעל האחרו' לא נסתפק כלל ומה נשתנו אלו

מאלו ולע"ד חקירה נכונה היא ואפשר לע"ד לומר דכי תידוק בשאר האותיות ותיבו' הנקודו' אין להסתפק בהן ודודאי הדרשה תידרש ואין שום הכרח לומר דהוי משמען כפשטן לחוד משא"כ בהא דלנו ולבנינו אפשר דאינו אלא כפשוטו ואפשר דאיכא למדרש דהא בסנהד' עלה הנז' פליגי ר"י ור"נ אם גם על הנסתרו' נענשו משעברו הירדן או אפי' על הנגלות לא נענשו קודם להן וכמ"ש התו' שם ושמא הי"א שמביא ברבה ס"ל דעזרא היה מסופק בפשטי' דקרא אם לעולם הנסתרו' לה' אלקינו ועל הנגלות לעולם נענשים וכפשט הכתוב ואז א"צ שום נקוד להתעורר' המעיין או דלמא גם על הנגלו' לא נענשו קוד' עבב' את הירדן ובין כך ובין כך או כר"י או כר"נ צריך לנקד לעורר לב הקורא וידעתי גם אני דצריך לדחוקי נפשין קצת לאוקומי עפ"י סגנון זה ולפרש כל הנקודו' אחרו' עפ"י מ"ש מ"מ לע"ד החלוש' החקיר' אמ' ויציב ואין החריצו' שקר לבקש צדדין וצדדי צדדין לקיי' דברי חכמי' כאש' תשיג ידינו יד ענייי' ואם שגיתי המקו' יכפ' בעד עד עול':

ט' אות שבס"ת הדבוק' לחברת' בין שיטה לשיטה מצד הגג של שין לסוף רגל העין וכיוצא אין לברך לכתחלה עליו אם נמצא דבוק בס"ת במנחה בשבת או בב' וה' יש מקום לומר דיקראו שאר עולים בלא ברכה ולא להוציא אחר והרב בנו של מהרי"ד פסק שצריך להוציא אחר:

(דבר משה ח"א סי' ח' וי"ב):

יו"ד על איזה טעות הנמצא בס"ת יש להוציא אחר ע"ש כלליו ופרטיו ובסוף התשובה הביא תשובת א' חכם בדין ס"ת הבא נידו מכ"י סופר מובהק ודבר חשוב שנמצאו בהרב' דפין תיבו' רבות רובא דמנכר שהתיבות סמוכות זו לזו ואין ביניהן הרחקת מלוא אות קטנה שאם באנו לתקן מחזי כמנומר ולגנוז ס"ת זה אין לדבר קצבה שהרבה ספרי' כתב בכ"מ אשר נסתה כף רגלו שהיה מהיר וזריז וספרא דוקנא והשיב דבר פשוט הוא דהקרבת התיבו' עד שנראות כתיבה א' היא בכלל הדברי' שמנה הרמב"ם ז"ל לפיסול וכ"פ ג"כ מרן ז"ל בסי' רע"ד בי"ד ומ"מ כתבו האחרונים דהרחקה זו אינה דוקא כמלוא אות קטנה אלא כל שתינוק קוראן לב' תיבות בדיעבד סגי ועיין להרב פרח שושן א"ח כלל ד' סי' ב':

(בית יהודה ח"ב סי' א'):

יא ס"ת שנפסק הקשר של העמוד ולא נשאר לו חבור כלל ואף אם לא ניתק לגמרי רק נשארו תפירות שאינן של קיימא דבעלמא לא חשיב חבור אין קורי' בו ואף אם הרגישו

בזה בעת שקורי' בו מוציאי' ס"ת אחר דה"ז דומ' לס"ת שיש בו יריע' מופרד' דאין קורי' בו (שם סי' כ"ט):

כתב הד"ט והרב עדות ליהודה בס' דגול מרבבה כתב בי"ד סי' רע"ח דאפי' לא נתפרו כלל ביריעה ואין שם במה לתפור כשר והרי ס"ת של עזרה לא היה לו אלא עמוד א' ושאני יריעה מעמוד גם הרמב"ם ז"ל לא הביאו בין הדברים הפוסלים וע"ל אות ל':

יבס"ת שנקרע יותר מג' שיטות הורה גבר ועשה מעשה פעמים רבות לתלות מבחוץ חתיכת פשתן ולדבקו בדבק ובלבד שלא יחסר אפי' אות א' ואם חסר מקצת אות או א"א לחזור לצורתה או ניקב נקב שאין הדיו עובר עליו היה מטלא מבחוץ חתיכת עור ממינו של ספר ומדבקה בדבק והיה כותב מבפנים מה שהיה צריך ולפי סברת הרב התשב"ץ זקנו אף לתפור מותר הקרע הבא אפי' ביותר מג' שיטות אם לא תחסר א זה אות או תשתנה צורתה ואף הרי"בש שנחלק נאין מתחלה חזר והודה לו (יכין ובועז ח"א סי' יגיש כ"ג):

לא כתב ט ואצלי בשותא דינוקח סי' לז כתבתי בדין ס"ת שנקרע יוותר מה שיטין להכשיר אם נתקן ע"י עלאי דבוק אחריו אף אם יעבור הקרע בין אות לאות וכן הסכים עמי הרב המפורסם הרמ"ע מצאלנה שהיה באותו זמן נוהג צאן מרעיתו ומ"צ קק"י פירינצי הלז זצ"ל וציינתי שם לעיין בשו"ת הרשב"ש סי' ק"ן גן המלך אות ה' הרא"ם סי' סי' מ"ט צמח צדק סי' קי"ב הרב"ח סי' ק"ח וקל"א חוט השני סי' פ"ו בתי כהונה חלק ב"ד סי' י"ב תורת חסד סי' כ"ב עדות ביעקב סי' ל' דב"ש סי' קצ"מ של"ג ושנ"ז פרח מטה אהרן ח"א סי' מ"ה הרשד"ם י"ד סי' קפ"ו שארית יוסף סי' מ"ט אמונת שמואל סי' נ"ו דברי יוסף סי' מ' הררי"ט י"ד סי' י"ד ול"א נקוד' הכסף סי' ר"פ הר"ם אלשאקר סי' צ' שו"ת הרא"ש סי' פ"ט שמש צדקה י"ד סי' נ"ד פנים חדשו' ולקט הקמח הל' ס"ת דף י"ז ע"א חינוך בית יהודה סי' ע' והמורם מהם להכשיר בהאי גוונא שהכשרנו ושוב אחר ימים ושני ראיתי להרב פחד יצחק אות ס' (שעדיין לא נדפס) ערך ס"ת שנקרע וכו' שכתב שבשנת התפ"ז ראה ס"ת של הרב שבתי אלחנן סנגויניטי שקראו בו יותר ממאתים שנה והיה בו בפ' כי תשא קרע באמצע הדף וכמה אותיות חציין בקרע מזה וחציין בקרע מזה ששמו בו טלאי מבחוץ והניחו בחזקת כשרות הוא ומע' רבני ישיבתו ע"ש (ועיין ג"כ להרב חיים שאל ח"א סי' נ"ז):

יג **הכריע** בראיות שלא נמצא לבעלי התלמוד שחששו למנומר הכתיב' ע"ג גרד אפילו כמה אותיות ותיבות ואפי' אם יקלוף הקלף וכותב על מקום הנקלף אות א' או חציה אינו כלום:

(שם סי' כ"ד):

יד **ס"ת** שפרשיותיה פתוחו' וסתומו' כדעת הר"אש ור"ת ושאר ס"ת שבקק"י הם כדעת הרמב"ם אין לפוסלו ואפי' לכתחלה קורין בו ודחה דיחוי מעיקרא סברת המנגדו. ומ"ש במסכת סופרים פ' שעשעה ס' וס' שעשא' פ' יגנז אינו ענין לניד"ד שכל הס"ת ההוא עשוי כדע' פוסק א' אלא בס"ת עצמו שנכתב כדעת פוסק א' וטעה הסופר בא' מפרשיותיה שלא עשאה כדעת אותו פוסק בזה אמרי' יגנז:

(מעיל שמואל סי' א'):

טו **ס"ת** שמצאו בו היו"ד שעל האלף דבוקה לקו האמצעי ולא נפרד כלל והאלף היא משם אלקים וצריך תיקון וקודם תיקונו אינו קדוש מותר לקדור ואפי' למחוק וכדעת הרמ"א וכ"כ הרט"ז סק"י וכ"כ בתשובות הר"ם מלובלין ומשאת בנימין סי' נ"ב ודלא ממ"ש הגאון מהר"ג סי' צ"ה דף ע"ט בתשובותיו וכן משמע בהגהה סי' רע"ח בב"י דפוס ברלין בשם ב"ה שכתב בשם התשב"ץ (יד אליהו סי' מ"ו):

יו **ס"ת** שנמצא בו טעות ונתערב בס"ת אחרים ושכח הטעות מהו באופן שאינו יכול לבדוק בכל הס"ת בטל ברוב וא"ל דהוי דבר חשוב דאפי' באלף לא בטיל דאין החשיבות בפיסול רק גוף הספר הוא החשוב ול"ד להה"א דהלק"ט סי' ס"ו אם שכח לקדש השם דלא בטיל דשם נודע הס"ת שיש בו בודאי הפיסול ולא שייך ביטול משא"כ כהכא ועוד מטעמים אחרי' ג"כ התיר את כלם ומ"מ מסיק דמשום אל תשכן באהלך עולה צריכים להיות זהירים וזריזי' בחפוש אחר חפוש בכל מאמצי כחם עד שימצאו את הטעות:

גם הרב בית לחם יהודה סי' רע"ט חילק ידע בין ההיא דהלק"ט לניד"ד להתיר מס"ס ע"ש:

(שם סי' פ"ח):

יז **יפה** הורה לפסול ס"ת שכתוב בו בפ' פנחס תיבת המדינית חסרה יוד בין דלת לנון דאין לזה דין חסרות ויתרות להקל בו דכאן היוד נעה והוא ברור:

וכן הורה לפסול ס"ת שבפ' ראה היה כתוב בו ועבדוך בוי"ו בין דלת לכף אע"פי שהיא נחה לפי שמשתנה ביותרת זו:

(חינוך בית יהודה סי' ד' וה'):

יח **יצא** לישע ס"ת שנדבקה אות א' לתגין של אות אחרת דאף לפי המנהג להוציא ס"ת אחר על דבוק אות באות מ"מ כל שנכתב האות בודאי מתחלה בכשרות ואח"כ נדבקה והאות נכרת ולא נשתנית וכניד"ד כשר הדבר לקרות בו ונא להורידו ועיין למהר"י שיראנו שציין מ"ש הרב דבר משה ע"ש:

(כתונת יוסף סי' ב'):

כתב הד"ט וזה ימים לוא כביר בא לידי ס"ת שאותיותיו היו צרות הרבה עד שאין גופי ראשי האותיות היו מחזיקין התגין ונתחכם הסופר לצמצם תגיותיו עד שעל הרוב הוצרך לדבקן זה בזה ופעמי' היה יוצא בד אחד מגג האות ומאותו הבד היו יוצאים ב' ענפים אחרי' לתשלום מספר התגין ומחיתי ביד מי שהיה רוצה לקנותו מהסופר כי ראיתי אני היותו בלתי אפשר לתקן ושאעפ"י שאם לא יהיו כאן תגין כלל הייתי מיקל בדיעבד כל שאין כאן סופר לעשותן וכאשר כתבתי זה שנתים ושלש לרב אחאי מהרמ"ט נר"ו שנדפס מחדש בליורנו בחבור שלו קראו שפת אמת דף ע"א ע"ב מ"מ טוב העדר טוב ממציאות רע ומש"ה ניד"ד גרע טפי ועתה כל יקר ראת' עיני להרב יוסף אומץ סי' מ"א דגם לו נר"ו נשאל נשאל דוד על זה ולדעתו דעת עליון זה תלוי בזה דמאן דמכשיר בלי תגין מכשיר ג"כ בנגיעה זה בזה והפוסל בזה פוסל בזה ולכן אם יש ס"ת אחר אין לקרוא בו דצריך לחוש לדעת המחמירי' בלא תגין וה"ה אם נוגעים זה בזה ודחה דברי הרב זכרון יוסף בי"ד סי' ח"י עש"ב ואני בעניי אמרתי את אשר שם אלקי' בפי וכנז' ובשותא דינוקא סי' קמ"ז הארכתי קצת יותר:

יט **אסר** לכתוב ס"ת ולהניח מקום השמות חלק עד שילך ללמוד מפי מקובל כוונת כתיבתן משום דכשיבא לכתוב כל האזכרות אחר השלמת כתיבת הספר מחזי כמנומר דכתב שאר הספר יהיה מיושן מכתב האזכרות:

(תורת נתנאל סי' י"א):

כתב הד"ט גם הרב יוסף אומץ סי' א' האריך בזה ומסיק כסברת הרב המחב' אי מחזי כמנומר דאי לא לחזי כמנומר אדרבא ש"ד וזה כבוד שמו הגדול:

כ **סופר** שכתב או' ראשונ' של שם א' ושוב ראה שכתבה סמוך הרבה לתיבה הקודמת יכול למחקה לחזור ולכתוב בריחוק מקום ומק"ו תלמדנו מההיא דפ' שבועת העדות דף ל"ה דאם כתב ש"ד של שדי יכול למחוק ודוקא אם כתב י"ה של הויה או א"ל של אלקי' אסור למוחקן לפי שהן בעצמן שם בפ"ע הן:

(שם סי' י"ב):

כתב הד"ט נראה בפשיטות דמיירי בהקרבת האות לתיבה שלפניה עד שנראות שתיהן כתיבה אחת ע"ל אות יו"ד (ועיין בחי"ד סי' ל' הגהת אות ז'):

כא **אות** א' של אזכרה וה"ה של תיבה אחרת שקצתה כתובה על הטלאי וקצתה על היריעה זמנין דכשרה היינו אם חברו בשעת עבוד דאין לחוש שיתפרד לאחר זמן דמעשה אומן הוא כחבורו ע"י שמים יש להכשיר וזמנין דפסול אם הוא טלאי שטלה הסופר

דמעשה הדיוט הוא יש לחוש שיתפרד ופסול אם מקצת האות על הטלאי ומקצתה על היריעה ובזה השוה הירושלמי דפ"ק דמגילה דקאמר דובקין בדבק ובמס' סופרים אמרו דאין דובקין דזה מיירי במעשה אומן ושרי וזה במעשה הדיוט ואסור:

(שם סי' ל"ב):

כב **אם** האריך הסופר בשיטה א' אות א' כגון אות ד' רבתי של אחד ועי"כ לפי שנזדמנה בשיטה שתחתיה אות למד נכנס צואר הלמד תוך הד' שלמעלה הורה גבר לגרור מקצת רגל הד' ולא הוי כחק תוכות כיון שקודם שהאריך היה בה צורת ד' וכל מה שהאריך עוד הוי שלא לצורך ע"כ רשאי לקצר עד שצואר הל' לא יכנס עוד תוך חלל הדלת:

(וע"ל אות ח' שם):

כג **ס"ת** מגויל שכל יריעותיה תפורות בחוטי גויל במקום גידין וחכמי מודונא פסלוהו ונתקשה לבעל הספר ההוצאה השיב הרב מהטוב דאף שידוע מ"ש במס' סופרים הל"מ לתפור ס"ת בגידין וכו' ועיין בתה"ד סי' נ' דאם לא עשה כן פסול עד שיתוקן מ"מ נראה דעד שימצאו גידין לתקנו מותר לברך ולקרוא באותו ס"ת שכ"כ הבעל העיטור דמותר לתפור בגרדין שעושין מן הקלף והן טליאדור"א כיון דמינו הוא והרב"י כתב דבמקום הדחק יש לסמוך עליו והרב המחבר כתב על זה דדברי חכמי מודונא עיקר כיון דעתה מצויים ומצויים הגידין ואין אצלינו דחק:

(פחד יצחק אות ס' (בלתי נדפס) ערך ס"ת אין תופרין):

כד **ס"ת** שאין ההין שלו כעין דלת ויו"ד רק כעין ריש ויוד האריך והוכיח דכשר לקרוא ולברך עליו והסכים עמו הרב יצחק ברכיה מפאנו מלוגו וכן עשו מעשה בהסכמת רבני העיר:

(שם ערך ס"ת ודין האותיות):

כה **אות** ה' של שם שאכלה עש רגל השמאלי והתינוק קוראה בה"א הביא פסק הרב עפר יעקב שמכשיר אעפ"י שעתה אינה מוקפת גויל וא"צ שום תיקון וכ"נ בהדיא בש"ע א"ח סי' ל"ב סעי' ט"ו וי"ו (וע"ל סי' ב' אות ס"ד) עוד לו שם בשם הרב עפ"י הנז' בדין אות ה' שבס"ת שאין רגל השמאלי מכוונת לסוף הגג שהגג הולך ונמשך יותר וכן אות מם סתומה שבשם שגגה נמשך מאד מהקו השמאלי שהרדב"ז בסי' פ"ב פסל ועיין להרב מעיל שמואל ס"ס י"א דמכשיר ויהיו דבריו של עפ"י לרבני מנטובה הרב מנחם שמשון באזילה והר"ם זכות והרב גור אריה הלוי והסכימו לתקנם אעפ"י שהם אותיות של אזכרות והוסיף ידו שנית על אופן תקנתן דדעתו ז"ל היתה שלא לגרור הגג היתר רק הקו השמאלי ולכתבו במקומו כהלכתו ורבני מנטובה לא השיבו לו בזה אך הרב מהר"י

לוי ואלי השיב שאין לנו לחקור אופן תקנתם בשכבר הרכנה"ג העלה הלכה למעשה בתפילין שהיתה כתובה בו תיבת עשה ב"פ והורה למחוק השניה ולהאריך גג ההא של עשה הא' ואף שתשאר הרגל באמצעיתה הכשיר ולא חש לקמחיה דהרדב"ז ושנה מהר"י ואלי את פרקו וחיזק הוראתו עוד לו שם פסק ארוך מהרב אי"ש גראציאנו ממודונא בדין כף פשוטה שגגה ארוכה ביותר מירכה שפסולה הוא שיש לתקנה במחיקת כל הכף ולא די בגרירת הגג לבד רק גם הירך ועיין למהרי"ל סי' צ"ח והרד"ך בית א' חדר ל' והרט"ז בי"ד סי' רנ"ג סק"ד. עוד לו שם בדין ס"ת מכתיבה תמה של חכם א' מופלג בדורו שהחי"תין שלו לא היו כשלנו ולא כב' זיינין וחטוטרת על גביהן רק כב' דלתי"ן זו כנגד זו וחטוטרת ע"ג וארכה יתר מרחבה (עיין להרב"י בא"ח סי' ל"ו מ"ש בשם ס' יריאים) הנה הר"י בן הרב מנשה חפץ היקל בדבר והסכים ג"כ עמו הרב ישעיה בסאנו והרב אביעד שר שלום באזילא והר"ד פינצי ורבני ויניציאה ושאר רבני מודונא כלם כא' הסכימו דבדיעבד אין לפסול ועיין להרב משאת משה בי"ד סי' ב"ן שבהיותו בפירארא השיב להר"ם באקי לקסאלי לפסול הספר עד שיתקנוהו והשיב על פסק מהר"י בסאנו הנז' שהיה מיקל בדבר ובסוף פסקו כתב שהרב באקי והרב אברהם סגרי הצריכו למעשה תקנת סופר עוד לו שם בענין צורת אות ויו של בריתי שלום שהתקינו רבני ויניציאה שלא תגע בו יד בשום צורה ושכל הצורות מותרות (הכל שם) ובענין צורת וי"ו של בריתי שלום עיין בחי"ד סי' ל' הגהת אות ה':

כו **אם** שרטטו ס"ת בעופרת ונראות האותיות כדבוקות מחמת העופרת הכל תלוי בעיני מראה המורה דאם הדיו אינו כ"כ שחור ודומה לצבע העופרת ראוי להחמיר שלא לקרוא בו בצבור בלי תיקון כ"כ בשם הר"ם ריקאנטי והחזיק על ידו הרב פלטיה מונצילסי שניהם מחכמי פירארא:

(שם ערך ס"ת ודיני שרשוט):

כז **אם** נמצא ס"ת שקצתו של שם הויה יוצא חוץ לדף יש לפסלו ואין לזוז מסברת הרמב"ם שהביא מרן בבדק הבית עלה שפ"ה דס"ל דיש להחליף ונעלמו דבריו מהרמג"א סי' ל"ב ס"ק ב' באופן דבדיעבד נמי פסול וכ"כ הרב גור אריה לוי בהגהותיו לי"ד סי' רע"ו ס"ק ח' ואופן תיקונו שהזכיר הרמג"א בשם הרב מפוזנא הלכתא בלא טעמא הוא ואין לסמוך רק אתיקון להחליף כמ"ש הרמב"ם ויש מקום לומר דאף לסברת הרב"ח והרש"ך שמקילין בדיעבד בקצת השם תלוי בין השיטו' מ"מ כשמקצתו ביני שיטי גריע טפי (שם ערך ס"ת ודיני תליית וכו'):

כח **השיב** לשאלת חכם ורב מלאכי הכהן מליוורנו ס"ת שרוב הסתומות אין בהן ריוח רק כשיעור ט' אותיות קטנות מצומצמות הרבה ויש בעיר ס"ת אחרים עשוים כהלכתן והשיב להתיר ואם היה אפשר לתקנו היה מקום לומר שלא לקרא בו עד שיתקן אמנם כיון שהתיקון א"א הא קי"ל כל כמה דלא אפשר בלא"ה אף לכתחילה דידיה כדיעבד דמי עיין כנה"ג א"ח דף קס"ד ע"א בכללים נפרדי' אות ס' ס"א ס"ב וחינוך בי' יהוד' סי' קל"ו ל"ז ל"ח בענין גט מומר (שם:

כתב הד"ט ועיין ג"כ אצלי בשותא דינוקא סי' ק"ל בענין כלי חרס הבלועים מאיסור אם יש להתיר אחר כ"ד שעות לבשל בהם לכתחלה כשם שבדיעבד אין לאסור אם בשלו בהן אחר מעת לעת ועיין ג"כ להרב זרע אמת ח"ב סי' ט"ל וע"ל סי' י"ט אות ט' ובחי"ד ס' י"ח אות י"ד:

עוד לו שם בשם הרב עפר יעקב במעשה שבא לידו מג' ס"ת שבראש פ' ויצא לא היה בהם צורת פ' של ט' אותיות רק שתים או שלש ואחרי ההתבוננת בדברי הגמ"י ומ"ש הרב לונזאנו באור תורה שלו נתיישב בדבר ותיקן אותן שלא היה בהן חלק רק כדי ב' אותיות אך מה שהיה בו שיעור ג' הניחו כך דכדאי ר"ת דס"ל דשיעור ג' אותיות סגי לסמוך עליו בדיעבד ולזה הסכימו רבני מנטובה:

(שם כט השיב מהר"ם זכות להרב עפ"י הנז' לפסול ס"ת שכתוב בו חמשת במקום חמשה דדוקא בחסרות ויתירות שאין למדים ממנו כגון בסוכות בסכת יש להקל ועיין להרמב"ן בהקדמתו על התורה שהביא דברי רשב"י על ושוסעת שסע ודברי הרדב"ז על ענין כזה. עוד לו שם תשובת מהר"ם ריקנאטי מפירארא להרב גור אריה לוי על דבר ס"ת שנמצא אות ו' חסרה בתיבת אלוה של ויטוש אלוה עשהו והורה גבר לקלוף את ההא ויכתוב אותו על הגרר ואם לאו יקדור ויכתוב ה' כולו על הטלאי וא"צ לכתבו ביני שיטי:

(שם ערך ס"ת מוטעה בחסרות וכו'):

ל **מעשה** בבה"כ א' שביום ש"ת עודם קורים פ' וזאת הברכה הכירו שהס"ת היה בלתי תפירת עמוד אחרון ומ"מ לא הוציאו אחר והשלימו הפרשה בס' ההוא בברכותי' אי שפיר עבדו הביא בתחלה מחלוקת הרמב"ם והרא"ש דלהרמב"ם אם לא תפר יריעה א' אינו מעכב וכ"ש אם לא תפרו עם עמודיו ולהרא"ש ודעימיה דאם לא תפר יריעה א' מעכב ה"ה אם לא תפר העמודי' וכיון שכן דפלוגתא דרבוותא הוא לא שפיר עבדו והיה להם להוציא אחר ולא לקרות ולברך על הספק ובסוף התשובה כתוב הדר הוא דכיון דתפירת הס"ת בעמודיו להרמב"ם אינו אלא למצוה מן המובחר ופסק כן מרן בי"ד סי' רע"ח וקבלו הוראותיו אף לקולא אף שיחלוק עליו מור"ם בפי' וכ"ש בניד"ד שלא באו

דבריו בפירוש דפסול א"כ אפי' איכא ס"ת אחר תפור כהלכתו אין להחזיר את שאינו תפור משום פגמו:

(פני אהרן סי' י"א):

כתב הד"ט אלו דברים שנזכרו בסוף התשובה אין לי ידיעה אם הם דברי הרב המחבר שהשיב לאחר שכתב לו כל הכתוב לחיים או שמשם ולהלן נכתבו לו מאחר כי לא בדברים הראשוני' ולא באחרוני' איכא עידי חתימה וממ"ש במפתחו' יש מקום ללמוד שלא מהמחבר הוא מ"ש בסוף התשובה ע"ש וע"ל אות י"א ועיין לרשב"ש סי' תקע"ט שגם הוא כתב דעמודי הספרי' אינן רק לנוי בעלמא ולא לעכב:

לא **מי** שהיה קורא בס"ת ביום ש"ק וראה אות שין דבוקה בב' ראשיה של מעלה וחד דעמיה ג"כ ראה כמוהו והוציאו ס' ב' ואחר התפלה הלך בעל הספר ופשפש ולא מצאו קרא לש"ץ וחד דעמיה וערער עליהם ולא ידעו מה להשיב אך על נפשם אמרו שהיתה דבוקה ויתכן שע"י משמוש היד נפל הדיו כדרכו בפרט בימי הקיץ שהיד מלוכלכת בזיעה וצוה בעל הספר להוציאו במנחה וגער בהם הרב אחר מנחה על שהוציאהו בלא שאלת חכם דאין ספק דע"י אדם בא התיקון ואף שנעשה בשוגג אסור ליהנות ממלאכת שבת ואף דמצות לאו ליהנות ניתנו הרי מהר"ם די בוטון בתשו' והרב משנה המלך בפ"ה מהל' אישות כתבו דהיינו דוקא דיעבד ולא כהשכנה"ג וכ"ש להרז"ה דס"ל בפ' ראוהו ב"ד דדוקא מצוה דאורייתא לאו ליהנות וכו' ולא דרבנן וקס"ת בצבור מדרבנן היא (ועיין הרשב"א סי' תשמ"ו הפך מהר"ם ומ"ל והרז"ה הנז') ותו כיון דאיתחזק איסורא כל שהוציאו הדיו הו"ל חק תוכות וצריך תיקון ואחר ימים נודע הדבר שאחר התפלה הלך לבה"כ בחור א' קרובו של בעל הס' הוא לבדו ולא נודע מה עשה בו ואם אמת הדבר שתקנו במזיד או ע"י הערמה היה מקום לאוסרו עליו עולמית לקרוא באותו ספר:

(קול אליהו סי' ח"י):

כתב הד"ט ולעד"ן דאיהו נמי לודו דבמחיקת האות וכתיבתה מחדש דשרי אף למי שתקנו דפנים חדשות באו לכאן ומ"מ נקוט מיהא דלאותו שבת ודאי אסור לקרוא בו ועיין להרב חיים שאל ח"א סי' ע"ד אות נ' דסתר תשובתו ודאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן ועיין ג"כ להרב נ"ב ס"ס ע"ז דיש ג"כ ללמוד מהם לכאן דאין מקום לפסול הס"ת בנידו"ד:

לב **ס"ת** שנמצאת בו פ' והיה כי יביאך חלוקה לשתים דהיינו מוהיה כי יביאך עד מבית עבדים פרשה אחת ומן ויהי כי הקשה וכו' פ' אחרת כתב הרב ז"ל שבקש ולא מצא תלמוד או פוסק או מפרש שיאמר שתהיה חלוקה לשתים זולת ר' שמשון המכונה ברוך

שאמר וחזר בו משמועתו ופסל להבא וצעק על שעבר שכתב כמה פרשיות בתפילין בחלוק פ' הנז' לשתים ושד' פרשיות שבתפילין אמרי' ולא חמש וממילא צריך לתקן הספר כי טעו' סופר הוא והוא פשוט:
(מקור חיים (כת"י) מהרב חפ"ף סי' א'):

סימן ח דיני בה"כ ותשמישי מצוה וקדושה

אות א' **בגד** אשה מוזהב וחשוב אם מותר לעשות ממנו מעיל לס"ת כיון שנשתמש בו הדיוט כבר בחדושיו לא"ח סי' קנ"ג סעי' פ"א לחלק יצא בין בגד חשוב שלובשתו לפרקים לבגד שלובשתו בקבע וכן בין שמשנין צורתו הראשונה בשינוי דלא הדר דיש להתיר ושכן נוהגין בעיר ליוורנו והביא בידו דברי הרב חות יאיר:
(בני יהודה דף ס"ז ע"א):
כתב הד"ט ובשותא דינוקא סי' נ"א שנשאלתי על זה נשאתי ונתתי לע"ד על כל דברי הרב חו"י הנז' ועל כל פרט מפרטיו ואחר עדן ועדנין יצא לאור ספרו של הרב טוב עין וראיתי שם בסי' ח"י אות מ"ש בשם הרד"ק בהגהותיו כ"י וסמך גם הוא ידו החזקה עליו שאין להקל וכמ"ש כבר במחבר שלו ע"ש ותבט עיני ג"כ מ"ש הרב ושב הכהן סי' ה' דהאריך להוכיח דאף אם לא נשתמש בהם הדיוט כיון שעשאם לצורך הדיוט אסורים לגבוה ודחה כל ראיות הרמג"א ע"ש:
ב **אם** בלו מחצלאות של בה"כ מותר למכר' ולהוציאם לחולין ולהפקיע קדושתם על החדשות ועמודי ס"ת הבלוים ונפסדים פשיטא שמותר להשתמש לס"ת אחר ואין לך עילוי גדול מזה שהיו מקודם בס"ת פסול ועכשיו בכשר (יכין ובועז ח"א סי' ס"ט):
ג **הדר** א' שנשתמש למרחץ ורחצוהו וסיידוהו בסיד לא הועילו בתקנתן כלום להשתמש בו לבה"כ ודין בית הכסא יש לו שאעפ"י שפינו ממנו הצואה מ"מ כיון שנדחה שעה א' שוב אינו נראה אמנם בבית המקוה מותר להתפלל שם אעפ"י שעדיין משתמשים בו דמרחץ לחוד ובית המקוה לחוד (בית יהודה ח"א סי' י'):
ד **אסר** להדליק הפיפ"א מנרות בה"כ אף למאן דשרי להדליק נר של חול מנר של בה"כ דהתם איכא למשרי משום תנאי ב"ד דהדלקת הנר מסורה לכל ולכן מעיקרא תנאי ב"ד הוא שלא יבואו לידי מעילה אבל בהדלקת הפיפ"א אין לומר כן (שם סי' כ"א)
כתב הד"ט מ"ש הרב המחבר אבל בהדלקת הפיפ"א וכו' דמשמע שיהיה בזה משום מעילה צריך לכוין שמועתו נאה במאי דקי"ל דשלהבת לא נהנין ולא מועלין כדתנן בפ"ה משנה ה' דביצה וכבר כשבע שנים נראתה אלי קסת הסופר ספרא דמארי טב הוא וטב

ליהוי ליה צ"ד הוא דמחדדן שמעתתיה דשרטט וכתב על מאמר סתום לבעלי התוספות דשבת דף כ"א ד"ה שמחת בית השואבה שאני ששאל ממנו בן חכם שאלת חכם והשב השיב לו כמצות הבן על האב ואלי היה הדבור להשים עין עיוני החלוש עליו ולחוות דעתי החלושה והשבתי לע"ד ככתוב אצלי בשותא דינוקא סי' קנ"ג ואם מעט היא הכל לפי מה שהוא אדם מועט שאינו בא במדה ואין כאן מקום להאריך:

ונחזור לענייננו לדין של הדלקת הפיפ"א הנז' ועיין להרב זקן אהרן סי' קפ"ז דשפתיי ברור מללו להדליק מנר של בה"כ נר של חול שלא לצורך מצוה אסור ואם הדליק למצוה מותר אח"כ להשתמש לאורו דרך חול ונרות בה"כ להאיר להם ללכת לביתם וכ"ש ללכת לבה"מ ששלוחי מצוה הם מותר ואם קנה נר מבה"כ ופרע הוחלה קדושתו אבל לקחת נר למלאכתו ואפי' למצוה כגון לבדוק החמץ או לקרוא אגדה או להבדיל אם לא נתן מעות אסור ול"ד לליל פורים ומוצאי יה"כ מפני שנרות אלו לצורך בה"כ הובדלו להאיר לקהל להתפלל לקרוא ק"ש ותפלה וכן להאיר להם ללכת בביתם צורך בה"כ הוא אבל כשיראו בביתם יכבוהו או יתנו שווים ויעשו בהם מה שירצו שאז פקעה קדושתם ע"ש ופשוט הוא דעד כאן לא באנו לחלק רק כשהנר של בה"כ הוא של קדש אמנם אם של יחיד הוא שמביאו בבה"כ דרך משל בעי"כ כדי שיהיה דלוק ביה"כ ולהוליכו לביתו במוצאי יה"כ כדי להבדיל עליו אין ספק דמותר גמור הוא להשתמש בו לכל חפציו דאנן סהדי דכל יחיד ויחיד לא הקדישו רק לשעתו וע"מ כן להשתמש בו אחר זמנו וכן המנהג פשוט פה פירינצי שיחידי עם קדש מביאין נר ליה"כ בבה"כ או פורעין לגבאי שיווי השמן ליום ולילה א' ויותר ובליל מוצאי יה"כ כל יחיד שהביא או שפרע מוליך אם ירצ' נרו בביתו ומבדילין בו ואח"כ עושי' ממנו את אשר יחפצון ואין פוצ' פה ומצפצף על זה ועיין דוגמא קצת לזה להרב חות יאיר סי' נ"ט בדין בעה"ב המיחד חדר א' לאורחים להתפלל בו בימים נוראים ובין הזמנים הבעה"ב אוכל ושות' שם ועושה בו דברים של חול דפסק דאין בו איסור כלל ועיין ג"כ להרב בני יהודה דף ס"ז ע"ב שכתב שהוא דבר פשוט ושכן ראה בעיר ליוורנו קצ' גבירים שאין בהם כח לילך לבה"כ או לישיבו' ויש להם מנין קבוע להתפלל בבית' בעשרה בכל יום ולא עלה על לב אדם שינהגו קדוש' באותו הבית ע"ש וכן יש לדון בנרות הללו שהזכרנו שאעפ"י שמביאין אותם בבה"כ אינו אלא להם ג"כ וליקח אותם לעת צרכם ואדעתא דהכי דוקא מקדשי' אותם מתחלתן והוא פשוט:

ה **מי** שיש לו ב' מקומו' בבה"כ והוא יושב במקו' א' ואמר לחבירו לישב במקום הב' שלו ולא הזכיר לו שום שכירות ואחר זמן תבעו לדין לשלם לו השכירו' אך הבל יפצה פיהו (מקום שמואל סי' ל"א):

ו **מי** שיש לו עטרת זהב או כסף של ס"ת שבורה וקטנה ורוצה להחליפה באחרת יותר גדולה וליתן את שלו ולהוסיף בדמיה מכיסו נגד שווייה של גדולה והמוכר הגדולה רוצה לשבר ולהתיך הישנה כבר נתפשט המנהג להיתר והנח להם לישראל (שמש צדקה סי' י"ג וי"ד):

כתב הד"ט גם הרב יכין ובועז (הבאתיו לעיל אות ב') הסכים להתיר בכיוצא בזה ועיין להרב אורח צדיק סי' א' ולהרב ב"ד שלמה סי' י"ג ולהרב זרע אמת ח"א סי' כ"ג ועיין להרב פחד יצחק אות מ' ערך מעלין בקדש (בלתי נדפס עדיין) דמסיק דכל דבר שמותר למכרו כגון להשיא וכו' וכיוצא יכול הקונה לעשות ממנו מה שירצה ועיין ג"כ להרב בית דוד סי' ס"ד ולהרב בכור שור דף קי"ו ע"ג דהחליט בראיות בכל כיוצא בזה דאעפ"י שאינן ראוין עוד לתשמישן מ"מ טוב לגנזן מלהשתמש מהן לקדושה קלה ע"ש ואפשר דגם הוא אזיל ומודה דמכירה לחוד דפקע קדושתיה מיניה וחיילא על חליפתיה ושרי ותשמיש לחוד דאכתי בקדושתיה קיימא ואסור ועיין להרב עולת שמואל י"ד סי' י"ב שהחליט להתיר מכיר' התיק של קמיעין אאת"ל דהקמיעי' עצמן צריכים גניזה:

ועיין להרב פרי הארץ ח"ב סי' ג' בדין עמודי ס"ת שיש עושים כותרו' העמודים מעצם לבן ויש עושין מעץ ומפתחים בהן פתוחי חותם וממלאין הפתוחים מעצמות הנז' דנחלקו בהן הרב רפאל טריויס דס"ל דתשמישי קדושה הן ואסור להורידן והרב יעקב אלגאזי ס"ל דאינן תשמישי קדושה ומותר להורידין ונשלוח דברים להרב נסים חיים משה מזרחי ודן את הדין דכיון דמחוברין חבור גמור הכותרו' בעמודי' המחוברין לס"ת ולצרכו עשוים כדי שיעמדו היריעו' ביושר ולא יהיו עולין ויורדין בעמודי' אחור להורידן ואין לדמותן לרמוני ס"ת של כסף וזהב דשרי שאינן דבוקים לס"ת ואפי' להחליף הכותרו' שלמעלה להניחן למטה נקרא הורדה ומתורתו של המג"א סי' מ"ד סק"ג בענין תפילין למד כן ע"ש ובא אחריהן הרב המחבר והאריך קצת ומסיק לאסור כסבר' הרר"ט והרנח"ם הנז' ע"ש.

ז **מקום** הדוכן יכולים לשנות מאמצעית בה"כ ולעשותו מן הצד:

(זרע אמת ח"א סי' כ"ו):

כתב הד"ט אך מקום ההיכל ראיתי מקפידים על זה שלא לשנות שכן באנקונא עיר מולדתי שהיה צר להם הב"הכ של ספרדים והוצרכו להאריכו ע"י חדר א' שסמוך לחומת בה"כ ששם ההיכל והפילו החומה מכאן ומכאן להיכל להכנס בחדר הנוסף והניחו

ההיכל במקומו וכן עשו פה פירינצי ג"כ בבה"כ של ספרדים אלא שאע"פי שהניחו ההיכל תלו ומקומו זאת ועוד באותו החדר שהוסיפו עשוי היכל שני בכותל מזרחי של החדר והניחו בו ג"כ ספרי תורות ושפיר עבדו שע"כ נצולים המתפללים באותו החדר ממקצת חשש הפיכת פנים מכותלו של היכל דעד כאן לא פסק מרן בסי' צ' סעי' ז' דמותר להתפלל בבות הסמוך לבה"כ ופניו כנגד א"י ואחוריו לכותל ביתו שהוא כותל בה"כ רק מטעמא שאינו ניכר שמחזיר פניו מבה"הכ אבל בני"דד שהיה ניכר שמחזיר פניו מההיכל היה מקום לחוש קצת ולהחמיר אמנם עתה שגם בחדר הנוסף יש להם היכל וס"ת ופניהם כנגדו פשיטא שאין עוד חשש ומסתמא בהוראת חכם עשו כן ואפשר מהטעם הנזכר:

ואף שהרב ז"א דחה מאי דהוה ס"ל לשואל שהדוכן ג"כ קנה מקומו קדושתו אין דחייתו שייכא למקום ההיכל שלנו שאינו עשוי לשמירת הספרים בלבד כי גם לכבוד ולתפארת מקום תורתו הקדושה כי על כל אלה כמדומני לע"ד דקנה המקום קדוש' ההיכל שגדול כבודו מקדושת שאר בה"כ ותבלין קצת מצאתי לזה ממ"ש הרמג"א סי' קי"ג ס"ס קל"ז בשם מהר"ם מלובלין בדין בה"כ שהתיר למכור מפני העובדי כוכבי' שמעכבים לחזור לבנותו ושיש לחוש שאם ישאר פנוי יבנו עליו בית תפלתם דמ"מ לרווחא דמלתא ישאירו מקום ארון הקדש פנוי ויעשוהו גן ירק שאינו מכוער כ"כ כתשמישי' אחרי' ע"ש ואף שראיתי להרב אליה רבה שם דתמ' על המג"א במה שהבין מדברי הרמ"ם ולדעתו לא גרע בזה שאר בה"כ ממקום הארון מ"מ כ"ע ידעי רב חיליה דהמג"א וכיון לדידיה גם הרמ"ם חילק ידע כנז' ואפי' בדלא אפשר לחזור לבנותו א"כ יש מקום בראש לומר דמש"ה מפקפקי' שלא לשנות מקום הארון אם לא על צד ההכרח ודוחק גדול שוב ראיתי ג"כ מ"ש הרז"א הנז' בסי' כ"ז וגם בזה לא מצאתי לע"ד הכרע על ארון שלנו שאינו עשוי כאנדרונא ולא עוד אלא דמייתי מ"ש הא"ר הנז' על המג"א ומה שהצריך עיון בסקי"ד דמשמע דאיהו נמי מפקפק במקום מושב ס"ת אי חמיר משאר ההיכל ואף דהרז"א נר"ו כתב בדרך אפשר דאולי הא"ר לדידי' דהמ"גא קאמר וליה לא ס"ל מ"מ העד העיד בנו האיש אישי כ"ג דמ"ש בעטיו של נחץ כתב מבלתי יכולת לברר הדברי' ולא התיר בניד"ד רק על העמודי' של ארון בהיותם דבר מופלג מההיכל אך על מקום מושב הס"ת לא הכריע להקל אדרבא הביא בידו החזקה סברת הרב"ח שם דמחמיר בחלל עצמו שמניחי' בו הספרי' משאר מקום הארון וכיון שכן מאן דקפיד אהא שלא לשנות מקום ההיכל נר' ודאי דלא משתבש ואין מזניחין אותו וכן העיד לי עד נאמן כתרי ומאה שלא הפילו כל הכותל של היכל בעיר מולדתי לפי שמיחה בהן נשיא ישראל הרב בית אברהם זצ"ל

ששם היה אז נוהג נשיאתו ושוב כתבתי להרז"א נר"ו הנז' והשיבני דבר בעטו עט דודים באורך קצת לעשות סמוכות של ממש לסברת מאן דלא קפיד לשנות מקום ההיכל ומ"מ סיים והחליט דאפ"ה מידי מחלוק' לא יצאנו שעל כן אומר כי טוב להחמיר ועיין לרמ"ז באגרותיו סי' ל"ז דלמד ממור"ם בשם מהרי"ל שאפי' מדרגות של ארון הקדש קדושתם חמירא משאר קרקע של בה"כ ע"ש:

ח **כל** כתבי הקדש חוץ מס"ת מותר לאוחזן בידו בלי מטפח' והביא ראיו' מתו' דשבת וחגיגה דכ"ד וחולין ל"ד ד"ה מצי ומהרמב"ם ושאר פוסקי' שפסקו דמטפחת התפורה לס"ת מטמאה את הידים ומכלל דאין טומאות ידים תלויה בנגיעת ערום וכו' גם הביא קצ' ראייה מברייתא דב"ב דף י"ד דמשמע משם דבכל הספרים אין עושין לה' רק עמוד א' ובס"ת ב' עמודים כדי שלא יצטרך כשרוצה לגלול ס"ת ליקח מטפח' כיון שאסור לאוחזו ערו' משא"כ שאר כתבי הקדש די בעמוד א' שאם ירצ' לגללו מותר לאחוז בהם אפי' ערום:

(וע"ל סי' ז' אות י"א ול' מ"ש שם) (שב יעקב א"ח סי' י"א):

ט **נתיחד** אליו הדבור ממר אביו וכתבי קבל' דרמוני' של ס"ת חמירא קדושייתהו מקדוש' תיק של ס"ת ונ"מ לענין הורדה והעלאה:

(ב"ד של שלמה סי' י"ג):

י **נטה** לזכו' הרוצ' לבנו' כנגד חלונו' של בה"כ דדי לו להרחיק ד"א ושלא כדע' האגוד' הביאו מהרי"ק בא"ח סי' קמ"א דאסר לפי שבה"כ צריך אור גדול דליתא דדבר כולל הוא ההרחק' ד"א בכ"מ בין שאורה מועט בין שאורה רב:

(משפטי' ישרי' ח"א סי' י"א):

כתב הד"ט ועיין להרח"ש ח"א סי' ר' ומהר"א ן' ששון סי' קצ"ב:

יא **וילון** מיוחד לפרוכ' שעליו צורו' מצויירו' בצבעוני' ויש מי שערער בדבר אין ערעורו ערעור כיון דמצוייר בצבע ולא הוי בולט ולא שוקע וכבר כתב מהר"ם הובא במרדכי פ' כל הצלמים דמה שאסורי' בצורת חמה דוקא בשוקע' משום דבשמי' שוקע' ועיין בא"ח סי' צ' ובהרא"ש כלל ה' סי' ב' ובתשוב' מהר"י מטראני ולחם רב סי' ט"ו:

(כנס' יחזקאל סי' י"ג):

ועיין להרב זקן אהרן סי' קט"ו יב **כתבי** הקדש שמתרבי' בכל שנ' ושנ' הקרועי' והבלואים כשמנקי' הבתי' לימי הפסח ואין עליות בה"כ מספיקו' לכלן ובפרט שיש לחוש ח"ו לסכנ' שריפ' ונתנו כתבי הקדש לימים שעברו תוך חביות גדולו' ונתנו אותם בבה"ק ונגנבו כלם או רובם עי"ג ובאו לידי ביזיון גדול עד שמקנחי' עצמן בהן פסק הרב רישד

מפראג להתיר לשרפן מעט מעט בצנעא תוך כלי חרס או אבני' ולהצניע האפר עד מו' ח"ו איזה חכם ואז יגנזוהו בגומא אצל ת"ח ודוקא בס"ת חליל' לשרפ' או לאבד' ביד כמבואר בסי' קנ"ד בא"ח ובי"ד סי' רפ"ב ונחלק עליו הרב המחבר והראה דמה שאסור בס"ת אסור ג"כ בכתבי הקדש הנדפסי' והשיב על דברי הרב חו' יאיר שהקל בנדפסי' לפי שהמדפיס עובד כוכבי' שאין הדבר כן ועיין להרב מ"ב סי' צ"ט דס"ל דיש בהן קדוש' ולכן לא שקט' דע' הרב המחבר לשרפ' כי הארץ רחב' ידי' לקבר' בכלי עץ ואף דבש"ס קאמר בכלי חרס דלאו דוקא ואם א"א בקברות יקברו' בקרקע ע"ש:

(שם בי"ד שלו סי' ל"ז):

כתב הד"ט ועיין להרב ס' החסידי' סי' רמ"ט שאין להתפלל בספר שכתב סופר רשע שאין קטיגור נעש' סניגור ועיין להר זקן אהרן סי' קס"ט ולהרב בני חיי י"ד סי' רפ"א שאס' להתפלל בסדורי' הנדפסים ע"י עובד כוכבי' ומהר"י ן' פורנא דח' שם כל ראיו' האוסרין והתיר ומ"מ מדברי הרב ס' החסידי' הנז' נרא' בודאי שיש לחוש וכ"כ ג"כ הרב עין זוכר אות א' דף י"ד ע"ש ולא זכר שם מ"ש כאן הרט"ז ועיין ג"כ בספרו כסא דוד דף ע"ד ובספרו יוסף אומץ סי' ט"ז אות ה' ועיין להרב מ"ב הנז' דתפס במושלם כסבר' הרמ"ע דהדפוס ככתיב' ממש ושיש לכל דברי הקדש הנדפסי' דין כתיב' ממש כדין נכתבו בקולמוס ומ"מ בסי' ק' שלאחריו הביא ראיו' להתיר לחתוך מגליונותיהם כמו שעושי' האומני' דדוקא בס"ת ותו"מ איכא קדושה גם בגיליונותיהם ולא בשאר ספרי' ע"ש וכבר צווחו ככרוכיא על דבר האומני' המשתמשים מדפי כתבי הקדש הנדפסים שחותכי' אות' ומדביקי' ג"כ אותם בדבק בתחלת הספר וסופו וע"ל סי' ל"ו או' אחרון ובחי"ד סי' כ"ו או' כ"ד ועיין להרשד"ם בחלק י"ד סי' קפ"ד ולהרב מר וקציע' סי' קנ"ד ולהרמ"גא סי' קנ"ד סס"ק י"ד ובסי' של"ד ס"ק כ"ד ולהרב פחד יצחק או' כ' ערך כתבי הקדש ולהרב בארו' המי' סעי' ג' ולהרב דבר משה ח"ג סי' ה' ולהרב גט פשוט סי' קכ"ה ס"ק ט"ו ולהרב דברי דוד סי' מ"ז דס"ל דאף מה שמדפיסי' לדוגמא בעלמא להגיהם מטעיותיהם נקראי' פרו"ואש חייב לנהוג בהם קדוש' ואסור להשתמש בהם לדברי חול ולאבד' בידים ע"ש ראיות נצחות ועיין להרב אור נעלם סי' א' הבאתיו לקמן אות י"ט שגם הוא החזיק דבשמות הנדפסי' יש בהן דין כתיבה ממש ויש בהן קדוש' אף אם נדפסו עי"ג ועיין ג"כ להרב משבצות זהב סי' של"ד אות י"ד דתפס בפשיטו' דהמטבעות שאינו יודע אם טבעום לשם ע"ז י"ל שמותר לשנו' ולהתיכן דלא נכתב בקדושה ומיהו אם נטבעו בקדוש' דפוס הוי ככתיב' וכ"כ ג"כ בס"ס שנ"ב ועיין להרב זרע אמת ח"ב סי' קל"ג דמסיק גם הוא לאיסור לשרוף דפי כתבי הקדש הנדפסי' ושצריכי' קבור' ואפילו

בתוך שקי' או תיבו' סגי אבל לא במפוזרי' והקש' על הרב ב"ד שבחי"ד סי' קמ"ה התיר לנהוג מנהג בזיון בנדפסי' בכתב רש"י גם הרבה להשיב על דברי הרב באר שבע סי' מ"ג דמחמיר לקבר' בכלי חרס דסתר דידי' אדידי' בסי' ל"ח וסתר ג"כ דברי הרב כנס' יחזקאל דבעי קבורה בקרקע בעומק ג"ט דליתא דבטפח א' נמי סגי ע"ש שקיי' במקצ' וסתר במקצת הוראת הרב כנסת יחזקאל הנז' ועיין ג"כ להרב אהל יוסף סי' ב' שכתב דשותא דמר הרב חמדת ימים לא ידע דבחלק של שבת דף צ"ה התיר לשמש מטתו בבית שיש בו ספרי דפוס מקרא והגדו' ופוסקי' בפריס' עליה' סדין בעלמא דאין הדב' כן והג' שהמיקל יש לו על מה לסמוך לפי מ"ש הרב סם חיי ס"ס ס"ד וחד דעמי' הר"ר בן שאנגי בסוף הספ' ליתא להא ומן הדין נמי אסור אעפ"י שהם של דפוס ע"ש דבריו ומדי עברי בתשובתו ראיתי שכתב בתוך דבריו שבימי הראב"ד כב' הי' הדפוס בעולם ונדפסו כמ' ספרים שהיו מלפניו וכו' ע"ש ואני אומ' דאח' הס"ר שגג' יצא' מלפניו כי המצא' הדפוס לפי מ"ש חכמי עמנו וחכמי הנוצרי' לפי הסכמ' כלם היא מאוחר' להראב"ד קרוב לשלש מאו' שנה עיין להרב שם הגדולים ח"ב תיב' גמרא ובאו' א' סי' ז':

יג **בה"כ** צריך שיהא גבוה יותר מכל הבתים שבעיר ואם יש בעיר בתי עובדי כוכבים שהם גבוהים הרב' אף לישראל מותר אם אין בעיר חצר מיוחד לישראלים שאם יש לה' חצר מיוחד דין החצר כדין עיר אחרת ואסור אף שבעיר יש בתי עובדי כוכבי' גבוהי' הרבה ואם אין הישראל רשאי לבנו' להגבי' ולהשפיל יעש' בבה"כ איז' דבר היכר למעלת בה"כ מנכסיו להעלותו בעילוי האיכו' אם לא בכמות:

(מכתם לדוד סי' ה'):

כ' הד"ט וזה לי עשר שנים שנשאלתי מהרי"ף נר"ו מ"צ מפאדובא בדין מי שהי' רוצ' לבנו' גג ביתו גבוה כגגו של בה"כ אך הגג הי' בשו' ולא בשפוע כשלנו באופן דרוב הגג ככלו הי' גבוה מגג בה"כ שהיה במדרון כי לא היו שוים רק בתחילתן ומיד שמתחיל של בה"כ לשפע הרי היה נמוך מגג ביתו שהיה מתמיד והולך בלי שפוע וכדי להשתמש בו כגגו' דורו' הראשוני' והי' רוצ' לעשות גזוזטרא של ברזל סביב הגג לנוי ולמעקה ובא לימלך אם יתירו לו חכמי' כיון דראשי העמודי' והאצטבא היו גבוהי' מבה"כ והוכחתי לע"ד דאורויי נמי מורינין שיוכל היחיד לעשו' כרצונו וכ"ש אם כבר נעשה מעשה דאין מזניחין אותו עיין בשות"א דינוקא שלי סי' קמ"ח:

יד **מי** שסמך בנין ביתו לכותל בה"כ אין ספק שבאותו החדר יכול להשתמש בו כרצונו אפי' תשמיש מגונה וכ"ש לישן בו דאף בעליה של בה"כ דתשמיש גנאי ודאי אסור מ"מ שכיבה גרידא מותרת ועיין בחי"ד סי' כ"ו אות ט"ל:

אמנם בכותל עצמו המפסיק בין חדרו לבה"כ פשיטא שאסור להשתמש בו אפי' תשמיש שאינו של ביזיון ואף לנתוץ מצדו של חדרו אסור כמו מצד פני' וכ"ש לחוק בו ולעשות שם כמין ארגז אם כל הכותל נבנה לבה"כ ואין רשות ביד הק"קי למוכרו ולהוציאו לחולין דכל זמן שבה"כ עומד בתשמישו בקדושתו קאי ואינ' נפקע' ואם הכותל בתחלתו נבנ' בשותפות בעל החדר אז יש לדון מחצה על מחצ' ויכניס בתוך שלו דוקא ולא יותר ואפי' לתקוע בו מסמר לתלות בו דבר של חול אסור:

(שאלת יעבץ ח"ב סי' נ"ד והנמשכים):

כתב הד"ט גם במר וקציעה שנו בהשמטותיו לח"ב דף פ"ט ע"ג הביא ראיה מרפ"ק דתמיד דתנן התם ב"א ישנין שם וכו' דשינה לחוד שרי:

(ועיין להרב חיים שאל סי' נ"ו ובברית עולם שלו סי' תתי'ב):

טו **כתבי** הקדש אסור למכרן לעובדי כוכבי' אא"כ היה יכול לקנותן במקו' אחר והאריך ג"כ באיסור לימוד תור' לעובדי כוכבי' ובדוחק יש להתיר משום איבה וסכנה ועיין להרב של"ה במס' שבועות דף קפ"ה ע"א ולהר"ש דאסרו לשנו' להם את הדין אף מפני הסכנה וחייב למסור עצמו עליה אמנם הרב המחבר דחה דבריו ע"ש (ועיין בחי"ד סי' כ"ו אות ל"א:

יו **בה"כ** של יחיד אין עליו דין בה"כ לענין מכירה ויכול למכרו ולעשו' ג"כ בו מה שירצה ולסתרו ולשנותו ככל אשר יחפוץ ואין המקו' מקודש אא"כ יקדישנו בעליו לצמיתות לדורותיו:

תשב"ץ ח"ד טור א' סי' ז'.

ונראה דכל שראוי לתשמיש בה"כ המקו' מקודש ולא מבי' ששוכר מהעובדי כוכבי' ועיין להרב יעבץ ח"א סי' ט"ו שלא כדע' מהרי"ח ע"ש:

(יד אליהו סי' מ"ח):

יז **מותר** למשכן חפצי כסף של קדש להבטיח בלבד למלוה ושלא ישתמש בו כלל:

(בית דוד סי' ס"ד):

יח **קיים** דברי בכנ"הג סי' קמ"ז בדין מי שקנה מצוה א' לשנה ואחר איזה חדשים מת דצריכים יורשיו לפרוע שכר המצו' במושלם ואם ירצו למכרה לאחר אם יוסיף יוסיף להם ואם יפחות יפחות להם והשיב הרב המחבר על מה שהוקשה להרב אמת ליעקב הל' מצות ס"ת סי' א' ממ"ש הר"שך בח"מ סי' של"ד ס"ק ל' ע"ש:

(אגורה באהלך דף ה' ע"א):

ועיין להר' עול' שמואל סי' ה' במי שהחזיק בפתיחת ההיכל מכח שאביו הי' פותחו יותר מעשר שני' וגם הוא החזיק בה יותר מי"ב שני' ושוב באו מערערי' שימכר המצו' לנותן יות' העלה דאין ביד' רשו' למכור):

יט **אסר** איסר לכרוך בכרך א' חמשה חומשי תורה בסדורי התפלות שנדפסו אפי' ע"י אומנים עובדי כוכבי' דהדפוס הוא ככתב לגמרי ויש באזכרותיהן קדוש' כמו אם נכתבו וה' חומשי תורה קדושים יותר מהתפלה אעפ"י שאינם עשוים בגלילה מ"מ מוקדשים הם בעשר מעלות מתפלו' ומחזור קינות ופיוטין ואיסור גמור הוא לכרכן ביחד:

(וע"ל אות י"ב) אור עולם בסי' א':

כ **מי** שנתן חדר בביתו לבה"כ וישבו כל א' וא' במקומו שייחד להם בתחלה ולאחר מיתתו קם בנו תחתיו והניח לכל א' וא' לישב במקומו ולאחר ימים נתעורר הבן להעתיקם ממקומם אינו רשאי שכבר החזיקו הקהל במקומתם למושבותם (שם סי' ג'):

כא **בה"כ** שקנו הקהל ב' חלקים לפי הערך ושליש על ראשי בתים איך יתחלקו המקומות האריך בראיות והעלה להלכה דכיון דהוא מילתא דליכא פסידא ורווחא כולי האי רק איזה יתרת דכבדא להושיבן דרך כבוד עשרם כפי מה שהוציאו להוצאת הבנין ובזה כל אחד וא' ישב במקומו בשלו' ועיין בתשובת הרב"ח סי' ו' בנדון כיוצא לזה ועיין לדרכי משה בטח"מ סי' קס"ג בשם מהר"ם מפאדוב' סי' מ"ב ועוד לו שם בסי' מ"ד ואף שנראו' סותרות אהדדי חילק ידע בין עיר שיש בה מנהג לשאין בה:

(שם סי' ד'):

כתב הד"ט ובענין פרעון שכירות בה"כ ראיתי להרב מקור חיים סי' ג' מ"צ באנקונא בשנת שנ"ט שהוכיח במשור דאקרקפתא דגברי מונחת אלא שראוי לעשירים לוותר קצת על העניים וכן הסכימו שם הרבנים הרב מהללאל ידידיה והרב אברהם דיל פיניו והרב בנימין נחמיה גאליקי והרב יוסף חילי:

כב **בני** חברת ג"ח שהוחזקו לתלות פרוכת שלהם בכל מתנת יד לפני ארון הקדש ונתישן הפרוכת ונתבלה ונקרע' ולא היה בבני החברה איש א' מהם שיעשנה מחדש אף שהיה לאל ידם ולכן החזיק ראובן אח"כ ותלה הפרוכת שלו בכל מתנת יד ואין מוחה בידו ולאחר זמן נפטר ראובן ונמכר כל אשר לו ובתוכם גם הפרוכ' הנזכר למקו' אחר ונתעורר שמעון וקנה הכפור' השייכ' לפרוכ' הנז' ועש' לו גם פרוכת מהודרת ותלאה כמה שני' הפרוכ' והכפור' בכל מתנת יד בלי מחאה ואח"כ קמו איזה אנשים מחברת ג"ח הנז' ורוצי' לזכות מחדש לעשות פרוכת חדש ולתלותה בכל מתנ' יד כאשר היו עושים מלפנים ושמעון מעכב על ידן ויצא שמעון זכאי בטענתו דאבדו בני החבר' את

חזקת' כיון שלא חדשוה בזמנ' שהיו יכולי' לעשו' דאמודי' היו ועיין בתשוב' הרב באר עשק סי' ה' ולהרב שער אפרי' סי' ס"ג:

שם סי' ו':

כג **נסתפק** בתחלה בשיעור רחב' של מחיצה להתיר תשמיש לפני תפילין וס"ת ושאר כתבי הקדש וכיוצא כגון לפני חמץ של עובד כוכבי' ומזלות בפסח והדר פשטיה ממתני' סוף פי"ג דנגעים דעושים מחיצה למצורע הנכנס בבה"כ גובה עשרה טפחים על רוחב ד' אמות וטעם הדבר פירש הר"ש משום שהוא שיעור של תפלה ועוד דזהו שיעור מושבו של אדם:

מוצל מאש סי' מ"ו:

כתב הד"ט ואני בעניי לא זכיתי להבין מה זו ראיה למחיצ' לפני חמצו של עובד כוכבי' ומזלו' ודבר קטן יש לי לשאול אם ע"י ד"א רוחב עדיין יראה לחוש הראות חמצו של עובד כוכבים ומזלות מא' מן הצדדין היתכן דליסגי בהכי והלא כיון דעיקר' של מחיצה זו אינו אלא כדי שלא יראנו וישכח ויאכלנו והא מתחזייא ואי לא קפדינן לחזותא דמלתא ובהיכירא סגי א"כ ליסגי בכל דהו ואמאי רוחב ד"א דוקא ומה לן שיעור מושב האדם לענין זה ודכוותה נמי גבי תשמיש המטה היה נרא' דבד' טפחים לחודייהו נמי ליסגי דרשו' אחר מיקרי כדאמרי' בעירובין דף ע"ו ע"ב ודף פ"ז ע"א וכיון דמחיצת עשרה ברוחב ארבעה חולקת הרשויות כן היה נראה דסגי לחוץ להתיר תשמיש המטה ודו"ק ועיין גם כן בענין מחיצה להתיר תשמיש להרב בארות המים סעי' ג' שהאריך ג"כ בענין ספרים הנדפסים אם יש חילוק ביניהם לבין הכתובים בכתב יד) שכתבתי לעיל סעיף י"ב) ואם קדושתן שוה או לא ע"ש:

כד **האריך** קצ' בענין איסור שיחת חולין בבה"כ אם חייב נדוי ושעכ"ז אם הי' קורא החזן בזמן שאינו שעת תפל' אין לנדות בזמן הזה מאחר שהורגלו בכך וע"ד שאמרו שלא מנדין על שבועה מאחר שרגילין בה ואעיקרא דמלתא מוביל ומייתי בידיה דמידי מחלוק' לא נפקא אם חייב נדוי או לא אפי' שלא בשע' תפל' וקריא':

(ריח שד' סי' י"ב):

כה **קצת** יחידי' וחכ' עמה' עזבו בה"כ א' שקבעו מקום תפלתם בתלמוד תורה ועי"כ מבטלים התינוקות מלמוד' יכולים לעכב על ידם אעפ"י שהחזיקו זמן הרב' ובאים בטענ' מכיר' או נתינ' עוד לו שם בדין קצ' יחידי הק"קי שרוצי' לחלוק חפצי הקדש מסב' קטטו' הדין עמה' אף אם אין הרבים מרוצי' לחלוק:

(תורת חיים סי' ה' ו'):

כו **הורו** חכמי הדור לזכות האחים בני פאויאה שבע' גורשו היהודי' מערי מדינ' מילאנ"ו לבד א' מעיר וב' ממשפחה ובכללם האחי' הנז' אשר השיגו הרשו' מאדוני הארץ להתמיד ישיבתם בעיר לוד"י וכן עשו והצליחו להתמיד ולהעמיד בה"כ בביתם ורשות' וכלי הקדש משל האחי' ומאשר הניחו בידם לכך משא' בני הקק"י בנסעם משם כגון תיב' וספסלים ויהי מימי' א' מהיהודי' שהגלה מעיר לודי והלך לעיר אחר' בא וחזר ללודי ונשתתף עם האחי' הנז' ואחר איזה זמן עבר' ביניהם רוח אחר' ויפרדו איש מאת אחיו ויטו מעליו ויקחו להם בית מושכר לעצמם והביאו עמם כלי הקדש וס"ת שהונחו בידם מהקק"י הנז' והאיש הנז' גם הוא אומר לבנות לו בה"כ אחר בביתו ובאו האחים לעכב על ידו באמר' שלהם לבד' נתנה רשו' ההעמדה בעיר הנז' ומתמצי' השנה זו הוא שות' ועוד איך ימלאנו לבו לבנו' לו בה"כ חדש בעיר שאין בו כדי לזה ולזה ויצא פסק דינם מהר"ן טראבוטי והרב עובדיה ספורנו והר"ח פינצי והרמ"ע ורבנים אחרים שבאותו הדור לזכות האחים הנז':

(פחד יצחק אות ב' ערך בה"כ מחדש):

כז **השריש** שרשי תשוב' הרב באר עשק בסי' ס"ד שהתיר לעשו' מכלאים כל תשמישי קדושה ושכן הוא למצו' מן המובחר דליתא וכן הסכי' הרב אש"ש באזיל' דלכ"ע אם התירו הפרוכת לא יתירו המטפח' והמפו' וכן הסכים הרב נתנאל הלוי והר"ש מלויקיו כתב דאין דעתו נוח' במה שראה בסיניג"אליא ולוגו שהפרוכ' מכלאים וכמוהו פסק מהר"של מפינאלי ומהר"י בריאל ממנטובא:

שם במהדורא בתרא (בלתי נדפס עדיין) אות כ' ערך כלאים פרוכת:

כה **התיר** להלכה ולמעש' מה שאסר הרש"א מהזקנים למגיה א' מומחה ובקי להביא בביתו וחומותיו ס"ת להגיהם ודחה כל ראיותיו והוכיח במישור כי כל אשר דברו הפוסקי' והזוהר הקדוש פ' אחרי מות דף ע"א אינו אלא כעין תענית צבור אבל כל שהוא לתקון הספר אין רע ושרי ושרי וכן להוציא ס"ת לילך מנגד לס"ת חדש המביאים לבה"כ מעשי' בכל יום בפני רבנים ואיתנים ואין פוצה פה כנגדם וכן המנהג ג"כ בפיראר"א להוליכ' נגד ס"ת החדש אך אינם יוצאי' מהשער הגדול של הבית הסמוך לרחוב לפי שאין צורך בדבר והכל לכבוד ס"ת כדי שיראו העם את הכבוד הזה ויעשו גם הם לנדב ס"ת אחרו' ואף דברי הרב מלאכי בסוף ספרו שבחי תוד' הער' י"א אינ' מנגדת לזה דהכל תלוי אם בהוצאה זו יש בזוי לס"ת יש לאסור אמנם כל שהוא לפי כבודו ולתיקונו אין ספק דשלמי' וכן רבי' מתירין בכל הזמנים:

(וע"ל סי' ל"ד אות י"ג) שם אות ס' ערך ס"ת וכבודו:

כט **לא** הפסיד המיקל בשעת הדחק לישב על ארגז שספרי הקדש בתוכו וכדברי הרב"ח באו"ח סי' ק"א וא"צ שיהי' הארגז בא במד' היינו כורי' ביבש שהוא אמ' על אמ' ברו' שלש ודלא מהר"טז בי"ד סי' רפ"ב דמ"מ אסור לישב ואף אם בא במד' ע"ש שפלפל על דבריו ומסיק שאין מקום לאסור וכ"ש אם יש בתוכו גם דברי' אחרים ומ"מ הכא להחמיר פשיטא דאין מזניחין אותו. בכור שור דף קי"ג ע"ג:

כתב הד"ט וראיתי להרב פחד יצחק אות ס' ערך ספסלים (דעדיין לא נדפס) שהביא ב' פסקים של הרב עפר יעקב כ"י שמחמיר ואוסר והשיב על דברי הרב באר עשק סי' י"ד דמיקל ע"ש ועיין ג"כ להרב בית יהודה בי"ד סי' כ"ב שהשיב על דברי הרב ב"ע וע"ל אות ל"ב אם הכתבי הקדש הם על התיבה שרוצה לישב:

(וע"ל סימן ב' אות מ"ג):

ל **פיו** מלא תוכחו' על אודו' רעה חולה כנגע נראה בבית תפלה שנשתרבב שם מנהג גהינם שכאשר יתאחר אדם מלבא לבה"כ כל העם מקצה יפרוצו ויטפחו בידיהם על התיבו' וברגליהם יעכסו על הרצפה והן פרץ והן יוצאו' והן צוחה וחובה עלינו לבטלו ולמילט עליה יאה ויאה ולהציב הדרבן לכל עובר וסרבן באופן שאיש אל ירים ידו ורגלו ויהי אלקיו עמו גם ה' יתן הטוב ויבנה דבירו ואולמו וירם קרן לעמו:

(שלמי תוד' סי' י"ט):

לא **התיר** אפי' למעשה ליכנס לבית הכסא בכתבים מונחי' בחיקו שיש בהם ד"ת ואפי' משניות או רמזים בקובץ קטן או סדור וכיוצא ובלבד שיהיו כתובים בכתב שאינו של אשורית אבל אם כתובים בכתב אשורית התיר דוקא להלכה ולא למעשה:

(רדב"ז ח"ג ד' פירדא סי' תקי"ד):

לב **גדולה** מצות כבוד ספרי תלמוד ופוסקי' וכיוצא שלא לישב ע"ג מטה או ספסל המונחי' עליה והגם דמדינא מותר העיד על עצמו שהיה מחמיר לתת כבוד והדור לתורתנו הקדושה ואף דבס"ת עצמו יש לאסור לישב ע"ג מטה שס"ת מונח עליה מ"מ כיון דבס"ת עצמו איכא פלוגתא דרבוואתא הבו דלא לוסיף עלה ומ"מ מנהג יפה הוא להחמיר גם בספרי תלמוד ופוסקים ותפילין וכיוצא:

ועיין בחי"ד סי' כ"ו אות ח"י:

(שם סי' תקט"ו):

לג **קהל** שהם ב' כתות המקדישים ביה"כ אבוקו' לבה"כ והיו נוהגי' מאז ומקדם לחלוק בשוה השעוה הניתכת מהן ועתה כת אחת טוענת לחלוק כפי ערך האבוקות שלהן הרבות אין טענתן טענה ויש להם לקיים כראשונה שוה בשוה ומה גם שלא כל האבוקות

שוות בענין השעוה הנתכת מהן ועינינו רואות אבוקות הנתכ' מהן הרבה ויש מעט ומאחר דאין הדבר מבורר של מי ומי ניתך המועט או הרבה דין הוא שיחלוקו בשוה:
(בארות המים סי' ח'):
לד **בה"כ** שהיה בו כותל רעוע והפילוהו ארצה והיה עב ביותר ועשאוהו מחדש דק מאד ומקום שאר עובי הכותל נשאר מחוץ בה"כ ועשו שם אצטבא לישב עליה לא יפה עשו אמנם מה שכבר עשו עשוי:
(שם סי' ט'):
לה **מי** שקנה מהשוללים כתבי הקדש מבתי כנסיות של עיר אחרת אם שללו בגזירת מלך קנה הוא הכל ונתבטל כח ההקדש כאמר' ז"ל ובאו בה פריצים וחללוה אך אם נגנבו שלא בגזירת מלך ישבע בנקיטת חפץ כמה הוציא ויטול ויחזיר הספרים למקומם הראשון כדין מי שנגנבו כליו וספריו:
(פאר הדור סי' קל"א):
לו **יחידי** קק"י שמחלו או מכרו זכות הב"הכ שלהם לגביר א' אין כח לקונה לשנות מן המנהג של בני העיר שמחלו או מכרו לו ויש לו להתמיד מנהגיהם ככל אשר היו עושים עד שלא מכרו או מחלו:
(שמש צדקה א"ח סי' י"א):
לז **שנים** שקנו מצוה א' בשותפות בתנאי שמי שאינו בבה"כ יטול חכירו במקומו ומת האחד והיורשים נתנו חלקם לצדקה מה שיעלה בהכריז אותה מחדש והשני מעכב באמרו שכיון שפרע פרעו הכל אין ממש בטענתו וזכתה הצדקה היכא דאפשר לקיים התנאי ע"י שניהם כגון אם איני פה תקח במקומי או אם אינך פה אקח במקומך אבל היכא דמית חד דאונס גמור הוא לא אסקו אדעתייהו לאתנויי וה"ה אם חלה א' מהם אינו יכול לעשות שליח במקומו ואם הולך חוץ לעיר נראה דמצי משוי שליח הואיל דאי בעי לא אזיל ואע"ג דאזל הואיל ומצי ואתי בקפיצה כדאמרי' בפ' החולץ (מהר"י מברונא סי' ע"ד וקע"ח). גמגומי דברים אני רואה בלשון הרב והכוונה היא דזכתה ההקדש לפי שלא התנו בכה"ג דלא אפשר לקיים התנאי ע"י שניהם כיון שא' מת ומש"ה זכתה הצדקה כנ"ל פשט דבריו ומ"מ לא גבה לבי לשלוח יד להגיה:
לח **עובד** כוכבי' שהקצה נר לעבודת כוכבים ומסרה לכומרים וקודם שהכניסוהו לעבודת כוכבים נתנוהו לישראל אותו הנר מותר להדליקו בבית הכנסת ולנר שבת ונר חנוכה דדוקא לענין קרבן גם המוקצה בלבד אסור ולא לדבר מצוה ודלא מהרב הלבושים בי"ד סי' קל"ט ס"ג ותמה ג"כ עליו ממ"ש איהו גופיה בא"ח סי' תרע"ג ס"ב ע"ש:

(פרשת הכסף דף ס"א ע"א):
לט **אם** בא הדוכוס לבה"כ ואינם יכולים לפייסו בדברים לישב שם בראשם מכוסה יכולים לישב פרוע הראש וכסברת הרב שבות יעקב ח"ג סי' ה':
(יוסף אומץ סי' מ"ז אות ג'):
מ **הסותם** פתח או חלון אף בכותל המפסיק בין ביתו לבה"כ יש לחוש לצוואת הר"י החסיד להניח חור כל שהוא ואגב הביא ג"כ דצוואת ר"י החסיד שלא לנתוץ תנור וכירים אפילו לעשות שם בית תלמוד שלא כמ"ש הרב בית דיד בי"ד סי' נ"ו ושלאחר זמן נראה לו ס' צרור הכסף של הר"א גאטיניו דדחה כל ראיות הרב ב"ד ושכיון קצת לדבריו וכמ"ש בס' אהבת דוד סי' ט"ו:
(שם סי' ל"ז):
מא **במקום** שכותבין ההפטרות כס"ת וכדעת הלבוש סי' רפ"ד וכורכין אותו במפות ס"ת נראה דכיון דאין מוציאין הס"ת והפטרה הנז' רק בשעת התפלה בבה"כ ואז בודאי הידים נקיות ונטולות א"כ כמות זה כן זה נתקדשו ומותר להשתמש המפות והמטפחות מזה לזה:
(קרית חנה סי' ה'):
מב **מי** שמת ונמצא כלי קדש שכתוב עליו שנדר ונדב וקדש לה' ובחגי' ובמועדים היה מביאו לבה"כ חייבים היורשים לקיים מ"ש בו אמנם אם לא היה כתוב בו שהקדישו הניח בעיון דברי מהריק"ו הביאו מרן בש"ע סי' קנ"ג סעי' י"ח בשם י"א דיכולים הקק"י לתפשם שישארו בחזקת הקדש שקשה הוא להוציא ממון מיד היורשים כיון שאינו כתוב כך רק על שהיה נוהג להביאם בבה"כ בחגים:
ועיין להרב עולת שמואל בדין מי שהיה חולה כלוא בבית והיה רוצה להתפלל בביתו בעשרה וייחד לו מקום בביתו והניח ס"ת וחזן והיו באים להתפלל ב"א בביתו וקראו על שמו בה"כ של פ' ובהגיע עת פקודתו הפריש מממונו סך מה לפרוע למשרתי' ולא נודע אם עשה על תנאי והיורשים באי' למכרו אין הרשו' בידם:
(ושב הכהן סי' כ"ג):
מג **ראובן** שהיה מוחזק במקום א' בבה"כ ונתנו לאחר ובא לוי לערער עליו להיותו בר מצרא במקומו אין טענתו טענה כלל לא מבעיא משום שנתנו לאחר במתנה דלא שייך בה דינא דבר מצרא דמצי הנותן לטעון לאחר אני רוצה ליתן ולך איני רוצה דדעת האדם קרוב לזה מלזה משא"כ במוכר דזוזי איצטריכי ליה ומה ליה אי זוזי דלוי נינהו או דאחריני ומש"ה אמרי' בפ' המקבל דבמכירה איכא משום ועשית הטוב וכו' אך במתנה

לית בה דינא דב"מ ובלאו הכי נמי בניד"ד הדין עם הנותן מההיא דהרשב"א סי' א' וס"ב שכתב שכל מקום שאינו ראוי לצרפו עם שלו להיות א' אין בו משום דדב"מ והיינו מקומו' בה"כ וכ"כ ג"כ הריב"ש סי' שע"ז דמהאי טעמא אין במקומות בה"כ דינא דב"מ (מקור חיים (כ"י) סי' י"א):

מד **כתב** בשם האגודה דאם מצא דבר בחצר בה"כ זכה לעצמו ולא אמרי' זכה הקדש והניח הרב המחבר בצ"ע אם מצא בבה"כ עצמו די"ל חצר אין משתמר כלל ולא קנה חצרו משא"כ בבה"כ בדבר שאין בו סימן אם זכה לעצמו או הגזברים להקדש:

(פרי מגדים בחלק משבצות זהב ס"ס קל"א):

מה **ארגז** הקדש שהוא אמה על אמה ברום ג' הוא רשות אחרת והיושבים בבה"כ נקראים יושבים ברשות אחר לענין שא"צ לקום אפי' כשפותחין אותו והס"ת בתוכו וה"ה כשהס"ת מונח על השולחן הבא במדה הנז' (וע"ל סי' ו' אות י"א):

(שם סי' קמ"ב קרוב לסופו):

סימן ט דיני נמ"י וסעודה ובה"מ

אות א) **הקובע** סעודתו על המקארוני"ש ואילטר"יאה ירא שמים יצא ידי כלם ויברך על פת אחר תחלה המוציא כאשר היה עושה מהר"פ ז"ל ואם אין לו פת אחר יברך תחלה במ"מ ואחריו ברכה מעין ג':

(נחפה בכסף סי' ב'):

כתב הד"ט ועיין להרב פרח שושן כלל א' סי' ה' שהאריך על פרט זה והעלה דעל הדברים הנז' וכיוצא להם אם אכל שיעור שאחרים קובעים עליו סעודה יברך המוציא וג' ברכות וכסברת הרב גנת ורדים כלל א' סי' ד' עי"ש באורך וה"ה בטריט"א ובטרוקנין אפי' לא קבע סעודתו עליו וירא שמים יברך על פת תחלה לצאת ידי חוב' סבר' מרן ועיין ג"כ להרב דבר משה ח"א סי' י"ו שכתב הפשטילי"ש שעושים מעיסה ולושה בשמן ומשימים בתוכה בשר או דגים וגבינה לכ"ע יש לו דין פת הבא בכסנין ולסברת הרט"ז ומהריק"ש אף אם לא נלושה העיסה בשמן מברך במ"מ אם לא קבע בהם סעודה ועיין להרב בית דוד סי' פ"א וכבר האירה ארש מכבודו שכל יקר ראתה עינו בחיים שאל שלו ח"א סי' ע"ה דמטי לה בשם הרב ב"ד הנז' סי' פ"ב דיש ליזהר שלא לאכול מפת הב"כ וכיוצא אלא פחות מנ"ד דראמי דלכ"ע א"צ לברך המוציא רק במ"מ או ע"ב דראמי שלמות דלכ"ע צ"ל המוציא ואם כבר אכל פחות מע"ב דראמי ואינו יכול לאכול עד ע"ב נר' שמ"מ יברך בה"מ ע"ש:

ועיין להרב עולת שמואל סי' ג' מ"ש על תשובת הרב ב"ד ועל הרשכה"ג ומסיק דלדעתו א"צ לברך המוציא ובהמ"ז:

ב **תאנים** וענבים ואבטיחים הבאים בתוך הסעודה קודם שיתחילו לאכול צריך לברך עליהם תחלה דלא כהרב גו"ר כלל א' סי' ב' דפסק דא"צ לברך:

(פרח שושן כלל א' סי' ו'):

ג **האוכל** במגריפה דבר שטבולו במשקה חי דעתו ז"ל דצריך נטילה לדעת כל הפוס' וכן העלה הרב בני חיי סי' קנ"ח ודלא כסברת מהר"י קאשטרו בהגהותיו סי' קס"ג ואם המשקה מבושל ואוכל דבר שטיבולו שם ע"י מגריפה א"צ נט"י וכמ"ש הרב שכנה"ג בהגהת ב"י סי' קנ"ח סס"ק ד' דתרי חומרי לא עבדינן וכ"כ ג"כ הרב עולת שבת שם סק"ה:

(שם סי' ט' ויו"ד:

כתב הד"ט ועיין להרב גו"ר כלל א' סי' ז' דפסק כמהר"י קאשטרו שא"צ נטילה גם הרב מר וקציעה סי' קנ"ח דף ס"ח ע"ד פשיטא ליה דא"צ נט"י האוכל במגריפה וכף ומזלג וע"ע שם בדף ע"ב ע"ג ועיין ג"כ להרב שכנה"ג הנז' בשו"ת שלו ח"ב סי' ס"ז שפי' שם דבריו שבשיוריו בהגהת הטור סי' קנ"ח אות ג' אם יש לחלק בין דבש מבושל לשאר משקין לענין נטילת ידי' דכללא דמלתא היא דבין למחייבים נטילה על דבר שטבולו במשקה בין לפוטרים אין חילוק בין דבש לשאר משקים דלמחייבים חייב אפי' בדבש ולפוטרים פטור אף בשמן ולהרדב"ז ג"כ שמחלק בדבר המבושל שנקרש בהיותם נגרים לשאינם נגרים אין חילוק בין שמן לשאר משקים זולת המים והטל דאפי' נקרשו ונתעבו הרבה כעין הקרח צריכים נטילה ומשקי' אחרי' אם נתעבו עד שאינן נגרים א"צ נטילה אך אם עדיין נגרים צריך נטילה ע"ש בתשובה סי' ס"ז ועיין ג"כ להרב ב"ד סי' ס"ו שכתב דיש ג"כ להורו' לאחרים ליטול ידיהם ועיין להרב אגורה באהלך דף ט' ע"א שכתב דדוקא לדבש דבורים צריך נטילה ולא לדבש תמרים וכמ"ש הרב החביב בא"ח סי' קנ"ח בשם הרדב"ז ח"א סי' כ"ג ושמן שומשמין ג"כ אינו בכלל משקין לזה כמ"ש הרב החביב גופי' בח"ב סי' ס"ז וכ"פ הרב גו"ר כלל א' סי' כ"ט ועיין ג"כ לקמן אות י"א:

ד **שנים** היושבים בסעודה וא' ממנו לבדו שתה מיינו ולא נתן ממנו לאחרים והביאו אח"כ יין אחר ורוצים לשתות ממנו וכן אם שתו מתחילה שניהם ומהשני שהביאו אח"כ אינו רוצה לשתות רק א' מהם יש להסתפק אם יברך הטוב והמטיב:

(שם סי' ב'):

ד **אם** בירך הבוצע המוציא וטעם מהפרוסה וקודם שיטעמו המסובין שח א' מהם בדבר שאינו צורך סעודה צריך השח לחזור ולברך כדע' מרן והסכמ' הרמג"א והרט"ז בסי'

קס"ו והמריק"ש שם והרב גו"ר בתשובו' דשייכי לא"ח כלל א' סי' מ"ג דעתו כמור"ם שסברתו כרוקח שכיון שטעם הבוצע יצאו כל המסובין י"ח:
(שם סי' י"ד:
ו **הנוטל** ידו א' וטובל האחרת יברך ענ"י ולא על טבול ידים:
(פרי הארץ סי' ד'):
ז **נזיר** אורח שנתארח אצל בע"הב לא יברך ב"המ על הכוס ויברך לבע"הב בלי כוס ואת"ל דבעי יין יכול הבע"ה לוותר על ברכתו ולא יברך הנזיר אף אם יטעום אחר משום לך לך אמרין נזירא וכו'. (שם סי' ה'):
כתב הד"ט גם הרב צבי פסק בתשו' בפשיטו' כן בסי' קס"ח ועי"ל סי' י"ג אות כ"ה:
ח **אין** נט"י הראשונים רק במים ולא במי פירות ותמ' על הגאונים שהתירו כמ"ש בא"ח סי' ק"ס סעי' י"ב והגאונים עצמם ימחלו על כבודם כשיש בש"ס ראיה להפך מדבריהם:
(פנים מאירות סי' ל"א):
ט **אין** למסובים כשמזמנים לברך בלחש רק לשמוע מפי המברך והביא ראיות לזה. (שם סי' נ"ז) **כתב** הד"ט ועיין להרב חיים שאל ח"א סימן ע"ה דדחה כל דבריו והעלה להתיר:
י **בדק** ומצא טעם לשבח לשאין העולם זהירים מליגע בספר אחר נט"י הראשונים או בתוך הסעודה ואינם חוזרים ליטול ידיהם כיון שעיקר נט"י משום תרומה דהידים שניות הן א"כ ידים הבאו' מחמת נגיעת ספר נמי גזרו לפסול את התרומה ע"ש:
(שם סי' ע"ו):
יא **נסתפק** למעשה באוכל דבר שטבולו בשכר אם יש לו דין דבר שטבולו במשקה דמדברי הרב גו"ר כלל א' סי' ט' יש במשמע דפטור מנט"י אך הרב בית יעקב דחה ראיותיו וכתב דאע"ג דיין שרף אינו אלא זיעה בעלמא מ"מ חשיב כמשקין גופייהו ועיין הריב"ש ויד אהרן סי' קנ"ח ור"ס תמ"ב ותמ"ז וב"ד סי' ס"ז וע"א. (וע"ל אות ג') (שם סי' טו"ב):
יב **אשה** שנסתפקה אם ברכה בהמ"ז פטורה מלברך ושם האריך קצת בדיני הספקות ועיין למהר"א אלפנדרי במרכבת המשנה ולהר"י אלפנדרי בס' מוצל מאש ח"א סי' י"ב והרב ג"פ סי' קפ"ו ס"ק צ"ו והר"ח ן' עטר בראשון לציון ולהרב משאת משה ח"א סימן א' ולהרב כהנת עולם סי' ע"ח ולהרימ"ט בחי"ד בדין נכנס ראש הלמ"ד תוך חלל הרי"ש:
והר"ם אלשאקר סי' צ"ד והרב ארעא דרבנן אות נ' סי' תי"ו. (קול אליהו סי' ו'):
כתב הד"ט וע"ל סי' א' אות י"א ולהרב זרע אמת ח"א סי' א' דהעמיק הרחיב בפלפולו העצום:

יג **המברך** על הפת במ"מ יצא דלא כמ"ש מהר"י עייאש בבית יהודה ח"א סי' מ"א דלא יצא הביאו הרב ברכי יוסף סי' קמ"ז (שם סי' י"ב ומ"ז):

יד **השותה** קודם נט"י לסעודה מיין שרופים ואוכל דגים ומיני בשר להעביר מרורו' השרופים כשיעור ברכה אחרונה ויותר מ"מ לא יברך אחריו כיון שאינו שותה רק להמשיך תאו' המאכל ושהאר"י ז"ל נמי (הזכירו ג"כ הרב ברכי יוסף סי' קע"ו) לא אמר אלא במשקין שאינן באים להמשיך כמים ודומ' לו:

(זרע יעקב סי' י'):

טו **כלי** נחוש' שניקב למטה או מצדו ונוטל ידיו דרך פיו אין לסתום הנקב בשעוה או בזפת וכיוצא דאינה מועל' לו אותה סתימה רק יסתום הנקב במיני מתכו' או עץ מהודק יפה ולסתמו באבן או בשבר כלי גללים או מאדמה יש להסתפק אי הויא סתימה ואם סתם נקב כלי חרס בחרסית אין סתימה זו כלום. (שדה הארץ ח"ג סי' ג'):

כתב הד"ט ועיין להרב כתונת יוסף סי' ח' בדין כיור נחושת שיש לו ב' פיות א' להכניס בו מים והשני לשפוך והפה ששופכין ממנו ארוך וגבוה מהפה שמכניסין בו המים אין דינו ככלי מנוקב ושפיר דמי ליטול ידיו לסעודה בכלי זה:

טז **מימיו** של ראובן ששרה בהן שמעון פתו וכיוצא אינן נפסלין לנט"י דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ודלא מהרט"ז בא"ח סימן ק"ס סק"ב שרצה להכריח דגם אם נפל מאליו נפסלו עוד לו בסי' שלאחריו דין ספוג מלא מים דאין לו דין כלי ליטול בו הידים אף אם יחזיק רביעית ויותר:

(שם סי' ד' וה'):

יז **מים** אמצעיים כגון בין גבינה לבשר אין ליטול ע"ג קרקע רק תוך כלי כדין מים אחרונים והרב פר"ח שכתב שנוטלים גם ע"ג קרקע והביא ראיה מהרשב"א שכתב מים אמצעיים שנוטלי' בין בכלי בין שלא בכלי אינה ראי' כלל דהרשב"א לא מיירי בכלי לקבל המים רק בכלי ליטול ממנו הידים וא"כ נתחלף לו להרב פר"ח בין כלי לכלי וכן נהוג עלמא שלא ליטול ע"ג קרקע:

(הרב צבי סי' נ"ה):

כתב הד"ט בענין של מעלה נשאול נשאלתי זה ימים בדין בני אדם המסובים בסעודתן הנוהגים ליטול ידיהם באמצע סעודתם בין בשר ודגים או למים אחרונים ורגילים ליקח קערה אחת מהקערות שבשלחן ונוטלין ידיהם לתוכה אם יש חשש איסור משום רוח רעה או מאיסותא להשתמש מחדש באותו כלי אחר שהדיחוהו יפה. והשיבותי לע"ד דבר כי אנכי לא ידעתי על מה מצאה הקפידה מקום לנוח ולהסתפק שיבוטל הכלי

מהיכנו מפני שנטל ידיו לתוכו ולא מבעיא במים אמצעיים דלדעת הרב פר"ח בי"ד סי' פ"ט ס"ק יו"ד דפסק דיכול ליטול ע"ג קרקע והיינו טעמא משום שאין רוח רעה שורה עליהם דפשיטא דאם נטל לתוך הכלי לא נאסר הכלי מפני כך אלא אפי' במים אחרונים שהכל מודים דאין נוטלין ע"ג קרקע רק ע"ג עצים דקים וכיוצא בהם מ"מ לעד"נ דבר פשוט דלא נאסר הכלי ע"י כן אחר שפינה את מימיו והדיחו משום נקיו' בעלמא ולא משום רוח רעה השורה עליו. ומנא אמינא לה ממ"ש הרמג"א בסי' קפ"א סק"ב שאחר שהעתיק דברי הרב החינוך שכתב דלאו דוקא עצים דקים דה"ה כל דבר שחוצץ בין המים לקרקע הוסיף מדיליה וז"ל ומשמע דאפי' כשיש רצפה שרי דאין רוח רעה שורה אלא ע"ג קרקע עכ"ל. ואע"ג דבנט"י של שחרית הרמג"א גופי' כתב בסי' ד' סק"ז דע"ג קסמין אסור מוכרחין אנו לחלק ולהבדיל בין מים למים דשאני רוח רעה של שחרית השורה על הידים מרוח רעה השולט מחמ' זוהמת האוכלים. ופסקי מרן גופיה יוכיחו דהאמ' אתנו דבסי' ד' פסק דדוקא לתוך הכלי ובסי' קפ"א בדין מים האחרונים יהיב תקנתא דקסמין וכיון שכן הנה ארשי לפניך דהא ודאי הנוטל תוך הכלי לא גרע מע"ג קיסמין וממילא אין הרוח רעה שורה אפילו במים האחרונים כשנוטלן תוך הכלי וא"כ אמאי ניחוש להשתמש באותו כלי אחר הדחתו אם אפי' במימיו לא תשרה רוח רעה עליהם כיון שלא נשפכו על הארץ ממש וכנז' וטעם זה הוא שוה לע"ד לכל נפש בין במים אחרונים לכ"ע ובין באמצעיים אפי' לסבר' הגאון צבי דפליג אפר"ח וס"ל דאף האמצעיים אין נוטלין ע"ג קרקע דרוח רעה שורה על הזוהמא וכמוהו לסברת הרב אלי' רבה דהשיג למהרש"ל שהבין דברי הרשב"א כאשר הבינם הרב פר"ח דבמי' אמצעיים לא בעינן כלי וכנז' ע"ש וחזרנו על הראשונות דעד כאן לא קאמרו הני והני רבנן דרוח רעה שורה על הזוהמא אא"כ נטל ידיו על קרקע עולם דוקא ולא ע"ג דבר אחר ואפי' ע"ג רצפת האבנים וכאמור.

ואם נבא לאסור הכלי משום מיאוס זו קשה מן הראשונה דמי לא ידע דליכא משום מיאוס אחר הדחתו דאטו אם לא נטל ידיו בו ג"כ מי לית בי' משום מאיסותא אחר שאכל בו זו ודאי לא אמרה אדם מעולם וסוכה יוכיח דאמר רבא התם דף כ"ט מאני משתיא במטללתא מאני מיכלא בר ממטללתא ופי' רש"י ז"ל כוסות במטללתא לפי שאינם מאוסים קערו' לאחר שאכלו בהם צריך להוציאם וכ"פ הטור בסי' תרל"ט אין מניחין כלי אכילה בסוכה אחר האכילה מפני שהם נמאסין גם מור"ם ז"ל על דברי מרן שכתב שם בר"ס אבל כלי אכילה וכו' הגיה לאחר אכילה ואף שמרן לא התנה דה"ד אחר אכילה מ"מ ממ"ש הרמג"א שם סק"ג משמע דמרן נמי מסכים לכך דלאחר אכילה

מיירי ע"ש. ולי אני עבדו אפשר לומר דהא דסתם ולא פי' לומר לך דאפילו קודם אכילה והיינו כסברת י"מ דמייתי שם התוספו' דס"ל דקדרות ודכוותייהו חוץ לסוכה ואף קודם האכילה אסורים לפי שאין רגילים להיו' בבית דירה אלא בית יש להם לבדם ושכן פי' הרב בה"ג כגון קדירי וכו' ע"כ ומש"ה לא פי' מרן אחר אכילה משום דחייש לסברת י"מ וה"ג ומור"ם ז"ל פליג עליה וס"ל כרש"י אך ק"ק דמרן ז"ל בשלחנו הארוך לא מייתי רק פי' רש"י ולא זכר שר מ"ש התוס' דמשמע דלא ס"ל כלל איך שיהיה הא ודאי ליכא דפליג דאחר אכילה מיהא אסורה לפי שהם נמאסין ואפ"ה אטו בכל סעודה וסעודה של סוכות בעינן כלים חדשים הא ודאי בדותא היא אלא ודאי דקושטא קאי דאע"ג דמאוסין נינהו מ"מ אחר הדחתן פסקה זוהמתן והרי הם כחדשים ממש ושרי להשתמש בהם ומעשים בכל יום יוכיחו וכיון שכן במאי דקיימינן אי משום מאיסותא ניתי עלייהו מה יתן ומה יוסיף אם הוספת מים בנט"י אמצעיים או אחרונים אם ידיחם אח"כ דדוקא לאכול בכלים המלוכלכי' אסור וכמ"ש מרן בי"ד סי' קי"ו ס"ו לא לאחר שהוסר מהן הלכלוך וכלים של בה"כ ושל הקזה שאסרן מרן בסתם ולא חילוק בין הדיחם ללא הדיחם דמשמע דאף לאחר הדחתן באיסורייהו קיימי שאני הני דהם כלים המיוחדים לכך ולכן אינן יוצאין מידי דפים בקינוח והדחה. ולדעת עליון הרב יעב"ץ בח"ב מתשובותיו סי' קע"א אפילו הגעלה ולבון לא מהני ע"ש אע"פ שלע"ד מדד בזה במדה גדושה כיון שאפילו לא"ח דלא סגי ליה בשטיפה מ"מ בהגעלה מיהא שרי וכ"ש למרן בב"ה דכתב דאין למנהג זה עיקר וכן הסכים הרב פר"ח ז"ל בי"ד סי' קכ"א סס"ק י"ט דס"ל דכל שמשפשפן יפה ש"ד ע"ש ונהי דהרב יעב"ץ שם בעי מוקים קולי דמרן דדי בשפשוף כשנפל עליו דבר מיאוס דוקא באקראי בעלמא ולא במיוחד לכך מ"מ כיון דהא"ח בסתם קאמר ומיוחדים ואין מיוחדים במשמע ועלה קאמר מרן דאין עיקר למנהג א"כ אין מקום לחלק בדבריו ז"ל ועוד אחר הס"ר לא ידעתי מי הכריחו לפרש דברי הא"ח במ"ש ליבון ר"ל כלי חרס דאטו כלי מתכות אם תשמישן ע"י האור לא בעי לבון וא"כ מ"ש הא"ח מכשירים אותם בהגעלה או בליבון מפורש היטב דכוונתו היא דאילו בשאר איסורים היה נכשר בהגעלה בלבד הוא הדין כשבלעו דבר מאוס ואם היה דינו בלבון בשאר איסורים אף כאן אינו נכשר אלא בלבון ואיך שיהיה בכלים דניד"ד דודאי לא חשיבו רק ככלי' המלוכלכים שאכלו בהם לא יעלה לע"ד על לב אנוש מעולם לאסרן אחר הדחתן כנלע"ד פשוט וברור ואפילו ליכתב לא היה ניתן מרוב פשיטותו אם לא על מעש' שבא לידינו ממי שהי' חושש בזה לאיסור דליתא כלל וכלל וכאמור:

יח **על** דבר שטבולו במשקין דאיפליגו רבוותא אי האידנא צריך נט"י הגם שטוב להביא עצמו לידי חיוב ממקום אחר שלא יהא נראה כגס רוח מ"מ ה"ד לענין נט"י ולא לברך עליו:
(פרי צדיק סי' ז' אחר תשובותיו):
יט **טעמא** טעים לכדי הלוך כ"ב אמה ולא פחות דמקרי הפסק בין נטילה לברכה כמ"ש הרמ"א בסי' קס"ו דסלקא ליה להרמג"א בתיקו:
(שאלת יעב"ץ סי' ז"ל):
כתב הד"ט ועיין ג"כ להרב אביו סי' קכ"ג ולהרב חות יאיר סי' רכ"ז:
כ **נתן** טעם לשבח להנמנעים מלתת כוס של ברכה לאשה נדה ומיהו אין לזוז ממ"ש מרן בסי' קצ"ה דסגי שלא ישגרנו לה בתחלה ואי שתיא אבתרייהו ממילא לית לן בה ואי לא שתיא כל משום היכירא כ"ש דשפיר עבדא:
(שם סי' קכ"ז):
כא **ביאר** היטב מ"ש בברכו' דף מ"ז אין המסובין רשאים לאכול כלו' וכו' יתיב רב ספרא ואמר לטעום איתמר וכו' וביאר מלת טעימה באיזה אופנים:
(זכרון יוסף סי' ט'):
כב **עשה** סמוכות של ממש להוראתו בקדושה שהורה ועשה מעשה בהיותו מתאכסן בבית בעה"ב בסעודה ג' של שבת ועוד אוכלים ושותים בא חכם אחר שכבר סעד לבקרם וראה היין שהיו שותים שלא היה חשוב כשלו ושלח והביא להם יין מביתו והורה הרב המחבר שצריך לברך עליו בפ"הג ודן ק"ו מעצמו ממ"ש מרן בסי' קע"ז ס"ה דכ"ש הכא דכשברך על יינו של בעה"ב לא עלה על דעתם שיביא לו אדם אחר מבחוץ יין אחר דלא מפטר בברכה שעשה ולפי שקמו עליו עוררין דלא בעי ברוכי רבה וקבץ אסופות הפוסקי' להוכיח דכדין הורה ע"ש שהאריך בראיו' והסכי' בדינו הרב יצחק ברכה (בעל ברך יצחק) אע"פי שהשיב על איזה פרטי התשובה ותמיהותיו והרב המחבר חזר והשיב ג"כ על כל דבריו שנית ושלישי' ע"ש באורך:
ב"ד של שלמה מסי' ד' עד ח':
כתב הד"ט ועיין להרב ברכו' מים שבגזירת מר אביו הרב פרי האדמה האריך על כל פרט ופרט מתשובתו והעלה בהסכמת הרב אביו דא"צ לברך מחדש בפה"ג עי"ש בסי' קע"ז:
כג **מי** שבירך על כוס א' בפה"ג דכסבור שהי' בו יין ונמצא מים או שאר משקין אם רוצה אח"כ לשתות יין א"צ לחזור ולברך אע"פ שלא היה בדעתו לשתו' יין אחר רק מה שהי' באותו כוס שברך ע"ש שקבל שכר על הפרישה שפירש דברי תשוב' אשכנזי' שהביא

מרן בס"ס ר"ו באופן אחר ממה שפירשוה אחרים ועי"כ היתה נראית מבחוץ תשובה זו מדע' הרא"ש והיה מקום תפיסה על הרב"י שהביא זה וזה בידו בלי הרגשת הסתירה אך במה שפירש הוא ז"ל כוונת התשובה הנז' אין ענינה למ"ש הרא"ש וניחא דכל א' וא' לפי ענינו יפה דיבר:

(שם סי' י"ט):

כד **מטעמת** דקי"ל דא"צ לברך ל"ד משקים דה"ה אוכלים ודלא הרב חוות יאיר סי' ק"ס:

(טל אורות דף ג' ע"ד):

כח **נט"י** וברכ' המוציא אינן תלויות זו בזו לגמרי ויש בהן להחמיר ולהקל כי יש שצריך נט"י ולא המוציא וישנו שמברך המוציא וא"צ נט"י:

היינו כסנין עשוי בשאר מי פירו' חוץ מז' משקין והקמח אינו לתות או ספק לתות אם קבע סעודתו עליהן יש לברך המוציא וכמ"ש מרן סי' קס"ח ומ"מ פטור מנט"י ואפשר אף בקבע סעודתו כדתנן בפ"ב דחלה דנאכל' בידים מסואבות וכפסק מרן ומור"ם בהל' חלה דאילו שנולושה בדבש דלהר"ם כסנין מיקרי אינו מברך המוציא אם לא קבע וכו', ומ"מ חיובי מחייב בנט"י אף אם לא קבע כיון שהוכשרה בא' מז' משקין (מר וקציעה סי' קס"ח דף ע"ד ע"ב: כו **האוכל** פירו' בפת הבאה בכסנין צריך לברך גם על הפירו' תחלה וסוף ואינו יוצא בברכת הפת הבב"כ כיון דאין דרך ללפת בהן את הפת כדאיתא בש"ע סי' קע"ז ולכן לא הויין טפלין גבי פת הבא בכסנין כבשר ודגים דמקרי טפל לגבי פת הבב"כ:

(כתונת יוסף סי' י"ד):

כז **הביא** לכלל יישוב מה שהוקשה לו בכנה"ג שלו בשני דינים של הרב"י דנראין סותרין זה לזה דבסי' ק"ס ס"ב כתב השלג והברד וכו' אם ריסקן עד שנעשו מים נוטלין מהם וטובלין בהם ובי"ד סי' ר"א סעיף ל' כתב בהפך דאף בלא ריסקן מותר לטבול בהם כמו שמתבאר ממור"ם שם דמיירי באפי' לא ריסקן והשיב הרב המחבר בא' משתים או לחלק בין לכתחלה לדיעבד או בין ריסקן להופשרו כמו שחילק מע' השואל הר"י ן נעי' ע"ש:

(החביב בשו"ת ח"ב סי' מ"ג לא"ח):

כה **הרבה** להשיב כענין לא' חכם שהאריך בענין שיעורין דרבנן בככר בעירוב ושיעור אכיל' פרס ביצה וזית עי"ש באורך:

(נודע ביהודה סי' ל"ז ול"ח):

כט **אישר** וקיים סבר' הרמג"א בסי' קנ"ט דכתב דא"צ ליטול ידיו אם אוכל מרקחת דבש ודלא כסבר' הרט"ז דמצריך נטילה:
(פנים מאירו' סי' כ"ג):
ל **צוקאר**"ו קנדי"ל שטובלין אותו במשק' שקורין אותו קאוו"י אך שסופו להתפשר תוך המשקה אין לו דין משקה רק דין אוכל ויש לדון אותו לדבר שטבולו במשקה נחייבו בנט"י (עמק בנימין סי' ג'):
לא **דעתו** ז"ל לברך מוציא ובה"מ על המצות אף שאכלם אחר הפסח דכיון דחל עליהם חיוב בימי הפסח תו לא פקע מינייהו ול"ד לביסקוג"ו וחלק על הרשכנ"ג שיצא לחלק בין ימי הפסח לאחר הפסח. (בית דוד סי' ע' ופ"ד):
לב **הוכיח** במישור דדוקא לאכול אסור לו לאכול קודם שיאכיל לבהמתו אבל לשתות הוא קודם ואח"כ לבהמתו ומטי לה משם הרב ס' החסידים סי' תקל"א דיליף לה מקראי שתה אתה וגם לגמליך וכו' וכה"א והשקית את העדה ואת בעירם (שם סי' פ'):
כתב הד"ט גם הרב הגדול אח"ד המיוחד בס' ברית עול' שלו ציין לנו בסימן תקל"א טעמו של הרב ב"ד הנז' וקבלו בשתיקה ואני בעניי אחר הס"ר מהני והני רבנן אענדם עטרו' לראשי לע"ד הקצר' ליכא הוכחה מקראי דמייתי דאפשר נדחו' ונומר דמימרא רבא בברכו' דף מ' ע"א דאמר אסור לאכול גם שתי' בכלל אכילה הוא כדאמרינן בעלמא אמנם היינו דוקא לבהמתו שמזונותיו עליו יש להקדים ולא לבהמותיו של אחר דאין מזונותיהן עליו ולישנא דרבא גופיה דייקא הכי דאמר אסור וכו' קודם שיאכיל לבהמתו בכינוי ואילו קראי דרבקה ומשה נחו בבהמותיהם מיירי רק של זולתן ואפשר לומר דמש"ה הקדימו האנשים לבהמו' ואפשר דאכילה נמי יש להקדים האדם לבהמו' שאינן שנו ועיין להרב המופלא בעל פרי מגדים בחלק משבצו' זהב סי' קס"ז אות ז' פרפרת א' שכתב בזה בשם הרב רבו ותוספת נופך משלו ע"ש:
שוב ראיתי להרב יעבץ ח"א סי' י"ז בדין מזונו' לבהמו' דכתב דמשלהי פ' הנזקין משמע דאף מי שאינו בביתו אינו רשאי אפי' לטעום קודם שיתן לבהמתו א"כ מי שיש נו בהמה אינו יכול לטעום דבר בבית אחר קודם שיקדים מזונותיה בעתה ושדבר זה נעלם מרט"ז ועוד נו שם בדין חתול וכלב שיצא נחלק דינם משאר בהמו' שמזונותי' עניו שיש להקדים להן אמנם לכלב וחתול שמזונותי' מצויין תדיר אין החיוב מוטל עניו לפרנסן ואף אם נותן להם לאכול לא ירבה ומ"מ ליכא קפידא כולי האי להקדים ע"ש ונראה ברור דבהמות אחרים שאין מזונותיה' עניו לא יתחייב לתת להן כלום וכ"ש שא"צ להקדים ואם יתן לאדם דבר לאכול ודבר מה לבהמותיו לא על הנותן יחול חיוב ההקדמ' רק על

המקבל ובזה מדוייק מחמר אליעזר דעבד כשר ות"ח הי' בחמרו והי' הנערה וכו' ואמרה שתה (תחלה) וגם גמליך אשקה (אח"כ) שכך היה ראוי שתאמר הנערה שלא עליה היה החיוב וכדאמר, ולעולם ל"ש שתיה מאכילה וכאמור בפנים וממאמרו ית' ונתתי עשב וכו' נ"ק דשאני רחמנא דכ"ע דיניה ועניו מוטל החיוב כ"י לפרנס כל בריה ומש"ה אמר לבהמתך והדר ואכלת וכו' שעמ"כ היה נותן לאדם לתת תחלה לבהמתו נא כן האדם נותן דבר מה לאחר לאכול ולהאכיל לבהמתו של המקבל שלא יחול החיוב (רק) על המקבל ויפה כיונה רבקה באמרה שתה תתל' וגם למליך אלא כיון שלא היו גמליה לא היתה חייבת למזונותיה' ויפה אמרה שתה יאה בתם רשתה נהתבר כן אף אם היה המקבל חייב משלו להשקות בהמותיו קודם שתיתו ואם יש חילוק בין טעימה לאכילה עיין להרב"י ומחבר סי' קס"ז וביוסף אומץ שלו סי' י"ו אות ו'. ובעיקר הדין דמש"ה איפסיקא הלכתא דאף גביל לתורא אינו הפסקה בין ברכה לאכילה כרב ששת בברכו' דף מ' הקשה הרב אור לו בציון בסי' ר"ך דהוא דבר תמוה דא"כ אם לא התפלל ונזכר אחר הברכה שלא התפלל יתפלל ולא יהי' הפסקה וכן ק' להרמ"א דבסי' רע"א סעיף ה' פסק דאם שכח להבדיל עד אחר שברך המוציא יאכל ואח"כ יבדיל ולמה והלא אסור לאכול עד שיבדיל ולא תהי' ההבדלה הפסקה בין ברכה לאכילה והניחו בעיון:

לג **מי** שעשה לפתן סעודתו על חזרת מבושל עם בשר ואחר הסעודה רוצה לאכול חזרת חי יברך עליו דהוי דבר שאינו בא מחמת הסעודה ושוב ראה להרכנה"ג סי' תקפ"ג אות ב' בשם מהרי"ל דס"ל דירקו' חיים הוו דברים הבאים מחמת הסעודה:

(שם סימן פ"ב):

לד **פלפל** כל שהוא על תשוב' כ"י להרדב"ז שהאריך להוכיח דמי שנטל ידו לברך וברך והביאו מיד לפניו דבר שבטולו במשקה שא"צ ליטול ידיו ושאני לחם שהי' צריך לחזור וליטול ידיו שנית:

(אגורה באהלך דף ז' ע"ג):

לח **התיר** ספקא דגברא רבא הרב זרחי' גוטא במה שמשקעין הפירו' תוך המים לנקותן ובעודן תוך המים שמים ידיה' תוך המים ולוקחין לאוכלן דצריך נטילה כדין דבר שטבולו במשקה ואף אם נפלו לתוך המים אי ניחא ליה באיזה אופן שנפלו צריך נט"י ואי לא ניחא לי' כלל וכלל אינן בכי יותן וא"צ נט"י:

(שם דף יו"ד ע"ג):

לו **נסתפק** מתחלה במי שבירך ברכה מעין ג' במקום בהמ"ז אם צריך לחזור ולברך והי' נראה לו לכאורה דא"צ לחזור ולברך בהמ"ז ושוב הכריח שלא יצא י"ח ושצריך לחזור

ולברך יען לא הזכיר הברית ותורה וכל כה"ג צריך לחזור ולברך כמסקנת מרן בסי' קפ"ז ודברי הרמב"ם שנראין לכאורה סותרין לזה ושסובר דבדיעבד אם לא הזכיר ברית ותורה א"צ לחזור אינם מוכרחין:

(שם ע"ד):

לז **מי** ששתה מים וא"ל מים החיים יש לו לברך תחלה ברכה שניה על שתייתו ואח"כ ישיב לחבירו וכסבר' הרב אשתרוג ן' שאגגי שהביא הרשכנה"ג בא"ח סי' קע"ד שהי' נוהג לברך תחלה על היין ושותה מעט ואח"כ היה אומר למסובין בשמחתכם שלא להקדים ברכ' עבד לברכ' רבו ודלא כרש"ל הביאו הרב החבי"ב גופיה התם דפסק דהמתעטש שא"ל חיים טובים ישיב תחלה יוסיפו לכם ואח"כ יאמר לישועתך קויתי ה' ומטעמא דכתב הרב החבי"ב דגדול כבוד הבריו' שדוח' ל"ת וכו' ע"ש:

(שם דף ח"י ע"א):

כתב הד"ט ובגליון שכנ"כג כתבתי שם רמז הרומז למחלוקת הפוסקים הנז' במאמר סתום לכאורה בשבת סוף פ"ו דאחר סמוך למ"ש שם חמרא וחיי אין בו משום דרכי האמורי איתא מעשה בר"ע שעשה וכו' ועל כל כוס וכו' אמר חמרא וחיי לפום רבנן חיי וחמרא לפום רבנן ותלמידיהון ע"כ דיש לדקדק לישנא דיתורא דאמר מר בכפלא ועוד אמאי שינה והפך הסדר דבתחלה אמר חמרא חיי ושוב חזר ואמר חיי וחמרא וכו' ומה שתמוה לע"ד יותר הוא אומרו לפום רבנן דבשלמא חמרא לפום רבנן ניחא אמנם חיי לפום רבנן לית ליה פתרי אך לפי האמור דאיפליגו ביה רבנן הנז' אם ניתנה להאמר בשמחתם ולחיים קודם הברכה א"נ להקדים הברכה תחלה אפשר לומר דמשיחתו של ר"ע למדנו אגב ארחין דמאן דעביד הכי לא משתבש ומאן דעביד הכי נא משתבש ויש לו סמוכין לזה ולזה או משום דאין ראוי להקדים ברכ' עבד לברכת רבו ולכן מקדימין הברכה או לאידך גיסא משום דגדול כבוד הבריות וכאמור וזהו שהיה ר"ע מכריז ואומר חמרא וחיי היינו ברכת היין קודם והדר לחיי כסברת הרב אשתרוג הנז' ושוב היה אומר חיי וחמרא ומקדים חיי לחמרא לרמוז לסברת הרש"ל ובהכי מיושב הכל ושפיר דייק בלישניה לומר לפום רבנן למימר דרבנן מרחשי בפומייהו הכי והכי ואיתא להא ולהא כנלע"ד לומר בדרך רמז ודוק:

לה **חייב** האונן ליטול ידיו כי לא נפטר רק ממ"ע ולא הותר במילי דאיסורא ושם עלה ונסתפק אם מותר לאונן לשתות שכר ותבשיל של בשר דכיון שאסור בבשר ויין אם כל דבר המשכר בכלל:

(מוצל מאש ח"ב סי' כ"ב):

כתב הד"ט ועיין להרש"ל בתשו' סי' ע' שגם לבבו לו כן יחשוב ועיין להרב נודע ביהודה בא"ח שנו סי' ז"ך ולהרב אהבת דוד דף מ"ג ע"ד שהאריך במתק שפתיו והסכים שהאונן יברך ושם האריך ג"כ בענין סומא אם גם הוא חייב בלאוין ועיין בחי"ד סי' ל"ו אות נ"ג. ולענין של מעלה לשתיי' שכר ואכילת תבשיל של בשר כנלע"ד דאם באנו לאסור כל דבר המשכר כדי שיוכל לפקח על עסקי מתו מ"מ תבשיל של בשר דמסתמא הטעם שאסור בבשר הוא משום שלא יתראה עצמו שמח באידו וכמו שאסרו אכיל' בשר בסעודה מפסק' של ט"ב וכמ"ש ראבי"ה הביאו הרי"בה ז"ל סי' תקנ"ב מטעם שמחה א"כ תבשיל של בשר שרי דאין שמחה אלא בבשר ולא בתבשיל שלו דבהא הריב"ה נמי לודי אע"ג דס"ל דלאו משום שמחה לבד אסרו בשר אלא להרבו' אבל על חרבן בית אלקינו אך באבל יחיד דשניא בזה מט"ב דשרי בבשר דין הוא דבאנינותו ליסגי לאסור לו בשר ולא תבשיל של בשר וכמה פעמים נשאלתי על זה ולצורך כל דהו בחולי קל התרתי לע"ד בלי פקפוק טל **תמה** הרב המחבר על הרב פרח שושן בא"ח כלל א' סי' ג' בדין פת הבב"כ דכתב מרן סי' קס"א דלא יברך המוציא וג' ברכו' אא"כ קבע סעודתו עליו או אכל שיעור וכו' כיון דספקא דרבנן הוא והפר"ש הנז' ליישב תמיהת הרב"ח דכתב דגם אם אינו מברך ברכ' הראיה עובר משום לא תשא ורצ' ליישב דכיון דאיסורא דרבנן היא כמ"ש הרא"ש לכן בספק בחרו לברך במ"מ וברכה מעין ג' דשמא א"צ ג' ברכו' ע"ש ותמה עליו הרב המחבר דלא יתכן לומר כן למרן דפסק כהר"מ בפ"א מהל' ברכו' דין ט"ו דהרי הוא כנשבע לשוא וכ"כ המג"א בפשיטו' דדעת הר"ם הוא דמדאורייי' ושכ"פ מרן בס"ס רט"ו זאת ועוד דהריב"ש סי' שפ"ד כתב דאפי' להרא"ש רמיזא באורי' ואף שאין תימה כ"כ על הרפ"ש מהריב"ש אך מדברי מרן שפסק כרמב"ם יש בוודאי לתמוה שלא השגיח בו ולא במג"א ע"ש (חזון למועד סי' כ"א):

מ **מי** שנסתפק לו אם אכל שיעורא דאורייתא מ"מ יכול לברך להוציא אחרים שאכלו כשיעור תורה שלא כסבר' הרב הלק"ט בח"ב סי' רמ"ז דפסק דאין ספק מוציא מידי ודאי עיין להרא"ם בתוספותיו על סמ"ג הל' מגילה והרא"ש פ' מי שמתו גבי מאי דאבעיא לן אם נשים חייבות בבה"מ מדאורייתא:

סמא דחיי סי' ו':

מא **איך** יתנהג בברכת פה"ג בב"המ בבית חתנים הביא תשובה כ"י ממהר"י פינצי סי' כ"ט שכתב ולענין בורא פה"ג על כוס א' בודאי ימתין לברך עד גמר ברכת נשואין שברכ' נשואין במקום סעודה אחר בהמ"ז היא נגררת כדאי' בפ"ק דכתובו' כי תניא ההיא בב"המ ולכן כיון שהתחיל ב"המ ועדיין לא בירך בפ"הג גומר כל הברכו' הנגררו'

עמה ואח"כ מברך בפ"הג שמתוך כך יהיה ניכר שכולן נסדרו אחר ברה"מז שאם יברך בפה"ג אחר בהמ"ז היה נראה כאילו ברכת נשואין היא מעצמה ולא יהי' שייכות בבה"מ כלל ע"ש:

(פחד יצחק אות ב' ערך ברכת חתנים בבה"מ):

מג **הביא** תשובת הר"ש מהזקנים והסכים עמו הרש"ל מפינאלי על דבר מי שבידו טבעת זהב ואבן טובה קבועה בה ומתירא להסיר' מאצבעו כשיטול ידיו פן ישכחנה ויגנבוה ומצא לו תקנה שמתחל' ישפוך מים על ידו הימנית שבו הטבעת עד שיהא בו טופח ע"מ להטפיח להסיר כל דבר החוצץ ואח"כ ימשוך הטבעת ממקום מושבה למעלה או למטה במקום שיש בו טופח עמ"ל ושוב ישפוך מים על אותו היד ב"פ כדין חיוב נטילה או רביעי' בבת אחת ובזה נטהרת כל היד שהרי מקום הראשון שבו היתה הטבעת נטהרת ע"י שפיכ' המים ב"פ או רביעי' בבת א' וגם מקום שנתונה בו עכשיו נטהרת ע"י טבול הראשון ושפיכו' אחרו' שהמים שתח' הטבעת מצטרף עמהם ואינו חוצץ ועיין למרן א"ח סי' קס"ב סעיף ב' וד' ולהרב הלבושים ע"ש שהאריך:

ועיין להרב פני אריה סי' ח' דפסק דצובע וטבח ודומיהן מבעלי אומניות שאינן מקפידי' על הנדבק ונאחז בידיהן מחמת מלאכתן התמידית אפי' אם הדם והצבע על כל ידיהן כיון דבמיעוט הגוף הוא בטל לגבי הגוף והוי ככל מיעוט שאינו מקפיד דאינו חוצץ בנט"י ובטבילה ויפה עשה הרב שהעתיק בש"ע דברי הרשב"א כהוייתן שכן הוא עיקר ועג"כ בשבות יעקב ח"א סי' ס"ט דפסק להתיר אף בטבילת נדה ועג"כ להלק"ט סי' כ' בדין מוהל שיכול לברך אף שנתיבש דם המיל' על ידיו ותמ' עליו הרב שבו' יעקב (שם אות ח' ערך חציצ' בנט"י):

מג **על** הקאוו"י שמביאין בסעודות גדולות אחר שברכו בורא פה"ג על כוס בהמ"ז אין לברך כלל והמהדרין לברך ברכה אחרונה אחר שתיית היין כדי לברך אח"כ על הקאוו"י תעו מדרך השכל להרבות בברכה שא"צ והסכים עמו הרמ"ך אשכנזי ע"ש (וע"ל אות כ"ד) (גנת ורדים כלל א' סי' א' ב' ג'):

כתב הד"ט וכבר עמד על שמועה זו נאה הרב המופלא מהרי"ך ז"ל בבתי כהונה שלו ח"ב סי' א' וע"ש משאו ומתנו יפה בדברי הרבנים הנז' באופן ששלש דעות במדה זו דלהרב גו"ר הנז' אין לברך על הקאוו"י כיון שבירך על כוס בהמ"ז ולברך ברכה אחרונה על כוס בהמ"ז כאשר המהדרין חושבין לתקן כדי לברך בלי ערעור על הקאוי לא יפה הם עושין משום שמרבים בברכו' שלא נצורך ודעתו של הרמ"ך להסכים שלא לברך וכסברת הרב גו"ר כל שלא בירך ברכה אחרונה על כוס בהמ"ז ואם יפה עושין המהדרין או לא לא

ביאר דעתו אם טוב ואם רע ודעת השלישי הכרעה לחובה שלפי הדין חייב לברך אף אם לא בירך ברכה אחרונה על היין באופן דפליג אתרווייהו ולמעשה פליג נמי אסברתיה של הרב גו"ר דלגלג על המהדרין שמברכין ברכה אחרונה על היין דליתא דאדרבא שבחינהו בקאלאוס ושכן ראוי לעשות ושאינו ענין לכאן דין ברכה שא"צ ומדברי שלשתם למדנו דאם בירך ברכה שלאחר שתיית היין חייב לכ"ע לברך על הקאוי יעו"ש:

ובדין ברכה לאחר שתיית הקאוי בכל מקום ובכל זמן הרבה דיו נשפך וכמה קולמוסים כבר נשתברו הללו מחייבין והללו פוטרין ואפס קצהו תראה אשר העירותי לקמן סי' יו"ד אות י"א ע"ש:

מד **כשמביאים** לפני המסובין יין שרוף ומרקחת אין לברך שהכל על המרקח' שכבר בירך על יין שרוף והרב הר"ם ויטאלי חולק עמו מטעמא דאין ברכת השתי' פוטרת האכילה והרב המחבר השיב על דבריו והסכי' עמו מהר"י הלוי ע"ש:

(שם סי' ד' ה' ו' ז'):

מה **בדבר** שמסתפקין בברכתו אחרונה אם יש לברך מעין ג' או בנ"ר אע"ג דבדיעבד אם בירך בנ"ר יש לנו אילן גדול לתלות בו דיצא י"ח מ"ח לא יביא עצמו לכתחל' לידי מדה זו:

(שם סי' ט"ו):

מו **ברכת** הטומ"ט על יין שני היינו דוקא בסעודה אבל בלא סעוד' אין להקל לברך ושם באו דברי מהר"י הלוי שחולק עליו הרב המחבר והוסיף שנית ידו לקיים הוראתו והודה לו מהרי"ל הנז':

(שם מסי' מ"ד עד סי' מ"ז):

מז **לא** נשא פני גדול ששמע שהיה מזמן הוא וחתנו ובתו ויהיב טעמא דבכי ה"ג ליכא טעמא דפריצותא דליתא לפי שאין חובת האיש והאשה שוה דאיהי לא מחייבא בבה"מ אלא מספק וכיצד תצטרף והתוס' בערכין פ"ק דף ב' כתבו ג"כ דאין מצטרפין לפי שאין האשה אומרת ברית ועבדים אינם אומרים על ארץ ונשים מזמנות לעצמן אינו אלא רשות:

(שם בגן המלך שלו סי' ע"ה):

מח **ת"ח** שתורתם אומנותם וכן בעלי בתים שעוסקים במו"מ ואין להם מלאכה גרועה א"צ להסיר הטבעות בשעת נט"י אע"ג דמהדקי טובא ועיין למרן ומור"ם בס"ס קס"א:

(שם ס"ס קכ"ג):

מט **הורה** גבר שנט"י לסעודה ונט"י לתפלה ונט"י של שחרית יש לדקדק בכולן לנוטלן עד תחלת הפרק דהיינו עד מקום חבור היד עם הזרוע אך בנט"י לעשיית צרכים דמצד

הדין א"צ נט"י ובנקיון בעלמא סגי יש להקל ובט"ב ויו"כ אין להחמיר לעולם דבין לתפלה בין לשאר דברים יטול ראשי אצבעותיו בלבד:
(ושב הכהן סימן א' ב' וג'):

סימן י דיני ברכת הנהנין ושאר ברכות

אות א **מי** שנתחייב לברך על שבא ממדבר וירד לים הגדול וחלה בספינה וחבשוהו שם ובצאתו מהספינה נצול מבית האסורים ונתרפא מחליו א"צ לברך ד' ברכות רק ברכה א' לארבעתן לפי שנוסח ברכת הגומל א' הוא על כולן ולכן הסברא נותנת לברך על כולן ברכה א':
(פרי הארץ סי' ז'):
כתב הי"ט ויש לי לע"ד מקום עיון קצת בזה מההיא דהטיל מים ונמלך והטיל מים פעם אחרת דכתב הרב"י בשם מהרי"א בשם א"ח משם גאון א' ופסקו מרן בא"ח סי' ז' סעיף ג' דצריך לברך ב' פעמים אשר יצר והא התם נוסח ברכה אחד הוא ומ"מ פסק לברך ב"פ ונהי דלפי מה שכתב הרב"ח והביאו הרמג"א שם נדחה סברת הגאון ומרן מעיקרה וגם בתשובת הרב ב"ד סי' ג' כתב דהרב מטה אהרן גמגם ע"ז גם הרב המני"ח בהלק"ט כתב שמעולם לא נחה דעתו על זה גם מהריק"ש כתב דיותר טוב לכוין בברכתו לפטור שתיהן ע"ש אמנם דבר גדול להפיל ארצה בלי ראי' ברור' מהש"ס דברי גאון א' וכמ"ש הרב פנים מאירו' בסי' ל"א וכבר טרח הרט"ז שם סי' ז' סק"ב להליץ בעדו ולתרץ תמיהת הרב"ח ותמה מאוד איך ראוי לחלוק עם גאון ובח"מ כתב דצריך ראי' ברור' מהש"ס לחלוק עליו ולכן יצא לישע מרן שפסק כמותו וחילק בין אכל ב"פ לדין הטלת מים דהתם ממנ"פ סגי בפעם א' דאם כבר נתעכל המזון שוב אינו חייב לברך ואם לא נתעכל כיון דבדידי' תליא לחזור לאכול כשאוכל שנית הו"ל כאכל הכל בפעם א' וכיון ששביעה א' עדיין קיימת אמאי יברך ב"פ משא"כ בהטלת מים דכיון שגמר להטיל חל עליו חיוב לברך ולאו בדידיה תליא מלתא לחזור ולהשתין מש"ה לא שייך לומר דהכל נחשב פעם א' והביא ג"כ ראיה ממ"ש הרב"י בי"ד סי' י"ט בשם הרא"ש בדין כסוי ע"ש וראיתי להרב נהר שלום דשדי נרגא בראיה דמייתי מהרא"ש דהתם לא אמרו רק דכיון דכסוי גמר שחיטה הוא יכסה לכתחלה דם הראשון ויברך וכו' אך בשלא בירך י"ל שאין לו לברך רק ברכה א' ע"כ ולע"ד דברי הרט"ז ברורים שכוונתו היא להוכיח דכיון דהשלים הטלת מים חלה מיד חובת ברכתו ומש"ה ל"ד לבה"מ שיכול לחזור ולאכול קודם שיברך בה"מ על מה שכבר אכל והביא ראיה מהרא"ש דהוא ג"כ מחלק בין ברכת

כסוי נבה"מ ולפי שמעשה הכסוי היא גמר המצוה וחל עליו חיוב לברך קודם שישחוט אחר מפני כן ל"ד לבה"מ והכא נמי כיון שהשלים להטיל מים חלה עליו מיד חובת ברכה משא"כ בבה"מ ואה"נ דלהרט"ז אם לא כסה רק לאחר שחיטה שניה יברך על הכסוי ב"פ אך לא נכנס הרט"ז בזו רק הביא דברי הרא"ש לראיה דלא דמי הטלת מים לבה"מ ועיין להרב ב"ד הנז' שם דסיים דמי שנוהג כמרן לברך ב"פ טוב שיכוין שלא לצאת י"ח בברכה ראשונה על שתיהן ע"ש וראיתי להרב שאלת יעב"ץ סי' ט"ו דדעתו שלא לברך רק פעם א' בלבד ועיין להרב משפטים ישרים ח"ב סי' מ"ה בדין מי שהיו לפניו ב' מיני פירות שהית צריך לברך עליהם שהחיינו דפסק דאעפ"י שלכל פרי ופרי יש לו טעם בפני עצמו ויש לו שמחה א' על כל פרי ופרי מ"מ לא יברך רק פעם א' שהחיינו כיון שבאים שניהם בזמן א' ול"ד למ"ש מהרי"ק בשם תשובת אשכנזית שיש לברך זמן שנית על יין חדש דשאני התם דבאים בזמנים מחולפים משא"כ הכא דשניהם לפניו ודמיא לזמן דסוכה דמסדרי' אכסא דשויא לזמן דחג ולזמן דסוכה ע"ש. גם הרב חזון למועד סי' י"ד פסק כן ע"ש שהאריך גם בדין שני מינים ושם אחד שאינם לפניו בבת אחת אם יברך על כל א' וא' ברכת זמן שהביא הרשכנה"ג סי' רכ"ה הגהת ב"י אות ג' ועיין ג"כ להרב יצחק ירנן שהסכים עם הרב הלק"ט והמני"ח במי ששותה פורג"א וכיוצא לפנות הבני מעים עד שתכלה הזוהמא ולא הסיח דעתו שלא יברך ברכת אשר יצר רק פעם אחת ע"ש בדף י"ג ע"ב ועיין להרט"ז סי' קע"ט ס"ק ג' וביד אהרן סי' ו' בהגהת ב"י ע"ש ואנן בדידן מה נעני אבתרייהו אין לנו אלא דברי הרב תפלה לדוד דף ו' ע"א דכתב דמ"מ דבר התלוי במחלוקת היא ע"ש ואי איתא להא דכתב הרב פחד יצחק בשם מהרי"ב קזיס שהביא לכלל ישוב סברת הרב הלקט ח"א סי' רס"ד דברכת השבח ליכא משום ברכה לבטלה ע"ש אות ב' ערך ברכת השבח. אף אנו נאמר בדין הטלת מים ושהחיינו וכיוצא שהן ברכת השבח שכ"ש שיברך כיון דס"ס לא אתי רק לידי ספק ולא לידי ודאי ברכה לבטלה ודוק:

ב **מי** שנתנו לו כלים במתנה דדעת מרן שיברך המקבל ברכת הטוה"מ ולא הנותן דעתו ז"ל שאף מקבל לא יברך:

(פרח שושן כלל א' סי' י"ב):

ג **הביא** לכלל ישוב מנהג בני מצרים המברכים בורא עצי בשמים על ההדס שבמילה אע"ג דיש עמו בשמים אחרים שמברכי' במ"ב או הנותן רט"ב:

(גנת ורדים כלל א' סי' י"ח):

על המים הנגרים מפרחים וורדים וכיוצא דרך הלא"מביקו יש לברך בע"ב או עשבי כברכת המריח הפרח והורד:

(נאמן שמואל סי' ד'):

כתב הד"ט גם הרב ב"ד סי' צ"א מחייב בברכה וכדין מי הורד המתמצה ונסחט מגוף הורד ועיין להרב יצחק ירנן דף ל"ב ע"ב דפסק דעל מי ורדים וכן המריח הורדים עצמן יברך הנותן ר"ט בפירות אך המריח בעלין לחודייהו מברך בע"ב ועיין ג"כ להרב סמא דחיי סי' ד' דנשא ונתן בדברי הפוסקים על ברכת מרקחת הורדים בין עם דבש שקורין מיי"ל ראזאד"ו בין עם צוקארו שקורין אותו צוקא"רו רוזאד"ו ומסיק דכיון דהרמב"ם והרא"ש מסכימי' דהמריח בוורד יברך בע"ב ולא הנותן רט"ב וכתב הרב"י בסי' רי"ו דהכי נקטינן א"כ גם במרקחת שלהן יש לברך שהכל דלאו פרי נינהו ע"ש ועיין ג"כ להרב דת ודין תשובה ראשונה מהר"י ן' שנגי אחיו של הרב המחבר שגם הוא בנתינת טעם לשבח למנהג רבותיו לברך שהכל ע"ש וראיתי להרב ברכי יוסף דמטי לה משמיה דהר"א ן' שנגי תשובה זו ושמא טעה המדפיס בין אח לאח ע"ש:

ה **עשה** מעשה לברך שהחיינו על פרי חדש כשקנה ס"ת חדש לצאת מידי ספק ברכה לבטלה (וע"ל סי' ל"ב אות י"ט) שם סי' ז'):

ו **נסתפק** על המריח בפרחים הנקראים נארגי"ס אם יברך עצי או עשבי והביא תשובה למהר"י ן' חסון ותשובה מבן הרב המחבר:

(מגן שאול סי' נ"ד ה' ו'):

ז **אין** לברך זמן רק פעם אחת על תאנים שחורות ולבנות:

(פנים מאירות ח"א סי' ו'):

ח **מי** שברך בפה"א על דבר שיש לברך שהכל כגון שאינו עיקר הפרי או שטובים מבושלים יותר מחיים יצא. ועוד לו שם השג השיג על הרמג"א סי' ר"ח ס"ק כ"ב שכתב בשם הר"י הלוי דאם בירך בפה"ע על היין דצריך לחזור ולברך ואפי' ביין חי שאינו מזוג במים כלל דליתא דאה"נ דבדיעבד יצא:

(שם סי' נ"ה):

כתב הד"ט ועיין להרב טל אורות דף ב' ע"ב דכתב דלא יצא וכסברת הרמג"א ודלא כהרב גו"ר חלק א' סי' י"ט דפסק דבדיעבד יצא בין בכוס של הנא' דשתיה בין בכוס שמסדרין עליו ברכו' אחרונו' ע"ש ועיין להרב יוסף אומץ דף נ"ד סוף ע"א דהסכים לסברת הרב גו"ר דיצא ושכן דעת הרא"ה והריטב"א ופרדס ורמ"ע דיצא:

ט **אתרוג** המטוגן בדבש אף שבלא דבש אינו ראוי לאכילה מ"מ כיון דהוי פירי למעשרו' כרבנן דהלכתא כוותיהו דס"ל דאתרוגים חייבים גדולים וקטנים ראוי לברך בפה"ע כדין אגוז גמור המטוגן בדבש וה"ה לשומשמין מטוגנים ראוי לברך בפה"א דלא כטועים המברכים שהכל:

(שם סימן ס"ה):

כתב הד"ט ועיין להרב מר וקציעה סי' ר"ה דיצא לחלק בין אתרוגי' הראוים לאכילה שלא ע"י ריקוח גם אם רקחו מברך פה"ע ואם אינם ראוים לאכילה שלא ע"י ריקוח אם רקחו יברך בפה"ע ואם לא רקחו בפה"א:

י **הרואה** חבירו אחר יב"ח מברך מחי' המתים בלא הזכרת שם ומלכות כיון דנוסח ברכה זו בתפלת י"ח ושם לא נזכר מלכות לפי שסמוכה לחברתה אף כשאינה סמוכה כנד"ד אין להזכיר בה שם ומלכות:

(שם תוך סי' ס"ו):

יא **השותה** גורב"א מאורז מחוי הרבה כמו שעושים לחולה או מפת שגורדין אותו במורג חרוץ דק ושוהא הרבה בין כף לכף ואפילו בכף א' שוהא בה בין גמיעה לגמיעה מחמת חומו אין לברך אחריו כלום כיון ששוהא באכילת כזית אורז או פת מתחלה ועד סוף יותר מכדי שתית רביעית כדין צירוף השתיה למידי דשתיה וה"ה אוכל מחוי ששותהו ואינו לועסו וכדעת הרדב"ז בתשובו' החדשו' בלשונות הרמב"ם סי' קמ"ה ושם ישיג להרב בני חיי סי' ר"ד בסופו שכתב על השותה קאוו"י לברך ברכה אחרונה. ועיין בס' גו"ר א"ח כלל ה' סי' כ"ו ולהרב פר"ח בס' מים חיים א"ח סי' ז' בדין מוצץ לימוני"ש דאחר הס"ר יראה דאין לברך אחריו כלום (קול אליהו סימן ו' והנמשכים:

כתב חד"ט ועיין להרב לחם יהודה ח"ב דף נ"ו ע"ב מ"ש על דברי הרב פר"ח ובספרו שבט יהודה סי' א' ובספרו בית יהודה ח"א סי' ז' כתב דלענין צירוף השתיות הדדי כללא דמלתא כל ששתה כדי שיעור המחייב לברך אין השהיי' מעכב ויברך וכדעת הרב בני חיי שמסכים לדעת הרב כנה"ג אמנם בקאוו"י כיון שדרכו בכך לשתותו בסירוגין יש לחוש לסברת המקילין ושלא לברך ע"ש סי' ז' ולהרב שמש צדקה ולהרב בנו סי' ב' שצריך לברך ועיין להרב משאת משה ח"א סי' א' ולהרב מכתם לדוד סי' ג' ולהרב זרע אברהם ועיין להרב גו"ר כלל א' סי' י"ו ספקא דגבר בגוברין הר"ח אלפאנדרי ופשיטותא דהרב המחבר לברך ושהשהיות מצטרפות וע"ל אות נ"ח:

יב **אוכל** פחות מכשיעור שנתנו במים ונתפח עד כשיעור כתב הרב גן המלך סי' קכ"ד דש"ד לברך ומדאורייתא והרב המחבר ס"ל דאין חיובו רק מדרבנן:

(שם סי' ח'):

יג **האוכל** או שותה ומקיאו אין לך מתעכל גדול מזה ולא יברך ברכה לאחריו:

(שם סי' ט'):

כתב הד"ט ועיין להרב ברכי יוסף סי' יו"ד שגם הוא של כת קודמין בסברא זו ע"ש:

יד **ברכה** שא"צ אם היא מדאורייתא צריך לתת טעם על כל הברכו' שתקנו חכמים שאין חיובן מן התורה אמאי לא חששו לברכה שא"צ וע"ש שיישב בדוחק דאפשר דהכתוב מסר לחכמים לתקן ברכות הנהנין כענין מלאכת חה"מ וכיוצא:

(שם סי' יו"ד):

טו **מי** שלא אכל פירות גינוסר ובא לאכול מליח ופת יברך על הפת ויפטור המליח ואף שיעשה המליח עיקר בטלה דעתו אצל כל אדם:

(שם סי' י"א):

יז **אפונים** קלוים שברכתן בפה"א שכתשן במכתשת הדק היטב עד שנעשה כקמח ועירבו בצוקאר"ו מברכים עליו שהכל:

(בית יהודה ח"ב סי' צ"א):

יז **ברכת** עצי בשמים שנוהגים לברך על הגארופול"י יש שורש ויסוד למנהגם עיין בשכנה"ג סי' רי"ו ופרי האדמה שפלפל בזה בפ"ט מהל' ברכות. (שם סי' צ"ד):

יח **יכול** האב לברך ברכת הגומל על רפואת בנו (שם ח"א סי' ו'):

כ' הד"ט ובשות"א דינוקא סי', פ"ג הוכחתי גם אני לע"ד שיכול הבן קטן לברך ועיין בחוט המשולש טור א' סי' ד' ולהרב לחמי תודה למהר"י בסאן סי' ה' שכן גם הוא מתיר ומפרש נוסח ברכת הגומל דשוה לכל נפש. גם מהר"י סג"ל מ"צ בסיינא העיד והגיד לי שצוה לו הרב מהרש"ל אביו מפינאלי לילך ולברך ברכת הגומל בהיותו קטן וככתוב אצלי שם בסי' הנז':

יט **מותר** לאדם בבקר קודם תפלתו לשתות לרפואה כוס א' שחציו שמן וחציו יין דכיון דרפואת יין ושמן שקולה אין א' מהם מתבטל בחבירו כששוין במדתן ומ"מ לענין ברכה נראה דיברך בפה"ג דהוא חשוב בכ"מ ואם מדת השמן מרובה יברך בפה"ע על השמן כברכת אניגרון דסי' ר"ב סעיף ד':

(שם סי' כ'):

כ **פירות** ח"ל שהובאו לארץ יחתום בברכה שלאחריהם על הפירות ולא על פירותיה ואף שהביאו צמוקים מח"ל ועשו מהן יין בארץ מ"מ אין לחתום פרי גפנה אעפ"י שהוקבע בארץ למעשר:

(שדה הארץ ח"ג סי' ו'):

כא **מי** שאחזו ב"מ בולמוס של צינים פחים ג"פ לא יברך הגומל עד שיעברו עליו ג' עונות ודלא ממה ששמע בשם הרב ר' יהודה הכהן דיברך בכל קדחת וקדחת שאוחזו כיון שבכל פעם עולה למטה וניצול ונסתייע מתשו' הרשב"א סי' פ"ב דלאו ראיה היא (שם סי' ז'):

הד"ט גם הרב אהל יוסף סי' א' פסק דלא יברך עד שיתרפא מחליו לגמרי ולא בין קדחת לקדחת וכן הבא מאיזמיר לקושטנטינא לא יברך בכל עיר ועיר שעובר ללכת למחוז חפצו:

כב **על** מה שנשאל מרן השואל בחלום אם מי שיזכה ליכנס בפרדס לשלום ולצאת לשלום כר"ע אם חייב לברך ברכת הגומל והשיב לו דלא יברך:

הרב המחבר לא כן יחשוב דאם על הצלת הגוף מברכים על הצלת נפשו לא כ"ש: (שם סי' ח'):

כתב הד"ט ועיין להרב מחזיק ברכה סי' ריי"ט מ"ש בשו"ת החלום הזה ויערב לך:

כד **מי** שחלה מעיניו ונתרפא הי' בדין לברך הגומל דחולי שיש בו סכנה היא ומ"מ לא נהגו לברך ויש סעד למנהג ממ"ש מרן דעל חולי שעלה למטה דוקא חייב לברך ואם לאו לא יברך (שם סי' י'):

כה **בן** ח"ל שבא לארץ על דעת שלא להשתקע איך יתנהג במצוה שיש מחלוקת בפוסקים אם נוהגת בח"ל או לא וכגון מתנות כהונה דהטור כתב בשם אביו בפסקיו ר"פ ראשית הגז דלרש"י אין נוהגות האידנא בח"ל ולהרמב"ם והרמ"א נוהגות עי"ש בי"ד סי' של"ג אם בא האיש הנז' לעשותה עודנו בארץ יעשנה ויברך ושאני מי"ט ב' של גליות דיהבינן ליה דינא כבן ח"ל כדי שלא יבא לזלזל בו בחזרתו מעירו אך במתנות כהונה ודכוותיה דגם בח"ל איכא למ"ד דנוהגות אין חשש אם יברך בקיומה לארץ דלא אתי למטעי לברך ג"כ בח"ל דאמר יאמר כיון דבח"ל לא עבדינן אלא מספק ודאי תקנו שלא לברך ועוד דלמ"ד דנוהגות בח"ל חייב לברך ג"כ אפי' בח"ל וכ"ש בהיותו בארץ והזבחים ופסחים יוכיחו שהיו מברכים כל עולי רגלים באכילתן וכן איתא בזוהר פ' משפטים דף קכ"ד ע"א ושם הרב המחבר נשא ונתן על כל מ"ש הרב באר עשק סי' ק"ג לא הניח דבר גדול או קטן שלא השיב עליו:

כתב הד"ט י"ל דבן ח"ל זה אם הוא ממקום שנוהגין מברכי' ג"כ ואם אינן נוהגים לעשותה גם בא"י לא יעשה:

עוד לו שם על סוגי המצות הנז' לא יעשה בן ח"ל שליח לבן א"י לעשות המצוה בעדו דממ"נ אם הוא חייב גם בח"ל יעשנה במקומו בעצמו דמצוה בו יותר מבשלוחו ואם

הלכה כמ"ד דדוקא בא"י חייב אין המשלח זוכה בקיום השליח כיון שהוא בח"ל ולא מצי עביד הך מצוה אין בידו לאוקומי שליח ואין בידו רק זכות מחזיק ביד עושי מצוה ולא שהמצוה עצמה תקרא על שמו. (שם סי' י"א):

כו **בענין** ברכת הרוד"א והמינ"טא שיש מחלוקת בין הפוסקי' אם יברך או לא עיין בגו"ר כלל א' סי' מ"א ובפרח שושן כלל א' סי' י"ג ודעת הרב המחבר כדעת הגו"ר דאין מחלוקתם תלויה רק לפי מקומן ושעתן דיש מקום שטבע הרוד"א וכיוצא שאין רוח הבריות נוחה הימנה וריחיה חלא וחזק ואינו מבושם ולכך אין לברך ויש מקומות שנשתנה טבעם וריחם יפה ומבושם ומתענגים ונהנים בריחם ולכן יברכו ועי"ש ג"כ מה שפלפל בריח הפת בדברי גו"ר ע"ש (שם סי' י"ב):

כז **מי** שברך על המים בכונה לצאת י"ח ברכה בשתית הקאו"י ואחר ששתה המים שכח ובירך בנ"ר פשיטא שצריך לחזור ולברך על הקאו"י שאעפ"י שמתחילה נתכוון גם על הקאו"י הרי מעשה מבטל מידי מחשבה:

(שם סי' י"ד):

כתב הד"ט ואנכי לא ידעתי לע"ד מ"ש האי ממי שבירך על השחיטה על מנת לשחוט עופות הרבה ושחט איזה מהם ושכח ובירך על הכסוי וכסה דפסק מרן ז"ל בי"ד סי' י"ט דא"צ לחזור ולברך על השחיטה כשחוזר לשחוט והוא מוסכם בפוסקי' ואם אין העין טועה לכאורה נלע"ד דהענינים שוים דכשם דהתם איירי בבירך תחלה ע"ד לשחוט עופות הרבה ובשכחה גרידא בירך וכיסה מ"מ שפיר אמרינן דלא יחזור לברך משום דאין כאן נמלך כיון ששכח ולא שייך הכא ענין המעשה אם מבטל מחשבה דאיך שייך לומר דמבטל אחר שבשכחה בא המעשה לידו וה"נ בירך תחלה על המים ע"ד לשתות אחריו קאוו"י כיון ששכח ובירך איך אפשר לומר נמלך אטו שכחה והמלכה שמות נרדפים הם וא"כ למה יברך שנית ודין ברכת התורה נמי יוכיח דאמרי' דכיון דדעתו מתחלה על כל למודו של יום ולילה אין הפסקות משמשות לתת לו דין נמלך וכמבואר בסי' מ"ז ויותר על כן פסק הרט"ז שם סק"ח ואף דהמג"א ס"ל באותו נדון לברך ב' מ"מ תרוויהו ס"ל דבאדם דעלמא לא יחזור לברך שנית והיינו כדין כסוי דאף למ"ד דתרתי מצות נינהו כיון דמתחלה היתה דעתו על אחרים ובירך וכיסה שלא מדעת לא הויא הפסקה ולא נמלך ועי' ג"כ להרב שנ"ה בשער האותיות דף צ"ב ע"ב דכתב דבענין אכילה צריכה המלכה טפי לתת לו דין נמלך ממה שצריך בענין שחיטה ואמור מעתה דאם בשחיטה לא יברך שנית דלא אמרינן נמלך אף שכסה לא כ"ש בנד"ד שלא תהא הברכה שבירך שלא מדעת ביטול מחשבתו מחמת ששכח שלא לחזור לברך:

שוב האירו אל עבר פני אמרי פי קדוש של הרב קרית מלך רב וראיתי בתשובה סי' נ' שנשאל גם הוא כהרב שדה הארץ הנז' והביא דברי הטור סי' ק"ץ ומ"ש המג"א דאם דעתו לשתות עוד לא יברך רק לבסוף ושאם טעה ובירך אחריה א"צ לחזור לברך בתחלה כיון שהי' דעתו לשתות עוד דאל"ה יש לחוש שמא יתעכל ע"כ ופלפל על דבריו ועל הרט"ז סי' קל"ז באם קרא א' ב' פסוקים ובסוף דבריו לחלק יצא בין שכחה לשכחה שאם שכח וברך בנ"ר משום ששכח שלא לאכול ולשתות עוד ששכח ממה שהי' דעתו מתחלה כה"ג אם בירך ברכה אחרונה על מה שאכל ושתה כבר צריך לברך ב' על מה שרוצה לאכול ולשתות עוד אך בהיותו טועה ומברך לשתות עוד כמו שחשב כשברך ברכה ראשונה מתחלה אז א"צ לחזור ולברך ואם שכח ובירך ברכה אחרונה ולא חשב כלום לא הפך דעתו הראשונה ולא כדעתו הראשונה הו"ל כזורק ברכה מפיו ויש להסתפק קצת ע"ש ולע"ד הקצרה אין לחזור ולברך במציאות האחרות הנז' דהיא הדא היא הדא של מרן הנז' וכנז':

כח **סומא** מברך שהחיינו על פרי חדש אע"ג דהויא ברכת ראיה והוא אינו רואה מ"מ די שהוא בראיה אצל אחרים (שם סי' ל"ח):

כט **דחה** בב' ידיו סברת הרב באר עשק סי' ק"ט שכתב שיש וקדש ולברך על סתם יינם דישתקע הדבר ולא יאמר:

(שאלת יעב"ץ סי' ט"ו):

ל **פרי** מורכב מברך עליו אעפ"י שבא מהרכבת מין בשאינו מינו ודלא כהרב הלק"ט סי' ס' שכתב דלא יברך שהחיינו לפי שהוא נעשה נגד מצות הבורא דליתא דלא יהא אלא הרואה בריות נאות ע"א דמברך אעפ"י שעמידתו בעולם ודאי נגד רצון הבורא ואף על ראית הממזר יברך כיון דלא איפליגו ביה ואין לך הרכבה פסולה ממנו:

(שם סי' ס"ג):

לא **ברכת** רואה חמה בתקופתה מכ"ח לכ"ח שנה בתחלת ליל ד' שכתב מרן בסי' רכ"ט סעי' ב' כשרואה אותה ביום ד' בבקר וכו' היינו משום זריזות אך כל היום זמנה הוא ואפילו תימא דבקר דוקא קאמר אולי למעוטי ערב דהיינו משנוטה החמה למערב ועכ"פ עד חצי היום יברך בשם ומלכות וכן עשה הרב המחבר מעשה בעצמו בשנת תקמ"ה שלא זרחה השמש עד שעה קודם חצות וברך בשם ומלכות שלא כדעת הרמג"א שכתב שם ס"ק ה' דאם לא ברך עד אחר ג' שעות לא יברך עוד שכבר עברה ממקום הזה:

(דגול מרבבה סי' רכ"ט):

כתב הד"ט גם הרב מר וקציעה סי' רכ"ט שדא נרגא בסברת הרמג"א ובסברת הלבוש דליתא דראוי היה לברך כל אותו יום החדוש ולפחות עד נכון היום ר"ל עד חצות וכמו שכתבו בשם הרב תיו"ט וכתב עוד דלית דחש למ"ש הרשכנה"ג דלא נהגינן לברך ברכה זו מפני פירושו של הרב הערוך שכתב בשם י"מ דהרואה חמה בתקופתה ר"ל כשהוא ג' ימים מעוננ' ולא נראו חמה וכוכבים ושמשום ספק פירושו האמיתי אמרי' ספק ברכות להקל דליתא כלל להך פירושא דמאן ספין לעקור דברי התלמוד שנתן ב' ג' סימנים הדר מחזור בתקופת ניסן בליל ד' שבתאי ואין כאן ספק פירושי וא"כ אין עוד ספק וראוי לברך גם הרב טוב עין סי' ר"י אות ח"ן דחה לגמרי מ"ש הרב גור אריה דלא נהגו לברך אפילו בבקר דליתא דנהגו ונהגו לברך אפילו עד חצות וגם הרמ"ע באלפסי זוטא שלו כתב דמברכין וכן הרב חסדי אבות בהקדמתו כתב דמהר"י מינץ מפאדובה בן ק' שנה בירך ברכה זו הרי שנים עדים מאיטליאה מעידים דלא כהרב גור הנז' ע"ש ובאמת דקשה הדבר מאד שיחלוקו במציאות ושלא ידע הרב גור מנהג מקומו ומוכרחים אנו לומר דאישתני מנהגא מזמן הר"י מינצי והרמ"ע לזמן הרב גור ואיתא להא ואיתא להא:

לב **השומע** מש"צ ברכה שחייב בה ויוצא בשמיעתה כגון ברכת שופר ומגילה לא יפסוק לענות ב"ה וברוך שמו ודבר זה מק"ו תלמדנו ממ"ש הרמג"א סי' קכ"ד סעי' ח' שכתב בס"ק ע' דפשוט הוא דאם עסוק במקום שאינו רשאי להפסיק אסור לאמרו:

(שם סי' קכ"ד):

כתב הד"ט ועיין להרב שושני' לדוד בפ"ח דברכות משנה ח' דהאריך כבר לקיים הוראת הרב דב"ש סי' רצ"ה דס"ל שאינו רשאי להפסיק לענות והצילו מכל השגותיו של הרב מעשה רוקח בפ"א מה' תפלה עי"ש ועיין להרב טוב עין סי' י"ח אות מ"א שקיים דבריו שבברכי יוסף שלו סי' רי"ג אות ג' דאין ראיה מכרעת ושמנהג העולם לענות ואין למחות בהם וכ"כ ג"כ ביוסף אומץ שלו סי' ע' אות ג':

לג **הוכיח** במישור שבברכת שהכל נהיה צ"ל היו"ד נקודה בקמץ ולא בסגול ושגם מר אביו היה לועג על האומרי' בסגול עי"ש ראיותיו:

(שם סי' ק"ד וק"ה):

לד **אם** ברך על פירות האילן בפה"א יצא שלא כדברי הרמב"ם דפסק דלא דהא בפ' כיצד מברכין דף מ' ס"ל לעולא כר"י דיצא וכיון דעולא דאמורא הוא ס"ל כר"י ודאי הכי הלכתא ומ"מ אם היו לפניו פרי העץ ופרי האדמה ובירך בפה"א אעפ"י שנתכוון לצאת גם על פרי העץ אינו יוצא י"ח:

(שאגת אריה סי' כ"ג וכ"ז) ועיין להרב שער נפתלי סי' י"ב דהוכיח דלא כהרש"א הנז' ודיצא בדיעבד אם בירך בפה"א כשהיו לפניו פרי העץ ופה"א ונתכוין לצאת על שניהם כפסק מרן ורבינו יונה.

לה **אם** לא בירך עובר לעשייתן יברך אח"כ ע"ש שהאריך קצת:

(שם סי' כ"ו):

לו **הרואה** בה"ק וברך ובתוך ל' ראה קברות אחרות מידי ספק לא יצא ולא יחזור לברך ודלא ממ"ש הלק"ט ח"א סי' רי"ג דכתב בפשיטות לברך וכדעת הרמג"א סי' רכ"ד ס"ק ב' ועיין בחי"ד סי' ל"ה אות ל"ד:

(יד אליהו סי' ל"א):

לז **הא** דעבד מברך לרבו מיירי בעבד כנעני דוקא בין יליד בית בין מקנת כסף דאילו עבד עברי פשיטא דכשאר ישראל הוא וכן בכ"מ שאמרו עבדים בהדי נשים מיירי בעבד כנעני שמל וטבל לשם עבדות שחייב במצות שהנשי' חייבות בהן כדילפינן בפ"ק דחגיגה מג"ש דלה לה ע"ש:

(תשב"ץ ח"א סי' קע"ט):

לח **מפשט** פשיט ליה דמאי דמספקא להרמג"א סי' רי"א ס"ק י"ג באם היו לפניו יין ותבשיל של שעורים וזית דהניח בצ"ע מה יעשה דהא יין קודם לזית ושעורים קודמין ליין וזית קודם לשעורים ופשט ליה הרב מההיא דזבחי' פ' כל התדיר דף צ' ע"ב (דאיבעיא להו חטאת עוף ועולת בהמה ומעשר איזה מהם קדים) דיברך ברכת היין שחשובה מן הזית ואח"כ מברך על הזית ואח"כ על תבשיל של שעורים:

(פנים מאירות ח"ב סי' ל"ח):

טל **כדין** הורה גבר דאף על יין מזוג במים מצטרפין המים לשיעור לברך אחריו ברכ' מעין ג' דאל"כ לא היה ראוי לברך בתחלה בפה"ג א"ו צ"ל דנהפכו המים לטעם יין כשמזגו כשיעור שמוזגין היין באותו מקום וכיון דיין מקרי בצירוף מים ויין לברך לפניו בפה"ג כן מצטרפין לברכה שלאחריו ואם שתה כשיעור דהיינו רביעית דוקא ועיין עוד לו שם דשדי נרגא אסבר' הרט"ז ועל כל ראיותיו בסי' ק"ץ דיש לברך על שתית מלוא לוגמיו דהיינו רוב רביעית ברכה שלאחריה דדוקא רביעי' שלם בעינן ואם לאו מכניס עצמו בספק ברכה (שם סי' ט"ו):

מ **הכריע** ז"ל שכיון שיש לפקפק על ברכת יין מבושל מה יברך הנכון הוא לברך תחלה על דבר שברכתו שהכל ויתחייב בברכה אחרונה בנ"ר וגם יברך על היין מבושל בפה"ג

אף למאן דס"ל דצריך לברך שהכל כיון שברך תחלה על דבר אחר שהכל ולאחריו יברך ברכה מעין ג' דבברכה שלאחריו כ"ע ס"ל דיברך ברכה מעין ג':
(שם סי' כ"א):
כתב הד"ט ולע"ד הקצרה לא הונח לי דאם באנו לחוש לסברת מ"ד שיברך שהכל הלא לאמונה מה שמברך אח"כ בפה"ג ברכה יתירתא ושא"צ היא ולמ"ד נמי דיברך בפה"ג אם בירך שהכל נמי יצא:
מא **אין** לברך על משקה קיקו"לאטי רק שהכל שלא כמ"ד בורא פה"ע:
(דברי יוסף סי' י"ד):
הד"ט ועיין להרב פחד יצחק אות ק' ערך קיקולאטי שהאריך לסתור סברת הרב מלאכי כהן דכתב לו לשמו לברך בפה"ע ושכן הסכים על ידו הרא"ח רודריגו ר"מ ליוורנו דליתא דלעולם מברכין שהכל אף אם אוכלין אותו ולא דמי לקאו"י דאם אוכלו קלוי יברך בפה"ע ואם מבשלו במים יברך שהכל (ע"ל אות נ"ז) וס"ס הודה לדבריו הרב הכהן הגדול דלמעשה מברכינן שהכל והרב יעב"ץ ח"ב סימן קמ"ב חילק דבשותהו יברך בנ"ר ואם אוכל חי אחר שהסיר קליפתו וקלהו יברך בפה"א:
מב **על** הצוקאר"ו רוז"אדו לכ"ע מברך בפה"א ול"ד לפלו"ר של נארנ"גאס שברכתו שנ"ב:
(יצחק ירנן דף ל"ב ע"ג):
כתב הד"ט ועיין להרב סמא דחיי סימן ד' דנשא ונתן בדברי הפוסקים בדין מרקחת ורדים בין עם דבר שקורין מיי"ל רוזא"דו בין עם צוקארו שקורין אותו צוקאר"ו רוז"אדו דהעלה דכיון דהרמב"ם והרא"ש מסכימים שהמריח בוורד יברך בע"ב ולא הנותן רט"ב וכתב מרן בסי' רי"ו דהכי נקטינן א"כ גם במרקחת שלהם יש לברך שהכל דלאו פירי ננהו ועיין ג"כ להרב דת ודין תשו' ראשונ' מהר"י ן' שנגי אחיו שגם היא בנתינת טעם ושבח למנהג העולם לברך שהכל וראיתי להרב ברכי יוסף דמטי לה להר"א ן' שנגי תשו' זו ושמא טעה המדפיס ונתחלף לו בין אח לאח ע"ש:
מג **בענין** הלבשה לתינוקו' כתב הרב שמע שלמה ס"ס דברים שנראה להנהיג שבעת נתינת הבגדים ביד הנערים יברכו הטו"מ ושהחיינו ובעת הלבשה מלביש ערומים:
(תפלה לדוד דף פ"ג ע"א):
מד **יברך** זמן על פירות שהקדים בשולן בתוך בתי החורף אעפ"י שאין זמנן להתבשל לאחרים דמ"מ יש שמחה לכל מי שיהי' שהגיע לזמן הזה בין בעל הפירות בין אחרים.
(עמק בנימין סי' ד'):

מה **השותה** מים תחלה ואח"כ יין אין ברכת על הגפן ועל פה"ג פוטר ברכה אחרונה של מים ואפי' שתה מים ויין ומים אין הברכה מעין ג' פוטרת רק המים שניים אך על הראשונים צריך לברך אחריו בנ"ר:

(בית דוד סי' פ"ז):

מו **אחר** סמוך שהביא י"ג נוסחאות על ברכת הרואה קברי ישראל דהיינו מהרב"י והרי"ף והרמב"ם והרא"ש וסמ"ג ורוקח והטור וכלבו ורד"א ואגודה ולבוש ונוסחת המחזורים חדשים גם ישנים ונוסחת סדור תחנו' בית הקברו' נדפס בסאלוניקי עיר מולדתו בזמן רבני איתני עולם ולא א' בהם שישוה לחברו על כן נאמר בו כי טוב לצרף כל הדעות ע"ד שאמרו בש"ס בברכ' הקשת הלכך נמרינהו לתרווייהו וזו נוסחה אשר יצר אתכם בדין וזן אתכם בדין וכלכל אתכם בדין והחיה אתכם בדין ואסף אתכם בדין ויודע מספר כלכם ועתיד להחיותכ' ולהקימכ' בדין לחיי הע"הב בא"י מחיה המתים:

(שם סי' צ"ג):

מז **פסק** דמברכין במ"מ על מרקחת נקראת בלעז אלח"אשו היינו שמערבין דבש עם אגוזים כתושי' או בשק"וגו כתוש והרוב מאגוזים היינו ב' חלקים אגוזים וחלק א' ממצה ועיין להרב פר"ח בחי"ד שלו סי' קי"ב ס"ק י"ז מה שנסתפק על המלבן ע"ש ובתשובתו בס"ס מים חיים שהאריך ועיין ג"כ להרב זרע אברהם בא"ח סי' א' ולהרב גו"ר חא"ח כלל א' סי' כ"ד דף י"ג ע"ב:

ולענין ברכה אחרונה כיון שיש בתערובתו כזית בכדי א"פ יברך ברכה מעין ג' ואף שקודם טיגון המצה בדבש היה לחם גמור והיה צריך נט"י והמוציא ובה"מז מ"מ עכשיו שטגנוה בדבש יברך מעין ג' אם יאכל או ישער שאכל כזית בכדי א"פ:

הד"ט ועיין להרב פרח שושן כלל א' סי' ג' ולהר"שך ח"א סימן קס"ג ולהרב זרע אברהם שם. (אגורה באהלך סי' ו'):

מח **האוכל** החו"שף היינו צמוקי' שרוים במים ואוכלים ושותים המים יחדיו אין ספק שיברך עליהם ברכת הפרי וא"צ לברך על המים. ומה שנסתפק הרא"ש אינו אלא כששותה המים לבדן בעוד שהצמוקי' בתוכן והוכיח דלסברת הרש"בא בין כשאוכל הח"ושף בשתיית המים ע"י כף בין כשאוכל הצמוקין לבדן ושותה המים לבד יברך אחריה' ברכה מעין ג' ובורא נ"ר ולדעת הרא"ש לפי מ"ש מרן בסי' ר"ב מברך בפה"ע ומעין ג'. ושם ירד לחלק אם כשהצמוקי' יבישים ושראן במים אי חשיב יין לקידוש ולענין מגע עובד כוכבים והעלה דלענין קדוש בעינן שיהיה בהן לחלוחית קצת משום

דבעינן יין ראוי להתנסך ע"ג המזבח אבל לענין מגע עובד כוכבים דין יין יש בו מ"מ ע"ש שפלפל בדברי מרן ז"ל ופוסקים:
(סמא דחיי סי' א' ב'):
מט **יש** לברך שהחיינו כל פעם ופעם הבא לידו לקיים מצות שלוח הקן דכיון דאינו דבר מצוי ותדיר הוי כדבר שקבוע לו זמן והביא בתחלה דברי הרב בני חיי בחי"ד סי' רצ"ב בשם הרב החבי"ב שפי' דברי הרשב"א סי' י"ח בענין ברכת המצוה עצמה של שלוח הקן ונשא ונתן על דבריו ע"ש דדוקא הלוקח האם ומשלחה אינו מברך דהוי מצוה הבאה בעבירה אך אם שלחה מתחלה ולקח הבנים ודאי מברך:
ועיין בחי"ד סי' ל"ב אות י"ו (שם סי' ג'):
נ **על** מה שעושין בפסח מסלת דבש ותבלין נקראין מאלופי"טאש וכן סופגנין של מצה כתושה ובצים ומטגנין אותם במחבת בשמן ואח"כ מפזרין עליהם דבש על כלם מברכין במ"מ עיין להרב פר"ח י"ד סי' קי"ב ס"ק י"ז:
(שם סי' ה'):
נא **ברכת** שהחינו על פרי חדש יש להקדימה לברכת הפרי דאין זה תלוי בזה שאעפ"י שאינו אוכל הפרי יכול לברך שהחיינו על הראיה וכיון שראיה קודמת ג"כ לאכילה גם שהחיינו ראוי להקדימה לברכת הנהנין ושאני לולב שחיובו דאורייתא וברכת שהחיינו דרבנן לכן מקדימין ברכת לולב לשהחיינו וכן כל כיוצא בזה אבל ברכת הפרי היא מדרבנן כשהחיינו ובתרי דרבנן יקדים שהחיינו שיש לה עדיפו' יותר בקדימת זמן החיוב וכמ"ש הרא"ש פ' לולב וערבה גבי זמן דלולב דקדימת זמן עדיפא והיינו שלא כהלק"ט ח"א סי' ר"מ בשכבר הרב המחבר חילק בין ברכת המצות לברכת זמן על הפירות ואף דהרב ש"ג ומ"א סי' רכ"ה פסקו דזמן על הפירות רשות הלא מנגד ההגהות סמ"ק וכנה"ג ואליה רבה ס"ל דהא דאמרי' בברכות רשות לא קמבעיא לי לא קאי לזמן ובפרי מגדים בחלק אשל אברהם פסק דברכת זמן קודם לברכת הפרי וכ"פ הרב יוסף אומץ סי' תכ"ב וכן הרב מאמר מרדכי שהראה פני' קצת לסברת הלק"ט הנז' מ"מ כתב דמנהגו להקדים ברכת זמן ועלה דש"ג וכה"ג עיין להר"י אומץ הנז' סימן נ"א מ"ש על הרב באר מים חיים סי' ז' ע"ש ולענין מעשה אין ספק אצלי דהמנהג על כל דבר שלטון וכ"ש במלתא כי האי דיש לכל א' מהצדדין סמיכות של ממש (כתונת יוסף סי' ח"י):
נב **מי** שנפל מן הסולם והיה חושש מצד כאב האיברים ולא נפל למשכב ולא חלה נחלקו בזה הפוסקים אם יברך הגומל ובכל כיוצא בזה יברך בלי הזכרת שם ומלכות דהאיכא

מ"ד דכל הברכות כיוצא בה הם בלא הזכרת שם ומלכות והיכא דאיכא פלוגתא בעיקר הברכה נעשה כמ"ד זה שלא הפסדנו כלום:

(אעפ"י שלא פירש כן הריב"ש בתשו' סי' של"ו) (רדב"ז ח"ג ד' פירדא סי' תקע"ב):

נג **ש"צ** המברך ברכת אירוסין ונוטל כוס של ברכה ומברך עליו בפה"ג ואינו טועם ממנו כלום לא טוב הוא עושה:

נד **אין** לברך שהחיינו על גרעין פרי חדש אעפ"י שהוא מתוק כשם שאין מברכי' עליו בפה"א אלא שהכל אבל יכול לברך אפי' על חצי פרי והביא דברי הרב בני חיי א"ח סי' רי"ו בענין ברכת הריח על חצי פרי ע"ש:

(יוסף אומץ סי' כ"ד):

נה **הכריע** במאזני שכלו מה שהניח בלי הכרעה הרב"י בסי' כ"ה בדין פרי המתחדש ב"פ בשנה שיש לברך ב"פ ומההיא דתוספות במנחות דף ע"ה ד"ה היה עומד ומקריב.

(וע"ל אות ס"א) (גן המלך סימן כ"ד):

נו **העמיק** הרחיב במילי דברכות ואסוקי מסיק דעל האכילה האסורה מצד עצמה התלויה בעצם המאכל או בזמן כגון ביה"כ האוכלה במזיד ומתכוין אינו מברך לא לפניה ולא לאחריה וכ"ש שאינו בזמון והאנוס והשוגג אינו מברך לפניה אלא לאחריה והאכילה האסורה התלויה מהמעשה כגון שגזל חטים וטחנן או לחם ואכלו הוא כדין שוגג ואפילו בלעה שלימה שלא נהנה החיך הדין כך ועל מה שאסורה מדבריהם אם הוא באונס דינה כנזכר ואם הוא מסוכן מברך לפניה ולאחריה וכל שמברך מזמן אלא שאין אחרים שלא אכלו משלו מזמנים עליו ואם לא הניח ערובי תבשילין ואפה ובישל ואכל מ"מ כיון שאם עבר ואפה ובישל מותר לאכול מברך לפניה ולאחריה ולא מזמנין עליו שהרי אינו יכול לאכול עמהן והן אינן יכולין לאכול עמו דקי"ל הוא וקמחו נאסר:

(מר וקציעה סי' קצ"ו):

נז **יש** לברך שהכל על קא"וי וטיי"א ותימא על הרב הלק"ט שכתב דראוי היה לברך בפה"א דהא פרי אילן הוא כנודע ואדעתא דהכי נטעי ליה וא"כ אי ס"ד דמימיו כמוהו בפה"ע הו"ל לברוכי בפה"א מאי עבידתיה ואיך שיהיה ודאי יש לברך שהכל:

(שם סי' ר"ד):

כתב הד"ט וכן פסק הרב שבות יעקב ח"ב סי' ה' ושהוא מנהג מיוסד עפ"י סברת הרא"ש כלל ד' סי' ט"ו ופרח מטה אהרן סי' מ' ועיין בא"ח סי' ר"ה ולעולת תמיד והרמג"א שם דלא כהרב פנים מאירות שפסק לברך בפה"א גם הרב פחד יצחק אות ק' ערך קיקולאטי הזכרתיו לעיל אות מ"א והרב זרע אמת סי' ל' פסקו כן לברך שהכל ובענין חצי שיעור

כבר האריכו בענין הרב קהלת יעקב אות ח' ומהרי"ע בלקוטיו לספרו מטה יהודה קראו שבט יהודה לחא"ח סי' א' ועיין באות שאחר זה מה שהעתקתי מהרב המחבר הנז':

נח **כללא** כייל אחר שנשא ונתן בדברי הש"ע ופוסקי' דאין חילוק בברכה ראשונה ושנייה דשיעור אכיל' או שתיה דשתיהן שוות ודעבד כר"מ עבד ודעבד כר"י עבד וירא שמים יצא ידי כלם ולא יאכל פת או שאר אוכלים פחות מכביצה ומשקין פחות מרביעית ופחות מזה אם אכל או שתה לא יברך אחריה ובשעת הדחק כחולה וזקן או שהוא בדרך אם יש לו כזית מאכל יברך בתחלה דכדיעבד דמי ולא בסוף והשותה פחות מרביעית לא יברך לפניה ולא לאחריה חוץ מיין שרוף שיש לברך לפניו אף לכתחלה כיון שאין דרך לשתות רביעית בפעם א' והנאתו מרובה ודאי ואין לבטל שתייתו לגמרי ושיעור הפסקה בין אכילה לאכילה בכא"פ וכן בהפסקה דשתיה מצטרפות הגמיעו' לשיעור רביעית ועל פרי דשבע' המינים (חוץ מחיטי ושערי) אם אכלו חי ושלם מברך לפניה ולאחריה בפה"א ושהכל או בפה"ע ועל העץ אף על שאר הפירו' מברך לפניהם ולא לאחריהם עד שיהא בהם כביצה:

(שם סי' ר"י) ועי"ל אות י"א ולקמן סי' י"ט אות ל"א):

נט **ראוי** לברך שהחיינו על קשור שדוך הגון ואצ"ל על האירוסין אבל הטו"מ לא יברך עד דמטיא הנאה לידי' ומצא לו סמוכו' מאליעזר עבד אברהם שהודה ובירך על הזדמנות בלבד אף שלא היה בטוח שיתנוה לו בודאי וגם האשה תברך ויתירה היא בכך משום דאתתא בכל דהו ניחא לה ואפי' חגר וסומא וכדומה מ"מ אסף חרפתה ומברכת:

(שם סי' רכ"ג:

ס **הראה** פנים יפות ומסבירות לברך הטו"מ למי שזכה לעלות לגדולה דודאי אית ליה הנאה ולאחריני ומ"מ כיון שאין דורנו דומה יפה כמעט יהיה ראוי לברך דיין האמת. (שם):

סא **אין** לערער על המברך שהחיינו על מיני דגים טובים המתחדשים מזמן לזמן וכן על גדיים וטלאים שמתחדשים ב"פ בשנה (ועי"ל אות נ"ה) והם טובים למאכל ועולים על שלחן מלכים דמאי שנא מפירו' שמברכים עליהם אעפ"י שאינם טובים ואינם עולים על שלחן מלכים וכן יש לברך שהחיינו על האתרוגי' באותן מדינות הבאים להם מדרך מרחק דודאי עבר עליהם זמן רב שלא ראה אותם שהישנים אין מראיתן עליהם שאל"כ לא יברך על התפוחים וכיוצא שמתקיימין יותר בטוב מן האתרוגים אלא ודאי אעפ"י שנמצאו מהישנים מברך על החדשים הלחים וטובים ואפי' לא קאי אלא לריחא בעלמא בעי' ברוכי אראיה וכ"ש דאיכא תרתי לטיבותא (שם סי' רכ"ה):

סב **שנה** ופירש דברי הטור ומרן בדין מי שהיה בבית הכסא ושמע קול רעם וכו' דאם יכול לצאת ולברך תכ"ד יצא וכו' דמיירי בדאית ליה מיא לממשי ידיה א"נ דלא נגע במקום הטנופת ולא קנח ולא שפשף ושא"א לומר דלא עשה צרכיו עדיין כמ"ש הרמג"א דא"כ אסור לו להזכיר השם בגוף שאינו נקי מאחר שהוצרך לנקביו כ"כ עד שלא יוכל להעמיד עצמו כדי הילוך פרסה ואיסור כפול עושה בהשהות נקביו:

(שם סי' רכ"ז):

סג **נעלמה** מעינו עין כל הבנת הלשון של הרב"י בס"ס רכ"ט דכתב דיש ג"כ לברך בכל עת שיראה מזל טלה עולה מקצות המזרח ושנשאל הדבר בשמו לאחד חכם תוכן גדול בדורו והודה דלית ליה פתרי ושהודיע צערו לרבים שמא ימצא מי שיאיר עיניו ולקשור לו כתר:

(שם בס"ס הנז'):

הד"ט ועיין להרב לב שלם שכתב שהרב עטרת ראש בעטרת תפארת שלו שנה ופירש היטב כוונת הדברים ואחריו האיר נתיב הרב מחזיק ברכה ע"ש ואנן בעניותין לא זכינו לאורו של הרב עטרת ראש להתענג בדבריו ז"ל:

וחד מינן קטרי תגא תגין דאורייתא מר ניהו מע' המחבר ס' מחר חדש (על עניני ק"ה ומולדות ותקופות שיצא לאור זה ימים לא כביר מצורף לספרי הקצר מתנת יד) הראני כתב ידו שכתב בגליון הרמב"ם שלו הל' ברכות פ' יוד הלכה ח' וז"ל:

אין לפרש כמו שנראה לכאורה מפשוטו שיברך בכל פעם ופעם שרואה אותו עולה מן המזרח שהרי מאמצע חדש אייר עד אמצע חדש חשוון בקירוב יראה מזל טלה עולה מן המזרח בסוף הלילה או באמצעיתה או בתחלתה או בין הזמנים הללו וא"א שתקנו לברך בכל לילה ולילה כל משך זה הזמן על דבר ההוה תמיד בלי שום חדוש ובשלמא אם היה אומר וכן כשרואה וכו' היה אפשר לפרש שכוונת רבינו שבהזדמן באקראי בעלמא ושלא במתכוין שיהא אדם רואה מזל טלה וכו' חייב לברך וכשברך עליו פעם א' שוב לא יברך אבל באמרו כל עת שיראה משמע שצריך לברך בכל פעם ופעם שראה וכו' ולכן נכון לפרש דדוקא כשרואה אותו בבקר בסוף הלילה צריך לברך ולא בזמן אחר וזה לא יהיה אלא פעם א' בשנה שלאחר שהכוכבים של מזל טלה נעלמו מעינינו מחמת שנתקרב אליהם המאור הגדול המכסה ומאפיל המאורות הקטנים של הכוכבים ועבר השמש מהם והלאה ונתרחק מהם ונתחדשה ראייתם אצלנו בבקר שעה א' ורביע בקירוב קודם הנץ החמה שנראה אותם עולים מן המזרח אז בלילה הראשונה שרואה אותם חייב לברך ואם לא בירך בלילה הראשונה מסתברא בשניה ובשלישית ועד הלילה

שיראה הכוכב האחרון שבקצה המזל טלה עולה ממזרח כשם שמברכין על הירח עד שתתמלא פגימתה ולזה כיוון רבינו באומרו וכן בכל עת שיראה מזל טלה וכו' כלומר שעד הזמן שאנו רואים שלא עלה כל המזל אלא שנשאר ממנו כוכב כל שהוא לעלות יכול לברך מפני שעדיין זמן חידושו שהרי רואהו עולה אבל לא יותר וזמן זה יתחיל קרוב ליום ט' מא"ייו וימשך כט"ו יום בקירוב פחות או יותר לפי רוחב המדינות ודומה דבר זה לחדושה של לבנה אלא שהלבנה מתחדשת בכל חדש ומזל טלה מתחדש בכל שנה ושנה:

ופירוש זה נקל להבינו למי שעיין קצת בחכמת התכונה עכ"ל ודברי פח"ח:

סד **קירב** את הרחוקים דברי הרמב"ם דנראי' סותרין אלו עם אלו וכמ"ש מרן בח"מ סי' ה' דכתב דישיבת הדיינין עד סוף ו' שעות שהוא זמן אכילה וגבי איסור סעודה בזמן מנחה כתב בפ"ו מהל' תפלה דאפילו סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה אסור ותירץ דע"כ לית ליה לרמב"ם דאיסור סעודה סמוך לתפלת מנחה היינו חצי שעה קודם רק סמוך ממש א"נ ס"ל דשעות דזמן סעודה נחשבות לכל אדם משקם ממטתו כמ"ש בסימן קנ"ז:

(שם סי' רל"ב):

כתב הד"ט דבר סתר לי איך נעלם מעין כל דמרן גופיה דאיהו חלים על הרמב"ם בפ"ג דסנ' ובח"מ סי' ה' איהו מפשר ליה בפ"ו מהל' תפל' דסמוך דקאמר ר"ל סמוך ממש ועל תירוצו בתרא ק' לע"ד דאי איתא דאמרינן בשעות דזמן סעודה דיליה דנחשבות לכל אדם משקם ממטתו אטו הדיינין היושבים בדין ליתרמי להו כל יומא ויומא דתלתייהו בחד קינא לוקמו מערסייהו עד שיתכן שבזמן אחד יגיע זמן סעודתן קודם חצי שעה לזמן תפלת מנחה או אחר זמן תפל' מנחה.

סה **הניח** בעיון דין מי שנעשה לו נסים הרבה במקום א' אם בהגיעו לשם חייב להזכיר כל הנסים שנעשו לו כסדר באותו מקום שנעשו לו או יברך על האחרון דשאני ממי שנעשו לו נסים במקומות רבים שבהגיעו לא' מהם צריך להזכיר שאר המקומות עמו וכמ"ש זקנו הרב הלבושים סי' רי"ח ע"ש:

(ושב הכהן סי' ק"א):

סו **אורז** מבושל שלא נתמעך נכון לאוכלו בתוך הסעודה או לאוכלו בפת שהוא עיקר ואם נזדמן לו לאוכלו חוץ מסעודה יברך שהכל ועיין מ"ש מר אביו בפרי האדמה ח"ד: מים שאל במים ראשונים סי' ט"ז:

סז **מי** שחיבר ספר אשר חידש בשמעתא או אגדתא או דינא דאורייתא למען דפוס את ישראל אם יברך שהחיינו הביא בידו החזקה הקדמת מילין דהקונה ספרי הקדש אעפ"י

שמדברי הרדב"ז דפוס פירדא סי' תי"ב הוראה תצא לברך וכן מדברי הרמג"א והרב אליה רבה סי' רכ"ג והרב אור חדש דף מ"ב ע"ד מ"מ נהגו העם שלא לברך על קנין ספרים ועל ס"ת שנכתב לשמו יש מחלוקת אם בקריאה ראשונה בצבור יברך וגם בזה נהגו שלא לברך והמדקדקי' לובשים בגד חדש וכ"נ שיהיה דין המחבר ספר ומדפיס מדלא חילקו אך הרב מר וקציעה פסק לברך אפילו על קנין ספרים וה"ה למחבר ספר ומדפיס יברך ברכה שלימה וע"ש שהביא ג"כ מ"ש הרב נאמן שמואל סי' ז' דחש לסברת המרדכי ועשה מעשה בעצמו לברך ע"י בגד חדש על קנין ספרים הגם דהרשכנה"ג סי' תרפ"ז כתב דהרמב"ם והאבודרה"ם פליגי על מרדכי ע"ש והרב המחבר תווך השלו' ביניהם ודלא פליגי וסוף דבריו העלה דאין לברך בשם ומלכות על מחבר או מדפיס ספר ע"ש גם בברית עולם שלו אות אלף כ' כתב דראוי למי שכתב או הדפיס ספר לתת הודאות לשמו ית' שזיכהו לכך ושהרב מר וקציעה סי' רכ"ג כתב לברך זמן ולדידיה יברך בלא הזכרת שם ומלכות ועג"כ בבינה לעתים דרוש ב' מ"ש על הדפסת ספרו גידולי תרומה (ככר לאדן סי' ה' אות ב'):

סח **אם** יש לו דבר שמסופק בברכתו אם בפה"ע או בפה"א דמספק יברך בפה"א אם יש לו עוד דבר פה"א ופה"ע עדיף טפי שיאכל שלשתן יחד כבסי' ר"ב סעי' י"א ואם אין לו רק דבר שברכתו פה"ע יברך פה"ע ויכוין שלא לצאת על שהוא ספק דאל"כ איך יברך אח"כ עליו בפה"א ולא יברך תחלה בפה"א ומיד בפה"ע:

(פרי מגדי' בחלק משבצות זהב סי' ריי"א אות ב'):

סט **על** הלקט ח"א סי' ק"א בדין הטבאק"ו שנותני' בו סם המריח הוסיף הרב המחבר דבעירו שמים המוסק"ו ואמבר"א וכיוצא לרוב עד כי בקחתם האבק אפי' כ"ש מרגישים הנצבי' בעיקר הריח ולכן לא היה נמנע מלברך לכתחלה והסכימו עמו זקני ההוראה:

ע **נשאול** נשאל אם יברך ברכת הריח על יין טוב שריחו נודף וכן אם יצא י"ח במ"ש לברכת בשמים והביא ההיא דפסחי' ד"ך ע"ב בדין זילוף ושלכאורה יש ללמוד ממנו לברך הנותן רט"ב ומ"מ כל שאינו עומד לשתיה אין לברך הרט"ב ותמה על שלא כתב שום פוסק לברך על היין הרט"ב כשמכוין לריח ע"י זילוף וכעין שתמה מרן בסי' רס"ז גבי פת וכן לצאת ידי בשמים במש"ק בפת חמה ומסיק דכל שראוי לזילוף כההיא דפסחי' מברך ברכת הריח וה"ה למ"ש ואם לא דברו בזה הפוסקי' י"ל דהוה פשיטא להו לברך שריח היין ידוע ומפורסם וע"ש בפסחי' שנתנו מעלה יתירה לריחו יותר משתייתו:

(עדות ביהוסף (ן' סאמון) סי' ב':

עא **פרי** הגדל בעה"ק ברבוי גדול עד שעושין ממנו סייג וגדר לגנות ופרדסי' נקרא איג"ו די אדם וקליפת פריו מלאה קוצי' וכן העלים ונטיעתו לשים עלה א' בקרקע ומתכסה עלין מכאן ולכאן וכשנוטלין הפירות לשנה אחרת גדל שם עלין ופירו' מברכין עליו בפה"ע וזמן דכל שהפרי יוצא מענפי' לדברי הגאונים עץ הוא ולרבינו יונה הכל תלוי באם צריך לזורעו בכל שנה:

(קרית מנך רב סי' יוד):

סימן יא דיני ע"ש

אות א' **הנוהגים** לעשות נר מיוחד לשבת ומדליקו בבה"כ ומברך עליו ברכה לבטלה הוא אם לא שהשמש לא ידליק בבה"כ שום נר עד שידליק הוא נרו:

(פנים מאירות ח"א סי' ס"ט):

כתב הד"ט ועיין להרב מקום שמואל סי' ח"י דכתב דעיקר הדלקת נר שבת הוא כדי שיסעוד לאורו וא"כ שומעין להקל שלא לברך אף אם לא הדליק השמש עדיין שום נר ושמא הרב פנים מאירות מיירי כשאוכלים שם אורחים:

ב **בני** חברה שמתקבצים בבה"כ בע"ש בכ"ב שעות ורגילין להתפלל מנחה בטלית ותפילין ואח"כ חולצין תפיליהם ומקבלים עליהן שבת אין שם איסור בדבר והרב מנשה יהושע מפאדובה מ"צ בקק"י מודונא ס"ל דשב ואל תעשה עדיף ושפיר עבדו שלא להניח ושכבר נתפשט. המנהג שלא להניח ושכן העיד הרב"ך חמיו ז"ל ששאל לכמה גדולים מא"י וא"ל שאין להניחן במנחה של ע"ש:

(שמש צדקה סי' ז' וח'):

כתב הד"ט וכן המנהג פה פירינצי שלא להניחם כשחל תענית צבור בע"ש ועיין להרב המקובל מהר"י אירגאס בשומר אמונים שלו סי' ז' שכתב גם הוא שאף ע"פ הקבלה אין להניחם ע"ש ואנכי הרואה לע"ד דגם אצל חכמי הקבלה במחלוקת שנויה דהנה הרב ח"י בפ"ד דשבת והרב משנת חסידים דף פ"ט ע"א כתבו דכמעשהו בחול כך מעשהו בע"ש והרב ברכי יוסף סי' כ"ה אות ט"ז כתב דבספר אור צדיקי' להרמ"ע כתוב שלא להניחם שכבר נתנוצץ קדושת שבת ע"ש וא"כ קם דינא דשב ואל תעשה עדיף וברור הוא:

ג **הטועם** בע"ש דג קטן משום טועמיה חיים זכו נראה פשוט דיברך לפניו שלא כמ"ש הרב חות יאיר סי' ק"ס דאינו כן דודאי אין כונתו רק לאכול משום עונג שבת וקארי ליה טעימה משום שהוא דבר מועט וברכה אחרונה פשיטא שלא יברך וכמ"ש הרב ח"י הנז'

כיון דליכא כזית ומשום בריה נמי ליכא משום דמסתמא הוציאו ממנו הבני מעיו או מגופו קצת יד או רגל ואף בסתם יש לחוש משום ספק ברכות:
(בני יהודה דף ס"ז ע"ג):
ד **על** מה שנהגו הנשים בעיר ליוורנו לטבול בליל שבת אחר צאת הכוכבים כמו שעושות בימי החול שלא להטביל עד שתחשך שהיה בתחלה מגמגם קצת לטבול בשבת משום איסור טבילה בשבת בין לאיש בין לאשה זאת ועוד שמימי מקוה הם רותחים שמחממין אותם מע"ש ואח"כ נתיישב בדבר וראה דמנהג נכון ושאין לפקפק בדבר:
(שם ח"ב סי' ל"ב):
הד"ט ועיין ג"כ להרב זרע אמת ח"א סי' ע"א ולהרב צבי סי' י"א וחוט השני סי' פ"ב והר"י אירגאס בספרו דברי יוסף ובשירי שירים הנדפס בסוף שו"ת חיים שאל ח"א דקיים וחיזק כחא דהיתירא ועיין להרב שביתת י"ט בחא"ח סי' ח' דתפס לאיסור כסברת הרב נחלת צבי והשיב על דברי הרב דברי יוסף שחלק על הרב נח"צ הנז' עש"ב ועיין להרב פחד יצחק אות ט' ערך טבילה בליל שבת שמנהג פירא"רא לטבול בע"ש בעוד היום גדול אך אין האשה חוזרת לביתה רק אחר צאת הכוכבים ואינן משגיחין לסברת הרב חינוך בית יהודה סי' פ"ב שכתב דאין זה מנהג ותיקין ושאין לילך אחריו ולטוב יזכר שמו של הרב המגיה בכ"י וחתום בו יח"ל שכמדומה לי היותו כתב ידו של הרב החסיד רחימא דנפשאי הרב יעקב חיים לוי זצוק"ל (רב ומ"צ קהל עדתי פירינצי לפני דלפני בואי פה לשרת הקק"י) על מעשי ידיו ברכתי ברכת ראיית הקסת שבגליון שו"ת הדב"ש סי' ש"ח שכתב וז"ל יש לפקפק ג"כ על הטלת המים חמין למקוה דהוי חמין דרחיצה לתוך צונן ואסר ר"ש ן' מנסיא בפ' כירה לפי' התוס' עיין בד"מ ויד אהרן א"ח סי' שי"ח הגהב"י והדרך הישר להטיל המים מבע"י ולטבול בין השמשות דכיון דרחיצת הגוף בחמין מדרבנן מותר בה"ש במקום מצוה ולענין טבילת נדה בלילה כיון דהא נמי מדרבנן לדידן דכל הנשים ספק זבות נינהו בה"ש נמי סלקא להו טבילה ואע"ג דהוו כתרתי דסתרן דלענין איסור שבת נימא דיום הוא ולענין טבילה נימא לילה הוא מ"מ כיון דס"ס בדיעבד לכ"ע סלקא הכא שרינן אפי' לכתחלה עכ"ל הזהב והאדרת ש"י וע"ל סי' כ"כ אות ל"ו:
ה **אשה** שלא היה בעלה בעיר ובא בע"ש או שהיה אחר לידה ובמקום שנהגו שלא לטבול בליל שבת אם היתי' יכול' לטבול קודם לכן כמבואר בי"ד סי' קצ"ז סעי' ב' שמבואר שם שבמקום שנהגו להחמיר גם במ"ש לא תטבול כיון שהיתה יכולה לטבול קודם

בלי הרחקת הטבילה מן החפיפה דעתו של הרב המחבר שאפי' לכתחל' תטבול במ"ש וכדעת היש מקילין שהביא הרמ"א שם באחרונה והשיג על דברי הרט"ז שם:
(שם סי' נ"ד) ועיין להרב פחד יצחק ערך טבילה בליל שבת ששמע שהרב ב"ע היה מצוה לאשתו לטבול בע"ש בבואו מהדרך אף שהיתה יכולה לטבול קודם לכן ע"ש ומנהג עיר הזאת פירינצי שלא לטבול אם היתה יכולה קודם ובענין היולדת ראיתי שמחמירי' ומקילין בה דבפעם הראשונה שטובלות אחר לידתן אינן טובלות בע"ש בתוך ג' חדשים ללידתן רק בליל אחר מהשבוע (חוץ ממ"ש שנוהגות כשאר הנשים שאינן טובלות רק ברשות הרב ומ"צ שיתאמת אצלו שלא לבשה לבנים רק מקודם השבת באופן שלא נגעה באיסור שבת כשלבשה לבנים ברחיצת פניה של מטה) ואחר עבור ג"ח ללידתן טובלת ג"כ בליל שבת הרי שמחמירות בענין א' ומקילות בדבר אחר ולא שמעתי מהם טעם מתקבל על זה אלא שכן נהגו והנח להן כיון דס"ס טבילה בליל שבח אינה אסורה מדינא אף שהיתה יכולה לטבול קודם לכן רק מכח מנהג כנודע וכן עיקר בכל כי האי להקל או להחמיר והוא ברור:
ו **על** דבר ב' יהודים שהלכו בע"ש ובאו עליהם שודדים והרגו לא' והשני נמלט נגוע ומוכה עד שהביאוהו לתוך העיר וקרוב הוא למות מותר לב"ד להזדקק אצלו ביום השבת לשמוע ממיתת חבירו פן ימות ח"ו גם הוא ותצטרך אשת הנהרג לישב עגונה וא"צ להמתין עד מ"ש:
(שבות יעקב סי' י"ד):
כתב הד"ט ויש לע"ד בזה מקום עיון קצת מה צורך לב"ד יפה ילך א' או ב' אצלו לשמוע מפיו מה שהיה ולאחר שבת ידונו על פיו או על פיהם ואפשר משום דהא דדנינן אפי' עד מפי עד אינו אלא קולא דמקילין בה כשא"א בלא"ה:
ז **מה** שנהגו בק"ק וורמישא להתענות משום גזירת תתנ"ו עד אחר חצות בכל ר"ח סיון ובזמן מנחה גדולה מתפללין ואח"כ אוכלין ואם חל ר"ח סיון בע"ש מתפללין מנחה ומעריב מיד אחר שעה ג' טעות הוא בידם שאין להתפלל ערבית קודם פלג המנחה דהיינו ג' רביעי שעה אחר שעה רביעית:
(שם ח"ב סי' ו'):
ח **לשלוח** האגרות אבי דואר מע"ש והעובד כוכבים כבר הולך בקביעות ביום שבת אין מקום להסתפק בו כי הוא קצוב ומבואר הוא בא"ח סי' שמ"ז אך הרמג"א פקפק בהיתר זה ואין בדברי הרב הלכה ברורה כל הצורך לדחות פקפוק הרמג"א ומ"מ יש להתיר כיון שכבר הולך בקביעו' ונותן לעובד כוכבים מע"ש אך לשלח הישראל בעצמו הבי דואר

להוצאת עצמו היה נראה לחוש ולפחות לא ידבר הישראל בעצמו לעובד כוכבים ההולך רק עם האדון של בי דואר שישלח שליח והוי שבות דשבות דליכא למגזר וכמ"ש הרב חות יאיר סי' מ"ד ע"ש:

(שם סי' א"ב):

ט **ישראל** שיש לו סוס ובא אליו המושל המכירו בע"ש להשאילו או להשכירו ומתירא משו' איבה למאן בו ימכרנו לו בדבר מועט או יתננו לו אעפ"י שיודע שיחזירנו לו ודומיא דחמץ בפסח דאי' בא"ח סי' תפ"ח. (שם סי' ט"ל):

אסור לשמש הכנסת להדליק נר א' אחר שאמרו הקהל מזמור שיר ליום השבת אף עפ"י שלא אמרו עדיין ברכו:

(זרע אמת סי' י"ג):

יא **מותר** לצוות לעובד כוכבים קודם שבת לילך בשבת בערכאותיה' להשתדל לגבות סך גדול שחייב לו עובד כוכבי' א' משום דשבות דשבות במקום הפסד מותר:

(שם סי' ל"ו):

יב **יכול** בע"ש לפדות בן בכור שעבר זמנו בלא סעודת קבע:

(ברכות מים סי' רמ"ט):

כתב הד"ט גם הרב מר וקציעה סי' רמ"ט התיר ודחה דברי הרמג"א שם ס"ק ח' דאסר דליתא ע"ש:

יג **מי** שמת לו מת בע"ש ג' או ד' שעות קודם הלילה והמנהג בעיר שלא לקבור המת בע"ש אחר ב' שעות אחר חצות יש לבטל המנהג ואדרבא מפורש בש"ס דמ"ק דף כ"ב והובא בי"ד סי' שנ"ז דבע"ש ועי"ט יש למהר אפי' על או"א ולא מבעיא שאסור להלינו עד יום א' אלא אפי' לקברו בו ביום יש למהר אעפ"י שיש שהות אחר איזה שעות עיין להרכנה"ג שם בהגהת הטור שכתב בשם הרדב"ז דאין לעכב הקבורה בע"ש עד בין השמשות כדי שלא יהיה לו חבוט הקבר רק ימהר להוציאו ע"ש ואם אין שהות ביום ע"ש לקברו לא חל עליו כלל דין אנינות וחייב להתפלל תפלת מנחה בע"ש:

(יד אליהו סי' ט"ז) ועיין בחי"ד סי' ל"ה אות ח':

כתב הד"ט ומכאן אני למד במי שמת לו מת בע"ש שעה א' ושתים קודם שבת באופן שא"א לקברו בו ביום נלע"ד דשרי ליה להסתפר כשאר כל אדם ולא מבעיא להרב שונה הלכות בפ' מ"ש הזכירו לטובה הרב מכתם לדוד חי"ד סי' ב"ן דס"ל דדעת מרן לפסוק כהרמב"ם דאונן מותר וכ"כ גם הרב מהריק"ש בהגהותיו אלא אפילו לדעת הרב בית דוד בי"ד סי' קס"ז דס"ל דאונן אסור בכל מילי דאסור באבל ובכללם איסור תספורת ע"ש

ועיין להרב יעבץ ח"א סי' ק"א ולהרב ברכי יוסף סי' שמ"א ובחיים שאל שלו ח"ב סי' ח"ל אות מ"ו ובטוב עין שלו סי' ט"ז ולהרב דבר משה סי' ע"ב ולהרב דרך המלך בסוף ספרו דף קי"ב ולהרב בית יהודה בחי"ד סי' מ"א דכתב דס"ל למרן בסי' שמ"א כהרמב"ן דאוסר ודלא כהרמב"ם ושהרמ"א לא פליג על מרן אלא מפרש באופן דהסכימו דהאונן אסור בתספורת מ"מ במאי דקמן נלע"ד דכ"ע יודו ויאמרו להתיר דהא דין אונן ג"כ אין לו עד שחייב אפי' להתפלל תפלת מנחה וכנז' בשם הרב י"א לעיל וכיון שכן הרי הוא כשאר כל אדם שאינו אבל ולא אונן ולמה יאסר בתספורת כן היה נלע"ד פשוט וברור אמנם אחר התבוננו' קצת שבתי וראיתי דעדיין יש להתיישב אי כ"ע שוין אפי' בניד"ד להתיר ממ"ש הרב ד"מ בי"ד ח"ב סי' ע"ב דכתב אע"ג דבשבת מותר בבשר ויין ובכל מצות האמורו' בתורה מ"מ אין ליתן לו קולא יתירה מאבלות דאסור בדברים שבצנעא ע"ש ובב"ד סי' קס"ז והתם נמי אכתי לא חל עליו האנינות ואפ"ה ס"ל דאין להקל לו יותר מאבילו' באופן דגם בניד"ד נמי מידי מחלוקת לא יצאנו:

וכיון שידינו ממשמשו' בענינא דיקרא דשכבי בע"ש ליתי זכירה מ"ש הרב"ח ז"ל דאין לחצוב קבר בע"ש סמוך לשבת שמא לא יספיקו לקברו ואם יניחוהו פתוח יש סכנה ח"ו וכמ"ש בשם הר"י החסיד בסי' של"ט ע"ש ואצלי כתבתי דמהכא תברא למ"ש הרב פחד יצחק אות ק' (שעדיין לא נדפס) ערך קבר אין וכו' דבעיר פירארא בשנת התפ"ב הוצרכו הקברים לחצוב קבר לרבי שמואל ראיונה ז"ל ביום שלפני קבורתו לקברו ביום המחרת בבקר ובאו לפני מע' הב"ד ושאלו אם יש לחוש לצוואת ר"י החסיד או לא והתירו להם לחצוב בקבר אך בתנאי שאחר החציבה יכסוהו במחצלאות או נסרים ולא יניחוהו מגולה בלילה וכן עשו עכ"ל ואני אומר לע"ד מה שכתבנו בשם הרב"ח אין זו הדרך מוציאנו מידי חשש סכנה ח"ו דחמירא דאי איתא דכסוי ע"י מחצלאות וכדומה מצילנו מחשש סכנה אמאי יאסר לחצוב בע"ש סמוך לשבת והלא אם לא יהיה להם פנאי לקברו יש לנו תקנה קלה כמות שהיא להציל מסכנה ע"י כסוי כל דהו א"ו דאכתי חשש הסכנה במקומו עומד ח"ו כיון שהקבר חלול וחצוב בלינת הלילה וכן הוריתי לע"ד לאסור פעם ושתים שנשאלתי למעשה מכת הקברים פה פרינצי דלא יהיה אלא ספק ספיקא בסכנה דחמירא טובא:

הא ודאי אמינא ולא מסתפינא לע"ד דמדברי הר"י החסיד ז"ל אין ללמוד רק שלא יחצוב מיום א' לחבירו אך לחצוב אפי' בתחלת הלילה לקברו למחרתו באיזו שעה שירצה כל שהוא מבע"י ולא אדכי יומא לית לן בה שכ"כ בצוואתו אין לחצוב קבר ולהניחו פתוח אם אין נותנים בו המת מבע"י עם יניחנו פתוח עד הבקר לימים מועטים ימות ח"ו אחד

מבני העיר עכ"ל הרי בפי' דדוקא מיום ליום שלאחריו יש לחוש ולא מלילה ליומו ויש מקום לע"ד להסתפק אם יש לחוש ג"כ בחציבת קבר ביום א' ולהניחו פתוח ולקברו תוך הלילה הבא קודם שיאיר היום דמסוף דבריו ז"ל שכתב אם יניחנו פתוח עד הבקר וכו' משמע דהא נמי אינו בכלל סכנה ואילו מראש דברו אמת דקאמר אם אין נותני' בו המת מבע"י משמע דאף אם נותנים בו המת בלילה הוי בכלל האזהרה ושמא אפשר לומר דאיסורא איכא אף בכה"ג והיינו רישא אך הסכנה אינה אלא בנשאר פתוח מיום אל יום דוקא והיינו סיפא ודוק ומ"מ אף דלהלכה הכי משמע עכ"ז לעשות מעשה יש להתיישב בדבר דמידי דסכנתא הוא ואע"ג דמהדרינן אשינויי לפרש דברי הר"י החסיד אפ"ה לית למסמך עלייהו וע"ד דאמרי' בדף ל' ע"א דע"ז א"ר אשי פירוקא לסכנתא ועיין בחי"ד סי' ל"ה אות ח':

ומידי דברי בענין הקבורה אשא על דל שפתי את אשר נעשה פה פירינצי בשנת תקנ"ח דעובדא הוה במחנה אלקים זה מת"ח וחסיד שכל ימיו מכאובי' כואב ומצטער על קבורת מתים סמוך למיתתם ואינם חוששים לשמא נתעלף ועדיין לא מתו וממיתין אותו בידם ע"י קבורת קרקע עולם כמנהגינו ולא כמנהג קדמונים שהיו משימין אותם בכוכין והיה יכול לחיות אם לא מתו שע"כ היו פוקדין על המתי' וכמעשה שאירע שהניחו בכוך אדם א' בחזקת מת ומצאוהו אח"כ חי וחיה כ"ה שנים והוליד בנים אחרים וכמ"ש הגהות אשירי וכ"כ ג"כ מרן בסי' שצ"ד ס"ג דפוקדין על המתים ג' ימים שמא עדיין חי הוא ע"כ וזה היה בימיהם כמ"ש שם הפרישה אך בימינו אם לא מת ודאי ימות ע"י הקבורה שלנו וחש הת"ח הנז' כ"כ על עצמו פן יקראנו כך ח"ו עד שצוה כמה פעמים לפני מותו שלא יקברוהו רק ב' ימים אחר פטירתו ויגוע וימת ביום ה' בשבת חט"ש ונתתי אל לבי לדרוש ולתור אם אנו זקוקין לקיים צוואתו כיון דהמלין את מתו עובר בבל תלין וגם ידוע אצל יודעי חן כמה המת עלול לרוחות רעות וסטרא דמסאבא כל שלא נקבר וא"כ אנן סהדי דאי הוה ידע המצוה כמה הרפתקי עדו עליה כל זמן שלא ניתן לקבורה לא היה מצוה כך וכיון שטעה בצוואתו אין אנו אחראין לקיימה:

האמנם אני בעניי במקלי ותרמילי שאין לי עסק בנסתרות והלואי בנגלות דינא ידענא דמשנה ערוכה היא בפ' נגמר הדין דף מ"ו דתנן הלינו לכבודו להביא לו ארון ותכריכין אינו עובר עליו ותנינן תו התם הלינו לכבודו לשמע עליו עיירות ולהביא לו מקוננות וכו' אינו עובר עליו ע"כ ומהאי אינו עובר עליו לא תידוק מינה דמ"מ איסורא איכא דהא בהדיא איתא במס' שמחות פי"א וז"ל אם לחפור לו קבר או כדי שיבואו קרוביו ממקום אחר מלינו ואין בכך כלום עכ"ל הרי דלא מבעיא דאינו עובר על לאו אלא דאפי' איסורא

בעלמא ליכא ויכולין ורשאין לעשות כן לכתחלה וכ"פ בי"ד סי' שנ"ז דאפי' איסורא ליכא ע"ש ויתר על כן כתב מור"ם בח"מ סי' ק"ז סעי' ב' דיכול הבע"ח לעכב קבורת המת עד שיפרעו לו באופן דבכל דהו מדחייא לאו דבל תלין דאין סברא דנחנו נעבור הלאו דבל תלין משום הבע"ח ומה גם לפי מ"ש הרב המפורסם ר"ב חות יאיר בתשובותיו סי' קל"ט דאי לאו דמסתפי היה אומר דמ"ש המלין וכו' עובר בל"ת אינו רוצה לומר עובר ממש כשם שעובר המלין התלוי עפ"י ב"ד רק כתבו דעובר עבירה שהיא לתא דבל תלין ובגמ' מצינן טובא בכה"ג ע"ש ולפי"ז כ"ש דבאיזה עכבה שיהיה לא יהיה אפי' איסור דרבנן ופטור ומותר הוא ומעתה הדברים ק"ו דאם במה שלא צוה מעצמו רק שאנו משערים ואומדין דניחא ליה טפי מהלנה אין בו איסור להלין ולא אמרי' אילו הוה ידע מאי דביני ביני בין מיתה לקבורה היותו עלול לרוחות רעות הוה ניחא ליה טפי ליקבר לאלתר מללין עד שיבואו קרוביו וכדומה ולא היה חושש לכבודו משום צערא דגופא הא לא אמרינן ולאו ק"ו ב"ב של ק"ו בניד"ד דאיהו גופיה קאמר להלינו כי על חייו הוא חס פן עודנו חי דאין לנו לומר אילו הוה יודע דקלקלתו תקנתו לא היה מצוה על כך באופן דנלע"ד דבר פשוט שאין בו שמץ איסור לקיים דברי המת ולהלינו מדינא מיהא ואם מצד הקבלה נבא לידי מיחוש כבר ידעתי מראש בסדר שלא זכיתי לאורה כי מי יבא לשער המלך שלא ע"י בקי ומומחה שילמדהו דרך ילך בה ומפיו דוקא ולא מפי כתבי' וכאשר כתב כבר איש האלקי' הרב חו"י הנז' בסי' ר"ט ע"ש דברים הראוים לכל איש כמוני שאין לו אזנים לשמוע ממי מדבר הדברים כהוייתן פה אל פה וכנז' וכ"ש דבדבר שכבר מפורש יצא בש"ס ופוסקי' כדבר הזה אין בעניותין זקוקין לשאול פי יודעי חן עליו אנן אפתורא דדינא סמכינן דבהדיא פסקו דאינו עובר ודאפי' איסורא ליתא ומותר אפי' לכתחלה בלי חשש כלל לרוחות רעות וכדכתיבנא

ואחר עבור איזה חדשי' נראה בעליל ספרו של הרב יוסף אומץ ושם שם בסי' פ"ט הובא ענין זה ממש שנשאל עליו מחד מינן והרב נר"ו כתב דא' השואל האריך בראיות מהש"ס ופוסקי' דמי שמשהה עובר בבל תלין וסתם שמענו כי לא הביא בידו רוממה ראיותיו ואני אומר כי ישישו בני מעיו של מע' השואל ישישו שאם כיון אל האמת בראיותיו מש"ס ופוסקי' לו יהיה כדבריו א"כ יפה כח תלמיד מכח הרב דהא הרב המחבר גופיה בספרו חיים שאל ח"ב ס"ס כ"ה כתב דאף שיש סימנים מובהקי' שמת והוא רעה חולה להלינו בלילה וכו' אפשר שלפי הדין בכלל הלינו לכבודו דשרי עכ"ל. ואנן בעניותין במה שהורשנו דברנו ואם שגינו בנסתרות בחסדי האל בטחנו שלא טעינו בנגלות ושומר פתאים ה' ישמרנו מכל רע אכי"ר ועיין בשות"א דינוקא מ"ש שם בסי' קס"ג ותו לא מידי:

יד **יפה** נהגו בני הקק"י א' משנים קדמוניות כשנפטר לאדם מת א' בא' בשבת שמביאים את האבל קצת מאוהביו ורעיו בע"ש בבה"כ סמוך לשקיעת החמה ואומרים קצת פסוקים כמנהגם ובזה נהגו להוציא האבל משבעה ימי אבלותו ונוהג עכ"ז בליל ש"ק דברים שבצנעה ואין ראוי להם לבטל מנהגם אעפ"י שמנהג הספרדי' אינו כן רק מוציאים אותו מאבלותו ביום א' אחר תפלת הבקר שהם ח' ימים לאבלותו:

(זקן אהרן סי' ב'):

טו **אבל** שחל יום ל' שלו ביום ש"ק מנהג מפורסם בגלילות איטליאה ובפרט בעיירות פירארא מנטובא פאדובא ויניציאה ושאר מדינות שלא להתיר להסתפר ע"ש שהוא יום כ"ט ודלא ממ"ש הרב גו"ר בי"ד כלל ה' סי' ה' שיש להעלים עין מן המורה להתיר דאין הדבר כך אלא אדרבא על מורי הוראה מוטל שלא להעלים עיניהם מהמורה אשר ירום לבבו מאחיו להקל במקום שהחמירו כל הגמרות והפוסקי' עי"ש דבריו נכוחי' ונכוני' למי שאמרן:

(פחד יצחק אות א' ערך אבל אסור בגלוח):

כתב הד"ט וכן המנהג פשוט פה פירינצי שלא להסתפר בע"ש שהוא כ"ט לאבילותו ויותר על כן החמירו פה שלא להסתפר אפילו במ"ש לפי שעושין תשלומין של החדש ביו' א' בבה"כ בשחרית ואינו נכון לבא לקהל עדתו להשכיב את מתו והוא מגולח ומ"מ אם חל יום ל' לאבלותו על או"א בעש"ק מסתפרין אפילו במ"ש דלא שייך האי טעמא וכמ"ש אצלי בשותא דינוקא סי' ל"ט ועד אחרן העד העיד בנו האיש אחד המיוחד שבדורנו הרב חיים שאל בח"ב ס"ס כ"ג דכתב וז"ל בשגם הלכה כדברי המיקל באבל אף בפוסקים כמ"ש מ"מ בדין זה כבר פשט המנהג מקדם קדמתה לאסור התגלחת ביום כ"ט עכ"ל ע"ש ועיין ג"כ להרב זרע אמת ח"ב סי' קנ"ג דכן ראוי להורות לענין תספורת אבל ליטול צפרניו דעתו להקל דלא כהרב פנים מאירות ח"ב סי' קמ"ח דאוסר ליטול גם צפרניו:

יז **שמש** של בה"כ שאירעו אבל מותר לו לילך בע"ש שבימי אבלו לבה"כ להכין הנרות ולהדליקן ולעשות שאר צרכי בה"כ כדרכו ושלא כדין שוייה טועה הרט"ז בי"ד סי' ש"פ למי שהורה להתיר לשמש בה"כ לעשות צרכי בה"כ ע"ש שאילו עיין במ"ש הרב תה"ד במקורו ומקומו היה מוצא טעם הדין האמתי להתיר באופן דלדידיה בניד"ד שמלאכת עבודת הקדש היא ורבים צריכים לו אפי' תימא דאפשר ע"י יאחר עכ"פ אין הכל בקיאי' כמוהו וכ"ע מודו דשרי לפאר בית אלקינו כדרך כל שבת ושבת ועיין בחי"ד סי' ל"ו אות כ"ד:

(שלמי תודה סי' ז'):

יז **אשה** שהדליקה נרות שבת בע"ש ולא ברכה ואחר שיצאו הקהל מבה"כ נזכרה שלא ברכה אין לה לברך עוד:

(מהר"י מברונא סי' פ"ד):

יח **פירות** הנושרין בבי שמשי של ע"ש דאסורי' מספק שמא חשיכה אם נולדה אצלם אז ביצה אחת שניהם מותרין דע"כ יום הוא וע"ש הוא דאי לילה הוה אין תרנגולת מטלת ביצתה בלילה דקי"ל בפ"ק דבכורות כל שתשמישו ביום נולד ביום זה תרנגול (שם סי' קמ"ח):

כתב הד"ט מכתב של מעלה נתעוררתי בדין תינוק שנולד בה"ש של ע"ש שיארע שבעת לידתו או אח"כ הטילה תרנגולת ביצתה אי נימא מכלל שהוא יום ונימול בע"ש וכן אם נולד בשבת בין השמשות של יום א' אם יש למול אותו בשבת אם הטילה אז תרנגולת ביצתה ולפי הוראת זקן הנז' היה במשמע שהוא ודאי יום דאין לנו אלא רק מה שכללו לנו רז"ל ובין להקל בין להחמיר אין לזוז מהכלל האמנם אחר עיון קצת יש לחלק בין הנושאים דנלע"ד דאע"ג דכלל גדול כל שתשמישו ביום נולד ביום זה תרנגול לא מפני כן כל תרנגולת שתטיל ביצתה ביום מכלל דאינה ביצה מוזרת דאה"נ דאף ביצה מוזרת וספנא מארעא תצא לאויר העולם ביום וביום יותר מבלילה כמ"ש שם רש"י ותוס' בביצה דף ז' ע"ב ונהי דכל שיש עמה זכר לא ספנא מארעא כדאי' התם ע"ש מ"מ מביצים שנולדו ביני שמשי ליכא למילף כלל דאפשר דיום הוא בין יש עמה זכר בין אין עמה זכר ואפשר דלילה הוא ומוזרת היא אם אין עמה זכר וספנא מארעא מטלת אפילו בלילה וכיון שכן הוראת הרב ז"ל בסתמא דמשמע בין יש עמה זכר בין אין עמה צריכה סעד לתמכה אם לא שנאמר כיון דאיסור פירות שנשרו אין איסורן אלא מדרבנן גזירה שמא יתלוש מש"ה בספק לילה ויום תלינן לקולא בהטילה ביצה אפילו סתם תרנגולת ואמרינן דיום הוא דאף בספנא מארעא יולדת ביום ושכיחי טפי ביום מבלילה ומעתה איפשטא ספיקא דשאני הא דהרב המחבר דמלתא דרבנן היא ואזלינן בספיקא לקולא לא כן בנידו"ד דבמילי דאורייתא איירינן ניזיל בספיקא לחומרא

אמנם עדיין הלכה זו רופפת בידינו משום דכיון דרובא דאורייתא למה נחוש למיעוטא דיולדות בלילה והיה לנו לומר דבספנא אארעא ודאי נמי וכ"ש בתרנגולת סתם וכ"ש וכ"ש ביש עמה זכר דאינה יולדת אלא ביום היה בדין להחליט ולומר שהוא יום ולמה ניחוש למיעוטא בדספנא מארעא והלא גם בענין אם שמעו תינוק בוכה אעפ"י שנולד בלילה או לאחר איזה ימים משבכה למרן בי"ד סי' רס"ב סעי' ד' אף אם האם תאמר

שהיה ולדה מונח כשאר פעמים ודלא מי"א שהביא מור"ם ז"ל שם דס"ל דהאם נאמנת וכו' אעפ"י דמלתא דלא שכיחא היא אך אם לא שאלו את האשה או שאינה יודעת להשיב ליכא מ"ד דלא מנינן מעת שבכה ואין משגיחין בבת קול דלא שכיחא שיבכה והוא מונח בבטנה כשאר פעמים ואע"ג דלא שכיחא טפי אין ספק דקצת שכיח דאל"כ אמאי האם נאמנת אי לא שכיחא כלל א"ו דמן הסתם כ"ע ל"פ דלא חיישי' אמלתא דלא שכיח להחמיר עליו והכא נמי נימא דאף בדספנא מארעא כיון דרובן יולדות ביום לא ניחוש למיעוטן דיולדות בלילה דרובא דאורייתא ושמא י"ל דנהי דבין דספנא מארעא בין דלא ספנא יולדות ביום מ"מ אם יש עמה זכר הכלל שבידינו שנולד ביום אינו אלא לאפוקי דאינה יולדת בודאי לילה דוקא אך ביני שמשי דאינה ודאי לילה תלד ותלד בו וממילא משמע דדברי הרב המחבר נראין להקל באיסור דרבנן דוקא אך בדאורייתא כיון דאין לנו כללא דאינה יולדת אפי' בין השמשות אפשר דאין להקל ועדיין צריך ישוב אמאי לא סמכינן ארובא דיולדות ביום אף בדספנא מארעא דנ' ודאי מדברי רש"י ותוס' דאייתינן לעיל בדספנא אארעא דכ"ש דמישך שייכי לאם יש עמה זכר אם לא שנאמר דאינהו נמי לא אתו למעוטי שאינה יולדת בה"ש אלא לאפוקי לילה ממש דאי ספנא שכיחי טפי דמטלת ביום ובה"ש ג"כ בכלל וכדכתיבנא על כלל דכל שתשמישו ביום וכו' דבין השמשות בכלל ויש לי עוד בזה אריכות דברים קצת לא עת האסף והבאתים בשותא דינוקא סי' קע"ו וע"ל סי' י"ד נ"א בענין בין השמשות ובחי"ד סי' ל"ו אות מ"ט:

סימן יב דיני תפלות שבת והפטורה

וע"ל בסי' ז' איזה דינים השייכים לסי' זה:

אות א **מי** שלא התפלל מוסף ולא נזכר עד הערב שאין שהו' להתפלל שתיהן יתפלל מוסף לפי שהיא מצוה עוברת ואין לה תשלומין ולא מנחה שיש לה תשלומין בערב (דבר משה ח"א סי' כ"א):

הד"ט וע' ברש"ל ס"ד סעי' ו' ולהרב שאגת ארי' סי"ט שפסק כן:

ב **ברכה** מעין ז' מחלוק' הפוסקי' היא אי אמירת' תלוי' במקום שיש בו ס"ת ודוקא אם מתפללי' בו בקבע אבל באקראי בעלמא לא יברך ועיין להרב בית דוד סי' תקל"ז (שם סי' כ"ג):

כתב הד"ט ועיין להרב שלמי צבור ד' קצ"ח שגם הוא כתב דרבו הדעו' בזה ושמקרוב נהגו בעיר הקדש ירושלי' לאמרו ברוב המקומו' שמתפללים בו בכל לילה אע"פ שאין שם ס"ת ושעפ"י הסוד כן ראוי להיו' עיין מ"ש הד"מ א"ח סי' כ"ג:

ג **מה** שנהגו באיזו מקומו' בתפל' מוסף של שבת וי"ט לומר קדוש' כתר וכשמגיע הש"ץ לוקרא זה אל זה עונין הצבור קדוש וכו' וחוזר הש"ץ ומנגן בתיבו' קדוש וכו' באריכו' בפרט בי"ט אין בזה קפידא כלל (בני יהודה ד' ע"ג ע"ד):

כתב הד"ט וכן פסק להיתר הרב דברי יוסף סי' י"ג ובלבד שלא יהיה זה סבה לשיחה בטלה וע"ל סי' ד' אות ה':

ד **מי** שרגיל לקרוא מס' שבת בכל יום שבת ואח"כ נדר לקרוא ח"י פרקים בכל יום ואירע לו שלימוד ח"י פרקי משנה בא לו ללמוד יום שבת בכ"ד פרקי שבת יוצא י"ח נדרו בקריאה אחת (בית יהודה ח"א סי' י"ט):

כתב הד"ט ובשות"א דינוקא סכ"ד הוכחתי בעניותי שיש לחלק בין הנושאי' שאם הם דומי' זה לזה כגון נדר ונדר רגילו' ורגילו' אז דוקא אפשר לומר דזכרון א' עולה לכאן ולכאן אך אם חלוקי' הם בעיסתן לא אמרינן זכרון א' וכו' והסכי' עמי הרמ"ע מפאדובא זצ"ל מ"צ דהאי מתא וע"ל ס"ג אות כ"ה ולקמן סי' י"ג אות כ"ט ובסימן כ"ט אות י"ח וע' בחי"ד סי' ל"ו אות כ"א בשם הרב סמא דחיי:

ה **יפה** הור' המור' לומר קדיש בשבת וי"ט על מתו גם קודם שנקבר וכן משמע ממ"ש הרב שער אפרים סי' נ"ט כדאי' בזוהר פ' ויקהל וכ"כ הרב נחלת ז' סי' ע"ג וע' ברט"ז בי"ד סי' שע"ז סק"ד ודלא ממ"ש הרב נקודת הכסף באותו סי' שהשיג על הרט"ז דאינה השגה דאף שעד שלא נקבר אין בו דין גהינם מ"מ טוב להקדים תפלה לצרה ועיין בלקט הקמח דף יוד (שבות יעקב ח"א סימן ח):

כתב הד"ט ועיין להרב מכתם לדוד בי"ד שלו ס"ס א' בדין אונן על מת א' וגם ייאר צייט על מת אחר ובא לומר קדיש על ייאר צייט שלו אינו רשאי:

על אמירת ויהי נועם במ"ש קודם י"ט חלוקי' המנהגי' ובמקום שאין מנהג אין לאומרו במ"ש כשחל הפסח בשבת שאחריו כיון דע"פ אסור במלאכה ובשאר י"ט ויה"כ בכלל יש לאמרו במ"ש שלפניו כשחל להיו' בשבת (שאלת יעבץ סי' י"ט):

כתב הד"ט וע' להרב שלמי צבור ד' רי"ח דכל מה שאמרו בזה אינו אלא מצד דין מנהג אבל מדברי הזוהר אין חילוק כלל דיש לאמרו לעולם אף כשחל י"ט באמצע השבוע וע"ל סי' ל"ו אות כ"ה:

ז **נשא** ונתן באמונה עם הרב המני"ח בענין צ"צ שאומרי' במנחת שבת על פטירת משה דהללו אומרים דבע"ש מת והלל אומרים בשבת והעלה בראיו' שבע"ש מת והרחיב פה ולשון להסכים לסברתו גם דברי המנגדים לכאורה על סברא זו עי"ש והרב המני"ח ג"כ הודה לו במאד מאד עי"ש באורך (שם סי' י"ג:

ח **מה** שפוסקין לחזנים בשבת בשביל אמיר' מי שברך אינו מספיק כל מה שכתבו האחרונים לקיום המנהג דלצורך הדיוט הוא ואפי' הם עניים שהרי שכרם הם נוטלים בעד שמנגני'. אך לפסוק צדקה פשיטא דשרי וצ"ע מ"ש הרמג"א בסי' ש"ו שאם החזן עשיר לא לצדק' תחשב דאדרב' הי' מקום להקל אם הוא עשיר כיון דמדינ' יכול לחזור בו אך האמת הוא כיון דבעי למיהב לי' שכר טרחא בין עני בין עשיר אסור ומה שאיזה מתחסד ומניח משכון בעד החזני' הוא דבר זר דאדרב' מגרע גרע דלא שרי משכון רק לדבר מצו' ולא להתחייב עי"כ ואם עושה כן שלא ליכשל בעון נדרים שהמקיימו ג"כ נקרא חוטא א"כ גם בחול דוקא יש לנהוג כן ולא בשבת (שם סימן קס"א):

כתב הד"ט ובענין מכיר' המצו' ונדבו' לצדק' ושמן למאור ראיתי בתשו' כ"י ח"א סי' כ"א להרב עזריאל דיינא שהתיר מטעמ' דכיון דעיקר האיסור שמא יכתוב אין לחוש, לזה בנ"ד כי אין שום אדם זוכה בו רק לאוצר בית ה' יתנו ואין אדם חוטא ולא לו ועיין ג"כ למהר"י מברונא הנדפס מחדש סי' רס"ב ובמ"ש שם הרב המגיה דאפי' ליתן מתנ' לעשיר איכא מצוה כמ"ש הדרישה בח"מ ר"ט רמ"ט ושאפשר דגם מהמרדכי בפ"ק דב"ב דמשמע דליכא מצו' היינו דליכא מצוה כ"כ הנותן לעני כנותן לעשיר:

ט **דחה** מעיקרא סבר' הרב הלק"ט סי' ס"ג דכ' דמי שברך שאומרי' בשבת אם הוא על דבר שלצורך היום אסור ואם להבא מותר דאדרבא איפכא מסתברא וזכר לדבר התר' נדרים שהצורך היום מותר ואם להבא אסור ועוד ע"ש ראיו' אחרו' (שם סי' ס"ד):

כתב הד"ט ועיין למרן ז"ל באבק' רוכל שלו סי' י"א י"ב י"ג וי"ד דחולה השולח להתנדב בבה"כ בשבת יכול ורשאי הש"ץ לעשו' לו מי שברך ולהתפלל על רפואתו ע"ש:

י **כשמפטירין** הפטר' שוב' לפי שאין מסיימין בדבר רע כתבו התו' במגיל' ד' ל"א ע"ב שמוסיפי' פסוקי יואל תקעו שופר ואבודרהם כ' שמוסיפי' פסוקי מיפה מי אל כמוך ובשביל כך נשתבשו הספרי' והמנהגי' והרב א"ר כ' שבפראג מוסיפי' זה וזה ולא ידעתי תרתי למה ולכן נלע"ד להכריע דכשקורין וילך בשבת שובה יוסיפו פסוקי מיכה דבזמן הושע הי' כבפסחי' ד' פ"ז ע"א וכשקורי' האזינו בשבת שובה יוסיפו פסוקי יואל ששייכי מעין הפ' דכתיב יערוף כמטר לקחי כשעירי' וכו' וביואל ג"כ כתיב ויורד לכם גשם מורה וכתוס' שם ודלא כלבוש וא"ר הנז' ודע דפסוקי מיכה שייכי לפ' וילך דכתיב בה וחרה אפי וכו' וכתיב התם לא החזיק לעד אפו (דגול מרבבה סי' תכ"ח):

יא **אם** לא יוכלו לפתוח ארון הקדש להוציא ס"ת למנחה בשבת טוב להביא ס"ת ממקום אחר מלהתיר לשבור הדלת ע"י עכו"ם (זרע אמת סי' ל"ז):

כתב הד"ט ועיין להרב המגיה ס' טל אורו' ד' נ"ח דשדא נרגא בהוראה זו ע"ש:

יג **הוראתו** בקדוש' להחמיר ולאסור הקינו' שאומרי' קצת מהקהלו' ספרדיו' בשבת שבין המצרי' מפני שמביאי' לידי צער ובכי וביטול עונג שבת ואין ראי' מכמה רבני' ששתקו ולא בטלו מנהגם כי מפני המחלוק' הוצרכו לשתוק וכעין מ"ש הטור בסי' ס"ז בשם הר"ם ע"ש ואין ראיה מנוסח ומפני חטאינו גלינו מארצנו שאנו מתפללי' בימי שמחתינו לפי שהוא דבר שגור בלשון כל אדם ולא יתפעל בו משא"כ הקינו' המחודשו' בין המצרי' (זקן אהרן סי' ל"ח):

הד"ט גם הרדב"ז בשו"ת ח"ג ד' פירדא סי' תרמ"ה לא מצא מקום ליישב המנהג ושכבר נתבטל המנהג במצרים ויישר חיליה דמאן דמבטל דבר כזה (וע"ל סי' כ"ג אות ח'):

יג **הנוהגים** לומר פיוטי' ובקשו' קודם נשמת כל חי וקודם קדיש אין למחו' בידם ודלא ממה שפסק א' חכם (דברי דוד סכ"ד):

יד **טעה** במנחת שבת והתפלל י"ח ולא הזכיר של שבת במחלוקת שנוי' אם יתפלל ערבי' או לא כיון שלא ירויח כלום דכבר התפלל תפלת י"ח וטוב להתפלל ערבי' ב' ולא יבדיל בשני' ובתור' נדבה אפי' בלא חידוש ושם שם כ' הרב המגיה בשם הרב מאמר מרדכי דאף אם במ"ש ר"ח שאז ירויח בחזר' אמיר' יעו"י מ"מ נא יחזור רק בתור' נדבה ואם במ"ש הוא י"ט כ' הרב מ"מ הנז' דנ"ל דלכ"ע יחזור ויתפלל (שלמי ציבור ד' קע"א ע"א):

כתב הד"ט ועיין ג"כ להרב עמק בנימין סי' ב' דפסק דכיון דאינו מרויח כלום בחזרה. לא יחזור ויתפלל ועיין להרב חקרי לב ס' ג"ן דש"צ שטעה בשבת והתחיל בשל חול דיחיד גומר כבסי' רכ"ח מצד הסברא נראה דאין הש"צ גומרה ומכל מקום צריך יישוב:

טו **אם** במקום מוסף שבת ור"ח וחה"מ התפלל י"ח והזכיר בעבודה מעין המאודע רבו הדעות דלהרמב"ם והרמ"ע לא יצא י"ח וכ"פ הר"י וסמ"ג כמ"ש הרב"י ואפשר שאף לדעת הראב"ד והרא"ש והטור לא מהני הזכרת היום בלבד שהזכיר בעבודה אם לא הזכיר מוסף וכן דעת הרמג"א ס"ק ט' וכן סברת הרדב"ז ח"א סי' רס"א וכן נראה סברת הרכנה"ג סי' תכ"ד שהביא דבריו בשתיקה ומ"מ כיון דלסברא קמייתא דמייתי מרן בשלחנו וכן דעתו לפי הכללים שבידינו וא"כ מידי ספק לא יצאנו לפיכך עובר שלא לחזור וכדעת הרב פר"ח סי' תכ"ג ואי מצי לכוונ' לתפלת ש"צ ש"ד דלא כמאמר מרדכי שהשיג על הרב פר"ח (וע"ל אות כ' ובסי' כ"ב אות כ"ו):

עוד כתב שם דבר"ח וחש"מ אם נסתפק אם התפלל מוסף או לא יכול להתפלל ת' י"ח על תנאי שאם לא התפלל תהיה לנדבה וה"ה נמי אם בר"ח וחש"מ התפלל י"ח במקום מוסף אלא שמסופק אם הזכיר יע"ו בעבודה אי ליכא צבורא למשמע מש"צ תפלת מוסף

יש לו תקנה קצת לחזור ולהתפלל ת' י"ח עם הזכרת יעו"י על תנאי הנז' ע"ש כדברי הרב המגיה:
(שם דף ר'):
טז **יש** שנמנעים לומר לכה דודי כשחל י"ט בשבת שלא לבייש את י"ט לפני השבת שאנו אומרים פני שבת נקבלה דמשמע ולא פני י"ט ואין להקפיד בזה ע"ש מלתא בטעמא:
(בית דוד סי' רס"ד):
יז **מי** ששכח ולא התפלל ערבית של שבת שמתפלל שחרית שתים יאמר בשתיהן ישמח משה שנוסח אתה קדשת לא שייך בתפלת שחרית כ"כ שהרי מי ששכח ולא קדש בלילה שדינו לקדש ביום לא לא יאמר ויכלו:
(חינוך בית יהודה סי' ז'):
הד"ט ובדיעבד שהתפלל אתה קדשת בשחרית נלע"ד בפשיטות דיצא דבהדיא פסק מרן בסי' רס"ח סעי' ו' דמי שטעה בתפלות שבת והחליף זו בזו אינו חוזר אך לכתחלה דברי הרב א"צ חזוק דנוסח ויכלו שייך בעצם לתפלת ערבית דבפירוש א"ר המנונא בדף קי"ט דשבת כל המתפלל בע"ש ויכולו וכו' בע"ש דייקא ולא ביום שבת שוב נדפס ספרא דבי רב שלמי צבור וראיתי שם להרב המגיה בדף קע"ג דאם בנידון של הרב חב"י הנז' התפלל בתפלה אחת של שחרית נוסח אתה קדשת ובב' ישמח משה דיצא בדיעבד ע"ש:
יח **מי** ששכח לומר נשמת כל חי אחר שירת הים וברך ברכת ישתבח ואז נזכר שלא אמר נשמת פסק הרב ז"ל לאמרו שם:
(מכתם לדוד סי' י"ג):
כתב הד"ט ואני בעניי ג"כ נשאלתי על זה כד הוינא טליא ומשער אני בעצמי שאחד הוא מי ששאל להרב ששאל ג"כ לתלמיד והשבתי לשואלי דלע"ד שב ואל תעשה עדיף כי מקומו ושעתו קודם ברכת ישתבח ולא אח"כ ולא אחר התפלה ככתוב בשו"תא דינוקא שלי סי' ס"ב ואחרי מופלג כמה שנים ראיתי דברי הרב הלז זצ"ל אשר סתר לו שפסק לאומרו שם ואם קבלה הוא נקבל ועיין ג"כ להרב המגיה שלמי צבור מדף ר"ו ע"ג עד דף ר"ח ע"ד:
מי שאינו בקי לקרוא בלי נקודות וטעמים טוב לו לקרוא שמו"ת בחומש משיקרא קריאה משובשת בס"ת אך אם הוא בקי בקריאה בס"ת עדיף לקרוא בס"ת וכ"ז הוא בקריאת שמו"ת ולא בקריאת ס"ת דמתקנת עזרא אינו אלא בס"ת בין בחול בין בשבת:
(רדב"ז ח"ג ד' פירדא סי' תקכ"ט):

כ **הביא** בידו מה שא"ל בשמו של מהר"י ווייל דהשומע מש"צ קס"ת בבה"כ דאינו יוצא בזה י"ח מקריאת פעם א' מקרא ושצריך לקרוא מחדש שמו"ת וכתב הרב דמסתמא ראייתו הוא מדאמרינן בפ' חזקת הבתים דלשמיעה קיימא לא מצי מסלק נפשיה:
(וע"ל אות ד') מהר"י מברונא סי' ק"ג:
כא **המתפלל** מוסף עם הצבור ואחר שהתפלל נסתפק אם התפלל ת' שחרית או מוסף נראה דלא יחזור כיון דלדעה ראשונה שהביא מרן בסי' רס"ח אם טעה בין זו לזו א"צ לחזור ואפי' בתפלת מוסף ובתורת נדבה נמי אינו יכול לחזור כיון דתפלת מוסף אינה בתורת נדבה ועוד כיון דפתח תפלתו על דעת להתפלל מוסף מסתמא התפלל מוסף וכמ"ש הרט"ז בסי' תכ"ב בענין יעו"י:
(תורת נתנאל סימן יו"ד):
כתב הד"ט גם הרב יוסף אומץ סי' י"ט פסק דאם החליף תפלת מוסף באחרת של שבת דיצא והסכים להוראת הרב המחבר תורת נתנאל הנז' ע"ש
גם הרב חקרי לב סי' ק"ד פסק דבנסתפק אם אמר מוסף שב וא"ת עדיף עוד האריך בטעה במוסף ומסיק שכל מוסף דהתפלל של שחר לא יצא ובשבת שר"ח או שבת וח"המ שב' מוספי נכללים יחד והזכיר א' בלבד לא יצא וכשיש ב' מוספים שאומרין מוספי ואמר מוסף נ"ל דיצא ושאח"כ ראה בברכ"י סי' ת"צ אות ט' דסתם גם הוא בלא הזכיר רק מוסף א' בשבת ור"ח דלא יצא אך במח"בר סי' רס"ח חזר בו. משום שראה לרמ"ע כ"י דכתב דיצא ולהרב תוס' שבת שכן דקדק מרמב"ם והרב המחבר הוכיח דאין דבריו האחרונים נראין ושהעיקר כמ"ש בברכ"י דלא יצא:
כב **טעמא** טעים ליוצר של שבת שרפים ואופנים וחיות הקדש וכהכרעת האבודרהם ושאין סדר לנוסח שרפים וחיות ואופני הקדש לא מלמעלה למטה ולא מלמטה למעלה ומ"מ סיים דקבלת רשב"י תכריע בס' התקונים דף קי"ו דגריס שרפים וחיות ואופני הקדש:
(גנת ורדים בגן המלך סי' ב"ן):
כג **י"ט** שחל בשבת וטעה בתפלת ערבית ולא הזכיר של שבת כל עיקר דעתו של הרב מאמר מרדכי לחזור להתפלל שאינו יוצא בשמיעת ברכה מעין ז' של ש"צ והביא ראיה לדבריו והרב מחזיק ברכה סתר ראייתו וס"ל שיוצא י"ח בכך והרב המגיה החזיק במעוזו של הרב מ"מ הנז' וס"ל בפשיטות דאינו יוצא י"ח כלל ע"י ברכה מעין שבע:
(שלמי צבור דף ש"ו ע"ד):

כד **אחר** שאסף וקבץ דעת הפוסקים ז"ל בענין ס"ת שנמצא בו טעות בעת הקריאה הכריע להלכה ולמעשה דהיכא דקרא כבר ג"פ ואפשר להפסיק או שהשלים קריאתו ולא ברך לאחריה א"צ לקרוא עוד בס' הכשר ואין לברך אחריה בס' הפסול ואם רוצה לקרוא עוד בס' כשר אין לברך לפניה ואם ברך לאחריה בס' הפסול אין לקרוא עוד בס' אחר דבכל כי האי גוונא יכניס עצמו בספק ברכות כי רבו כמו רבו הסברות בפוסקים ז"ל ע"ש באורך שלא הניח פנה וזוית שלא חטט אחריה:

(וע"ל סי' ו' אות נ"ט) ב"ד של שלמה סי' ט':

כה **הביא** בידו אמרי קדוש מהר"י פינצי מר דודו לקיים המנהג שנהגו בפיסארו ושאר המקומות לומר תרגו' ההפטרות בחגים ובמועדים ככתוב במחזורים חדשים גם ישנים שסדרו לנו אבותינו שקטנם עבה ממתנינו וביטל את המעוררים והשיב על כל קוץ וקוץ שכתב אחד חכם להחזיק ידי המערערים לבטל מנהג ודאדרבה כך יפה לנו לקיימו וכמ"ש מהריק"ו שרש ט' ושהאומר דרך צחות שאותיות מנהג גהנם לא הבין דה"ק המהפך המנהג נופל ח"ו בגהנם הלא תראה שאין טובה יתר מענג ואין רעה יתר מנגע והמהפך הענג נופל ח"ו בנגע ע"כ הירא את דבר ה' יכוין הכל לש"ש ומה גם בנידון זה דאינו נגד הדין ולא נגד הקבלה:

(מקור חיים כת"י סי' י"ט):

כו **עמד** וימודד ארש של הרב שמש צדקה בחי"ד סי' מ' דמסיק דאבל שחל יום ז' שלו בב' או בה' דיכול לעלות בתורה דמשם בארה דה"ה בחל יום ז' שלו בשבת דיכול לעלות לתורה בשחרית והביא בידו דברי הרכנ"הג הגהת הטור אות ב' בסי' שצ"ה ודברי הרט"ז סי' ת"ב ס"ק ה' ודברי הרמ"א סי' שצ"ה ס"א וסוף דבריו אמת כראשית דבריו דבמקומו נהגו בין בחול בין בשבת לעלות לתורה כשחל יום ז' לאבלותו בב' או בה' משום דלדידן מקרי שפיר עמדו המנחמים מאצלו כיון שהולכים אצלו לבא עמהם לבה"כ וכ"ש בחל בשבת דדמי ליום ל' דתכף אחר הנץ החמה פסקה אבלותו והרט"ז והרמ"א דברו לפי מנהג מקומם דלא היו נוהגים לילך ללותו בבה"כ ביום ז' ע"ש:

(זרע אמת ח"ב סי' ק"ס):

כתב הד"ט ומנהגנו פה פירינצי שלא יעלה בין בחול בין בשבת בשביעי שלו בתפלת שחרית ועיין בחי"ד סי' ל"ו אות י"ט:

כז **מי** שאין לו תרגום כל ימי היותו בדרך יקרא ג"פ מקרא כמו שקורא ראובן ושמעון (שלא כמ"ש הרב סדר היום הביאו הרמג"א סי' רפ"ה ס"ק ד'):

פרי מגדים בחלק אשל אברהם סי' רפ"ה אות ד':

כתב הד"ט ועיין להרב המג"א שם דמייתי בשם הרב סדה"י דמי שאין לו תרגום יקרא ב"פ מקרא ואח"כ כשיהיה לו תרגום יקראנו ואפשר לע"ד דל"פ דהרב המחבר מיירי בשלא יהי' לו [בכלן הזמן בתוך זמן הקריאה ובזה אמר מר שיקרא ג"פ מקרא והכי דייק אומרו מי שאין לו תרגום כל ימי היותו בדרך ואילו הרב סדה"י מיירי שאין לו תרגום בשעה שקורא מקרא ושיהיה לו אח"כ קודם שישלים זמן הקריאה ולכן יקרא ב"פ מקרא וכשיהיה לו תרגום יקרא דאין סברא שיקרא בשבת זו ב"פ מקרא ואחר חדש או שבוע יקרא תרגום ודוק:

כח **אבל** שמותר לחזור הפרשה אף אם ישלמו ימי אבלותו קודם ג' בשבת לכתחילה צריך להשלים בשבת ומ"מ אפשר דאם חל ז' שלו בשבת דמקצת היום ככולו ימתין אחר יציאתו מבה"כ וישלים קודם אכילה:

(שם אות ו'):

סימן יג דיני קידוש והבדלה וסעודות שבת ותענית

אות א' **אסר** הרב לקרו' לאור הנר במ"ש קודם שיברך בורא מאורי האש כגון בליל פורים וט"ב שחל במ"ש וכן דעת הכלבו ומהריק"ש ר"ס תרצ"ג ופסק כוותיה משום דאתריה דמר ומה גם דלמרן נמי דשרי מכל מקום אינו אסור לברך קודם. (נחפה בכסף כלל ג' סי' ב'):

כתב הד"ט גם הרב נאמן שמואל סי' י"א כתב שיש לברך קודם הקריא' ועיין להרב גו"ר כלל ג' סי' כ"ה דהראוי הוא שלא לאחר מצות הבדלה אך ודאי אין באיחורה איסור ועיין ג"כ להרב יכין ובועז סי' י"א דפסק דאין שום חשש אם חזן הכנסת מדליק בבה"כ קודם שיבדיל ואפי' לצורך רשות מותר כ"ש לצורך מצוה והיה נלע"ד דלא גרע קריאה מהדלקה אך יש לדחות קצת ועיין להרב תורת חסד בסוף המפתחות דס"ל דהקורא ולומד לאור הנר קודם שיבדיל יכול לברך מיד על הנר ולחזור ולסדרו על הכוס אם יש לו להוציא ב"ב ואם אין הנכון הוא לסדר הכל על הכוס ולא לברך מיד ואף על פי שנהנה לאורו ואם בירך קודם לא יחזור על הכוס כשאין לו להוציא אחרים:

ב **מותר** לבצוע בשבת על פת הנילוש במי פירות ללחם משנה ושקיל וטרי על הרט"ז סי' קס"ח ס"ק ז' דאוסר לבצוע בשבת על פת הבא בכסנין דכל כמה דדעתו לקבוע סעודה על הפת הבב"כ מצי לברך עליו המוציא:

(זרע אמת סי' כ"ח)

כ' הד"ט ובשו"תא דינוקא סי' ס"ח הוכחתי לע"ד דיוצא י"ח בפת הבב"כ אף מסעודה ראשונה ושניה אף אם יאכל ממנו פחות מאכילת פרס ויברך עליו במ"מ וברכה א' מעין ג' ועיין להרב חיים שאל ח"א סי' ע' בדין ד' או ה' אנשים שאכלו בסעודה שניה של שבת וב' מהם אכלו פת והשאר אכלו פת הבב"כ והיו רוצים מי שאכל פת לברך בהמ"ז ונסתפקו אם מי שאכל הפת הבב"כ בול"ו בלע"ז עשוי סלת בלולה בשמן וקצת צוקארו יצטרף עמהם לזמן והוכיח הרב במישור דפת הבב"כ מקרי שפיר לחם רק דלענין ברכת המוציא ובהמ"ז אינו תלוי בדבר שנקרא לחם רק בעיסה שנלושה במים בלי תערובת ולכן יצטרפו עם השנים לזמן דהא קא אכלו לחם ועתה יצא לאור ספרו בשם יוסף אומץ וראיתי מ"ש שם בסי' מ"ח דאין אדם יוצא י"ח סעודה א' וב' אם לא קבע סעודתו עליו וביר במ"מ וברכה מעין ג' וע"ל סי' י"ז אות ל"ג וסי' ל"ב אות י"ד:

ג **הצמא** והרעב שמותר לו לאכול קודם שיתפלל יקדש בתחלה דשאני שותה מים שלא נתחייב בקדוש משום דאין קדוש אלא במקום סעודה ולבריא אסור לאכול קודם התפלה משא"כ זה שהותרה לו לאכול חייב ג"כ לקדש אף קודם תפלתו:

(פרי הארץ סי' ח'):

כתב הד"ט ועיין באגרות הרמ"ז דמפשט פשיט ליה דהטועם בין יוצר למוסף בלא קידוש יאי ויאי ומהאי טעמא לא הוברר לו מנהג מהר"ש אבוהב לאכול סעודה ג' קודם התפללו תפלת מנחה ע"ש גם מהר"י ז"ל מ"צ ור"מ בקק"י סיינא כתב לי זה ימים ושנים דרבו הפוטרי' לקדש לאוכל בין שחרית למוסף דכל מ"ד דאין לקבוע סעודה בין שחרית למוסף לא חל עליו חובת קדוש ושע"כ להרמ"ז ז"ל דטעימה שרי וסעודה אסור ניחא דיכול לטעום קודם מוסף ומייתי בידיה זכירה דבהיותו רך בשנים דשדר למר אביו חד מרבנן פסק ארוך להוכיח שאין לקדש והביא ג"כ העדאת עדות משלוחי א"י שבכל א"י נוהגים שלא לקדש בין שחרית למוסף ושכן עשה מעשה הרב מהר"א סג"ל אחי טוב שלו בלכתו אתו יחד בין שחרית למוסף לפקוד לשלו' את הרב הזקן מהרש"א מהזקנים בעיר קסאלי ושתו הקאו"י ומיני מתיקה בלא קידוש ומאן דבעי להחמיר ולקדש אינו אלא הדיוטות כיון שאינו חייב לקדש ולענין של מעלה מהרב פה"א הנז' עיין ג"כ מש"ל סי' א' אות י' ועיין להרב גו"ר כלל ג' סי' י"ב דכתב דלא אמרי' דאין קדוש וכו' רק בשל לילה ולא בשל יום ע"ש בשם הראב"ד:

אין להתענו' בשבת על חלום רע שהרהר בתחל' ועיין להרב שבות יעקב ח"ב סי' ל"ד ולהרשב"א בתשו' סי' קל"ג וגור אריה סי' רפ"ח וזקן אהרן סי' כ"א:

(שם סי' כ"ב)

כ' הד"ט ועיין להרב חנוך בית יהודה סי' ו' שלא מצא צד להקל שלא להתענו' אפי' בשבת אפי' הרהר מבעוד יום אך הרב נכדו שם חילק בין חול לשבת אא"כ נפשו עגומה עליו דאז יתענה אפי' בשבת דזהו תענוג שלו וע"ל סי' כ"ט אות כ"ו ועיין להרב אהל יוסף סי' ג' אחר הוראתו בקדושה דעל חלום שחלמו עליו אחרים יש להקפיד יותר ממה שיחלום הוא בעצמו ואפי' בשבת יתענה כי אין שום טעם וריח לחלק ביניהם וכמ"ש הרב ב"ד בהל' שבת סי' קי"ט ודלא ממ"ש הרשכנה"ג סי' רפ"ח הגהת ב"י או' ד' שחלק בין שבת לחול ומ"מ טוב שלא יבשר רע לראובן לומר לו כך וכך חלמתי עליך דאפי' במת לו מת ודאי אינו חייב לגלות אפי' בחול דמוציא דבה מיקרי וסוף דברו אמת דמימיו לא התענה ת"ח אפי' בחול כי החלומות שוא ידברו או הולכין אחר הפה כמבואר ברבה פ' וישב פ' פ"ט ובאיכה רבתי על פסוק רבתי עם ודבר הדיא דפ' הרואה יוכיח דדבר א' עצמו או שחלם הוא בעצמו נתקיים לרעה ולטובה הכל כאשר פתר לו ויותר טוב שלא לגלות חלומו לשום אדם דחלמא דלא מפשרא וכו' ועיין ג"כ להרשב"א ח"א סי' תפ"ג ולהרב של"ה דף קל"ד ע"ב שכן היה רגיל לפסוק שלא להתענות בשבת ע"ש:

ה **מה** שנהגו באיזה מקומו' להפליג בספינה מע"ש וגם ביום השבת ויש מקדקדקי' לעשו' שם סמוך לחשיכה קידוש על היין וחוזרי' ולנים בביתם שבעיר ולמחר בישק חוזרים לספינה ומפליגין מצא להם סמוכו' בתשב"ץ ח"א סי' ומהר"ם טוואה בחוט המשלש סי' י"א ע"ש איזה חלוקים בין כשהספינה ומשרתיה רובם עובדי כוכבים ומזלות לכשהיא של ישראל ורובם ישראל ואם צריך ליכנס בתוכה בין השמשות ולהתעכב בה כל בה"ש ואם יש חלוק בין מפליג לדבר מצוה לדבר הרשות ועיין להרב יד אהרן סי' של"א ולהרב ראשון לציון סי' רס"ז דף קי"ב: (בני יהודה סי' ל"ה)

כתב הד"ט ועיין ג"כ בבית יהודה שלו ח"ב סי' ל"ה ולהרב יוסף אומץ סי' י"ו אות ז' ושו"ת (כ"י) ח"א סי' כ"ה להרב עזריאל דיאיינה דהשיב לשואלו דבר שא"א למחות ביד המתירין כיון שיש להם על מה שיסמוכו אף שרבינו יצחק אוסר שמא יעשה חבית של שייטין וראיתי ג"כ להרב פחד יצחק אות ס' (שעדיין לא נדפס) ערך ספינה שהביא תשובה א' כת"י מהרב עפר יעקב שפסק שהכל תלוי במנהג (העתקתיה כלה בשות"א דינוקא סי' ע"א) ועיין ג"כ לקמן סט"ו אות יח:

ו **אין** לקדש ולהבדיל על יין מגולה וכדעת הרמג"א ר"ס רע"ב ואף האידנא דלא קפדינן אגילוי והגם דשומר מצוה לידר הכא שאני שיש בידו לשמרו ע"י כסוי ודוגמא לזה כתב הרב פר"ח בי"ד סי' קנ"ו בהך דהגלויין נוהגי' בארץ והלא מעולם לא הזיק נחש ועקרב

בירושלי' ע"ש והיינו טעמא דאין שופכי' מים שלנו משום מת או התקופה לפי שאין בידו לתקן ע"ש:
(שם סי' מ"ג)
ז **יוצאים** ללחם משנה בפת שנחרך ונשרף קצתה וכדעת הרב שער אפרים סי' א' ודלא כטעמיה ע"ש. (מקום שמואל סי' מ"ח)
כתב הד"ט גם הרב צבי סי' ס"ב והרב ב"ד סי' פ' פסקו כן ע"ש ועיין בשבות יעקב לאחר מנחת יעקב שלו סי' י"ב דפסק להתיר ללחם משנה לחמים שעשתה אשה א' לכבוד שבת ושכחה ליטול החלה ולאחר אפיה ע"י צירוף בסל שברה מן הלחמי' כדי חלתה דאינה רק חלק ממ"ח מאותו הלחם וכ"ש פחות מכן דהוי חסרון מועט ושלם מיקרי לצאת י"ח לחם משנה:.
ח **אין** מקדשין בשבתות וי"ט רק בלילה אך ביום אין מברכין אלא בפה"ג זולת אם לא קדש בלילה אז יקדש ביום:
(יכין ובועז ח"א סי' ל"ד)
ט **אין** לברך על הבשמים רק במש"ק לחול ולא במש"ק לי"ט ולא מי"ט לחול או לח"שמ:
(שם סי' ל"ה)
י **במקום** שנוהגים לקדש בבה"כ בליל ש"ק וליל י"ט מנהג ותיקין הוא ע"פ הדין:
(שב יעקב סי' י"ד)
יא **הכריח** בראיות חזקות דקידוש אינו אלא מדרבנן:
(שאגת אריה סי' ס')
יב **אם** אין לו יין רק רביעית לקדוש היום והוא שבת הסמוך לי"ט מלפניו או לאחריו פלפל בענין תדיר ומקודש והעלה דהרשות בידו לקדש קדוש היום או להניחו למחר אבל קדוש הלילה אע"פ שמד"ס הוא על היין מ"מ כיון דעיקר הקדוש מן התורה מהני הא דחביבא מצוה בשעתה דלא לשבקיה עד למחר ועיין מ"ש הפוסקי' בדין הפטרת ר"ח וחנוכה:
(שם סי' ס"ב)
כתב הד"ט והרב יד אליהו בסי' מ"ב פסק דבי"ט א' הסמוך לשבת הרשות בידו לעשות כרצונו אך י"ט ב' הסמוך לשבת צריך להניחו לשבת וזהו דוקא אם יש כוס אחר להבדלת מ"ש שאל"כ יש להניחו למ"ש שא"א בפת ויקדש על הפת וכ"פ הרב"י ז"ל סי' רע"א:
יג **שנה** ופירש דברי הרמב"ם שכ' גבי עונג שבת שצריך לקבוע כל הג' סעודות על היין דלאו למימרא דצריך לקדש גם בסעודה ג' שכבר כתב הוא בפירוש שא"צ לקדש רק פ"א

בלילה ופ"א ביום רק כוונתו לומר שישתה יין גם בסעודה ג' וכן היה עושה שהי' קובע סעודתו ג' על היין ולא היה מברך עליו בתחלה הקדושא רבא:
(הר"ם אלשקאר סי' ק"ו)

יד **אם** בסעודה ב' שחייב לאכול פת לא אכל בה פת ובשלישית שא"צ לחזור אחר הפת ויכול לצאת בדברים אחרים נזדמן לו פת וטעה בבה"מ ולא הזכיר רצה והחליצנו שבסעודות הראשונו' היה חייב לחזור ובג' אינו חייב לחזור כפסק מרן סי' קפ"ד לא אמרי' הכא דכיון דבסעודה ב' לא אכל פת הו"ל סעודה ג' סעודה ב' ויחוייב לחזור אלא חשבינן לה מ"מ לסעודה ג' ואינו חייב לחזור אע"פ שאכל בה פת עי"ש ראיותיו:
(דברי דוד סי' פ"ו)

טו **אם** ברך במ"ש על הנר קודם שיאותו לאורו או על נר שאינו עשוי להאיר וכדומה צריך לחזור ולברך אך אם ברך על הנר שלא שבת אינו חוזר וכמ"ש הרמ"א סי' רצ"ו בענין בשמים ולא כהרב מעדני מלך ע"ש (מצודת יששכר ס"ס י"ז) טו **מי** שברך כל ברכות הבדלה על הכוס שחשב שהי' יין ונמצא אח"כ חומץ מסתברא דסגי לחזור ברכת היין והמבדיל בלבד כמ"ש הרדב"ז ד' פירדא סי' תל"ז בענין קדוש ע"ש ובדברי הרמא"י סימן קט"ו אך ברכת הבשמים והנר א"צ לחזור וכ"ש לדידן דקי"ל כרמב"ם דס"ל דחיוב הבדלה מדאורייתא כקדוש מיהו אף בקידוש י"ט והבדלת מוצאי י"ט דהוי מדרבנן דינא הכי וע"ל אות כ"ג:
(חיים שאל ח"א סי' ע"ד אות מ"ג)

יז **יפה** כיוון דעת הרא"ש להלכה ולמעשה שהוא כדעת התוס' מ"ש בענין סעודה ג' בכלל ב' סי' ד' דדוקא בשחרית קודם זמן סעודה ג' אין לחלק סעודה א' לשתים משום דאינה זמנה ואינו יוצא י"ח ועוד יש לחוש לברכה שא"צ אמנם אם סעודת שחרית נמשכה עד אחר מנחה לא עלה על הדעת לאסור דהא זמנה היא ואין כאן חשש ברכה שא"צ:
(יד אליהו סי' ט"ו)

יח **במקום** שהקהל הטילו חרם שלא ימצא בבית יהודי שום יין (משום כרוז המלך שמי שימצא ברשותו אפי' טפת יין דמין יתעבד) גם התירוש בכלל כמ"ש מהרי"ל בלקוטיו אחר דרשותיו ולצאת י"ח קדוש והבדלה לא הותר לו לסחוט אשכול של ענבים קודם השבת וכ"ש בשבת עצמו דבלא"ה אסור משום לתא דשבת ומצא להם תקנה ליקח צמוקים שיש בהם לחלוחית קצת שאם ידריכם יצא דבשן ויבשלם ויסננם מהצמוקין דיין גמור מקרי עי"כ ומברכי עליו בפה"ג ויצא י"ח לקדוש והבדלה:
(שו"ת כנה"ג סוף ח"ב סי' א')

כתב הד"ט ועיין להרב בכור שור דף קכ"א ע"ג שגם הוא התיר לקדש על יין צמוקים אע"פ שנתן עליהם מים מרובים ששה חלקים יותר מצמוקים כי יש לשער הצמוקים כמות שהן אחר שנתמדו במים ודי שלא יהיה מים ששה פעמים כצמוקים אחר שנתפחו שאז הוי ברכה לבטלה בוודאי וחיליה מההיא דמנחות דף נ"ט דמסקי' דלכ"ע בגרוגרות דהואיל ויכול לשלקן כמות שהיו קודם שנתייבשו ע"ש וע"ל סי' י"ד אות נ"ו ולקמן סי' ח"י אות מ"ג וסי' י"ט אות א':

יט **יגע** ומצא סמוכו' לנוסח הקדוש כנדפס בלי לדלג תיבו' כי הוא יום זה ותיבות כי בנו בחרת מכל העמים שכוונת הזוהר במספר מנין התיבות הוא מלבד נוסח בא"י אמ"ה שהם תיבות משותפות לכל הברכות וכן תיבות בא"י מקדש השבת כיון שאינן מיוחדות דוקא לקדוש וא"כ יצאו י"א ונכנסו י"א תחתיהם ועיין להרמג"א סי' רע"א ס"ק כ"ב דהמורם משם דאין לשנות מהמנהג:

(חינוך בית יהודה סי' ח') כ **במוצאי** שבת וי"ט שמקדשי' ומבדילין ואין לו יין יקדש ויבדיל על השכר וכדעת הרא"ש ז"ל ולא על הפת וגם הרמ"א לפי גרסאות דפוסים הראשונים כתוב בסי' רצ"ו סעי' ב' דסברא אחרונה עיקר אע"ג דהרב הלבושים כתב דגרסת דפוסים האחרונים היא דסברא ראשונה עיקר:

(שם סי' ט'):

כא **אפי'** פת של ב"ב עכו"ם דבחול אסור בשבת מותר כדי שלא יתענה ובלבד שלא אפאו לצורך ישראל דאם א"ל הישראל אפי' מע"ש אסור דאמירה לעכו"ם שבות אפי' מע"ש (תשב"ץ ח"א סי' מ"ד) ועיין להרב למודי ה' סי' קמ"ג דצידד אם מותר לאכול דבר איסור אם אין לו מההיתר כיון דמדאורייתא מצוה לאכול בשבת כמ"ש ס' יריאים סי' צ"ט וכהרמב"ם פ"ג דנדרים (ועיין להרשב"א ס' תרי"ד) וא"כ ליתי עשה וידחה ל"ת ונטה דעתו לאסור ומייתי מ"ש הלק"ט סי' רי"ח ורמ"ח ומרן סי' י"א גבי חוטי פשתן והר"ש דוראין בסוף התשב"ץ סי' י"ג:

כב **המבדיל** במ"ש מברך על הבשמים והשומעי' יכולים להריח וא"צ לברך אפי' לא היסבו דלכ"ע מועיל לצאת י"ח בברכת המברך וכמ"ש התוס' דטוב ויפה למבדיל ושומעי' לישב בשעת ההבדלה שאז נראה כקבע ופוטרם ע"ש ואין חילוק בין יין והבדלה ומאור לברכת בשמים כל שכוונו לצאת בברכות המבדיל. (אגורה באהלך דף כ' ע"א)

כג **המסובין** בסעודה שכל א' וא' יש לו כוס של יין בידו וא' מהם קדש וברך בפה"ג וכיון להוציאם י"ח וכשבא המקדש לטעום יינו מצאו חומץ גמור אם היה דעתו לשתות יין אח"כ אז יצא י"ח קדוש ובפה"ג בין הוא בין המסובין ואם לאו צריך לחזור לקדש ולברך

שנית לצאת י"ח בין הוא בין המסובין ומ"ש מרן סי' רפ"א דאם נשפך הכוס קודם שישתה מעט יביא כוס אחר לברך בפה"ג ואינו צריך לחזור ולקדש הטעם הוא משום דהקלקול בא לו אחר שקידש כראוי לא כנ"ד שבזמן שקידש היה חומץ או מים ועל כרחין יש לחלק כך דאל"כ לאשמועינן רבותא דאע"פ שלא קדש כראוי יוצא י"ח וייתי במכ"ש אם נשפך א"ו דיש לחלק וכנז' (סמא דחיי סי' ז') **הד"ט** ועיין להרב מחזיק ברכה סי' רע"א אות ז' שכ' בשם הרדב"ז דליתא להך חילוקא ושצריך לחזור ולקדש וע"ל אות י"ו:

כד **אשה** שלא התפללה ערבית שלא יצתה י"ח דאורייתא אין קטן אפי' בן י"ג שנה מוציאה י"ח קדוש דשמא לא הביא ב' שערות דבמילי דאורייתא לא סמכינן אחזקה זו עד שימלא זקנו וכמ"ש הרמג"א סי' רע"א ס"ק ב' אבל אם כבר התפללה ערבית דכבר יצאה י"ח בהזכרה בתפלה אפי' קטן פחות מי"ג מוציאה דאתי דרבנן ומפיק דרבנן ואם הקטן ג"כ כבר התפלל לא אתי תרתי דרבנן ומפיק חד דרבנן וכדין האשה דינו של איש אם התפלל או לא התפלל ומה שיש להסתפק הוא אפי' באיש המקדש שכבר התפלל והאשה לא התפללה עדיין אם תצא האשה י"ח בקדוש האיש דאע"פ שכל הברכות אם יצא מוציא היינו מטעם ערבות וכמ"ש רש"י ז"ל בר"ה דף כ"ט ע"א ואילו האשה אינו בכלל ערבות כמ"ש הרא"ש בברכות דף כ' ע"ב וא"כ יש להסתפק אם היא דוקא אינה בכלל ערבות דאיש אבל האיש בכלל ערבות דאשה וממילא יוכל האיש להוציא האשה אע"פ שלא התפללה והוא כבר התפלל או דילמא כשם שהאשה לא נכנסה בכלל ערבות לאשה ולא יוכל להוציאה אם כבר התפלל האיש כן לא תוכל האשה להוציאו אם כבר התפללה האשה ועיין ביבמות דף מ"ז ע"ב בתו' ד"ה קשים וכו' (וע"ל סי' כ"ב אות מ') דגול מרבבה סי' רע"א:

כה **מי** שאסר על עצמו לשתות יין אינו יכול לקדש עליו ולברך להוציא אחרים י"ח בקידוש וזימון:

(שאלת יעבץ ח"ב סי' ס"ד):

הד"ט וראיתי להרב פחד יצחק אות ק' (שעדיין לא נדפס) ערך קדוש על היין שאלה במי שצוו לו הרופאים שלא לשתות יין שאין לחייבו לשתותו לצאת ידי קדוש דשאני מד' כוסות של פסח שיש לדחוק עצמו אבל כאן יקדש על הפת ותשובתו בצדה ארוכה להוכיח דאם בארבע כוסות ששתייתן מרובה חייבוהו כ"ש בקדוש דסגי בטעימה כל דהו ובלבד דלא חביבא ליה רפתא מחמרא דאם חביב לו הפת פשיטא שיקדש על הפת:

כו **מי** שהיה אונן במש"ק והבדילו אחרים על הכוס בבית אחר הביא הרב סברת הרב בית דוד י"ד סי' קס"ד דס"ל דיצא י"ח הבדלה ולא כתב שום חולק על זה ונראה שכן

דעתו ג"כ ושם שם כתב הרב המגיה דברי הרב ברכי יוסף סי' שמ"א שכתב דנעלם מהרב ב"ד מ"ש הגה"מ והרא"ש פ"ג דברכות בשם מהר"ם ורבינו ירוחם שכתבו בפירוש דאפי' שמעו מאחרים לא יצא כיון דהאי שעתא לאו בר חיובא הוא וביום א' לא יאכל עד שיבדיל ומ"מ יש לקיים דינו של הרב ב"ד מהטעמים שכתב הרב פנים מאירות ח"ב סי' קמ"ע שהורה למעשה דאונן שטעה והבדיל במ"ש דלא יבדיל אחר קבורה. (שלמי צבור דף ק"פ ע"ג)

הד"ט ועיין להרב אגורה באהלך שגם הוא תמה על פסק הרב ב"ד והחליט דלא יצא ולמ"ד דיבדיל ביום צריך להבדיל אמנם אנו אין לנו אלא סברת הרב פר"ח דס"ל דבכגון דא יקרא ק"ש בלא ברכות ולא ברכות ותפלה ע"ש וכן יהיה וכן יקום בנידון שלנו לא יבדיל ביום. (ע"ש דף י"ט ע"ב):

כו **מי** שנתפס בבית הסוהר בשבת בבקר ואין לו מה יאכל מותר לומר לעכו"ם להוליך לו מה לאכול ולא להתענו' בשבת ודוקא בעיר שדלתותיה ננעלות בלילה דהוו רשות היחיד לכ"ע וא"כ הוי אמירה לעכו"ם באיסור דרבנן וכיון דאית ליה צערא דרעב ומצות עונג שבת יש להתיר לו ואם אפשר לומר לו כל המוליך אינו מפסיד עדיף טפי אך במקום שאין דלתותיה ננעלות בלילה וכי האי גוונא דלא הוי רשות היחיד אסור אפי' עי"ג לפי שאין זה חולה לגבי אכילה וצרכי חולה שאין בו סכנה נעשים עי"ג דהא כמה בני אדם מתענים יום א' ואינו חולה ועוד דאין מתירין אמירה לעכו"ם כדי שלא יבא החולי ועדיין לא בא ואי משום עונג שבת אין אומרים לזה חטא דאמירה לעכו"ם שבות כדי שיזכה זה במצות עונג שבת ותו דבשעת אמירה אינה מתקיימת עונג שבת ודומה לזה אמרינן בכל דוכתא דלא אתי עשה ודחי ל"ת רק כשמקיים העשה בשעה שמבטל הלאו:

(רדב"ז ח"ג ד' פירדא סי' תקע"ו):

כתב הד"ט אחר הס"ר אין האות האחרון הזה אות של קיימא דלפי סגנון שלו ז"ל יש במשמע דהכי קאמר דאפי' תימא דאמירה לעכו"ם שרי בדבר שאין איסורו אלא משום שבות מ"מ יש לאסור מטעמא דבעידנא דמבטל הלאו דאמירה לעכו"ם לא מתקיימא העשה של עונג שבת ולע"ד החלושה נראה דעד כן לא חילקו כן רק באיסורא דאורייתא ודרבנן דשבקינן האי דאורייתא ועבדינן דרבנן אמנם שיצטרך שיתרפא עודנו עוסק העכו"ם במלאכה דרבנן זו לפי קוצר השגתי לא שמענו וכ"כ הרמב"ם בפ"ו דהלכות שבת דין ט' ויו"ד דאם יש מקצת חולי מותר לומר לעכו"ם לעשות וכגון מים חמים להרחיץ בהם מצטער אומר להביא לו מחצר לחצר שאין עירוב ביניהן ולפי סברת הרדב"ז ז"ל היה בדין לאסור כיון שבשעת אמירה לעכו"ם להביאו אינו רוחץ בהן ודוקא בשביל צער

בלבד לא התיר לומר לעכו"ם אלא דבר שהוא אסור משום שבות אך אם יש בו חולי גדולה מזו פסק הרמב"ם גופיה שם בפ"ב דין יו"ד דאפי' לומר לו לבשל או לאפות מותר ובאמירת בישול ואפיה ואפי' בשעה שמבשל ואופה אין ספק דבעידנא דמעקר הלאו לא מתקיים העשה ואפשר דהרב ז"ל נמי לדוגמא בעלמא נקטיה ולסניף קצת לטעמים הראשונים שהביא:

כח **חולה** כל גופו אע"פ שאין בו סכנה מותר לשתות משקה המשלשל בין שיהיה המשקה מר או מתוק דאין טעם האיסור אלא משום שחיקת סממנין ובחולה אע"פ שאינו של סכנה לא גזרו:

(שם סי' תר"מ)

כט **נסתפק** הרב ז"ל במי שהתענה תענית חלום בשבת ולא התענה תענית לתעניתו ובשבת אחר ג"כ הוצרך להתענות תענית חלום אי סגי בתענית א' לכפרת תעניתו של שתי שבתות:

(בית דוד סי' קי"ב)

כתב הד"ט ואנכי לא ידעתי בעניותי על מה אדני הספק הטבעו דלפע"ד דדבר פשוט הוא דלא סגי בתענית יום א' בלבד דאפי' במה שהקלו לבעל תשובה שעבר כמה פעמים עון א' שלא יצטרך לתעניות וסגופים הרבה פעמים כמספר חטאיו שחטא מ"מ שלש פעמי' לפחות צריך לעשות התיקון השייך לאותה עבירה ששנה ושלש כמה פעמים וכמ"ש הבעלי מוסר בתיקוני הנפש ע"ש ואל יליזו מעינינו דברי הרמ"ז ז"ל בתקוני שובבים שלו שכתב וז"ל ראוי שיזכור כל אדם כי מחוייב מיתת ב"ד אעפ"י שהתחרט והתודה וקבל עליו המיתה לכפרת עונותיו עכ"ז עדיין נקרא רשע חמור ואין קוברין אותו אצל רשע קל כ"ש וק"ו שאין מתכפרין עונותיו בזמן הזה בסדר תעניות אלו בפעם א' בלבד ואל ישכח מ"ש הרמב"ם ז"ל הבא על ערוה מן העריות ביאות הרבה חייב כרת או מיתת ב"ד על כל ביאה וביאה אעפ"י שאין ב"ד יכולין להמיתו אלא מיתה א' הרי הביאות נחשבות לו כעבירות הרבה ע"כ ואל יסור מנגד עיניו וכו' לכן יתמיד בתשובה ימים ושנים עד שירחמו עליו מן השמים עכ"ל הזך והטהור בסוף ספר תיקון שובבים שלו ע"ש ועיין להרב ח"י ח"ג בענין תעניות לימ"ת פ"א דכתב דאף זו מקולי בעל תשובה שהיקלו בהם דדי לקיים הסיגופים והתעניות בג' פעמים אעפ"י שחטא כמה וכמה פעמים ושכן הוכיחו הדברים מכמה מאמרי הזוהר עש"ב גם הרב ברית עולם סי' שצ"ד כתב דע"פ מ"ש הרב המפרש ספר חסידים מצא סמך למ"ש חכמי מוסר דמי שעבר עבירה א' כמה פעמים די שיעשה תיקון אותה עבירה ג"פ ע"ש והרב נודע ביהודה בא"ח

סי' ל"ה דף כ' ע"א בתשובת הנכשל בא"א כמה שנים כתב שמה שהמציא הרב קנה חכמה שדי בג"פ אין לו יסוד אם האמת הוא שהתעני' מעכב בתשובה דאטו מי סגי ליה בג' מלקיות למי שעבר י"פ עבירה שיש בה מלקות והתרוהו בכל פעם ע"ש דברי' המתיישבים וכיון שכן בניד"ד נמי דעבר ב"פ על מצות עונג שבת נלע"ד דודאי יש לו להתענות ב"פ כנלע"ד להלכה אבל למעשה כבר הורה זקן מופלג בחכמה וכן פסק ג"כ הרב אגורה באהלך דף ו' ע"ב והכריח כן מדברי מרן ע"ש ותמיהני שאין א' בהם שיזכיר חלוק תענית זו שהוא לסליח' וכפרה משאר דברי' שיש צד לומר דלא לסגי בא' בלבד כיון שהרבה לחטוא ושנה ושלש ולכן אעפ"י שיהיו כל חטאיו מסוג א' לא שייך לומר זכרון א' עולה לכלם וע"ל סי' י"ב אות ד' ועיין להרב מר וקציעה סי' רפ"ח דכתב דלטעם הזוהר ח"ב דף ר"ז ע"ב אין תענית של יום א' לכפרה ודלא מהמג"א שכתב שהוא משום כפרה דליתא וממילא בכל ענין שיחול היום ראשון אין צריך תענית אחר ע"ש ואני אומר לע"ד דדברי הרמג"א הן הן דברי מרן גופיה דבהדיא כתב בש"ע צריך להתענות ביום א' כדי שיתכפר לו וא"כ דברי הרמג"א על מרן נכונים הם אשיטתיה דמרן ולא על הרב מג"א יהיו תלונותיו כי אם על מרן שכתב כן ואם הרב מר וקציעה מצא בזוהר טעם אחר הלא לאמונה פשטא דתלמודא מפורש היטב דפריש טעמא דתעניתא דיום א' דלכפרה קא אתיא דהכי אמרי' בברכות דף ל"א ע"ב כל היושב בתענית וכו' ואעפ"י כן חוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת מאי תקנתיה ליתב תעניתא לתעניתא וכן פסק הריב"ה ז"ל מלתא בהאי טעמא בסי' רפ"ח וז"ל ומ"מ צריך להתענות יום א' שיתכפר על שביטל עונג שבת והן הן ג"כ דברי מרן זאת ועוד דבב"י שלו כתב שגם בזוהר פ' ויקהל יהיב טעמא דתעניתא לתעניתא לתקן את אשר עיוות בביטול עונג שבת ע"ש ועיין בחי"ד סי' ל"ד אות ו' בשם הרב זקן אהרן ולקמן סימן כ"ט אות ח':

ל **מי** שכבה הנר בשוגג גמור פשיטא שאין לו להתענות בשבת לתשובה ואפי' תשובה א"צ ואינו חייב רק חטאת ויקרא פ' חטאת ותחשב לו הקריאה כאילו הקריב חטאת ואם ר' נתן דקרא והטה הנר שהיה שוגג קרוב למזיד כתב על פנקסו לכשיבנה בית המקדש אקריב חטאת ולא התענה כ"ש כשהוא שוגג גמור:

(שם סי' קכ"ג):

לא **המתענה** תענית חלום בשבת אין ספק דמ"מ יברך במוצאי שבת על הבשמים דלא דמי כלל למוצאי יה"כ דיש מי שסובר שאף אם חל במוצאי שבת אין מברכין דההחילוק מבואר והסכים עמו מהר"ר בן צאלי ז"ל ע"ש:

(גנת ורדי' כלל א' סי' ח' וט'):

לב **מתיר** מה שאסר מור"ם ז"ל בהגהותיו סי' שכ"ו לרחוץ בשבת בבורית ושאין מקום לאסור כלל דכל כוונתו אינו אלא לנקות ידיו בלבד (גו"ר הנז' שם סי' י"ד):
כתב הד"ט ועיין להרב טל אורות ד' מ"ח דאסר איסר לנשים צבוע ידיהן לנוי בצבע עשב דכיון דדרכן בכך חייבות משום צביעה בשבת:
לג **מה** שאמרו אין קידוש אלא במקום סעודה די שיהיה במקום שיסעוד אך אינו מוכרח לאכול מיד דאף אם ישהה לאכול אחר שקדש שפיר דמי (שם כלל ג' סי' כ'):
לד **מי** שלפעמים מריח ולפעמים אינו מריח יכול לברך ולהבדיל להוציא בני ביתו כיון דעל הרוב הוא מריח ואם עתה הוא ספק יש לסמוך על הרא"ש והטור דסבירי דלהוציא ב"ב שרי ומצוה (וע"ל סי' כ"ב אות מ') יוסף אומץ ס"ס י"ז:
לה **תמה** יקרא על מ"ש מרן סי' רע"א דצריך לקדש מעומד דאדרבא ודאי עדיף מיושב ושכן הי' נוהג אע"פ שראה להגאון אביו שהי' נוהג כמרן ולהיותו קטן לא הי' בו דעת לאכול ולא זכה לעמוד על דעתו (מר וקציעה סי' רע"א):
לו **מי** שנשבע שלא לאכול פת בשבת חלה עליו השבועה דלהרשב"א נמי בתשו' סי' תרי"ד ס"ל דמחוייב מן התורה לאכול פת בשבת מ"מ אינו מפורש בתורה ועל מדרש רז"ל שבועה חלה עליו כמבואר בי"ד סי' רל"ט סעי' ו' ועיין סי' קס"ז וקס"ח (פרי מגדים בחלק משבצות זהב ס"ס רל"ד):

סימן יד דיני דברים האסורי ומותר' בשבת

אות א **נר** של שבת שכבה בו ביום ופוגעים בו המתפללים וישפך עליהם שארית השמן ויטנפו בגדיהם התיר בפשיטות לטלטלו דשעת הדחק שאני ואפי' בביתו יש להתיר לטלטלו לצורך גופו ומקומו כי רבו המכשירים (אהלי יעקב סי' ק"ג):
ב **התיר** טלטול אורולוגין לצורך מצוה אף במקום שנהגו לאסור טלטולו (שם סי' ק"ד):
כתב הד"ט ועיין להרב שאל' יעבץ ח"ב שלצורך מצו' עובר' כגון לידע השע' המיוחד' לתפל' וכיוצ' והוא יושב באפל' ויש אתו זוג המקשקש לשעו' כשדוחקין אותו בלע"ז ריפיטיציאונ"י התיר למעשה לצורך מצו' לדחקו כדי שיקשקש ועיין במים רבים סי' ל"א:
וראיתי למהר"י סרוק בתשו' חכמי מדרש ע"ח שבאמשטרדם שהחזיק ביד זקן שהוכיח מי שהוציא המורה שעות ברה"ר ושכדין הוכיחו כיון דמוקצה הוא וממילא שמעי' שהוא משאוי ואיכא תרתי לריעותא והביא ג"כ תשו' המ"ר הנז' ע"ש ודברי דוד סי' מ' ומהרי"ו בתשו' סי' ק"ל ס"ל דאף אם מקשקש מעצמו אסור להניחו הולך בשבת משום השמעת קול. ועיין ג"כ להרב עמק בנימין סי' ז' שאסר אוסר לילך באורולוגין גם הרב בית דוד סי' קכ"ג אסר טלטול אורולוגין העשוי בשתי עששיו' של זכוכי' זו למעל' מזו וא' מהן מלאה

חול וכ"ש שאסור להפכה דזו היא עריכתו. וגדול בדורנו הרב ברכי יוסף לא מצא מקום קפידא כלל לטלטלו כל שאין המנהג בעיר לאסור וכן מסיק ביוסף אומץ שלו ס"ס ט"ז לדחות הוראת הרב שבות יעקב ח"ג סי' כ"ו דאסר הטלטול דליתא בשכבר גדולי עולם כמ"ש הרב פנים מאירו' התירו ושבזמננו פשטה ההורא' להקל ע"ש ועיין ג"כ להרב פרי האדמה ח"ד ד' ע"ג דהתיר טלטולו גם מהטעם שרוב בני אדם תולין אותו לנוי ותכשיט גם הרב פרי מגדי' באשל אברהם שלו דלא נחה דעתו במה שהתיר הרב פ"מ הנז' בח"ב סי' קכ"ב אפי' למשוך השלשלת בשבת דהו"ל כמטה רפוי' ואיהו ז"ל דחה דמיונו משום דאין זה כלי כלל בלא המשכה והוי המשכתו כמכה בפטיש או מדרבנן דהוי כמודד וע"י עכו"ם אפשר להקל ולחולה אפי' ע"י ישראל ומ"מ לענין טלטול כ' די"ל דעתה תכשיט הוא לכל אדם ואפשר להתיר ע"ש ותמיהני דבחלק משבצו' זהב שלו בסי' רנ"ב אות ז' מיקל אפי' להפוך השתי עששיו' דהיינו ההיא דהרב ב"ד דלאו מידי קעביד ודלא הוי מוקצ' דיחדו לכך הכלי ע"ש ומ"ש מהמשכת השלשלת דאוסר ובמה שהקל כאן ע"י עכו"ם התם אחמיר טובא וס"ל דאם תיקן העו"ג בשבת בשביל ישראל שאסור להנות לשמוע ולידע השע' כמו נר שהודלק בשביל ישראל ואף דהכא והתם בדרך אפשר אמר' מ"מ מי שהוא בקי בדברי הרב ז"ל מכיר ויודע דאין זה רק מדרך ענוותנותו הגדול' דאף מה שגלוי וידוע לפניו רגיל הוא לומר בדרך אפשר וזהו דרכו הטוב שדרך בו לעולם:

ג **עכו"ם** שבישל לצורך ישראל בריא משקה הקאו"י ושתאו ישראל חולה שאין בו סכנה ונשתייר לו ממנו אסור לו לשתו' המותר שכיון שנתרפא נתרפא ואם מתחלה נעשה עי"ג לצורך חולה ישראל והבריא מותר לו ואם ישראל בשל לצורך חולה והבריא אף על פי שהרב בית יעקב התיר כיון שבשל בהיתר מ"מ דעת הרב המחבר בלתי הכרע ואין ולאו ורפיא בידי' (נחפה בכסף סימן ג'):

כתב הד"ט ועיין להרב שדה הארץ סי' ט"ו דאסר באם נעשה עי"ג לישראל חול' ומ"מ בטל דעתו מפני דעת הרב מהר"א נחום עי"ש ולהרב כרם שלמה בדברי המגי' קודם תשו' ראשונ' של מהר"י די בוטין דבישולי עכו"ם לחולה בשבת לא שרי במוצאי שבת אפילו לחולה עצמו ע"ש ולהרב פרי האדמה ח"ד ולהרב טוב עין דף ג"נ ולהרב צרור הכסף סי' ב' שהאריך קצת על תשוב' הר"י די בוטון הנזכר בבית יעקב שלו שהביא ג"כ דעת הרב יד אהרן לא"ח סי' שי"ח ולהרב בית דוד י"ד סי' נ"א בשם מהריק"ו בדין הכשר הכלים שנתבשל בהם לצורך החול' ועג"כ להר"פ בתשובו' שלאחר ליקוטי הפרדס ד' כ"ו ע"ד דפסק דמבשל בשבת לחולה והבריא מותר לו לאכול ממנו:

ד **התיר** למזוג היין בשבת במי ורדים ואינו אסור משום מוליד ריחא (שם סי' ד'):

כתב הד"ט ועיין ג"כ להרב צבי סי' צ"ב שהחליט גם הוא דלא שייך מוליד ריחא במידי דמאכל ומשקה ועיין להרב בנו בשאלת יעבץ סי' ב' דלדעתו אין ראיותיו מכריחו' ומ"מ הסכי' לדעת אביו ועיין להרב גו"ר כלל ג' סי' י"ו דמתיר בלי גמגום לתת מי ורדים בידים ופנים וזקן ולקנחן ולנגבן במפה בלי חשש אבל ליתן מי ורדים במים אסור וכן פסק ג"כ הרב שמש צדקה דליכא מאן דאסר ליטול הכהנים ידיהם במי שושנים או פרחים אבל ליתן מי ורדים במים אוסר וכהרב גור הנז' ע"ש סי' כ' גם הרב יריעו' האהל סי' כ"ט דחה ראיו' הר"ץ הנז' ומסיק לאיסור:

ה **מי** שמכר סחורה לעכו"ם ועודה בבית ישראל ביום ש"ק בא העכו"ם לקחתה יש לחוש ולהחמיר מלמסרה לו אם אפשר משום מראי' העין והביא שם תשובה מגיסו מהר"י בן חסון דאוסר פרט למ"ד דעכו"ם קונה במשיכה ולדידהו נגמר המקח בשבת (וע"ל אות פ"א) מגן שאול סי' ז"ן:

ו **נאמן** האומר מי שבא למול בשבת שכבר מל פעם אחת בחול (וע"ל סי' כ"ב אות י"ב) (נאמן שמואל סי' ט'):

כתב הד"ט וראיתי להרב פחד יצחק אות מ' (שעדיין לא נדפס) ערך מי שלא מל שכ' בשם הרב מהטוב דבי"ט מותר ושכן התירו חכמי ליוורנו ע"ש ושוב נדפס ספרו של הרב שיורי ברכה בסוף שו"ת חיים שאל שלו ומסיק דראוי להחמיר בי"ט א' ולא בי"ט ב' ע"ש בסי' רס"ו סעי' ד':

ז **לפזר** אבק על הקאו"י או על הפינגא"ן בשבת המיקל לא הפסיד (זרע אברהם ח"א סי' ח):

כתב הד"ט ועיין להרב גו"ר כלל ב' סי' ג' שהביא באריכו' דברי הרבני' ובכללם אתה מונ' א' המיוחד ורב ז"א הנז' זה אומר בכה וזה אומר בכה מדף מ"ט ע"ג עד ד' ס"ג ע"ב וע"ל בסי' זה אות ל"ו:

ח **אין** למלוח בשבת בשר מבושל לאכלו לאחר שע' והשיג על הרט"ז ז"ל בא"ח סי' שכ"ח ס"ק (פנים מאירו' ח"א סי' ט"ז):

ט **מחזיקי** אורינד"י ששוכרין מהשר הרשו' לחפור בהרי' ולמצוא העפר לעשו' ברזל ושורפים וצורפים העפר באור יומם ולילה לא ישבותו וכן עושי זכוכית לא מצא להם תקנה לימי השבת רק למכור לעכו"ם קודם שבת כל החתיכו' הגדולו' של ברזל כך וכך והעכו"ם יעשה לעצמו החתיכו' קטנו' בשבת ובדידי' קטרח ואין כאן משום מראית העין דהורמנא דמלכא מכר לו ורשו' ביד ישראל ליקח אח"כ אותן החתיכו' קטנו' וה"ה בהתוך זכוכי' (שם סי' ל"ח):

כתב הד"ט גם הרב דת ודין נשאל אם יש היתר במלאכת הזכוכי' כיון שידוע הדבר שמוכרחים לעשו' מלאכה בשבת ואל"כ תפסד המלאכה והעכו"ם עוסק במלאכה ומשלמין לו כמנין החתיכו' שעושה והעלה דבכה"ג היתר גמור הוא ואין בו שום סרך איסור ע"ש ועיין ג"כ להרב נחלה ליהושע סי' י"ג שהביא בידו סברו' הפוסקי' ז"ל דתליא באשלי רברבי בשכבר הוכיח מדברי התו' דסתם תנור לאריסו' קיימא וכ"כ הסמ"ג ובעל מתיבו' ואילו הרמב"ן הכריע דתנור דמי למרחץ ואפי' השכירו לשנה אסור והרא"ש ג"כ לא תלה ההיתר אלא משום שנתברר ונתפרסם בכל גבולם שדרכם שלא להשכיר פועלים לתנור ומרחץ מיום ליום רק לשנה ולחדשים וכיון שבנידון שלו דבר חדש הי' שחידשו אותו ישראל באותו מקום לעשות מלאכת הזכוכי' והתנור עומד בחצרו יש מקום לתלו' שישכיר הפועלי' בשכירו' יום ולכן לא מצא לו תקנה רק אם יהי' חלק לאומן העושה במלאכה חלק מה בגוף התנור ואף שנקרא התנור בשמו של ישראל אין לחוש דהו"ל כשדה ונסתייע מסבר' הר"ן ספ"ק דעבוד' כוכבים אהא דתניא לא ישכור אדם מרחצו לעכו"ם מפני שנקרא על שמו ע"ש ובריב"ש סי' קנ"א ועי"ש בסוף דבריו דבעי שיהי' העכו"ם הוא לבדו העוסק במלאכה ושבתנאי זה נשתתפו ביחד כדי שלא יתעסק בו רק העכו"ם ועיין ג"כ להרב יעבץ ח"ב סי' ס' ולהרב בית שלמה בח"מ שלו סי' מ"ד בשם מהר"י די בוטון ע"ש ועיין בתשב"ץ ח"ב סי' נ"ד בענין מה שנהגו לצוד דגים בסירת דוגה קרוב לחוף הים במקום רואים וכל בעל מצודה פורש מצודתו כל איש יומו ויש יהודים שיש להם מצודו' ושוכרים עכו"ם לפרוש אותם ולפעמים תהיה משמרתו לפרוש מצודתו ביום השבת והעכו"ם הפורש מקבל חלקו של דגים שיעלו על טפולו וגם הרשו' נתונה ביד ישראל לסלקו כשירצה דכתב דדבר זה היתר גמור הוא ולא דמי למרחץ ע"ש וראיתי ג"כ להרב פחד יצחק אות ש' (דעדיין לא נדפסה) ערך שבת מלאכות שכתב בדין עיר קטנה שקצתם מסתחרים במכירת מנעלים שישראל בעל החנו' קונה העורו' ושוכר אומן א' לראש על כל האומנים בשכירות חדש או שנה ועושים מלאכתם בקבול' בחנו' ישראל וכלי ישראל ואע"פ שמתחלה היו עושים מלאכתם גם בשבת בחנו' ישראל פתוחה לרבים הנה מחדש שמעו קול אחד חכם שאסר איסר וסגרו את חנותם ביוש"ק זולת שמעון שהלך אצל המורים והורו לו שכיון שהחנות שלו הוא שני חדרים זה לפנים מזה ובפנימי' יושב הישראל למכור ולקנו' ובחיצונה יושבים האומנים דנו החיצונה מופלגת מהפנימי' והורו לו לשכור חנות החיצונה לראש האומנים בעד דבר מועט דרך הערמה כי מה שפורע העכו"ם לשכירו' החדר מוסיף לו הישראל בשכירותו מידי חדש בחדש ויכתוב כך בערכאותיהם וגם שהחנו' פתוח' לרה"ר דהוי פרהסיא התירו לפי

שכל היהודים הדרי' שם יודעים שמלאכת הרצענים בקבולת וליכא חשד והחנות קראו לו חנות של עכו"ם והביא הרב המחבר פסקו של הרב אברהם באזילה שאסר מכמה טעמי' מה שהתירו והחזיקו על ידו הרב אביעד שר שלו' באזילה והרב המחבר לאסור איסר על שמעון שלא ישוב לכסלה ע"ש ועיין ג"כ להרב לחמי תודה סי' ג' וד' שהאריך הרחיב בפלפולו העצום על ההיא עובדא גופה והוכיח דליכא הוראה לאיסור וסתר כל הראיו' האוסרי' ע"ש שסיים כדעת הרב דת ודין הנז' שאלה ו' דהסכים להתיר בכדומה לזה ע"ש ובס' מנחת כהן סדר משמרת השבת פ"ג ועיין ג"כ להרב זרע אמת ח"א סי' ל"א ול"ב דהתיר לתת בקבול' לעשו' מלאכ' המשי אפי' בבית ישראל כל שדרך המקום לעשות מלאכה זו בקבולת ואגב ארחי' לימד דעת איך לעשו' על הפילאטור"א של משי בשבת בהשתתף האומן הגדול בריוח ע"ש ועיין ג"כ להרב דברי יוסף סי' ט' בענין עבוד עורות עי"ג דמתיר אפי' בבית ישראל אם אין הישראל דר באותו העיר רק שיעשו בצנעא ועיין להרב מים רבים סי' י"ט ט"ו י"ו י"ז שנתווכח עמו ולא הסכים להתיר אא"כ אין הבית של ישראל ע"ש. עוד ראיתי במהדורא בתרא של הרב פחד יצחק כ"י אות י' ע' ישראל מומר בענין שותפו' ישראל עם עכו"ם ומומר בשדה דאחר שהביא מה שהקילו הפוסקים בסי' קנ"ו שיתוף עם העכו"ם בזה"ז ליתי' בישראל מומר שאסור שיתופו בכ"מ ובכ"ז אך על חשש שיעשה המומר מלאכה בישׂ"ק אין לחוש משום לפני עור וכו' כיון שאין המלאכ' מוטל' עליו רק על העכו"ם דבדידי' טרח ואם העכו"ם אריס בשדה אין ספק שמותר ואם העכו"ם שכיר חדש או שבוע לעשו' כל המלאכ' בשדה שרי דוקא אם המלאכה חוץ לתחום כל עיירו' ישראל ואלא"ה אסור כמ"ש מרן סי' רמ"ד ואם העכו"ם שכיר יום ודאי אסור ולקחת עמהם עכו"ם לשותף מתחלה ולהתנו' עמו ליקח שביעי' השכר אינו נר' תיקון מספיק כיון שגם הישראל נכנס בפרעון הפועל הו"ל שלוחו ואף להסתלק אח"כ מהריוח של יום שבת כבר האיסור נעשה וכן יש להוכיח מתוס' דמציעא ד"צ אך אם עכו"ם השותף יפרע שביעי' שכר הפועל בשביל יום שבת ויקח שביעי' הריוח קודם שיחלוקו והתנו כן בתחלה יש צדדין לאסור ולהתיר:

עוד ראיתי לו ז"ל שם אות ש' ערך שבת ודיניו שהביא תשובה מהר"ש מלויקיו בישראלי' היושבים בעיר א' אנה ואנה והיה פתח חנות פתוח משמש גם לכניסה ויציאה של ביתם והיה פתח החנות פתוח גם בשבת לצאת ולבא לביתם ואחר זמן גזר השר להאסף כל היהודי' בחצר א' ועשה בחצר פתח לכל א' מהבתים ויש איזה בעה"ב שמלבד הפתח שבחצר יש להם פתח בחנות פתוחה לחצר העכו"ם שמשם עולים ג"כ לבתיהם ומניחין פתח החנו' פתוח כמקדם עפ"י הורא' א' חכם שהתיר להן והרש"ם הנז' צווח ככרוכי'

והביא ראיו' לאיסור דאין חלול שבת בעיני העכו"ם גדול מזה ושאל פי הרב המחבר להסכים עמו ומיאן להשיב שידע נאמנה שהי' שם בעירו חכם גדול וירא אלקים ושם מקום מולדתו והיה מפני הארץ ולא מהיוצא לחוץ ולא רצה להשיב על דבריו וכ"ש אחר שראה שגם בליוורנו עיר גדולה לאלקי' ושל סופרי' ובעיר פאדובא ושאר ערי לומברדיאה שהחניו' סגורו' מ"מ רבו כמו רבו שערים פתוחי' ביש"ק ויושבין שם אנשי חכמה ומדברים פעמים ד"ת או דברי חכמה ומילי דבדיחותא משא"כ בימי החול ויש היכר גדול לכל הרואה שהשינוי נולד להיו' יש"ק וא"כ אין כאן ח"ה אבל יש למור' לדבר על לב הקק"י בחכמ' ודעת למען יקובלו דבריו ולא ע"י קטטה וכבר ידוע דעושה חדשו' וכו':

י **שורפי** יין שרף מתבואה וסמוך לשבת לא נגמר' מלאכתו אינו חייב להסיר הכסות מהיורה להפסיד ממונו ואף היין שרוף שיוצא בשבת אינו אסור משום נולד דהעיקר כדעת החולקי' על הרב התרומו' דס"ל דאסור משום נולד:

(שם סי' פ'):

יא **אשה** שישבה על המשבר ומתה אין נוהגין עכשיו לקרוע בטנה להוציא הולד בשבת ואפי' בחול וכסבר' מור"ם בא"ח סי' ש"ל בשם ס' איסור והיתר לפי שאין אנו בקיאים כ"כ במית' האם בקרוב שאפשר הולד לחיו' וכן דעת הלבוש וכ"כ מהריק"ש ויש להגי' דברי מהריק"ש שטעו' סופר נפל ודאי בדבריו ע"ש. ואם ח"ו התיזו ראש המעובר' בסייף ביום השבת וראו את ולדה מפרכס בה זריז ונשכר הוא הממהר לחתוך בטנה ואף אם ימצאוהו מת א"צ כפרה ואפי' לרמ"א ז"ל וסייעתי' וכ"כ הרב שבות יעקב ח"א סי' י"ג (מטה אשר ד' קי"ט ע"ד):

(ועיין להרב זרע אמת ח"ב סי' ג' הזכרתיו לטובה בחי"ד סי' ל"ה אות ט"ו):

יב **עוד** לו בדין מפלת אחר מ' יום שיש לה דין יולדת לחלל עליה שבת וא' זו וא' זו בכל מה שיכולים לשנות משנין דדחויה היא שבת אצל פקוח נפש ולא הותרה ולכן אשה יראת ה' כשתגיע לחדש הט' להריונה טוב שתזמין צרכיה ע"ש:

(שם ד' קנ"ב):

כתב הד"ט ועיין ג"כ להרב קול אליהו סי' טו"ב דלכל חולה שמחללין עליו השבת מדאורייתא הוא לעשות הקל הקל תחלה והוכיח כן מדברי הר"ן והראב"ד וגדולי האחרוני' והרב תנא בדרוש י"ט שלו ומהר"מ ן' חביב בתוס' יה"כ ומדברי הרשב"ץ ח"ג ודלא כהרב קרית ספר בפ"ד מהל' מ"א שכתב דאינו אלא מדרבנן ע"ש ועיין ג"כ להרב המופלא בנו של הרב המחבר שמש צדקה בחי"ד סי' כ"ט אות ד' שחטט אחר עיקרא

דדינא אי דחויה או הותרה שבת אצל פקוח נפש ע"ש ולהרב פחד יצחק אות פ' ערך פקוח נפש דוחה וכו' ועוד לו שם יישוב דברי הר"דבז סי' ק"ל שכתב דאין דחוי שבת מוטל על החולה רק על העומדי' עליו ולכן אינם רשאים ליתן לו דבר איסור להקל חלול שבת מעליה' ע"ש:

יג **בשר** ששהה ג' ימים בלא מליחה ויום ג' שלו ביום שבת מותר להדיחו במים אפי' לכתחלה וכ"ש כלאחר יד כגון ליטול ידיו עליו ועיין להרב עדות ביעקב סי' א'):

(דבר משה סי' כ"ב סעי' ז')

הד"ט ועיין להרב פחד יצחק אות ב' ערך בשר ששהה וכו' שכתב ששמע מפי מהר"ש מורפורגו דבעיר אנקונא (עיר מולדתי) נהגו ע"פ המורים הזקנים ההערמה וכן המנהג במיראדא שרוחצים פניהם וידיהם על הבשר עיין שם ועיין להרב מר וקציעה סי' שכ"א ובס' ברכות שמים ובית מדות שלו דף שע"ב ע"ב דגם הוא היקל בהערמה זו ובלבד שנוטל ידיו לנקיות בעלמא ולא בנטילת שחרית שרוח רעה שורה עליו ולהרב דגול מרבבה סי' שכ"א דמורה היתירא לישראל עצמו אם א"א עי"ג לשפוך המים על אווזות פטומות שחל יום ג' בשבת ולא הודחו לפי שאם יצלם יפסיד כל השומן והוא הפסד מרובה ועיין להרמג"א שם ס"ק ז' ולהרב אלי' רבה סי' ש"ח ס"ק ע' שחולק על הרמג"א ועיין ג"כ להרב פני משה סי' ב' בדין בשר ששחטו הקצבים בעי"ט בבקר בביום ד' בשבת ולא הספיקו למכור כל הבשר והותירו ממנו הרבה למכור ביום א' שהוא יום ב' של חה"מ ואם יהיו שורין את הבשר קודם שיכנס הרגל דהיינו ביום ד' שהוא ערב הרגל לא יועילו בתקנתם כלום שעדיין יש ג' ימים רצופים היינו ימי ה' וע"ש שהם י"ט ועוד שבת הסמוכה להם ולפי סברת הגאוני' שנתפשטה הוראתם צריך לשרות הבשר קודם שיעברו ג' ימים מעת לעת ואל"כ לא חזיא רק לצלי כמבואר בי"ד סי' ק"ט והרי בבשר הנז' יש בו הרבה בלתי ראוי לצלייה כגון שוק וחזה ולהשרותו בעי"ט קודם הלילה ולהניחה במים ג' או ד' שעות ילך הבשר לאיבוד בשהייתו ליום א' כי כן דרך הבשר ליפסל בשריה במים איזה שעות ולא מצא לו תקנה רק שישאבו המים בעי"ט וישרה הבשר במים בי"ט אעפ"י שלא יאכלו הקצבים ממנו ואע"ג דמחזי כמתקן הבשר בי"ט לצורך חול דבלא שריה לא היה מותר רק לצלי וע"י השריה מותר אף לבשלו מ"מ לאו תיקון גמור הוא כיון דבלא"ה נמי חזי לאומצא עש"ד שמביא ראיות לכל צד ועיין ג"כ בלחם הפנים סי' ס"ט ובאר היטיב י"ד סי' ע' ס"ק ט"ז ובא"ח סי' ש"א ס"ק ל"ז:

יד **נסתפק** הרב בהורא' הר' כנה"ג בתשו' סי' א' לחמם הקאו"י נגד המדורה דהא סוגיין דעלמא אף בדבר שנתבשל כל צרכו אם יש בו רוטב יש בו בישול אחר בישול כמ"ש הרב"י סי' שי"ח ששם דחה סברת הר"ן שעליה בנה הרכנה"ג את יסודו:
(קול אליהו סי' י"ד):
הד"ט ועיין להרכנה"ג גופי' בתשובותיו ח"ב סי' קי"ט שכ' דקא"וי שנתבשל' מע"ש כל צרכו וביום השבת השפחה עושה אש לחממו אם תשימהו ע"ג האש ממש אפי' לא צוה לה הישראל אסור לשתותו ואם אינה משימה ע"ג האש ממש אלא כנגדו או ע"ג פטפוט ואין רגלי הפטפוט נוגעים באש אז שרי אפי' ע"י ישראל ע"ש ובענין הליכה לחנות עכו"ם לשתות הקאו"י ביום השבת עיין להרב שבות יעקב ח"א סי' י"ב שכתב שאם יש להסתפק שירב' העכו"ם בשביל ישראלים ההולכים בחנותו לשתותו אסור לישראל לשתו' ול"ד לפת דאיכא לפעמים שעת הדחק ועיין בשכנה"ג סי' שכ"ה אות א' הגהת הטור דצווח ככרוכיא על מנהג רע ומר הזה ומסיק דאף אם אינו ניכר שמרבה בשבילו אסור ושדרש כן ברבים ואף בחול לא ילך ירא ה' לשתות דאף שאין בזה משום בשולי עכו"ם יש בו שאר חששות וכמ"ש ג"כ הרב הלק"ט סי' ט' ושומר נפשו ירחק מהם ועיין בפני יצחק קונטר' ה' דף ל"ה שלבו מהסס לאסור אף בחול והביא דעות הפוסקי' ותשו' פרח מ"א ח"א סי' מ' ושלהתירו בשבת צריכין ג' תנאי' הא' שלא יהי' העכו"ם מכירו פן ירבה בשבילו הב' שלא תהיה מלאכת העכו"ם לעצמו בדבר השייך בו איסור מוקצה הג' לפי דעת הפוסקי' שלא תהיה מלאכת העכו"ם לעצמו בדבר של מאכל:
טו **לרחוץ** בשבתות וי"ט בחמי טבריא כל שכוונתו להזיע אסור בין בחמי האור בין בחמי טבריא וכדומה וזיע דאתיא ממילא דרחיצת מים בבית המרחץ אפי' מקורה שרי כיון שבנוי' באויר ע"ג הארץ אבל לרחוץ בחמי טבריא תוך המערות מתחת הקרקע ומכוסה (יש להחמיר כדעת הגאונים הרי"ף ורמב"ם מעיל צדקה סי' נ"ב):
כתב הד"ט גם רבני ליוורנו ותרי מינייהו רבנן שלוחי דרחמנא מחברון החזיקו בידו החזקה של הרב מים רבים ככתוב בשו"ת שלו סי' כ"ה כ"ו כ"ז לאסור איסר על הבאים מידי שנה בשנה במש"ק עיר פיס"א לרחוץ במרחצאות ומקואות של מים חמין שלהם והוכיח דאיסור גמור הוא ע"ש ועיין להרב מעיל צדקה סי' נ"ג דמסיק דכל שכוונתו להזיע בין בחמי האור בין בחמי טבריא אסור וזיעה דאתיא ממילא דרחיצת מים בבית המרחץ אפי' מקורה שרי כיון שבנוי באויר ע"ג הארץ אבל בחמי טבריא במערות תחת הקרקע ומכוסה יש להחמיר כדעת הגאונים הרי"ף ורמב"ם:

טז **לדוך** שומים בשבת ע"י שינוי גמור יש להתיר הלכה למעשה ומ"ש מרן בא"ח סי' שכ"א סעיף י"ט דאם רסקן בע"ש אם מחוסרין דיחה אסור היינו דוקא שלא ע"י שינוי וביט"ט אפי' בלי שינוי מותר דהוי מכשירי אוכל נפש שא"א לעשותן מאתמול עיין להרא"ש מס' ביצה דף מ"ב ובפ' כלי היד דף י"ז ע"א וחמירא סכנתא (שדה הארץ ח"ג סי' ח"י):

יז **הכותב** בשבת כתובת קעקע על בשרו חייב שתים א' משום כתבת קעקע וא' משום כותב בשבת ע"ש שהאריך (שם סי' י"ט):

יח **אסור** לשפוך מים קרים על בהמתו ביש"ק בימות הקיץ על כל גופה אע"פ שאינו מדיח גבה וכריסה ע"י שפשוף כיון דאינו רק לתענוג בעלמא וליכא צערא אם לא ירחצנה (בית יהודה ח"א סי' ג'):

יט **על** מה שנהגו לחלק לקהל הבאים לברית מילה הדס יבש להריח בו וחל מילה בשבת אסור לפרוך אותו ביד משום טוחן (שם סי' כ"ו):

כתב הד"ט ועיין להרב רוח אליהו על מס' ביצה דף ל"ג סוף ע"א דמתון ומסיק דכדי להריח שרי אפי' לכתחלה לקטום אך בכלי אסור והמנהג פה פירינצי לחלקם בין בחול בין בשבת ואפשר דלפרוך אותו גם הרב רוח אליהו יודה דאסור אפי' להריח וא"כ יפה נהגו באיזה קהלות שאין מחלקים אותו בשבת שמא יבוא לפרוך שוב בא לידי חבור הרב באר יעקב וראיתי בסי' תקי"ט שאסר לקטום ההדס וכיוצא בסכין להריח אמנם ביד מתירו בלי פקפוק ואם כבר ריחו נודף וקוטמו בידו ליתן לחבירו קצת ממנו מתיר והביא דברי הרב שכנה"ג דכתב לאסור מצד הדין ודחה ראייתו מלבד מה שדחה הוא ז"ל בעצמו ומסיק דליכא שום איסור אפי' בכה"ג ע"ש:

כ **אין** לאסור פת של ישראל שאפה אותו עכו"ם מעצמו אחר שחשכה כל שישראל מסר הפת לעכו"ם מבעוד יום (שם סי' כ"ח):

כא **מותר** לחכם להורות דיני איסור והיתר דדוקא דיני ממונות ומלקיו' ועונשין אין דנין בשבת ואם צריך לו למדוד אם יש ס' וכדומה הנה מדברי מרן סי' ש"ו היה מקום ללמוד דמותר אמנם יש לדחות ממ"ש רש"י ז"ל דמודדין להתלמד על דבר הוראה ע"כ דמשמע להתלמד מותר אבל למדוד על מעשה הבא לידו הוי טפי מתקן וכ"נ להחמיר וכדמשמע מדברי הרב תה"ד אבל לשער במחשבתו שרי (שם סי' כ"ט):

כתב הד"ט וראיתי בתשובות כ"י להר"ם פרווינצאלי סי' מ"ו בדין לחבר שיר ע"פ במדה במשקל אם הוא בכלל הרהור או דבור ואסור א"נ חכמה היא ולא מלאכה או נחוש שמא יבא לכתוב ופסק דשמא יבא לכתוב לא חיישי' דלא שייך חשש זה רק בענין מקח

וממכר שגזרו ודיינו במה שאסרו גם אין חבור המשקל ומדידה כשאר חכמות ומלאכות דלאו מלתא דשכיחא כ"כ לחבר בע"פ שיר חדש אך אם מטריח עצמו בחבורו יש לאסור משום טורח שבת ובסי' שלאחריו אסר לשיר שירה לפני מנגן עכו"ם ודדמי קצת לאמירה לעכו"ם ואף שמנגן מעצמו להיות הישראל משורר הוי כמנגן לצורך ישראל ע"ש ולע"ד הוי גזירה לגזירה שמא יתקן כלי שיר ואפשר דלא גרע מאין מטפחין ולא מרקדין דסי' של"ט ס"ג אמנם לפי מאמר קדים דחבור משקל השיר בע"פ מותר משום דהוי מלתא דלא שכיחא א"כ להיש אומרי' שהביא מור"ם שם בסעי' ג' דאין אנו בקיאי' בעשיית כלי שיר וליכא למגזר דמלתא דלא שכיח הוא ולכן מותר לרקד ולטפח ה"ה לשיר אפי' לפני מנגן נראה דשרי ומה גם ליש מתירין בהדיא לומר לעכו"ם לנגן בכלי שיר כמ"ש מרן שם בסי' של"ח סעיף ב' ואף דדוקא משום מצות חופה יש מתירין מ"מ נחית דרגא במשורר דקיל ודאי טפי מאמירה לעכו"ם לנגן לגמרי וע"ש להרמ"א ז"ל ועיין להרב הדגול מהר"ש פרימו ז"ל הביא דבריו הרב פני דוד וקבלם בשתיקה בדף נ"ז ע"ד בענין המן שהיה משתנה טעמו לכמה טעמים ע"י מחשבתו של אדם ושדוקא בע"ש היה מותר לחשוב מה שהיה רוצה ולא בשבת דאתיא כהא דכתבו התוס' בגיטין דף ל"א ע"א דשאני מדומע שכבר הוא מתוקן אבל תחלת תקונו של טבל לא שרי אף במחשבה הרי דלתקן דבר אף במחשבה אסור בשבת עכ"ד וא"כ לפ"ז חלוקו של הרב בית יהודה הנז' הוי דלא כתוס' דהא לדידהו אף במחשבה אסור כל שהוא תחלת תקונו אם לא שנאמ' דהרב בית יהודה נמי מיירי דוקא בכגון דא דצריך לשער אם יש בו ס' והו"ל כעי' המדומע שכבר הוא מתוקן ואח"כ נתערב בו איסור אך אם יהיה תחלת התקון כגון מדידת המקו' שלא הוחזק עדיין שיש בו שיעור בזה אמרי' דכיון דהוי התחלת התקון אסור למדדו ואפי' לשער ולחשב מחשבה אסור וע"פ זה חילוקו של הרב בית יהודה נכון וקיים אף לדברי התו' ז"ל אמנם לא אכחד דמעיקרא לא הבנתי אמרי פי קדוש מהר"ש פרימו הנז' כי היו עיני ולבי בתו' דגיטין הנז' ד"ה במחשבה וכו' והעולה על רוחי לפי קוצר השגתי דהדברים כפשטן מוכיחין דכל דבר שאינו תקון מעיקרו והיינו יכולים ג"כ לתקנו בלא מעשה שרי לתקן במחשבה והיינו המדומע דמעלים לר' יהודה לפי שאינו תקון מתחלה והיינו יכולי' לתקנו ג"כ במחשבה אמנם כשהוא תקון מעיקרו אף שהיינו יכולים לתקנו במחשבה מ"מ אסור לעשות מעשה והיינו טעמא דאין מגביהין תרומו' ומעשרו' אע"פ שבמחשבה גרידא היה יכולת בידו לתקן ומשמע ממילא דמה שיכול לתקן במחשבה גרידא כ"ע לא פליגי דמחשבה מותרת אף בדבר שהוא תקון מתחלה דע"כ לא מחלקינן רק אם מותר לתקן אפי' ע"י מעשה כיון שיש צד לתקן במחשבה בלא מעשה כנלע"ד

פשטן של דברים שכתבו התו' בגיטין ובחולין דף ז' ע"א ד"ה ודילמא נתן וכו' ע"ש ומעת' אם כנים אנחנו אלמד לשוני לאמר איני יודע לעמוד על כוונת הרש"פ הנז' דמייתי מהתו' הנז' דלתקן דבר אפי' במחשבה אסור ודהיינו טעמא דמן דהיה צריך לחשוב מע"ש וכו' ובדלעיל והוא פלא בעיני דאדרבא ממקום שבא מוכח בהפך דבמחשבה ליכא איסורא. וכן יש לדקדק לע"ד קצת על הרב בית יהודה הנז' דמייתי ליה מדנפשיה החילוק הנז' והוא מוכרח לע"ד מדברי התו' וכנז' מלבד שיש לדחוק ולו' דהרב"י מיירי בדבר שהוא תחלת התיקון דאל"כ אף המעשה מותר וכדכתיבנא:

וכשהציע חד מינן דברים הללו ככתבן קמי מרן הרב פני דוד השיב תשובה מאהבה דכשהעתיק דברי הרש"פ הנז' סמך על המעתיק ולא חש לעיין דברי תוס' במקורן ושהאמת אהובה דפשטן של דברי התו' ז"ל אזיל אשיטתי' עיין בספרו הנחמד יוסף אומץ בסי' צ"ב אות ב' ונכרים דברי אמת:

ואעיקרא דדינא עיין להרב ברטנורא ס"פ בתרא דשבת דס"ל דלדבר מצוה מותר אפי' לעשות מעשה בידים ולדון ולהורו' גם על מעשה הבא לידו ועיין בשבת דף קנ"ז בעולא דחזא לרבה בר רב הונא וכו' דמשמע לע"ד מהתם דלצורך מצוה מותר לעשות אפי' מעשה בידים ועיין ג"כ בפ"ק דביצה דף כ"ח בההוא דאין מראין סכין לחכם דלהרמב"ם הטעם הוא שמא יאמר לו שהוא פגום וילך להשחיזו והכי תתפס במושלם מרן בר"ס תצ"ח ועיין להרמג"א שם דכתב בשם הרב מ"מ דה"ה דחכם יכול להראותו לחכם אחר וא"כ נראה ברור דאעפ"י שעושה מעשה לבדוק החכם הסכין מותר. ושוב ראיתי ג"כ למהר"י מברונא בתשו' הנדפסות מחדש בסי' מ"ו דמתיר כל מיני הוראה אפי' כשעושה מעשה ואפי' כשהיה יכול להורות קודם שבת ע"ש ואחר כתבי הראוני דברי הרב שער המלך ז"ל בפ"ד מהל' תרומות הלכה י"ו דמקשי ומתרץ על דברי התוס' הנז' ושגם הוא ז"ל הבין דבריהם כאשר עלה על דעתי דעת הדיוט וכפשטן של דבריהם וראיתי ג"כ למהרי"ט בתשו' ח"א סי' כ"ב דנכנס בשלום בדברי התוס' הללו ואיכו השתא לא מסתייעא לי מלתא להשתעשע בדבריו הנחמדים ועיין להרב יד דוד הנדפס מקרוב בדף קע"ד ע"ד בדין להראות סכינו לחכם ע"ש וע"ל סי' כ"ב אות ל"ד. (ועיין בחי"ד סי' ל"ה אות ל' שהבאתי בשם הרב בית יהודה שעשה מעשה להתיר לכהן שהמת בשכונתו להסגר כמנהגו בחול ושאין בו משום מתקן רק הסרת הקלקול):

כב **עשה** סמוכו' של ממש לכחא דהיתרא על מנהג איזה מקומו' שיבא עובד כוכבים ומזלות א' מושכר לכל השנה לכך לבא בלילי ש"ק אחר תפלת ערבית לכבות נרות בה"כ ושכן ראה וידע שנוהגי' בכמה מקומו' וכן בכנסת הגדולה של אלטונה דמלאכה שאינה

צריכה לגופה היא דאע"ג דאסור מ"מ כיון שהעכו"ם עושה מעצמו אפשר להתיר וטוב לצוות לעכו"ם בתחלה בדרך היתר דהיינו לומר לו שאם יבא י לכבות לא יפסיד ולא יצוהו דוקא לבא ולכבות (שב יעקב סי' ט"ו):

כתב הד"ט ועיין להרב אשל אברהם ולהרב פני יצחק דף ל"ה קונטרס חמישי שקרא תגר על מה שנהגו באיזה מקומו' להדליק עי"ג נרות בשבת סמוך לחשיכה קודם שיבדילו הקהל בבה"כ ועיין להרב בית יהודה ח"א סי' מ"ד דאמירה לעכו"ם שבות לפי הסכמת רוב הפוסקים אפי' לומר קודם שבת לעשותו ביום השבת עי"ש:

כג **ישראל** ועכו"ם שותפים בחנות היאך יתנהגו בשבת וריוח שהרויח והשביח העכו"ם בשבת ע"י שנתעסק בחנות בשבתו' וי"ט עי"ש שהביא עיקר מטרין של דברי הפוסקים בענין זה ע"ש באורך:

כתב הד"ט ועיין להרב זקן אהרן סי' קכ"ח (אדרת אליהו קובו סי' א'):

כד **מה** שנוהגים באיזה מקומות שמכניס בנו פעם ראשונה לבה"כ מביאו עם נר של שעוה א' שבת וא' י"ט אין בדבר איסור ולא מצד המביא לידי איסור לא מצד טלטול השעוה ולא מצד המקדיש בשבת וי"ט ע"ש (שם ח"ב סי' ו'):

כה **מותר** לתת עלי התותים לפני תולעי המשי כדי שיאכלו דלא גריעי תולעי' הללו מאווזי' ותרנגולי' דמותר לפי שמזונתם עליך:

(שם סי' ח"י):

כו **מותר** להציל מפני הדליקה ספרי הש"ס שנדפסו עי"ג ושאר ספרי הקדש ודלא כמשמע מתשו' הלק"ט סי' ט"ו שחושש אפי' ללמוד מהם ע"ש שהרב בנו המני"ח ג"כ פקפק עליו:

(שבות יעקב סי' ט') וע"ל סי' ח' אות י"ב).

כז **מי** שרוצה למסור איזה יחידי סגלה ולהפסידם וכבר התחיל קצת ברשעתו ואם ילך אצלו לדבר עמו א' מפרנסי העיר אולי יעכבנו שלא ימסור וצריך לחלל על זה את השבת אם הדבר נוגע לפקוח נפש פשיטא דמותר לחלל את השבת ואם המסירה על עסקי ממון אסור ואם הוא כדי להציל המוסר מהעבירה ה"ז מחלוקת ישינה בין הפוסקים עיין בא"ח סי' ש"ו בשם תשובת הרשב"א והרמ"א בהגהה שם ואחרים דנלמד מדבריהם דהיכא דפושע בעצמו לבחור ברע אין לזלזל בשבילו באיסור שבת אפילו באיסורא זוטא ועיין להרב משפטי שמואל סי' ק"ף ודלא כתשובת הרב נחלת שבעה סי' פ"ג דמדד במדה גדושה להכריע נגד סברת התוס' ורשב"א ומרן בלי ראיה ושאני חולה ומסוכן שלא פשע

דהותרה לחלל שבת בשבילם ממי שפושע בעצמו לבחור ברע ועפ"י סברא זו יש להציל גם הלבוש ז"ל בהל' חנוכה סי' תר"ע מהשגת הרט"ז שם ס"ק ב' ע"ש (שם סי' י"ט):

כתב הד"ט ועיין ג"כ להרב מכתם לדוד סי' ו' ז' ח' ט' מ"ש בענין אם אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך:

כח **אשה** ששכחה ליטול צפרניה מע"ש וצריכה לטבול בליל ש"ק יעשה כסברת הרב נקודות הכסף י"ד סי' קצ"ד ע"ג או בידו ובשיני' ואף דלרווחא דמלתא היה נראה להרב נקה"כ הנז' שיהיה מותר אף בכלי אין להורות כן אלא דוקא בידו או בשיניו וגם להר"ץ ז"ל סי' פ"ב דמשיג הנה"כ הנז' אינו אלא בכלי אך בכה"ג מותר:

(הרב שבות יעקב ח"ב ס"ס ח'):

כתב הד"ט ועיין להרב זרע אמת ח"ב סי' פ"ח שהחזיק בהוראת הרב נקה"כ ואף ע"י כלי וכדעת הרמג"א בא"ח ר"ס ש"ס ועיין להרב יד דוד דף ל"ג שהביא בשם מר חתנו בדין מוהל שיש לו למול בשבת ואין מוהל אחר בעיר שנסדק צפרנו בשבת שהאריך ומסיק להלכה להתיר עי"ג אפי' בכלי ואם אין עכו"ם להתיר אף ע"י ישראל ובלבד שלא יהיה אבי הבן או המוהל בעצמו וסיים דכן נראה לו למעשה אם יסכים עמו מע' המחבר הרב חמיו ושם סמוך ונראה כתב הר' המחבר שחושש לדעת הסוברים דמסייע יש בו ממש ותיקון הצפרנים הוי איסור אפי' עי"ג אפי' שלא ע"י כלי ע"ש ומ"מ נלע"ד דע"כ לא אמר הכי רק על גבי מוהל דמתקן צפרניו ע"י חתוך אך גבי נדה אפשר להקל אפי' לסברת הרב המחבר וכאשר פסק שם בהדיא הרב חתנו שם וכסברת הרב סדרי טהרה סי' קצ"ח דיש להתיר עי"ג אפי' בכלי גבי נדה ע"ש ועל מ"ש דמסייע יש בו ממש ותיקון צפרני' מדאורייתא עיין להרדב"ז ח"א דפוס ויניציאה סי' רמ"ג שגם הוא ז"ל חילק בין דאורייתא דאמרי' יש בו ממש לדרבנן דאמרי' אין בו ממש ע"ש ומה שקשה לע"ד על הרב שבות יעקב הוא מ"ש הרשב"א ז"ל בתשו' סי' כ"ח ועיין ג"כ להר"י פורמיגיני בפסק שלו נגד הגאון מהר"ר יחזקאל בענין גלוח בחה"מ הביאו הרב פחד יצחק אות ח' אחר ערך חזרת שבמקומנו וכו' שמדברי כלם מוכח בהדיא דגבי שבת לא אמרי' יש בו ממש ואפי' בדאורייתא וע"ל אות ע"ו ועיין בי"ד סי' כ"ב אות י"ב):

כט **אסר** להעמיד סם המות לזבובים ועכברים בשבת ואף דגרמא בעלמא הוא מ"מ יש להחמיר משום איסור מוקצה לטלטל סה"מ דלאו בר אכילה הוא:

(שם סי' מ"ה):

כתב הד"ט גם הרב קרית חנה סי' ד' מסיק לאיסור ועיין להרב טל אורות דף ס"ד דנסתפק אם חייב משום נטילת נשמה לפתוח מצודה שיש בה עכבר לפני החתול שיאכלנו ונטה דעתו לפטור וכדעת הרב המחבר הנז':

ל **קמיע** שנעשה לחולה שאין בו סכנה שסגולתו להשליכו לנהר אחר סך ימים קצובים וחל אותו היום בשבת מותר לזרקו לנהר למעלה מי"ט דהוי דרך מקום פטור לכרמלית דבכה"ג הוי הוצאה מרה"י לכרמלית דרך מקום פטור ואף שיש חולקים, מ"מ במקום חולי יש להקל (שם סי' נ'):

לא **טעמא** טעים לאסור לגשת ולקרב בשבת ללמוד חכמת הניתוח וחששו מב' חטאות דפעמים ממיתים כלב א' אם מת אדם אינו מוכן לפניהם ומראים ג"כ הסכינים המיוחדים להפשט וניתוח כדי להתלמד וחששות אחרות (שאלת יעב"ץ סי' מ"א):

לב **חוכך** להחמיר לקרוא הגאזיט"א בשבת לא משום שהם בכלל שטרי הדיוטו' מידי דהוה אאגר' השלוח' ואינו יודע מ"ש בה דשרי לקרותה בשבת ה"נ הני פתקי חדושים ובפרט בזמן המלחמ' ושעת חירום ח"ו יש צורך גדול לידע מי הנוצח ומי המנצח ויש לחוש אפי' מסכנ' נפשו' וא"כ הי' נראה להקל אלא דיש להחמיר משום שבסופן רגילים ג"כ להודיע משפטי הסחורות וקרקעות וכלים הנמכרים ושאר עניני תגרים לכן יש להחמיר ובפרט לסוחרים (שם סי' תס"ב):

לג **לילך** ביום ש"ק למקום קבוץ הסוחרים הנקרא בורס"א אפי' לטיול בעלמא היכא דנהוג שלא לילך יאות עבדין והיכא דלא נהוג לא מחינן בידייהו כיון שהולך לטייל בעלמא ואם הולך להצלת ממונו ואינו עושה שום מלאכה רק לבקש בעל חובו להעמיד לו ערב בטחון על חובו יש פנים לכאן ולכאן מ"מ המחמיר על עצמו תע"ב כההוא חסיד דפכ"ב דשבת שנמנע מלגדור אפי' בחול מחשבת שבת והמקו' שלם לו שכרו (שם סי' קס"ח):

לד **אם** עשה מע"ש מאכל אליטר"יאה וקאלסוניק"וס ובשלם כל צרכם וגם הניח קדירה א' מלאה מים מע"ש בתנור וביום ש"ק הוציא הקדירה במים שבתוכה רותחים הנז' ואח"כ עירה המאכל לתוך קערה א' כמנהג והשליך עליו גבינה ושמן כמנהג אע"פ שנראה כאילו נעשה עתה מחדש ע"ג האור אין חשש איסור כל עוד שהמאכלים הנז' מסולקין מכל מרק שרי לשרותם בחמין בשבת ואין כאן משום בישול אחר בישול כיון שאינו כנגד המדורה במקום שהיס"ב (פני אהרן סי' ט"ו):

לה **עירנ** א' שיש כפר סמוך לה שיום השוק לעולם בשבת מותר לישראל למסור דגנו לעכו"ם בחול לקבל פתק השררה להוציא מאותו כפר ביום השוק חוץ למדינה כיון דא"א לעשות כן רק בשבת (זרע אמת ח"א סי' ל"ה)

לו **אינו** נכון לשים בשבת הצוקארו בכוסות תחלה ולערות עליו הקאו"י רק יערה תחלה הקאו"י בכוסות ואח"כ ישים הצוקארו והשיג על הרב פנים מאירות דמתיר ויהיב טעם לשבח לפי שהצוקאר מבשלי' תחלה ואין בישול אחר בישול דליתא דלא הוה אלא כעין אפיה ועוד לפי שאין דרך לאכול הצוקאר בעיניה אלא מחוי במים והו"ל כאילו לא נתבשל כל צרכו עש"ד (שם סי' ל"ט):

כתב הד"ט ועיין להרב מר וקציעה סי' שי"ח דכתב דאין למחות ביד העושים כן שכבר פשט המנהג להתיר ע"ש וראיתי. ג"כ להרב פחד יצחק אות מ' (שלא נדפס עדיין) ערך מבשל בשבת שכתב דמהר"י בדיאל ממנטובא דרש זמני טובא בפרקא לאסור וכן דעת הרב אבי עד שר שלום אבל דעת הרב קאזיס להתיר והיה מתירו בפומבי:

והנה הרב פנים מאירות הביא עוד ראיה להתיר מההיא דהרמג"א סי' שי"ח סס"ק ל"א דפסק להתיר במלח שעושי' ע"י בישול מים מלוחין והרב ז"א נר"ו לא חשש להשיב על ראיה זו ושמא העלים עין השגחתו ממנה משום דזכרון א' עולה לכאן ולכאן דהצוקאר לא הוי אלא כעין אפיה משא"כ במלח שנעשה במים מלוחין שיגיעו למדרגת מלח אחר בישול רב משא"כ הצוקאר שתחלת ברייתו קנים וא"כ אפשר דהרמג"א נמי המתיר המלח הנז' יאסור הצוקארו האמנם לא אכחד תחת לשוני כי לא ידעתי ספורות מה לשון אומרת דהוי כעין אפיה כי הבקיאים במלאכת הצוקאר ספרו לנו שמבשלי' אותו ומרתיחים אותו בתערובת מי סיד כמה וכמה פעמים פעם במי סיד רפה ופעם במי סיד חזק וכאשר האריך באופן עשייתו א' מחכמיהם מומחה לרבים בספרו דיציאונאריו די שאמברי בערך צוקארו ע"ש באורך וכיון שכן בישול לגמרי הוי וכעין המלח הנז' וכן המחברי' הקדמונים שלהם היו קורים הצוקאר בשם מלח אינדייאנו וכמ"ש המחבר הנז' בפתח דבריו בענין הצוקארו ומכאן ג"כ הוכחה לפסק הרב הלק"ט דפסק דהצוקאר"ו נדון כמלח ממש לענין מליחת הקרבנות ע"ש ולא לחנם נקרא מלח אינדיאנו דכחו שוה לשאוב הלח וממילא נלע"ד דבמקום שאין שם מלח אין שום פקפוק למלוח בצוקארו ואפשר שברוב פשיטותו לא דבר בו מרן בס"ס ס"ט:

גם ראיתי מ"ס א' מחכמיהם בחבור גדול שלו ויקר הערך שהאריך לדבר על כל דבר ודבר ועל כל מיני חכמות ואומניות ונקרא בלשונם אינציקל"ופידיאה שבא לו בדרך ארוכה באות אי"ס ערך סוק"רו שפירש וביאר היטב כל מעשהו מראשו לסופו ואופן

הקני' שממעכים וכובשים אותם קודם ואח"כ מבשלים אותם פעם אחר פעם במי סיד ודברים אחרים ומרתיחים אותם הרבה ועי"כ ממשיכים המיץ שבקנים ע"ש:

וכעת זכינו לאורו של המאור הגדול הרב פרי מגדים וראיתי בחלק משבצות זהב שלו סי' שי"ח אות ט"ו שכתב וז"ל ולענין מי טי"י בשבת שמטמינין מים חמין באופני ההיתר המבוארי' בסי' רנ"ג ובשבת לוקחי' מכ"ר ושופכין על צוקארו ונותני' שם חלב קר וטובלין בו פת וכדומ' הנה העלים של טי"י אם נותני' אותם בכ"ר נאסר הכל דנרגש הטעם ואם יש ס' ואינו נרגש הטעם לא הוי דשיל"מ לכ"ע דלא מתקן בכך עיין סי' תקי"ג ס"ג ואם עירו על העלים מע"ש והוריקו המים שלא נשאר כלום י"ל ביבש אין בישול אחר בישול והחלב הקר בכלי ב' אין איסור ובכ"ר או עירוי אסור בלח ונצטנן כבס"ד אבל משום צביעה אין צביעה באוכלין ומשקין כבסי' ש"ך וכ' ועיין ד"מ שם אבל אי ניחא ליה בכך ומתכוין להיות צובע י"ל דאסור מדרבנן אף באוכלי' ומשקי' ואף מ"ה סוחט חייב משום צובע וכו' עכ"ל הרי שגם הרב ז"ל תפס בפשיטות דהצוקארו דבר שנתבשל הוא ואין מחלוקת במציאות:

ובדרך אגב ראיתי בחבור הנז' של א' מחכמיהם שם בדף מ' ע"ג שכתב כי לצרף וללבן הצוקארו אחר שבשלוהו פעמים רבות מסננין ומלבנין אותו בחלבון ביצה או דמי השור ואנכי היודע ועד שבימי חרפי בהיותי בעיר מולדתי אנקונא שיש שם אומנין בקיאין במלאכ' הצוקא"ר אי"ן פאנ"ו שהיו נוהגים בו מכמה דורות היתר גמור כי היו יודעי' שלא היו משתמשים בדמים רק מחלבוני ביצה ויהי היום בהיותינו בבית המטבחים ראינו שהיו מקבלים הדם בכלים שלא כדרכן וחקרנו על הדבר וידענו שבא בעיר אומן בקי ולימד דעת למצרפי הצוקארו להשתמש בדמי שור תחת חלבוני ביצים בהוצאה מעוטה (וכאשר היו עושים בימי הרמ"ע ז"ל לצרף המלח המובא בתשובותיו סי' ז"ך ע"ש) והגדנו הדבר לחכמי העיר ואסרו אותו הצוקארו בכל מכל כל ואחר איזה חדשים ראינו ראיה מחדש שלא היו מקבלים עוד את הדם רק היו מניחים אותו ליל לאיבוד כבראשונה כי לא היה עולה בידם כחלבונים ונתאמת הדבר לחכמי העיר והכריזו מחדש התירו בין בשאר ימות השנה בין לימי הפסח כמקדם ועיין להרדב"ז הביאו הרב פר"ח בי"ד סי' פ"ז סק"ז בדין אם צרפו ולבנו הצוקארו ע"י חלב שכ' שמלבד החלב דהוי כתרי למאה מרבים בו המים כפלים מהחלב מה דינו לאכלו בבשר ע"ש וברור הוא דסגי בהכי בתרי לק' ובתערובת מים כפלים מחלב בלבד דוקא ללבן ולצרף הצוקארו שכבר נצטרף מהאומני' הראשוני' דאילו בתחלת עשייתו משתמשי' במים המוכנים לכך בשופי גדול ומרתיחים הכל הרבה עד שיבואו הקנים לידי בשול גמור שוב ראיתי להרדב"ז ח"ג ד"פ

סי' תר"ו דפסק בראיות דאין בדבש ולא בסוק"ר שום חשש לאכלו עם בשר שחלב בהמה שמערבין בו אינו תרי לק' הזכרתיו בחי"ד סי' יוד אות י"א:

ומ"מ אין להסתפק כי שפתי כהן הגדול נר"ו הנז' ישמרו דעת ולכתחלה יש לחוש לדעת המחמירים ומהיות טוב א"ת רע:

לז **אין** למחות ביד הנוהגים היתר לטרוף בעץ הפרור הציוקולאט"א אחר שהעבירוה מהאש אף דלכתחלה נראה דאין ראוי לנהוג כן (שם סי' מ'):

לח **מתיר** לחלוב עי"ג עז בשבת לחולה חולי האזמ"א שצוו הרופאים לשתותו ותיכף וסמוך לחליבתו מהעז (שם סי' מ"ה):

כתב הד"ט ובענין החליבה עצמה בבהמת ישראל עי"ג עיין להרב יעב"ץ ח"ב סי' ע"ז דתמה על הרמ"ט בתשו' סי' קי"ג דאסר לגמרי להניח לאריס דמחצה לו ומחצה לישראל לחלוב ושאיזה תלמיד טועה כתבו בשמו דאין זה תחת סוג מלאכה בגוף הפרה דבפ' המצניע אליבא דר"י איתמר ולא קי"ל אלא כר"ש ועוד טעה במאי דק"ל חולב אדם עז לקדירה ואף דהתו' כתבו דה"ד בי"ט ולא בשבת מ"מ דעת כל הפוסקי' דעי"ג שרי ומצוה ג"כ משום צער בע"ח דאורייתא וכ"פ מרן בסי' ש"ה ס"ב:

לט **התיר** לשים בשבת תוך התנור שהוסק מאתמול התבשיל או פשטידא שנתבשל מע"ש כל צרכו אעפ"י שהשומן צף על התבשיל ונקרש ובשומו בתנור ע"י הבל שנשאר שם ממה שהוסק מע"ש נימוח והמס ימס אך לתת עי"ג אש בשבת בתנור אסור לאכול התבשיל שהושם בתוכו אפילו למ"ש וקיים דבריו והרבה להשיב על דברי הרב אנגיל חיים שסתר ראיותיו ובקש ולא מצא פתח להתיר:

(כתונת יוסף סי' י"ב):

מ **אחר** שהאריך קצת בענייני אפיה אחר בישול ובישול אחר אפיה נטה דעתו להתיר הצליה אחר צליה ואפי' במקום שהיס"ב מ"מ הכריע דבעינן דוקא שתהיה צליה שניה כצליה ראשונה אך אם יש שינוי ביניהם אסור וכגון פרוסת פת אפויה להניחה במקום שהי"ס לעשותה לחם נקודי' בלע"ז בשקוגו"ש איסור גמור הוא (וכסבר' הר"א ז"ל הביאו הסמ"ק ולכן תמה על שה"ג ועל הרמג"א סי' שי"ח ס"ק י"ז) לפי שדרך הא' דרך אפיה והב' אינה דרך אפיה שאין דרך לאפות פת מחותך לחתיכות דקות וליתנו אצל המדורה ולכן לא אמרי' אין אפיה אחר אפיה ואסור עוד הביא טעם אחר לאסור מדין מצטמק ויפה לו ונסתייע מדברי מג"ד שם עלה דמרן סעיף ד' וה' והרים ממנו דמאחר שחתיכות פת דניד"ד משתנים למעליותא כשצולה אותם וקונים טעם חדש משובח מבראשונה הוי נהנה ממלאכת שבת בטעם חדש ויש לאסור ומשום זה הטעם השני נטה לאסור

להניח חתיכות הללו בתוך התנור גרוף וקטום לעשותן לחם נקודים דאע"ג דדרך אפיות שוות מ"מ כיון שמשתנים טעמם לשבח יש לאסור וה"ה דאפילו הפת שלימה יש לאסור עש"ד באורך:

(אורח לצדיק סי' ו'):

מא **מי** שבישל במזיד בשבת ונתערב בו ביום לא מקרי דבר שיל"מ אבל אם כבר נתן במתנה לאחרים ואח"כ נתערב הוי דבר שיל"מ ואז אפי' לדידיה נמי אסור בו ביום דלא כמג"א סי' שי"ח ס"ק ב' (מצודת ישששכר סי' ה' סעי' ד'):

כתב הד"ט ולא יכולתי לכוין דבריו ז"ל דסתם ברישא דלא מיקרי דשיל"מ אם יש במשמע דאפי' לאחרים מותר והיינו משום דאזלינן בתר בעלים דהשתא כשנתערב ולכן בנתערב אחר המתנה ראוי לאסור אף למי שבשלו או דלמא תרתי בעינן להתיר היינו שיהיה לגבי דידיה דבר שאל"מ ושהתערובת ג"כ יהיה כשהדבר ברשותו ומש"ה אם נתנו במתנה ואח"כ נתערב עדיין באיסור למי שבשלו קיימא ורישא נמי דקאמר בסתם לא מיקרי דבר שיל"מ היינו דוקא לדידיה אבל לאחריני אסור ואין בידי יד הדיוט להכריע ועל מ"ש על המג"א עיין בפרי מגדים בי"ד סי' ק"ב ובמאמר מרדכי בא"ח סי' שי"ח ובנהר שלום שם:

מב **חילוק** ידע בין תורמוסי' דפ' כלל גדול דף ע"ד ופסק מרן בסי' שי"ט דדוקא בתורמוסי' שלהם שהיו משלקין אותן כמה פעמים והקליפה היתה משמרתן שלא יסריחו הו"ל הקליפה אוכל ולכן אסור לבררן כדין בורר פסולת מתוך אוכל אבל התורמוסי' שלנו שאין אנו מבשלים אותם כ"כ עד שיסריחו אם לא היתה הקליפתן א"כ הפסולת היא פסולת ולא. אוכל וכשבוררן הוי בורר אוכל מהפסולת ופטור ומותר וכסברת הרי"ף והרא"ש ורש"י והטור והר"ן ורבינו ירוחם ואחרים ודלא כרמב"ם דמשמע מדבריו שאין חילוק ביניהם ושוב הביא סברת הרט"ז בסי' ר"ג דאסר לקלוף התורמוס בידו ואח"כ לשים אותו בפיו רק יתננו בפיו בקליפתו ושוב תסיר הקליפה בפיו ע"כ והרב המחבר ס"ל דבלא"ה נמי שרי אלא דחשש לסברת הרמב"ם ולבסוף כתב דאח"כ נדפס ספר הרב ב"ד רבו ושראה שם בהל' שבת סי' קכ"ד דפסק כהרא"ש דמותר ע"ש וגם הרב דבר משה חילק בין תורמוסין שלנו לתורמוסין של תלמוד דבאותן יש בהם משום ברירה ולא בשלנו וע"ש שנדחק קצת להסכים דעת הרמב"ם בשאר הפוסקי' דהרמב"ם נמי ס"ל דיש לחלק בין אלו ואלו ולענין הלכה למעשה כל אפיא שוין דשלנו מותרים לאכלן בשבת ובלבד שלא יברור הפסולת שלהם בעודם בידו אלא לאחר שנתנן בפיו כדרך אכילתן כן הכשרן:

(אהל יוסף סי' ו'):

מג **בירר** דיני שיהוי הקדירה על האש בשבת וחילוקים בין כירה וכופח ותנור ובין גרוף לשאינו גרוף ודין הסרתה מע"ג האש וחזרתה ודין תבשיל שנצטמק אם מותר לתת עליו מרק חם או צונן ממקום אחר (תשב"ץ ח"ד טור ג' סי' ח' ט' ויו"ד):

מד **יש** להם על מה שיסמוכו בסעודות גדולו' בשבת כסעודת נשואין וכיוצא שאוכלין ב' אות ג' שולחנות זה אח"ז וחוששין שמא יצטנן המאכל אם יוציאו הקדירות מהכירה לכן מניחין אותה בכירה ומוציאין מהן במגריפה מה שצריך בראשונה וכן בשניה ואעפ"י שאין הגחלים עוממות כיון שכבר נתבשלו כל צרכן ואעפ"י שע"י המגריפה מתהפך מה שלמעלה למטה ומתכוין לחמימות הקדירה יותר או שנופל מה שחוץ למרק תוך המרק ע"י המגריפה מ"מ מותר לכ"ע והנח להם כיון שנתבשל כל הצורך ומ"ש הרמב"ם פ"ג מהל' שבת דין י"א דאסור להכניס המגריפה בקדירה בשבת לא מיירי אלא כשלא נתבשל כל צרכו וכ"כ בהדיא הה"מ שם:

(הרדב"ז ד' פירדא ח"ג סי' תי"א):

מה **הורה** גבר על חולה שצריך לו להחם לו יין בשבת שיחממהו העכו"ם כיון שאין איסורו אלא מדרבנן אעפ"י שעל כל רביעית ששותה עובר החולה על כמה איסורין דרבנן שפיר דמי משיחמם אותו ישראל לחלל שבת החמורה ודלא כהרב"ח ע"ש:

(וע"ל סי' י"ג אות כ"ז) (טל אורות דף ט"ז):

מו **אסור** לטבול בשבת וי"ט כלים חדשים ואין להם תקנה רק לתנם לעכו"ם במתנה ובין השמשו' של ע"ש וי"ט אין מטבילין כלי מתכות שהן של תורה אך כלי זכוכית דטבילתן מדרבנן מטבילין ובה"ש של שבת וי"ט עצמן אפי' כלי זכוכית אין מטבילין דהוי לצורך חול:

(וע"ל סי' כ' אות נ"ה) שאגת אריה סי' נ"ו ונ"ז):

מז **קורץ** אדם את העור שעפ"י חבית של יין ושל מורייס בשבת וי"ט ובלבד שלא יתכוין לעשות זינוק דהיינו מרזב דאסור משום דהוי כעושה כלי אבל אלפסין חרניות דהביא הרמג"א בסי' תקי"ד סעיף י"ז אסורין לעשותן ואסורים לפתחן:

(שלמי צבור דף ר'):

סח **אילן** יבש שאין בו פירות ולא ענפים מותר לעלות בו בשבת וי"ט ודלא ממ"ש הרט"ז בסי' של"ו ע"ש:

(מצודת יששכר סי' י"ד סעי' ט'):

מט **עגלה** של קטן אפי' גדולה מאד מותר לגרור ע"ג קרקע ואף להרמג"א ר"ס של"ז דאוסר לגרור כלים גדולים דהוי פסיק רישיה דעושה חריץ הכא שאני דעגלה כובשת ואינה עושה חריץ. (שם סעיף ב'):

נ **במקומות** שנהגו שלא למול מילה שלא בזמנה ביום ה' (ועיין להרמג"א סי' של"א סעי' ט') היינו דוקא מילה שלא בזמנה ודאית אבל ספק ח' ספק ט' כגון שנולד בין השמשות מותר למול ביום חמישי. ובע"ש מותר אפי' מילה שלא בזמנה ודאית:

(וע"ל סי' כ"ה אות ה') (שם סעי' ה'):

נא **בדין** בין השמשות בענין מילה כתב שיש להחשיב לילה כל עוד שאין השמש נראה אפי' משהו אפי' בראש הדבר היותר גבוה שבעיר אך אם נראה בשום דבר גבוה שבעיר מונין מאותו היום:

(בית דוד סי' קכ"ו):

כתב הד"ט ועיין להרב אור נעלם סי' ז' שכתב דהיכא דידע בודאי שנולד קודם הליכת ג' רביעי מיל קודם צאת הכוכבים יום גמור הוא ויש למולו בשמיני ואין לדחותו. ועיין ג"כ להרב מוצל מאש שלאחר שו"ת מהר"י קצבי דף מ"ד ע"ד מה שהאריך על דברי הרב מנחת כהן:

(ועגכ"ל סי' כ"ג אות ב' ובחי"ד סי' ל"ו אות ל"ט):

נב **לא** מצא פתח היתר לטלטל צרכי מילה ואיזמל לאחרים רק למוהל כשחלה מילה ביש"ק דלדידיה מקרי דלא אתקצאי ומ"מ יש להקל במסייעי מילה דהיינו כפי מנהג איזה קהלות שמוכרי' בהכרזה צרכי מילה דהיינו שא' בידו טס של כסף עם כל כלי המילה ומושיט למוהל את אשר צריך לו דנוכל לומר דגם לו לא איתקצאי וגם אפשר לומר דדוקא למוהל הוי האיזמל מוקצה מחמת חסרון כיס ואין לו לטלטלו אחר שעשה מצותו אבל לאחרים אינו אלא כשאר סכינים דעלמא והגם דהרב"י בשם הר"ן כתב בא"ח סי' ש"ח דמוקצה לעשירים מוקצה לעניים הוא הא איכא תוס' בפ' מפנין ד"ה כיון דחזיה לכהן כתבו דמוקצה לעשירים לא הוי מוקצה לעניים ואפי' לעשירי' בבית עניים:

(פחד יצחק אות ש' (שלא נדפס) ערך שבת אם חלה במהדורא בתרא שלו):

נג **אם** מותר למול בשבת וי"ט ע"י ב' מוהלין שא' ימול וא' יפרע דנחלקו האחרונים בי"ד סי' רס"ו הכריח דכיון דאפשר לעשותה ע"י חלול א' אסור לעשותה ע"י שנים ולפיכך אסור לסלק ידיו משיתחיל למול עד שיגמור הפריעה אך אם אירע שסילק ידיו אין חילוק בין א לשנים ומותר לאחר לגמרה דכיון דאם יגמור הראשון ג"כ א"א בלתי בחילולין תו לית לן בה ע"י אחד או ע"י שנים:

(שאגת אריה סי' י"ט):

כתב הד"ט ועיין במכשירי מילה נדפס מקרוב פי"ב סי' מ"ב וח"ג דמעיקר הדין אם יכול בשבת א' למול וא' לפרוע יש צדדין לכאן ולכאן ובספר ברית שלום כתיבת יד אשר אתי מאחד מרבני איטליאה לא נודע שמו כלו סובב הולך על דיני ועניני מילה שם בבית ס"ח נראה שמסכים לדברי הלבוש שכתב דאפי' להחמיר לא שייך הכא ועיין בחי"ד סי' כ"ח אות כ"א:

נד **מי** שנפטר בליל ש"ק ורוצים לקברו בליל מש"ק אין עושין לו הקפות הנהוגות אפי' יקברוהו אחר חצות ועוד יש לקברו תכף במש"ק דעדיין יש איזה הארה בשמים מהארת ש"ק ועוד שאם קוברים אותו תכף במש"ק אכתי לא עדו עליה כ"ד שעות משנפטר וטוב לו:

(חיים שאל סי' כ"ה אות א'):

נה **מי** שיש לו שפחות עכו"ם ומזלות אין להניחן לעשות מלאכה אצל אדוניהן אפי' שעושות לעצמן ותופרות בגדיהן משום חשש הרואים שיאמרו שעושות לאדוניהן (ועיין מ"ש הרט"ז בסי' רמ"ד ס"ק א') מיהו אם ניכר לכל שלעצמן הן עושות כגון שתופרות הבגד שעליהן או שיש להן מלבוש ידוע וניכר לכל יש להקל:

(ברכות חיים סי' רמ"ד):

נו **הראה** פנים של היתר לשרות הצמוקי' במים בשבת שנסתפק בו הריט"ץ ומ"מ לא החליט ההיתר בפירוש רק בדרך שמא בעלמא (שם ס"ס רנ"ב):

כתב הד"ט ועיין להרב בני חיי סי' רנ"א דמסיק להיתר שלא כדעת הרב השואל שהחליט לאיסור אמנם הרב מור וקציעה סי' ש"ך העלה לאיסור גמור וכסברת הרב השואל הנז' ע"ש.

נז **הכריע** בין ב' תלמידיו כשנחלקו בדין תבשיל המבושל כל צרכו ובלי רוטב דמצטמק ורע לו אי שרי לתתו ביש"ק תוך התנור שלנו גרוף וקטום ושהיד סולדת בו דא' מהם אסר וא' מהם התיר והרב המחבר וחד דעמיה מהרר"י אירגס נטו שניהן לאיסור להניחו בתנור:

(מים רבים סי' י"ח והנמשכים):

נח **השיב** כהלכה להיתר גמור אף לעלול למיחוש הראש לשאוף עפר הטאבק"ו דרך נחיריו ולרסק בין אצבעותיו אותן צרורות ומלמולי עפר הנדבק ונצרר יחד מחמ' הלחו' שבו ולשאפו מיד ושהרט"ז בסי' שכ"ח ס"ק כ"ז שאסר להשים תוך החוטם אפר מעשב כתוש להפיק השכרות הוא עשב שפעולתו לרפואה לשאר דברים לא כן הטבק"ו שלנו

כי הוא ג"כ צורך הבריאים ושלא לרפואה ג"כ שואפים אותו וכן יש לומר על תשובת הרב דרכי נועם סי' ט' שאינו אותו העשב שאנו קורים אותו טאבק"ו רק אחר ואף אם יהיה אותו ממש מ"מ יש לנו לומר דבזמנו ומקומו של הרב דרכי נועם הנז' עדיין לא נתפשט בימיו ובארצותיו כאשר בימינו וארצותינו ומש"ה אסרו דכיון שלא היו מורגלים אז בו הבריאים מוכחא דלרפואה עביד משא"כ אצלנו:

(שם סי' כ"ח):

כתב הד"ט ועיין להרב טל אורות דף ל"ג ע"ד דעפר דק שנעשה טיט ונתייבש וכותשו אע"ג דלא אשכחן טחינה רק בצר ליהנות מדבר הנטחן מ"מ מדרבנן אסור ושמא בטאבק"ו הנז' דמוללו בין אצבעותיו יודה דמותר:

נט **החזיק** בהוראת תלמידיו שהדבר פשוט להתיר ליתן מתנה ביש"ק כלים ואוכלים ומשקים וכל מה שראוי ומוכן לצורך שבת ומשום תענוג או סרך מצוה ובלבד שלא יתן באח' מדרכי ההקנאות או ע"י קנין סודר ומ"מ בדיעבד כולם שעשו מתנתם קיימת וכפסק מרן בסי' של"ט ושם פלפל בחכמה על מ"ש רש"י בפ' אלו קשרים דף קי"ג ודבר דבר לא יהיה דבורך של שבת וכו' ופירש"י כגון מקח וממכר שלא כפי' הרמב"ם שכתב בפ' כ"ד דין ד' אסור להרבות בשיחה בטילה שנ' ודבר דבר ושם הביא ג"כ דברי הרב מים חיים ונשא ונתן בהם ע"ש (שם סי' ל'):

ס **מאן** דאית ליה צערא דגופא במיחוש האזן כי גדל הכאב מאד ורפואתו תלויה במינקת להטיף טפת חלב רותח מדדיה ן האזן עצמו העלה דכיון דמלאכה שא"צ לגופה היא במקום צערא כה"ג שרי:

(טל אורות דף כ"ו ע"ג):

סא **כוס** של יין שנפלו בתוכו יתושים או צרעה או פסולת אחר מותר להסירו בידו דאין ברירה בלח וכסברת מהריט"ץ ועוד כיון שהוא בשעת אכילה ממש כגון כוס של יין כבר ברור ועומד הוא ועוד שא"א שלא יקח ג"כ מעט מים או יין בהסיר היתוש וכיוצא וכיון שמסיר מזה ומזה בבת אחת לא חשיב בורר:

(שם דף ל"ב ע"ב):

הד"ט ועיין ג"כ להרב גו"ר כלל ג' סי' י"ג שהמליץ זכות על הנוהגים לסנן יין שיש בו יתושים או חומץ שיש בו תלעים ע"י שנוי כגון ע"י סודרין וכיוצא:

סב **השורה** חטים במים לתקנם לטחינה אין כאן איסור טוחן רק איסורא דרבנן ודלא מסברת הרדב"ז ח"ב סי' רמ"ח דכתב דחייב משום טוחן:

שם :

סג **הניח** בעיון בגובל אפר במים וכוונתו לכבס הבגדים או לעשות בורית אי איכא איסור דלש כיון דאורחיה בהכי:
(שם דף ל"ה):
סד **העלה** ארוכה קצת למי שקשה לו ללעוס הבשר לחתכו דק דק כיון דבשר לאו גדולי קרקע נינהו וה"ה לגרור הגבינה בכלי כיון שאינה גדולי קרקע:
(שם דף ל"ז):
סה **הגם** דקי"ל מליח כרותח כבוש כמבושל מ"מ אם עשה כן בשבת ליכא חיובא משום מבשל ותמה מאד על אבות העולם הר"ן והרמב"ן ופר"ח י"ד סי' י"ח שנחלקו בזה (שם דף ל"ח):
סו **מלבוש** מעור בהמה התולש שער ממנו יש בו חיוב חטאת ואף תולש צמר מבהמה דינא הכי ודלא כהרב יד אהרן ס"ס של"ו וליטול מזקנו ושפמו של אדם מת עלה ונסתפק אם שייך לו אב מלאכה:
(שם דף מ"ג ומ"ד):
סז **נסתפק** בכותב שתי אותיות וכדומה אם צריך לעשות דוקא כשתי אותיו' או סגי בלא"ה נמי ולפי דברי הלבוש בעינן שיתקן ג"כ כדי להתחייב אך הרא"ם בס' יריאים כתב דלא שנא ועיין ג"כ להרב המחבר בדף ע"ג ע"א ודף פ"א ע"ד דכתב דאין חילוק באיסור כתיבה של שבת בין חק תוכות לחק יריכות:
(שם דף נ"ד):
סה **מי** שנקרע לו הלבוש בשבת ואין לו אחר כדי שלא יראה קרוע יכול לתחוב בקצת הקרע מחט א' דבכה"ג לא מיקרי תפירה כלל כיון שאינו אלא ע"י תחיבת מחט (שם דף נ"ה):
הד"ט ועיין להרב גו"ר כלל ג' סי' י"ז י"ח י"ט דכתב דישנן באזהרה א' אנשים וא' נשים שמקמטין בשבת מלבושן ע"י מחט ארוך כדי לחבר צדדי המלבוש שלא לתחוב בשני צדדין ג"פ דבתחיבת ג"פ הוי כתפירה ואסור ע"ש ואפשר דמ"מ בעובדא דלעיל דלאו מחט ארוך הוא ולא בשני צדדים רק בצד אחר כדי שלא יראה קריעתו ודי מסתמא בלי תחיב' ג"פ גם הרב גו"ר יורה להקל:
סט **בין** בתרנגולת הרגילה בתוך הבית בין שאינה רגילה מותר לכתחלה לדחותה ולהכניסה בבית דדיחוי בבית אפי' מר"הר לא הוי צידה ודלא מהרב משאת בנימין סי' ח':
(שם דף ס"א):

ע **מי** שיש על בשרו בשבת אותיו' או טשטוש מדיו או מצבע אחר אע"ג דהמחיק' אינה ע"מ לכתוב מ"מ מדרבנן אסור ודינו כדין דיו שנפלה על הספר ולכן יכרוך על ידו חתיכת בגד במקום האותיו' או טשטוש ולא יטול באותו מקום וסגי כשיטול שאר היד וה"ה נמי למי שכתוב על ידיו שמות הקדש דאפי' בחול יש לו לעשו' כן כדי שלא לבא לידי איסור מחיקה:

(שם דף ס"ט):

ועיין להרב פרי הארץ ח"ב סי' ד' שהאריך הרחיב בדין זה בעניין פסיק רישיה ומסיק להתיר לרחוץ ובלבד שיטול לרביעית בבת אחת כדי שלא יצטרך לנגבן או טבילה שאז ג"כ א"צ לנגבן ע"ש):

עא **ס"ת** שע"י מחיקת אות א' יתירה נתקן הספר בכך חייב משום מוחק אעפ"י שהמחיקה אינה ע"מ לכתוב ודלא ממה שנראה מהרש"ל בחבורו על הסמ"ג במלאכת הסותר:

(שם דף ע"ג).

עב **המדליק** נר ביום ש"ק שאינו נהנה כלל דשרגא בטיהרא וכו' העלה הרב ז"ל דאף למ"ד דמלאכ' הצריכה לגופה חייב מ"מ בניד"ד פטור דאינו רק דרך השחתה והמקלקלין פטורין ודלא כהרב חות יאיר סי' קפ"ח:

(שם דף צ"ב):

עג **אסור** להגיה הספר לראות מה שצריך תיקון לתקנו למחר דילמא אפי לכתוב בשבת ודלא כהרדב"ז דאסר מטעם אחר ולדידיה אי לאו ההוא טעמא נימא אדהכי מדכר:

(שם דף צ"ג):

עד **מותר** לחלל שבת ולהרוג בשבת הרודף אחר חבירו להרגו וכ"ש רודפו ורודף אחר הערוה וגדולה מזו כתב הרב"י באה"ע סי' ב' דמותר לנוחרו ביה"כ וכו' היכא דעביד להכעיס דהא הריגתו כפיקוח נפש ועיין בשו"ת בית יעקב ושו"ת שבות יעקב סי' ט"ז:

(יד אליהו סי' י"א):

עה **מה** שנהגו באיזמיר להכריז בש"ק שחזקה זו של פ' ויש לשמש שכר על הכרזתו אין לערער עליהם:

(החביב ח"ב סי' י"ו):

עו **לא** מצא מקום פיטור והתיר לישא בידו בשבת וי"ט הכלי שקורין אומברי"לא להגן מן החמה ומן הגשמים אף בהיותה פתוחה מע"ש או מעי"ט:

ויש להקל משום צערא דגופא ולהתיר אמירה לא"י לנושאה עליהם:

ואף שבזה ג"כ יש חולקים כדאים המתירים לסמוך עליהם בכי האי גוונא ע"ש:

(מכתם לדוד סי' א'):

כתב הד"ט ועיין להרב משבצות זהב ס"ס ש"א:

עז **תמה** על הסמ"ע בתשו' קי"ג שכתב דבהמת ישראל וחלב שלה מחצה לבעלים ומחצה לאריס עכו"ם אין להניח לחלוב אותה אא"כ הקפידה בעליה או התנה עם אריס שיתחייב באחריותה כל שבת ושבת דדבר פלא הוא שכל הפוסקים מתירין אף אם הבהמה וחלב של ישראל ואדרבא משום צער בע"ח מצוה היא להחליבה עי"ג ובקש להלום דבריו ולא עלה בידו:

(שאלת יעב"ץ ח"ב סי' ע"ז):

עח **וילון** הפרוס ותלוי אפי' מגיע עד הארץ וסורח על הקרקע הרבה לא הוי מחיצה לרשויות דסוכה ושבת או לחצוץ בפני ס"ת לתשמיש המטה ולאונן בפני מתו ולשום דבר הצריך מחיצה אם לא תקעו בארץ באופן שלא ינטל ברוח מצויה:

(שם סי' ק'):

עט **מותר** למסור לעובד כוכבים מע"ש צרור הכסף או אבנים טובות ומרגליות להניחו בבי דואר אם קצץ עמו על טרחו ועמלו או שעושה בשביל טובת הנאה אעפ"י שיצטרך השליח עכו"ם לכתוב בשבת ולחתום שמו בשביל ישראל המשלח בפנקסו של בי דואר דמשום פסידא לא גזרו איסור שבות של אמירה לעכו"ם וכל זה כשאין שהות מבע"י של ע"ש אבל ביש בו שהות אעפ"י שהעכו"ם ממתין ואינו מביאו עד יום שבת פשיטא דשרי בכל גוונא אף אם לא קצץ עמו:

עוד לו שם להתיר לכאורה בהפסד מרובה שיכתוב העכו"ם בשביל ישראל וכדין קונה בית בארץ שכתב מרן בסי' ש"נ אמנם סיים וכתב דדיני שבותין חמורין ואין למדין זה מזה (וע"ל אות ק"ו) (שם ס"י קל"ט

פ **אין** מקום לאסור בשבת וי"ט שבירת העוגות הרשומות באותיו' שלא אסר המרדכי רק באותיו' כתובו' על העוגו' בסממנין וכדברי בה"ג אבל בנעשין בדפוס אין בהם איסור ובמר וקציעה שלו הביא ראי' ברור' מן התורה ע"ש וכן התיר לפתוח אגרת חתומה בשבת וי"ט וכדברי מהרי"ל ודליתא לפירושו של הרמג"א בסי' תקי"ט ושכן קבל מהרב אביו להיתר ותמיהא רבה על הפר"ח בי"ד סי' קי"ט דהיקל במידי דאיסורא ושרי משום דלא לפגע בהיתרא:

(שם (סי' ק"מ):

כתב הד"ט ועיין להרב ב"ד סי' רנ"ז מ"ש בענין שבירת המצות בליל פסח שעושין בהן אותיו' לסימן ועיין להרב סמא דחיי סי' ט' דדעתו ז"ל לאסור אם יש בהן אותיו' או

צורות ועיין להרב פחד יצחק אות א' ערך אמירה לעכו"ם לפתוח וכו' שהביא תשובה א' מהרי"ב קזיס ממנטובא דפסק גם הוא כהרב פר"ח הנז' אמנם הרב פחד יצחק לא החמיר כ"כ כמהריב"ק דאף גם זאת הראה פנים של טעם למורים היתר בעצמם ושיש להם על מה שיסמוכו וחלילה לן לדבר דילטורין עליהם עי"ש דברים הראוים אליו דברים של ממש המתיישבי' על הלב ועיין ג"כ להרב טל אורות דף ס"ט שעשה סמוכין מן התורה שאין חשש כלל בין בשבירת העוגות בין בפתיחת האגרות ע"ש ובדף ע"ד ועיין להרב יעב"ץ ז"ל מה שכתב במר וקציעה שלו בסי' ש"מ דפסק ג"כ שם שאין מקום להחמיר כלל לפתוח ולסגור הספרי' שאותיו' או צורות רשומות על חודי הדפים הנעשות ע"י דפוס וכו' אך סדור אותיו' של דפוס ופירוק חבורם פסק לאסור משום כותב ובונה מוחק וסותר ע"ש והנה מ"ש הרב לחייב סידור ופירוק האותיו' נלע"ד שסתם במקום שהיה לו לפרש דמיירי שמלבד הסדור קשר ג"כ האותיו' ומלבד הפירוק התיר ג"כ את קשריהם שאל"כ הדרנא ח"ו והוא ודבריו סותרים אלו לאלו שכתב בסי' תקמ"ה ודוק ג"כ בשו"ת שלו כאן סי' ק"מ דהחליט להתיר שבירת העוגות שנעשו בהם אותיו' ע"י דפוס:

פא **מקום** שנהגו גדולי העיר לאצור בביתם בעת האסיף תבואת הערבים ובעת זריעה מוציאין אותם לזריעה ומשתתפין בהם בזרע לזרוע בתורת הלואה ומכר או שותפו' ופעמים מודדים אותם באמתחותיהם מע"ש מה שצריכין ומוציאין אותן ביום השבת יש לצדד להתיר כיון שאין האיסור רק משום חשד שלא יראה כמוכר או מודד בשבת דכיון שהדבר כ"כ מורגל וכל העם יודעים שלא עשה הישראל שום איסור בשבת ה"ז דומה למשכיר שדהו לעכו"ם כדאי' בפ"ק דע"ז:

(וע"ל אות ה') (תשב"ץ חלק א' סי' קס"ז):

פב **רופא** עכו"ם האומר שהחולה מסוכן הוא אע"פ שאינו מסיח לפי תומו לא יהא אלא ספק צריך ספק אינו צריך דמספיקא נמי מחללין עליו את השבת (שם ח"ג סי' רפ"א):

פג **הוכיח** במישור בדיני בהמו' של ישראל המושכרי' ביד עכו"ם דסגי מדינא אפי' בהפקיר בינו לבין עצמו ושאני מחמץ בפסח דיש להפקירו בפני ג' בני אדם והביא שם ג"כ תשובה ממהר"ם זכות למהר"י ואלי שגם הוא התיר בפשיטו' בהפקר בינו לבין עצמו בענין שוורים של ישראל וכ"ש כשעובדי' האדמה חוץ לתחום כנידון שלו ומ"מ טוב להפקיר בפני א' מב"ב (פחד יצחק) (שלא נדפס) (אות ש' ערך שבת אדם וכו'):

כתב הד"ט ועיין להרב שלמי תודה סי' כ' שמצא התנצלו' לשעבר על שנשתרבב המנהג באיזה מדינו' שישראל שיש לו שדות משלו או בשכירו' והאריס עכו"ם והבהמו' שעובד בהן של ישראל או בשותפו' עם האריס והוא עושה מלאכה עם הבהמו' בשבת בלי שום

אחד מצדדי ההיתר שכתבו ז"ל בא"ח סי' רמ"ה ואחר שהאריך בדבריהם ולימד זכו' על המקילי' דמותר גמור הוא מ"מ בסוף דבריו כתב דכל זה לא אמר לקבוע לו מסמרות של היתר רק ללמד סניגוריא לשעבר אך להבא כל ישראל שיש לו קרקע יפקיר חלקו בבהמות לפי רבני עירו בהסכמתם ועל דעתם ע"ש:

פד **ראובן** וישראל מומר שותפים הבאים להשכיר שדה מעכו"ם לתתו לפועל עכו"ם לעבדה ולשמרה ולחרוש ולקצור אם יש לחוש שהמומר יעשה בה מלאכ' עם העכו"ם בשב' לא ישתתף עמו וע"ש בדין שדה של ישראל ביד עכו"ם כיצד יעשה שלא ליכנס באיסור הנאת מלאכת שבת (ועיין ג"כ בהדור' בתרא שלו שלא נדפס) אות י' ערך ישראל מומר ויהודי וכו' (שם ערך שבת ישראל ועכו"ם):

פה **התירו** הפרושי' רבני עירו לומר לפועלים עכו"ם מע"ש והמלאכה תהי' מוטל' על הפועלי' בסך ידוע בקבולת לבוא ביום הששי אחר חצו' וגם בישן"ק לעשו' כל מה שצריך לעשו' לתקן רחוב חצר היהודי' ביפויי' הנהוגי' בעברו שופט א' חדש עכו"ם משם כנהוג פן יקצף עליהם כשיעבור דרך חצרם כמנהגו בימים הראשוני' של מינויו ואם לא ייפו החצר ויתקנוהו ידמה לו שאין הישראלי' חוששי' בכבודו וכן התירו לומר ביום עש"ק למחצצרי' לתקוע בחצוצרו' ביום ש"ק מידי עבור השופט ע"ש ובערך לנגן מ"ש בשם הרדב"ז ועוד לי שם דבשנ' התפ"ב נתחדש בה"כ ספרדי' וקצצו עם האומני' והתירו מע' הב"ד שיעשו האומני' מלאכת' בשב' (שם ערך שב' מלאכו'):

פו **הני** נשי דביום ש"ק בצאתן לטייל בגנו' ופרדסי' וענבים הבשילו בגפנים ותתאוינה תאוה ופרעו פיהן ותאכלנ' ויד לא נגעה בהם ותדברנה כי כן הורה להן זקן אין להאמינן כי שקר ענו בו וא"א שהורה להן כך דאע"פ שלא נגעו בהן מ"מ תלישה בפה תלישה היא וחייב ואפי' היתה בהן אשה מעוברי' אין להאכילה מן המחובר רק אחר שלחשו באזנה דשבת הוא ואם לא תתיישב דעתה בכך אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש כן העתיק הרב המחבר בשם הרב עפר יעקב והסכים גם הוא עמו דלא שנא תלישה בפה מתלישה ביד דחייב משום תולש ושכבר עשה מעש' בערי פיראר עירו ומנטוב והחרימו בפומבי במי שעש' כן (שם אות ת' ערך תלישׁ בשב' ודיניו):

כתב הד"ט גם הרב בכור שור דף קי"א הראה בפירוש טעות הנוהגים (לפי מה ששמע) אשר הולכים בשבת וי"ט לגנות ופרדסי' וקוטפי' בפיהם פירו' המחוברי' דאע"ג דאמרי' במנחו' דף ע' ע"א ואי גחין ואכיל במחובר בטלה דעתו אצל כל אדם ולאו אכילה היא מ"מ תלישה ודאי תלישה היא ועוד הביא ראיו' אחרו' לאסור ושכן ראוי למנו' אנשי' על זה עד שישתקע הדבר ולא יעשה כן בישראל ועיין בשו"ת הרב הר הכרמל בא"ח סי' כ"ג

דכתב דאיסורו מדרבנן. ועיין להרב יוסף אומץ סי' ע"ז שכ' דל' רש"י בסוכ' משמע כהרב בכור שור אך בתוספתא דפ"י דשבת תנינן דהתולש בפיו פטור ותוספתא זו נעלמה מעיני הרב בכור שור ומהר"י אלפאנדרי בס' מוצל מאש ח"ב והרב בתי כהונה בבית אבות דף כ"ו ומהרב הר הכרמל אך הרב טל אורו' חדש הביא' אמנם יש לפקפק על התוספתא זו כיון שהרמב"ם לא הביא' וגם הש"ה לא מותיב מינה לר"פ ע"ש ובענין אי נשי דנידון דהרב פחד יצחק הנז' חייבו' נדוי או לא אפשר דלא מנדי' להו כיון דטועו' הן וסברי דמותר כיון דאינן נוגעו' בהן והו"ל שוגגו' וכעת זכינו לאורו של הרב זרע אמת ח"ב סי' פ"ט שנשאל על תלמיד שסירק שערותיו ותקנם ע"י א"י בחלב ושעוה וכשהוכיחוהו התנצל בטענת מסייע אין בו ממש אם הוא בן נדוי או לא והשיב לשואלו דבר דאעפ"י שאין בהתנצלותו ממש מ"מ לאו בר נדוי משום דהוי שוגג כיון דס"ל דמותר ע"ש ודון מינה דבנידון דידן נמי לאו בר נדוי הוא ודוק ועיין ג"כ שם שהאריך בענין מסייע אם יש בו ממש וע"ל אות כ"ח:

פו **יהודי** שנתחייב לו עכו"ם א' ליתן לו כמה גבינות שכרות יכול לעמוד נצב ביום ש"ק לראות חליבת הפרות והקפאת החלב ועשיית הגבינות דעכו"ם בדידיה קטרח ואפי' אמירה במלאכת העכו"ם מותרת כמ"ש הה"מ בפ"ו מהל' שבת דין כ"א וכ"ש הכא דהישראל אינו עושה ומדבר כלום ועיין להרב גור יד הלוי בא"ח סי' ש"ז בשם הרמ"ף שכתב דמותר לישראל לעיין בעכו"ם העושה מלאכה בשבת כדי ללמדה (וע"ל אות ל"א) ודברים פשוטים הם וכמ"ש מור"ם בס"ס ש"ז וכן עמא דבר שהיהודים הולכי' לשמור בעדר עומדים שם אף בשבת ורואים ואינם מדברים ואין מוחה בדבר:

(שם אות ר' ערך ראיה והרהור):

כתב הד"ט והיינו דוקא אם עושה העכו"ם בשלו ולא בשל ישראל דאם עושה בשל ישראל אעפ"י שעושהו בקבולת עיין להרב גו"ר כלל ג' סי' כ"א דיש לאסור אא"כ הוא שעת הדחק וצרכי רבים וע"י תנאי שלא יקנה החלב של שבת רק אחר עשיית הגבינה ע"ש:

וראיתי ג"כ למהר"י טראבוט סי' נ"ה (ואיני יכול לעמוד בדבריו אם הוא השואל או הנשאל דאם הוא השואל אין שם תשו' הנשאל ואם הוא הנשאל לא מצאתי שם תשובתו) וז"ל הנה יום ו' שהוגד לי שא' מאנשי הארץ הזאת הולך רחוק מפה ג' או ד' מילין לראות עשיית הגבינה בבית העכו"ם ועומד שם גם בי"שק ולוקח גם הגבינה של אותו היום וקראתיו ושאלתיו מדוע היה עושה כך ויעננ שכן נהגו בפני רבנים וקדושים אשר בארץ המה ולא מיחו ואשתומם מאוד שאף שנדמה זה לקיבולת בבית העכו"ם דשרי

בתלוש מ"מ אין ליהודי לעמוד שם בי"שק כבמרדכי פ"ק דשבת בענין המכס וכ"ש וכ"ש הכא שמלאכתו נעשית בשבת עכ"ל ועוד שאל השואל שם שאלות אחרות ולא נפתחו שערי תשובות על שום א' מהן ע"ש ואנו בעניותנו אין לנו אלא לבא לכלל הקם תשובתו של אותו האיש שכבר עשו כן פעמים רבות בפני כמה רבנים ולא היה בהם פוצה פה ומצפצף וכן המנהג פשוט במדינותינו מימי קדם בלי ערעור כיון שהעכו"ם עושה בשלו וכנז' ועיין בחי"ד סי' י"ב הגהת אות ד':

פח **בכל** מקום שיש לחוש לסכנה אם לא יכבו הדליקה שנפלה ח"ו בשבת הזריז ה"ז משובח ושם שם מוביל ומייתי בידיה מפי השמועה מפי מקובל שקבל מרבו סגולה נפלאה להרחיק האש מהשכונה שיקחו כתונת אשה נדה שעליו דם נדות וישימו אותו על הבית שכנגד האש שהיא סגולה נפלאה להרחיקו מן הבית ושבשנת תמ"ו בתשעה לח' כסלו בליל ו' ח' שעות נפלה דליקה בבית עכו"ם בעיר ריגיו נגד חצר היהודים והיתה הדליקה כ"כ גדולה שכמעט היו הגחלי' באו' והניצוצות בוערות בחצר היהודים עד שנפל פחד גדול על היהודים ועשו סגולה זו ומיד ראו פלא גדול ד' יציל את עמו מכל צרה עיין ג"כ בערך דם נדה דברים אחרים נפלאים מדם נדותן:

(שם ערך דליקה):

פט **יפה** אסר הוא ורבני ישיבתו לאסור טלטול המת אפילו ע"י ככר או תינוק בשבת ממקום למקום בשביל הכהנים שילכו לבה"כ לברך את העם כי כן מנהג פירארא שלא לטלטל המת ממקום למקום אפי' בחול אפי' לצורך מצוה אלא דוקא לצורך המת ולא לצורך החיים וכן הורו לאיסור בכהן שהיה לו תינוק למול והיה מת באהל ביתו של אבי התינוק הכהן והביאו למולו בבה"כ והזהירוהו ג"כ שלא להחזיר התינוק לביתו עד שיוציאו המת מהבית לקברו דנהי דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו מ"מ לא ספינן ליה בידים אפילו איסורא דרבנן עיין למרן בא"ח סי' שמ"ג ומ"ש הרמג"א שם והביא עוד הוראת רבני פאדובה שהסכימו לדבריהם דהיכא דנהיגי שלא לטלטלו אפי' בחול אלא לצורך המת בלבד מנהגא היא והיכא דלא נהיגי שרי לצורך מצוה כל שאינו בזיונא דשכבא ושכן נוהגים במנטובה בלי שום ערעור ופקפוק ועיין להרב משאת משה ח"א סי' ג' שגם הוא קיים מנהג האוסרים ושאינו מנהג בטעות:

(שם אות מ' ערך מת בשבת ודינו):

צ **לולי** דהוה מסתפי מחבריא היה אוסר על הודאי לכהן ליטמא בשבת וי"ט על מתו כיון דלכ"ע אסור לטמא למת מצוה שאין לו קוברין בשבת וי"ט משום שאינו מתעסק בו ומת מצוה וקרוב שוים הם ושוב בא לידו ס' תרומת הדשן שכתב דאף בשבת יטמא עצמו

דכיון דצריך לשמרו הוי קצת כצורך קבורה אלא שבתוס' פ"ק דפסחים גבי שפחתו של מציק כתבו בפשיטות דכהן אסור לטמא לקרוביו אם לא לצורך המת והתוס' משאנץ החמירו יותר דאסור לטמא את עצמו רק לצורך קבורה או להביא לו ארון ותכריכין ע"כ ואיך שיהיה לענין כהן חתן שמת לו מת שאבלותו נדחה מפני ז' ימי המשתה דין הוא שלא יטמא ולא יצא מפתח ביתו ואם אבלות יום ראשון שהוא מן התורה נדחית מפני רגל כ"ש טומאה שלא במקום מצוה שהרי אינו מתעסק על מתו וכן מסכים והולך לאסור טומאה ברגל ושבת וחופה וספק טומאה להחמיר:

(זקן אהרן סי' ק"ח):

הד"ט אחר הס"ר לא נתקררה דעתי החלושה בהא דאמר מר ניהו רבא דדין הוא שלא יטמא החתן מפני שאבלותו נדחית מפני רגל שלו דמה שייכות לטומאה באבילות ונהי דבמ"ק דף נ' תניא דעל הקרובי' שמיטמא מתאבל אך לא מפני כן תמשך התולדה נגדיית דלמי שאינו מתאבל אינו מיטמא אלא נראה ודאי דהכל תלוי באם חייב ליטפל לקברו או לא ומה גם דלא מיקרי מת זה שאינו מתאבל עליו דהא לאחר הרגל שלו חייב להתאבל א"כ מת שהוא מתאבל עליו מיקרי ועיין בחי"ד סי' ל"ה אות י"ד ועל מ"ש לאסור טומאה ברגל עיין להרב יד אליהו סי' ס"ח ולהרב טוב לכת סי' שע"ג ס"ד דאדרבא הוכיחו דעכשיו כלם מטמאים ומתעסקי' בז' מתים דידהו בין רגל בין בשאר ימות השנה ע"ש:

צא **מי** שנתרועעה לו חבית של יין מותר לו לקרוא לעכו"ם לתקנה ויותר טוב להראות לעכו"ם החבית הרעועה שיתקננה מעצמו (בארות המים סי' י"ד):

צב **מפשט** פשיט מה שנסתפק הרא"ש ז"ל בדין סחיטת הבוסר הגם שהתיר סחיטת הלימוני"ש ולדידיה פשיטא ליה דגם הבוסר מותר שסברת הגאונים בתלמוד סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדירה דפירושו הוא על ענבים קהות או מבושלות או בוסר:

(פאר הדור בסוף תשובתו סי' רכ"ו):

הד"ט ועיין להרב מר וקציעה סי' ש"ך דכמה צווחות צווח על סחיטת הלימונ"יש אי למשקה קבעי ליה או לערבו במשקין אחרים או מים דמשקה הבא למשקה כמשקה הוא ואיסור גמור הוא ותמה על מרן הקדוש דשבקי' לחסידותיה בהאי מלתא ע"ש אמנם המנהג פשוט אצלנו להתיר וכדאי הוא מרן ז"ל לסמוך עליו אף שלא בשעת הדחק:

צג **בת** ישראל המילדת בנות ישראל בשבת נוטלת שכר שבת דאי ידעה דלא ליתבו לה אגר לא אתיא או מתעצלת לבא:

(מהר"י מברונא סי' ק"ד):

צד **יין** או שכר עכור שעמד בכלי וירדה הפסולת לשולי הכלי אסור להריק בנוח היין למעלה לכלי אחר דהוי בורר ויין שעלה קמחים נראה להתיר לסנן דרך בגד פרוס ע"ג הכלי ואין זה בורר (שם סי' מ"ד ומ"ה):

הד"ט ומרן ז"ל בשלחנו הטהור סי' שי"ט סעי' ח' פסק דמותר לערות בנחת מכלי לכלי ובלבד שיזהר שכשיפסוק הקילוח ומתחילים לירד נצוצות קטנות להפסיק:

צה **למד** לשונו לומר איני יודע מ"ש מרן בשם הגהות אשירי בר"ס רע"ה דמספקא ליה בנר של שעוה שאין שייך בו הטיה אם יכול לקרוי' לאורה עכ"ל כי לא ידע מדוע לא שייך הטי' לקרבו אליו כבנר של שמן:

(מר וקציעה סי' ער"ה):

כתב הד"ט ואנכי לא ידעתי איך לא ידע (מאן דמטמרן ליה גליין) מה שידוע לכל דדוקא בנר של שמן שייכא גזירה שמא יטה די"ל שמא יטה השמן לראש הפתילה שידליק יפה ונמצא מבעיר בשבת אבל בנר של שעוה דהיינו שהשעוה כרוכה וקרושה סביב הפתילה וה"ה גר של חלב שאינו מהותך רק כרוך סביב הפתילה ודאי שפיר קאמר מר שאין שייך בו הטיה אף שיקרבנו אליו ואע"ג שיש מ"מ טעם לאסור כמ"ש מרן דשייך בו מחיטה וחתיכת ראש הפתילה מ"מ אין ספק דהטיה לא שייכא ביה:

צו **לא** ירד לסוף דעתו של הרדב"ז שהתיר לישראל ליהנות בשבת ממלאכ' שעשתה לצרכה בשבת שפחה שלא טבלה דלדידי' הדבר פשוט לאסו' דדוקא כבש ונר אמרי' דאין לחוש שמא ירבה בשביל ישראל יש להתיר לישראל אם עשה העכו"ם לצרכ' אך במלאכו' שיש לחוש שמא ירבה בשביל ישראל אעפ"י שעשאן עכו"ם שלא לצורך ישראל אפ"ה אסור (שם באותו סי'):

צז **אסר** איסר לבחורים ילדים שלא טעמו טעם בתולה ובעולה כנל לבעול בשבת בתחילה משום צערא דידיה ודידה לפי שיל שאינו בקי יש לו טורח גדול ואז גם צערה כפול ושמא י"ל דאף בנשואים גדולים שטעמו טעם בעולה ולא בתולה יגיעה רבה היא להם לכן כל בעל נפש ישער בעצמו שלא לסבב לו ולה צער ויסורין בשבת תחת תענוג:

(שם סימן ר"פ):

צח **חילוק** ידע בענין התרת חרמים דאם גזרו הקק"י לעשות או למנוע מדבר אחד לזמן קצוב בעונש חרם ואח"כ ראו שיש צורך להתרתו רשאין הצבור להתיר בשבת אף שאינו לצורך השבת אבל ליחיד שנתחייב לעשות או שלא לעשות דבר א' בעונש החרם אם יעבור עליו אין מתירין לו רק לצורך שבת אמנם אם כבר עבר על החרם וקבל עליו

נתקן המעוות או פייס לבטל דינו לעולם מיקרי צורך שבת שלא ישאר היום בעונש חרם הקשה כמות:

(שם סי' ש"ו):

כתב הד"ט קמי שמיא גליא דזה ימים ושנים חלקתי מסברא להתיר אפי' ליחיד שעבר על גזירת הקהל ונתחרט ונתעצב ובא אצלי בהסכמת ראשי הק"קי לבקש התרה ועשיתי מעשה להתיר לו דאין צורך שבת גדול מזה להיות שמח בשמחת מצוה ביום מנוחה ואחרי מופלג ראיתי שכן הקדימני הרב נהר שלום בא"ח סי' ש"ז וכעת אנכי הרואה שגם הרב המחבר הלז חילק כן בחילוק שיש בו אימרא יאי דבכלל דבריו דברי ושמחתי שכוונתי אל האמת:

צט **תמה** על הטור ומרן במ"ש בסי' ש"ז דאומר ישראל לעכו"ם בשבת לעלות באילן להביא שופר לתקוע תקיעת מצוה דנסבו מלתא דלא נהיג האידנא לתקוע בשבת ושצריך לדחוק מאד ליישבם. (שם סי' ש"ז):

כתב הד"ט ולא ידענא מאי דוחקיה דאטו לא מצי משכחת לה שלא יוכל למצוא למחר עכו"ם שיעלה באילן והוא צריך לו לתקוע למחר שהוא יום שני של ר"ה וקמ"ל דשרי לומר לעכו"ם שיעלה ביום שבת להביאו משום שבות שיש בו צורך מצוה א"נ בעי ליה לחנכי ינוקי דמתעסקי' עמהן כדי שילמדו וידעו לתקוע למחר וחינוך התינוקות פשיטא דמצוה היא ואמירה לעכו"ם בדבר שבות קמ"ל דשרי במקום מצוה וכשיטת מרן גופיה דמתיר אמירה לעכו"ם בדבר שהוא משום שבית כל שיש בו צורך מצוה ולהטור דס"ל דאפ"ה אסור וכסברת התוס' יש לומר דכיון שהוצרך להביא לשון הרמ"בם דמתיר אמירה לעכו"ם בעלמא בדבר משום שבות הביא דברי הרמב"ם כהוייתן שהזכיר לדוגמא להביא לו שופר דאינו בדוקא אלא בכגון וה"ה דברים אחרים דשייכי לאותו היום ואיהו חלק עליו וכסברת התוס' דאף ספר ללמוד בו אסרו אמירה לעכו"ם אפי' דרך כרמלית ודו"ק:

ק' **שדי** נרגא אהתירייהו דמהרי"ט והרא"נח ותמה על הרב שכנ"הג שהביאם בלי ערעור דהיינו דמהר"יט כשהיה צריך בשבת לראות בספר ולא היה הנר מאיר יפה היה אומר הנר אינו מאיר והיתה השפחה מבינה וחותכת ראש הפתילה. והראנ"ח כשהיה רוצה איזה ספר היה אומר לשפחתו להביא לו דבר פ' שהיה באותו מקום והשפחה היתה מדלקת נר ללכת להביא אותו והוא היה הולך אחריה ונוטל הספר ואמר מר הרב המחבר שאינו יכול להאמין שתצא כזאת מתחת ידי השליטים האלה שיקלו עליהם בדבר שכל הפוסקים אוסרי' ואין א' בהם זולת בעל העיטור:

(שם באותו סימן):

קא **התיר** בהפסד מרובה לעכב העכו"ם בשבת על ידי המשפט ליפרע ממנו וכמ"ש בשאלת יעב"ץ שלו סי' קס"ט. ובין ישראל לישראל התיר לעקל הממון כשיש בדבר גזלה ידועה והשעה עוברת אך לעכב גופו של ישראל עד יעמוד למשפט פשיטא ליה דאסור ובדידיה הוה עובדא דטעה מורה א' שהיה רוצה לעכבו ודבר אתו משפט ונפטר ממנו לשלום:

(שם בסי' הנז'):

קב **אין** לערער על מה שנהגו העולם לקרו' נייר העולי' לס"ת וההשכבו' והסכמות המתחדשות שיש להם על מה שיסמוכו:

(שדה הארץ סי' כ"א):

קג **גדר** העיר שנפרצה יותר מעשרה והיה דרכם להניח קנה ארוך מעמוד לעמוד להתיר הפרצה ופעם א' שכחו להניחו מע"ש העלה דלר"ת אסור ליתנו ואפי' בדיעבד אסור לטלטל אבל אם הניחו מע"ש ונפל והחזירו אפי' במזיד יש להתיר ועי"ג נראה דבמקום מצוה כי האי יש לסמוך אדעת המתירין דאף להדליק נר לסעודת שבת מתירין כ"ש כאן ואף לסברת הרמג"א דאוסר בההוא שאני הכא דאינה מלאכה גמורה ואיך שיהיה מ"מ להסיר איסור המכשלה פן יטלטלו בלי הכשר יש לסמוך אמקילין:

(פנים מאירות ח"א סי' ל'):

קד **הלכה** למעשה שנאבד מפתח היכלות של בה"כ הורה להביא עכו"ם לשבר הפותחות כיון דמקלקל הוא אינו אלא איסור דרבנן ושבות דשבות במקום מצוה לא גזרו:

(בית יהודה במנהגי ארגיל שלו דף ק"י סעי' י"ד):

הד"ט והרב זרע אמת סי' ל"ז פסק דטוב להביא ס"ת ממקום אחר מלהתיר לשבור הדלת ע"י עכו"ם ע"ש ועיין להרב המגיה ס' טל אורות דף נ"ח ע"א דשדא נרגא בפסקו ע"ש:

קח **פיו** מלא הוכחות והתיר מדעתו להניח לעכו"ם לבנות בשבת אפי' בלא קבלנות חצר של יהודים בירושלים תוב"ב שהיה חרב וע"י פזור ממון הפיקו רצון מאדוני הארץ לחזור לבנותה ומשום ישוב א"י נעשה מעשה להתיר שאם יתאחרו הבנין שמא ישאר חרב והביא בידו פסק מרן בסי' ש"ו סי' א' ומ"ש הרב משפט צדק ח"א סי' ל"א והרב אליה רבה והרב תמים דעים סי' קע"ה והרב שיורי ברכה סי' ש"ו ושוב מצא לו סמוכות של ממש להרב מנחת כהן במשמרת הבית שער א' פ"א שכתב שהוא מוסכם מכל הפוסקי' דאפי' במלאכה דאורייתא שרי אמירה לעכו"ם וא' מהם משום ישוב א"י ע"ש והיינו נדון דידיה:

(וע"ל אות ע"ט) (חיים שאל סי' רמ"ד):

קו **ספוקי** מספקא ליה בדין קן או דף המוכן לתרנגולי' להטיל עליו ביצים והיו עליו בה"ש ביצי היתר ובשבת הטילו ביצי' ונתערבו דכולם אסורות משום דשלי"מ אי שרי לנער או לא ומדברי הרב נראה דיותר נוטה דעתו להיתר מלאיסור:

(פרי מגדים באשל אברהם שלו סי' ש"י אות ח'):

קז **אותם** הכותבים דבר סתר בנייר עם חלב שנחלב ולא נתבשל ונבלע בנייר ואין רשומו ניכר וכשבא לחבירו נותן אותו אצל האש ושלהבת וניכר הכתב עיין בירושלמי כעין זה דחיוב חטאת ליכא אמנם אסור דדמי לכותב וכ"ש במקום שהיד ס"ב וי"ל דאפי' נייר חלק בלי שום משקה יש בו לחלוחית מים ולסיכתא לאתונא דמיא:

(שם בחלק משבצות זהב סי' ש"מ סוף אות ג'):

סי ט"ו דיני עירובין וטלטול מרשות לרשות

אות א **אם** נתחדש מלך א' וכבר השכירו ממנו בחייו את העיר כדי לעשות עירוב צריך לפי דעת הרב המחבר להשכירו מחדש ודעת מהר"ם מזרחי להקל ונסתייע מדברי הרב גו"ר ח"א כלל ג' סי' כ"ב ועיין ג"כ להרב צבי אשכנזי בתשו' ו' דף י"ד ע"ד ולהרב שבות יעקב ח"ב סי' ז' ועוד לו שם מאיזה שר ישכירוהו והעלה דבשנת תקט"ו חזרו ושכרו מן שר הרגלים לזמן קצוב של חמשים שנה ועיין ג"כ להרב יכין ובועז ח"ב סי' י"ד:

(שדה הארץ סי' כ"ג):

כתב הד"ט ועיין להרב מים רבים מסי' ל"ד עד מ' ולהרב תורת נתנאל סי' ל"ג שהביא בידו החזקה טעם חדש להקל ע"ש ואעפ"י שאמרו להלכה ולא למעשה מ"מ לעשותו מיהא לסניף חזי וחזי ועיין ג"כ למהד"י מיוחס באדמת קודש ח"ד ועיין ג"כ למרן באבקת רוכל שלו סי' מ"ז ומ"ח דטעמא טעים על דרכם לקנות מן השר או מא' מממוני השר ולא לקנותה מהאנשי' אדוני הבתים וכו' ע"ש:

ב **עיר** אחת שגגותיה חומתה מצד א' אין לה דין עיר מוקפת להתיר הטלטול בה ע"י שכירו' העיר והביא דברי הרב גו"ר כלל ג' סי' כ"ג שמתיר ושנחלק עליו מהר"י זיין והוא השיב עליו ועמד מהר"י זיין בפרח שושן שלו וסתר ראיו הרב גו"ר בספרו כלל ג' סי' א' ע"ש ודעת הרב המחבר כמהר"י זיין שאינו מותר אפי' ע"י ערוב הטלטול בה אמנם אם הים מקיף מאיזה צדדים יש לה דין חומה ומותר לערב ועיין בפרשת העבור להרב מים רבים ובתשו' למהרי"ט ח"א סי' צ"ד דף קי"ד שהתיר ושכן מעשה בכל יום בעיר טבריא (בני יהודה סי' ל"ד סי' ק"ב):

ועיין להרב עדות ביהוסף למהר"י בן סאמון סי' ז' שעמד על דברי הגו"ר ומהר"י זיין ושנשמטו מהם דברים מהש"ס ופוסקי' ושאין מודה להרי"ז הנז' ושאדרבא מורים כהגו"ר וכתב ג"כ דבדרך אגב ראה בשאלת יעב"ץ סי' י' בדין עיר העומדת בראש ההר ותירץ קושייתו על מהריק"ו שורש ק"ל ותמה ג"כ על הרב בני יהודה הנז' שתפס במושלם כמהרי"ז דלא מהני לענין שבת כדין מגילה ובתי ערי חומה ושהוא הפך הש"ס דעירובין דף כ"ד ע"א וכן הוא בא"ח סי' שפ"ח ס"ב ושצ"ח סי' י"א וסי' ת"א:

לצאת בשבת בסנדל המסומר הנקרא בערב קבק"ב שאינו אותו הנז' בפ' במה אשה וכו' מ"מ יש לאסור לפי שהוא משאוי או משום דילמא משתלפי ואתי לאתויי ויש תקנה בדבר לעשותו באופן שלא ישמט מרגלו וכעין הסנדלים שבארץ אדום שגבם מכוס' בעור ואז הם מנעל ולא משתלפי ואינם משאוי (שם סי' מ"ג):

כתב הד"ט ועיין להרדב"ז ח"ג דפוס פירדא סי' י"א דפסק דמנעל של עץ שאינו מחופה עור הנקרא סואיקו"ס אסור לצאת בו בשבת אף למבוי שאינו מעורב כי העור שנותני' בראשן כמה פעמי' נשמט ושוב אינו יכול לנועלו וחששא קרובה הוא שיביאנו בידו:

ד **מותר** לצאת בטלית מצוייצת שאינה חייבת בציצית אלא מדרבנ' דמ"מ מחוייב בציצי' קרינן לה והוי מצוייצ' כהלכת' אפי' לצאת לרה"ר ועוד שהעמידו חכמי' דבריהם במקום תור' ועוד דאף למ"ד דלא מקרי מצוייצ' כהלכת' מ"מ הציציו' שבה טפלין הן גבי הבגד וע"ד דאמרי' בפ' כיצד תולין מתעטף אדם בכילה וכסכסי' ויוצא בה לר"ה ומ"ש מדרב הונא דאסר לצאת בטלי' שאינ' מצוייצ' כהלכת' ציצי' לגבי טלי' חשיב משא"כ כסכסי' לגבי כילה והיינו דקמן נמי כיון דלדידהו ציציו' הללו כגון של צמר לבגד משי אינו פוטר ה"ל ככסכסי' לגבי כילה דלא חשיב (שב יעקב סי' ה':

ה **התיר** להלכה ולא למעשה לעבור בשבת לדבר מצוה טל גשר הפורח' (שם סי' ט"ז):

אע"פ שאם יבאו להכשיר מבואו' לא סגי שתהי' הקור' נסמכ' ודחוקה מכותל לכותל לחזק שלא יפול וכדברי הרב המגיד בפי"ז מהל' שבת וכמבואר בהרא"ש בעירובין מ"מ אם משימין לחי מכאן ולחי מכאן ע"י סיד מחוי וחבל למעל' במקום קורה אין כאן חשש כיון דהסיד מכאן ומכאן הוא משום צור' פתח ובצור' הפתח הטעם הוא משום מחיצ' משא"כ הקור' דהיא משום היכר ולכן אמרו דקור' העומד' מאליה לא חזיא דלית בה היכרא אבל מחיצ' העומד' מאליה שמה מחיצ' כמבואר בא"ח סי' שס"ב ושס"ג (שבות יעקב ח"ב ס"ח ח'):

ז **ביר** דברי הפוסקי' ז"ל בדין מי ששכח אצלו כיס עם מעו' בע"ש עם חשיכה והוא בשוק דרשאי לרוץ אם מתיירא דיקחהו עכו"ם בשוק כדע' הרמג"א בסי' רע"ו ע"ש (שם סי' כ'):

ח **צדד** הרבה צדדין לפטור היהודי' היושבי' בלאזריט"ו מעירובי חצרו' ולא עלה בידו לפוטרם ודן את הדין שצריכי' לערב כשיש ישראלי' חלוקי' וצריך לשכור הרשו' מעכו"ם הקאפיטנ"ו שדר שם ומושל שם מטעם המלך ומיהו פטורים מלהניח מזוזה בבתים שדרים בהם (חיים שאל ח"ב סי' כ"ב):

ט **אע"פ** שכל מוקף מחיצות רה"י הוא אפילו גדול כמה וכמה פרסאו' וכמו כן יש לים דין מחיצה דאמרי' גוד אסיק ובמקו' מחיצו' עומד וכיון שכן כל כל ארץ אנגלטיר"א וכן כל איי הים שהים סובב אותם מכל צד הי' נר' שיהי' להם דין רה"י כשם שיהי' דינו כרה"י אם היו עושי' מחיצו' שיקיפו כל האי דדין א' להם מ"מ לא ראי זה כראי זה דהדבר פשוט דמחיצ' העשוי' בידי שמים היא ואתו רבים יושבי האיים ומבטלי מחיצ'. ואגב נתעורר על מה שלא ראה א' מהפוסקי' שהביא דברי הרשב"א בס' עבוד' הקדש שכתב דפלטיא אפי' דלתו' המדינה ננעלו' בלילה תור' רה"ר עלי' וכ"נ ג"כ דברי רבינו אפרי' שהביא בעל המאור דדוקא מבואו' מפולשי' שהם מיוחדו' לאנשי המבוי ההוא ואין יד כל אדם שוה בו והוא חדוש גדול ותמוה שאינו מביאו שום פוסק קדמון או אחרון (שו"ת הרב צבי סי' ל"ז):

י **מי** שהוציא בשבת מרה"י לרה"ר אין לו תקנה רק לרוץ לרה"י שהוציא משם ועיין להרמב"ם פי"ג דשבת דין ח' וכיון שכן מ"ש הרמג"א בסי' רס"ו ס"ק י' דאפי' בשבת עצמו שרי לא משכח' אלא חפץ והוציאו מזוי' לזוי' בשבת ושוב הוציאו ועי' בשבת ד' ו' ע"ב דאל"כ דברי הרמג"א תמוהים ונגד הדין שאם עשה בשבת עקירה מר"הי איך אמרו מוליכו פחות מד"א והלא תכף שעומד תוך ד"א הויא הנחה בר"הר ויש כאן הוצאה ממש אלא ודאי כדאמרן (דגול מרבבה סימן רס"ו):

יא **ההולך** בשבת לרה"ר וחבירו רואה שנפסק לו א' מציציות טליתו חייב להגיד לו כדי שיפשטנו מעליו ואינו נדחה מפני כבוד הבריות וה"ה בכלאים ודלא כהטור בי"ד סי' ש"ג והאחרונים:

ושם הביא הירושלמי דכלאים דאין מדקדקין במת וכלאים בבה"מ הביאו מור"ם בי"ד שם (שאגת אריה סי' נ"ח):

כתב הד"ט ועיין להרב שאלת יעב"ץ סי' קע"ח ח"ב:

ולהרב מחזיק ברכה בא"ח סי' שי"א ולהרב זקן אהרן סי' קל"ד דלצאת מביתו בטלית פסול לילך אפי' לכרמלית פשיטא דלכלהו תנאי ואמוראי אסור ועיין ג"כ לעיל סי' ה' אות מ"ד:

יב **עשה** מערכה מול מערכה מסברות הפוסקי' ז"ל בענין תחומין אי הויין מדאורייי' או מדרבנן אפי' חוץ לי"ב מילין דהר"זה ס"ל בדברי הרי"ף דחוץ לי"ב מילין הוי מדאורייי' והרמב"ן ס"ל דלהרי"ף אף חוץ מי"ב מילין הוא מדרבנן וכ"ד הרמב"ם בפ' כ"ז וכ' הרב המגיד שכן הוא הסכמת הגאונים:

והרא"ש והמרדכי כתבו דלש"ס דידן לעולם הוא דרבנן ולדעת זו הסכימו הרמב"ן והרשב"א ע"ש באורך שיישב ג"כ מה שיש להשיג על הרב אביו בריח שדה סי' י"ד (ב"ד של שלמה סי' ט"ו):

כתב הד"ט ועיין להרב טל אורות דף ק"א דנסתפק אם יש איסור תחומין בי"ט לר"ע חוץ לאלפים אמה ולרבנן חוץ לי"ב מילין לדעת הרמב"ם ודעימיה או דילמא כולהו מודו דבי"ט תחומין דרבנן ע"ש שהאריך ועיין ג"כ להרב זכרון יוסף סי' ז' דנכנס באורך ורוחב גם בענין תחומין ביה"כ ע"ש שפלפל על פרט תחומין בין בשבת ובין בי"ט וע"ל סי' כ"ה אות כ"ג:

יג **נסתפק** מתחלה והדר פשיט להיתירא בעיר שעירבו בה להתיר הטלטול בכל העיר ויש איזה בעלי בתים שהיו דרים חוץ לחומו' העיר דאין מטלטלין שם אלא בד"א דלא הוי רגל האסור' במקומו לאסור בדריסת רגלם ג"כ בתוך העיר אלא בין בני העיר בין הדרים חוץ לעיר מותרים הם לטלטל בכל העיר (זקן אהרן סי' יו"ד):

יד **בור** שבין ב' תחומין ובצד א' יש ב' שיש להם שותפות בבור לא אמרי' בזה יש ברירה דהוי תרי יש ברירה דאף בדרבנן לא אמרי' והכא אי הוה בעינן למימר דהרי הוא כרגלי הממלא היינו צריכים לומר תרי ברירה דהיינו חדא שהמים שייכים תוך תחום זה ועוד שהמים שייכים לזה ולא אמרינן ועי"ש ג"כ בשאר דיני בורות (מצודת יששכר סעיף י"ג):

טו **מעשה** שנשרף הפת של עירובי חצרות קודם הפסח ושכחו לערב ובאותו שבת חל ברית מילה באותו חצר ופסק הרב המ"צ הראב"ע ז"ל להביא התינוק במקום שהכינו למולו עי"ג והרב המחבר חתר חתירה להתיר להלכה דוקא אפי' ע"י ישראל משום שהוא דבר מצוה (יצחק ירנן דף ס"ה ע"ג):

טז **בעיר** מוקפת חומה שיש שם עירוב מותר לצאת בשבת בכסא הנקרא פאטשע"ז בל"א ובלע"ז ליטיק"א ופורטנ"טינא שטוענין אותו עכו"ם בין ידיהם אפי' למי שאין רבים צריכים לו ודלא כמג"א סי' ש"א ס"ק כ"ז וכן מבואר בהדיא ברש"ל ועיין ברב"ח סי'

תקכ"ב וכ"נ דעת הרי"ף והרמב"ם שלא הביאו דין זה דאם לא עירבו אפי' בלא טעם עובדין דחול אסור ואם עירבו אפי' רבים צריכים לו מותר ודברי מרן בסי' ש"א ותקכ"ב סתרי קצת הדדי (נודע ביהודה סי' י"א):

כתב הד"ט ועיין להרב יד דוד דף קפ"ג שכ' דאין בדבריו הכרע כלל ע"ש וגם פה פירינצי אין נוהגין לצאת אם לא משום צורך גדול וע"ל סי' כ"ב אות ל"ב:

יז **על** טלטול בשבת בעיר ראט"רדם על סמך החריץ שבסביבו' העיר הביא למעשה דברי הרמ"גד סי' שס"ג בתשו' לק"ק שטיי"נץ בהיות המים גלודים ואף הוא כמוהו הוכיח בפשיטות דיש לחוש לטלטל בעת שנקרש ע"ש שהאריך בדברי הרמ"א בענין שמא יעלה הים שרטון וה"נ יתכסה הנהר והרבה להשיב על דברי הרב הזקן מהר"ש אאיליון שכתב שאין לחוש לזה ע"ש שהאריכו פעם ושתים:

עיין להרב עצי אלמוגים דף קכ"ב ע"ב דכתב דבמחילה מכבודו שגג כמה שגגות בענין זה ע"ש (כנסת יחזקאל סי' ב' והנמשכים):

הד"ט ועיין ג"כ להרב שב יעקב סי' י"ז שכתב שכשהם נגדשים יש לחוש שמא יטלטל כשהמים מתייבשים דאז אסור מדינא:

יח **נתן** טעם ליישב המנהג שנתפשט בכמה ארצו' ליכנס בספינ' בע"ש ופעמים בשבת והספינה הולכת ביום השבת חוץ תחום וגם כשמגיעי' לנמל ביום השבת יורדים מהספינה ומהלכין בכל העיר אף ע"פ שבאו מחוץ לתחום (תשב"ץ ח"ד סי' י"א וי"ב טור ג'):

הד"ט וע"ל סי' י"ג אות ה' ועיין למהר"ם אלשקאר בתשו' סי' ק"ח דכתב דאם נהגו איסור כשהגיעו לנמל בשבת אין להקל כ"כ דלאו טועין הן אך אם אין שם מנהג איסור יכולין להקל ועיין להרב טוב עין סי' ח"י סעי' ס"ט מ"ש בשם האר"י כתיבת יד ועיין להרדב"ז ח"ג ד' פירדא סי' תקצ"ב שהאריך בענין זה קצת ועיין להרב עבודת הגרשוני סי' קכ"ג ולהרב חות יאיר סי' קי"ב ולהרב בנימין זאב סי' ר"כ ולהרב גור אריה הלוי על א"ח סי' של"ט ס"ק ג' וראיתי להרב פחד יצחק אות ס' (דעדיין לא נדפס) ערך ספינה קטנה או גדולה שכ' דהרב שמחה לוצאטו מ"ץ בויניציאה עשה פסק מלא וגדוש להוכיח דמותר בשבת לעבור בספינה מעבר לעבר והביא הפסק לפני הק"ק במעמד כל הרבנים גדולים שהיו שם בימים ההם ואחרי ההתבוננות נמנו וגמרו לאסור וצוו לבלתי יראה הפסק ההוא החוצה באמרם אליו שאם כחא דהיתרא עדיף וכח החכמה הוא מ"מ אין לעולם מדרך התבונה להתיר דברים הנראים האסורים בעיני המון העם ובענין ספינה המגעת לנמל אחר שחשיכה השיב הרב פחד יצחק הנז' בערך ספינה שהגיעה וכו' למי ששאלו

דבר אם מותר לירד במקום שהנמל בתוך העיר או מוקף מחיצות ואיך יורדים אם אין הספינה יכולה להתקרב ליבשה אפי' ע"י כבש והשיב לו דאם הנמל תוך העיר או תוך הקרפף מותר לירד כיון דנכנס בהיתר הו"ל כיוצא שלא לדעת כמ"ש הרמג"א סי' ת"ה ס"ק ה' ו' ז' ועוד פוק חזי מאי עמא דבר בעיר מנטובה עיר גדולה של חכמים שהנמל שלה נכנס בתוך העיר וכל יהודי המגיע שם בשבת יורד ומהלך כל העיר (וכן עשיתי מעשה בעצמי הצעי' המאסף זה לי ארבעי' שנה ויותר שנסעתי מפירארא למנטובא בחברת ת"ח א' ממנטובא והגענו שם בי"ש"ק בכ"א שעות בקירוב וירדנו מהספינה לעיר והלכנו לכתינו לשלום אין פוצה פה ומצפצף) ועוד יען דכל מי שמפרש בספינה כל שאינו לטייל בזמן הזה אפי' למשא ומתן דבר מצוה מיקרי כמ"ש בא"ח ס"ס רמ"ח וכבר כ' מרן בסי' ת"ו דמי שיצא ברשות יש לו אלפים אמה לכל רוח ואם הגיע לעיר הרי הוא כאנשי העיר א"כ ה"ה הכא דשרי ואם אין הספינ' יכול' להתקרב ליבשה אפי' ע"י כבש יכנס בספינה קטנה התלוי' בה וכמ"ש הרמג"א שם והתם מיירי ביצא לדעת דאין לו לזוז רק לפנות דיצא ברשות יכול לירד בקטנה אף שלא לפנות עכ"ל ז"ל בקיצור ע"ש:

עוד ראיתי להרב הנז' אות מ' ערך מחזיק בדרך בשם תשו' הרב עפר יעקב כ"י שכ' להרב יוסף פירמי מעיר אנקונא ע"ד הרוצה להפליג בספינה בשבת שהולכים מע"ש ומקדשים בספינה וחוזרים לבתיהם וביום השבת חוזרי' בספינ' ומפליגין אי מצי א' לברך על כלם וא' השואל וא' הנשאל דעתם שוים לטוב' דשרי ושרי דשלוחו של אדם כמותו אלא דהרב השואל כ' די"ח מההיא דאי' בהגהו' אשרי פ' מי שהוציאוהו והביאו מרן וז"ל וא"א לקנות שביתה בספינה בשום ענין אם לא שיכנס בה בעצמו קודם בה"ש ולאחר בה"ש יחזור לביתו ולכן מצריך שכל א' ילך מעצמו והרב עפר יעקב כ' אין זה ענין למנהגנו שמצריך להיות בה"ש דוקא וכבר פסק מרן בסי' רמ"ח סעיף ג' שכל זה תלוי במנהג וכ"כ הלבוש ג"כ שם ועוד מצא און מפ' מי שהוציאוהו מי שהי' וכו' ומכיר וכו' היו ב' א' מכיר וא' שאינו מכיר זה שאינו מכיר מוסר שביתתו למכיר ומכיר אומר וכו' א"כ שפיר מצי למימני שליח לקדש ועוד טעם אחר דודאי איסור תחומין להולך ברגליו אף שהוא דרבנן חמיר ממהלך בספינה באותן הימים שהמים גבוהים יותר מעשרה ויכול לממני שליח שעיקר קנין השביתה כדי שיחשב אותו מקום כד"א ע"כ תמצית דבריו ואני אומר לע"ד דהגם דהאפשר דלענין דינא יש לענות אחריו אמן יתומה ולא שלימה מ"מ לע"ד אין טעמיהם מכרען דאי מהטעם דשאינו מכיר מוסר למכיר אפשר דשאני התם דאינו מכיר נמי מחזיק בדרך ודוקא לבא מהדרך הקילו וכמ"ש מרן בסי' ת"ט בהסכמת הפוסקי' משא"כ הכא דמסתמא איירינן דהמשלח אינו הולך בספינה מע"ש ואינו בא בדרך רק

א' הולך ומקדש בעד כלם דאם הולך לשם מה לו לצוות לאחר לקדש בעדו הלא בלא קדוש נמי סגי ואם אינו הולך בעצמו הרי קידוש זולתו בשבילו כחוכא ואטלולא ולא שויא מידי דאין קידוש אלא במקום סעודה ומה יעלה לו הקידוש של חבירו להוציאו י"ח והוא אינו שם ושומע מפיו ואם מטעם השני דאין תחומין למעלה מעשרה קדיש זולתו להתיר הטלטול למאי מהניא כי להשוות מקו של עירובו כד"א אינו אלא בשביתת עצמו או הנחת העירוב על ידי שלוחו לא ע"י קדוש זולתו שלא בפניו סוף דבר אני אומר לע"ד דכיון דהקדוש אינו אלא לפרסומי מלתא וכמ"ש הרמ"גא בשם מרן ב רמ"ח ס"ק י"ב והר"ם טוואה בשם הר"ן בחוט המשולש טור ג' סי י"א (ודברי הלבוש שכ' דחשבינן עשיית הקדוש לשביתה לא זכיתי לע"ד להבינם) אם שלח ישלח לקדש אין הפרסום אלא לשליח אי לא מטעמא דחברך חברא אית ליה ובכל דהו סגי ובלבד שקנה שביתה בספינה ע"י עצמו או עירובו דאז יש צדדין וצדדי צדדי להקל לא מבעיא למרן בסי' רמ"ח הנז' אלא אפי' למור"ם ז"ל כאשר עיני כל תחזינ' מישרים וכ"ש לפי מה שהאריך הרב נתיב חיים הזכירו לטובה הר מחזיק ברכה שם אות ג' דע"י פת לא סגי לשביתה בספינה אע"ג דבקבלת שבת בעלמא סגי' ע"ה דאתיא מק"ו שלא יועיל בלא העמדת גופו בספינה לאוקומי שליח לקדש כנלע"ד ועיין ג"כ להרב בני יהודה ח"ב סי' ל"ה ולהרב ראשון לציון דף קי"ב סי' רס"ז וגם ראיתי בתשו' כ"י ח"א סי' כ"ה להרב עזריאל דייאנא שהשיב לשואלו דבר שא"א למחות ביד המתירין שיש להם על מה שיסמוכו והגם דרבינו יצחק אוסר שמא יעשה חבית של שייטין וע"ל אות כ"ה:

יט **שנה** ופירש צדדי ההיתר והאיסור שיש בפת שאפה העכו"ם בשבת אם מותר לישראל לאכלו ודין הבאתו לביתו של ישראל ע"י עכו"ם דרך רה"ר (שם ח"א סי' מ"ד וח"ד טור ג' סי' י"ג):

ב **עיר** אחת שהנהר מפסיק בין מקצת העיר למקצתה ועוברים מכאן לכאן ע"י גשר ונשבר והכינו אנשי העיר מעברת א' ע"י קשירת חבל א' מקצה לקצה והתקינו ספינה א' המוכנת להלוך במקום הגשר ע"י שהמלחים מושכים בידם החבל ועי"כ הספינה הולכת ועוברת התיר לישראל לעבור בספינה ע"י מלח עכו"ם ליכנס לבה"כ ולהתפלל בצבור שהם מעבר אחר ונשא ונתן המפליג בספינה דהביא מרן בסי' רמ"ח והרמ"א שם ודברי הרב"י גופיה בב"י סי' של"ט בשם האגור על ספינות של עיר ויניציאה לעבור משכונה לשכונה ע"ש כדברי מע' השואל והנשאל והצד השוה שבשניהן דכיון שהוא לדבר מצוה מותר לעבור (וע"ל אות י"ח) הר"ם זיסקינד סי' א'):

כא **ק"קי** שדרכם לעשות בכל ע"פ עירובי חצירות ושתופי מבואות לכל השנה מעיסת שמורי' של חברת תת"י שמוכרי' אותה לתועלת תת"י והמנהג שהפרנסי' שולחים למ"צ שלהם לעשות עירוב אחר ת' מנחת ע"פ בקהל קדושים רבה והוא מברך והק"קי עונים אחריו ויהי בשנה א' שהיה שבת ע"פ שלחו הפרנסי' לא' חכם שבעיר במנחת שבת לעשות עירוב ולא שם החכם אל לבו שאין מערבין בי"ט ושבת ועירב ושיתף כמנהג והורה גבר מע' המחבר שאע"פ שבדיעבד אם עירבו בי"ט ובבת עירובם עירוב היינו דוקא לאותו שבת ולא להבא כיון דבידם לתקן ולחוש ג"כ לכבוד מארי דאתרא יע"ץ לפי דרכו הטוב לחכם האחר ששגג לפרוס לרעב ולהאכיל לעניים המצת עירובו וממילא תחול מחדש חובת העירוב ויערב הרב מ"צ בפרסום כמנהגם ועשה סמוכות לסברתו מההיא דרש"ל פ"ב דביצה סי' א' הביאו הרשכנ"הג טא"ח סי' תקכ"ז ף ק"ה ע"ד סי' י"א ע"ש:

פחד יצחק אות ש' (הלא נדפס) ערך שיתופי מבואות בשבת:

כתב הד"ט ועיין במעשה כזה להרב בארות המים סי' י"ב דגם הוא פסק דא"צ לחזור לערב:

כב **נשאלו** חכמי עירו הלכה למעשה הובאו דברי השואל בגמגום קצת ופירשם היטב הרב אס"י מקסאלי מונפיראטו שכן הוא על דברת שני בתים סמוכים זל"ז של ב' ישראלים שלכל א' וא' יש פתח פתוח לרה"ר בפני עצמו וכל א' וא' נכנס דרך פתח ביתו אלא שיש בכותל המפסיק בין בית לבית פתח א' שממנו כל א' נכנס לבית חבירו כמו רעים אהובים ואין שום שתוף ביניהם ונשאלו אם צריך לערב יחד לטלטל מבית זה לבית זה ופסק רב אס"י הנז' דפשיטא שצריך לערב ואוסרים זה על זה ושא"צ לזה ראיה וק"ו הוא ממ"ש בא"ח סי' ש"ע וכ"פ ג"כ הרב שלמה דילויקיו ושם שם הובאו דברי הר"ן הלוי דלדעתו אם משתמשין זה עם זה כל ימות השבוע הרי הם כאיש אחד אך הודה בענותנותו שלא הבין השאלה וציורה גם הרב מונילסי מ"ץ בפירנצי הודה על העלמת הבנת השאלת ומ"מ השיב דמדברי השאלה בס' עבודת הקדש שער ג' סי' ט' יש להבין התשובה השייכא לשאלה והרב יצחק חיים כהן מהחזנים הבין דברי השאלה כרב אס"י ופסק דצריכין לערב מההיא דחמש חבורות פתוחות לטרקלין בנתיבות רבינו ירוחם דף פ"ט ושאח"כ אנה האלקים לידו ספר הרב דב"ש סי' קפ"ג להרמ"ז ושמח לבו שכיון דעתו לאיסורא ובא אחריו הרב שמואל דוד אוטילינגי והחזיק בדבריו מההיא דמור"ם סי' ש"ע סעי' כ"ו ודברי הרמג"א שם ודן ק"ו מעצמו בניד"ד והעיד דבקטנותו בהיות' בעיר אקו"י היו עושים מעשה לערב בית בבית הפחות זל"ז ופתח א' לכרמלית וכן הסכים לדבריהם

הרב אברהם שמשון לוי פוביני וגם הרב גבריאל פונטרימולי שנתקשה בעיניו מציאות השאלה מ"מ כתב שנוכל ללמוד דינו מדין חלון שבין שני בתים שהביא מרן בסי' שע"ב סעי' ח':

שם במהדורא בתרא שלו אות ג' ערך גדול הבית (שנא נדפס)

כתב הד"ט ועיין להרמ"ז גופיה בתשובותיו סי' מ"ז ולהרב תי"ט ומפרשיו ברפ"ז דעירובין וראיתי בתשו' כ"י למהר"י טראבוט סי' נ"ה בדין מי שיש לו בית עם ישראל אחר בשותפות שלא נחלק לחלוטין ובחלק שמשתמש בו שותף א' נשארה משותפו מטה א' שאינה מוטלטלת מותרין לטלטל בכולו בלי עירוב עיין בסמ"ג והריב"ה ומיניהו תיתי דכיון דעדיין לא נחלק לחלוטי' אכתי דין שותפין להם ומותרין לטלטל בלא עירוב ועיין לרדב"ז ח"ג ד"פ סי' תר"ז:

כג **עיר** המוקפת חומה מג' רוחותיה וברוח א' נהר יסובננה או שנהר מפסיק באמצע העיר ומתחברים ב' חלקי העיר ובסוף העיר מב' קצותיה סוגרים המעבר בלילה ע"י שלשלאות של ברזל מותר הטלטול בהם ע"י עירוב (זרע אמת סי' מ"ה)

כד **מי** שחלל שבת משום סכנת הדרך ועבר באיסור תחומין ורכיבת הסוס ילקה ויתודה ויפדה בממון המ' תעניות ולא יפחות ממטבע פאר"א אחת (היינו קרוב לקראציא א' של טוסקאנא) לכל יום:

נאמן שמואל סי' ח' (ועיין להרב ח"י בפ"א מימי התשובה שכ' דפדיון תענית יום א' הוא איסור א' כסף מזוקק שהוא משקל ד' שעורות לצדקה ובלבד שלא יהיה ת"צ דאז אין לו פדיון ע"ש והיינו ג"כ קרוב לפארא א'):

הד"ט גם הרח"י סי' רל"ו כ' דק"קי א' שחללו שבת לכבות דליקה משום פקוח נפש צריכין כפרה אמנם בני יהודה דף ס"ז ע"ד כ' דאינם צריכים כפרה והנשים שנהגו להתענות כשמדליקות הנר ליולדת היא הוללות וסכלות ע"ש:

כח **ביאר** כוונת הרב הטורים סי' ת"ח בדין הנחת עירוב שכ' די"א דאפי' כלתה מדתו באמצע העיר מהלך כלה ויש להקל הואיל ולן בה שנפלה מחלוקת בין המעיינים אם ר"ל לינת כל הלילה או אפי' שעה קטנה (וע"ל אות י"ח שמש צדקה סי' י"ח:

כו **קורת** מבוי להתיר הטלטול מביאה ג"כ הטומאה: (שם סי' כ"א):

כתב הר"ט ועיין להרב פחד יצחק אות ט' ערך טומאת אהל על השאלה זו שנשאלה למעשה בעיר פירארא שהאריכו רבני הדור בתשובותיהם:

כו **חולה** שהוכה ב"מ במגפה בשבת תוך העיר ופן ח"ו ידבק הדבר בשאר הבריאים רוצים להוליכו רחוק מהעיר כמהלך ב' שעות לפי הדין נראה פשוט לאסור להוליכו על

החמור ושכבר צווח ככרוכיא עלה דמלתא ולית דמשגח ושהוגד לו שגם באיזמיר דרכם להוליך את המוכה חוץ לעיר והוא ממש כריחוק מקום שבררו ואם יוגף ח"ו איש ביום ש"ק אין מוציאין אותו כלל והתם נמי איכא סכנתא ופקוח נפש (קול אליהו סי' י"ו):

כח **הרוצה** להרחיב תחום העיר יכול לעשות צריפין בכל ע' אמה ושירים ובלבד שיהיו עשוין לשמור שדות אבל אם אינן עשוים אלא להרחבת המקום לא הותרו (דגול מרבבה סי' שצ"ח):

כט **דרך** הרבים שיש ברחבו י"ו אמה אלא שבכל ארכו יש מצד הבתים קאלדירו"ס שגבהו יותר מג"ט ורחבו יותר מאמה מ"מ לא נפיק מכלל דרך רה"ר ואינם יכולים לערב ואין הקאלדירו"ס ממעט שיעור רוחב דרך רה"ר כי עיקר דריסת רגל הרבים הויא על הקאלדירו"ס בין בימות הגשמים בשביל הרפש וטיט בין בימות החמה שלא ליכשל בסוסי' ובפרדים וע"ש סברת הרב חיים יעקב דאנ"ון דס"ל דהמתירין לערב יש להם ע"מ שיסמוכו והרב המחבר סתר תשובתו וחיזק הוראתו הראשונה דאין לו היתר לערב ע"ש (שביתת י"ט סי' ה' ו' ז'):

ל

מי שהולך במדבר ומוכרח לחלל שבת ויש עמו גמל עם מתא"רה דהיינו כעין תיבה פרוצה מצד א' ומניחין על הגמל שתים א' מכאן וא' מכאן ויושבי' בתוכה הולכי דרכים לא ראה טעם להתיר לו ב' איסורין היינו איסור תחומין ואיסור תשמיש בבע"ח כיון שיכול לילך ברגליו ויעשה איסור א' בלבד אם אין בו סכנה לילך ברגליו ומ"מ מצא לו תקנה שקודם מעט לנסיעת השיירה ילך לישן בתוך מתאר"ה ויאמר למינם קא מכוינא והעכו"ם ישאוהו ויניחו המתאר"ה על הגמל כמנהג ואף דדוקא לצ"ד שרינן הערמ' מ"מ הכא ש"ד ממה שילך ברגליו (שם סי' תק"ס):

לא **גנות** זרועות וקרפיפות שבתוך עיר מוקפת חומה ומעורבת לא אמרי' דאתו זרעי' ומבטלי מחיצתא דכי מדלי מר היקף דגנה וקרפף אכתי קיימי מחיצתן בעיר אבראי ומשוו להו רה"י לכל מילי וכן מצא אח"כ להרב אביו שהסכים עם הרב החסיד דבר שמואל סי' רנ"ט להתיר:

(מר וקציעה סי' שנ"ח):

כתב הד"ט זה לי שלשים שנה ויותר שבא לידי על ענין זה פסק א' כתיבת יד חתום מיד ימינו של הרב חנניה קאזיס מקריה נאמנה הלזו פירינצי וראיתי שהאריך הרחיב להוכיח במישור כחא דהיתירא וגם אני כתבתי שירותים על זה להשיב על איזה השגות שנעשו שם מת"ח שלא הוזכר שמו שם וככתוב אצלי אלו ואלו דברי אלקי' חיים בשותא

דינוקא סי' כ"ה ומצאתי זכות לעם ה' אלה אשר אנכי בקרבו שמנהג פשוט הוא להוציא ולהכני' ולטלטל בגנות ופרדסי' שבעיר קטני' וגדולי' יותר מכמה סאין ובפרט גנה א' שקורין אותה של סימ"פליצי ואינם מריקים שקיהם קודם הכניסה אפי' הת"ח ויראי שמים וכעת נדפס ספר הרב טוב עין וראיתי שכתב בשם הרב דוד קורינאלדי דלא כהרב הדב"ש סי' רנ"ט והרב צבי סי' ע"ט ובנו הגדול יעב"ץ הנז' ע"ש ועיין ג"כ להרב שולחן שלמה סי' א'. ועיין בעדות ביהוסף סי' ע"ג בדין רחבה יותר מבית סאתים שאינה מוקפת לדירה ומקורה כולה בתקרה דפסק לחומרא דאתי הקירוי במכ"ש מהיקף שלא לדידה דלכ"ע אינו קירוי ונשא ונתן בדברי הרב לחם שמים דף ק"ך ע"א בההיא דלהר"ם פ"א מהל' בית הבחירה עוד הביא דברי הטור ומרן סי' שמ"ו ס"ג ומסיק דקירוי אינו מעלה ואינו מוריד להתיר ע"ש:

לב **נשא** ונתן באמונה בענין עבור העיר כעיר ופירש ג"כ מאי דהוה ק' ליה למרן בב"י סי' על הרי"ף ז"ל דדבריו סתרי הדדי ע"ש דנ"מ למעשה:

(אורים גדולים למוד צ"ז והנמשכים):

לג **אשה** שמצאה בשבת תפילין לדידן דקי"ל דשבת לאו זמן תפילין והו"ל מצוה שהזמן גרמא ופטורות לא תכניסם אפי' זוג זוג דלא הוו לה מלבוש אלא משאוי ויפה כיוון הרמג"א בסי' ש"א ס"ק נ"ד משא"כ האיש הוו ליה מלבוש ויכניסם זוג זוג והאיש ג"כ לא יכוין לשם מצוה דאיכא לדידן משום בל תוסיף וחייב ג"כ לסברת הזוהר א"כ פשיטא שאעפ"י שמותר לו להכניסם ובפרט בזמן הזה דקי"ל דליכא רשות הרבים מ"מ לא יכוין רק לשם תכשיט:

(יד אליהו סי' ט):

לד **המזמן** אורחי' בשבת אסור לו לצוות לעכו"ם להביא לו פת או שאר צרכי הסעודה דרך רשות הרבים וכפסק הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות שבת ואם יביאנו לו מחצר לחצר שאין עירוב ביניהם מותר לומר לעכו"ם שיביאם אם יהיה צריך לדבר צורך הרבה או מפני מצוה וכמ"ש הרמב"ם שם וא"כ בני"דד נמי אם יש בדבר צורך הרבה מותר להביא:

(אבקת רוכל סי' כ"ט):

כתב הד"ט לא זכיתי להבין דבריו ז"ל על בוריין דהא ממקום שבא משמע דהרמב"ם ז"ל לא בעי תרתי דהיינו שיהיה בדבר צורך הרבה ושיהיה ג"כ לדבר מצוה ואילו מדברי מרן משמע דתרתי בעינן דהא בנידון שנשאל עליו היה בשביל האורחים ואיכא מצוה דהכנסת אורחים ומ"מ כתב דמותר להביא אם יש בדבר צורך הרבה ותרתי למה לי אם לא דמיירי באורחים עשירים שאין חסר להם כלום רק מזמינם שלא לצורך מצוה כלל

אלא לשמחת מריעות וכיוצא ומש"ה בעי לפחות שהיה בדבר צורך הרבה להתיר אמירה לעכו"ם להביא וכסברת הרמ"בם ממש ודוק:

לה **דן** את הדין לאסור לצאת במטפחת שמקנחין האף פאצו"ליטו בלע"ז אם לא שיתפרנו בע"ש בכסות חשוב אך בתפירה לחגור לא מהני דהפ"צליעו חשוב יותר מהחגורה אא"כ קושרה בסוף החגורה ונעשית חגורה ארוכה וחוגר גם עם הפאצ"וליטו וזה יכול לעשות בשבת ג"כ בעניבה דמותרת בשבת אך ב' חגורות זע"ז בלי הפסק מלבוש אסור (עיין לרט"ז סי' ש"א ס"ק כ"ה) וכ"ש אם חוגר הפאצוליטו על החגור שאין דרך ב' חגורות בכך משבצות זהב סי' ש"א אות י"ד:

סימן טז דיני ער"ח ור"ח וברכת הלבנה

אות א **קק"י** א' שגזרו תענית על שלא יכלו לקדש החדש בחדש א' היי מטריח על הצבור יותר מדאי והכנעה קצת מיהא בעי ולא תענית:

(שבות יעקב ח"ב סי' יוד):

כתב הד"ט אם מותר לקדש הלבנה בשבתות וי"ט עיין להרב פחד יצחק אות ב' ערך ברכת החדש שהביא פסק הר"ר גרשון להוכיח דאין שום חשש איסור ע"ש וכן הדעת מכרעת ק ג"כ להרב קרית חנה סי' ו' שהרבה להשיב על כל דבר ודבר להו דמותר לקדש הלבנה בשבת וי"ט אף שאין המצוה עוברת דאי מטעמא דאין מערבין שמחה בשמחה כבר דחאו הרב ב"ח בתשו' ע"ש ואדרבא מהרב"י וד"מ משמע דאין לקדשו אלא בשעת שמחה וכן פי' הרב"י הא דמס' סופרים אין מברכין על הירח עד שתתבשם ע"ש ואי מטעמא דמהרי"ל דהוי כתחנה ואין אומרים תחנה בשבת וי"ט גם זה אינו וכמ"ש ג"כ הרב"ח שם סי' דאין בברכת ההלבנה לא תחנה ולא בקשה רק שבח וגדולת ה' ואי משום דהוי כמקבל השכינה חוץ לתחום דיש תחומין למעלה מעשרה ע"כ דוקא בשטח הארץ ולא מלמעלה למטה או ממטה למעלה דהא קי"ל עיר גדולה כאנטוכיא נחשבת כד"א ורה"י עולה עד לרקיע באופן שאין לנו שום טעם לאסור אפי' כשאין השעה עוברת וכ"ש אם השעה עוברת ע"ש והנה הרב ק"ח הנז' בתר דדחי בידיה ראיה אחרונה הנז' דהא דמספקא לן אם יש תחומין למעלה מעשר' וכו' אינו אלא בהולך לשטח הארץ ולא מלמעלה למטה או ממטה למעלה כתב וז"ל אך לפי"ז יש להקשות איך בעי הש"ס לפשוט דאין תחומין למעלה מעשרה מההיא דשב שמעתתא וכו' הא אפשר לירד ולעלות אפי' יש תחומין וכו' א"ו דא"א אפי' לירד ולעלות ועיין להרמג"א ס"ס רצ"ה ע"כ ולע"ד דברים הללו קשים הם לשמוע דלעולם אימא לך דלירד ולעלות

לא מספקא לן ומותר ושאני ההיא דשב שמעתתא והריני נזיר דאליהו גם בשטח הרקיע היה חוץ לתחום דאילו בארץ השפל שלנו יתרחק המקום ממקום אפי' אמה א' אין ספק דבשטח הרקיע יהיו כמה וכמה מילין וכיון שכן אם היה בתחלה ברקיע במקום המכוון לפומבדיתא ואח"כ לירד וכ"ש אם היה יורד לעיר סורא שהיה לו לילך בשטחיות הארץ יותר מתחום שבת באופן דבין הכי ובין הכי הי' צריך לילך בשטח הארץ יותר מתחום שבת וממילא משמע דאת"ל נמי דלירד ולעלות לא מספקא לן אפ"ה לילך בשטחיות יותר מתחום שבת איבעיא לן ושפיר הוה מצי הש"ס לפשוט ההיא דשב שמעתתא וכו' דאין תחומין למעלה מיוד ודוק באופן דאף דבש"ס אידחיא האי משום ספיקא דדילמא יוסף שידא אמרינהו אכתי מצינן מימר דלירד ולעלות שרי ושרי וכ"ש דמותר לקדש הלבנה דאינו אלא בכת העלייה והירידה ולא בפועל וק"ל:

ואמת יהגה חכי דלע"ד לא זכיתי להבין מעיקרא כוונת הרב בזה דמה ענין למלמעלה למטה ומלמטה למעלה אם יחשב כהולך בשטחיות הארץ או לא דאי איתא נמי דיש לחלק ביניהן אכתי לא הרוחנו כלום לענין ברכת הלבנה בשבת וי"ט דבשלמא אם היינו מברכין בשעה שהלבנה מכוונת למעלה לראשנו היה מקום לחלק בין מטה מעלה להולך במישור אמנם כשאינו הלבנה למעלה ראש בנקודה אחת הנקראת אצל חכמי התכונה בשם זינ"יד שמאותה הנקודה אם יורידו חוט המשקולת תרד המשקולת על ראשנו אין ספק לע"ד דהו"ל כדין תל המתלקט עשרה טפחים בפחות מחמש אמות שמבואר משפטו בא"ח סי' שצ"ט וכל עוד שיפחו' שיפועו תתרבה מדתו למטה ויהיה דינו ומדתו קרוב למדת ההולך בשטחיות האדמה פחות מעט או הרבה כפי השפוע שלו ודוק ועיין ג"כ להרב"ע ז"ל בתשובותיו סי' ע"ח וראיתי להרב עזריאל דאיינא בתשו' כ"י סי' ל"ג דטעמא טעים ע"ד הנגלה שלא ישאל אדם צרכיו בשבת ובנוסח ברכת הלבנה אנו אומרים כשם שאנו מרקדים לא יוכלו ליגע בנו ועוד לי טעם אחר ע"ד הנסתר דבשבת אנו מתייחדים עם הב"ה ביחוד אמיתי אם אנו שומרי' שבת כראוי וכו' וברכת הלבנה רומזת שישראל לפעמים פגומים ולפעמי' שלמים ויען כי אין עניות במקום עשירות אין להזכיר בשבת שאנו מתייחדי' עם קב"ה פרצותם של ישראל שאם יהיו שומרי' השבת כראוי לא תהי' עוד לישראל פרצה וקול נהי וצעק' רק ששון ושמחה.

ב **מי** שאירע לו אבילות ב"מ בשמיני לחודש ולא קדש הלבנה במ"ש עם הצבור יקדשנה אחרשג' ימים הראשונים דהוי י"ב שא (שם סי' יא) ואימתי מתחיל זמנה לקדשה עיין להרב אהל יעקב סי' ס"ז שקיצר במובן לברך אחר ג' ימים שלא להחמיץ המצוה ושהרב ס' האורה לא חשש לחימוץ המצוה לעשותה כהלכתה ושמ" מרן בשמו אינו לעיכובא

ולשון שולל דקאמר מרן דאין מברכין עד שיעברו עליה ז' הוא לשון נהוג בפוסקים אף על דבר הנפסק למצוה או למנהג והרב המחבר כתב דפשיטא הוא וש"ס ערוך הוא שכל הזוכה לברך קודם ז' זוכה להקביל פני שכינ' ע"ש ובעניין לשון שולל הנז' עיין לרשד"ם ח"מ סי' ש"מ ובפחד יצחק אות ל' ערך לאו הבא מכלל דבר אחר ובעין זוכר אות ל"ח ובענין חמוץ מצוה לעשותה כהלכתה עיין לקמן בסי' ל"ה אות י"ו.

ג **טוב** לטעום איזה דבר קודם קדוש הלבנה כשמקדישין אותה במוצאי תענית כגון במוצאי ט"ב או במי"כ שהמנהג לקדש (שם):

כתב הד"ט ועיין להרב ב"ד סי' קל"ב דכתב דמידי ספקא דדינא לא נפקא ושב ואל תעשה עדיף לקדשה בליל מוצאי ט"ב אם לא במקום שנתפשט המנהג לקדש ועיין להרב שלמי צבור דף רל"ב ע"ב שכתב דבמקומות א"י נוהגין לקדשה במוצאי ט"ב רק יזהר שלא לברך בלא מנעל ולטעום ג"כ מידי קודם שיקדש ועיין ג"כ להרב פרי האדמה דף ל' ע"א:

ד **אעפ"י** שיש לדון קצת ולומר דיפה כח ההלל מתפלת המוספין וממילא אין מתפלת המוספין שמותר לטעום קודם שיתפלל ראיה והוכחה לטעימה קודם ההלל מ"מ כיון שגם קודם תפלת שחרית אין איסור הטעימה ברור ולדעתו אינה אלא מדת חסידו' תיתי מינה לטעימה קודם ההלל דלא תהא חמורה מטעימה קודם תפלת שחרית:

(שאלת יעב"ץ סי' מ'):

ה **ר"ח** או י"ט שחל בשבת ושכח והתחיל בבה"מז בשל ר"ח או בשל י"ט שהוא יע"וי קודם אומרו רצה והחליצנו פוסק ואומר רצה והחליצנו דשבת תדיר ואח"כ יאמר יעו"י:

(שאגת ארי' סי' כ'):

ו **מקום** שנהגו לקרוא ההלל בצבור וש"צ יחד זולתי הודו וכו' שבחגים ומועדים הנהיגו להעמיד נערים קטנים אצל הש"צ לימינו ולשמאלו ולפעמים הם קטני קטנים וכשמגיע החזן לפסקא מה אשיב לה' מתחיל א' מהקטנים לשורר פסוק א' והשני אחריו פסוק ב' עד גמירא והקהל עונים אחריהם מה שהם אומרים לא שפיר עבדי ואף שכוונתם רצויה להנעים שיר ע"י קטנים שקולם ערב כדתנן בספ"ב דערכין דף י"ג ע"ב דצוערי הלוים היו נקראים מ"מ אין מעשיהם רצויים וראוי להם לבטלו פן יהיו ח"ו בתורת ארור דמשנה שלימה שנינו בסוכה דף ל"ח ע"א ותהי לו ח"ו מארה ואין בכיוצא בזה נאמר בשו"ת הרמ"א סי' כ"א בשם מהרי"ק והביאו המג"א בא"ח סי' תר"ל ס"ק כ"ב דאסור לבטל שום מנהג דמנהג כזה אין שום צד לאסור לבטלו לגמרי:

(זכרון יוסף סי' ה')

י **אעפ"י** שבזמן המעונן נראית כדמות לבנה ברקיע מ"מ אם אין לה אורה אין לברך עליה דעיקר הברכה על האורה היא ולא כשהיא חשוכה והמברך על אור חשוך משים האור לחשך ועובר על לא תשא וכו' וביטל מ"ע שחייבו חכמי' לברך וכן אמרו בירושלמי אין מברכין על הירח עד שיתבסם אורו היינו להורות על התחלת הזמן מהחדש שיברכו עליה וכל זמן שאין אור הלבנה מבהיק להיותה בתחלת החדש אין לברך וה"ה והוא הטעם כשהעננים מאפילי' אורה שאין לברך שהכל תלוי באור (זקן אהרן סי' כ"ח):

ח **נסתפק** הרב ז"ל במי שלא התפלל מנחה ביום א' של ר"ח שיתפלל תשלומין בליל ב' של ר"ח וכן אם לא התפלל ערבית בר"ח ולמחר התפלל תפלה לתשלומין אם טעה בשל תשלומין ולא הזכיר יע"ו אי דייניגן להי לפי שעתן וא"כ בחלוקה הראשונה לא יחזור דדייניגן לה כערבית שאינו חוזר ובחלוקה ב' יחזור דדייניגן להו כתפלת שחרית דחוזר אם טעה או דדייניגן להו כפי מה שהיא לתשלומין וא"כ יהיה הדין להפך דבמציאות הראשון יחזור ובשנית לא יחזור כדין ת' ערבית לתשלומין דמההיא דמהרי"ק סי' תכ"ב בשם הכלבו אין להכריע די"ל דשאני התם שהם זמנים מחולקים ר"ח וחול ומ"מ א"א לומר שבשניהם חוזר:

(תורת חסד סי' ר"ה):

כתב הד"ט ועיין בפני אהרן סי' ט' שהביא ספיקא דגברא רבא דהרכנה"ז בסי' תכ"ב בהגהת הטור דהיינו ספיקי דהרב תורת חסד הנז' ואחר שהאריך קצת בענין פשטינהו לתרווייהו דלעולם בתר חיובא אזלינן לבד היכא דאיכא עכוב בדבר בכגון שיש זילותא או טעמים אחרים ודלא ממ"ש הר"ם די בוטון דף קל"ג ע"א דבאשר הוא שם דייניגן ליה ודחה ראיותיו ע"ש שהביא איזה סברות ומסיק כדעת הרב רבו דבשניהם לא יחזור מכח ק"ו דבחלוקה ראשונה נאמר ומה אם טעה בתפלה הראשונה שהיא של לילה שהיא העיקרית אינו חוזר כ"ש השניה שהיא לתשלומין שלא יחזור ובחלוקה השניה שהתשלומין ביום נעביד ק"ו אחר ומה אם התפלל בלילה שהוא זמנה העיקרית אם טעה לא היה חוזר עכשיו שאינו מתפלל אלא לתשלומין יחזור באופן דבין בזה בין בזה לא יחזור ועיין להרב מטה אפרים דף מ"ה שהרבה להשיב במי שלא התפלל מנחת שבת והתפלל במ"ש ב' והבדיל בשניה ולא בראשונ' וגם הוא אמר שכוונתו היתה בראשונה לתשלומין והב' לערבית מ"מ די שיחזור ויתפלל תפלה שלישית אף שהיתה כוונתו להקדים התשלומין ולאחר של ערבית אפ"ה יצא בשל ערבית ובדין מי שלא הזכיר יע"ו במנחת ר"ח בע"ש שצריך שישלים בליל שבת עיין להרב זרע אמת סי' י"ב שכתב דאינו

יכול בליל שבת להתפלל שתים בתנאי שאם חייב לחזור תהיה לחובה ואם לאו בתורת נדבה כי אין מתפללין נדבה בשבת:

ט **מי** שיכול לברך על החדש ודוחה לברך בליל שלאחריו או ב' לילות כיון שהשהיה מועטת אינו כלום להמתין למ"ש אמנם אם יש להמתין הרבה לילות אשהויי מצוה לא משהינן אף שאין חששא שיעבור הזמן ודלא כהרב ת"ה סי' ל"ה הביאו הרמ"א בסי' תכ"ז דתלי עמא שאין להמתין עד מ"ש אם הוא אחר עשרה לחדש משום שמא יהיו ב' או ג' וד' עננים שלא תראה הלבנה ויעבור הזמן דלאו מלתא היא אלא דיש לחלק בין שהייה מועטת למרובה שאעפ"י שלא יעבור הזמן אין להשהות ע"ש:

(בית יעקב סי' קמ"ב וע"ל סי' ל"ד אות א' וסימן ל"ה אות י"ו):

י **ואם** הגיע זמן האחרון של קדוש הלבנה ולא קדשוה וכשהיו קורים את שמע וברכותיה נתפזרו העבים ונראתה הלבנה ויריאים שתתכסה מחדש אם ימתינו עד שישלימו ק"ש ותפלת ערבית אין להפסיק שאין הדבר ברור שתתכסה מיד בזמן מועט אך אם הזמן מצומצם ובעודם מתפללין יעבור השיעור של חצי כ"ט י"ב תשצ"ג כדאי הרמג"א לסמוך עליו בשעת הדחק ולהפסיק ואם אפשר לא יפסיק באמצע הפרק:

(נודע ביהודה סי' מ"א).

כ' הד"ט ואם יארע כזה בקריאת המגילה ע"ל סי' ל"ו אות כ"ז:

יא **בני** בה"כ שרצו לקדש צום ועצרה בער"ח לא יוכלו בני בה"כ אחר שכבר נהגו כן מימי קדם לעכב עליהם (זרע אמת סי' כ"ד):

הד"ט דכורני גם אני דבהיותי משרת בקדש בעיר פיסארו ספרו לי שבדור שלפנינו היו רוצים בני ק"קי איטליאנו לעשות זכר לשמחת בית השואבה במוצאי י"ט האחרון של חג כאשר היו עושים שם בני בה"כ ספרדי והיו באים לעכב ולמחות בבני בה"כ איטלקי באשר שדרכם לבוא גם הם בבה"כ שלהם כי היו נוהגים האיטליאני לעשות השמחה בליל אחר באופן שבני איטליאני היו הולכים בבה"כ ספרדי ובני בה"כ ספרדי לבה"כ איטלקי והיו מכבדים את התורה יותר ברוב עם ובאו לידי שאלה אם היה כח ורשות לבני בה"כ ספרדי למחות על ידם ויורו המורים שבעיר ומבחוץ להיות כל איש שורר בביתו ואין בני בהכ"נ א' יכולים למחות בזולתם ומ"מ לא חדשו דבר או חצי דבר והתמידו כמנהגם כל א' וא' כבראשונה ונלע"ד ברור דבנידון של ער"ח הגם דכל בה"כ אינו משועבד לחבירו וכל א' וא' עושה בשלו כרצונו מ"מ אם יתבטל מפני חדוש המנהג הרוב עה הדרת מלך מלכו של עולם ובפרט בקהלה קטנה שאין בה כדאי לזה ולזה ולפי שבתחלה בלכתם בני בה"כ אלו אצל אלו לפי שלא היו מתפללים בסליחות רק

בבה"כ אחד ומעתה ומעכשיו שרצונם לעשותם בב' מקומות לא בזה ולא בזה יתרבה כבוד שמים משום חילוק הנכנסים הלא טוב בעיני אלקים ואדם לפשר ביניהם לעשות כנופיא פעם בזה ופעם בזה ואין שום ביטול תמיד בבה"כ הראשון שהיו כבר מתפללים בער"ח בהוצאת ס"ת ותפילין ותענית ועכשיו לפרקים בלבד דסגי להתפלל שם בלי הוצאת ס"ת וסליחות וכאשר כבר עלה ביד הרב מהר"י פיאמיט"א בעיר מולדתי אנקונא הזכירו לטובה הרב שמש צדקה חתנו בי"ד שלו סימן ל"ו לפשר בין ב' כנסיות בענין תפלת תענית והוצאת ס"ת בער"ח ושובבים ע"ש וכאשר עושים גם עתה:

אמנם אם לא יתרצו לפשר ביניהם הדרן לקדמיתא דהדבר ברור דאין בה"כ א' יכול לעכב על חבירו כל שלא יצא מן החידוש דבר שאינו מתוקן עיין בהרד"ך בית י"ג ודברי ריבות סי' קצ"ב ורשד"ם ח"ב סי' צ"ז קי"ב ושכ"ה וקלעי' סי' נ"ה כ"ו סי' ס"ה צ"ג צ"ה ומהר"ם אלשיך סי' כ"ט וזולתם וכבר הארכתי קצת בשותא דינוקא סי' קל"ט על מה שנשאלתי בהפרש של ב' בתי כנסיות של עיר פאדובה בענין שמחת בית השואבה וע"ל סי' כ"ט אות י"ב וכ"ד ובחלק י"ד סי' כ"ה אות ט"ו:

יב **מי** שלא הזכיר יע"ו בשחרית של ר"ח ונזכר אחר שאמר ג' ברכו' הראשונו' של מוסף יסיים ת' שחרית שאין המחשבה פוגמת מברכה לברכה (וע"ל סי' כ"ב אות כ"ד) (שם סי' מ"ז):

יג **הראה** פנים של טעם דכשחל ר"ח בשבת יתחיל הקורא בספר ב' מפ' צו:

(קול אליהו סי' ג'):

יד **לא** מצא עזר לסברת הרב הלבושים בסוף ספרו במנהגי' סי' כ"ט דאם שכח יע"ו בת' ערבית היחיד חוזר שכבר קבלו עליהם ת' ערבית לחובה ולא הש"צ דת' הש"צ הוי כקדוש החודש שהוא ברבים ואין מקדשין החודש בלילה ולא ידע מבטן מי יצא לחלק בין יחיד לרבים והרב המגיה שם הראה פנים קצת לסעד לחילוק הלז דוקא משום יגדיל תורה ויאדיר אך לפי האמת לא מצאנו שום פוסק שיחלק כן וא' זה וא' זה לא יחזיר:

(שלמי צבור דף ר"כ ח"א):

ט"ו **הסכים** הרב המגיה לדעת הרב מאמר מרדכי דאם לא אמר יעו"י בערבית של ר"ח במקומו ונזכר אחר שאמר בא"י קודם אמרו המחזיר שכינתו לציון שיסיים הברכה ויזכור שם יעו"י קודם שיאמר מודים. אך במ"ש המ"מ הנז' דגם בשחרית ומנחה הדין כן לא הודה לו בזה כיון שיש לו תקנה לומר למדני חקיך ולחזור לרצה הכי עבדינן דדוקא במקום שאם טעה אין מחזירין אותו יש לו לסיים הברכה כיון שאמר בא"י ולהזכיר שם מה שיש לו להזכיר וכגון ערבית של ר"ח שאין מחזירין אותו אבל בדבר שאם טעה

מחזירין אותו כשחרית ומנחה אף אם התחיל לא ישלים אלא יאמר למדני חקיך ויחזור כהלכה והביא ראיה מהריטב"א בחידושיו פ"ק דתענית דף ג' ע"ש ומ"ש המ"מ הנז' בסי' קפ"ח ס"ק י"א דאם שכח ענין שמחזירין אותו יש לומר למדני חקיך ולמד כן מהריטב"א ושבסי' תרפ"ב לא משמע כן לא ידע מה סח דהתם מיירי בעל הנסים דאין מחזירין אותו ע"ש שם ע"ד):

טז **יצא** לישע סברת ליקוט הפרדס שהזכיר הרב ברכי יוסף דאם אמר בר"ח בברכת שמע קולינו איזה בקשה שהזכיר בה ר"ח ושכח ולא אמר יעו"י ברצה א"צ נחזור וחלק ע"ז הרב מאמר מרדכי הנז' ממה שהביא בברכות בענין הזכרת שבת בבהמ"ז וכו' דהוציא משם דכל שלא הזכיר מה שיש לו להזכיר במקומו דוקא לא יצא י"ח ע"ש והשיב הרב המגיה על דבריו דמה ראיה משם לברכת שומע תפלה שהיא ברכה כללית ודבר פשוט דבכי ה"ג שהזכיר בשומע תפלה דיצא ע"ש:

(שם דף רכ"א ע"ג):

יז **אם** בא בבהכ"נ בר"ח סמוך להלל והוא לא התפלל עדיין כתב בשם הרב ל"ח שיקרא ההלל עם הצבור ואח"כ יתפלל. ועוד לו שם בשם הרמג"א דאפשר דכשהוא אומר פסוקי דזמרה דמותר להפסיק כדי לקרא את ההלל וזה דוקא כשאין גומרים ההלל אבל כשגומרים אותו אין לאמרו תוך פסוקי דזמרה דכיון שאומר ברוך שאמר וישתבח איך יברך ב"פ ע"ש:

אך לדעת האר"י ז"ל אינה נוחה אמירת הדברים שלא כסדרן:

(שם דף רכ"ג ע"ב):

יח **הגם** דכתב מרן דנוהגים לחלוץ תפילין בר"ח כשרוצים להתפלל מוסף מ"מ לפי מנהג האר"י אין להסירן עד שיגמור קדיש של חזרת ס"ת להיכל:

(שם ע"ד):

כתב הד"ט ואנן בעניותין לא ידענא מאי בינייהו דבאתרין שיעורא דדין כשיעורא דדין:

יט **האריך** קצת הרב המגיה שם במה שנשאל אם ביום שאין בו אלא מוסף אחד טעה א' ואמר את מוספי לשון רבים או איפכא ביום שיש לו לומר מוספי אמר את מוסף לשון יחיד וצלל במים אדירים והעלה בידו החזקה שבכל מין טעות שטעה בין בשבת סתם בין בר"ח או י"ט או חה"מ שהיה לו לומר מוסף לשון יחיד ואמר מוספי ובין בשבת של חה"מ או ר"ח או י"ט שחל להיות בשבת ואמר את מוסף לשון יחיד בכל אלו אינו חוזר זולת בי"ט א' של ר"ה לבד שאם אמר את מוסף לשון יחיד צריך לחזור:

(שם דף רכ"ה ע"א):

כ **אין** מברכין זמן על ברכת הלבנה משום דמצי לברוכי בתוך ל' יום ואין אומרים זמן בפחות מל' יום ולפעמים מקצת החדשים כ"כ הרב פר"ח והרכנה"ג סי' תכ"ב:
(שם דף ר"ל ע"ד):
כתב הד"ט ואני שמעתי ולא אבין לענ"ד הקצרה מה מעלה ומוריד שיוכל לברך תוך ל' יום וכי הרואה את חבירו או פרי חדש לאחר ל' יום לא יברך אם היה יכול לראותו תוך ל' יום והלא סתם אמרו הרואה וכו' מברך וכו' בין אינו יכול ובין יכול הכל בכלל וה"נ היה נראה שיברך אם רואה בחידושה אחר ל' יום ואם לאו לא יברך זמן אי ניתי לפטרו מהאי טעמא דוקא וידעתי גם אני דאינהו ידעי מאי קאמרי ואנכי לא ידעתי דאפי' מאי דבפומאי לא ידענא:
כא **כתב** שם הרב המגי' דעל ברכ' הלבנה עצמה לא בעינן ל' אע"ג דכל ברכו' הראי' לא יברך בכל עת שרוא' אותה כבר עמד בזה הרב מחזיק ברכ' סי' רכ"ט שכ' גבי ברכ' הקשת דיש מי שאמר דאם נראי' הקשת ובירך ואח"כ תוך ל' יום נראי' פעם אחרת לא יחזור לברך וכ' הר"ב מ"ב הנז' דלאו מילת' היא דהא דצריך זמן ל' יום בין ברכו' היינו דבר העומד בעיניו וכדקאי קאי ואיהו ניהו דלא חזי לי' אבל אם הדבר שברך עליו אזדא לי' והא אחריתי היא מחוייב לברך וכו' וגם מברכ' הלבנ' שמעי' לה דלדע' הרמב"ם יכול לברך עד ליל י"ו והגע עצמך אם בירך בט"ו לחודש ודאי בחודש אחר יכול לברך בליל א' או אחר ז' ימי' והרי לא עברו ל' יום וכו' ע"ש (שם):
כתב הד"ט ואני אומר לע"ד דהגם דהדין דין אמת דלא בעינן ל' לברכ' הלבנ' מ"מ אם כוונ' הרב המגי' להביא ראיה מדברי הרב מח"ב הנז' שכ"כ בפשיטו' דכיון דלדעת הרמב"ם יכול לברך בט"ו לחודש ולחזור ולברך בחודש שלאחריו ביום א' למאן או בי"ז למאן א"כ אמאי מוביל ומייתי בידיה ענינו של קשת דאדרבה משם ראי' לסתור דאם הכל תלוי בראו' דבר חדש אף אם אינו עומד בעיניו ואיהו ניהו דלא חזי לא יברך תוך ל' א"כ עדיין איתא בשאלה אמאי נברך על הלבנ' תוך נ' והלא אין הירח יקר הולך ומתמעט וחוזר ומתחדש אלא למראה עינינו דוקא דלפי האמת לעולם הוא עומד בצביונו וקומתו ואין בו יתרון וחסרון מצד עצמו רק כפי מקומו של אדם ושעתו נראה הולך וגדל הלוך וחסור ופנים חדשו' באו לכאן ואיהו הוא דלא חזי במולדו אמנם באותו הרגע ממש יראה במילואו במקום אחר ולמה יברכו תוך ל' לראייתו. וגם הרב מחב"ר נר"ו לא הביא בידו החזקה ענין הלבנה רק להוציא ממנו התולדה אמיתי' לענין הקשת אך לא יור' הקשת להוכח' כלל על הירח דיש לחלק כאשר חילוק ידע הרב בעצמו ולומר דדילמא קשת שאני דדבר חדש ממש הוא בכל פעם ופעם שרואהו כי אין הקשת דבר כלל מצד עצמו

להגלו' ולהתכסו' רק ע"פ איכותן ומצבן של העבים ומצבו ומקומו של השמש הקשת מתאוה (ולעולם הכל בהשגחתו ית' ללמד את בני יהודה קשת זה מה טיבו והן זכרון לראשונים אתיא זכירה זכירה לאכשורי דרא) לא כן הירח דאיהו ניהו דלא חזי לי' וכנזכר באופן דאע"פ שאין לבי מהסס כלל בדינו דין אמת דמברכי ברכ' הלבנה אף תוך ל' יום אכתי דבר סתר הוא לי לע"ד וכהלכת' בלא טעמא מה טעם לא אשגתי' בה כשאר ברכו' הראי' שאין מברכין תוך ל' לראי' כל שהוא רוא' אותו דבר ממש ואיך שיהי' חלוקו של הרב מחב"ר דבר הוא הראוי אליו וכבר כ' הרמג"א בס"ס רכ"ד בשם הרדב"ז בשם הראב"ד אהא דכייל מרן כל ברכו' הראי' אם חזר וראה אותו דבר בתוך ל' אינו חוזר ומברך ע"כ דדוק' כשרא' אותו מלך אבל אם ראה מלך אחר צריך לברך ע"כ ומינה תיתי דבדין הקשת דלא שייך לומר דהקשת שרואה היום הוא הקשת בעצמו שראה אתמול או מתמול שלשום ואפי' מרגע לרגע אם ישתנו העבי' מצבם לא יראה הקשת ובחזרת העבי' והעננ' באופן שיחזור וירא' מ"מ אינו מה שראה מקודם ולכן לע"ד הדבר פשוט שיברך וכדברי הרכ"י נר"ו וק"ל):

כב **אין** לעמוד תחת הגג לברך את החדש רק בחצר או במקום מגולה אם לא שיש לו איזו מיחוש שלא יוכל לצאת או משום העכו"ם המלעיגים וכיוצא (שם דף רל"א ע"ב):

כתב הד"ט ועיין ג"כ להרב פחד יצחק אות ב' ערך ברכת החדש שכתב דטוב לברך תחת הגג מלברך תחת אויר השמים במקום מטונף ושכן מנהג פיראר ועיין להרב שכנה"ג הגה' הטור סי' תכ"ו אות ד':

כג **בן** א"י שהוא ח"ל ודעתו לחזור לארץ הצבי ששם נוהגין שלא לברך על ההלל ונעשה במקרה ש"צ ביום ר"ח ובירך על ההלל אין ברכתו לבטלה ומוציא הרבים י"ח שנהגו לברך:

כתב הד"ט וע"ל סי' כ"ב אות ג' ואותיו' אחרו' בענין בן א"י וח"ל (חיים שאל סי' צ"ט):

כד **עיר** אחת שנעשה לישראל נס והצלה ותיקנו שיתענו י' יחידי' מישראל ובלילה לומר כל הקק"י הלל גמור אחר ת' י"ח וכן ביום אחר חזר' העמידה לאו שפיר דמי לא מבעיא בלילה דלאו שעתי' היא בין אחר י"ח בין בזמן אחר אלא אפי' ביום אין לאמרו אחר י"ח במקום שאומרין אותו בי"ט ור"ח אפי' בלא ברכ' ולא ס"ל מה שתיקן הרב המקובל מהר"י פיאמיטא זצ"ל (הובא בספר אור בקר של מהרי"ף הנז' (שם ח"ב סי' י"א):

כח **ר"ח** שחל להיו' בשבת והתפלל מוסף של שבת ולא הזכיר ר"ח כלל וחתם ג"כ בשבת צריך לחזור ולהתפלל מוסף ותמה על הרט"ז בסי' קפ"ח ס"ק ה' ועל הרב גן המלך סי' ל"ח דס"ל שהמחלוק' שיש בהזכר' ר"ח בבהמ"ז בר"ח שחל להיו' בשבת יש ג"כ בנעילה

של יה"כ שחל בשבת דלא היא והסכימו עמו תרי רבנן שלוחי עה"ק חברון תוב"ב ע"ש (מים רבים סי' מ"א):

כו **עיר** שנהגו שהש"צ אומר ענינו בין גואל לרופא בתעני' משמרת החדש אין בו שום חשש ברכ' לבטל' (דבר משה ח"א סי' מ'):

כז **קהלת** אנשים שבאו לברך ברכ' הלבנה ולא נמצא בהם מי שיודע לברך רק סומא א' ועמד ובירך אם יצאו השומעי' כבר נחלקו גאוני עולם אם הסומא חייב לקדש הלבנ' דהרש"ל בתשו' ע"ז פסק דחייב לברך והריק"ש פליג עלי' והרב פר"ח סימן תכ"ו פסק כמהרש"ל וכ"פ ג"כ הרמג"א והוסיף מדילי' הרב המחבר דאפשר דמרן נמי ס"ל הכי ממ"ש בס"ס ס"ט דסומא מברך ברכ' יוצר המאורו' וכיון שכן פשיטא דבנ"ד חייב ומוציא אחרים ואפשר דאף למהריק"ש דאינו חייב מ"מ יוציא אחרים דומה למ"ש מרן בסי' רצ"ז דמי שאינו מריח דאין לו חוש הריח מ"מ מוציא בברכתו את אחרים וכן בנ"ד י"ל דאף שאין לו חוש הראו' יכול לברך להוציא מי שרואה ועיין מ"ש מרן בסי' רצ"ח וחילק בין ברכ' יוצר המאורו' ברכ' בורא מאורי האש וכ"כ בעטרת זקני' (ע"ל סי' י"ט אות ד') (שדה הארץ ח"ג סימן ט'):

סימן יז דיני ע"פ ותענית בכורות

אות א **מי** שנאנס ולא עלה בידו למכור לעכו"ם חמץ שלו בע"פ וסגר המרתף וזרק המפתח במקום הפקר צידד להתיר בדיעבד בהסכמ' רבנים אחרים וע"ש ג"כ בענין מי ששגג ומכר חמצו לעכו"ם קודם הפסח ולא קבל ממנו המעו' ע"ש ושראה אח"כ תשו' הרב עבוד' הגרשני שאסר ושאין משיבין את הארי וכו' (כנס' יחזקאל סי' י"ד)

ב **המשכיר** בית לחבירו בחזק' בדוק ונמצא שאינו בדוק כלל א"צ המשכיר ליתן דמי הבדיקה לסבר' הי"א שבש"ע סי' תי"ז אבל אם נמצא בדוק ויש לתלו' שעכבר נכנס וככר בפיו נראה דבכה"ג לא אמרינן ניחא לי' לאינש למעבד מצוה בממוניה כיון שאין כאן ודאי חמץ (כנלע"ד כוונת הרב המחבר ושנפל טעות בדבריו) והביא ראיה מתוס' דפסחים דף יו"ד בדין ככר בפי נחש א"צ חבר וכו' ע"ש וה"ה אם השוכר ביטל כבר ותו לא רמיא עליה מצות בדיקה מדאורייתא גם בזה לא אמרי' ניחא ליה לאיניש וכו' ובסברא זו יישב קושית הרב"י ז"ל שם על הטור דאין חילוק בין הראב"ד לדבריו (וע"ל סי' ב' אות ג') (בית יעקב סי' נ'):

ג **וטעמא** טעים למ"ש בספרו עמודי שמים ח"ב בדיני בדיקת חמץ דף ט"ז ע"ב דקודם שריפת החמץ מבטלין שהטעם שכתבו הפוסקים שמבטלין החמץ אחר שריפה אינו סותר הוראתו דמסתמא בביטול השני לא יבטל מה שעתיד לשרוף דתרתי למה לי:
(שאלת יעב"ץ ח"ב סי' ס"ח):

ד **ישראל** שהיה חמצו בבית ישראל אחר וכשמכר בעה"ב חמצו לעכו"ם לא נזכר למכור חמצו של חבירו ואשת חבירו שלא היה בעלה בעיר הלכה למכרו למלצר א' שדרכו לקנותו מהנפקד ההוא והשיב לה המלצר שכבר לקח מאותו ישראל גם את חמצה ואחר חצות היום בא בעלה בעיר ושאל לאשתו על המלצי"ן שלהם והגידה לו שכבר מכרו אותו ישראל והלך אצלו ויגד לו שלא נזכר למכרו וילך מיד האיש ומכר את שלו כנהוג בלי שאלת חכם ונודע הדבר בימי הפסח ופסק הרב דלא שייך למקנסיה שהוא לא נתכוין לאיסור כי לא ידע שאסור למכרו אחר חצות כי איש כפריי הוא ולא דמי לנידון של הרב שער אפרים שאחר הוראת חכם שאסר לו למכור אלא לשרוף הלך ומכר ושייך שפיר לקנסו (ועיין להרב חות יאיר סימן מ"ו) עוד לו שם בדין ודברים בין מפקיד לנפקד באם לא מכר בזמן ההיתר אם חייב לשלם:
(יד אליהו סי' י"ז והנמשכים):

ח **פלפל** בחכמה ומסיק שמעתתא במי שהיה לו חמץ בע"פ ומכרו או נתנו במתנה לעבדו או שפחתו עכו"ם או של אדון אחר אם הקנהו בע"מ לאכלו קודם הפסח אינו עובר בב"י וב"י אם אכלו קודם הפסח ואם לא אכלו קודם הפסח עובר עליו והביא בידו מ"ש הרב שער אפרים סי' ג' ודברי הרב חק יעקב סי' תמ"ה ס"ק י"ג:
(שמחת י"ט סי' א'):

העושה שליח קודם הפסח למכור חמצו לעכו"ם והלך ומכר לעכו"ם מפתח החדר שהתיבה שיש בה חמץ בתוכו ולא מסר לו מפתח התיבה התיר בפשיטות ותמה על הרב מ"ב שמשמע מדבריו שאמירת כל חמירא אינו ביטול גמור ושיעבור על ב"י וב"י כיון שידע שהיה אותו חמץ ברשותו דאין הדבר כן אמנם לאוסרו בהנאה ודאי דאסור לאחר הפסח וכסברת הטור סי' תמ"ח וששגג ג"כ בזה הרב שבות יעקב בתורת השלמים סי' ו' בהבנת הירושלמי וכל זה אינו שייך בניד"ד דמכרו לעכו"ם ומסר לו מפתח חדרו ואם לא מסר מפתח התיבה מה בכך הלא העכו"ם כבר קנה ומ"ש הרט"ז דכשלא מסר המפתח הוי הערמה ועובר על ב"י דברים תמוהים הם דמה לנו ולהערמתו כיון דמן הדין הקונה זכה ואם נודה ג"כ לסברתו ונקנסו משום הערמה אכתי בניד"ד דלא צוה המוכר שלא למסור לעכו"ם מפתח התיבה לא שייך למקנסיה דאטו אם ילך אחד בפסח אצל

עכו"ם א' בזרוע ויקח מידו מפתח החדר או תיבה של עכו"ם שחמצו של עכו"ם בתוכה נימא לאסור אח"כ חמצו של עכו"ם הא ודאי ליתא וכאן ג"כ דמן הדין המכיר' קיימת אין ספק שחמצו של עכו"ם הוא ומותר לאחר הפסח:

(נודע ביהודה סי' ח'):

כתב הד"ט ולענד"נ דהרט"ז נמי ס"ל הכי דאם מכר החמץ שהוא בתיבה סגורה בלי מסירת מפתח רק מסר לו מפתח החדר סגי וסגי שלא לעבור עליו בב"י וב"י וע"כ ל"ק הרט"ז שעבר עליו אא"כ לא מסר לישמעאל מפתח החדר או מסר לו ולא פירש מכירת החמץ כנלע"ד ברור וע"ש ועיין ג"כ להרב ב"ד סי' קנ"ו דהחליט בפשיטות דכיון שביטל אינו עובר עליו אלא מדרבנן ודלא כהרשכנה"ג ע"ש:

ועיין בשו"ת שלאחר מנחת יעקב סי' ע' על אודות יהודי א' שהיה בתפיסה בע"פ והיה לו בביתו יין שרף וצוה לאשתו למכרו לעכו"ם ומזלו' ולמסור לו המפתח ואשתו שלחה לאשה אחרת למכור ולא מכרה וכל ימי הפסח היה היהודי סובר שנעשית מצותו ואחר הפסח נודע לו שלא נמכר מעולם והאריך קצת להוכיח שאין שום צד לאסור בהנאה ולאבד ממונן של ישראל בחנם ושאף שהרב משאת בנימין בסי' נ"ח החמיר בנידון שלו ויפה דן לאיסור דמתאמר' משמי' דגברא רבה כוותיה מתשו' הרשב"א סי' ע' בשם רב האי גאון ודלא כמשמעות מדברי הר"ם ריקנאטי להתיר מ"מ בניד"ד כלם יודו להתיר ודאמירת כל חמירא מהני וכמ"ש הרב מ"ב הנז' גופי' בסי' נ"ט ואפ"ה משום חומרא דחמץ לא התיר למעשה אם לא יסכים אחר עמו ומצא להרב וואלף חמיו שהסכים עמו להתיר:

ז **מי** שמת בע"פ אחר חצות ולא מכר חמצו ולא ביטל קודם מותו אין היורשים חייבים לבערו שהחמץ משש ומעלה אינה ברשותו של אדם ודוק' לעבור עליו עשאו הכתוב כאילו ברשותו ולא להורישו ליורשיו לעבור גם הם בב"י וב"י וכיון שמת נשאר החמץ הפקר ואין נו בעלים אף אם עומד בחצר יורשים מטעמא דהיתירא ניחא להו וכו' וא"כ הרי היורשים כשאר כל אדם והחמץ הלז יש להתירו ליורשים לאחר הפסח כיון שעיקר האיסור משום קנס והקנס חל תכף אחר הפסח דתוך הפסח אסור מדאורייתא ולא מטעם קנס והכא שמת קודם הפסח יש לסמוך על רוב הפוסקי' דס"ל דלפני זמנו אסור מן התורה כר"י והיורשים לא ניחא להו למקני ולא שייך למקנסינהו לאחר הפסח דהא לא עברו אב"י וב"י ומותר חמץ זה אחר הפסח אפי' באכילה וכ"ש אם מת בפסח עצמו דכ"ע ס"ל דאסור מן התורה דאינהו לא ירתי ולא עברי אבל אם מת רגע אחד אחר הפסח כבר חל עליו הקנס ונשאר החמץ באיסורו לעולם:

(שם סי' ב'):

כתב חד"ט ועיין ג"כ להרב פרי מגדים בחלק אשל אברהם ס"ס תל"ה שכתב שמי שמת בע"פ בשש והניח חמץ ויורשי' ועבר עליו הפסח אם כוונו היורשי' לזכות בחמץ וחצרו קונה לו פשיטא דקעברי בב"י ואסור אחר הפסח ואם לא כוונו לזכות עיין ח"י דא"צ לבערו אם לא שמשתמשי' שם דילמא אתי למיכל ומיהו אם מת בשבע צ"ע בשו"ת פני יהושע בא"ח סי' י"ב וי"ד הביאה הרב המחבר בסי' תמ"ח אות ב' דמשמע דס"ל דכל שלא עבר בלאו אע"ג דעבר על עשה לא קנסוהו והוא תמוה דמשמע מכמה פוסקי' דאף דעבר בעשה קנסוהו ומיהו נזכר בשש יש תקנת הרב פ"י הנז' שכתב בשם הרב ריקנאטי להשליכו במקום הפקר ממש (וע"ל אות כ"ח) ואז מותר לאחר הפסח עי"ש ובסי' תמ"ח הנז':

ח **לאכול** מצה עשירה בע"פ העיקר הוא דעד חצות מותר בודאי לאכלו והמורה להתיר כל היום לא הפסיד אם הוא לצורך קצת אפי' אינו חולה וזקן ותמה על הרמ"א סי' תמ"ד סעי' א' שכתב ובמדינות אלו שאין אוכלין מצה עשירה וכו' יקיים סעודה ג' במיני פירות דמה ראיה מסי' תס"ב דמיירי לאכלם בפסח וכאן מיירי בע"פ גם לרש"י מותרי' ואלמלא שכבר הורה זקן היה מקום להתירה כל יום ע"פ ועכ"פ נראה דגם הרמ"א ס"ל דעד חצות ודאי מותר וכן מוכח ממ"ש הרמג"א סי' תמ"ג ס"ק ב' שכתב ואם לא יוכלו לאכול אח"כ יאכלו מצה עשירה ובסי' תמ"ד אסר הרמ"א לאכלו אף לצורך סעודה ג' אך לפי שזמנה אחר חצות החמיר הרמ"א במצה עשירה והמג"א לצדדין קאמר יאכלו מצה עשירה אם עושה קודם חצות או בבשר ודגים לאחר חצות:

(שם סי' כ"א):

כתב הד"ט ועיין להרב חק יעקב ר"ס תמ"ד דכבר הרגיש בציון הרמ"א דסי' תס"ב ותירץ בב' אופנים ע"ש דלתירוץ קמא י"ל דאפי' לאחר חצות מותר לאכלה אפי' להרמ"א ובשעה ה' מותר אפי' לתירוץ בתרא וע"ל אות ל"ג:

ט **חל** ע"פ בשבת שפסק מרן שיש לבדוק בליל ה' ולשרוף החמץ ביום י"ג כע"פ שחל להיו' בחול מ"מ לגבי איסור מלאכה אינו נוהג ביום י"ג מחצות ואילך אלא הרי הוא כשאר ע"ש דעלמא:

(נחפה בכסף סי' ז'):

כתב הד"ט גם הרב זרע אמת סי' ס"ד העלה להתיר ועיין ג"כ להרב ברכי יוסף ומחזיק ברכה סי' תס"ח ובחיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות ע"ד:

י **מי** שמכר לנכרי בע"פ אחר שש חתיכת פשתן ולא היה יכול להשוות דמי המקח עם העכו"ם עד שפסק לו העכו"ם ו' זהובים ומדת יין שרף ושכח שהיה ע"פ ומשך העכו"ם הפשתן לביתו ושוב נזכר היהודי שהיה ע"פ והורה לו הלכה למעשה דכיון דאנן סהדי דאילו היה נזכר שהיה ע"פ לא היה מוכרו בכך הוי מקח טעות וילך אצל העכו"ם ויאמר לו לא נזכרתי מאיסור חמץ ואני חוזר במקח או חזור לי הפשתן או תן לי דמי יין שרף ואם אין העכו"ם רוצה מגזל גזל ואין הישראל עובר עליו כלל דלאו ברשותיה דישראל קיימא:
(פנים מאירות ח"א סי' מ"ו):

יא **ככרות** חמץ שנתערבו בע"פ בככרות מצה חד בתרי בטיל:
(דבר משה ח"א סי' כ"ז):

כ' הד"ט ועיין להרב משבצות זהב ס' תמ"ז אות ה' שכתב בדין מצה חמוצה שנתערב בע"פ קודם חמש במצות כשרות לתת א' לעכו"ם או לישראל לאכול והותרו השאר דעדיין היתר הוא ועיין ת"ח כלל פ"ה די"א ולהרב ח"י אות מ"ב וכשו"ת צ"ץ י' פ':

יב **מה** שנהגו העולם לתת למשרת ישמעאל כלים מחומצים שא"א לנקרם היטב כגון בית שאור ונפה ונותנים אותו במתנה גמורה אעפ"י שהישמעאל בעצמו יודע שאינו עושה כן רק להנצל מאיסור חמץ ואין רצונו לזכו' בהם אלא מקבלם בשתיקה ואחר הפסח מחזירם לבעה"ב אין בזה איסור אף שיודע הישראל שלא יגע בהם הישמעאל ואף אם לא יתנם לישמעאל במתנה גמורה דהא קי"ל כרוב הפוסקים דמהני הביטול אפי' לחמץ ידוע ואף לדעת הגאון דס"ל דלא מהני כבר כתבו האחרונים דזהו דוקא אם הוא בבית או ברשות ישראל אבל אם אינו בידו ורשותו גם לדעת גאון אינו אסור משום ב"י וב"י וביטול מהני ודבריהם אמת וצדק ובמפקיד חמצו ביד ישמעאל והישמעאל מקבל עליו האחריות נתבאר שם בסי' כ"ח דבמחלוקת הדבר שנוי בין גדולי הפוסקים:
(קול אליהו סימן כ"ג):

יג **השיב** בשם בן ידיד לו קושיית הרמג"א ורט"ז סי' ת"ל שהקשו על מ"ש דשבת שלפני הפסח קורין אותו שכת הגדול למה לא יחסו הנס לעשירי בחודש אפי' בחול ותירץ דאשכחן כה"ג בשבת דף ס' בדין סנדל המסומר דפריך הש"ס אי הכי בחול נמי ליתסר ומשני מעשה כי הוה הרי דאף דבחול נמי שייך א"מ לא אסרו רק בשבת משום דמעשה בשבת הוה א"כ ה"ה הכא אע"ג דשייך ג"כ בחול מ"מ כיון דהמעשה בשבת הוה כמ"ש התוס' פ' אר"ע לכן ייחסו הנס לשבת:
(מקום שמואל סי' ס"ו אות ד'):

כתב הד"ט ולע"ד שאני הא מהא דאילו התם כי אמרי' בחול נמי ליתסר לא מפני זה היינו מוציאים מכלל האיסור ימי השבתות וניחא דמתרצינן מעשה כי הוה בשבת הוה ולכן אסרו בשבת בלבד משא"כ הכא דאם באנו ליחס הנס במנין ימי החודש אין השבת בכלל אם אינו בעשור ולעשו' ב' זכרונו' א' לשבת קודם הפסח וא' בעשור לחודש לא אמרו וכן גבי הצנעת הסכין בשעת בהמ"ז דכתב מרן בשם א"ח שלפי הטעם של רבינו שמחה אין לחלק בין שבת לחול ועיין שם להרמ"ג בס"ס ק"פ דכתב דאפשר דאף לפי הטעם ההוא יש מקום נחלק בין חול לשבת משום שהמעשה בחול לא גזרו רק ביום המעשה וכההיא דסנדל המסומר ודכוותיה ע"ש ובין בזה ובין בזה לא הוה סלקא דעתין לאפוקי מהכלל היום שנעשה מעשה משא"כ הכא וכנז' ומ"מ אפשר לתרץ קושייתם באופן אחר בשכבר שיערו הם שהיה ראוי לקרא שם חדש וזכר לנס בשב' שלפני הפסח לפי שבשבת קודם הפסח נעשה בו הנס. וכן אפשר לתלות הנס לעשור לחדש אף שחל בחול ולא עשו ב' זכרונות לדבר ובחרו בשבת שלפני הפסח למעלתו דשמא קדושתו של יום גרם להם הנס ולא חששו למספר ימי החדש אם הוא בחול. ובענין הנס עצמו שחקרו בו דמה נס הוא אחרי שהמצרים היו יראים ולכן לא אמרו להם כלום עיין להרב"ד סי' קמ"א ולהרב מר וקציעה סי' ת"ל ולהרב שמן המר בחי"ד סי' ט"ו וזולתם שרבו כמו רבו לתת טעם לזה:

יד **ראובן** וישמעאל שותפים שמכרו חמץ לשמעון ב' או ג' ימים קודם הפסח וקבלו השותפים המעות ולא משך שמעון החמץ מרשותם ועבר עליו הפסח ושמעון טוען שכיון שלא משך לא קנה ויחזירו לו מעותיו והשותפים טוענים דקנה כפי המנהג האריך בראיות והכריע לזכו' השותפים וששמעון קנה וצריך נקבל החמץ ולבערו ואף אם יתרצה הישמעאל למחול הקנין מ"מ אסור לשמעון להניחו ביד הישמעאל פן ימכרנו לישראל אחר. עוד לו שם תשובה מהר"י ן' ששון המסכים לחייב את שמעון בחלקו של ישמעאל כיון דבדיניהם המעות קונות ודלא כהרב משאת בנימין המזכה את שמעון אף בחלקו של ישמעאל ומה גם שכבר הרב שער אפרים בסי' ע"ט הרבה להשיב על תשובת הרב מב הנז' ע"ש באורך ובני יעקב סי' ב'):

טו **אשה** מבכרת שהפיל' תוך ג"ח והי' ניכר צורת הולד ואח"כ ילדה זכר חייב להתענות בע"פ כשם שהוא בכור לנחלה דבבכור לנחלה כתיב כי הוא ראשית אונו דהיינו מי שלבו דוה עניו לו משפט הבכורה דהיינו אם נולד חי וכן בבכור לע"פ דגמרינן מקרא דוימת כל בכור בארצם ראשים אונים באהלי חם בכור היינו פטר רחם ראשי' אונים מי שלבו דוה עליה' א"כ יש ג"כ להתענו' כשאר בכורי' וכ"פ הרמג"א ז"ל סי' ת"ע:

(שב יעקב סי' כ'):
כתב הד"ט ואם נולד אחר נפל בן ט' חי עיין להרב שבו' יעקב ח"ב סי' ס"ו שא"צ להתענו' כיון דאפי' בכור לנחל' לא הוי כדאי' בח"מ סי' רט"ז:
גם הרב דגול מרבבה סי' ת"ע פסק דאע"ג דלענין חליצה מצרכינן חליצה מ"מ גבי תענית בכורים יש להקל בבא אחר ולד שמת תוך ל' יום ע"ש:
ומי שילדה אשתו ב' זכרים ואינו יודע מי מהם יצא ראשון ושניהם ספק בכורים עיין להרב פרי מגדים במשבצו' זהב שלו סי' ת"ע דא"צ להתענו' דל"ד לבאו לשאול בב"א דאין כאן רק מנהגא ויש להקל:
טז **מי** שנולד לו בן בכור בליל ע"פ הביא דעת הרב הלבוש סי' תקס"ב סעיף ה' וכתב שאין דבריו מוכרחים ודעתו ז"ל שאם נולד אחר חצו' אינו חייב להתענו' למחר ונקי יהיה בשנה ראשונה כיון דבלא"ה אין להחמיר כ"כ בתענית זה וכמ"ש בחק יעקב שלו סי' תע"ו ס"ק ה' ו' ע"ש:
(שבות יעקב ח"א סי' י"ז):
ועיין להרב קרבן נתנאל בפ' ע"פ סי' י"ט שדחה דבריו ז"ל כי לא יהיה תעני' זו חמור מפדיון שאין לפדותו ודאדרבא חומרא דאתיא לידי קולא הוא להתענו' בניסן ועי"ט ללא צורך ועיין להרב חקרי לב ח"א סי' פ"ט דאף דדחה דברי הרב שבו' יעקב מ"מ תמה על ראיו' הרב ק"נ ועלה בדעתו לקיים דעת הרש"י הנז' ולבסוף העלה לדינא דמידי ספק לא יצא וכיון דס"ס אין תעני' זה רק מנהגא בעלמא שומעי' להקל כי לסוברי' שאינו חייב להתענו' קפנע באיסור תענית בניסן ועי"ט):
יז **מי** שהפקיד תיבה סגורה אצל חבירו והתנה עמו שלא יתחייב באחריותו ולא ידע הנפקד מה מבתוכה וכשהגיע חג הפסח נתיירא פן יהיה בתוכה חמץ ומכר אותה כתיקונה לישמעאל וע"י פשיעת הישמעאל נאבד כל מה שהיה בה פטור הנפקד לשלם אעפ"י שהיה מסופק לבד שמא היה בתוכה חמץ דכיון שהתנה שלא יתחייב באחריותה הרי הוא פטור אפי' מפשיעה ואף אם יהיה המפקיד נאמן לומר שלא היה בתוכה חמץ מ"מ כיון שהתנה בפירוש לא יתחייב באחריותה פטור הוא ואגב השיב על מה ששאלו ממנו בהא דקי"ל שאלה בבעלים פטור דהוי כהלכתא בלא טעמא דכבר הרגיש בזה הרב חו"י ס"ס רנ"ג ונראה שנעלם ממנו לשון התוס' בפ' השואל דף ע"א ד"ה ושאל לא' מהם דכתבו דזהו חידוש ונגד הסברא ואין לך בו אלא חידושו (שם סי' ע"ט):
יח **חתן** שנשא אשה בע"פ והוא בכור ועדיין לא פדה את עצמו ועלו בידו ב' מצות של נשואין ושל פדיון אינו חייב להתענו' מפני הבכורה דכבר כתבו האחרונים בשם מהר"ש

הלוי דיכול בכור לבטל תעניתו משום סעודת מצוה דהיינו סעוד' ברית מילה וכתב הרב פר"ח דאפי' התרה א"צ כ"ש בניד"ד דהוא עצמו בעל השמחה ואינו רשאי להחמיר על עצמו ומ"ש הרמ"א באה"ע סי' כ"ג דנוהגין להתענו' החתן יום א' כדי שימחלו עונותיו אין לסמוך על זה ולא נהגו העולם בכך (בית יהודה ח"ב סי' כ"ג):

הד"ט ועיין להרב בית דוד סי' רמ"ה דדחה ראית הר"ש הלוי ומפקפק שמא תעני' בכורו' חמיר מתעני' שאחר החג דידחה נמי סעוד' מילה וגם מהר"ש הלוי מסיק דהמחמיר תע"ב והרב פר"ת כתב דהמיקל אף בלא התרה לא הפסיד ע"ש:

יט **מי** שמתו מוטל לפניו בליל י"ג בניסן פטור ממצות הבדיקה (שם ח"א סי' ה'):

כ **הישן** בע"פ אחר חצות וחלם חלום להתענו' עליו עד חצי הלילה כהגהת הרמ"א סי' רפ"ח ודאי אין לחוש לזה כיון דתענית זה לא הוזכר בש"ס ולא בפוסקים המפורסמים וחומרא בעלמא הוא אינו בדין לאחר בשבילו עשית הסדר אחר חצות (שם סי' ע"ב):

הד"ט ועיין להרב יד אליהו סי' ל"ב שנשאל גם הוא בזה ושאלו ממנו ב' דברים כא' ולא השיב רק על א' מהם ופשוט הוא שידחה תעניתו כי אין אנו בקיאין בפתרון החלומות וקולא דוקא היקלו להתיר להתענו' בשבת וכיוצא אם יצטער ביותר אם נא יתענה וכ"פ ג"כ לפי ענינו הרב י"א הנז' (וע"ל סי' ל' אות ב'):

כא **אסטניס** המתענה בע"פ לאכול בלילה מצה לתיאבון אם חל ע"פ בשבת אסור לו להתענו' ואם הוא בכור יתענה ביום ה' כשאר הבכורו' (שדה הארץ ח"ג סי' כ"ד):

כב **חמץ** נוקשה בע"פ משש שעות ומענה עד הלילה מותר למ"ד דבפסח עצמו אינו אלא מדבריהם ולמ"ד דבפסח אסור מדאורייתא יהיה איסורו בע"פ אחר חצות מדברי סופרים ולכ"ע מיהא בשעה חמישית מותר באכילה (נודע ביהודה סי' כ"א):

כג **מי** שהיה לו חמץ בע"פ ונתחכם להוליכו בחדר חבירו בלי ידיעתו שידע שימכור חברו החדר ההוא לעכו"ם עם החמץ שבתוכו ואחר הפסח חזר עכו"ם ומכרו לישראל בעל החדר והחזיר לו מפתחו ונמצא חמצו בתוכו לא עשה ולא כלום ויש לחמצו דין חמץ שע"ע הפסח ואסור דאפי' בישראל אינו קונה לו חצרו שלא מדעתו כמ"ש מור"ם בח"מ סי' רס"ח ס"ג וכיון שעכו"ם לא ידע במציאות החמץ של חברו של מוכר לא קנה לו חצרו ואם יש לחמץ זה דין פקדון אצל העכו"ם הא ודאי אסור אף אם קבל העכו"ם אחריותו עניו כמ"ש מרן בא"ח סי' ת"מ וכ"ש הכא שנא קבל עליו אחריות כלל שהרי לא ידע העכו"ם בדבר כלל (מצודת ישכר סי' י"ד):

כתב הד"ט ואנכי לא ידעתי לע"ד מאי נ"מ שידע העכו"ם של מי הוא מה שבתוך החדר והלא המוכר מוכר לו כל שבחדרו יהיה מה שיהי' ודעת העכו"ם לקנו' הכל ודעת

המוליך החמץ בתוך חדרו להקנו' לעכו"ם מה שמשים שם ומה שייך בניד"ד ענין חצרו שאינו קונה שלא מדעתו כיון שהעכו"ם קונה מה שבחדר ע"י מסירת המפתח ואין החמץ הושם בחדר אחר שמסר לו המפתח ואם לא יקנה זה לא יקנה גם האחר שכמות זה כן זה קבלו בזמן אחד ומקום א' ובדעת המקנה כל א' החמץ שלו והעכו"ם ג"כ אדרבא דעתו לקנות כל מה שבחדר הן רב הן מעט בעד סך פ' וכ"ש דניחא ליה במרובה טפי ואם מדד ושקל מה שבחדר גם זה נכנס במשקל ובמנין. ומ"ש עוד דלמור"ם אפי' בישראל אינו קונה לו חצרו שלא מדעתו לא אירי אלא במציאו' אבל במכר או מתנה כניד"ד אדרבא ס"ל למור"ם גופיה בסי' ר' סעי' א' דדי שיהיה משומר לדעת המוכר או נותן ושכן נראה לו להורות ע"ש. ואיך שיהיה נלע"ד דאם כבר ביטל הישראל חמצו כנהוג אאת"ל דלא קנה העכו"ם מ"מ כיון שישראל המפקיד לא עבר עוד על ב"י וב"י תו לא הוי בכלל הקנס שקנסוהו חכמים דע"כ לא נימא דאעפ"י שביטל יעבור על ב"י וב"י דוקא כשהחמץ בביתו ורשותו של ישראל וכמ"ש לעיל בסעיף י"ב בשם הרב קול אליהו סי' כ"ג ומשם ג"כ ראיה דאע"ג דאין המקנה דעתו להקנות ולא הקונה לקנות אפ"ה אם כבר ביטל ואין החמץ ברשות המבטלו ד"ה אינו עובר עליו ואין לחמצו דין חמץ שעעה"פ וממילא לא שייך למקנסיה ע"ש:

כד **התיר** להסתפר ע"י עכו"ם בע"פ אחר חצות וכסברת הר"י מינצי וכן ליטול צפרנים אם שכח ליטלן קודם חצות יטלם אח"כ אפי' ע"י עצמו וכסברת הר"י מינצי הנז' והרב אליה זוטא ולוחות הברית וחק יעקב דפליגי אמהרי"ו ומהר"יל (בית דוד סי' רמ"ד):

כתב הד"ט ועיין ג"כ להרב ח"י הנז' גם בשבות יעקב שלו ח"א סי' י"ז ולהרב זרע אמת סי' ס"ג דמתירין אפי' ע"י עצמו ועיין להרב בני חיי ועיין להר"ב אבולאפי' בקונטריס שלו הביא הרב אשדת הפסג' בסוף ספרו דס"ל דע"י א"י מותר בלא פקפוק וכדעת הרש"ל והרב"ח ודלא כהרפ"ח שאוסר אף ע"י א"י:

(ועי' להרב חקרי לב ח"א סי' פ"ח דטרח הרבה לקיים מנהג עירו להסתפר בע"פ עד ט"ו שעות ושמקרוב נתבטל המנהג ועג"כ להרב דבר משה ח"א סי' מ"ה ולהרב אליה רבה סי' תקמ"א סק"ז שהכריח כדעת הרי"ף וריא"ז ונ"י דס"ל דכל מלאכה שהתירו שרי גם ע"י ישראל בשכר אף שאינו דבר האבד ע"ש ועגכ"ל סי' כ"ו אות א' ולהרב ח"ל הנז' סי' צ"ח דאיסור עשיית מלאכה בע"ש ועי"ט ממנחה ולמעלה דלדעת המפרשים ממנחה קטנה היינו מט' שעות ולא ט' וחצי):

כה **מסיק** ותני כסברת רש"י ותוס' ור"י והר"ן ודלא כהטור בשם אביו בס"ס תנ"ב בדין קדירה חמץ בת יומא שבשלו בה בע"פ תבשיל לפסח שדינו ליבטל בס' דלא משערינן

בכל הכני ס' כנגד מה שבתוך הכלי אפי' בחמץ כסברת הרא"ש דליתא דלא אמרי' הכי אלא בכלי של איסור או של בשר שנתבשל בו. חלב אבל בחמץ משערינן כפי מה שבשל בכלי ע"ש (שם סי' קצ"ט):

כו **הוכיח** במישור לאסור בע"פ לאכול מצה מבושלת שלא כמ"ש הרא"ש ר"פ ע"פ והיינו דוקא בע"פ שחל עליו שם איסור אך אם נתבשלה קודם י"ד לא חל עליו שם איסור ומותר ואף אם נתבשלה ביום י"ד עומד לנגדו מ"ש הרב חק יעקב בסי' תע"א אות יו"ד דהסכמת האחרונים להתיר (שם סי' רמ"ז ורמ"ח):

כתב הד"ט ועיין ג"כ להרב יוסף אומץ סי' ע"ט דדחה ראית הרב ב"ד וחילק ידע בין מה שנאסר מחמת עצמו למה שנאסר מחמת סבה אחרת ולא מחמת עצמו כניד"ד דהמצה אינה אסורה מצד עצמה רק לפי שהוא יום י"ד ומש"ה בסתם יינם לא פקע איסוריה אף שבשלו משא"כ במצה.

כז **עשה** סמוכות לסברת מור"ם סי' תל"ב דס"ל דאם התחיל לבדוק בלא ברכה יברך כל זמן שלא השלים בדיקתו ובדוקא אמרה למלתיה למידק מינה דאם סיים בדיקתו לא יברך ביום בשעת הביעור ולאפוקי מסברת השואל דהוה ס"ד דכיון שעוסק ביום במעשה המצוה דיברך דליתא (הר"ם זיסקינד סי' ח'):

כח **להפקיר** חמצו ולהניחו במקום שאין בני אדם עוברין שם כדי לחזור לזכותו אחר הפסח אע"פ דמירושלמי דשביעי' היה נראה בו סמך להתיר מ"מ משום חומרא דחמץ אין ראוי להקל שהרי אין מפקירים אותו לגמרי ואין מוציאים אותו מלבם (רדב"ז ח"ג ד' פירדא סי' תל"ו):

כתב הד"ט ועיין להרפ"ח א"ח סי' תס"ז וע"ל אות ז' ועיין להרב עולת שמואל סי' ע"ד בשם הרב ריקאנטי סי' קנ"ז דמותר להפקיר קודם שעה ו' לזכות בו אחר הפסח וההוא דר"י בהפקיר חמצו ר"ל דחייש שמא לא יפקיר כלל אך בודאי הפקיר שרי ע"כ וכ"כ משמו הרשכה"ג סי' תמ"ח ודלא כהפר"ח ז"ל ועיין ג"כ להרב עדות ביעקב סי' קי"ו:

כט **הביא** בידו רוממה תשובת הרב עפר יעקב כ"י על דבר ע"פ שחל בשבת שמותר לתת לישמעאל שיורי החמץ אחר סעודת שחרית שיוציאנו מביתו דמ"מ אין ספק דהמפה שאכלו עליה אסור ליתנם לישמעאל ושכל ימיו היה מצטער על כך דמי התיר לתת הכלים לכובס ישמעאל בשבת זו משאר שבתות ודיינו להתיר הוצאת החמץ וכ"כ הרא"ש כלל כ"ד סי' א' דהתיר מזונו' דוקא ולא חפצים אחרים שאין כאן דבר מצוה כלל דדי לנו לנער המפה ולקנח הקערות כמ"ש מרן סי' תמ"ד דאם אין במפה פירורים דבוקים אפי' ניעור א"צ ועיין בלבוש סעיף ד' באופן דדבר פשוט הוא לאסור הוצאת

המפה וכ"ש דנפיק מינה חורבא אחריתי שהכובסת מכבסת אותה תוך המועד ואף אם יתנה עם הישמעאל שלא לכבסם עד אחר המועד אין בדבריו ממש דע"כ לא אמרו בא"ח סי' רס"ד דאם התנה וכו' תנאו קיים רק בהתנה ונתן קודם ולא בשבת עצמו והוא פשוט פחד יצחק אות ע' (בלתי נדפס) ערך ע"פ בשבת:

ל **סיועי** מסייע מנהג עירו שנוהגים לעולם ללוש מצת מצוה קודם שש שעות של ע"פ ולפעמים לשים אותה בבוקר ואף דמרן כתב בסי' תנ"ח דנוהגים שלא ללוש בע"פ עד אחר שש שעות לא לעכובא הוא והיכא דנהגו נהגו והיכא דלא נהגו לא נהגו ועיין להרב פר"ח שם שכ"כ בפירוש (שם ערך מצת מצוה נוהגים):

לא **מי** ששרף חמצו בע"פ אחר זמן איסורו והיה לעפר וכסה דם חיה או עוף הכל לפי מה שהוא אדם דלאשכנזים דפסקו כסברת ר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה ואפרן מותר אפשר דאפי' לכתחלה שרי לכסות ומאן דאזיל אשיט' חכמים דהשבתתו בכל דבר ואפרו אסור היינו דוקא לכתחלה אך בדיעבד פשיטא דיצא י"ח (בעי חיי בי"ד שלו סי' כ"ו):

כתב הד"ט ואם שרף החמץ קודם זמן איסורו עיין למרן ב"י דפרושי קא מפרש סברת הריב"ה דאעפ"כ אין ליהנות ממנו דחיישינן שמא יהנה ממנו גם כשישרפנו אחר זמן איסורו ותמה עליו הרב חסאן ז"ל בחסדי דוד שלו דף ז"כ ע"ד בד"ה מותר ליהנו' איך אנו גוזרין גזירות מדעתנו ע"ש וכיון דאתא לידן לישנא דגברא רבא דאין אנו גוזרין גזירו' מדעתנו לא אוכל להתעלם איך האמת כן הוא דאחר סמוך להדפסת איזה קונטרסים מחבורי הקצר הלז שבכללם אתה מונה את אשר התרתי לע"ד בסי' א' אות ה' שתיית הקאפי בצוקארו במקומותינו שאין דרכינו לשתותו בלא"ה חזות קשה הוגד לי מא' המיוחד ידיד נפש חמיד ורגיג דיתיב בתווני דלבאי והוא בן עיר גדולה של סופרים ששרטט וכתב לי לשמי שאין חכמי עירו מודים לי בזה להתיר כי קולא גדולה היא בעיניהם דילמא ליתו להקל גם בשתית חלב דליכא למ"ד דשרי ואמת יהגה חכי דאם לא היה כבר דפוס ועומד את היתרו הייתי משמיטו מן הספר בלי גלוי דעת כלל את אשר בדעתי החלושה וקלה אמנם בשכבר נעשה מעשה הדפוס וכ' הוא שאינו יכול לימחו' וא"א למשנה ראשונה שתזוז ממקומה על כן אמרתי להשיב שואלי דבר או חצי דבר כי אני בעניי תמהתי מאד על תמיהתם דהא הני והני רבנן משמע דמודו דלדינא מיהא שרי והדין עמהם כיון דאתינן עלה מטעמא דרפואה קצת ודאי איכא ושאין הדעת מתישב בלא"ה וכמ"ש הרב פר"ח בא"ח סי' פ"ט ואע"פ דממקום שבאנו הלא הרפ"ח גופיה אסרו בצוקארו אין ספק דיפה דבר ובמקומו דבר אשר דרכם לשתותו בלי צוקארו רק לפעמים משימין בו צוקארו למתק השתיה יותר ולתענוג בעלמא ומש"ה דין הוא

להאסר לא כן אצלינו שאין דרכנו בכך ובפרט משום דבמקומינו בקושי גדול משתמשים במין המשובח של ליואנטי דבלי ספק משובח וערב יותר את שלהם בלא צוקארו משלנו בצוקארו ואיך שיהיה ההרגל נעשה טבע ובמקומו' הללו אין שותים אותו בלא"ה וכיון שכן נראה ודאי דהרפ"ח גופיה יהי' משלנו להתירו בלי חשש כיון שאינו דבר המשכר ולא מידי דזיין כלל וכלל רק ליתובי דעתא קא בעינן ואף שאינו חולה ממש לא בשביל כך יאסר:

גם הרב ח"י בספ"ד מפרקיו לח' אלול אחר שהזהיר שלא לאכול ולשתות קודם שיתפלל כ' במתק שפתיו וחין ערכו וז"ל כן באו אלי האנשים הנגשים אל ה' לשאול את פי על דבר הקהאוי שנהגו לשתות להשקיט האדים שבראש ורבים שותים אותה באשמורת הטובה היא אם רעה בעיני אדונינו שבשמים והיתה התשוב' אליה' כי מעולם לא ראינו נוהג בה איסור ואדרבה ראינו חכמים גדולים אשר מעולם אנשי שם תקיפי ארעא דישראל היו שותים אותה כשהיו קמים בעוד לילה עכ"ל הזך והטהור וחיי רבי סתם שמענו ואם לבבו לו כן יחשוב לחלק בין ישימו בו צוקארו לבלתי צוקארו לא היה סותם דבריו פום ממלל רברבן כמוהו והיה מקבל שכר על הדרישה. והכי מוכח נמי דלא חילק ידע ממ"ש הרב הנז' אח"כ דמבואר מתוך לשון הזוהר פ' ויקהל דאינו אסור אלא מה דיהיב חילא לדמא דהיינו מאכל ויין שהם מרבים דם ולא שאר מיני משקים וכו' ע"כ וסגנון זה עולה ג"כ להרמ"ז ז"ל שם בסי' הנז' ע"ש ופשיטא לע"ד דמי הקאוי לא מפני שימת בהם צוקארו להסיר מרירותו מיהב יהיב חילא לדמא וכיון שכן אינו נכלל באיסור לא תאכלו על הדם ולא משום גאוה דאותי השלכת אחרי גיוך:

יותר על כן כ' הרב ב"י בסי' רל"ט דמדברי ר"י אבוהב משמע דאפי' אוכל דבר שיש בו גאוה כל שאינו עושה כן משום גאוה אלא לרפואה שרי אע"פ שאינו חולה ע"ש גם הרב יד אהרן בס"ס הנז' בהגהו' הרב"י כ' ששמע שא' מהגדולי' התיר שתית הקאוי דדוקא מידי דמרבה דם אסור ע"כ ומשמע דבצוקארו, ג"כ שרי דאל"כ ק"ק דהא עדיין לחלוחי' הדיו קיימת שהעתיק דברי הרפ"ח דבלא צוקארו שרי ומה חידש לנו בשמועה ששמע ובא להגיד וידעתי שיש מקום לדחו' קצת אמנם כבר כתבנו דהכל לפי מקומו ושעתו ושגם הרפ"ח יהיה מהמתירים במקומנו וכנז' דכיון דלרגיל בכך אין דעתו מתיישבת עליו אם לא ישתהו ממילא אין מקום לאוסרו ואדרבא בכלל היתרו של הרפ"ח הוא. וש"לי ידענו ערכנו המך והפחות שבערכים ולא גבה לבנו ולא רמו עינינו לחלוק אפי' על תלמיד הקטן שבתלמידיו לא בזה ולא על כיוצא בזה:

וכיון שזכינו לזה ודיינו לאסור שתיית מי מתוקים בצוקארו ולא מי המרים הללו אלמד לשוני לומר איני יודע שיחתן של ת"ח אשר לא נשאת שמותם (יהי שמם לעולם) על שפתיך דסברי מרנן דאיכא למגזר כי היכי דלא ליתו להקל ג"כ לשתות החלב דלכ"ע אסור בלתי צורך רפואה כלל דמידי דמשכר הוא ודבר תמוה הוא זה חדא דא"כ כ"ש דמים לא נשתה אף בלי צוקארו דהוי טפי דומה לחלב ממה שהוא הקאפי דאפי' סומא דן בצבעים בין שחור ללבן ולמה התירום ועוד מי משלנו כחו יפה לגזור גזירות מדעתו ויפה דבר הרב גופי הלכות אות קכ"ב בשם הרא"ש דשבת דף קמ"ד דאפי' הגאונים אינם יכולים לגזור גזירות מדעתם:

גם הרב כהנא רבה ביד מלאכי שלו בכללי הדינים סוף כללי הגמ' כ' דאין לנו לגזור גזירות מדעתנו ומטי לה מהרב מ"מ פ"ה מהל' חש"מ דין ב' ומהרפ"ח ר"ס תנ"א וקס"א ומהר"אש דשבת הנז' דתמה איך הגאוני' יכלו לחדש גזירה אחר שחתם רב אשי התלמוד ועיין הריב"ש סי' קכ"ה ורמ"א עכ"ל ומה שיש לעמוד על הרא"ש ז"ל דלכאורה דבריו סתרי הדדי כבר עמד עליהם הרב מהרי"ע בעפרא דרבנן שלו במהדורא בתרא של הרב המחבר אות י"א ע"ש איברא דמההיא דהריב"ש סי' קכ"ה לא מכרעא לני"דד ואדרבא מסוף דברו אמת יש במשמע בהפך שכ"כ דאין לנו לגזור גזירות מעצמנו יותר ממה שגזרו חכמים ואפי' כשאינן בני תורה לפי שהכשר המקוה לא לכל מסור כי אם לזריזים ולחכמים עכ"ל וא"כ בני"דד דשתיית הקאפי לכל מסור יש במשמע דיכולים אנו לגזור ובפרט כשאינן בני תורה אמנם אנכי הרואה לע"ד דהריב"ש גופיה לא חש בהא אקמחיה דבסי' רמ"א כ' דאין להוסיף גזרות על דבריהם אע"ג דהתם מיירי בדבר המסור לב"ד להתיר הקטלנית ומ"מ אמר מר ני"ר דאין לגזור מדעתנו ע"ש וכן הרא"ש והרפ"ח לא חלקו בזה ואמרו דאין גוזרין וכו' וכנז' גם מטעמא דטעים הרפ"ח בר"ס תנ"א לדחות ראית הרב"ח איכא למילף שריותא בניד"ד שכ"כ הוא ז"ל דשאני התם דגזרינן לדילמא אתי למיכל מיניה דאיכא איסור תורה וכן גזרינן שמא יטה דהוי מבעיר אבל אי לא לית' רק לאיסורא דרבנן ליכא למיגזר אטו וכו' ע"ש והיינו דקמן דאי ליתא נמי למשתי חלב ס"ס לאו איסורא דאורייתא הוא אלא אסמכתא בעלמא דאסמכוה אקרא דלא תאכלו על הדם תדע דלא נכלל אפי' בלאו שבכללות שם בסנהד' דף ס"ג ע"א דפרט התם כל מילי דנכללו בלאו זה ולא הביאו ג"כ הא דאסור לאכול וכו' דבברכות דף יו"ד ע"ב דהיא מימרא דר"י ומייתי התם בסנ' בשם הר"י גופיה דמפיק לקרא לאזהרת בן סורר ומורה וה"ט כדאמרן דהא דברכות אסמכתא בעלמא היא ואין איסורו רק דרבנן:

גם הריב"ה ז"ל בסי' פ"ט לא הזכיר כלל ההוא דלא תאכלו על הדם אלא קרא דאותי השלכת אחרי גיוך הגם דבהדי הדדי איתמרו התם בברכות וה"ט לפי דכיון דאינו לאו ממש אלא אסמכתא סגי ליה לאתויי אסמכתא חדא גם הרמב"ם בפ"ו מהלכו' תפלה לא כ' אלא אסור לו לאדם ואיסורא לחוד ולאו לחוד א"כ קרא אסמכתא בעלמא:

גם הרא"ש כתב בהדיא דמצא כתוב בשם הר"י דאם התחיל לאכול קודם שעלה ע"ה פוסק אע"ג דבתפלת מנחה אם התחילו אין מפסיקין שאני הכא דאסמכיה אקרא ואיכא לאו דלא תאכלו על הדם עכ"ל ופי' הרב מעדני מלך וז"ל דהכי קאמר דאסמכתא היא סמוכה ג"כ בלאו עכ"ל וכ"ש להרמב"ן דפליג אהרמב"ם וס"ל דתפלה עצמה מדרבנן (וע"ל בסי' ה' אות כ"ג מ"ש שם בשם הרב שאגת אריה) דמלתא דפשיטא היא דאיסור האכילה קודם התפלה אינה אלא מדרבנן וכיון שכן נקוט בידן כללא דהרפ"ח דכל כי היכי דלא ליתי לידי איסור דאורייתא אין לנו לגזור גזירות מדעתנו:

גם הרב בני יהודה ח"ב סי' ס"ט דף קנ"א ע"ב כ' אין לנו לגזור גזרות מדעתנו ולחוש חששות קרובות או רחוקות אם לא חששו להם רבותינו בעלי התלמוד ויותר ממ"ש לעיל בשם הרב חסאן עוד ראיתי לו ז"ל בדף נ"ו ע"ד על מ"ש הרט"ז בס"ק כ"א ששמע שקצת נוהגים להגעיל הרחת שמחזיקין משנה לשנה לפסח דאם הטעם משום דשמא לא נקרו היטב יצא שכרם בהפסדם. כי הרואה יטעה לחשוב דרחת של חמץ היא ושיש תקנה בהגעלה ויבא להגעיל רחת של חמץ וכ' עליו הרח"ד הנז' דאין לנו לגזור גזירות מדעתנו מאי דלא אידכר וכמ"ש התוס' בדוכתי טובא ומרגלא בפומייהו דרבנן עכ"ל:

ואת אחרונים הנה הוא אביר הרועים רועה. כצאן יוסף בספרו הנחמד יוסף אומץ סי' ט"ז (הזכרתיו לעיל סי' י"ד אות ב') בענין טלטול הארולוג"יו בשבת על מה שרצה הרב שבות יעקב ח"ג סי' כ"ו לאסור טלטולו משם גזירה וכו ואמר מר ני"ר דליתא דכבר כתב הרא"ש בסוף שבת שעתה אין לנו לגזור וכו' ע"ש וכיון שכן מה מקום לתמיהת חכמי ישראל אשר אמרת על אשר כתבתי ושלדעתם הרחבה יש לגזור ולאסור כי היכי דלא ליתו למשרי שתית החלב אטו כחנו יפה מהגאונים שהזכיר הרא"ש ז"ל לגזור גזרות מדעתנו ועוד לטעמייהו מים לחודייהו נמי לא נשתה דכ"ש דאתו למחלף בחלב וכנז' דראי זה כראי זה במראה ובטעם יותר מהקאפ"י דאיכא חזותא דמוכח דהללו מי שיחור והחלב כולו הפך לבן ומדהא ליתא הא נמי ליתא ואמת יהגה הכי דדיינו במה שאסרה תורה והלואי שנהי' צדיקי' כאשר מרגלא בפומי' דהרב המני"ח באיזה מקומות וכ"ש שאין לגזור על אחרים דהוי כעין מחקו סאה דפ' בתרא דשבת ולא לשבח כפי' בעלי התו' אלא כפירש"י דהוי לגנאי דלא זה ולא זה יתקיים ובשם אלקינו בטחנו שלא נכשלנו

בזה בדבר הלכה ומ"מ פשיטא לן כביעתא בכותחא דמאן דבעי למהוי חסידא ואף שאין דרכו לשתותו בזמן אחר בלתי צוקארו מ"מ לא ישתהו קודם תפלה אלא בלא צוקארו אין ספק אצלנו דיכול ורשאי להחמיר על עצמו אף שלא לשתותו כלל וכלל אם דעתו מתיישב בלאו הכי ומאת ה' ישא ברכה:

לב **הכריח** דמאן דאכיל מצה בע"פ איסורא בעלמא הוי כבא על ארוסתו בבית חמיו ולא שילקה כמוהו דהכי דייק לישניה דר"ל בירושלמי דע"פ דקאמר האוכל וכו' כבא על ארוסתו וכו' והבא על וכו' לוקה ואי איתא דגם לענין מלקות שוין הו"ל למימר האוכל מצה בע"פ לוקה כהבא על וכו' ודלא כהרב פר"ח דס"ל דלוקה דאר"ל קאי נמי להאוכל וכו' ע"ש ולענין הדמיון של זה כזה הביא מ"ש הרב קרבן העדה שפי' שקרוב יום מועד ולא המתין כמו התם שלא כבש יצרו ע"ש (מים שאל במים ראשונים סי' י"ב):

לג **אחר** שאסף איש טהור דעות חלוקות בדין סעודה ג' בע"פ שחל להיו' בשבת ותמה על הרדב"ז ח"ב סי' תפ"ט דכ' דהנכון לברך המוציא על מצה עשירה ולאכול ממנה כזית ולברך בהמ"ז על הכוס מסיק הרב ז"ל דמלתא כדנא קשיא מכל הצדדין ולכן הירא שמים יעשה כסברת הרשל"ה בשם הזוהר דרשב"י היה עוסק בתורה במקום סעודה ג' ולהרב ח"י ילמוד בזוהר יתרו בענין סוד הג' סעודו' (וע"ל סי' י"ג אות ב' ולעיל אות ח' סי' ל"ב אות י"ד) מהרח"א בקונ' אחרון של הרב אשדת הפסגה:

לד **חשש** לאיסור לטלטל בשבת ע"פ מצת מצוה דהוי מוקצה משום דאסור באכילה מדרבנן ושאר מצה יכול ליתן לעופו' או לעכו"ם משא"כ זו כבסי' תמ"ו במג"א סק"ג (פרי מגדים בחלק אשל אברהם ר"ס תמ"ד):

לח **אם** שכח למכור החמץ בע"ש ימכור בשבת ע"פ דאינו עושה רק להנצל מאיסור חמץ ואם אפשר במתנה טוב יותר הביאו בשם הרב א"ר ס"ק ה' ואם ירא העכו"ם להחזיק בחמץ וצריך לכתוב השטר על הדמים ועיין סי' ש"ו סי"א בכתב שלהם שם אות ח':

לו **מותר** להצית מדורת חמץ מעי"ט שתהא דולקת בי"ט והגם דבירושלמי דפ"ב דשבת הלכה א' מסיק דלמאן דיליף מנותר אסור כמ"ש הרשב"א ז"ל בתשובה ע"א אנן בתר תלמודא דידן אזלינן דמתיר כדאי' בשבת דף ס"ג ולא בשמן שרפה שמא יטה או בי"ט בע"ש וכ"כ הר"ם ז"ל בפי' המשנה הא שבת דעלמא שרי ע"ש:

(שם בחלק משבצות זהב סי' תמ"ו אות ג'):

סימן יח דיני חמין בפסח ושע"ע הפסח

אות א **מצה** נפוחה שתחתית המצה נוגעת בתנור וממהרת לאפות אע"פ שהיא נפוחה קצת מותר' ומה שאסר מהרי"ל מיירי שהמצה עצמה עלת' כלה מקרקעי' התנור ולא נגעה בקרקעית' רק סביבו' המצה ועל כן אסורה דכיון דמקום הכיפה שבמצה עלה בקרקעי' התנור אין כח בחום הקרקע לאפות תחתית המצה שהיא כעין כיפה טרם יחמץ ודחה סברת רבו הרב בית דוד דכ' על מ"ש מור"ם ס"ס תס"א בשם מהרי"ל ששמע מהר"י קובו דאולי התנורים של מהרי"ל היו מסיקים אותם מלמטה ולכן כשנפחה המצה הצד העליון שנפח אתי לידי חמוץ כיון שגג התנור אינו נשרף אין בו כח באותו חום לאפו' צד העליון קודם שיחמץ אך בתנורים שלנו שמסיקי' בפנים אין לחוש למצה נפוחה כמו שהאריך בספרו הנז' סי' רכ"ו:

והרב המחבר הוכיח מדברי מהרי"ל עצמו בד' י"ד ע"א שהתנורי' שלהם ג"כ הסיקם מבפנים, א"כ הדרא תמיהא לאתרה אמאי אין פוצה פה ומצפצף ברוב המצו' שלנו שהן נפוחו' ולפי מה שחילק בין נפוחה לנפוחה ניחא ואין מקום לפי' נפוחה שפי' מהר"ם מלובלין שר"ל שנחלקה עובי המצה וחלק העליון עלה למעלה ולא לפי' הרב"ח שכ' שלא נחלקה רק נפח גוף המצה באמצעו' כאשר הוא בלחם דאין דברי מהרי"ל במקומם סובלים פירושם אהל יוסף סי' ח' (ועיין להרב מקום שמואל סי' ס"ג דכ' דהנוהגים להתיר מצה נפוחה אין להם להחמיר ולהפסיד ממונם של ישראל ואפי' באמצעית' יש לחלק בין נפוח לנפוח ודלא כהרב חק יעקב ע"ש ובחינוך בית יהוד' סי' י"א (הד"ט:)

ב **יין** שעירב בו מים תוך ג' ימים לתסיסתו מהני להפוך המים ליין ולהתיר ללוש בהן לפסח אך אם נתנו מים אחר ג' ימים אע"ג דהמוחש לא יוכחש דעדיין תוסס הוא מ"מ אין בתסיסתו כח להפוך המים ליין ואסור ללוש בהן מצה והסכימו עמו בי דינא רבה דסאלוניקי וכבר נדפס בס' דבר משה חא"ח סי' כ' מה שהסכים אתו רבו שם (סם סי' כ'):

ג **חביות** של חרס שנתנו בה אבק של קמח סולת בשאר השנה ובשע' הבציר שמו בה יין אם הוא במקום שאין דרכם ללתות פשיטא שמותר לשתותו וללוש באותו יין ואף במקום שדרכם ללתות מ"מ שרי אם מנהג המקום כמ"ד דאינו חוזר ונעור דכבר ודאי נתבטל הקמח ביין ואם נוהגים כמ"ד דחוזר ונעור אסור לשתותו וללוש בו אך מותר לשהותם לאחר הפסח (שם סי'). י):

ד **פלפלים** רטובים שקלאום וייבשום בכלי חמץ קודם הפסח ובימי הפסח נתנו מהן תוך תבשיל אינו כלום דאין למדים דין חמץ בפסח מאיסורים אחרים כיון שבשעה שקנלאום היתירא קא בלעי וע"ש טעמים אחרים והרב אחי המחבר הוסיף מדילי' ראי' להתיר

ממרן בי"ד סי' ק"ג דיש מי שאומר שאם שמו פלפלים בקדירה של איסור שאינה בת יומא הכל אסור דחורפיה משויא לי' לשבח וכתב הרב פר"ח דלא שימה בצונן קאמר דצונן ודאי אינו מפליט כלל ואינו מבליע אלא ע"י בשול קאמר עוד הביא בשם האו"ה הארוך דכל דבר חריף יבש מותר בהדחה והרמ"א בסי' צ"א כ' דבמקום דהבשר צריך קליפה אם לא קלפוהו ובשלוהו כך מותר בדיעבד ע"כ וא"כ בנ"ד שהפלפלין קלו וייבשו בכלי חמץ אחר שה יבשין הי' דינן להדיחן וכיון שנתנן בתבשיל בלא הדחה התבשיל מותר ועיין להרב כרם שלמה חי"ד סימן ב' (מעיל שמואל סימן ד'):

ה **קמח** שלקחו מהעכו"ם בע"פ ואומרים שעכשיו כל העכו"ם שבסביבות העיר לותתין החטים כדי שיהא סלתן נקי אף על פי שאסור לפסח מותר לשהותו לאחר הפסח משום ס"ס ספק אם אלו לתותין וספק אם באו לידי חמוץ (שם סי' ה'):

ו **בירר** היטב כמה צריך שיהיה התנור מחזיק לשיקרא גדול שדברי הטור בי"ד סי' צ"ז באו סתומים (ונ"מ ג"כ לפסח בדין ריחא מלתא היא אם הוא תנור קטן ליש מחמירים שהביא מור"ם בא"ח סי' תמ"ז ולכן העתקתי אני הצעי' המאסף דבריו כאן אעפ"י שהרב המחבר לא כתבו בענין פסח) וע"ש שהאריך לברר מדתו יפה והוכיח דתנור מחזיק י"ב עשרונים שהוא ד' על ד' טפחים נקרא תנור גדול (שם סי' כ"ה):

ז **הוכיח** על פני מי שעלה על דעתו להתיר בששים מאכל העשוי משומן דבש ומים (בל"א גרמזליך) שנמצאת בו בפסח חטה דאין הדבר כן רק אוסר במשהו דבמי פירות ומים חמץ גמור הוא (נודע ביהודה סי' כ"ב וכ"ה):

ח **קמח** של פסח שרקדוהו בנפת חמץ של כל השנה לכתחלה או בהפסד מועט או שלא בשע' הדחק אסור לאפותו אפי' קודם הפסח לפסח רק ירקדנו וישמרנו לאחר הפסח כסבר' מרן ובשע' הדחק או הפסד מרובה יאפה אותו קודם הפסח אם יש בו ספק כיון דלסברת הלבוש גם מרן מודה בזה וישליך ממנו מעט קודם שילוש ויזהר שלא לעשו' ממנו תבשיל בתוך הפסח (פרח שושן כלל ד' סי' א'):

כתב הד"ט גם הרב גו"ר כלל ד' סי' יוד היקל בדבר דבודאי נתבטל בששים וכדעת הרב תה"ד סי' קי"ד ועיין ג"כ להרב דבר משה ח"א סימן ל' במעשה שהיה בעה"ק צפת תוב"ב שמצאו בריקוד הקמח פירורים קטנים יבישים הרבה ונסתפקו אם הם טיט מעפר לבן שבצפת או של עיסה ובדקום בתנור והעלה עשן וריחו נודף כריח פת שרוף באופן שנתברר להם שהיה חמץ נוקשה שאלו הפירורים הם מהתיבה שנלקח משם הקמח בעת הטחינ' ומדבקי' בה חמץ נוקשה בין לוח ללוח ובשעת הריקוד שמרקדים נופל ממנו תוך הקמח מותר ע"י הריקוד בשעת הדחת:

ט **מצה** שנתכפלה בתנור ולקחוה משם לשריפה והניחוה אצל האש שבפי התנור ושכחוה עד שהגיע האש אליה ושרפה עודן המצות בתנור וגם נתבשלה קדירה א' אצל האש הזה הוי זה וזה גורם ומותר (פני יהושע סי' י"א):

הד"ט ועיין להרב ושב הכהן סי' מ"א שחילק ידע בדין מצה שנאפית עם חמץ בתנור א' או עם מצה שנתכפלה דאם נגע כשהמצה עדיין לא נאפית כראוי אז כל המצה אסורה ואם נגע אחר שנאפית כראוי אינה אסורה רק כדי נטילת מקום ודלא ממה דמשמע ממרן בסי' תס"א דסתם ולא חילק ואיכא במשמע דאף אם נגע חמץ במצה קודם שנאפית כראוי אפ"ה סגי בנטילת מקום:

י **מי** ששכח למכור יין שרף שלו לישמעאל קודם הפסח ועעה"פ והוא הפסד מרובה די לקונסו להשליך לאבוד השליש או החצי וכן עשה מעשה בעירו אחר שהוכיח דאין איסורו של יין שרף אלא מדרבנן (שם סי' י"ג):

הד"ט ועיין להרב מקום שמואל סי' ט"ז שכתב דאם שכח למכור היין שרף קודם הפסח ובכלות הפסח החליפו עם יין שרף של ישמעאל מותר לו לשתותו:

ועיין להרב (אין בידי לומר דבר בשם אומרו כי המעתיק השמיט בשגגה שמו הגדול ויגעתי אח"כ ולא מצאתי מבטן מי יצאו הדברים ואם ייטב בעיני ה' שבהיותי בגמרה של תורה זו אבא לכלל ידיעה אזכרנו לטובה בהשמטות) שכתב בענין יין שרף מתבואה שנשתהה בפסח אם מותר או לא אחר שהעמיק הרחיב בדברי הפוסקים ז"ל ראשונים ואחרונים ובפרט על הרפ"ח והרב פני יהושע הנזכר וזולתם העלה לבסוף דאם יש עדים שביטל והניחו בשוגג או באונס יש להתירו בהנאה וכדעת בעל העיטור ואחרים עמו ומ"מ באשר רבני קשישאי החמירו בזה לא מלאו לבו לכתוב דעתו רק ע"ד פלפולא בעלמא. והרב השואל הניף שנית ידו החזקה להוכיח דלמעשה נמי אין מקום להחמיר והרב המחבר הוסיף וכתב לו דגם לו לבב כמוהו להתיר בפשיטו' ע"י ביטול ברוב אם יש עדים שביטל והוא שוגג ואנוס אבל אי ליכא עדים ובלא תערובו' הי' לבו נוקפו להתיר ומ"מ מבטל דעתו (מפני דעת רחבה של מ"ע השואל הרגיל בהוראה ומתיר ע"ש):

יא **כלים** שמצפין אותם בבדיל צריכין הגעלה לפסח אם נשתמשו בהם קודם הצפוי והביא שם תשוב' מהרימ"ט המצריך ג"כ הגעלה והאריך ג"כ על תשובת הרא"ם שאינו מחייבן בהגעלה ועיין בכנה"ג דאיהו נמי שקיל בההיא דהרא"ם ע"ש (מגיד מראשי' סי' א'):

הד"ט ועיין להרב ב"ד סי' ריי"ג דהחזיק בסבר' הרא"ם דא"צ הגעלה כלי מתכת של חמץ שהכשרם בכלי ראשון שצפו אותם בעופר' דאין לך הגעלה גדולה מזו וגם טבילי' ככלי

חדש א"צ וכמ"ש מרן בסי' תנ"א וכ"פ הרט"ז שם ס"ק י"ח גם הרב חק יעקב ס"ק מ"א פסק כן בפשיטות ושא"צ להטבילו רק ירא שמים יטבילם ובלא ברכה:

יב **הנותן** בהמתו לישמעאל לגדל וחולק עמו הולדות וידוע לו שיאכילנה חמץ אם נתחייב הישמעאל עצמו להאכילה אין ישראל נהנה מזה כלום ומותר דהישמעאל להנאת עצמו מתכוין ושם שם נושא ונותן באמונה על מ"ש מרן בא"ח סי' תמ"ו ותמ"ח ע"ש (פנים מאירות ח"א סי' י'):

יג **פלפל** באורך והשיג על הראשוני' ואחרוני' בדין אם שרו בשר בפסח ואחר שהוציאוהו מהמים מצאו במים גרעין שעורים ואחר שנשא ונתן בדבריהם כתב בקיצור הדינים המסתעפים ואלו הם. הא' בכל ספק איסור הנולד לנו לא סמכינן אחזקה להתיר אך בספק להחזיק ריעותא למפרע לא מחזקינן רק כשאפשר לומר חסר ואתי חסר ואתי או שיש ריעותא מגופיה כאשה עלולה לראו' דם וא"כ בחטה שנמצאת במים כניד"ד אין לומר שהיתה מקודם בבשר. הב' אם בדקו המים קודם שריית הבשר וכשהוציאוהו מן המים לאחר שעה מצאו חטה במים לכ"ע שרי. הג' וה"ה אם שפכו מימי השריה למקום אחר ומצאו שם חטה הבשר מותר לכ"ע הד' אם הביאו המים בדליי' מכוסי' ושפכו מהדלי למקום אחר ואח"כ מצאו חטה בדלי אסורים כל המים להאוסרים כשנמצאת חטה במי השריה אך להתוספו' דוקא לקדשים עשו סייג ולא לחולין בפרט באיסור משהו שהוא מדרבנן ויש כמה רבוואתא דס"ל דצונן אינו איסור. הה' בכל מיני איסורין דרבנן אף אם יש לו חזקת איסור ואף אם יש לו עיקר מה"ת אזלינן לקולא כדעת הרמב"ם ודלא כהרש"ך בי"ד סי' ק"י. הו' אם מצא סכין פגום א"צ לכסות מספק ודברי הרב"ח ברורים דהוי נבלה גמורה. הז' חש"ו ששחטו מותר לכסות ולא חיישינן שמא יבואו לאכול משחיטתן. (שם סי' ט"ו):

יד **לזרוק** קמח על העיסה כשמרדדין אותה לעשות מצה דקה מן הדקה ראוים הם מהר"י והנמשכים אחריו לאפרושי מאיסור חמור כזה ושומר נפשו ירחק מהכיעור ודומה לו והר"א כהנא ממודונא כתב דאין להתיר לכתחלה ומ"מ בדיעבד אין לאסור דכדאי הרב פר"ח לסמוך עליו וגם מלשון הרשד"ם שכתב שומר נפשו ירחק מהם נר' שלא החליט הדבר לאסור ולכן בדיעבד אין לחוש לאסור הכלים אבל מכאן ואילך אין להתיר (שמש צדקה סי' צ"ט):

כתב הד"ט ועיין להרב בני חיי דמחמיר לאסור לאכול אותה אפי' לבדה גם הרב ברכי יוסף כתב בשם הרב רבו דהורה הלכה למעשה לאסור אף לאכלה לבדה ע"ש בסי' תנ"ט ובחיים שאל שלו ח"א סי' ל"ב כתב דמ"מ להשהותה מיהא אין לחוש:

טו **הוכיח** בראיות דבתוך הפסח אפי' חמצו של עכו"ם אסור בהנאה (קול אליהו סי' כ"ד):
טז **תמה** יקרא אסברת הרדב"ז ח"ב סי' תפ"ז דס"ל דגבינה שהעמידוה בקיבה שהיתה מלוחה בכלי חמץ אסורה באכילה מטעמא דמליח כרותח והקיבה נאסרה ואוסר' דהא קי"ל אין מליחה לכלים להפליט וכספק מרן בי"ד סי' ק"ס בלי חולק וביקש ליישב דעתו בכמה אופנים ולא עלה בידו (שם סי' כ"ו):
כתב הד"ט ועיין להרב מר וקציעה סי' תמ"ב מ"ש על הרמג"א שהביא תשו' הרדב"ז הנז' ועיין ג"כ להרב מקום שמואל סי' נ"ב וס"א בדין אי אמרינן באיסור חמץ בפסח דין כבוש כמבושל לאסור הכלי כסברת הרב"ח הביאו הרט"ז בסי' תמ"ז להלכה דיש כמה וכמה צדדין של היתר אך משום חומרא של פסח לא התיר רק בתנאי שיסכים לדעתו מע' השואל ע"ש ולעד"נ דע"כ לא נתקררה דעתו של הרב בענין הכלי משום דאין מליחה לכלים להפליט הבלוע אמנם להבליע משמע לע"ד דלא מספקא ליה ושיש לאסור. ונראה דדין מליח כרותח ודין כבוש כמבושל שוין לאסור הכלי:
יז **איסור** חמץ ודכוותי' שלא הלכו בהן אחר נ"ט גם ביבש אוסרין כדינן בלח וכמ"ש הרשב"א וסתם לן מרן כוותיה בסי' תמ"ז (שם סי' כ"ז):
יח **שכר** שנתערב בדבש אף לדע' מ"ד דאינו חוזר וניעור מודה בזה דאסור משום שיש בו כזית בכדי א"פ ולמ"ד דחוזר וניעור אף בדבר שאינו אלא טעם בעלמא אסור ודלא ממ"ש הרמג"א סי' תמ"ז ס"ק ז' וה"ה בדגן שצמח (מקום שמואל סי' נ"ב נ"ו ונ"ז):
יט **חומץ** שהוציאו ממנו ע"י האש בכלי חמץ שבלאמביק"ו משימים ומחברים הכסוי ע"י בצק וגם שפופרת הקנה והנחושת מחברי' אותה בבצק והנשאר בכלי ערבוהו בחומץ אחר ונתבטל ברוב מ"מ אין להשתמש ממנו לכתחלה בפסח אף למ"ד דאינו חוזר ונעור מ"מ הכא שאני דכיון דמתערב זה בזה שיעור כבישה הלא כבוש כמבושל והוי כדין תרנגולת דנמצאת בה חטה דבטלה בס' שאם חממו התרנגולת בפסח נאסרה התרנגולת כמ"ש מרן ומור"ם בסי' תמ"ז ומה לי חממוהו ומה לי כבוש כיון שהוא כמבושל ואין לומר דאם כן בדין תרנגולת הנז' למה לא אסרוה אף אם לא חממוה ומשום כבוש כיון שנשתהית עם המרק שיעור כבישה די"ל דלהכי נקט אם חממוה לאסרה אף בליל א' דאי הוו תפסי טעמא דכבוש לא היה מקום לאסרה רק כשנשתהא בתוך הפסח כשיעור כבישה (פרי צדיק סי' י"ט):
כתב הד"ט מ"ש דכל ששהא החמץ עם כבושו בתוך הפסח שיעור כבישה הוי כחזר, ונתבשל צ"ל לע"ד דאינו בדוקא שכל הכ"ד שעות של כבישה תהיינה בתוך הפסח דנראה כיון דפועל הכבישה הוי בסוף מעת לעת ולא קודם ואז דוקא אמרינן דהרי הוא

כמבושל ולא קודם לכן א"כ אף אם כבשו בליל י"ד הרי הרגע האחרון שנעשה הכבישה הוי בתוך הפסח והוי כמבושל בפסח הגם שלא נשתהא מעל"ע בתוך הפסח ואפשר דהרב המחבר ג"כ מודה בזה:

כ **חטים** הנמצאים במגורה וחפירה בקרקע שמצאו בפיה כל החטים מחומצים והסירו' משם ואינו נראה באותם שנשתיירו שום חשש חמוץ מותרים וזהו דוקא אם יש לחוש אם באו לתוכו גשמים. אך אם לא נתעפשו רק מחמת זיעת הכותלים אין שם שום חשש חמוץ אף אם נתבקעו דאינו אלא סרחון וכן סברת הרשב"א והרשב"ץ זקנו של הרב המחבר עוד חידש לנו הרב ז"ל דין מחודש בזה דאפשר דבתרנגולת לא הוה שייך ביה דין דכבוש משום דלא אמרינן כבוש כמבושל רק בדברים חיים שנכבשו או אפי' בדברים מבושלים שנכבשו במשקים אחרים שלא נתבשלו בהם אמנם דבר מבושל שנשתהא בצונן במשקין עצמן שנתבשל עמהן לא אמרי' כבוש כמבושל והביא קצת ראי' על זה ע"ש (יכין ובועז ח"א סי' נ"ב ונ"ג):

כא **כרכשאות** שממלאין אותן ובכלל המולייאתא שום שנחתך בסכין של חמץ מנהג ישראל תורה היא להקל להשהותן בפסח אפי' תימא דהשום דבר חריף הוא וכ"ש דיש פוסקים דס"ל דלא מיקרי דבר חריף רק מה שמפורש בש"ס כנז' בטור ומרן בי"ד ר"ס צ"ו (שב יעקב סי' י"ט):

כב **אין** מקום לאסור הרקיקין הדקין בפסח כמנהג לעשותן בכמה מקומות ומי שאסרן אסר את המותר כן הסכים הרב המחבר עם הרב מרדכי בסאן ע"ש (שו"ת הרמ"ז סי' נ"ב ונ"ג):

הד"ט ועיין למהרשד"ם א"ח סי' כ"ו דכתב דשומר נפשו ירחק מהם ועיני ראו להרב פחד יצחק אות ס' ערך ספולייט"י (שעדיין לא נדפס) שהביא פסק כ"י מהרב עפר יעקב להרב נתנאל סגרי שהביא סברת מהר"ל והרמ"א סי' תס"א. והרב המנהיר סי' ק"ה הנותנים טעם לשבח איסור זה ושהוא חמור ממצה שנתכפלה ע"ש ושגם הגאון ר' יעקב סגרי ערער נגד המקילין וגם עין ראתה עינו עין כל מ"ש הרב יהודה ליב מפולוניא למברר מלתא ושאם לא ינקבום היטב קודם אפייתן שהם אסורי' לגמרי ועכ"פ היוצאים נפוחים מהתנור הם חמץ גמור והאמת עד שהרבה קלקולים ראה בעשיית הרקיקי' ופעמי' משהין אותם על השלחן שיעור כדי להחמיץ ולאו אדעתיה והמופת יוכיח שנפוחין באמצעיתן רובן ככלן והעיד על עצמו שהוכרח לאסור את אשר ראה על השלחן שהכסיפו פניהן עם סימני חמוץ וחמירא סכנתא דכרת ואיסורא ע"כ. וכן המנהג פה פירינצי שלא לעשותן רק מעיסה נילושה במי ביצים אך באנקונא בעיר מולדתי דכורני

דדרכן היה לעשותן גם בנילושה במים וכן היו עושים גם במקומות אחרים שנתיישבתי וקשה מאד לשנותן ממנהגן:

כג **אשכנזים** המחמירים בפסח בדין חוזר וניעור ודברים אחרים הבאים לדור מצרים ושאר גלילות ספרדים המקילי' באותן דברים אם יאמרו שנוהגים להחמיר משום שחששו לסברת הסוברים דחוזר וניעור אין ביד' להקל ואין להם התרה לעולם ואם יאמרו שמחמירים משום מנהג יודיעום שכיון שאין דעתם לחזור למקומן אינן צריכי' להחמיר ואפי' התרה א"צ ואם רוצים להתמיד במנהג' משום חומרא ופרישו' תע"ב ואין בזה חשש מחלוקת שהכל יודעי' שאשכנזי' מחמירי' בדין חוזר וניעור וע"ש שהאריך בחילוקי' אחרים בענין הולך ממקום למקום והרבה להשיב חבילות חבילות של תשובו' לקיים גזיר' מלך שכן צוהו הרב גו"ר בחי"ד כלל ג' סי' ה' ו' כי הוא אמר ויהי לעמוד על דבריו ע"ש (מטה יוסף ח"ב סי' א ב'):

הד"ט ואעיקרא דמילתא דדינא דחוזר וניעור או לא אם נאמר כן דוקא כשנודע לו קודם הפסח שנתבטל או דלמא אף אם לא נודע רק תוך הפסח עיין להרב בית יהודה ח"ב סי' ט"ו דס"ל דלא שנא ודאפי' נודע תוך הפסח שנתבטל קודם הפסח שייך לומר דאינו חוזר וניעור ודינן שוה ומצא לו עזר וסיוע מתשו' הריטץ סי' ס"ד ע"ש. ולא דמי להההיא דהרב פר"ח בי"ד ס"ס צ"ט דיש לחלק דגבי חמץ גוף התערובו' עומד בהווייתו הראשון ולא בא השינוי מגופו אלא מחמ' שינוי הזמני' וא"כ מה לי' נודע מה לי' לא נודע:

כד **ישראל** נשוי' ישמעאלי' שלא כדת ונוהג' מנהג ישמעאלי' בכל דבר וגם הולדו' חולקי' ביניהם חמץ שנמצא עמה אחר הפסח מותר אף שעע"פ ואע"ג שיש לומר שמה שקנת' אשה קנ' בעלה אע"ג דנשוי ישמעאלי' מ"מ המציא לו היתר מד' צ"ו ע"ב דמציעא דבעי רמי בר חמא אם בעל בנכסי אשתו מעל ואמר רבא בעל בנכסי אשתו היתיר' ניחא לי' למקני' איסורא לא ניחא לי' למקני והכי קי"ל בדורון של חמץ שהביא הישמעאל לישראל בפסח כמ"ש הרא"ש בפ' כ"ש והטור סי' תמ"ח. ואין להשיב ממ"ש הרב שער אפרים סי' ג' דאסור למכור החמץ בע"פ לשפחה הקנויה לישראל דמה שקנה עבד קנה רבו דשאני עבד ורבו מאשה לבעלה וכמ"ש גבי עירוב דאין מזכין ע"י עבדו אע"פ שמזכין ע"י אשתו כמבואר בא"ח סי' שס"ו ואף שיש חולקין אם מעל' לה מזונות מ"מ סמכינן דיעבד על המיקל בעירובין וה"ה הכא חמץ שעעה"פ מדרבנן ומקילינן כמ"ש בח"י שלו (שבות יעקב ח"א סי' כ'):

הד"ט ולעד"נ לחלק בחילוק מרווח יותר דשאני אפוקי מלתא מרשותי' ולזכותו לאחר דצריך כח גדול יותר לעשות מה שכבר הוא שלו שאינו שלו ומש"ה לא סגי למכור

חפצו שכבר הוא שלו לעבדו ושפחתו שידן כידו משא"כ גבי הכנסת דבר שאינו שלו לרשות שלו פשיטא דבכל דהו סגי שלא לזכות לעצמו מה שלזולתו וכיון דמן הסתם לא ניחא לי' למקני מש"ה לא אמרינן דמה שקנתה אשה קנה בעלה כיון דאנן סהדי דלא ניחא לי' למקני אטו לאו בדידי' תלי' לומר אנא לא בעינא למזכי ויש לזה סעד קצת בדין מתנה דאם המקבל זכה בה ואח"כ אומר שאינו רוצה בה אין בדבריו כלום דהוי אפוקי מרשותי' מה שכבר ברשותי' אמנם אם קודם שזכה יאמר איני רוצה בה לא קנה דהוה אעיולי לרשותי' מה שאינו שלו דבכל דהו סגי וכמבואר בח"מ סי' רמ"ה סעי' י':

כה **דעתו** ז"ל לאסור אפי' תרי משהו כל שאין בו צד אחר להתיר ואף שבח"י שלו סי' תמ"ז נדפס דעמ' הרט"ז והרש"ך לאסור תרי משהו וטעו' נפל בדפוס וצ"ל להתיר במקום לאסור. מ"מ כיון שבנקדת הכסף חזר הרש"ך להשיג לרט"ז ומתרץ דברי עצמו ושכבר נתפשטה ההוראה לאיסור וכן הסכמת הרגמ"א וע"ש סי' תצ"ז אין להקל אם אין גם צד אחר להתיר ע"ש. עוד יש לו שם בענין נט"ל ומשהו שהביא בספרו הנז' סי' קמ"ו דאם נפסד כ"כ דהוי כעפרא בעלמא אין בו איסור כלל (שם סי' הנ"ל):

כו **ככר** חמץ שנפל לבאר מים חיים קודם הפסח אינו מותר, להשתמש ממימיו לפסח רק ע"י סינון המים בסודר שנקביו דקים הרבה וא"א בענין אחר אף למ"ד דנט"ל בפסח שרי דכיון דהככר שם לעולם נותן טעם מחדש וישמעאל שהשליך חמץ בפסח בקדרה של ישראל אע"פ שהסירו משם מיד מ"מ התבשיל אסור ול"ד לשאר איסורין (בית יהודה ח"ב סי' י"ד ול"ו):

הד"ט ובדין אם הגעילו יורה מחומצת ונשפכו מימיו בבור דסי' תס"ו דאסרו את מימיו עיין באותו סי' אות מ' שכתב דלדידיה נר' להתיר משום דכשירדו לבור י"ל דקמא קמא בטיל ותתאה ג"כ גבר ואף כ"ש אין כאן ודומיא דיין נסך דהוי במ"ש ואפ"ה אמרינן קמא קמא בטיל:

כז **מי** שבשלו לו בביתו בפסח ב' תבשילין בב' קדירו' ועירו אותם בקערות והניחום על השלחן ואחר שאכלו קצת מהתבשיל נמצא על המפה שבשלחן חטה א' מבוקע' יש להתיר שאר התבשיל כיון שהחט' על המפה דוקא ולא בכלי שהניחו בו תבשיל (שם סי' ט"ז):

כתב הד"ט ועיין להרב חק יעקב סי' תס"ז ס"ק י"ב ובשבו' יעקב שלו ח"ב סי' י"ט ענין כאן נמצא וכאן היה שדחה דברי הרב פנים מאירו' סי' ט"ו למעשה ועיין ג"כ להרב ושב הכהן סי' ו' בדין כלי שנתבשל בו בפסח ועירה ממנו לכלי חמץ ונמצא חמץ בכלי שני אם יש להחמיר אף מה שנשאר בכלי ראשון דחילק ידע בין היכא דיכולים אנו לתלו'

ולומר עתה נפל ואז מה שנשאר בכלי ראשון מותר דלא אתרע חזקתיה אך כשאין מקום לומר עתה נפל וצריך לתלו' ולומר שקודם מציאה זמן מה היה בתוכו אז יש להחמיר גם במה שנשאר בכלי א' וה"ה אם עירו מקצת התבשיל מכלי א' לכלי ב' ונמצא בכלי א' חמץ אם יש לתלו' עתה נפל בכלי א' אחר שעירו ממנו לכלי ב' הנה מה שבכלי ב' מותר ואם יש לתלו' שזמן מה קודם המציאה נפל בכלי א' אף מה שנלקח ממנו קודם המציאה אסור ועיין ג"כ להרב ושב הכהן סי' ט"ל שבא לו בארוכה בדינא יתיב בש"ע סי' תס"ז בדין מצה אפויה שנמצאת בה חטה להתיר מצות האחרו' ועוד לו שם בסי' מ' בדין חטה שנמצא' על חתיכת בשר מלוח שתחתיה מונחו' חתיכו' אחרו' שאותה חתיכה אסורה והאחרו' מותרו' וכמו שהעלה בספרו תורת יקותיאל על י"ד סי' צ"א ע"ש וע"ל ג"כ אות ל"ד ועיין להרב המחבר בח"א שלו במנהגי ארגיל סי' כ"ג בפרטי' השייכים לפסח בדין תבשיל שנמצאו בו ג' חטים או שעורים אם יש לאסור הכל ומה דינו אם עירב בבישול שני מה שכבר נתבשל בראשון ע"ש ועיין ג"כ שם בסי' י"ד:

כח **מרדה** של עץ שרודין בו הפת מהתנור כל השנה ורדו בה מצה יש להחמיר ולאסור אעפ"י שגררוה תחלה והגעילוה ובלבד שיהיו בה ג' תנאים דהיינו הא' דיהיה תוך זמנו דאילו קודם זמן איסורו יתבטל בס' טעם החמץ ואינו חוזר ונעור וכדין בשר יבש וגבינה שנמלחו קודם הפסח דהתיר רש"י ולא אמרינן דתוך הפסח חוזר ונעור. התנאי הב' דאף תוך זמנו צריך שיתן טעם לשבח שאם יתן טעם לפגם או שאין המרדה בת יומא דנ"ט לפגם מותר גם בפסח לדעת רוב הפוסקי' והתנאי הג' שיהיה לכתחלה אך בדיעבד אין לאסור אך אם מאיזה טעם גדר נבוא לאסור פשיטא דהכל לפי השעה (זקן אהרן סי' ר"ט ור"י):

כתב הד"ט ועיין להרב ב"ד סי' ר"ב והנמשכי' שהאריך בדין מרדה של חמץ ועיין ג"כ להרב זרע אמת ח"א סי' בדין מרדה של חמץ שע"י הוציאו מהתנור מצות עשירות קודם זמן איסורו ואינו יודע אם היא בת יומא דפשוט הוא שמותר להשהותם לאחר הפסח ושיש ג"כ לצדד להתירם באכילה בפסח ע"ש. ועיין להרד"ח בחסדי דוד סי' תנ"א סעי' י"ט דהביא בשם הרב אמרי נועם סי' ה' במעשה שהי' שאפו קודם הפסח ברחת ונסתפקו אם היתה חדשה או ישנה של חמץ דאין שום חשש איסור והוא ז"ל כתב דשומר נפשו ירחק מהם דהוי ספיקא דאורייתא דאף אי לא הות ב"י עכ"ז איכא למיחש למשהו של גוף חמץ שנשאר דבוק ברחת מיהו אם היתה מנוקרת היטב או קלופה יפה יש להתיר ע"ש:

יפה אמר מר דאי איכא למיחש לאיסור חמץ בעין דלא מיקרי נט"לפ אף שאינה ב"י ומסתמא בהא מיירי הרד"ח ומעשה שהיה כך היה שהיתה הרחת מנוקרת היטב ואף

בכה"ג דוקא מר כי אתריה ובכל אתר ואתר דקי"ל כמרן בסי' תמ"ז ס"י דגם בפסח שרי נט"לפ דאילו למחמירי' אפי' אי לית למיחש רק לאיסור משהו כתב מור"ם שם להחמיר ואע"ג דנט"לפ מותר אפי' באיסור דאוריית' וגם משהו בפסח אינו אלא דרבנן מ"מ י"ל דכיון שנהגו להחמיר בנט"לפ לא נשאר אלא הדין של מ"ש דיש להחמי' בכ"מ ולכן אף בהצטרף תרווייהו אוסרי'. ומוכרחי' אנו לומר דכח המנהג חמיר טפי ממה שאסור מדרבנן דהא בני"דד דנט"לפ ומ"ש כתב להחמיר אע"ג דבעלמא בשאר איסורי' דרבנן אין מחמירין בהצטרפן יחד ואפשר דה"ט דבדין תרנגולת מבושלת שנמצאת בה בי"ט אחרון של פסח חטה מבוקעת דפסק מרן סי' תס"ז ס"י דמותר להשהותה עד אחר הפסח קבל בשתיקה מור"ם גופיה להקל אף דבסי' תמ"ז כ' דאפי' משהו ונט"לפ אסור אע"ג דתרי דרבנן נינהו א"ו דיש לחלק בין במה שאסור ממנהג למה שאסור מדרבנן ולפי' יש להקל הכא ביט"א להשהות מטעם תרי דרבנן וכ"כ בהדיא הרב הלבושי' משום דיט"א אינו אלא דרבנן גם איסור השהיה עצמה בתערובת זה אינו אלא דרבנן והוו תרי דרבנן לכך לא החמירו עכ"ל ולזה נוטין ג"כ דברי הרמ"גא שם סק"יד ע"ש וכ"כ ג"כ הרב חק יוסף בשם אחרוני' דטעם השהיה דהוי משום ספק י"ט ספק חול ומשהו דרבנן. גם הרב משבצות זהב בסי' תמ"ז סק"יא כתב דמשום דהויין תרי דרבנן משהין. וראיתי להרב אליה רבה בסי' תס"ז סק"יט שכתב דה"ה בשביעי אם צריך לטלטל כדי לבער וכל זה במשהו או נט"לפ ע"ש. ועיין להרב צבי סי' פ"ו (הזכרתיו לטובה לקמן אות מ"ב) גם הרט"ז שם סק"יא כתב ונ' דכ"ש לענין נט"לפ דאנו מחמירין בפסח כמ"ש בסי' תמ"ז מותר להשהותו בי"טא דקיל הוא מתערובת במשהו ע"כ הרי דמשוין הדדי דין משהו ודין נט"לפ ודלר"טז קיל נמי נט"לפ ממשהו ודלא ממה שכתבנו אם לא שנאמר דס"ל דאף נט"לפ דאסרי משום מנהג אין להחמי' בשהיה א"נ דבדינא קא משתעי דדין נט"לפ קיל מדין משהו איך שיהי' לכל הדברות ולכל אמירו' הוראה יוצאת להקל בתרי איסורי' דרבנן כל שאין המנהג לאסור והכי אסברוה הרב דרכי נועם והרב ב"ד והר"דח שכתבתי בפני' ורבנן סבוראי נמי דכתיבנא לעיל. מעתה ומעכשיו כל אמת אמת תפסי לי הדל באלפי שלא זכיתי להבין ולשמוע קול אישי כ"ג מהר"יך נר"ו הנז' במאמרו פתוח לברכה דקרא הגבר בגוברין עומד וצווח על הרב ד"נ הנז' בא"ח סי' ה' המתיר קודם הפסח וכו' אפי' היא ב"י וטעמא טעי' משום דהא תרי דרבנן ואמר מני"ר דמי שמע כזאת להקל בטעם האיסורי' דרבנן משום דהוו תרי דרבנן וכו' ע"ש. ופליאה דעת ממני דמי כמוהו מורה לידע הדברי' במקורן ושרשן ואיך יפלא בעיניו דבר שדשו בו רבים וכמו שכתבתי

דנקטו בפשיטו' להקל באיסורין דאיכא תרי דרבנן ואין לי כעת שעת הכושר להציע דברי אלה קמיה דמנ"יר ולשמוע מפה מפיק מרגליות פשר דבריו אמרי פי קדוש שי'):
כט **יורה** שיש בה טלאי שאין משתמשין בה חמץ בעיניה רק להרתיח בה כלים מחמץ במים ואפר לישיא"ה בלעז יכול להגעיל בה כלים מחמץ להכשירם לפסח:
(זרע אמת סי' גן):
ל **מחבת** מחומצת שמטגנים בה כל השנה סגי בהעגלה להכשירה לפסח:
(שם סי' נ"ה):
לא **נתן** טעם קצת למנהג ישראל לקבל תוך הפסח אגרות החתומות בעיסה בלע"ז ניב"לא:
(שם סי' נ'):
לב **בענין** אכילת הצוקארו בפסח אין לחוש לתערובת קמח רק כשנותנו במים אך במי פירות אין לחוש (שם סי' נ"ו):
כתב הד"ט ועיין להרב יעב"ץ בתשובה ח"ב סי' ס"ה וקכ"ו בדברי השואל והנשאל שמעידים ג"כ על הרב המני"ח וזולתו שגם בהו"ט צו"קר (בלע"ז צוקארו אין פאנו) אינו כי אם חומרא בעלמא ואין להתפיס על המקילים.
ועיין ג"כ להרב נודע ביהודה סי' כ"ג וכ"ד שכתב שלא מצא מקום לחלק בין צוקר הבא בחביות להבא תוך התיבות דבין בזה בין בזה לא ידע איה מקום להחמיר ואם באנו לחוש לזיוף שיערבו קמח פשיטא שאין הסוחרים חשודים על זה:
ואף אם יש לחוש אין מקום לחששא זו רק בחביות של מדינות אלו אבל בחביות שניכר מהעץ שלהן שבאות ממקום תולדת הצוקר הרי הם ממש כתיבה ואם החשש הוא שמא מוליכים באותן המדינות חביות של קמח שאינו מצוי כ"כ שם ואח"כ מניחים הצוקארו שם א"כ אם יכירו שהחביות הם של מדינותיהן אין מקום לחששא זו ומה גם שחשש רחוק הוא ואמנקיותא קפדי ובודאי היו מנקים אותם מהקמח ואם ישאר בו דבר מועט הוא אף אי נימא דלא מיקרי לח בלח מ"מ בשעת הבישול ודאי מתבטל ודעתו ז"ל להקל יותר בהו"ט צוקר הנז' כיון שנתבשל יותר מהפ"ודר דהיינו הצוקארו כמו שהוא בלי בישול ואם יש בו איז' חשש הרי הוא יבש ביבש וחוזר וניעור משא"כ בהו"ט צוקר.
ועל הצוק"ר קנדיל שזכר הרמ"א כבר תמהו בו האחרונים דאדרבה בקנדיל יש חשש חימוץ יות' מאח' אך על הצוקר הבא כמו חול טרם שנעש' בו מלאכה פשט המנהג שמביאים כתב הכשר מהמבורג או אמשטרד"ם שלפי הנשמע במקום גידולו הקמח יותר ביוקר כפלי כפלים מהצוקר ואין לחוש לזיוף תערובת קמח ולכן נהגו כשמובא

בספינה ממקום גידולו לעיר אמבור"ג או אמשטרד"ם שולח הרב שלוחו למקום החביות ומביאים אותו למקומות אחרים עם כתב מן הרב ע"ש וכבר נודע בשערים שהמנהג משתנה לפי המקומות יש מקום שמחמירים בצוקארו אי"ן פאנ"ו משאינו אי"ן פאנ"ו (ויש מקום להפך לפי שיש חוששים שהאומני' עודם מתעסקים במלאכתם ואוכלים לפעמי' פתן ושורין אותו בצוקארו ואם באנו לחוש לזה לא הרווחנו כלום להתירו במי פירות כאשר כתב הרב ז"א נר"י הנז' דהא אפי' לאכלו בעין היה בדין להחמיר ולאסור דדוקא אם החששא תהיה מחמת תערובת קמח היה מקום להחמיר ליתנו במים ולא במי פירות משא"כ לתערובת פירורי הפת לא שנא במי פירות ול"ש במים ובלא מים נמי דינא חדא לכולהו:

וכרגע ראיתי להרב פחד יצחק אות צ' ערך צוקארו בפסח (בלתי נדפס עדיין) שכתב וז"ל וכתב הרב מהטוב כך מקובלני מבית אבי אבא שמותר לאכול בפסח צוקארו פינ"ו השלם המקובץ בפאניטי לבנים וקשים שאין בהם שום חשש חימוץ וכן נהגו בפירארא ונתאמת לי בנסיון שהוא מהותך תוך קדירה על האש לא נמצא בו שום סיג ופסולת רק משקה זך ובהיר וכ"ש שמותר לאכול צוקר"ו קאנדי"דו דיותר רחוק מהשכל שיהיה בו שמץ חימוץ כי הוא קשה וחזק אך הצוקר"ו שבור ודק כעפר ודאי שאין לאכלו וגם שלא להשהותו בביתו כי יש בו חשש חימוץ ונקל בעיני התגרים לערב בו חלב חטה ובאלה מיירי הרמ"א בהגה"ה שלו עכ"ל הרב מהטוב וסיים הרב פ"י הנז' וז"ל אבל אנשי אמת העידו לי שראו כמה פעמים אופן עשיית הצוקארו ולא ראו בו שום חשש חימוץ ולא תערובת חמץ עכ"ל:

ואני אומר לע"ד דאין עדות זה מספיק רק להתיר מה שתלוי במלאכת הצוקארו אך להשתמש בשבור ודק כעפר דהחשש הוא משום שנקל בעיני התגרים לערב בו חלב חטה וכמ"ש הרב מהטוב הנז' אין ספק דאם יש מקום לחששא זו הרי עדות אופן עשייתו אינו מעלה ארוכה כלל ולכל אמירות האמת הוא שמנהג העיירות נשתנה זו מזו ודכורני דכד הוינא טליא בעיר מולדתי אנקונא לא היו משתמשים רק מצוקארו השלם המקובץ בפאניט"י הנז' ולא מאחר. ובמקומות פייאמונטי לא היו מקילים בשום מיני צוקארו רק באותו שבא מעיר לישבונ"א הנוטה קצת לירוק וכמנהג ארגי"ל כמ"ש הרב בית יהודה אחר תשובתו בדף ק"ח ע"א אות ס"ה. ובמקומות אחרים שנתיישבתי וכן פה פירינצי המנהג להקל בכל מיני צוקארו הבא בחביות מליוורנו ובלבד שיהיה ישראל עומד שם כשפותחים החבית תגרי עיר הזאת ולא זולת לפי שכשיד הכל ממשמשת בו

ובעלי החניות מוכרים אותו בפרוטרוט חוששים לתערובת סולת והכל לפי המקום ולפי השעה ולפי הענין דסוף סוף על כל פנים אינה רק חששא בעלמא והוא ברור:

לג **מים** צוננים שנמצא בהם חטה א' בקועה או שאינה בקועה וכבר עשו באותן המים תבשיל ולשו ואפו מצות התיר הרב המחבר הכל משום ס"ס והשוה ג"כ סברת מרן בש"ע סי' תס"ז לסברתו ושהוא מתיר לכ"ע וששוב מצא בראש יוסף תנא דמסייע ליה וס"ל כוותיה:

(וע"ל אות כ"ח) (משפטים ישרים ח"ב סי' נ"א):

לד **יש** להתיר לשתות מי קאוי בפסח אם נחרך קודם הפסח כי רבים אומרים שאינו מין קטנית:

אך בעשב הנקרא טי"י רבים פורשים ממנו שיש לחוש שקודם מכירתו נשתמש ושמא בכלי חמץ ואח"כ יבשו אותו בתנור למכור:

(שבות יעקב ח"ב סי' ה'):

הד"ט ואצלנו המנהג פשוט לשתות הקאו"י אף אם לא נחרך קודם הפסח אך העשב הטי"י שמעתי שיש נזהרים שלא לקנותו מהחניות אם כבר נפתח הכלי מהבאים מאולנדי"א אך אם הם סגורים כאשר מובאים משם מקילין ליקח ממנו ולשתותו כי לא יחושו רק לסוחרי הארצות הללו ולא לסוחרי' אולנדי"א. ועג"כ להרב יעב"ץ ח"ב סי' קמ"ז שהסכי' להתיר הקא"וי שנקלה באביב בלתי מוכשר וכמ"ש מע' השואל דלמאי ניחוש דאף אם נמצא בהם איזה דגן כי כן מנהג העולם כעת אפ"ה אין כאן בית מיחוש דאפי' בפסח מותר לאכול קליות ואף דמחמירי' שלא לאכול מ"מ אין לנו לאסור והוסיף ראיה מדיליה מההיא דרבא מחו ליה קדירה באסיסי היינו קמחא דאבישונא ע"ש ושהמיקל נשכר והמחמיר נפסד בשמחת י"ט בחנם ע"ש. ועיין להרב טוב עין סי' ט' אות ו' שראה בס' בשמים ראש סי' שמ"ח שכתב דקטנית בפסח שרי וחלילה לאסור ומ"מ אותן שקבלו עליהן להחמיר אין להקל ושגם הרב צבי שהיה מצטער על המנהג לא הקל רק אמר אי איישר חילי וכו' אמנם מה שהגאון מהר"א ברודא היה מחמיר גם בקאפ"י משום קטנית אחר הס"ר אינו כי הוא פרי עץ ומ"מ אם חרכו אותו קודם הפסח יש להקל אפי' באשכנז וכסברת הרב שבות יעקב ודלא מהרב חק יוסף ע"ש:

לח **סיד** מהכותל שנפל תוך העיסה אינו בכלל סיד של א"ח סי' תנ"ה דמחמיץ דהתם מיירי בסיד ממש אך שבכותל נתייבש וכלה כל הלחלוחית ואינו אוסר. (שם סי' י"ג):

לו **התיר** לתת לחולה שיש בו סכנה חמץ בפסח אפי' ע"י ישראלי' אם א"א בלא"ה:

(שם סי' י"ד):

הד"ט וראיתי להרב עזריאל דיאינה ז"ל בתשובותיו כ"י ח"א כ"ט דיפה דן ויפה אסר להאכיל חמץ לחולה עפ"י רופא ישמעאל דאם אמרו דעושין על פיו גבי חלול שבת ויה"כ לא נאמינהו במה שאומר שיסתכן אם יאכל מצה ושיצטרך דוקא לאכול חמץ כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם והרבה פתחים ומאכלים קלים בעולם לסעוד החולה בלי אכילת חמץ. וגם מצה לא יתנו אם אמר יאמר שיזיקנו ושאני משבת ויה"כ וכנז' וכן עשה מעשה לאסור הר"ר איגרא ששאל את פיו ולא אונה כל רע ע"כ תמצית דבריו ז"ל ע"ש. וגם אני בעניותי עשיתי מעשה כמוהו פעם ושתים קודם ראותי תשובתו הנז' ות"ל לא הוזק החולה ולא כבדה עליו החולי והוא דבר ברור אך אם אמר יאמר הרופא שצריך להחולה תבשיל של חמץ דוקא ושא"א בלא"ה פשיטא שהכל מודים דאין למנוע ממנו שום דבר. ועיין להרב אמונת שמואל סי' כ"ז. ולהרב פר"ח א"ח סי' תס"ו. ולהרב נחלת שבעה ח"ב סי' ל"ד ולהרב תורת חיים ח"ג סי' ז'. והרב פחד יצחק אות ח' ערך חולה שיש לו חולי וכו' ובאות מ' ערך מאכלות אסורות לרפואה:

(שעדיין לא נדפס):

לז **יין** שרף שלקח ישראל מעכו"ם זמן מה קודם הפסח והישמעאל הביאו לו תוך הפסח שהרב פנים מאירות האריך שלא לצורך דנראה פשוט דאין לו תקנה וכמ"ש בחק יעקב שלו סי' תמ"ח אות ב' ע"ש. ועוד לו שם באם מכר לישמעאל כתיקונו והוא ברשותו ומשום שנתגדלו המים מתירא שילך הכל לאיבוד נר' שישלח לומר לישמעאל הקונה לבא להציל את שלו ואם אין הישמעאל אצלו יכול לומר לישמעאל אחר להצילו למקום אחר וזכין לו שלא בפניו:

שם :

לח **חומץ** יין שהחמיץ עם האם של שכר ואח"כ החמיץ בו חומץ אחר ואחר לאחר עד כמה פעמים הכל אסור וכסברת הרמג"א סי' תמ"ב ס"ק ט' בשם הרמב"ן ול"ד לאיסורים אחרים כגון איסור פתן דאחר ג' אפיות התירו עיין למרן ס"ס קט"ו וקי"ב ורש"ך ס"ס ק"ט דחמץ שאני ודלא כהרב פנים מאירות סי' ק"ז דהשיג על הרמג"א בזה (שם סי' ט"ז):

לט **אם** מלחו בסעודת ברית מילה בשר הרבה עם תרנגולים ושוב נמצא בזפק א' מהם כמו סובין וזפק א' זרקו לאיבוד אף שמבואר בסי' תנ"ד דסובין ומורסן מחמיץ מפני קמח שבהם מ"מ יש לחלק בין חטה הנמצאת בזפק דסי' תס"ז סעיף יו"ד דיש להחמיר ולאסור הכל משום שכבר נהגו כן דדוקא חטה שקשה להתעכל יש להחמיר אך בסובין שקלין להתעכל הוי כמעוכל ושרוף ומ"מ ישהה התרנגול שנמצאת בו עד אחר הפסח

והשאר מותר מיד ובפרט לצורך סעודת מצוה והפ"מ ושמחת י"ט והתרנגול שנזרק הזפק לאיבוד אין להחזיק בו איסורא ומותר מיד:

(שם סי' י"ז):

מ **תירץ** מה שהקשו עליו על מ"ש בח"י סי' תמ"ו ס"ק ג' דאם לא ביטל מותר לו לשרוף החמץ בי"ט אך לענין דינא הסכים לאסור אף בלא ביטל כהסכמת אחרוני' ועיין פר"ח שם ס"ק א':

(שם סי' מ"ט):

מא **קדירת** ברזל שבשלו בה חמץ שנתים ימים קודם פסח והיתה נקיה ובשלו בה בפסח אין לאסור כלל אף למ"ד דנט"ל אסור בפסח והוכיח דכל שעברו עליו י"ב חדש שוב אין לו טעם כלל והשיג על ר"ת בדין שמרי יין נסך ועל הרש"ך בדין כלי יין נסך:

גם לו שם בדין קדרות של חרס של חמץ שע"ע י"ב חדש להשתמש בהם בפסח לא מלאו לבו להקל לכתחלה ע"ש ובסי' פ':

(שם סי' ע"ה):

הד"ט ועיין להרב חיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות פ"ו דבמעשה שבא לידו מישמעאל ששלח דורון לישראל מכלי פורצילא"נא שאינן נכרין אם נשתמשו בהן אפשר למצוא הפתח כיון שיש ג"כ ספק אם נשתמש בהן או לא ועוד אחרי יישונן י"ב חדש הוי עפרא בעלמא (וע"ל סי' י"ט אות ט'):

מב **אם** נמצא בתרנגולת או בתבשיל בי"ט ז' של פסח וכ"ש ביום ח' גרגיר א' של חטים כופה עליו כלי עד מוצאי י"ט ואז ישרוף החטה והשאר יאכל והשיג על הרמג"א והרב"ח שם:

(שו"ת הרב צבי סי' פ"ו):

מג

יין צמוקים שעושים ע"י ששורים אותם במים פשיטא שדינו כיין מזוג במים וגרוע ממנו ואסור ללוש בו בפסח ודלא כתשובת מהרי"ט והרב אביו שפסקו בחא"ח סי' ב' שיש לו דין מי פירות גמורים:

(שם סי' ק"מ):

הד"ט ועיין להר' יעב"ץ בנו בארוכה סי' ע"ג שנטה דעתו לדעת הר' המבי"ט והרב בנו ולענין הד' כוסות עי"ל סי' י"ט אות א':

מד **הראה** פנים של איסור להשתמש בשמן זית בפסח שהזיתים נכתשים במכתשת ואולי כתשו בה חמץ והזית חריף הוא וא"כ גרע משאר שמנים ואפשר שגם הרב ד"מ מודה בזה שלא כהרמג"א סי' תנ"ג ס"ק ב' ומ"מ היינו דוקא לכתחלה ולא לאסור בדיעבד:

(דגול מרבבה סי' תנ"ג):
מה **תנור** שאופים בו חמץ ולא הסיקוהו לפסח רק פ"א בלי כוונה להכשירו יש לאסור אפילו בדיעבד דכיון שנשתמש כל השנה מובלע החמץ בכ"מ. אבל לחג השבועות לאפות עיסה בחמאה אם לא נזהרו בהסקתו לכוין להכשירו אין לחוש בדיעבד כיון שאין אופין בו בשר רק לפרקים ודלא כהרגמ"א סי' תס"א סק"א דמשוה אותן הדדי לאסור:
(שם סי' תס"א):
טו **חמץ** של אחרים שהנפקד קבל עליו אחריותו אין לו תקנה אלא בשרפה ואין הביטול וההפקר מועיל להוציאו מידי עבירה ושל ישמעאל שקבל עליו אחריות של פשיעה לחוד ולא של גניבה ואבידה וע"ע הפסח אצל הישראל הנפקד יש לסמוך על המיקל להתירו בהנאה:
(שאגת אריה סי' פ"ז ופ"ח):
מז **חמצו** של ישמעאל שתחת ידו שקבל עליו ישראל אחריותו ועבר עליו בב"י וב"י אבל קודם ליל פסח עשה לפניו מחיצה גבוה י"ט או ייחד לו בית דהא ודאי מהני ליה להבא מלעבור עליו מ"מ אעפ"י שמשש שעות ומעלה עבר אעשה דהשבתה שרי בהנאה לאחר הפסח אך אם לא עשה א' מאלה קודם ליל פסח אעפ"י שעשא' תוך הפסח איכא משום קנסא דר"ש. עוד הכריח בפלפולו הזך דאין לאוי ב"י וב"י נתקין לעשה דתשביתו ולפי דרכו למד ג"כ דהנשים נמי מזהרות על תשביתו כאנשים. (וחמץ של עכו"ם באחריות ישראל וחזר והפקידו קודם הפסח אצל בעליו עיין להרב פני אריה סי' ס"ג ע' והנמשכי' דפסק דשרי לאחר הפסח ואם הפקידו ביד עכו"ם אחר אסור בהנאה) (שם סי' ע"ט והמשכים):
מח **חמץ** של ב' שותפים שעעה"פ אם השותפי' הללו הם ישראל וישמעאל הנה על חלקו של ישמעאל אין להסתפק דשרי בהנאה אחר הפסח דקי"ל יש ברירה בדרבנן ואמרי' הוברר הדבר דזהו חלקו של ישמעאל משעה ראשונה וחמץ של ישמעאל שעעה"פ מותר בהנאה כדתנן בפ' כ"ש ובכה"ג אמרי' בפ' משילין דף ל"ז גבי ב' שלקחו חבית ובהמה בשותפו' ע"ש ובחלקו של ישראל ודאי יש לדון אי אמרינן דמותר בהנאה כיון דמן התורה אינו אסור רק מדרבנן ושמא לא אמרו יש ברירה בדרבנן להחמיר ולצד זה הסכים כיון דמידי ספיקא לא יצא אי קניס ר"ש בהא או לא ואף בחלקו של ישראל שהיה שותף בו בישמעאל ולא מכר ישראל את חלקו קודם הפסח ובאו לחלק אחר הפסח מותר בהנאה. ואם שותפי' בו ב' ישראלים וא' מהם מכר חלקו לישמעאל קודם הפסח וא' לא מכר ועעה"פ וחלקו החמץ לאחר הפסח הנה בחלק שהגיעו לחלקו של מי שמכר ברור

להתיר משום דבדרבנן יש ברירה אך במה שהגיע לחלקו של אותו שלא מכר אי אמרינן אין ברירה א"כ אתה צריך להתיר את שלו ולאסור של חבירו שמכר דשמא הגיע לחלקו חלק של חבירו וכן היינו צריכים להפוך הדין ולאסור חלק מי שלא מכר ולהתיר חלק מי שמכר שמא הגיע לכל א' וא' חלקו וא"כ מספיקא היינו צריכי' לאסור של שניה' וזה א"א דהויין תרתי דסתרן הדדי וכיון דא"א להתיר את שניהם או לאסור של שניהם דהא מחצה של שותפות זה חלק מי שמכר וחציו ממי שלא מכר מסתבר לתלות הקלקל' במקולקל ולאסור חלק מי שלא מכר ולהתיר חלק מי שמכר:

(שם סי' פ"ט והנמשכי'):

הד"ט אמת יהגה חכי שלא זכיתי להבין השתי החלוקות של הרב ז"ל מאי איכא בחדא דאינו באידך דכיון שמכר הא' חלקו לישמעאל קודם הפסח תו לא הויא כלל עיקר חמצו של ישראל דפשיטא לן דמי שמכר מכר באופן שהישמעאל קנה חלקו קודם הפסח וכיון שכן הרי הוא ממש ענין הראשון שישראל ועובד כוכבים שותפין בו ומה לי לאהדורי אתרי דסתרן הדדי ולא סגי ליה בקמייתא דשמא לא אמרו יש ברירי' וכו':

סט **ראובן** שלח לשמעון ב' או ג' חדשים קודם הפסח סך חמץ ידוע וכראות שמעון שחג הפסח מתקרב כתב לו שלא ישלחנו עוד והשיב לו שכבר שלחו אליו. ומיד כתב שמעון במדינה אחרת קרובה ללוי שבהגיע אצלו החמץ הנשלח לו מראובן בעדו ימכרהו קודם זמן איסורו והנה לא הגיע לרשותו של לוי רק בע"פ אחר זמן איסורו ונתנו לעכו"ם במתנה שחשב שהדין כן ואחר הפסח החזירהו נו ופסק הרב שם להתיר אפי' באכילה כיון שלא עבר על ב"י וב"י לא זה ולא זה ששמעון לא עבר שלא היה ברשותו ולא פשע ולא שגג כי מה היה לו לעשות יותר ממה שעשה וגם עשה הביטול בזמנו ולוי ג"כ פשיטא שלא עבר לא בזדון ולא בשגגה (אורח לצדיק סי' ז'):

הד"ט ואני בעניי הייתי חוכך לכאורה להחמיר משום דכיון ששמעון ביטלו א"כ זכה בו לוי והו"ל חמצו שברשותו ועבר על ב"י וב"י ואע"ג דנתנו לעכו"ם אינו מועיל כיון דזמן איסורו היה אך אחר ההתבוננת קצת ליתא ומטעמא דאנן סהדי דאיסורא לא ניחא ליה למקניה וכו' ואעפ"י שפסק מרן בסי' תמ"ח בעכו"ם המביא דורון חמץ לישראל בפסח לא יקבלנו הישראל וכתב עליו הרגמ"א דאם קבלו אסור בהנאה וה"נ הוה לן למימר דכיון שלוי קבלו ונטפל בו ליתנו לעכו"ם מחשבתו נכרת מתוך מעשיו שרוצה לזכותו. וליתא דהתם כיון שישראל יודע שיתננו לו העכו"ם במתנה שפיר איכא לאסור אם יקבלנו דכוונתו לזכות בו אבל הכא לא ידע לוי ששמעון הפקירו וכל מה שעשה לא

עשה רק בשביל שמעון ולא לזכות הוא בדבר וכיון שכן יפה דן ויפה הורה הרב ז"ל דאין לחמץ זה דין חמצו של ישראל שעעה"פ. זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו:
ועיין להרב דברי יוסף סי' י"א בדין ראובן תושב שאלוניקי שהיו בידו מעו' של שמעון הדר בליוורנו להלבישם בכ"כ סחורות וח' חדשים לפני הפסח ראה אניה א' ההולכת ליוורנו וקנה לשמעון דברים של חמץ ושלחם לו ונתעכבה הספינה בדרך ולא הגיעה לליוורנו עד אחר הפסח והורה הרב המחבר להתיר כיון שלא היה יודע שמעון כלל ואין כאן הערמה ולא פשיעה כלל:
ועיין להרב חיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות פ"ד שכתב שראה לא' קדוש בכ"י שהסכים לזה וכתב שדבריו טובים ונכוחים.
נ **ראובן** איש ארם צובה שכתב לישמעאל א' בציפר"י לקנות לו סך פידיאוס וישלחם בספינה ראשונה ההולכת משום לליוורני והשיב לו הישמעאל שלא הספיק לשלחם באותה הספינה וישלחם באחרת ובאה לו השמועה בתוך הפסח שהספינה שיש בה הפידיאוס בתוך הים ולא הגיעה לנמל ליוורנו וא' חכם הורה שכיון ששינה העכו"ם שלא שלחם בספינה ראשונה נמצא אחריותם על העכו"ם. ועוד דכשם שאין שליחות לעכו"ם כך אם אנו שולחים אותו בשליחותנו אינו נעש' שליח והתיר את הפידיאו"ס. והרב המחבר דחה ראיותיו ולא מצא תרופה רק אם שמע קודם הפסח והפקיר החמץ אבל בתוך הפסח א"א להפקיר ואסור בהנאה:
ועיין להר"ש הלוי א"ח סי' י"ב ושכנה"ג סי' תמ"ח ופר"ח שם:
(ריח שדה סי' ג'):
נא **חטים** שנמצאו בהם ב' וג' גרגרי' או יותר של מלח שכן דרכו להתערב בספינו' המביאות מלח ושוב מביאו' החטים אם יש לחוש דילמא החמיצו משריית המלח ואף למ"ד דמלח מי פירות כסברת הריב"ה בסי' תס"ב מ"מ איתיה בשאלה אם יש להתיר ללוש קמח חטים הללו עם מים דמי פירו' במים ממהרי' להחמיץ (ועיין בחי"ד סי' ז' אות י"ט מ"ש בשם הרב בעי חיי סי' ק"י) והטה בשבט פיו מפיק מרגליו' להתיר אם רבו החטים על גרגרי המלח ובא לו בתחלה דרך כניסתו מכח ס"ס דספק אם נתלחלח במלח או לא ואת"ל דנתלחלח שמא לא הספיקו להחמיץ שלא כל הבא למים מתחמץ ואף אם אינו ס"ס המתהפך אינו כלום לסברת הרב פר"ח ואם באנו לחוש לסברא שכנגדו עוד יש ספק אחר שמא נתבטלו ברוב שלא החמיצו קודם הפסח ואף לסברת הרמב"ם דאית ליה דחוזר ונעור ה"מ בחמץ ודאי ולא בספק ושם הביא הרב המחבר דאדרבא בחישתא דאי' בש"ס דהדר אמר רבא לזבוני קבא קבא לישראל וכו' באופן שלא תסתר הוראתו

בקדושה עוד הביא ההיא דהרח"א בבני חיי סי' תס"ב דפסק בכדומה לאיסורא מההיא דהרמג"א שם ודחה ראיתו וראיו' אחרו' ומסיק להתיר בניד"ד ולמ"ד דהמלח מי פירו' ושהגם שנתייבש מ"מ יאסור ללוש במים דמים במי פירות אעפ"י שנתנגב א' מהם דין א' להם למהר חמיצתו כמוכח מדברי הטור סי' תס"ו בדין חלב שנפל וכו' וממרן סי' תנ"ג בחטים שנשכו עכברים ומפר"ח סי' תס"ו ס"ה מ"מ יש להתיר משום ס"ס באופן שהוציא לאור משפטו דשרו הני חיטי לפסחא אפי' לאכילה:

(משאת משה ח"א סי' ב'):

נב **המוצא** חמץ בתיבה שלו ג' או ד' שבועו' אחר הפסח ואינו יודע אם הונח שם אחר הפסח או קודם ששכח אם בדק בתוכה או לא אפ"ה מותר אפי' מעופש הרבה דבתר בתרא אזלינן עוד דמסתמא אדם בודק בכ"מ קודם הפסח ואין להשיב מההיא דפ' כ"ש דף ל"א ופוסקי' סי' תל"ט בחנו' של ישראל ומלאי של ישראל ופועליו עכו"ם דחמץ שנמצא בה אחר הפסח אסור בהנא' דהתם ליכא רק ספק אם הם מפועלים עכו"ם או נשאר מישראל ואין בו הספק אם הונח שם אחר הפסח אבל הכא דספק אם נשאר או הונח אח"כ שרי ועוד יש לחלק דהתם שאני דלפי רש"י והרב"ח זקנו היה הסחורה של פת ואין הישראל בודק שם אחר כי יודע שסחורתו חמץ ובודאי רוצה למכרו לעכו"ם קודם הפסח ושכח ולא מכר ואח"כ נמצא חמץ שאינו ממין סחורתו והוא ספק אם של עכו"ם או של ישראל ולא שייך לומר דמסתמא בדק ישראל וא"כ הונח שם אחר הפסח דהרי שם אינו בודק כלל ולכן לא שייך לומר אזלינן בתר בתרא משא"כ הכא ולכן שרי:

(קול שחל סי' ז'):

נג **חטים** שלא נתבקעו ממש אינם אוסרים במשהו בפסח ולא דייניגן בהו דין דבר שיש לו מתירין דדוקא בודאי אסור מחמרינן כולי האי ולא בספק ועיין למרן סי' תס"ז סעי' ט' ומ"ש הפוסקי' שם:

(מצודת יששכר סי' ט"ו) ועיין בחי"ד סי' ט' אות י':

כתב הד"ט ועיין להרב ב"ד סי' רל"ט והנמשכי' שהאריך בכל הצדדין ומסיק דכשלא נתבקעו אפי' הם רבים יש להקל ואף אם נמצאו בו ג' לא אמרי' הוחזק בחטים דשאני תולעי' דלא אתו מעלמא ע"ש:

נד **ישמעאל** שלקח תבואת ישראל בלי ידיעתו ועשה בפסח מלציי"ן יכול לקבל ממנו דמי התבואה לפירעון היזקו ע"ש באורך קצת:

(שם סי' ח"י י"ט):

כתב הד"ט וע"ל אות ס"ח ולהרפ"ח סי' תמ"ח ולהרד"ח בחסדי דוד שלו דף מ' ע"א:

נה **הכריע** כסברת הר"י פורמיגיני ז"ל בדין חמץ שעשה"פ דאסור לכל בהנאה דעלה ונסתפק הרב דרך המלך דף ו' אי אתו אחריני למיכל מיניה כי לא ידעו מה הוא אם חייב בעל החמץ להודיעם שלא יאכלו או דילמא כיון דאינו אסור אלא משום קנסא אינו מחוייב להודיעם והדר דבעי פשיט ליה הרב דרך המלך להיתירא שא"צ להגיד להם והרי"ף הנז' פליג עליה וס"ל שחייב להודיעו וגם הרב המחבר נר"ו נטה דעתו לחייב לבעל החמץ להגיד למי שאין לו ידיעה. (חיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות פ"ה):

הד"ט בדקתי בספרא דבי רב המלך ותמהתי מראות דהעיקר חסר מן הספר כי לא הובא שם רק קצת מתשובתו של הרי"ף ושם כתוב דבהשמטו' הובאת כל התשובה ועברתי שם בכל דרכיו ובדקתי ולא מצאתי אפי' אות א':

עיין להרב בית יהודה סי' י"ז מי"ד שלו שהאריך קצת בענין זה ע"ש ובהרד"ח בחסדי דוד שלו דף צ"ו ע"ב: ובענין חמץ שעבר עליו הפסח שנתערב עיין להרב פני ארי' סי' נ"ג ועג"כ בחי"ד סי' א' אות י"ג ובסי' ג' אות א' וסי' ט"ז אות יו"ד ועיין להרב יד דוד דף פ"ח ע"ב מ"ש על ראיות הרח"ש הנז' ועל קושית ותירוצי הרי"ף הנז' ע"ש דברינו.

נו **הורה** גבר במעש' שהי' בעיסה ששהתה בלא עסק יותר משיעור מיל דהוי חמץ כמ"ש מרן בסי' תע"ט ואח"כ עירבוה בשוגג בעיסה אחרת ועשו ממנה ב' או ג' מצות ונתערבו בשאר המצות שנתנו בתנור והיה זה קודם הפסח יש להתיר הכל בפסח דוקא לשאינן ס"ל דין חוזר וניעור אבל למ"ד דחוזר וניעור יש לאוסרן (בית דוד סי' קצ"ז):

נז **שק** של קמח שנמצא בו דבוק מעט בצק שדרך הוא להתפרר מהבצק היבש ונכנס בתוך הקמח כתב הרב שלעולם ראה בסאלוניקי שהנוהגים לברור חטים פוסלים קמח כזה ושאינם נוהגים לברור החטים אינם פוסלי' אותו וע"ש מלתא בטעמא להך גיסא וגיסא:

(שם סי' קצ"ח) ועיין להרב בתי כהונה ח"י סי' ג':

נח **התיר** בדיעבד אם לשו בדף ועריבה של חמץ בלא הגעלה והיינו דוקא אם לשו עיסה במים אבל אם לשו במי פירות כיון שאינו כ"כ צורך לאכלם בפסח נטה דעתו לשהותן לאחר הפסח:

(שם סי' ר"י):

הד"ט ועיין להרב מכתם לדוד סי' ה':

נט **התיר** בפשיטו' להשהות תוך ביתו בפסח תבואה שנתיבשה בשבולין בתנור דהיינו קלי לאוכלן דדוקא לבשלן במים אסור שמא לא נקלו יפה אך לאוכלן כך אין שום איסור וא"צ למוכרן ומותר להשהותן לבשלם במים אחר הפסח:

(אור נעלם סי' י"ב):

הד"ט אע"ג דהרב המחבר לא כתב אלא דמותר להשהותן דמשמע דבאכילה מיהא אסור תוך הפסח אין ספק לע"ד דאיהו נמי ס"ל דלאכלם כמות שהן גם בפסח שרי דאלת"ה דבריו סותרין אלו לאלו ואפשר שכתב כך להשיב על ששאלו ממנו אם מותר להשהות' והוא פשוט במרן (סי' תס"ג ע"ש):

ס **שכר** שעושים קודם הפסח מתאנים יבישים שיש בהם חמוץ אסור לשתותו בפסח וגם להשהותו המחמיר בו תע"ב אף שמן הדין אין בו איסור לפי סברתו להשהותו:

(סמא דחיי סי' ט'):

סא **מעשה** בא' ששרה ב' ימים קודם הפסח הצמוקים במים בחבית להוציא מהם שכר והיו בתוך החבית כמו ב' או ג' רוטלי"ם שעורים ולא הרגיש בזה אלא ביום ו' של פסח שבא בעל החבית ואמר שיש בתוכה כ"כ שעורים ויש מי שהורה להשהו' הצמוקים עד אחר הפסח וימכרם לישמעאלים והראה הרב המחבר דטעו' גדול טעה המורה דחמץ בפס' רוב הפוסקי' הסמיכו דאסור בהנאה תערובתו ובפחו' מס' עובר ג"כ עליו וכניד"ד וכ"ש הכא שהשעורי' המחומצי' הם לבדם בשולי החבית לכ"ע עובר עליה' באופן שבניד"ד שנשאל תוך הפס' לא היה תקנה אלא שפיכה דכבוש כמבושל ואין כאן ס' לבטלן אך עכשיו שהשהה אותם לאחר הפס' מותרי' בהנאה בהולכת ההנאה לים המל':

(ריח שדה סי' ב'):

הד"ט ועיין להרב ראש יוסף סי' תס"ז אות נ"ב על מ"ש מעשה ששרו בשר בלילה למחר מצאו גרעין א' וכו' אסרו לאכלה שכתב דלדעתו יש להתיר ע"ש ראיותיו ז"ל:

סב **נשאל** להשיב על מה שנתתפקו באם ביום אסרו חג של פסח לא נמצא חמץ של ישראל אלא מצה אם יש להתיר פת נחתום ישמעאל כיון דעכול המצה קשה ודייניו כאלו אין כאן פת נחתום של ישראל או לא אמרינן הכי והשיב תלמיד חבר שלו הרא"מ פינצי דהמיקל לא הפסיד דכיון דכבר נפשו של אדם קצה בה הו"ל כחמץ נוקשה הוי כאלו אין כאן פלטר ישראל אך טעם קושי העכול לא מסתברא דהא מתירין פת ישמעאל כשהיא יותר יפה משל ישראל הגם דפת סולת נקיה ק' להתעכל מפת הדראה ומ"מ הדין דין אמת שלא להתיר בניד"ד ואין לאסור אכילת מצה באסרו חג משום דנראה כמוסיף כדין סוכה ביום ח' לבני א"י ויום ט' לבני ח"ל כיון דשלא בזמנו אינו עובר בבל תוסיף רק אם נתכוין להוסיף וכמ"ש המגינים שם בסי' תרס"ו וכ"ש לסברת הרי"ף וריר"ו ושאר פוסקים דס"ל דאף בזמנו צריך כוונה להוסיף:

(פחד יצחק אות א' ערך אמירה לישמעאל שבות:

הד"ט ולע"ד יש לחלק בין סוכה למצה דאילו התם בימי סוכות אי אכיל כשיעור חייב בסוכה ומצוה קעביד באכילתו שם ומש"ה מחזי כמוסיף ביום ח' וכדדייק לישניה דמרן שם שכתב שלא יהא נראה כמוסיף משא"כ הכא דאכילת מצה בפסח חוץ מליל א' לאו חובה היא ולא מצוה קעביד באכילתו בשבת שבתוך הפסח אם רצה לקבוע סעודתו במצה עשירה פשיטא דיאי ויאי וככתוב אצלי בשות"א דינוקא סי' ס"ה וכמש"ל סי' י"ג אות ב' יע"ש ומש"ה לא שייך לומר דנראה כמוסיף אי אכיל ניהלה ביום אסרו חג והוא לע"ד ברור ודו"ק.

סג **השיב** לשואלו דבר על מצה שנילושה ביין לבן ושומן והתירה הרב ז"ל אעפ"י שהשומן היה חם והיו בו פלפלן כמנהג נשים בעת שמתיכו' השומן שכיון שאין כאן מים אין מי פירו' מחמיצין אפי' בחמין ופלפלין אך בתנאי שנשתנו בשעת עשייתן משאר מצות להיכירא פן יבא לאכלה עם גבינה דאל"כ אפי' לאכלה לבדה אסורה גם בשאר ימות השנה וכמ"ש בי"ד סי' צ"ז כ"ז כ' בשם הרב עפר יעקב (שם אות מ' (שלא נדפס) ערך מצה שנלושה במים):

סד **קרא** תגר על מה שהיו נוהגים מחדש להתיר למכור לישמעאל קודם הפסח בהמות שלו עם החמץ שדרכם לאכול כל השנה בדרך מכירת חמץ הנזכר בסי' תמ"ח והבהמו' אוכלו' חמץ כל ימי הפסח ואחר הפסח חוזר ולוקח אותם מהישמעאל דשאני מכירת חמץ דכל מה שהתירו לא התירו אלא להפקעת איסור דרבנן בשעת הדחק שיהיה הפסד גדול אם יבערו כל חמצם המחזיקי אורינד"י ודכוותם והתירו למכור באופנים הנז' שם ולא פליג בן רב למעט אבל להפקיע איסור דאורייתא להאכיל בהמות ישראל חמץ בפסח לא מהני מכירה שידוע שכוונתו רק להאכיל ולא להניח כך וכן מוכח מרש"י ז"ל בשבת דף קל"ט ע"ב אהא דאמרי' הערמה דרבנן היא ע"ש ועוד הביא ראיו' אחרות להוכיח דישתקע הדבר ולא יאמר ואפי' נהגו כן מימי קדם פשיטא שאין לחדש דבר להקל וכ"ש דיש לאסור מדינא. (בכור שור דף קי"ד ע"ב):

כח **הגיד** מפי השמועה משם הרר"י קובו דממ"ש מור"ם בסי' תס"ה ס"ג דיש ליזהר שלא להבהב העופות בקשין שמא יהיו שם חטין או דגן מחומץ ויתן טעם בעופות בשעת ההבהוב מכלל דלא קלי איסורא בשלהבת ומכאן למד מהרי"ק הנז' דה"ה נמי בטוטו"ן דאסור להדליק מנר של חלב והרב המחבר הגם דדחה קצת ראיתו מ"מ לענין מעשה אסר והביא ג"כ ראיה ממ"ש הרב משאת משה ח"א סי' ד' והרב סמא דחיי בי"ד סי' ה' שהביא ג"כ ממהר"ח אלפאנדרי דאסור לומר נמי לחבירו שידליקנו לו דכמאן דמדליק איהו גופיה דמי וכתב עוד דאין להשגיח במ"ש במפתחו' הספר הנז' סי' ו' שזכור הוא

דהרב משאת משה נשא ונתן בזה עם מע' אביו ורבו בעברו במתא פיס"א והעלו דאין חשש איסור בדבר. כי אין הדבר כן דאדרבא יש ויש לאסור איסר ושכן ראה למע' אביו שהיה אוסר וכ"כ ג"כ הרכנה"ג במפתחו' השייכו' לי"ד בשם הרב קול לוי לאסור בין אם הנר למעלה בין למטה וגס הרב פר"ח דנטה בתחלה להתיר בסי' ק"ח ס"ק כ"ג בתנאי שיהיה הפיפ"א בראש השלהבת שהיא רחוקה מן הפתילה מ"מ בסוף דבריו כתב דבעל נפש יחוש לעצמו ע"ש וכבר נודע מ"ש הרב הלקט הקמח בריש הל' ט"ב מהגאון הר"ר גרשון שלא היה נזהר בזה והראוהו בחלומו שהיו מנדין אותו משום שאכל חלב ופירשו לו דהיינו משום שהיה מדליק הפיפ"א מנר של חלב (צרור הכסף בי"ד שלו סי' ד').

כתב הד"ט ועיין להרב פחד יצחק אות ע' ערך טאבאק"ו שהראה באצבע להרב דוד מלמד שאף להבעיר מראש השלהבת שהיא רחוקה מהפתילה אסור ועשה לפני הרד"מ הנז' נסיון מופתי על זה להראותו דבעשן העולה מהנר כבוי או למעלה מהשלהבת יש בו מחלקי החלב העולים למעלה וא"כ לא קלי מקלא איסורא וכשראה כן הרב ד"מ קרע פסק ארוך שעשה להוכיח היתרו ומסרו לאבי אליצור וקיים דאיסור גמור הוא וקבל על עצמו שלא להדליקו עוד מנר של חלב ע"ש וביד אליהו סי' ס"ה. ושבות יעקב סי' ס"ב. ועיין להרב מר וקציעה ח"א סי' תמ"א דמשרא קשרי בלי פקפוק כלל. ואחר הס"ר אין דבריו נראים לעשות מעשה ועיין בחי"ד סי' ז' אות כ"ד:

סו **מי** שאכל בפסח כותח הבבלי וכדומה שיש בו כזית חמץ בכדי א"פ ואוכלו בלא טבול אינו חייב מלקות וה"ה בשאר איסורין חוץ מבשר בחלב וכלאי הכרם דלא כתיב בהו אכילה ובסי' שאחריו כתב דמה שהחמירו בפסח לבדוק החמץ ושרוף וכלה מה שלא נצטוינו בשאר איסורין אחר שהשיב על שאר הטעמים שהביא מסיק שאין לנו לסמוך רק על מ"ש במדרשות דחמץ בפסח רומז ליצה"ר והוא שאור שבעיסה ולכן יחפש עליו בכל מחבואות וכלה גרש יגרש אותו מעליו:

(רדב"ז ח"ג ד' פירדא סי' תקמ"ה ותקפ"ו):

סז **חטים** שלתתן וטחנם אסור להשרות סלתן סובן ומרסנן והאוכלן חייב עליו כרת והמשהה אותן עובר על ב"י וב"י. עוד לו שם מעשה בי"ט האחרון של פסח אחר חצו' שהנערי' המשרתים בריחים לטחון רחצו החטים במים כדי שיהיה מוכן לטחינה למחרת מטעמא שהביאו לו מהחטים במוצאי י"ט ועיניו ראו שהיו יבישים ולא הגיעו לכלל חימוץ וכלל בקוע ועוד דהוי בזמן איסורו מדרבנן. ועוד שהמשרתים רחצו שלא במאמרו ואנוס הוא וליכא למקנסיה:

(וע"ל אות נ"ד) (שם סי' תקפ"ט):

ועיין להרב דבר משה חי"ד סי' ל"ב בדין הנוהג לאכול בפסח מצה מחטים מבוררי' ומטה ידו ואינו יכול להתמיד מנהגו שעשו מעשה בימי הרב אביו להתיר לו בפתח וחרטה מחמת דוחקו ואם לא קבל עליו הוא בעצמו את הנדר רק נמשך לו מאביו עיין להרב משא מלך דף נ"ה ולדעת הרשד"ם י"ד סי' מ' אין לו התרה עולמית והתיר לערבן מעט מעט עם שאר החטים ולמוכרן אף לישראל אי ולמהרי"ק יש לו התרה וכ"פ הפר"ח בדיני מנהגי איסור סי' תצ"ח ס"ח וכן נר' עיקר ועל מה שחילק הרב מ"מ הנז' בין נדר כולל דאין לו התרה ולא לבניו לנדר פרטי דאינו חייב הבן לנהוג אא"כ קבלו עליו הבן לפחות פעם א' בחיי אביו וכ"כ שם הפר"ח עיין להרב ד"מ הנז' בסי' ל"ג בדין מי שנהג שלא להסתפר מפסח עד עצרת ורוצה לחזור בו בהיותו מצטער הרבה והתיר לו להתיר ע"י חקירה ודרישה אם יכול לסבול ע"י קצת דוחק אך אם יבא לידי קצת חולי יש להתיר ע"ש וע"ל סי' כ"ז אות ב':

כה **שקים** של חטים שהביאם העכו"ם והעבירם בנהר באופן שמימי הנהר היו מגיעי' עד שולי השקים ונסתפקו אם נתלחלחו החטים או לא מותרים בפסח משום איזה ספקות ובלבד שאין דרכם להחמיר כמ"ד דחוזר ונעור:

(פני אהרן סי' י"ו):

כט **לית** לן למעבד טצדקי ולמהדר אפירוקי ושינויי דחיקי ללוש עסה לפסח בשכר שעושים ע"י שקולטין מהזיעה שמזעת הקדירה על האש משריית מי צמוקין או מי בשמים דזיעה זו חמירא מדין מי פירו' ואף ממי פירות מעורבים במים:

(גנת ורדים כלל ד' סי' ט'):

ע **השיב** כהלכה על מה שנשאל בדין הכובעי' שנוהגי' לעשו' מכסה בגד פנימה וטוחין המכסה בעיסת קמח בלילתו רכה מאד ויש בטיחה זו קרוב לשיעור ב' ביצים ואח"כ מחברין עליו בגד העליון ותופרים זה עם זה ומשימים אותו על האימום עד שיתיבש ונעשה כובע אין לחוש בו כלל דאע"פ דיש לחוש לסברת הראב"ד דמחמיר בכל חמץ אע"פ שנפסד שמא בא לכלל חימוץ לחמץ בו עיסות אחרות מ"מ בניד"ד שאני דכיון שבטלו וכסה עליו בתפירות בטלים לגמרי מתורת אוכל וכדין כיפת שאור שיחדו לישיבה דאע"ג דלא סגי בביטול וביחוד בלבד מ"מ אם עשה בו מעשה מתבטל מתורת אוכל וה"ה כאן:

(שם סי' י"א):

עא **המחמיר** בפסח באיסור הטאבאק"י שכתב הרגמ"א סי' תס"ז סס"ק יו"ד על ששורין אותו בשכר אינו אלא מהמתמיהין בין לשאוף עשנו או בדרך נחיריו שרי ושגם הגאון

אביו היה שוחק על המתחסדים המחזרים אחר אחר שלא שרוהו בשכר (ועיין להרב קול אליהו בחי"ד סי' כ"ג:
ולהרב זרע יעקב סי' ט' ולהרב חיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות פ"ג וע"ל סי' כ"ט אות ל"ח וסי' ל"א אות כ"ג ובחי"ד סי' י"ג אות ו' הד"ט) מר וקציעה סי' תמ"א.
עב **צווח** ככרוכיא על מנהג מניעת אכילת מיני קטניות בפסח כי עי"כ יוצא דבר תקלה מתחת ידם שלא לדקדק הרבה בעשיית המצות שצריך להרבו' מהם מתוך שאין אוכלים מיני קטנית ושהלואי יסכימו גדולי הדור לבטל המנהג ושגם הגאון אביו היה מתרעם על זה ע"ש:
(שם סי' תנ"ג):
עג **מי** שמכר חמצו לקטן ישמעאל אעפ"י שקטן אין לו זכיה מן התורה מ"מ כיון דחמץ שעעה"פ איסורו מדרבנן יש להקל גם במכרו לישמעאל קטן:
(ושב הכהן סי' ד'):
עד **ביאר** היטב על מה נסתפק רש"י על מי ביצים אם הם בכלל מי פירות שתמה עליו הרב נודע ביהודה בחא"ח סי' כ"א ושלח דעתו אליו והשיבוהו הרב נ"ב הנז' על מה סמך תמיהתו של רש"י והרב המחבר חזר והשיב לו על דבריו אחרונים ומסיק דכדין נסתפק רש"י על זה ע"ש:
(יד דוד דף ק"ל):
עה **הראה** פנים להתיר פת עבה ושלכן לא הביא הטור דין זה שעל כן הרב"י ז"ל תמה על שתיקתו כי גם שאר הפוסקי' לא הביאוהו זולת רבינו ירוחם משום דלא ס"ל דיש שיעור למעלה ולגבהו של פת:
(שם דף הנז' ע"ד):
הד"ט ולכל הדברות ולכל אמירות נראה ברור דיש ליזהר שלא לרדותו מן התנור עד שישער יפה אם נאפית שפיר בתוכו וכמ"ש הרב חק יעקב סי' ת"ס אות י"ד דאין ספק כי כשהפת עבה הרבה זמנין דבאמצע לא נאפה עדיין עד שאין חוטין נמשכין ממנו ושמכל מקום למראית העין מבחוץ נאפית יפה יפה כבר נודע דאם לא הגיע הפת למדרגה זו איכא נמי מרבוותא דס"ל דיש ג"כ חשש חימוץ ועיין להרב ח"י הנז' אות יו"ד:
עו **קדירה** חדשה או שאב"י שתחב בה קודם הפסח כף חמץ ב"י ואין בה ששים ובו ביום התיכו בה שמן מהותך יראה להתיר לכתחלה השומן דהרבה נ"ט איכא ואף רק ג' נ"ט שרי להתיר לכתחלה כמ"ש המג"א בר"ס תנ"ב ומיהו יש שם תירוצים אחרים וחנ"נ

לא אמרי' קודם הפסח אף דשמו עליו דעדיין היתר הוא (פרי מגדים באשל אברהם סי' תמ"ז אות כ"ד):

עז **מעשה** בא' שמכר חמץ וי"ש שלו לישמעאל כראוי וזקף עליו הדמים במלוה ובתוך הפסח הפסיד הישמעאל הרבה מי"ש ולקח ישמעאל אחר אוהבו של ישראל המפתח מן הישמעאל אינו כלום, ואפשר שהישראל ג"כ רשאי לקבול הישמעאל לפני השר ליקח המפתח ממנו אבל ליקח הישראל המפתח מהישמעאל י"ל דאחריו' על ישראל ושאסור לאחר הפסח וצ"ע (שם במשבצו' זהב סי' תמ"ח אות ד'):

עח **דיני** הסכין שלהב וקתא של מתכת או שהקתא של עץ והכשרן לפי תשמישן ודין חם מקצתו חם כולו ואם ישתמש בחמין או בצונן כאן שנה ר' פרקו נאה שנה ופירש כל הצורך ע"ש (שם סי' תנ"א אות י"ז):

עט **חקר** מה פעולות ההגעלה עושה לכלי שהוא ב"י ולשאינו ב"י ואם יש ביורה ששים או אין בה ואם משהה בתוכה הכלי מעט או הרבה ואם המים מעלה רתיחות את הכל עשה יפה בעטו עט דודים ע"ש דברים נחמדים (שם סי' תנ"ב אות ב' וי"א):

פ **דרש** וחקר בסימני החמוץ בין בעיסה בין בחטים וה' מיני דגן ונותן סימנים לכלם וע"ע שם שנסתפק בדין מצה אפויה שאין בא לידי חמוץ ע"י בישול (כנלע"ד להגיה בדבריו) אם נתן פת חמץ אפוי לקמח עם מי פירות דאפשר דמחמץ ובריית דפת שעפשה ונפסל מאכיל' כלב שראוי לחמע כמה עיסות אין ראיה דהתם עם מים מיירי ועמ"א סי' תס"ו אות ט"ו (שם סי' תס"ו ד"ה ודע דאפוי וכו' ובסי' תס"ז אות כ"א ד"ה מ"ש באות יו"ד:

פא **מתיר** בשעת הדחק שאין להם אחרת ואיכא מניעת שמחת י"ט ליקח לכתחלה מישמעאל הקאפ"י שקולין אותו בכלי שלהן מההיא דרש"ך בי"ד סי' צ"ו ס"ק י"ז וסי' קכ"ב סק"ו ואף אם יש לחוש שקולין בו שעורים מ"מ אין לותתין ועוד לטעמים אחרים יש להתיר במקום דחק ומשום שמחת י"ט אמנם ישראל קדושים ואין לקנות שום דבר שיש בו חשש כל דהו (שם סי' תס"ז אות י"ח):

פב **חטים** גמורים ויבשים המחוברים לקרקע כשהגשם היה על הארץ אין דברי הרשב"א נראין שמקבלים חמוץ וראייתו מד"לג דפסחים ליתא ובהכרח יש לפרשו באופן אחר ודליכא למיחש כלל אף אם בודאי נתיבשו לגמרי והם בקליפתן אם לא כשנתרבו הגשמי' יום ולילה גשם חזק שמפיל הקשי' ושבולי' לארץ והגשמי' מזלפין עליהן בחוזק אבל בשאין הגשם חזק ואורך זמן גדול אין להחמיר כלל וכ"ש כשיש ספק עם עודם לחין אם לא שאנו רואין אותן מחומצים ומבוקעים ותדע לך ממה שלא הצריכו שימור רק משעת

קצירה ולא משהם יבישים ונגמרים במחובר ועוד דהרי הטל לא מעצר ונופל בכל יום עליהן (מעיל צדקה סי' ס"ט):

סימן יט דיני הסדר וכוסות ומצה

אות א' **נפלאת** הוא ממנו סברת הרח"ש רבו במ"ש דאין אדם יוצא י"ח במי צמוקים לפי שתקנו חכמים ד' כוסות לשמחה ולכן צריך שיהיו מיין וקשה עליו פר"י דתו' שכבר הנסיון מוכיח שגם הוא משובח בריחו וטעמו כיין המשובח הנעשה מענבים ויש ממנו חזק ולמה לא ישמח ויצא בו לד' כוסות וכ"כ הריב"ש דמי צמוקים יין גמור וכ"כ ג"כ מהר"ש הלוי בי"ד סי' י"ב ושמקדשים עליו גם הרב המבי"ט בח"א סי' רכ"ב כתב בשם הרב אגרת חמץ שיין צמוקים כיין ענבים הוא (אהל יוסף סי' ג'):

כתב הד"ט וכ"פ הרב ב"ד בפשיטו' בסי' רנ"א וע"ל סי' י"ח אות מ"ג ובסי' י"ג אות ח"י. ועיין להרב ח"י ס' תע"ב סקכ"ב דכתב דאם יש בצמוקים לחלוחית קודם השרייה לכ"ע ש"ד:

ב **מי** שהגיע בע"פ בכפר של ישמעאלים ומצא להישמעאל ששם כבר הקמח בעריבה ללוש וקדם הישראל ונתן המים שם לשם מצה והישמעאל גלגל ולש ואחר הלישה הפריש הישראל מיד חתיכה מהעיסה ועשאה כמין חלה ואפאה על הגחלים ולא היתה לו מצה אחרת רק כזית מצה שמורה מדאשתקד שהוליך עמו בדרך לסגולה אם א"א לו לעשות בשום פנים מצה אחרת בשעת הדחק כזה יקדש ויברך על עוגה זו המוציא ועל אכילת מצה ואחר אכילתו יאכל אותו כזית דאשתקד לאפיקומן ושם בירר דינא דעריבו' שלשין בהן כל השנה או לפעמים (ועיין להרב ב"ד סי' ר"י) עוד יתיר לאיש הנז' לבחור הרע במיעוטו לאכול קטניו' בימי הפסח אף אם אין מנהגו לאכלם ובלי התרה אם אין איש אתו להתיר לו ואם יש לו שאר מיני קטניו' חוץ מאורז יזהר עצמו מהאורז דגרע מכלהו עוד יתירנו אם לא היה אפשר לו לקנות כלים חדשים ולא להגעיל הישנים קודם הפסח להגעילם אפי' בי"ט עצמו דוקא אם אינן ב"י (מכתם לדוד סי' כ'):

ג **נתן** טעם לשבח אמאי כ' מרן בסי' תע"ב סעי' ב' שיעור הכוס רביעית אחר שימזגנו וישתה כלו או רובו שכבר הקשו האחרוני' דכיון שיוצא ברובו כ"ש בכלו ותירצו מה שתירצו והוא יצא לישע לו' דמשום דגבי פסח אמרו בש"ס אם השקה לבניו או לב"ב יצא והוא ששתה רובו לכן כתב כאן כלו או רובו לומר הוא רובו וע"י צירוף ב"ב כלו משא"כ גבי קדוש ובהמ"ז דסגי לכ"ע ברובו לא כתב כלו או רובו (בית יעקב סי' ס"ד):

הד"ט ועיין להרח"א בקונט' אחרון של הרב אשדת הפסגה דף י"ז ע"ג שגם הכא כ' דצ"ל רביעי' דהיינו עשרים ושבעה דראמי ובדיעבד סגי ברובו אף דבעלמא אפי' לכתחלה סני ברובו:

ד **הקים** לו מ"ש בספרו עיר האלהית שער השיר נתיב ו' לאסוקי שמעתתא בדין סומא דפטור מן ההגדה וכסברת ריר"ו הגם דמרן מחי לה אמוחא וחידוש הוא דאעפ"כ יכול להוציא מי שחייב כדמוכח בתו' דמגילה וכן נמצא בפי' במרדכי בדין סומא דאתי חד דרבנן ומפיק דאורייתא ע"ש:

(וע"ל סי' י"ו אות כ"ז ולקמן אות ל"ב) (שאלת יעבץ ח"ב ח"ב סי' ס"ז):

ה **האריך** לבאר שמ"ש מרן סי' תפ"ח דשיעור כזית חצי ביצה לא דק לחומרא לענין אכילת מצה וברכת המזון וזימון וכדברי הרמג"א (ועיין ג"כ להרב פר"ח בא"ח) ושם ביאר ג"כ שיעור גרוגרת דהיא מעט יותר מכזית ע"ש שנתווכח בזה עם גדול אחד והשיב לו על כל דבריו (ועיין ג"כ להרב שבח פסח דף ו' ע"ג דהוכיח דכזית הוי קרוב לשליש ביצה עש"ב הד"ט) (יד אליהו סי' כ"ה והנמשכים):

ו **מי** שאין לו רק מצה של טבל והקדש וכדומה צידד בתחלה דכיון דאילו היה משתדל ומשגיח שלא לבטל המצוה והיה מבקש מקודם מצה של היתר היה יכול לקיים המצוה בהיתר בלי עבירה כיון דפשע ולא ביקש אע"פ שעכשיו אין לו רק זה אין לאכלו דהוי מצוה הבאה בעבירה דלא אתי עשה ודחי ל"ת רק כגון מילה בצרעת דלא מחמת פשיעותו אינו יכול לקיים המצוה ושוב נטה לו לדרך אחר דאע"פ שמעשיו גרמו לו מ"מ כיון שעכשיו אין לו של היתר אין לאסור מטעמא דמצוה הבב"ע אלא אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת וקרא דלא תאכל עליו חמץ דילפינן מינה דאין יוצאין לא בטבל וכו' כדאי' בפרק כל שעה דף ל"ה מיירי בשיש לו מצת היתר אבל אם אין לו של היתר אע"פ שמעשיו גרמו לו מ"מ אמרינן אתי עשה דאכילת מצה ודחי ל"ח של טבל וכיוצא:

(שמחת י"ט סי' מ"ב דף קס"ח ע"ד):

הד"ט ולעד"ן דאי מהא לא איריא דאיכא למימר דכשמעשיו גרמו לו אין יוצאין אפי' דיעבד וכשאין מעשיו גרמו לו יוצאין בדיעבד דוקא ולא לכתחלה וסגי למיסק דרגא חד בין זה לזה ולא תרי דרגי וכמו כן ניסק דרגא חדא בין יש לו של היתר דאז אפי' בדיעבד לא יצא לאם אין לו של היתר ואף שבענין התרת כלי חרס שנתבשל בהם איסור כתבו הרבה פוסקים דכיון דלית להו תקנתא בהגעלה בדין הוא להתירן אפי' לכתחלה אחר מעל"ע דהוי בדיעבד וכמו שכתבתי בשות"א דינוקא סי' ק"ל והסכים עמי מהר"ך נר"ו בזרע אמת שלו ח"ב (ע"ל אות ט') מ"מ החילוק מבואר ויהיה די לנו בנידון דידן להתיר

אפי' לכתחלה בדוקא כשאין מעשיו גרמו לו ויש ליישב קצת וע"ל אות י"ו וי"ז ועיין ג"כ להרב אורים גדולים למוד כ"ה והנמשכים במעשה שאירע בעיר הקודש ירושלים תוב"ב בחג הפסח שלשו עיסה ביין שאינו מעושר והורה גבר לפרוש המעשר מהמצה מינה ובה והיו חביריו מגמגמים בהוראתו והשיב להם תשובה גמורה מאהבה עש"ב. והשתא דאתינן להכי יש לדקדק בפסק הרב שביתת י"ט הנז' מפני מה ידחה הל"ת כיון שאפשר לקיים העשה בלי ביטולו אם לא דמיירי שלא ישאר במתוקן שיעור כזית וכל כי האי היה לו ז"ל לפרש ודוק:

ז **בן** אצל האב א"צ הסיבה אם הוא רבו מובהק ותמה על הרא"ש ומרן שפסקו בהפך ע"ש (פנים מאירו' ח"א סי' צ"ג):

ח **תמה** על מ"ש בשם הרוקח בפי' התוספתא שתאן בפוסקין לא יצא דר"ל ששהה שעה גדולה ביניהם דאי הכי מה חידש לנו התוספתא בפסח מבשאר ימות השנה שלא להפסיק ביניהם הרבה ויותר תמוה פי' מהרי"ל שפי' שלא יפסיק בדברים בטלים דמה לנו דברים בטלים כאן אך הפי' הנכון האמיתי הוא דפוסקין הוא שם כלי המחזיק הרבה רביעית וכן הוא בהדיא בילקוט אסתר על פסוק והשתיה כדת וכן מוכח בירושלמי דפ' ע"פ ופ"ח דשבת ופ"ג דשקלים דמקשה שם מה לשתות בפוסקין והשיבו אם אמרו לשתו' לא אמרו להשתכר אם הוא שותה בפוסקין משתכר בתמיהא ולפי' הרוקח ומהרי"ל מה ענין שכרות לכאן א"ו דכוס גדול הוא והיינו סברת הי"א דמייתי מרן דצריך לשתו' רובו אף אם הכוס גדול (מקום שמואל סי' ס"י אות כ"ט):

הד"ט גם הרב ראש יוסף סי' תע"ב אות י"ז הרגיש ככל הכתוב לעיל ותירץ דר"ל ברבוי דהיינו ששתה בבת אחת דאמרי' בש"ס דידי יין יצא מידי ד' כוסות לא יצא וע"ש דגריס כפוסקים במקום בפוסקין ונוסחא ראשונה שפי' הרב מ"ש הנ"ל נראין לע"ד יותר

ועיין להרב קרית חנה סי' מ' דאחר שבחר לו בפי' התוספתא דפוסקין ר"ל כוסות גדולים ושכן הסכים רבו מהר"י מ"מ בא ליישב. פי' הרוקח שפירש שותה בהפסק שעה בנתים דדבר קשה הוא לחשוב על גבר בגוברין כרוקח הבקי בירושלמי יותר ממנו שיפרש פירוש זר ודחוק כזה ולכן כתב ליישב דבריו ע"פ מ"ש בסוכה דף מ"ט כי שבע איניש מגרוניה שבע וצורבא דרבנן דלא נפיש ליה חמרא ליגמע גמועי ופירש"י שעל ידי לגימות גסות הוא משביע אע"פ שאינו שותה הרבה ואינו כאוכלין דממילוי כרס בא השובע שלהן ומסיק רבא אכסא דברכתא אגמע גמועי דרך שביעה משום חבוב מצוה ע"ש וא"כ שפיר עולה פירושו של הרוקח על התוספתא שתאן בפוסקין ר"ל בהפסק לא יצא שאז אינו שבע וישתה יותר וישתכר ומשא"כ אם שתאן בפעם א' שבע ואינו משתכר שבין

הכוסות אם רצה לשתות ישתה ואם שתאן בלגימא אחת שבע ואינו שותה הרבה ואינו משתכר וא"כ דברי הרוקח עולין עם הירושלמי בקנה א' כפתור ופרח וע"ש שע"י פירושו זה הניח בעיון מ"ש בפסחים דף פ"ו ע"ב בר"י בר' יוסי דאיקלע וכו' ויהבו ליה כסא וכו' ושתיא בחד זימנא וא"ל לא סבר מר השותה כוסו בבת א' הרי זה גרגרן ע"כ וקשה דמאי קושיא דילמא הברייתא מיירי בכוס שאינו של ברכה עכ"ד ולע"ד דבריו טובים ונכוחים ליישב קצת דברי הרוקח דאלו קטיל קני באגמא הוא וחובה עלינו לקיים דברי חכמים אפילו בדוחק קצת מלהניחן בתימא ועיון אך במה שהניח בצ"ע ההיא דפסחים לעד"נ פשוט ומבואר דניחא דברייתא דהרי זה גרגרן מיירי בכוס שאינו של ברכה אבל בשל ברכה משום חבוב מצוה לגמע גמועי בבת אחת שפיר דמי כדמסיק רבא מ"מ מנ"ל למר דההיא דר' יוסי היה בכוס של ברכה ואדרבא ממקומו הוא למד דלאו בכוס של ברכה הוה מדסמיך האי עובדא דר' להההיא דלעיל דרב הונא בר נתן איקלע וכו' ויהבו ליה כסא ושתייה בתרי זימני ואי הוה כוס של ברכה הוה עביד כמסקנא דרבא דאגמיע גמועי א"ו שלא בכוס של ברכה הברייתא מיירי והכי עביד רב הונא וכיון שכן הא נמי דר"י בר"י מיירי בכוס שאינו של ברכה דאטו עד שלא הגיע זמן הברכה לא שתה כלום א"ו כדאמרן וק"ל:

ט **בערב** פסח בישלו ביצה שעושים לסדר בקדרה ועוד בשלו באותה קדירה בליל א' וליל ב' ונאכל התבשיל ובאו אח"כ לאכול הביצה ונמצא בה דם ולא נודע אם כשנתבשלה בקדירה היה בה ס' וא"א לשער שכבר אכלו התבשיל הורה דנאסרה הקדירה מספק (בית יהודה ח"ב סי' ל"ג ל"ה):

הד"ט ולענד"נ דסגי בשהיה מעל"ע דדוקא בודאי איסור גזרו שאינו בן יומו אטו בן יומו ולא בספק איסור וה"נ בספיקא קאי דלא אסר הקדירה רק מספק וכ"כ הרשד"ם בי"ד סי' ל"ח דאם הכלי בלוע מספק מותר להשהותה לכתחלה מעל"ע לבשל בה אח"כ וכ"פ הר"ם פרובינצאלי ורש"ך דאם גזרו שאינו ב"י אטו ב"י ה"ד בודאי איסור אך בספק איסור לא גזרו וכ"כ הרב לחם הפנים בי"ד סי' נ"ח בשם ת' הרב באר עשק סי' ס"ה ועיין ג"כ להרב לה"פ הנז' בסי' צ"ג סק"ה ולהרב דב"ש סי' שי"א ולהרב שמש צדקה בי"ד שלו סי' ג' להרב בנו ויש ג"כ ראיה לזה ממ"ש הרב פר"ח סי' מ"א ס"ק י"א ועיין להרב נחלת יעקב סי' כ"ד ומ"ב בדין בישל בכלי חרס חלב שחלבו ישמעאל ואין ישראל רואהו דלענין הכלי חשיב כדיעבד כיון שאין לו תקנה אלא בשבירה ומותר להשתמש אפי' לכתחלה אחר שהייה מעל"ע ממ"ש מרן סי' קכ"ב קדירות וקערות שלנו שעמדו ברשות הישמעאל בלא סי' משהה אותם מעל"ע ומותר והורו כן מהר"א ציוידא"ל ומהרשי"ק. ושם כתב

הר"ר ליב סאראואל דבהפסד מרובה דיינינן להו כדיעבד ומותרין בין אם הוא בלוע מאיסור דרבנן בין אם הוא בלוע מאיסור תורה ע"ש ועיין ג"כ להרב גור אריה ז"ל בי"ד סי' קכ"ב ס"ק ח' ולהרב ב"ע סי' ס"ח בשם הרמ"פ דכלי חרס שא"א להכשירן הואיל וכלי שאינו ב"י מותר מן התורה אפי' נתבשל בו ודאי איסור אינו אסור לכתחלה אלא מדרבנן נמצאו אותם הכלים אחר שע"ע מעל"ע וכו' וכשרים וכו' ע"ש והרב החסיד הדב"ש הביא תשובות הרב"ע והנ"י הנז' והסכים לדבריהם בהפסד מרובה וספקא דרבנן:

גם הרב סמא דחיי בי"ד שלו סי' א' והנמשכי' האריך בפרטי הכלים ובסי' ד' נגע בפרט כלי חרס והביא סברת הרמב"ם הנז' וגם הוא עלה בהסכמה להתיר בספיקא דרבנן ע"ש ומן המקובץ יצאנו לישע הקדירה הנז' דנראה ודאי דאחר מעל"ע מותר אפי' לכתחלה ואפשר דגם הרב המחבר יהיה משלנו ולא כתב דנאסרה רק בתוך מעל"ע לכלול בהוראתו גם בשל מתכות דאיכא תקנה בהגעלה דאסורו' הן אפי' שאינן ב"י א"נ כדי להורות מלתא דשויא נמי להמחמירים בנ"ט לפגם בפסח ולא למרן ודעימי' המקילים גם בחמץ בפסח כמ"ש בסי' תמ"ז סעי' יו"ד וכל זה הוא דוחק:

וע"ל סי' ז' אות כ"ח ובחי"ד סי' א' אות י"ב וי"א אות י' וי"ח אות ד' וה':

ועל פרטים אחרים שכ' הרב ז"ל בתשו' זו כתבתים בגליון של ספרו הנמצא אתי ואין כאן מקומו וכשהרציתי דברי להרב מהרי"ך נר"ו לשמוע ממנו איך הוא נוהג בהוראתו השיבני דבר בעטו שכבר ח"ב של זרע אמת שלו הוא תחת המכבש וששם דבר כבר על זה וכן ראיתי אח"כ שם בסי' ט"ל דהעמיק הרחיב כל הצורך בפרט זה ומסיק להקל בהפסד מרובה א"נ בבליעת דבר שאינו אסור מדינא רק משום חומרא א"נ כשנתבטל דבר של ספק איסור ברוב של היתר דבכגון אלו יש לסמוך להתיר לאחר שהייה מעת לעת.

י **אם** שכח לצלות הזרוע בע"פ לסדר של פסח אסור לצלותו בליל פסח דהוי שלא לצורך י"ט כלל שאין לאכול צלי אפי' ביום ודלא כהר"מגא סי' תע"ג ס"ק ס' (שם סי' נ"א):

כתב הד"ט ועיין להרב פרי מגדים בחלק משבצות זהב דכתב דאפי' צלי לא קבלו עלייהו שלא לאכלו דוקא בלילה ולא ביום ע"ש סי' תע"ו ובעיקר דברי הרב ב"י הנז' לע"דן דמותר לצלותו משום דחזי וחזי אפי' ללילו ע"י שיבשלנו אחר צלייתו ואם מקפיד להניחו צלוי עד שיגמור הסדר יבשלנו למחר ויאכלנו דהא אף במקום שנהגו שלא לאכול צלי מ"מ אם בישלו אחר הצליה שרי וכ"פ הרב בית יעקב סי' כ"ד אמנם מה נעשה והגאון הרב פר"ח בסי' תע"ו אסר בפשיטות בצלאו ואח"כ בישלו גם הרב ים ישכר בפ"ב דין ט"ו הסכים לדבריו ודלא כהרמ"גא דמתיר בצלאו ואח"כ בישלו רק הכריע דאם בין השמשות היה צלי חל עליו שם איסור ושוב אינו יכול להתירה ע"י בישול אך אם נתבשל אחר הצליה

מבע"י לא נקרא על בשר זה שם איסור מעולם ומותר ע"ש וא"כ הכא נמי יש מקום לומר דכיון שצולה אותו בי"ט מיד נאסר ולא יחזור להיתרו ע"י בישול ולכן אסור ג"כ לצלותו דהוי שלא לצורך י"ט כלל. האמנם עדיין לא נתקררה דעתי החלושה בזה דיש לחלק בין צלאו מבע"י דהוי כעין מוקצה לבין השמשות ומוקצה לכל היום משא"כ כשבין השמשות היה הבשר חי וראוי לאוכלו מבושל אע"פ שיצלה אותו בי"ט אמאי לא ליפוק מידי איסורו ע"י בישול ומ"מ למעשה כבר הורה זקן ואין להקל בדבר דס"ס אינו אלא מנהג בעלמא וזכר לפסח ליכנס בחשש איסור צליה שלא לצורך י"ט ועיין להרב חיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות פ"ט שהביא מ"ש הרב חסדי דוד בפ"ב די"ט לסייעתא דהרב"י נז' והוא נר"ו דחה ראייתו והרגיש ג"כ קצת על ראיות הרב"י ז"ל ועל הרמ"גא ע"ש:

יא **מי** שהביאו לפניו בליל פסח ב' קנקני יין של ב' מינים ובירך על כוס א' מקנקן א' אם לא היה ליל פסח אין לזוז מסברת מרן דס"ל דיש לו לברך הטוב והמטיב על הב' אע"פ שהיו לפניו הב' מינים כשבירך בפה"ג על הא' ואף אם שותה הב' שלא בתוך הסעודה אך להיותו ליל פסח צריך לחלק בין שותהו תוך הסעוד' שהיא שתיי' רשות דאז יברך הט"והמ לשותהו לא' מד' כוסות דחובה נינהו דלא יברך רק בפ"הג הנוהגים לברך על כל כוס וכוס או לא יברך כלום לנוהגי' שלא לברך על כל א' וא' ודלא מדמשמע מהרמ"גא ר"ס קפ"ה דכתב דאם בירך בה"מז על יין אחר אין צריך לברך הט"והמ וטעמא יהיב משום דכבר אמר הט"והמ בבהמ"ז דליתא ובלא"ה נמי אין ראוי לו לברך (שם סי' ג"ן):

כתב הד"ט קושיתו על הרמ"גא אחר הס"ר תיובתא לא חזינא כיון דכבר במחלוקת שנויה אם אפי' בשלשה טעונה כוס וכ"ש כשהוא יחידי והרמ"גא גופיה בר"ס קפ"ב גילה דעתו דס"ל דא"צ כוס וא"כ לדידיה נמי ניחא דאי לאו שהזכיר כבר בבהמ"ז הט"והמ היה ראוי לברך הט"והמ כיון דכוס זה של רשות הוא ועיין להרב ברכי יוסף א"ח סי' קע"ו אות ג' דכתב דלית ספיקא קמיה דבכה"ג א יברך הט"והמ:

יב **מאשר** ומקיים מ"ש בחק יעקב שלו סי' תפ"ג ס"ק ב' בדין מי שאין לו רק ב' כוסות דלדעתו שם יקדש בליל א' על כוס א' וישמור כוס ב' לליל ב':

(שבות יעקב ח"ב סי' ה'):

יג **מי** שאין לו מצה אלא פחות מכשיעור נראה דאין כאן צד חיוב לאכלה דאכילה בכזית משמע והיינו דבסי' תפ"ד איתא הנשבע שלא לאכול מצה כל השנה אסור לאכול מצה בפסח ולמה והלא לענין שבועה שלא אוכל סתם בכזית משמע ואי איתא יאכל פחות מכזית ויקיים שבועתו ומצות אכילת מצה כאחת א"ו דכיון שאינו אוכל כזית לאו מצוה היא כלל (שם סי' ח"י) ועיין בחי"ד סי' י"ט אות ס"ד:

הד"ט ועיין להרב חיים שאל ח"א סי' ג' שכתב שהסכים לזה הרב מחנה ראובן ושכן הדין במרור והוא נר"ו חלק עליו והחליט דיאכל מה שיש לו בלא ברכה ע"ש:

ועיין להרב בית יהודה ח"ב סי' נ"ו בדין ב' שהיו במדבר או בבית האסורים ואין ביניהם רק כזית מצה דס"ל דאפשר לומר דמאן דאלים גבר ע"ש ואם אפי' בפחות מכשיעור מתקיימת המצוה למה לא יאכלו שניהם מחצה לזה ומחצה לזה דנהי דמצוה מן המובחר תהיה באכילת כזית מ"מ לא היה בדין לעכב על חבירו שלא יקיים המצוה כל עיקר כדי שיקיים הוא בדרך אלמות וחזקת היד מצוה מן המובחר וכמעט הסברא נותנת דעשייתו מצוה שאינה מן המובחר ולזכות את חבירו שיעשה מצוה אף שאינה מן המובחר יהיה זכותו יותר גדול בצירוף של חבירו לשלו מעשייתו בלבד אפי' מצוה מן המובחר:

ועיין להרב למודי ה' סי' קע"ז דפשט ספיקו של הרב מוצל מאש סי' ט"ז שהדבר ברור מפ' דם חטאת דף צ"ו דאם אכל כזית בשהיות לא יצא ועג"כ להרב מגן שאול סי' מ"ב שהביא דברי הרשב"א והרב בני חיי סי' תע"ה נמי ס"ל דליכא מצוה באכילת חצי שיעור ועג"כ להרב חקרי לב ח"א. סס"צ דהאריך בענין חצי שיעור אי איתי' גם בעשין והביא סברת הרב ב"ח הנז' דס"ל דליתא והשיב הרחק"ל דחיית הרב מחזיק ברכה וקיים סברת הרב"ח הנז' ובס"ס מייתי מ"ש הרב בית יהודה הנז' בפנים והשיב על כל דבריו ושלדעתו אין בקיום דינא כל דאלים גבר ושלשורת הדין מדינים ישבית הגורל ע"ש:

יד **מי** שהוא אנוס ואינו יכול לאכול פרוסת המוציא קודם חצות לא יברך על אכילת מצה דספק ברכות להקל ואם לא נאנס רק עד סמוך לחצות יקדש וישתה כוס ראשון ויטול ידיו ויברך המוציא ועל אכילת מצה ויאכל ויברך ג"כ כאן על אכילת מרור קודם חצות וההגדה. יאמר אח"כ (ועיין בא"ח סי' תפ"ג):

(דגול מרבבה סי' תע"ז):

טו **אם** קידש בליל פסח על הפת ואכל ושוב הביאו לו יין יאמר ההגדה עד משעבוד לגאולה ולא יסיים ונאמר לפניו הללויה רק יתחיל ברכת אשר גאלנו ויברך בפה"ג וישתה כוס ראשון ואח"כ יאמר ונאמר לפניו הללויה וכו' וחצי הראשון של הלל וישתה כוס ב' ע"ש מלתא בטעמא דמסתברא (שם סי' תפ"ג):

טז **בני** אדם האופים מצותיהם בתנור אחד וחוששים שיוחלפו המצות מזה לזה מהני תנאה (אף למ"ד דלית ברירה), אם יאמר בלשון להבא לכשיגיע לולבי או מצתי ביד אחר הרי הוא לו במתנה אבל לומר כל המתחלף (לשון הוה) משלי יהיה מתנה וכיוצא לא מהני תנאה דלא חלה מתנתו והויא מצה גזולה דאין אדם יוצא י"ח ועיין בפ' מרובה דף ס"ט גם האריך בדין ברירה כשתולה בדעת אחרים. ודין מצה גזולה נוהג ג"כ בליל

ב' אע"ג דאנן בקיאין בקיבועא דירחא יון דבליל א' חיובו מדאורייתא משום ג"ש דלחם לחם גם בליל ב' קפדינן למצוה הבאה בעבירה וה"ה למרור כשהיה בה"מ קיים אך בזמן הזה דחיובו של מרור מדרבנן אף בליל א' לא קפדינן למצוה הבאה בעבירה ועיין למרן סי' תרמ"ט דיוצא אדם י"ח בי"ט ב' בלולב גזול דאינו אלא מדרבנן ודלא כהרמ"א (שאלת יעבץ ח"א סי' צ"ב ונמשכים):

יז **מי** שאין לו למצת מצוה רק של חדש או איסור אחר שאין בו מיתה או עשה עם הלאו שלו יכול לאכלו לכזית מצת מצוה ואם הוא איסור של עונש מיתה או שיש ג"כ עשה אסור לאכלו ומ"מ אם אכלו יצא י"ח ואם יזדמן לו אח"כ מצת איסור אפי של לאו גרידא אסור לאכלו שכבר יצא י"ח ועוד לו שם ובסימנים הנמשכים נשא ונתן בענין מצוה הבאה בעבירה ע"ש פלפולו העצום (שם צ"ו הנמשכים:

הד"ט וע"ל סי' זה אות ו' וט"ז ועיין להרב כנסת יחזקאל בחי"ד סי' מ"א דאף בזמן הזה וח"ל נוהג דין איסור חדש בשדות ישראל ואף בשדות השוכרים ישראלים מהשר כמו שהוכיח מש"ס דקידושין דף ל"ו ומנחות ור"ה ושכן הסכמת כל האחרונים דהלכה כר"א זולתי רבינו ברוך ואחריו נמשכו הרט"ז והרגמ"א ע"ש:

ועיין ג"כ להרב יד אליהו סי' ס"ד ולהרב מים רבים סי' מ"ג והנמשכי' שהחזיק הרב המחבר כעוצם ידו שאין לחוש לאיסור של חדש ע"ש ובענין מצוה הבאה בעבירה ע"ל סי' ה' אות ל"ו:

יח **מכריכה** שאנו עושים זכר למקדש כהלל לא סגי בפחות מכזית כיון דאין אכילת מרור בפחות מכן וצריך כזית מצה וכזית מרור (שם סי' ק'):

יט **מי** שהיה מתלוצץ בליל פסח על פיוט חד גדיא שאומרים בסוף הסדר והשומע שמע ונדהו נדויו נדוי ורב המקום יוכיחנו בטוב טעם וישאל מחילה על חטאיו ויתירנו (חיים שאל ח"א סי' כ"ח):

כ **חתן** בליל פסח יברך הז' ברכות בכוס ברכת המזון ולא על א' השש ברכות ובפה"ג על אחר כמו שעושים בשאר הזמנים והרב יעב"ץ כתב בסדורו דיכול ג"כ לעשותן בב' כוסות ויניח לכוס ד' את אשר בירך עליו ברכת חתנים (שם סי' ע"ב אות י"ג):

הד"ט ולעד"נ טוב ונכון הדבר לעשות כסברת הרב ברכות מים סי' תע"ט שכ' שאף למנהגם שמברכים הז' ברכות על כוס א' מ"מ בליל פסח אחד מהמסובין יברך שש ברכות על כוס שלו והמברך בהמ"ז יברך בכוסו (ועיין להרב ח"ש הנז' מ"ש בספרו יוסף אומץ סי' מ"ז):

כא **נתן** טעם למנהג שאין אוכלין חזרת בליל א' של פסח אפי' מבושל יותר מכזית של מצוה כדי שיאכלנו בליל ב' לתיאבון ועיין בפסח מעובין סי' קכ"ג דהמנהג פשוט בין הספרדים שלא לאכול ירקות וחזרת זולת מה שהוא חיוב:

(בית דוד סי' רמ"ט):

כב **העד** העיד בנו האיש ששמע מפי זקנים שהיו נוהגים בסאלוניקי בב' קהלות איטליאה להטיל בחרוסת אבן קיילרמו"ני כתוש הדק שהוא אדום דומה לחומר עוד לו שם תימה על מנהג עירו שמשמים בחרוסת ערמונים שלא נזכרו בשום פוסק ולא מצינו שנדמו ישראל להם (שם סימן רנ"ג):

הד"ט גם בס' תניא כתוב שיש משימין בחרוסת מעט חומר זכר לטיט וכ"כ ג"כ הרב ברכי יוסף בשם שבולי הלקט סי' ס"ד שיש משימין בו מעט חומר או גרירת לבינה זכר לטיט וכתב עוד דכבר מהר"ם לינאזנו תמה על מנהג זה וקראו מנהג שגעון דא"כ גם בפורים יוציאו מהם דם זכר לגזירת ההריגה והלא צריכין להפך היגון לששון והרע לטוב ושמה שהביאו לראיה מפירש"י ורשב"ם נסחא מוטעית נזדמנה להם והוא בדק ומצא בפי' כתיבת יד ישן נושן שכתוב בו וחרוסת שכותשין וכו' זכר לטיט במקום וחרס שכותשים בו וכו' עכ"ל:

ואני בעניי לא ידעתי איך תתיישב הגהה זו מחרס לחרוסו' דאחד הרואה ברש"י ורשב"ם בפסחים דף קי"ו א"א להגיהו כך שכ"כ וז"ל תבלין וירקות שמטילין בחרוסו' זכר לתבן וחרס שכותשין בו הדק זכר לטיט עכ"ל ואי גרסי' וחרוסת במקום וחרס אין בו משמעו' והעיקר חסר מהו הדבר שכותשין בו ועל טעמו וממשו של מהר"ם ז"ל יש להשיב דשאני פסח שאנו עושים בו דברים המורים חירות ודברים המורים עבדות כגון מצה זכר לחירות שלא הספיק בצקם להחמיץ על שנגאלו והמרור זכר לעבדות משום וימררו את חייהם וכו' וכפירש"י ז"ל על פסוק מצות ומרורים יאכלוהו כל עשב מר זכר לוימררו את חייהם וכו' עכ"ל ועודנו מהר"ם ז"ל תמה יקרא על הטלת החרס הבטל במיעוטו שאין אדם מקפיד עליו להיותו בלתי נרגש בין השינים ירבה לתמוה על אכילת מרור אשר מרירותו נרגשת לכל חיך יטעם לו ומ"מ להיותו דבר המביא לידי זכרון הצער שנצטערנו לשעבר וסוף סוף אף שהוא מר אינו מאכל המזיק לשום אדם לא נזוז מחבבו לזכר הנס שנעשה לנו שהצילנו מאותו הצער ומה דמות נערוך להוצאת הדם מגופנו ולהזיק לעצמנו לזכר ההריגה אין ספק דצערא דגופא עדיפא מהנאת זכירת הצער שנצטערנו וניצולנו ממנו משא"כ בחרס ומרור דלא שייכא האי טעמא נכון וישר הוא לעורר את הלבבו' ואין זה יגון ואנחה בימי שמחה וששון אדרבא ביותר וביותר תגדל אצלנו שמחתינו בימי

חירותינו והיא ע"ד הכתוב אצלנו בפלגי מים על ספר קינות על פסוק איכה ישבה בדד העיר רבתי עם דבמדרשו של רשב"י ריש פרשת שמו' אמרו דמאן דלא רגיל למסבל צערא והוה כל יומוי בתפנוקי' ועדונין ואתי ליה צערא דא איהו צערא שלים ע"ש ועיין ג"כ למהר"י ן' שועיב בפירוש הכתוב זכרה ירושלים ימי עניה וכו' ודון מינה ונוקי באתרין דבימי שלוה בתתו האדם אל לבו שמימי קדם היה ביגון וצרה תרבה ותגדל השמחה בעת שלותו ובסגנון זה הדרשה תידרש באחד מדרשותי על מה שצונו ה' בכל המועדים וימים טובים זכירה בפה זכר דיציאת מצרים ומה טיבה של מצוה זו לזכירת יציאת מצרים וזכרון היציאה הוא קשור בזכרון הגלות שיצאנו משם ואם בזמן חדוה זכיר' הצרו' שעברו תעורר הדאגה והיגון למה יצוינו לערבב השמחה בימי שמחתנו א"ו כדכתיבנא דאין זה צער אלא בהפך גדלות וריבוי השמחה והוא ברור לע"ד ודוק. ועיין ג"כ להרב ראש יוסף סי' תע"ג דגם הוא צידד לקיים המנהג במקום שנהגו ע"ש:

כג **טעמא** טעי' למ"ש הרמ"א דיאמרו ההגדה בלשון שמבינים הנשים וקטנים לא משום שהנשים חייבו' באמירות ההגדה אלא משום חיוב האנשים להגיד להן ולהודיע לקטנים הנסים ונפלאו' שעשה המקום לנו ואם יאמרו בלשון שאינם מבינים מה ההגדה והודעה זו. שם סי' רנ"ו (ועיין להרב למודי ה' סי' קצ"א מ"ש על פיטור נשים מלומר הגדה של הרב הנז'):

כד **נתן** טעם למנהג הנוהגים למזוג כוס ב' קודם אמירת הא לחמא ממ"ש הרמב"ם בנוסח ההגדה וז"ל מתחיל על כוס ב' ואומר בבהילו יצאנו ממצרים הא לחמא עניא (שם סי' רנ"ז):

נה **מסיק** ותני דאין לנו מצה שמורה אלא משע' קציר' או משע' לישה אך אם אינה שמור' משעת קציר' אפי' היא שמורה משע' טחינ' וכיוצא אינה אלא כשמור' משע' לישה ואין לה שום מעלה עלי' לענין אם שכח ולא אכל אפיקומן ממנה לחזור ולאכלה (שם סי' רנ"ט):

כתב הד"ט וזה לי עשרים שנה קודם ראותי דברי הרב ז"ל שנשאלתי מאחד חכם מסיינא לחוות דעתי הקצרה במי שאין לו בפסח רק מצה שמורה מחימוץ משע' טחינה הנעשית לשם מצת מצוה ויש לו ג"כ מצה שמורה משעת קצירה שלא נעשי' לשם מצת מצוה הי מינייהו עדיפא לצאת י"ח מצה והשבתי לו בקצרה דנ"ל פשוט דגרע מצה בלתי נעשית לשם מצוה אף שהיא שמורה מחימוץ משעת קצירה מההיא דנעשי' לשם מצת מצו' ולא נשמרה מחימוץ רק משע' טחינה וה"ה אם היא שמורה משע' לישה דכי הדדי נינהו (וכאשר ראיתי אח"כ להרב ב"ד הנז' דשפתיו ברור מללו דאין שום מעלה לשמירה משע'

טחינה לשמורה משע' לישה וכנז') דהא שמיר' זו משעת קצירה שנא לשם מצוה לית בה מעליותא כלל דבהדיא אמרינן בפרק כל שעה דף מ' א"ל רבא להנהו דמהפכי כיפי כי מהפכיתו הפיכי לשם מצוה דוקא אלמא דאי חיישינן לשמירה משעת קצירה בעינן שימור לשם מצוה דוקא ולא סגיא שמירה מחמץ לחודה. וכיון שכן במאי דקמן שלא נעשה לשם מצוה אינה מעלה כלום היותה משומרת מחימוץ משע' קצירה והרי הוא כבצקו' של ישמאלים לענין זה שאין אדם יוצא י"ח אעפ"י שמותר למלאו' כריסו מהן וכדאיתא התם בש"ס וא"כ פשיטא לן דניחא וניחא למעבד מצוה באחריתי המשומר' לשם מצוה אע"ג דאינה שמורה מחמוץ רק משעת לישה או טחינה דחדא היא כנז' והוא ברור לע"ד ואצלי בשות"א דינוקא סי' ס"ו הארכתי עוד קצת בענין יעו"ש:

ועיין להרב מטה אשר דף קל"ד ע"א בנוהג לאכול מצה שמורה משע' קצירה כל ימי הפסח דפסק הפר"ח בסי' תצ"ו ס"א דמסתברא דלא מיקרי סייג רק מלתא יתירתא ואם רוצה לבטל מנהגו א"צ התרה ותמה עליו דאטו גרע ממי שנהג שלא לאכול בשר ולשתו' יין או להתענו' בזמן ידוע דהפר"ח גופיה כתב בסי' תנ"ג דהוי חומרא וכיון דהוי חומרא אמאי א"צ התרה ועיין להרב הלק"ט ח"א סי' ק"ג. ולע"ד אפשר לחלק בין הנושאי' דאילו להתענו' כל דמצי לצעורי נפשיה מצוה קעביד וכן מניע' אכילת בשר ושתית יין משנחרב הבית דין הוא שלא נאכל בשר ולא נשתה יין כדאמרי' בפ' חזקת הבתים ועיין במהרש"א שם משא"כ אכילת מצה משע' קצירה דהויא מלתא יתירתא וממילא פסקי הרב פר"ח לאו סתראי נינהו (ועיין לקמן סי' כ"ז אות י"ב):

כו **שנה** ופירש מ"ש מרן בשם ר"י החסיד במעשה שאירע בפסח שחל בא' בשבת ונפלה התקופה בלילה שלפניו ולשו במים השאובים בלילה דאין להקפיד משום דכתיב שומר מצוה לא ידע וכו' דהיינו דוקא כשאותן המים הן הן של מצוה ששאבום מבע"י לשם מצוה ונמצא שנתקדשו המים בכלי ואח"כ נפלה התקופה בהא אמרינן שומר מצוה ליד"ר וסימן לדבר לא יבא אל מקדש ה' ערל וטמא אך כשהמצוה והסכנה באים כאח' לא אמרינן בזה שומר מצוה וכו' וחמירא סכנתא מאיסורא אם נשאבו שלא לשם מצוה ואח"כ נפלה התקופה ורוצה להשתמש מהן למצת מצוה. ושם הובאו דברי הרב בנו לסיוע דברי מר אביו מההיא דמ"ק דף כ"ח ע"א דר"א אתחזי ליה למה"מ עודנו אוכל תרומה וא"ל לאו תרומה קאכילנא ולאו קודש איקרי וכו' דמוכח משם דבדבר של קודש אין לו למה"מ רשות נעשו' עמו רע וה"ה במים ששאבו לשם מצוה והרי הן קודש שוב אין מה"מ שולט בהן:

ועוד כיון דסכנת התקופה אינה אלא להפחיד בני אדם שייראו את ה' ואין במים ההם סכנה בעצם. גם הביא בידו מ"ש הרב שמש צדקה בי"ד שלו סי' ז"ל על מה שאינם שופכים המים שבשכונ' המת בשבת ומייתי בשם מהר"י בריאל ז"ל דשמע מרבותיו שבכלל ויברך אלקים את יום השבת ויקדשהו שצוה למלאכי' לוקחי נפשו' שלא ילכלכו מימי ישראל ביום השב' וימי מקראי קודש ומינה ילפינן דכשהם מקודשים למצת מצוה אין בהם כל דבר רע ע"ש דכנפש האב כנפש הבן ס"ל דאם לא נתקדשו המים בכלי ונפלה התקופה יש לשפכן ואעפ"י שישתמשו ללוש בהם מצת מצוה מ"מ חמירא סכנתא דלא אמרי' שומר מצוה וכו' רק כשתקדים המצוה לחשש הסכנה:

ועיין ג"כ להרב תורת חסד במה שנשאל על שמעון ששידך רחל בתו עם לוי ולעת הזיווג סירב לוי להשיאה מפני צוואת הר"י החסיד שכתב ששני אחים לא ישיאו ב' אחיות שלא יצליחו ואפשר ג"כ שתהיה סכנה בדבר ופטרו הרב תורת חסד מקנס ע"ש שאף שהיה לוי מושבע ועומד להשיאה והיה עושה מצוה גדולה לקיים שבועתו עכ"ז פטרו הרב מהקנס והשבועה בלי שום התרה כלל מפני חומר הסכנה כיון שלוי הקפיד לפי שכבר היה נשוי אחיו עם אחות משודכתו והו"ל קדימת דבר חשש הסכנה לדבר מצוה (ועיין להרב אהבת דוד דף ס"ט ע"א בענין שפיכת המים בשביל התקופה ובספרו יוסף אומץ סי' מ"ב ועיין ג"כ להרד"ח בחסדו דוד שלו דף ע' ע"ג הד"ט). (צרור הכסף בי"ד שלו סי' ו'):

כז **עשה** סמוכו' למה שנהגו במצרים שישראל לש ועורך המצו' שמור' והישמאעל אופה. (רדב"ז ח"ג דפוס פירדא סי' תקפ"א):

כח **עוד** לו ז"ל שאין לתת מלח ולא תבלין אפי' במצה שאינה של מצוה ובשל מצוה אין לתת בה שום דבר כלל כדי שלא יטעום בה טעם אחר זולת מצה ומטעם זה אפשר שהשיג הראב"ד על הרמב"ם שפסק בפ"ח מהלכו' חמץ ומצה דין ח' לטבל מצה בחרוסת (שם סי' קפ"ב):

כט **סמך** את ידו על סברת רש"י בדין היסבת אטר שיהא מיסב ואוכל במנוחה כדרך שהוא מניח תפילין דהיינו צד שמאל דידיה ושמה שאמרו שמח יקדים קנה לושט לא קאי אלא אפרקדן וכפי' הר"ן ז"ל דאז שכיחא היזיקא שמא יקדים אבל המיסב על ימין לא חיישינן:

ועוד שראה וידע שהסימנין שוכבין זה על זה ולא זה אצל זה אם לא שסימני האדם משתנין משל בהמה. ועוד שלא תקנו היסבת שמאל רק דרך חירות ואם יסב בימינו ויאכל בשמאלו מצטער הוא ואינו דרך חירות (שם):

ל **ארי** שנעשה שואל מדעת להרב שבות יעקב עמ"ש בחק יעקב שלו סי' תפ"ג אות ק"ב דמי שאין לו אלא כוס א' יקח אותו לקידוש וכו' ול"נ דאם הוא בליל א' ויש לו ב' כוסות יקיים כוס א' לליל ב' כבסי' תפ"ב לענין מצה עכ"ל דלדידיה לא דמי למצה כעוכלא לדנא דבשלמא גבי מצה אין שם אפי' מצוה מן המובחר רק בלחם משנה וא"צ לבצוע אלא א' ואף בזה יש פוסקי' דבא' ומחצה סגי כמ"ש הטור סי' תע"ה משא"כ ד' כוסות דתקנו כנגד ד' לשונו' של גאולה עדיף טפי לעשות בליל א' כתקנת חכמים אף שלא ישאיר כלום ללילה ב' ומצינו שהעמידו דבריהם במקום איסור דאורייתא כדאי' בפסחים ועיין ג"כ ביומא דף ל"ד ע"ג ד"ה רבי אומר ילמוד וכו' וכ"ש כאן די"ט ב' גבי ראשון כחול שוינהו וכ"ש כשאין לו רק ב' כוסות כדברי הרמג"א שיברך ברכת המזון על כוס ב' וכ"ש לי"א דבסי' תפ"ב דאין לברך בהמ"ז בלא כוס עוד הביא בידו ראיו' אחרות ע"ש (קרית חנה סעי' ח):

לא **חיש** מר אקמחיה ואשיטתיה אזיל דס"ל דאין לברך ברכה על פחות מכזית בין לאחריו בין לפניו וכמ"ש במקומו' אחרי' בספרו ובפרט בסי' ר"י (הזכרתיו לעיל סי' י' אות נ"ח) ומש"ה ס"ל הכא דבעי כזית בירקות של טבול לכרפס כדי לברך עליו ברכה לפניה (מר וקציעה סי' תע"ג):

לב **החזיק** בעוז במאי דאיתא בפסחים סומא פטור מלומר הגדה דהכוונה היא להוציא אחרים ושכן מצא אח"כ להרב ספר המכריע סי' ע"ח. ועיין לרדב"ז דפוס ויניציאה סי' נ"ט ושער אפרים סי' כ"ז. ובית יצחק דף ט"ו ע"ג וגט מקושר דף קמ"ב. ושאלת יעבץ ח"ב סי' ס"ז הבאתיו לעיל באות ד') (יד דוד דף קנ"ט ע"ב):

לג **האריך** להוכיח בדין ראובן ששאב מים ללוש בהם מצת מצוה ממקו' א' שמשתחוים העכו"ם ומדליקין הנרות שם וכהנ' רבות דאם המים מחוברים אף שהן של יחיד לא נאסרו בהנאה ואפי' לעשות בהן מצת מצוה ואם הן של רבים אפי' תלושים מותרים אמנם אם הם של יחיד והם תלושים פשיטא דנאסרים אפי' להדיוט ואף שנשתנו אין השינוי מועיל:

(פרשת הכסף דף ס"א ע"א):

לד **הגם** שבשאר שבתות וי"ט נחלקו הפוסקים אי מצי למיכל סעודתו מבע"י או לא שרי רק התחלת הסעודה אך גמר סעודתו צריכה להיות בלילה או דאף תחלת הסעודה תהיה בלילה מ"מ בליל פסח לכ"ע הקידוש והסעודה צריך שיהיו בלילה וכדעת הרב פר"ח ע"ש סי' תע"ב (הרח"א בקונ' אחרון להרב אשדת הפסגה):

לה **אם** שכח לאכול אפיקומן ואמר הב לן ונברך ואח"כ נזכר יאכלנו אז ואם כבר בירך בהמ"ז ולא בירך על הגפן יטול ידיו ויברך המוציא ויאכלנו ויברך בהמ"ז ועל הגפן: ואם לא נזכר אלא אחר ברכת בפה"ג אם אכל בתוך הסעודה ממצה שאינה עשירה יסמוך עליה ואם לאו צריך ליטול ידיו ולברך המוציא ובהמ"ז ובפ"הג (שם):

לו **הגם** שיש ליזהר לכתחלה לאכול אפיקומן קודם חצות מ"מ אם לא אכל עד חצות יאכלנו אחר חצות וכן בענין ההלל כתבו התוס' ליזהר לקרותו קודם חצות ובודאי דאם לא קרא אותו עד חצות יקראנו אח"כ ולדבריהם צריך לאכול אפיקומן שיעור הרבה קודם חצות כדי שתהיה ג"כ קריאת ההלל אח"כ ג"כ קודם חצות:

(ראש יוסף סי' תע"ז אות ב'):

לז **שנה** ופירש דמאי דאמרי רבנן דמצוה לחזור בליל פסח אחר זימון לאו משום זימון עצמו אלא משום דמצינו במ' תהלים דהקוראים ההלל צריך שיהיו ג' דאחד יאמר לשנים הודו לה' וכו' ומ"שה מצוה לחזור אחר זמון ג"כ ומקדימין למצות להשתדל בשביל הודו ויהיו מזומנים ג"כ לזימון:

(שם סי' תע"ט אות ד'):

לה **אם** היה לו כוס גדול מחזיק כמה רביעיות ושתה ממנו ד' פעמים על סדר הגדה נסתפק הרב ז"ל אם יצא או לא דהא במימרא דשמואל בפסחים דף ק"ח ע"ב דאמר שתאן בבת א' יצא פיר"שי עירה ארבעתן לתוך כוס א' א"כ לר"שי יצא אבל לרש"בם דדחה פיר"שי ופירש מימרא דשמואל באופן אחר הנה לדידיה בניד"ד לא יצא וא"כ אם יש לו כוס גדול כנז' ישתה בכל פעם רביעית על סדר הגדה ומיהו לא יברך בכל פעם בפ"הג דשמא לא יצא וברכות אינן מעכבות ועפר"ח כאן:

(פרי מגדים באשל אברהם ר"ס תע"ט):

טל **האיש** הירא את דבר ה' לצאת ידי כל הדעות ישאב ממש ביה"ש שהוא זמן י"ג מינו"טין וחצי לאחר שעבר שעה פחות חלק מארבעי' משעה מתחלת השקיעה וילוש בהם לאחר אור הבקר ודוקא שעברו עליהם בתלוש יב"ש שלימות הא לא"ה כבשנת העבור דלפעמים אין הלילה ארוך אסור ללוש לאור הבקר עד שיעבר יב"ש שלמות לחוש לדעת רש"י וכן אם הלילה ארוך יותר מיב"ש אסור ללוש קודם אור היום לחוש לדעת ר"י בר נתן וע"בח (שם במשבצות זהב שלו סי' תנ"ה אות א'):

מ **נשא** ונתן באמונה בדברי המרדכי פ' כ"ש סי' תקצ"ג במעשה שאירע בפסח שחל להיות בא' בשבת וגם נפלה התקופה בלילה שלפניו ולא חשו ולשו במים השאובי'

בלילה וכתב ר"י החסיד דאין להקפיד כי שומר מצוה ליד"ר ושקיל וטרי בדברי מרן ב"י שם וברבא ורט"ז עש"ד:
וע"ל אות כ"ו) שם אות ו':
מא **יש** שאינם אוכלי' מצה אפויה רק (כמדומה שחסרה תיבת מבושלת) רק בי"ט אחרון של פסח דחששו דילמא אתי לאחלופי או שמא יש קמח בהם שאינו אפוי ולשרות בצונן מצה טחונה לפי הטעם הא' אסור ולטעם ב' שרי והעולם נוהגי' היתר ומבשלין מצה אפויה דסומכין על דעת מרן ב"י ומור"ם נמי לא הגיה כלום ומכלל דאודויי אודי ליה:
(שם ס"ס תס"ג)
מב **אם** אין לו לאדם רק ב' מצות שלמות בליל א' יניחם שלמות עד המוציא דבעי לחם משנה דהכי הלכתא כמ"ש הרא"ש בפסחים דף קי"ו ומ"ש פסח משאר י"ט והא דפורסי' קודם ההגדה מנהגא בעלמא היא כמ"ש הרב"י בשם הכל בו בסי' תע"ג ובתלמוד לא נזכר מזה כלום והרי הר"ם ז"ל בפ"ח דין ו' מהל' מצה כתב שפורס כשאומר המוציא ואף שלא נהגו כן מ"מ היכא דלא אפשר ודאי לחם משנה עדיף טפי:
(שם סי' תע"ה אות ה'):

סימן כ דיני דברים אחרים השייכים לפסח

אות א **האומר** בשר זה לפסח אף שאסור לומר כן מ"מ מותר הבשר באכילה וכדעת הרט"ז והרש"ך דנקטינן כוותייהו ודלא כהרב"ח והרגמ"א האוסרין הבשר אפי' בהנאה (גם הרב מצודת יששכר בסי' ח' סעיף ג' פסק דלא כהרב"ח הד"ט) (כנסת יחזקאל סי' י"ח):
ב **אף** במקום שנהגו לגמור את ההלל בערבית ליל פסח לא נהגו ביחיד אלא בצבור ואם חל ליל פסח בשבת ושכח הש"צ והתחיל ההלל קודם אמירת ויכלו שהיה בדין להקדים אינו מפסיק דהא דתדיר קודם למצוה דוקא ולא לעכב:
(בית יהודה ח"ב סי' ל"ג ל"ה)
ג **סתר** מעיקרא דעת הרמג"א בסי' תק"ו וכמו כן דברי הרב באר היטב סי' תמ"ד והעלה להלכה ולמעשה במי ששכח להפריש חלת ח"ל מלחם חמץ שאפו מע"ש שחל יום י"ג לניסן יש תקנה לאכלם בשבת ע"פ דמשיירה והיינו הפרשתה ואוכלה הכהן או כלבו ואף הזר בדליכא כהן אוכלה בביטול ברוב. ובסי' שלאחריו הראה טעות שטעה הרב השל"ה בהלכות פסח בדין אם שכח ליטול חלה מעיסה אחת ואינו יודע וכו' דיטול מא'

על הכל דליתא כי שמא יטול מהפטור על החיוב ולכן אם אין לו פרנסה ממקום אחר צריך ליטול מכל א' וא' וזהו פשוט:

(שאלת יעבץ ח"א סי' קל"ג):

ד **הנוהג** שלא לאכול אורז בפסח רק בי"ט אחרון וחל י"ט אחרון בשבת שמע שמהר"י אישקאפה התיר לבשלו ביום ז' דהיינו בע"ש לצורך שבת אבל הרב המחבר ס"ל דאיסור גמור הוא והביא ראיה ממהרי"ו סי' צ"ה הביאו מור"ם בסי' תקכ"ז והזכיר ג"כ הרב המחבר בכנה"ג שלו סי' תק"פ בהגהת הטור דהמתענה בי"ט תענית חלום אסור לו לבשל לאחרים אפי' לאותו היום וק"ו בניד"ד שהדבר עצמו אסור משא"כ התם דדוקא משום שמתענה אינו יכול לאכול אך בדברים עצמם אין בהם צד איסור אבל מי שאינו נוהג איסור באורז בפסח יכול לבשל לצורך שבת בשבילו ומותר לו לאכלו בשבת (החביב בתשוב' לא"ח ח"ב סי' ס"ב):

(ועג"כ בשאילת יעבץ ח"ב סי' קכ"ד שכתב שאותו זקן שאסר אורז בפסח אם בשביל התולעי' שהי' בו יפה אסר וא"לכ לא ידע מי שהשגיח בזה ואכלוהו לעולם במקום כבודו בפניו ושלא בפני הזקן עצמו רק ע"י בדיקה הראוי ע"ש ובאדמת קדש ח"ב בהשמטות סי' ב' באשה שנהגה בבית אביה שלא לאכול אורז בפסח ונשאת במי שדרכו לאכלו מותרת לאכלו שאין דעתה לחזור בית אביה והוי כחומרי מקום שיצא משם ואין דעתו לחזור ואף שמה שהוא משום סייג חל עליו ועל זרעו אשה שאני דאין הדברי' אמורים רק לזכרים ולא לנקבות דאינה יודעת מזלה ויכול בעלה לכופה שתאכל):

ח **מה** שקורין באיבר"ופא בשם פורמ"ינטון והיינו הגרא"ן טו"רקו להיות עיקרו בטורק"יא אינו מין חטה ופשוט הוא דהוא מין קטנית וכן שמע שבגלילות מערב הפנימי נתפשטה ההוראה אצלם לבשלם בפסח בלי שום שימור וחשש חימוץ. וכתב עוד דאף דהוא דבר פשוט הוצרך לכתבו לפי שראה לגדול הדור מהר"י חאגיז בהלק"ט שלו ח"א סי' קי"ב שכתב די"ל בזה משארז"ל שעופות טמאים מועטים לפיכך נמצא שהרוב הוא הטהור וק"ל עלה א"כ אמאי לא אזלינן בתר רובא י"ל משום דטמאין מיעוטא דשכיח וזהו מדרבנן דמדאורייתא אחרי רבים להטות בכ"מ א"כ כל מיעוטא דשכיחא כגון מיני תבואה יש לחוש לכל המינין שלא הוזכרו מה טובן:

(חיים שאל ח"א סי' ת"ז):

כתב הד"ט ילע"ד מ"ש מהרי"ח דק"ל אמאי לא אזלינן בתר רובא ונדחק לתרץ משום מיעוטא דלא שכיח אחר הס"ר לא ידענא בעניותי מאי קאמר מר ניהו רבא דמה הרווחנו דמיני הטמאים יהיו מיעוטא אכתי' מנן ידעינן אם מנין העופות שבמין א' מהטמאין

לא יתרבה באוכלוסין שלו מכל מספר מיני הטמאין ואטו במינין תליא מלתא לבטל ברובא והגע עצמך שעשרה עופות טהורין שהם מי' מינין יתערבו במאה עופות טמאין ממין א' דילמא איכא למ"ד דמדאורייתא בטלי. ומההוא דאיבעיא ליה לר"ש בן חלפתא בסנ' דף ט' ע"ב בההיא אטמתא אי טמא או טהור דמאי קמבעיא ליה אי איתא לסבר' מהרי"ח ליכא לאותובי' ליה תיובת' דאיכ' למימר דכללא דכייל אינו אלא לאשר בארץ מתחת ולא למה שבשמים ממעל ומש"ה קמבעיא ליה ומשינויא דש"ס דמשני אין דבר טמא יורד מן השמים ואפי' ירדה כעין חמור ומכלל דמאשר בארץ המה אמרינן דחזקתן טמא. ומטעמא דשכיח אין בה כדי שביעה לסיועי סברת מהרי"ח דאכתי יש לדחות דלאו מטעמא דשכיחא רק משום דמ"מ מידי ספק לא יצאנו. ועיין בחי"ד סי' ח' אות ח'. ומ"מ במאי דאתינן עלה בדין פורמינטונ"י אפשר לע"ד למזכי שטרא אבי תרי דלמהר"יח נמי שרי ושרי השתא דידעינן דנתפשטה ההוראה להתיר ומכלל דנתברר להו דלאו מין תבואה הוא ואה"נ דאי מייתי קמן דבר שלא נתברר לנו מה טיבו אסור מספק דשמא מין תבואה ולא מטעמיה דמהרי"ח ז"ל ודוק:

ו **עשה** מעשה בש"ץ שטעה וקרא ביום א' אם כסף תלוה במקום קדש שחשב דקריאת קדש עבר זמנו כיון דקריאתה ביום א' של חה"מ ובאותה שנה יום א' של חה"מ היה בשבת והסכים עם סיעת מרחמוהי שאין צריך לחזור ולקרוא קדש שהכל ענינא דיומא וכסברת הריק"ש בהגהותיו שכתב עוד שביום ב' יקרא קדש במקום כספא:

(בני חיי סי' ת"צ):

כ' הד"ט ועיין להרב המגיה ספרא דבי רב שלמי צבור שאסף איש טהור כל דיני טעיות שנפלו בקריאה בימי הפסח ע"ש וכעת ראיתי ג"כ שאסף אספם הרב לדוד אמת בהדפסת שנית קראו בשם תורת השלמים. ועיין להרב עולת שמואל סי' ח' בש"ץ שקרא ביום א' ש"פ פ' משכו וסיים לחמישי בפסוק ליל שמורים ופסק דסגי בהכי ובסי' ט' פסוק במי שקרא כל הד' עולין ביום א' שחה"מ בפ' קדש אין להוציא ס"ת ב' ואם הוציאוהו צריך לקרות והקרבתם ויברך:

ז **שלא** כדין קנסו מי שעשה לחמניות בדבש בפסח אם אמת הדבר שלא עירב בו מים כלל דאם משום דמהסתם חוששים לתערובת מים הלא במקום שאין לחוש לזה מותר גמור הוא ללוש בו וכיון שאותו האיש שלש ממקום אחר הוא שאין מקום לחוש לתערובת מים אעפ"י שבמקום אחר שחוששים אין ללוש מ"מ אין לזה מקום קנס כיון שטוען שראה כן מעשה בשאלוניקי באופן שאף אם גבו ממנו הקנס חייבין להחזיר לו:

(צרור הכסף סי' ג'):

ה **הלכתא** למשיחא אם יבא משיח צדקנו בין פסח ראשון לשני אם יעשו פסח ב' ודברים אחרים הנמשכים לזה:
(יוסף אומץ סי' ו'):

סימן כא דיני ספירת העומר ודברם הנוהגים בימים ההם

אות א **מי** שנהג שלא להסתפר מפסח עד העצרת ואחר ג' שנים רוצה להסתפר בל"ג בעומר באמרו שלשעבר לא נסתפר משום נדר ומנהג רק להיותו קל בעיניו שלא הכביד עדיין כ"כ שערו הרשו' בידו לשאול התר' ובלא התר' נמי מותר שאין זה נקרא מנהג ומ"מ משום מהיו' טוב א"ת רע ואינו מפסיד לשאול ילך אצל חכם ויתירנו:
(כתונת יוסף סי' י"ט):
הד"ט ועיין ג"כ להרב נאמן שמואל סי' י' דמי שנהג שלא להסתפר עד יום ל"ד לעומר וחזר ונהג עד ל"ג אין להענישו ע"ז דליכא משום לא תתגודדו בשיעור יום אחד ע"ש **ועיין** להרב דבר משה ח"א סי' ל"ב דבמקום שאין מסתפרי' מל"ד עד עצרת ונשלמו ימי אבלותו באותן הימים לא יסתפר ואם מסתפר אין מוחין בידו ועיין להרב זרע אמת סי' ס"ו דכתב דאבל שנשלמו לו שלשים תוך ימי העומר בין ר"ח לל"ג במקום שנוהגין בהן איסור תספורת מותר לו להסתפר ועיין חי"ד סי' כ"ג אות ח' ועיין ג"כ להרב פני אהרן אחי יפת הרב ד"מ הנז' על מעשה שבא לידו שנחלק עם מר אחיו ושאלו את פי הרב מהרי"ד והשיב דאין מדברי הרב"ח ראיה ושאין להסתפר ושם הביא הרב המחבר כל המנהגים שבענין תספורת ע"ש ודבר פשוט הוא שהמנהג על כל דבר שלטון:
ומה לי להטריח קורא נעים שלא לצורך במה שהאריכו כבר כל המחברים להודיע כחו של מנהג כמה יפה אפי' בדברי' הנוגעי' לנפש וק"ו ב"ב של ק"ו בדברים הנוגעי' לממון כידוע אפי' למתחילי' כמוני. עכ"ז אמרתי אל לבי לעשו' רצון מע' ראשי ומנהיגי הקק"י חפצתי הם אמרו להעתיק פה את אשר יבא בס"ד לפנינו הם זירזוני זה כשמנה שנים בזירוז אחר זירוז לעיין לע"ד בדיני צוואות בריא ע"י נוט"רין שלהן שמנהג בית דיננו לאשרן ולקיימן בכל מכל כל וכאילו נעשו כתחז"ל. ומ"מ כפעם בפעם שהיו באים לידי כך היו בהם מפקפקין בדבר שמא אין בשטרי צוואת הללו ממש כיון דמחוסרי תנאי הצוואו' נינהו ולפי שעל הרוב היו החולקי' מתפשרים ביניהם נתרשלו ידי מע' הועד לבא לכלל יישוב הדעת אם לפי האמת יש לשטרות הללו דין שטרו' גמורים. וזאת שנית נסתפקו אם בתת להן דין שטרות כשרים יהיה עוד הרשו' ביד המצוה לחזור בהן קודם

מיתתן בכל או במקצת וכאשר בפרט זה כמו כן המנהג פשוט פה העירה לצוות כמה פעמים בריא וש"מ או בריא ובריא הכל כרצון המצוה לשנו' דבר או חצי דבר:

ויהי בשנת תקנ"ז לפ"ק בא לפני ב"ד של מע' פרנסי הזמן מעשה כזה ונתעצמו הבע"ד שלא להתפשר ויחזק אז דבר מעלת בני הועד יצ"ו לבא לכלל ידיעה מה משפטן של שטרו' הללו ויתנו המשרה על שכמם של ב"ד של ג' שביררו ברירה דרבנן בני אדם מהוגנים חכמי' ונבוני'. לפתוח בדברי' ולדרשן ולחוות דעת זקני'. ויכתוב מש"ה ה"ה מע' המחבר ס' מח"ר חד"ש הנדפס זה שבע שנים. (מצורף לחבורי הקטן ס' מתנ"ת י"ד) סדרן של כתובי' הללו שפתותיו שושני' ששוני'. שיבא לפנינו וגם לרבות את אשר שם אלקים בפי להוספה כל דהו הכל לאתויי בידן בדפיסה מחיים כמצו' ראשי ומנהיגי הקק"י מלכי ארץ ורוזנים:

ישצ"ו לאורך ימים ושנות חיים טובים ומתוקנים:

שאלה

אלמנה אחת בהיותה ש"מ עשתה צוואתה על ידי נוטאר"ו פובליק"ו שמב"ע וכפי חוקיהם. וחלקה נכסי כתובתה ונדוניאתה שהיו עדיין ביד יורשי בעלה כאשר ישרה בעיניה. ולא הניחה כלום לקרוביה הראוים ליורשה ממשפחת בית אביה. ואחר הצואה חיתה עוד י"ד חדשים בקירוב אבל לא שבה על בוריה ותקפה ואיתנה הראשון. ועתה שנפטרה אלמנה הזאת לבית עולמה וחלי"ש באו יורשיה לערער על צואתה. והגישו עצמותיהם בבית דיננו הצדק וטענו שצוואת מורישתם בטילה מכמה טעמים ושלהם משפט הירושה הפעם הא' מפני שהוא עשוי בערכאות וכו' וקים להו כפוסקים דס"ל שהיא פסולה והטעם הב' מפני שאף את"ל דקים לן כמאן דמכשיר וכמו שפסק מרן בח"מ סי' רנ"ג מ"מ מאחר שהאשה הזאת עמדה מחליה והלכה חוץ לביתה על משענתה וחיתה עוד י"ד חדשים איכא אומדנא דמוכח שלא מתה מחמת חולי הראשון וקי"ל דמתנת ש"מ אם עמד חוזר ואע"פ שלא חזר בו בפירוש הצוואה בטילה מאליה הטעם הב' מפני שאף שיהיה אפשר למקבלי המתנו' להוכיח שמחמת חולי הראשון מתה מ"מ בטילה ההצוואה מפני שרוב כתובתה הניח לשלשת אחיות בתולות קרובי בעלה בלשון ירושה ומשנה שלימה שנינו ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום ומעלת הדיינים נר"ו ביען כי מעלת הרב מריה דאתרין נר"ו לא היה יכול אז לעיין בענין נצטוינו לעיין אם יש ממש באלו הטענות ואם חזקו' הם או רוח תשאם. וכמצווה ועושה אך שמכיר אני מיעוט ערכי וקוצר ידיעתי ושאין אני כדאי לכך. ראיתי חובה לעצמי להעלו' בכתב מה

שנראה לקוצר דעתי החלושה להפקת רצונם ומה' אשר לו נתכנו עלילו' אשאלה עזר שלא אכשל בדבר הלכה ויצלנו משגיאו' אכי"ר

תשובה

ומן הטעם הב' גם כן אין לזכו' ליורשים דאע"ג דקי"ל במתנת ש"מ אם עמד חוזר והמתנה בטילה מאליה וליכא מאן דפליג בהא ולכולי עלמא אם נתק מחולי לחולי צריך לברר שמחמת חולי הראשון מת ואם לאו אין מתנתן מתנה. מכל מקום אם פירש שנותן לאחר מיתה ומתנה בפירוש שתהא צואתו קיימת כל זמן שלא יחזור בו לדעת הרבה מהפוסקים אף אם עמד מתנתו קיימת וכמו שאבאר בסמוך:

והנה הצוואה הנעשית על פי נוטא"ר פובליק"ו כפי חוקיהם ונמוסיהם כך היא דינה שאינה בטלה לעולם מפני שכתוב בה ואמר המצוה שזהו רצונו האחרון ולכן אינו יכול לחזור בו אלא אם כן יעשה צואה אחרת ויבטל הראשונה ויודיע לכל שאין רצונו עתה כרצונו אז וכההיא דאמרינן בפ' מי שמת דייתיקי מבטל דייתיקי. ועוד כתוב בה שהוא נותן לאחר מיתה ושהוא מצוה מחמת מיתה וכל זמן שהאדם חי רשאי לעשו' צואה אחרת ולבטל הראשונה. וא"כ דינה הוא כאומר מהיום אה לא אחזור בי עד אחר מיתה וכתוב בה זמן. וכן הוא נוסח שטר צוואה דנידון דידן שבתחילתה כתוב בהיות כי אין דבר יותר וודאי מהמות ולא יותר מסופק מהשעה שימות בה האדם. והדבר הזה בבינה ובהשכל בשומה על לבה פלונית בת פלוני אלמנת פלוני בריאה בעזרת הצור מכל חושי הגוף. מראית העין. שמיעת האוזן דבור הפה ודעת והשכל אע"פ שהיא חולה מחולי גופה רצתה ברצון נפשה לעשות צוואתה האחרונה מפורשת מפיה באופן ובענין הכתוב למטה. בתחילת הכל היא מתחננת לאל שדי שגיא כח וקיים לעד שישגיח על נפשה וכו' ובסופה כתוב ואמרה המצוה הנזכרת שזה הוא ורוצה שיהיה רצונה האחרון בחילוק נכסיה ושאם לא יועיל מדין צואה יועיל מדין מתנה בסבת המות הרי שצותה מחמת מיתה ואע"פ שלא פורש שהיא נותנת לאחר מיתתה מ"מ סתם טיסאמינט"ו כך הוא. ועוד שפירשה שהיא נותנת מתורת ליגאט"ו ומשמעו' תיבה זאת בלשון רומי ואיטלקי מתנה לאחר מיתה על ידי צואה הרי שצותה שיתקיימו לאחר מיתתה מתנותיה:

וכתב המרדכי בסוף פ"א דב"מ וז"ל. פסק רבינו מאיר דבריא שאמר ינתן כך וכך לפ' אם ימות מיקרי מצוה מחמת מיתה וקנה ובפרק יש נוחלין הביא שתי תשובו' אחרות וז"ל שם כל שכתוב בה מהיום לאחר מיתה נשאל לר"מ אם יש לאדם בן עני ורוצה לתת לו עתה כדי לסלקו מירושתו לאחר זמן. ואין יכול ליקח ממנו ירושתו משום דקי"ל מה

שאירש מאבא מכור לך לא אמר כנוס. והשיב נ"ל דיש תקנה לאביו עכשיו אעפ"י שהוא בריא לחלק נכסיו לאחר מותו לכל יורשיו במתנת שכיב מרע חוץ מזה וכן יאמר. עכשיו אעפ"י שהוא בריא פלוני בני יטול לאחר מותי שליש נכסי. ופלוני בני שליש ופלוני כך וכך ולא ישאר לזה כלום ולא יזכירהו במתנה וממילא לא ישאר לו כלום דאפילו בריא הוי ימים רבים אח"כ כיון שמצוה ואומר פלוני בני יטול לאחר מותי אין לך מצוה מחמת מיתה גדול מזה. וגדולה מזו אומר ר"ת איזו היא מתנת בריא שהיא כמתנת ש"מ כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה שפירש בהדיא אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה וכל שכן היכא דלא אמר בה מהיום ולאחר מיתה:

עוד נשאל לר"מ על ראובן שתובע את שמעון ואמר שאמו הפקידה חפץ ביד שמעון וכשמסרתו לידו אמרה לו לתת לראובן בנה לאחר מותה ושמעון הסיבו כך אמרה לי אם אצטרך ממנו תנהו לי ואם אמות תנהו לראובן בני. והשיב ז"ל שלא זכה ראובן במתנתה שמתנת בריא צריכה קנין וכיון שהיתה בריאה באותה שעה ולא עשתה קנין על מתנתה לא זכה ראובן. ואע"ג דאמרינן בפרק יש נוחלין איזו היא מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה ופירש ר"ת שכתוב בה מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה משמע דלאחר מיתה מיהא קני אפילו בלא קנין שאני התם דכתוב מהיום לת"ק ולר' יוסי אפילו בלא מהיום מפני שזמנו של שטר מוכיח עליו. אבל בנדון זה דליכא מהיום וליכא שטר הקנין שיוכיח על המתנה לומר דמחיים חיילא לא קני דאין מתנה לאחר מיתה בבריא וכתב מהריב"ל בח"ב סימן ל"ו דשתי תשובו' הללו האחרונו' סותרו' זו את זו. פירוש דמן התשובה הראשונה משמע דבריא שנותן לאחר מיתה אינו צריך קנין. ומן התשובה השניה משמע איפכא שכתב לא זכה ראובן במתנתה שמתנת בריא צריכה קנין. ועוד כתב אבל בנדון זה דליכא מהיום וליכא שטר וקנין שיוכיח עליו וכו'. משמע דשטר לחודיה לא סגי וצריך שטר וקנין והניח בצ"ע:

אבל מה שנראה דדברי התשובה האחרונה עצמה סותרים זה את זה תוך כדי דבור דבתחילה כתב שמתנת בריא צריכה קנין ואח"כ כתב דמפירוש ר"ת משמע דלאחר מיתה מיהא קני אפילו בלא קנין ובסוף חזר וכתב אבל בנדון זה דליכא מהיום וליכא שטר וקנין דמשמע דשטר לחודיה לא סגי נדחק ליישבה בהניח דס"ל למהר"ם לפי פירושו של ר"ת דברייתא דאיזו היא מתנת בריא וכו' מיירי בקרקע דוקא ולא במטלטלין ומשום דבקרקע השטר עושה קנין בכתיבה ומסירה ואין צריך קנין סודר ולפיכך לאחר מית' קני ולכן כתב שאעפ"י שהיה אפשר לומר דאף בנדון דידיה יקנה ראובן לאחר מיתת אמו מאחר שבחייה מסרה החפץ ליד שמעון לזכו' ראובן מ"מ לא קנה ראובן

משום דתן לאו כזכי והיה צריך קנין בשעת מסירת החפץ. והביא ראייה דמיירי בקרקע דוקא מדבעי בגמ' דף קל"ז בהקנאה מהו דמשמע דמצי לאוקומי מתניתין בלא הקנאה ושמעינן מינה דבקרקעו' איירי. ואין דבריו מחוורים דהא דבעי בגמ' בהקנאה מהו לאו אברייתא דאיזו היא מתנת בריא קאי אלא אמתניתין דהכותב נכסיו לבנו לאחר מותו וההיא ודאי צ"ל דמקני הגוף מהיום ופירות לאחר מיתה כמו שמפורש בגמרא וכיון שמקני הגוף מהיום ודאי הוא דצריך קנין סודר במטלטלין וכתיבת ומסירת השטר בקרקעות ומה ענין ההיא מתני' לברייתא דאיזו היא מתנת בריא וכו' דמפרש ר"ת שכתב בפירוש מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה אין אלו אלא דברי תימה וסוף סוף מה ישיב על התשובה הראשונה של מהר"ם שכתב בפירוש דמתנה דלאחר מיתה אינה צריכה קנין. ומהר"ם פאדובה בתשובותיו סימן נ"ב רצה גם הוא להוכיח דדעת מהר"ם דמתרה לאחר מיתה צריכה קנין ממה שכ' וליכא שטר וקנין דמשמע דשטר לחוד לא מהני ולא היא דשטר או קנין קאמר דאי איתא שפירושו כמו שרצה לפרש הרב הנז' א"כ נימא דכשם דשטר בלחוד לא מהני כך קנין לחודיה לא לקני וזה לא יאמר אדם מעולם ואע"ג דבקרקע במקום דנהיגי לכתוב שטר נסתפק מהרי"בל בח"א סי' פ' אי בק"ס לחוד קני בלא שטר מ"מ שאני קרקע דנקנה בשטר משא"כ במטלטלין דהשטר בהן אינו אלא לראיה בעלמא ועיין למהרש"ך ח"א סי' ע"ג ועוד מוכרח לפרש דאו שטר או קנין קאמר ממה שכ' בתחלה משמע דלאחר מיתה מיהא קני אפי' בלא קנין. אם לא שאף הוא ידחוק עצמו לפרש כמו שפירש מהריב"ל דברייתא דאיזו היא מתנת בריא וכו' מיירי במקרקעי ומלבד שמפשט הברייתא משמע דבכל מילי איירי מדקתני כל שכתוב בה יש עוד להקשות אם איתא דדעת מהר"ם לפרש כן מה האי דקאמר משמע דלאחר מיתה מיהא קני אף בלא קנין דפשיטא דקני בלא קנין סודר כיון שהשטר עושה קנין ומאי רבותא דקני בלא קנין ועוד דלא היה שייכות כלל לברייתא זאת עם נדון דידיה שלא היה בו אלא דברים בעלמא אלא ודאי דס"ל דהברייתא מיירי בין במקרקעי בין במטלטלי ואפ"ה לאחר מיתה קני אף בלא קנין. ונדחק הרב הנ"ל לפרש מה שכתב מהר"ם בתשובה הראשונה בריא שאמר ינתן כך וכך לאחר מותו דמיקרי מצוה מחמת מיתה שר"ל שקנו ממנו באחד מדרכי ההקנאה וקרי ליה מצוה מחמת מיתה מפני שאין המתנה נגמרת אלא לאחר מיתה ויכול לחזור בו ובאמת אין הדעת יכול לסבול דוחק כזה שא"כ צריך לומר דס"ל למהר"ם שאע"פ שנתן סתם בלא שום תנאי וקנו ממנו יכול לחזור בו וחלילה לתלות סברא זרה כזאת בדעת מהר"ם. ובסמוך אכתוב עוד על זה בע"ה:

ומה שהביא משם מהר"י קולון בתשובה סי' צ"ד דלכאורה גם מהר"ם חזר בו לא מצאתי כזה שם. ומור"ם בדרכי משה סוף סי' רנ"ז נדחק גם הוא לפרש דברי מהר"ם כפירושו של מהר"ם פאדובה וכבר כתבתי שאין פירוש מהר"ם פאדובה מתיישב אצלי:

ומה שנראה נכון לק"ד הוא שדברי מהר"ם הם כפשוטן וס"ל דאע"ג דמתנת בריא צריכה קנין כל שצוה לתת לאחר מיתה דין מצוה מחמת מיתה יש לו וסברא ישרה ונכונה הוא לע"ד מפני שהקנין סודר יהיה עיקרו מן התורה או מדרבנן או מנהג ישראל משנים קדמוניות כמו שנראה מפשט הכתוב וזאת לפנים בישראל שתרגומו וכהדין מנהגא בעידנא דמלקדמין מתנהגא בישראל וכו' אינו אלא לסימנא בעלמא ולהודיע ולהודע שהנותן מרצונו הטוב וגמר בלבו לתת במתנה גמורה בכל נפשו ובכל לבו (עיין להרב קהלת יעקב בתופת' דרבנן אות ק' ערך קנין וכו') וכל שיש חזקה ואומדנא דמוכח דנותן ברצונו הטוב וגומר בלבו לתת במתנה גמורה אך למותר הוא הקנין והנותן לאחר מיתה איכא אומדנא דמוכח דנותן במתנה גמורה משום דחזקה דאין אדם משטה בשעת מיתה או בשעה שהוא מתיירא מן המות וכדאמרינן בפ' גט פשוט דף קע"ה והביאו הר"ן בגיטין פ' התקבל ודמי להאי דאמר מר זוטרא בפ' מי שמת דף קמ"ד הני תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא דשמעינ' מינה דבממון אזלינן בתר אומדנא להקנות בדברים בעלמא בלא קנין הראוי:

ומה שאמר רבא משמיה דר"נ בפ' מי שמת דף קמ"ז מתנת ש"מ מדרבנן בעלמא היא שמא תטרף דעתו עליו אי מפרשי' כפי' רשב"ם שהתקנה היתה שתהא קונה בלא שום קנין היינו דוקא בש"מ שנתן סתם אבל כשפירש שרוצה ליתן לאחר מיתה לא צרכינן לדעת מהר"ם להאי תקנתא אע"פ שאפשר ג"כ לפרש לפי סברתו דהתקנה היתה שמתנת ש"מ תקנה לאחר מיתה בלא כתיבה ומסירה כירושה ושלא יהיה מחוייב ליתן במתנת בריא שלא להעביר ירושה של תורה מיורשיו שאז היתה דעתו מטורפת עליו מפני שלא היה יכול לחזור בו ולא היה אפשר לתקן שיאמר מעכשיו אם לא אחזור בי כל ימי חיי דמ"מ היתה דעתו מטרפת עליו משום דבכה"ג מדין מתנת בריא לא היה הקנין מועיל כמו שאוכיח בסמוך וא"כ לא היו דבריו קיימים ולפי' זה נוטים דברי הרמב"ם בפ"ח ה' א' מה' זכיה ומתנה שכתב וז"ל שדברי ש"מ ככתובים וכמסורים הם וכו' כדי שלא תטרוף דעתו כשידע שאין דבריו קיימים ואם כוונתו היתה שבשביל הקנין תטרף דעתו לא היה לו לסתום אלא לפרש ולו' כשידע שאין דבריו קיימים אם לא שיקנו ממנו:

וא"ת אם כן מי שנשבע חבירו ליתן לו מתנה יהיה קונה קנין גמור שהרי השבועה מוכיח שגמר הנותן לתת בכל לבו ובכל נפשו ויהיו אם כן יורשיו חייבים לקיים שבועתו. זאת

אינה קושיא משום שכיון שמנהג ישראל הוא שלא תתקיים המתנה בבריא מחיים אלא בקנין הראוי אין השבועה מועלת מפני שלא תקנו כך מה שאין כן במתנה לאחר מיתה שתקנו שיהיה לה דין מתנת שכיב מרע.

והמדקדק יפה בתשובות מהר"ם לא ימצא בהם סתירה כלל ועיקר מפני שדעתו ז"ל מבוארת דבריא שנותן לאחר מיתה אינו צריך קנין. אבל מ"מ צריך שיכתוב שטר דדברי בריא אינם ככתובים וכמסורים. ואע"פ שלפי דעתו קונה באמירה בעלמא מ"מ צריך שטר לראייה שאם לא כתב שטר אפשר לבעל דין לחלוק ולומר דדילמא חזר בו ממתנתו וממונא בחזקת יורשין קאי אבל כשכתב שטר לראייה תו ליכא למיחש דאם איתא שחזר בו היה כותב שטר אחר לבטל הראשון וכל שלא כתב שטר אחר ודאי הוא וחזקתו שלא חזר בו. ולכן השיב על מה שנשאל על ראובן שתבע את שמעון שיתן לו חפץ שהפקידה אמו אצלו ליתנו לו לאחר מיתה דלא קנה ראובן אם אמת הדבר שכשמסרה אמו החפץ לשמעון אמרה לו אם אצטרך לו תחזירהו לי דלא דמי לברי שאמר ינתן כך וכך לפלוני לאחר מיתה דהתם איכא שטר והכא ליכא שטר. וליכא נמי קנין שנוכל לומר מחיים הקנה לו ותן לאו כזכי דמי. אבל אם יביא ראייה ראובן שלא אמרה אמו לשמעון אלא תן חפץ זה לראובן בני לאחר מותי חייב ליתן לו אע"ג דתן לאו כזכי דמי משום מצוה לקיים דברי המת וזה ברור לכל מי שיעיין היטב בדבריו:

ויש להוכיח דדעת מהר"ם כן הוא כמו שכתבתי ממה שהביא ראייה לסברתו מפירושו של ר"ת בברייתא דאיזו היא מתנת בריא שהיא כמתנת ש"מ שהוכרח לפרש דמיירי שכתב לו בפירוש מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה ותנא לשון קצר נקט ולא ניחא ליה לפרש כפי' רש"י ורשב"ם דמיירי שכתב מהיום ולאחר מיתה בלבד כפשט' דברייתא ור"ל מהיום גופא ולאחר מיתה פירי משום דברייתא זאת קאי אמתניתין דתנן בפ"א דמציעא מצא דייתיקי מתנה ושוברין הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנן ואתית ברייתא לפרש דדייתיקי היינו מתנת ש"מ ומתנה היינו בריא שכתב מהיום ולאחר מיתה ודייק עלה בגמ' הא אם אמר תנו נותנין ורמי עלה מברייתא אחריתי דקתני אפילו שניהם מודים הרי זה לא יחזיר ומשני לא קשיא מתניתין בבריא ובריייתא בש"מ ולפי פירושו של רש"י קשה אמאי אם אמר תנו נותנין והלא אינה כמתנת ש"מ לגמרי שהרי קונה הגוף מחיים ואיכא למיחש לקנוניא

והשתא אם איתא דס"ל לר"ח דבאומר מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה צריך קנין כשאומר תנו אמאי נותנים ניחוש דילמא כתב ליתן ונמלך ולא נתן והשתא לאפקועי שעבודא דבעל חוב קבעי דאע"ג דבעל חוב יאכל פירות כל ימי חייו של נותן לאחר מותו

של נותן מיהא המקבל מתנה שהוא מוקדם לשעבודא דב"ח שהרי קנה משעת הקנין למפרע יוציא ממנו שלא כדין שהרי הנותן לא חזר בו כל ימי חייו ולא נתן לבעל חובו מרצונו שנוכל לומר שחזר בו מן המתנה אלא בעל כרחו ומכח בית דין שמוציאין ממנו. ואפשר גם כן שיעשה קנוניא כדי שבעל חובו יפרע מן הפירו' ולא מן הקרן ושתחזור הקרן אליו לאחר כמה שנים ואם כן הקושיא עצמה שהקש' ר"ת על פירוש רש"י עדיין במקומה עומד' אף לפי פירושו

ועוד קשה אם אמת הוא שיש שם קנין נמצא שלאחר מיתת הנותן המקבל קונה למפרע משעת הקנין ולמה יהיה לה דין מתנת ש"מ שמוציאין ממנה למזון האשה והבנות וליכא למימר דאע"ג שיש שם קנין מכל מקום אינו קונה למפרע אלא לאחר מיתת הנותן דוקא הוא דקונה כדין מתנת ש"מ ולא קודם לכן. חדא דהא קי"ל דאין קנין לאחר מיתה ואפי' מחיים אם אינו קונה בשעת הקנין שוב לא קני וכמו שכתבו הטור והש"ע בח"מ סי' קצ"ו וז"ל אין הקנין מועיל אלא אם כן מקנה לו החפץ הנמכר או הניתן מיד אבל אם יאמר לו הקונה קנה סודר זה ותקנה חפצך לי לאחר ל' יום לא קנה דבשעה שיש לו להקנו' כבר החזיר הסודר לקונה אבל אם אמר לו קני על מנת שתקנה לי מעכשו ולאחר ל' יום קנה עכ"ל והטעם דבאומר מעכשו ולאחר ל' יום קנה ודאי הוא מפני שלאחר ל' יום קונה למפרע. ולאחר ל' יום דקאמר הוי תנאה ולא חזרה וכשעברו ל' יום נתקיים התנאי ולכך קנה למפרע. אלא שכל ל' יום יכול הנותן להשתמש במתנה והנאתה שלו והקנין מועיל מפני שגמר בשעת הקנין לתת לאחר ל' יום. אבל אם אמר הקונה למוכר קנה סודר זה ותקנה חפצך לי מעכשו ולאחר ל' יום אם לא תחזור בך בתוך ל' יום מסתבר דלא קנה שהרי בשעת הקנין לא גמר להקנות כיון שיכול לחזור בו. ובשעה שאינו רוצה, לחזור בו אהדר סודרא למאריה:

ואין תנאי זה דומה לשאר תנאי' משום דבשאר תנאים המעשה והתנאי הם כשני דברים וכל אחד עומד בפני עצמו אבל בכגון זה המעשה והתנאי הם בדבר אחד היינו בהקנאה עצמה והתנאי סותר למעשה דאיך נאמר שרצון המקנה להקנות בקנין גמור אם ברגע עצמו שהוא מקני' חושב בלבו לחזור בו אם ירצה. אם כן אין רצונו להקנו' בקנין גמור ואם כן דכוותא בנדון דידן הקנין אינו לא מעלה ולא מוריד. ועוד מאי שנא מהא דתנן בקדושין דף נ"ח ע"ב האומר לאשה התקדשי לי מעכשו ולאחר ל' יום ובא אחר וקדשה בתוך ל' יום מקודשת ואינה מקודשת ואמרינן טעמא בגמ' משום דמספקא לן אי תנאה הוי ולפיכך צריכ' גט משניהם ושמעינן מינה דאי הוי ברי לן דתנאה הוי היתי' מקודשת לראשון למפרע. ואם כן בנדון דידן דברי לן דתנאה הוי כדקאמר בגמ' למה לא יקנה

למפרע בשלמא אי ליכא שם קנין אתי שפיר דאינו קונה למפרע אלא לאחר מיתה כדין מתנת ש"מ שקונה לאחר מיתה מתקנת חכמים. ואעפ"כ בעינן שיכתוב מהיום לת"ק או זמנו של שטר לר' יוסי להוכיח שכונת הנותן היתה להקנות מחיים:

ומה שכתב מהר"ם וכל שכן אם לא כתב מהיום היינו משום דכיון דקי"ל כר' יוסי דזמנו של שטר מוכיח עליו די בזה ולפיכך כשכותב גם כן מהיום נראה שדעתו שיקנה למפרע וכיון דליכא קנין לא מצי קני וקמ"ל דלא חיישינן להכי ומצאתי להרב תורת אמת סי' קנ"א שהסכים לפרש תשובו' מהר"ם כפשטן להלכה למעשה:

ואף הטור ומר"ן הסכימו לפרש דברי מהר"ם כפשטן ולפסוק כמותו שהרי הטור בס"ס רנ"ז כתב וז"ל ואם כתב לו מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה ודאי היא לגמרי כמתנת ש"מ ויכול לחזור בו כל ימי חייו אף מן הגוף ומרן בשלחנו הטהור כתב דברי הטור ככתבם וכלשונם ממש אעפ"י שבב"י שלו כתב דיש חולקים על זה ומדכתבו היא לגמרי כמתנת ש"מ וכו' מוכח בהדי' דאין צריך קנין:

וראיתי בשו"ת מהריט"ץ סימן ל"ב שכתב דמשמעו' לשון הר"ן בגיטין פרק התקבל על מתניתין בראשונה היו אומרי' היוצא בקולר וכו' חזרו לומר אף המפרש בים ויוצא בשיירא מוכח דלדעת הרי"ף והרמב"ם בריא שכ' ינתן כך וכך לפלוני לאחר מיתה דין מצוה מחמת מיתה יש לו ואין צריך קנין והביא ראיו' על זה ולבסוף בקש לדחותם באמרו שלבו מהסס ומגמגם עפני שאין כן דעת כל שאר הפוסקי' וכמדומה שנעלמו ממנו תשוב' מהר"ם שהבאתי למעלה ולפיכך נדחק לדחות ראיותיו בקש אע"פ שראיות נכוחות וישרו' הם בעיני כל מעיין ובאמת אין סברא לחלק בין בריא ליוצא בשיירא או מפרש בים שהרי הם בריאים ואינם דחופים ומבוהלים כיוצא בקולר אלא דעתם מיושבת עליהם כשאר בני אדם וברגע כמימריה יכולין להקנות בקנין סודר ואין לך אדם שיוצא בשיירא או מפרש בים שלא יתקן עסקיו קצת ימים קודם נסיעתו ואף שאפשר שיזדמן שיהיה נחפז ללכת לדרכו מ"מ הויא מילתא דלא שכיחא ולא הוה להו לרבנן למיחש לה ולהשוות אף מי שאינו נחפז ללכת למי שנחפז:

ואע"פ שדברי הרב ז"ל אינם צריכים חיזוק נ"ל הצעיר להביא להם סייעתא ממה שכ' הרמב"ם ז"ל סוף הלכו' זכיה ומתנה וז"ל שטר מתנה שכתוב בו יקנה פלוני שדה פלוני לאחר מיתה בין שהיה בשטר קנין בין שלא היה בו קנין כיון שכתוב בו זמן ובזמן הזה חי היה הזמן מוכיח שמחיים הקנה לו ואינו זוכה אלא לאחר מיתה שאילו היה בדעתו להקנות לו בשטר זה לאחר מיתה לא היה כותב בו זמן וכו' הרי שבפירוש כתב דאף בלא קנין קונה לאחר מיתה ואין לפרש דבדוקא נקט שדה משום דנקנה בשטר ושטר זה שטר

הקנאה הוא דא"כ היה לו לפרש דדוקא כשהגיע השטר ליד המקבל בחיי הנותן כמו שכתוב בפ"א ה' ז' מה' מכירה שצריך שיגיע השטר ליד הקונה או מקבל מתנה וכמו שפירש בפ"ח הלכה י"ח. ומדסתם דבריו משמע שאפילו לא הגיע השטר ליד המקבל אלא לאחר מיתת הנותן קנה מדין מתנת ש"מ וא"כ צריך לומר דלדוגמא בעלמא נקט שדה והוא הדין מטלטלין:

הכלל העולה מכל מה שכתבתי דדעת הרב תורת אמת סי' קנ"א ומהריט"ץ בסי' ל"ב דלדעת הרי"ף והרמב"ם ומהר"ם ור"ת והר"ן אף צוואת בריא שכתוב בה שהוא נותן לאחר מיתה אינה צריכה קנין ויש לה דין מתנת ש"מ שיכול לחזור בו כל ימי חייו וכל שלא חזר בו המתנה קיימת וכן הוא דעת הטור ומרן בשולחנו הטהור:

נחזי השתא מה יהיה משפט צוואת ש"מ שכ' בה שנותן לאחר מיתה ועמד מחליו ונתרפא לדעת הני רבוותא משום שיש להסתפק אם מה שאמרו בגמרא בין בש"מ בין במצוה מחמת מיתה שאם עמדו חוזרין ופירשו המפרשים שאין צריך שיחזרו בם בפירוש אלא כל שעמדו המתנה בטילה מאליה אם הוא דוקא כשנתנו בסתם או דילמא אף כשפירשו שנותנין לאחר מיתה. ומסתבר לי דמדאשכחן דהקילו רבנן בש"מ פשיטא דלא גרע מבריא וכיון דאף בבריא מתנתו קיימת לאחר מיתה אם לא שיחזור בו בפירוש כל שכן בש"מ ולא אמרו אם עמד חוזר והמתנה בטילה מאליה אלא בש"מ שנתן סתם או שצוה על פה ולא עשה שטר לראיה משום דאמדינן דעתיה דדעתו ליתן אם ימות מאותו החולי והוי כאלו התנה בפי' שהוא נותן אם ימות מאותו החולי:

וכיון שלא מת מאותו החולי לא נתקיים התנאי והמעשה בטל אבל כל שפירש שהוא נותן לאחר מיתה וצוה לכתוב שטר ודאי הוא שאם לא ימות היום סופו למות למחר וכשימות הרי נתקיים תנאו ולפיכך המעשה קיים אם לא שחזר בו בפירוש על ידי צוואה אחרת דלא גרע מבריא:

ומעתה הדברים ק"ו דצוואה דנ"ד שרירא וקיימת לדעת כל הני רבוותא שהרי כמו שכתבתי למעלה מנוסח שלה אנו למדים שדינה כאלו האשה הזאת התנתה בפירוש שתהא קיימת כל זמן שלא תחזור בה ויבטלנה על ידי צוואה אחרת:

אלא דאכתי נשאר מקום ליורשים לפקפק ולערער על צוואה זאת ולומר קים לן כהרשב"א והרמב"ן סי' ו' והריב"ש סי' ר"ז ושאר פוסקים ראשונים ואחרונים דס"ל דמתנת ש"מ בכל ענין אם עמד חוזר ואף אם התנה בפירוש ואמר שתהא מתנתו קיימת לאחר מיתתו כל זמן שלא יחזור בו ואעפ"כ אם עמד מתנתו בטילה מאליה. ועל זה אני אומר שאם באים מכח טענה זאת אין בדבריהם ממש מפני שכבר נתפשט המנהג

קבוע בעיר הזאת משנים קדמוניות לקיים ולאשר כל הצואות הנעשות על ידי נוט"ארי מפורסם ולא מיבעיא צוואת ש"מ אלא אף בצוואת בריא ואע"פ שאין בה קנין ולא בלבד בעיר הזאת אלא אף בכל גלילות איטליא ושאר מקומות וכמו שכתבתי למעלה משם הרב בית אברהם והמנהג הזה הוא כל כך פשוט בעיר הזאת עד שמי שיערער עליו הוא באזני כל השומעים כמתעתע וכיון שהוא נכון וישר לדעת גדולי הפוסקים והמחברים אין לך מנהג ותיקין גדול מזה והכי נקטינן:

איברא דהרב משפט צדק ח"א סי' נ"ב בנדון כזה כתב שצריך שיהיה מנהג בעיר ותקנה מפי ותיקים וחכמים אבל מסגנון דבריו ניכר שדעת הרב ז"ל שמנהג כזה הוא נגד ההלכה ולפיכך הצריך תקנה מפי חכמים מאחר שלפי דעתו הוא מנהג גרוע ואילו שם על לבו שהוא נכון וישר לדעת גדולי הפוסקים והמחברים כמו שהוכחתי למעלה אמת הוא שהיה מודה שיש להעמיד המנהג על חזקתו וכמו שכתב הרב משא למלך בחלק ו' שורש ה' וז"ל כל שנהגו בדיני ממונות כדברי פוסק אחד בין להקל בין להחמיר הולכים ע"פ מנהגם ובשורש ו' כל מנהג שהוא פשוט בעיר מעמידין אותו בחזקתו ואומרים כי ודאי כן נהגו הראשונים ואין לערער עליו וכו' וסתמא דמילתא לא בטעות נהגו עכ"ל:

ואף לפי שטתו של הרב משפט צדק יש לדחות סברתו ממ"ש מרן ב"י בתשובותיו חלק א"ה בה' כתובה סי' י' שהשיב על חכמי מודונא שכתבו שטנה על המנהג באמרם שיש כמה מנהגים שאין לסמוך עליהם וכ' וז"ל ואני אומר כי מה שאמרו וזה לא מטעם מנהג כי יש כמה מנהגים שאין לסמוך עליהם א דבריהם נכונים דאם כן על כל מנהג נאמר כן ונמצא שאין לסמוך על שום מנהג ואנן אפכא תנן בכמה דוכתי הכל כמנהג מדינה עכ"ל וגם מהרשד"ם בח"מ סי' ש"ג בענין דומה לנדון דידן לא כ' אלא שצריך שיהי' מנהג פשוט בעיר ושכל בני העיר יודעים אותו אבל לא הצריך תקנה על פי חכמים וגם הרב בית דינו של שלמה בי"ד סי' י"ט כתב דבממון אין צריך מנהג ותיקין וכל זה אני אומר לרווחא דמילתא מפני שאין אנו צריכין לזה מאחר שמנהגנו מיקרי מנהג ותיקין כמו שהוכחתי:

וראיתי בשו"ת בית יהודא סימן קכ"ג שהלך גם הוא בעקבות הרב משפט צדק בהניח שצואת בריא שהיא לאחר מיתה צריך להקנות בדרכי ההקנאה כאלו הוא דבר מוסכם מכל הפוסקים ולפיכך כתב שאין המנהג מועיל לבטל ההלכה וכבר נדחו דבריו במה שכתבתי מה שיש בו די והותר אין לי צורך להאריך עוד להשיב עליהם:

ועל שבעתה אגידה ואדברה כי קרא הגבר גבר חכם מחס"י עוז נר"ו דריחיה וטעמיה חמרא הקשה בכח גברא. דבדברי הרש"ך תשובה מוצאת היוצאת לקראתנו לנתוש

ולנתוץ כל בניננו שכ"כ בח"א ס"ס ע"ה וז"ל א"כ בניד"ד ג"כ אם בין הסוחרים נוהגים שכשאדם מתחייב לחבירו אפי' בדבר שאין לו קצבה התנאי קיים ואינו יכול לטעון קי"ל כרמב"ם ודאי שמה שעשה ר' יהודה עם ר' שמואל לא פשע במה שלא פירש דבר שיש לו קצבה. אך אמנם אני ראיתי פעמים רבות כיוצא בזה ויורו המורים באמת ובתמים שיכול המוחזק לומר קי"ל כרמב"ם ורבותיו עכ"ל ואחד השומע ואחד הרואה דבריו הללו יאמר נא בפשיטות דנראה דס"ל להרב ז"ל דיכול המוחזק לומר קי"ל אף כנגד המנהג אמנם לדידי חזי לי דחלילה לנו לתלות סברא זרה כזאת בדעת האדם הגדול בענקי' כמוהו אלא פירוש דבריו כך הוא. אם בין הסוחרים נוהגים וכו' ודאי שמה שעשה הר' יהודה וכו' לא פשע אך אמנם וכו' אני ראיתי וכו' ויורו המורים וכו' שיכול המוחזק לומר קי"ל כהרמב"ם ורבותיו כלומר וזו ראיה שאין בין הסוחרים מנהג כלל בדבר הזה דאם היה מנהג לא הוה מצי אפי' המוחזק לטעון קי"ל נגד המנהג וק"ל:

אמנם על הטענה השלישית שטוענים היורשים שהצואה בטילה מפני שהניח כל שאר נכסיו לשלשת האחיות שאינם ראוים לירש בתורת ירושה אף שאין בדבריהם ובטענותיהם ממש לבטל שטר הצואה לענין שאר הפרטים והמתנו' הכתובים בו מכל מקום לענין ירושת שלשת האחיות ספוקי מספקא לי אם זכו או לא זכו. משום דאע"ג דאמת הוא דאם אמר משום ירושה לא אמר כלום הא קי"ל דאם כתב בין בתחילה בין בסוף משום מתנה דבריו קיימים ובצוואה דנדון דידן מצינו שכתב בסוף ואמר המצוה שזה הוא רצונה האחרון ואם אינו מועיל מדין טיסט"אמינטו יועיל משום מתנה בסבת המות הרי שבסוף כתבה משום מתנה.

ומיהו איכא למידחי ולומר שאין הכינה בפרט על ירושת האחיות שאם כן הכי הוי לה למימר ואם אינו מועיל מדין ירושה יועיל מדין מתנה ואם כן מאחר שהכונה על הצואה בכללה אפשר לפרש דהכי קאמר אם כל מה שצותה הנ"ל לא יהיה לו העמדה וקיום מדין שטר צואה מפני שלא נעשה ככל תקוני ההכשר הצריכין לשטר צואה יהיה שריר וקיים כאילו הוא שטר מתנה בסבת המות שאינם צריכין בו כ"כ תנאים ותקוני שטר ד"מ הטיסט"אמינטו צריך לעשותו בפני ז' עדים עדים. ושטר מתנה די שיהיה נעשה בה' עדים הכל כפי חוקיהם ונמוסיהם של עובדי כוכבים וכן כל כיוצא בזה:

ולכן אם יאבו לשמוע לעצתי ישתדלו הב"ד שיתפשרו ג' האחיות עם היורשים בנכסים המגיעים לחלקם כדין ממון המוטל בספק דחולקין ולעולם דאם היה מניח ג"כ לשלשת אחיות בתורת מתנה לית דין ולית דיין שזכו האחיות במתנתן אעפ"י שהצוואה נעשתה בערכאות של א"י ובלא קנין מפני שהיא שרירא וקיימת אף בבריא כאילו נעשתה בב"ד

של ישראל ובכל תיקוני חז"ל וכמ"ש לעיל ובלבד שיפרש או שיהיה מוכח מתוך השטר שהוא מצוה מחמת מיתה ושיניח למי שראוי ליורשו ואפי' בלשון ירושה או למי שאינו ראוי לירשו בלשון מתנה או שיזכיר בתחלה או באמצע או בסוף לשון מתנה דאז אף שהזכיר לשון ירושה למי שאינו ראוי לירש מ"מ דבריו קיימים והוא דבר פשוט במשנה דפ' יש נוחלין ובש"ס ופוסקים ומשנה שאינה צריכה היא להאריך:

אין זה תוספת אלא עיקר למען הקים ולאשר ולחזק מטעם אחר מה יחזור בו המצווה ויעשה צוואה אחרת לבטל הראשונה וכאילו התנה כן בפירוש. אשר על כן דין מתנת שכיב מרע יהיה להם שאינה קונה אלא לאחר מיתה. והוא מפני שלא נתנה הצואה כפי נמוסיהם ודתיהם להתגלות ולהתפרסם אלא לאחר מיתת המצוה. ואוי להם לנוטארין אם יפרסמו אותה בחיי הנותן שנענשים על כך. ולא עוד אלא שהרבה פעמים הנותן כותב שטר צואתו בכתב ידו ומוליך אותו אצל הנוטארו צרור וחתום והנוטארו עושה לו קיום לאשר ולקיים מה שכתוב באותו שטר ולפיכך אי אפשר שמכח הצואה המקבל מתנה יקנה אותה בחיי הנותן משום דהויא לה מתנ' טמירתא וכל שכן שלא יעלה על הדע' לומר מפני שכתוב בה זמן וקי"ל כר"י דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו שיהי' דינה כדין מי שנתן מתנה וכתוב בה מהיום ולאחר מיתה שהמקבל מתנה קונה הגוף מחיים ופירות לאחר מיתה. משום דהתם המתנה גלויה ומפורסמת לכל והנותן נותן במתנת בריא ובקנין ואינו יכול לחזור בו. משא"כ הצואה שלנו שהיא מסותרת מעין כל ומה שכותבין בה זמן לאו להוכיח שיקנה מחיים כותבין. אלא כדי שאם יעשה המצוה צואה אחרת נדע איזו היא מאוחרת לילך אחריה ולבטל המוקדמות. אבל לאחר מיתה קונים המקבלי מתנה מפני שבאותו זמן נתנה המתנה להתגלות ולהתפרסם לכל ועיין בש"ע ח"מ סימן רמ"ב סעיף ו'. ותו לא מידי. (ע"ט מח"ר):

תשובתי הצעירה

מראש בסדר אלה הדברים רבה. אשר דבר מש"ה ספרא דוקנא ספרא רבה. מע' הפוסק נר"ו הנז"ל ואותי צוה לקום להתהלך בארץ לארכה ולרחבה ולהגיד את אשר בלבבי לבב אנוש מועט דמתון ומסיק כתעלא מבי כרבא הלא לפנים קדמה קריאה לשון חיבה משה משה מר ניהו רבה הנה כבר גלוי וידוע לפניו שגם אני שמעתי את הקול מדבר אליו בסוד קדושים רבה זה ימים או עשור וידעתי גם אני מאז מה זו שאלה ומה טיבה ובאותו פרק ושעה לא יכולתי לעיין כל הצורך בספרי הפוסקים ז"ל רק לקטתי קצת מפניני אמריהם הנעימים שנים ושלשה גרגרים ומעתה ומעכשיו בבא דבר האדון למנוחה ראשית בכורי

כל אמרתי להעתיק הדברים הראשונים אשר אתי כהווייתן וככתבן והכל נשמע דלענין דינא. גם לי לבב כמוהו אין בינינו דין חלוקא ומ"מ איכא בינן טובא כי אני בעניותי דברתי דרך פרט לזכות מקבלי המתנות מטעמים הפרטים אשר נקבצו ובאו בניד"ד והוא יצא ובא דרך אשו"ר לאשר ולקיים בדרך כלל כל שטרי הצוואות אף אם לא יראו וימצאו בהן האמרי"ם שלקטתי לסניפים המצטרכים לבא לידי גמר דין כאשר יראה הרואה בעין שכלו והרי שלי לפניו הדברים שאין להם שיעור כדי שביעה רק כדי גמיעה וטעימא קצת כפי משג ידי החלושה הנדחה והצולעה:

שאלה אלמנה אחת זקנה וחולנית וכו' ככל תורת משה. וכנז' בהצעת המעשה):

תשובה במקום שאפשר לקצר מה לי להאריך טריחא שלא לצורך. זאת לבד אגידה ואדברה כי כת אחת מבעלי דינים היושבת מנגד לבטל את הצוואה הגישה תעצומותיה בתשובה אחת כ"י מאחד המיוחד שבדורינו זצוק"ל שפסק זה שנים במעשה אחר שבא שכתבתי למעלה שדין הצוואת שלנו הוא שהם קיימים כל זמן שלא לידו לזכות מבטלי הצוואה ששם נשא ונתן בדין העברת נחלה בלשון ירושה ואנן לא צרכינן לדון בזה בשכבר יש לאל ויד האחיות טענה מספקת במה שכתוב בשטר הצוואה שאם לא תועיל צוואתה משום ירושה רוצה היא שתועיל משום מתנה לאחר מיתה והגם שמע' הפוסק בתשובה כ"י הנז' גם על פרט זה פקח עיניו ודחאו באמת הבנין שבידו החזקה בנידון שלו מטעמא דדוקא בש"מ קני בלשון מתנה ולא בבריא אע"פ שפירש שהוא נותן מחמת מיתה אנן בדידן אמינא ולא מסתפינא דכיון דהאלמנה הזאת היתה ש"מ ונתנה כל נכסיה דאינו צריך קנין דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו א"כ אע"פ שנעשית הצוואה ע"י נוטרין שלהן ובעידי ישמעאלים ה"מ קנו האחיו' וכפסק מרן ז"ל בסי' רנ"ג והסכים עמו מור"ם ז"ל בשתיקתו דהודאה היא כידוע בכל מקום שלא הגיה כלום ושטר צוואה זו אינו אלא לראיה בעלמא ועיין להרב משפט צדק ח"א סי' נ"ב והר"י הלוי סי' ע' על צוואה כניד"ד דהכשירו אם יעידו נשים או עבדים דאתפטר מגו מרעיה ועיין ג"כ למהר"ם פאדווה סי' ס' וזולתם הזכירם לטובה הרב כנה"ג בסי' ס"ח בהגהת הטור אות ט"ל:

אמנם אין אנו צריכים לזה ולא לבוא נגד היורשים בטענת דינא ד"ד דהא איכא גבן מנהג פשוט בעירנו להכשיר כל שטרו' הנעשים ע"י נוטרי ועידי ישמעאלים ואין פוצה פה ומצפצף ועד כאן לא באנו לכלל מחלוקת הפוסקים ז"ל אי אמרינן דד"ד או לא באיזה ענינים רק במקום שאין בו מנהג פשוט להקנות זה לזה וז"לז ע"פ כתיבת השטר וחתימתו אמנם היכא דכבר נהגו לקיים כל העניינים ע"י שטר כתוב וחתום אפי' עי"נ הולכים אחר המנהג עיין לרשד"ם ח"מ סי' ד"ש. ורדב"ז סי' כ"ז. וריב"ל ח"א סי' ס"ב. והר"י הלוי

סי' נ"ו וע"ה. ובכנה"ג סי' קס"א הגהת ב"י אות ס"ג. ודון מניה ומניה דהמנהג בדבר שבממון דבר גדול הוא ואפי' בלא קנין באחד מדרכי ההקנאו' שתקנו ז"ל בדבר שצריך קנין מ"מ במה שנהגו בלבד לקיום הענין קנין גמור הוא וכעין סיטומתא ויותר מזה כתבו הריב"ש סי' ק"ס וסי' שמ"ה והרש"ך ח"ג סי' ח' דאפי' נהגו לעשות בלא קנין דבר הצריך קנין וכגון פשרה מנהגם מנהג ע"ש. וזה דבר מוסכם לע"ד בלי חולק דכל דבר שבממון ע"פ המנהג קונים ומקנים. גם הרב כנה"ג בסי' קכ"ט כתב בדין ערב דדינא יתיב דאין הערב משתעבד לאחר מתן מעות אלא בקנין ומ"מ אם נהגו הסוחרים להתחייב בלא קנין מנהגם מנהג ע"ש. וא"כ ה"ה הכא דהמנהג ברור במקומינו לקנות ולהקנו' ע"י שטר כתוב וחתום ע"י עידי ישמעאלים ואפילו שטרי מתנות והודאות בין מתנות ש"מ בכל או במקצת בין מתנות בריא ובלי שום קנין פשיטא לע"ד שהמנהג הוא קנינו קנין. גמור ושריר וקים וטענות העוררין הללו בטלין ומבוטלין:

ומעתה ומעכשיו מ"ש הריב"ש סי' ש"ה הזכירו לטובה הרב בעל תשובה כ"י הנז' דאפי' היכא דאמרינן דשטריהן כשרין ודהוי כקנין מן הדין מ"מ אם הענין בעצמו אינו מועיל בו קנין או שאינו נקנה בשטר בדין תורה אין לומר שבשביל שנעשה עי"נ יהי' כחו גדול משנעשה ע"י ישראל ע"ש הלא לאמונה הנידון שלפנינו אינו ענין שאין הקנין מועיל בו דאם היתה מתנת בריא הקנין מועיל ואם היא ש"מ אפי' לקנין לא בעי וכיון שלפי המנהג הנז' כתיבת השטר וחתימתו קונה ומקנה ממילא משמע דהצוואה זו קיימת או משום שלא היתה צריכה קנין או משום דלפי המנהג קנין יפה הוא ואין בזה לע"ד שום חולק. תדע דהא הריב"ש גופיה בסימנים הנזכרים כתב דאם נהגו לעשו' פשרה בלי קנין המנהג מנהג ואם לא יצאנו לחלק בין דבר שאין הקנין מועיל בו לדבר שהקנין מועיל אלא שלא קנו בו א"כ יהיו דברי הריב"ש סתרי הדדי אלא ודאי כדכתבינן. ועיין ג"כ בריב"ש סימן תע"ח סמך בו את ידו הר"ב כרם שלמה בחלק ח"מ סי' ל"ג. ועיין בחי"ד סי' כ"ח אות כ"ב ולהרב משאת משה ח"ב דף פ"ח ע"ב:

וקרוב אני לע"ד לומר דאף בדבר שאין הקנין מועיל בו מודה הריב"ש במאד מאד דאם כך נהגו דהענין נגמר ואין כח ורשות לשום א' מהצדדים לחזור בו ועד כאן לא קאמר מר שאין לומר בשביל שנעשה עי"נ יהיה כחו גדול משנעשה ע"י ישראל וכנז' אלא דוקא אי אתינן עלה מכח דד"ד ושאין בזה מנהג אז דינא יתיב דאין להכשיר בשטרו' שלהן מכח דד"ד יותר משטרו' שלנו וכן הוא בדין. אמנם אם באים אנו לדון מכח מנהג וכ"ש כי הכא דלא היא שנכשיר בשלהם משלנו דבשלנו ג"כ היינו מכשירים בלי קנין משום

מנהג פשיטא לע"ד דבדבר שבממון אין לך אלא לפי מנהגם וכמדומה לע"ד שאין מי שיסתפק בזה:

ומשמע ג"כ ממילא דכיון שנהגו לצוות ושתתקיים צוואתן כל עוד שלא יחזרו בהם קודם מיתתם פשיטא דמצי לאהדורי דדוקא אדעתא דמנהג קא יהבו ולא ע"מ שלא יוכלו לחזור בהם וכיון שמכח המנהג אנו מכשירים שטרות הללו אינו בדין להכשירם יותר מהמנהג. ויש לעשות סמוכין לזה ממה שפסק הריב"ש הזכירו מור"ם בסי' כ"ח סעי' א' שכל שטר שמכשירים מכח דד"ד אם לא נכתב כהוגן לפי דינינו פסול דלא נכשיר יותר מהם ע"ש וכן הוא בדין בנידד"ד דאנו מכשירין אותן מכח מנהג אם חזרו בהם חזרתם חזרה כפי המנהג:

לרווחא דמלתא אמינא דאם באולי יראה וימצא בין הפוסקים ז"ל אשר אין להם קץ איזה פוסק שיחלוק על זה או על איזה פרט מהפרטים הנזכרים. ולפי מ"ש הרב בעל תשובה הנז' כ"י בעובדא דיליה דהיורשים הם מוחזקים בנחלת מורישם ואית להו טענת קים לי מ"מ בנידון שלנו פשיטא מלתא דאינה טענה כלל ועיקר. וכ"ע ס"ל דאין ליורשים הללו דין נכסים בחזקת יורשים וממילא דאין להם טענת קי"ל כפוסק פ' המזכנו דעד כאן לא אמרינן דהיורשים אקרו מוחזקים בנכסי מורישם רק דשוים הם למורישם. וכיון שכן דוקא מה שהי' בחזקת המורישׁ שייך לומר דיורשיו כמוהו ונכנסים. תחתיו להיותם נקראים מוחזקים כמוהו כשם שכל מה שביד האדם הרי הוא בחזקתו וכמ"ש מרן בח"מ סי' קל"ג:

אמנם שיהי' כח היורשים עדיף מכח גברא דאתי מחמתיה זו ודאי לע"ד לא אמרה אדם מעולם ומאן דתני הכי משתבש. וא"כ בנידד"ד שלא היתה לאלמנה הזאת שום ממון בחזקתה שלא יצתה מעולם מבית יורשי בעלה ובנה ולעולם היתה נזונת מנכסי בעלה ובנה ויורשיו ודרה ברשותם ובחומותם עד יום מותה וממילא כל הנכסים בחזקתן דוקא ולא בחזקת האלמנה וכמ"ש הרכנה"ג בח"מ סי' רע"ח בשם הרדב"ז ח"א סי' ק"ו איך א"כ יוכלו יורשיה הללו לטעון טענת קים לי שיכול לטעון דוקא המוחזק והרי הם אינם מוחזקים בשום דבר שבעולם כשם שהיא לא היתה מוחזקת בכלום

ולא מבעיא אם לא נשבעה בחייה שבועת האלמנה דאפשר דיורשיה לא יירשו כלום אפי' נדנייתה כיון שאינה בעין ועיין בטור אה"ע סי' צ"ו ומרן שם ובטח"מ סי' רע"ח. והרכנה"ג שם. והריב"ש סי' תנ"ד. והר"א די בוטון סי' נ'. והראנ"ח סי' מ"ח. וכיון שכן נראה ודאי דלאו מוחזקים נינהו ואין להם טענת קים לי ודרך אגב אמינא דדבר פשוט הוא ג"כ דאין יורשיה יכולים להפקיע מתנת האלמנה משום שלא נשבעה ושע"כ אין

מאומה בידה ורשותה לתת לאחרים וכ"כ בהדיא הרב תורת חסד סי' ר"ל דטענה שלא נשבעה לא שייכא רק ליורשי הבעל ולא ליורשיה ע"ש וכן קיימתיה מסברא דאם יטענו כן יורשיה נגד מקבל המתנה הרי מדויל נפשייהו לשתלמו שלא לגבות מיורשי בעלה וכן בניד"ד לא יורשיה ולא מקבלי המתנה יכולים לטעון כן רק יורשי האלמנה וכנז' והדרן לדידן דלא מבעיא אם לא נשבעה.. אלא אפי' אם נשבעה שבועת האלמנה ועדיין לא גבתה מיורשי בעלה ובנה כנידון דידן מכל מקום לא היתה לה ביד יורשי בנה רק מלוה בעלמא וכבר נודע דמלוה ביד אחרים לא מיקרי ממון מוחזק ביד המלוה רק ראוי וכמ"ש מרן בסי' רע"ח סעיף ו' בענין פי שנים של בכור דאע"פ שהיא מלוה בשטר לא מיקרי מוחזק משום דמחוסר גוביינא וכמ"ש הסמ"ע שם ס"ק י"ז וא"כ הדבר ברור שהיורשים נמי לא מיקרי מוחזקים ובטלא מינייהו ממילא טענת קי"ל דליתא אלא במוחזק:

ובהיות שאלי היה הדבור מאחד המיוחד שבעדרנו עדת קדושים. הן נבון וחכם כליל לאישים. דעד כאן לא אמרי' דאפי' מלוה בשטר מקרי ראוי רק לענין פי שנים של בכור אך גבי ירושת הפשוט פשיטא ליה דמוחזק מיקרי וממילא דבנד"ד דין הוא שהיורשי' יקראו בנחלתם מוחזקים אף במלות האלמנה שביד יורשי בנה ומצי יורשיה לטעון טענת קים לי. ולע"ד לא כן אנכי עמדי דכללא היא בעלמא לא בפי שנים של בכור בלבד דכל מה שביד חבירו בתורת הלואה אפי' ע"י שטר אין המלוה נקרא מוחזק כיון דמחוסר גוביינא וכל אשראי ספק אתי ס' לא אתי ואין לך דבר ראוי יותר מזה (ועיין להרב כנה"ג שם בסי' רע"ח ענינים אחרים חוץ מפי שנים של בכור) ומכלל הגמור שבידנו דמלוה נקראת דבר הראוי אתינן וילפינן לפי שנים של בכור דכתיב בי' אשר ימצא לו דהכוונה במוחזק ולכן כל שבעלמא ראוי מיקרי אין הבכור נוטל ממנו פי שנים ולעולם דאף גבי יורשים דירשי חלק הפשוט מ"מ ראוי מיקרי אפי' מלוה בשטר וכיון שכן בטענת קי"ל נמי דאינו יכול לטעון רק המוחזק אין ספק אצלי דבמלוה שביד אחרי' אפי' בשטר כיון דראוי מיקרי אין להם טענת קי"ל:

וזאת תהיה לעדה שופטת דברי הרב הגדול מהר"א בן ששון בתשובותיו סי' מ"ט דאחר שנשא ונתן באמונה בנידון שלו לבטל טענת היבם הטוען שנכנס במקום אחיו הבכור שמת לירש פי שנים מטעמא דכל נכסי המת היו משועבדים למלך כתב וז"ל דהמלך הוא מוחזק בהן והיורשים הם הראוים בנכסים וכבר נודע שאין הבכור נוטל בראוי עכ"ל. ואם האמת הוא דמה שהוא ראוי גבי פי שנים של בכור נקרא מוחזק גבי הפשוטים מה הלשון אומרת והיורשים הם הראוים בנכסים וטפי הוה מצי למימר דהם בעצמם מוחזקים מיקרי בחלק הפשוט המגיע להם ולגבי פי שנים לדון אותו לראוי. אלא ודאי

דהמלוה וכל דבר הנקרא ראוי גבי בכורה כן יהיה וכן יקום לעולם בכל ענין וענין ולא מוחזק וממילא תבנא לדיננא דבטלינן מיורשים דניד"ד טענת קים לי במה שאינם בגדר מוחזקי' והיינו מלות אלמנה שביד יורשי בנה וכנז':

גם הרב הגדול מהר"י אדרבי בדברי ריבו' שלו סי' ע"ח פסק בפשיטו' דאפי' מה שהיה לו לראובן ביד שמעון בתורת עיסקא ומת ראובן אין ליורשים דין מוחזקים רק בפלגא דידיה שהוא פקדון אבל בפלגא מלוה ראוי מיקרי גבי יורשים ולא עדיפא ממלוה בשטר דעלמא שכל נכסי לוה משועבדין למלוה ואי זבין להו טריף מלקוחות ע"ש וכיון דראוי מיקרי ולא מוחזק אין לו טענת קי"ל:

ועיין ג"כ להרב כנה"ג ח"מ סי' כ"ח הגהת הרב"י אות ט' שכתב בשם מהר"ש הלוי י"ד סי' י"ד דמי שמשכנו לו קרקע באפותיקי סתם אינו נקרא מוחזק שיוכל לומר קי"ל ובאפותיקי מפורש לא נתבאר דעתו ולדידיה ז"ל אף במפורש אינו נקרא מוחזק לומר קי"ל ע"ש ולא כל דכן בחוב דעלמא דלא הוי אפותוקי מפורש דלכ"ע אמרינן דראוי מיקרי ואין לו טענת קי"ל:

ועיין עוד לו ז"ל שם אות מ"ז מה שכתב דברי הרב שה"ג עיין שם:

ובדרך אגב אמינא לע"ד דנראה דנעלמה מעיני הרב חוט השני סי' א' תשובת מהר"י אדרבי הנז' דלא זו בלבד דלא הזכירו דאף גם מודה ליה בחדא ופליג עמיה בחדא דאילו למהרי"א פלגא מלוה ראוי מיקרי ובפלגא פקדון מיקרי מוחזק ואילו להרח"ה אפי' במלוה פקדון נקרא ראוי ע"ש וראיתי להרב שבות יעקב ח"א סי' קע"ב דשדי נרגא אתשובת הרח"ה אך זכרונו של מהרי"א הנז' לא בא לפני כסא כבודו ע"ש:

ויותר מזה כתב ר' ירוחם בנתיב ג' ח"ה מי שהוחזק בדבר אם יש לו טענה וכו' לא אזלינן בתר רובא וכו' ודוקא לאפוקי ממונא אבל היכא דאיכא חזקת ממון אזלינן בתר רובא וכו' ע"כ ולכאורה דברים הללו סותרים זה לזה וכבר עמד בשמועה זו נאה הרב הגדול הרשד"ם ז"ל בח"ב סי' כ"ט ותירץ דפירוש דבריו הוא כך שכאשר הממון ביד המחזיק הוא דאמר לעיל לא אזלינן בתר רובא כדי להוציא (מפני שיש לו טענת קי"ל) אבל אם אין הממון בידו אלא בחזקתו ובמקום אחר אזלינן בתר רובא ע"כ והיינו לומר דלא מצי טעין טענת קי"ל וכיון שכן הדרן לקמיית' דכיון שאין הממון ביד יורשי האלמנה אע"פ שהוא בחזקתן ולא יהיה לו דין ראוי מ"מ לא מצי לטעון טענת קי"ל:

וממה שכתבנו ית' ג"כ דאע"ג דחייתה האלמנה ימים או עשור אחר שצותה מ"מ על היורשים להביא ראיה שלא מתה מאותו חולי ולא מבעיא לסברת רשב"ם ובדק הבית בשם הרא"ש ומהר"ם וראבי"ה וריא"ז והגה"מ בסוף פ"ח וספ"ט מהל' זכיה ומתנה

(הזכירם כולם לטובה הר"ר גאל"ו ז"ל בנימוקיו בסי' רנ"א) דס"ל דאף אם הנכסים בחזקת יורשים עליהם להביא ראיה שלא מת מאותו חולי אלא אפי' להרי"ף והרמב"ם והמרדכי והרב"י ז"ל שם דפליגי עלייהו שאני הכא דמלוה יש כאן ואין הנכסים בחזקת יורשים וכדכתיבנא:

ולפי מה שכתבנו מכח המנהג ל"צ להא כיון שהמנהג פשוט לקנות ולהקנות ע"י שטרות הללו ממילא משמע דבין במתנת בריא בין במתנת ש"מ בכל או במקצת הצוואה קיימת ועומדת בתקפה וכאשר המנהג ג"כ שכל שלא ביטל המצוה והנותן צוואתו ומתנתו אף אם נודע בעדים וראיה דעמד מחליו מ"מ צוואתו ומתנתו קיימת ומה בכך אם בסי' ר"נ סעיף ב' פסקו הפוסקים ז"ל דאם עמד ונתרפא בטל לגמרי הלא הם המדברים כשאין בעיר מנהג כנגדו אבל אם המנהג פשוט באופן אחר הם בעצמם יודו וישבחו דבדבר שבממון המנהג הוא הדין שאין לזוז מנו ואם צריך שיהיה המנהג מיוסד עפ"י ותיקין או סגי דנהרא נהרא ופשטיה לחודה כבר חילק ידע הרב ב"ד של שלמה בי"ד סי' י"ט והוכיח במישור דדוקא במילי דאיסורא אין מנהג מבטל הלכה אא"כ מיוסד המנהג עפ"י ותיקין שלא תהיה ההלכ' מפורשת לאיסור אמנם במילי דממונ' מנהג החמרי' ופועלים נמי מבטל ההלכה והכא נמי בדבר שבממון קיימינן ואין לנו צורך לדקדק אחר המנהג ואם יש חולקים בזה מ"מ כיון שהיורשים אינם מוחזקים לא ניתן להאמר קים לן כפ' כנלע"ד ואם שגיתי המקום יכפר בעד:

עד כאן היו דברותי הראשונות שכתבתי אז לשמוע בלמודים והן אות היום גדול ליהודים שם אותותיו אותות אותיות מחכימות של מע' הפוסק שי' מש"ה כתב ספרו דבר בעטו עט דודים ישב ולן בעמקה של הלכה זו וצלל במים אדירים והעלה בידו דמנהג ותיקים נמי הוא זה והעיד עליו עדים. ראשי אלפי ישראל שרים ונכבדים. וכ"ש דחדינן טפי ויהיו דבריו בפי כדבש למתוק ופרי מגדים. ועל משמרתי אעמודה דשטר צוואה זו מאושר ומקוים על הדין ועל האמת כולו מחמדים:

האמנם ידעתי גם אני שבכל מה שכתבנו בעניותין לא יצאתי י"ח כלל דעדיין העיקר חסר ולא השבתי דבר או חצי דבר על מה שנשאלתי בדבר שבכלל אם תקראנה כאלה ולא יהיו הנכסים ראוים בלבד ליורשיהן כניד"ד אלא יהיו מוחזקים ועומדים ביד היורשים מה יהיה משפטן ודינן ואף על זה פקחתי עיני עין עטלף בדברי מע' הפוסק שי' ואחרי דבריו לא אשנה דכיון דעשה סמוכות למנהג ויש לו סמוכות של ממש שמנהג ותיקין הוא ודיינים מומחים ומפורסמים ולא של חמרין נלע"ד דאחריו הולכים:

ורגע אדבר על אשר כתב מע' הפוסק שי' על ענין החזרה ולסניף בעלמא אימא מלתא זוטרתי. דאם נפשך לומר דלא מצי לאהדורי מקמייתא דקונה מאז מטעמא דרי"ו שזש"שמע א"כ היה בדין שאם מכר המצוה אח"כ יטרוף מקבל המתנה מן הלקוחות וזהו דבר ק' לשמוע דמה פשע בעצמו הקונה ביני וביני ואין איש בא להגיד שכבר נתן לאחר כי מי יגיד לו אם הנוטא"רו ישא עונו אם יבא ויגיד וזמנין דהנוט"ארו עצמו אינו יודע מה יתן ולמי יתן וכמ"ש מע' הפוסק נר"ו וזימנין דשטר צואה גופיה אינו נמסר ננוטא"רו רק לאיש אחר נאמן אצל המצוה ולפעמים ביד המצוה עצמו ומעיד הנוטא"רו שכך העיד המצוה בפניו ששומרו במקום פ' ובחותם פ' וכיוצא וכל כדומה לאלו נקראו בלשונם איסטר"ומינטו אי"ן סקריפ"טיס ויתכן דבכגון דא יטרוף המקבל מהלקוחות א"ו צ"ל דאין כוונת המצווה להקנות בשעה שמצווה ולכן נהגו ג"כ לצוות ולחזור ולצוות כי אין זמנו ששמע אפי' לר"יו כשיצטרך לזמן להוראה אחרת וכ"כ הטור בהדיא בשם הרמ"ה בסי' רנ"ח ע"ש והכא נמי דכוותה. ועיין להגאון הרשב"ש בתשובה סי' קל"ה ולהרב פרח מטה אהרן ח"ב סי' א' לפי מה שכתב עליו הרב קול אליהו סי' ח' על פרט מיתת המקבל קודם מיתת הנותן דכשאין המקבל ראוי ליורשו אף אם כתוב בשטר מהיום ולאחר מיתה אם מת המקבל קודם מיתת הנותן אין יורשי המקבל קמים תחתיו לזכות המתנה ע"ש. ובמה שידינו ממשמשות דליכא מהיום ואין זשש"מע מטעם הנזכר אפשר דלכ"ע לא יהיה היורש קם תחת המקבל שמת בחיי הנותן ואין כאן מקום להאריך במלתא כדנא אחרי שכל המקבלים כולם חיים הם וקיימים ולא מתה רק האלמנה. ומה לן לאפושי טירחא למגנא. ולכאורה ממ"ש הר"אש בפ"ק דגיטין משמע דאף אם מת המקבל בחיי נותן קנה ויקנו יורשיו אך החילוק מבואר דאיהו מיירי במתנת ש"מ דדבריו ככתובי' וכמסורים משום דעשאוה כמתנה דאורייתא דמטיא ליד המקבל ועיין בהר"יף וה"רן בפ"ט דכתובות עלה דהמוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו ודהכי אמרי' בפ' מי שמת דק"מז משא"כ בניד"ד דבבריא עסקי' י"ל דכיון דממנהגא בעלמא מתנתו קיימת בלי קנין סגי וסגי למקנייה דוקא אם לא ימות המקבל בחיי נותן. ויהי מה מידי פלוגתא דדינא לא נפקא דלהרב פמ"א וזולתו כל שאין המקבל ראוי ליורשו אין יורשיו קמים תחתיו לזכות אף אם כתוב בשטר מהיום וכו' ממילא א"א להוציא מהיורשי' המוחזקי' ודוק. ועיין להרב משאת משה ח"ב סי' כ"ד:

אתאן לסיפא בחלק האחיות אם דינן כמתנות כיון שנשתנה שמן ולשונן ונכתב בלשון ירושה, האמת אגיד שלפי מה שהיה כתוב לפני בהצעת המעשה הכל בלשון א' דהיינו שהניחה לפ' כ"וכ ולפ' כו"כ. ולאחיות כל הנשאר. מפני כך לא נכנסתי כלל בענין זה

והשתא כיון דאשתני אישתני. ומש"ה עלה ונסתפק בזה מע' הפוסק שי' דאע"פי שבסוף השטר כתוב ומפורש שאם לא יועיל מדין טיסטא"מינטו יועיל משום מתנה מחמת המות אכתי איכא למדחי ולומר דאם היתה הכוונה בפרט על ירושת האחיות היה לו לכתוב ואם אינו מועיל מדין ירושה יועיל מדין מתנה וכיון שלא נכתב כן דילמא ימשכו הדברים הללו לכוונה אחרת ומשום הכי בספיקא קאי. מלבד דאם בספיקא קיימא שלא תועיל לשון ירושה אמאי כתבה ניהלה לתקן עוותתה ולומר ואם לא תועיל וכו' לימא מעיקרא בל' מתנה ולישנא מעליא ולע"ד מיפשט פשיט לי דאין מקום כלל להסתפק בו דודאי הכי הוא דאין הדברי' מגיעים כלל לאם לא יועיל משום ירושה יועיל משום מתנה:

ואעידה לי עדות שא"א להזימה ממה שנתאמת אצלי מפי בקיאים ומומחים שנוסח הנז' אם לא יועיל משום טיס"טאמינטו יועיל משום ירושה כותבים אותו בכל מיני צוואת אע"פ שיורישו את שלהם לזרעם אחריהם ויצוו ג"כ באותו שטר איזה ליגאט"ו ומתנות לאחרים זרים. וכמו כן אם לא יזכירו בשטר הצוואה רק איזה ליגא"טו ומתנות לזרים ולא ידברו כלל על שאר הנכסים כדת מה לעשות משום שא"צ לאמרו כיון שיש להם בנים. ועם כל זה יכתבו בספר ואם לא יועיל משום טיסטאמינט"ו יועיל לשם מתנה וכו' ובכגון זה הדבר ברור שא"א בשום אופן לפרשו אם לא יועיל משום מתנה דאילו בענין הראשון שמפרש שמוריש לבניו איזה חלק מהיכא תיתי שלא יועיל מדין ירושה:

ובענין השני כ"ש דקשה מן הראשון דכיון דבהכי על ונפק ליתן דוקא בתורת מתנה ולחזור וליתן ולא הוזכר מעולם לשון ירושה למאי הלכתא כתבו ואם אינו מועיל מדין ירושה וכו' ומאן דכר שמיה דירושה וכל דבריו אחד היו בלשון מתנה. אלא ודאי ליכא ספיקא קמן דלסבות הוראות אחרות כותבין כך ולא נגע ולא פגע להסב נחלה וירושה שהזכיר לענין מתנה וכיון שכן אין זה ממון המוטל בספק דנימא דייני דחצצתא לידיינו להך דינא כסברת מע' הפוסק שי' אלא קנו היורשים אפי' לא יהיו מוחזקים בנכסים כנלע"ד. ומ"מ הכל הולך אחר החתום וראיתי חובה לעצמי להודות על האמת כי מכיר אני תל"י את מקומי ושפל ערכי ומכאן מודעא רבה שכל מה שכתבתי לעיל לא כתבתי רק להלכה. ולמעשה דוקא בהצטרף עמי דעת רבים מיעוט רבים שנים מגדולי ההוראה שבדורינו המפורסמים. יחדיו יהיו תמים ומלך אל חי העולמים. ינחנו בדרך אמת יחננו ויברכנו להבין דברי חכמים. ולא נכשל בדבר הלכה ואם שגינו הן ה' אתה ידעת כי לא במר ולא במעל אנחנו אשמים ואתה אלוק הסליחות והרחמים שלח עזרנו מקודש והושיעה את עמך תשועת עולמים אכי"ר:

כתב הד"ט בתמוז דהאי שתא **התקנ"ו** לפ"ק:

ואלה דברי הרב ומ"צ מהרי"ח מלאוידה נר"ו.
בהיותי יושב שלאנן ושלו בביתו ובחומותיו של הגביר המרומם זה משה האיש כמהר"ר משה חיים רימיני מע' הפוסק הראשון אכיל מדיניה ושתי מדיליה וברית היתה אתו החיים והשלום כי בתו יחידה חמ"א נתונה נתונה מאת ה' מן השמים לבני היקר יצ"ו ירש"א יחדיו יהיו תמים לאורך ימים ושנים. צוני וזרזני בקריאתה זו הא הלל' תורת אמת היתה בפיהו דינא יתיב וספרין פתיחו על עסק צוואה אחת כדאיתא בשאלה. ולא זו קתני כתוב ובספר וחתום כי כך רצוני ואשתומם על המראה. וכ"ש וק"ו כי מריה דאתרא חכם כדניאל רב נהוראי ע"ה פ"ה גם הוא דרך קסתו כאוהב וספר כתב איש ר' כמבואר לעין לח"י רואי וא"כ איפוא איך איש בער ולא ידע יכניס ראשו בין שני הרים גדולים ולא ירוצו את גלגלתו אתר דמארי ביתא תלא זיניה קולבא רעייא קולתיה ותלי אתמהה:
אבל מה אעשה כי אין מסרבין לגדול וכל מה שיאמר לך הבעל הבית עשה. וכ"ש כי כבר נעשה מעשה ודברי לא יעלו ולא יורידו כי מאי דהוה הוה רק כתלמיד דן לפני רבו וכמצווה ועושה להלכה בלבד באתי ללקט שנים שלשה גרגרים בראש אמי"ר:
והנה על שני הספקות הראשונים היינו אם נכשיר הצוואה הזאת בהיות כי נעשתה בערכאותיה' על ידי סופר מתא ולא מתה מאותו חולי או לפחו' יש ספק בדבר אין אנו צריכים בזה להאריך כי כבר שני הפוסקים הגדולים שוו בשיעוריהן להכשיר מכמה טעמי וראש הכל מכח המנהג כי בודאי מנהג ותיקין הוא כי הוכשרו עפ"י ב"ד פעמים רבות. ובדבר שבממון המנהג הוא העיקר אפי' לבטל הלכה והטוען נגד המנהג עליו להביא ראיה כאשר כתבו הפוסקים ז"ל ועיין בכנסת הגדולה ח"מ ח"ב סי' ר"א בהגהות ב"י אות קכ"ז קכ"א וקל"ט:
אכן דא עקא כי על הספק השלישי שהעביר נחלה דאורייתא והוריש ג' אחיו' והניח יורשיה ממשפחת בית אביה ריקם בלא כלום. לא שוו בשיעוריהן כי מע' הפוסק הראשון עלה ונסתפק אם זכו אם לא זכו אע"ג דהעביר הירושה. מפני שכתוב בה ואם אינו מועיל מדין דאייתיקי תועיל וכו' משום מתנה מחמת המות ואם כן כתב משום מתנה. ובין בתחילה בין בסוף דבריו קיימים. אלא שלא החליט הדבר מפני שאפשר שרצתה לומר שחם נא נעשה כתיקוניהם לדאייתיקי יועיל מחמת מתנה שאינה צריכה כל כך תנאים. אבל לא היתה כוונת' להפוך ירושה למתנה ולכן פסק שטוב לעשות פשרה:
והרב הגדול מעוז ומגדול מאריה דאתרא הנ"ל נר"ו החליט הדבר שבוודאי אין הכוונה שאם לא יועיל משום ירושה יועיל משום מתנה אלא הכוונה לסבות אחרות ולא נגע ולא פגע להסב נחלה וירושה שהזכיר לענין מתנה. וכיון שכן אין זה ממון המוטל בספק

וזכו היורשים ואין כאן מקום לפשרה. ואני הצעיר אחר המחילה רבה מאדוני רם ונשא קיד"ה מחוינא ועמו הסליחה קאמינא כי לדידי כמעט פסיקא לי שלא בלבד זכה בדינו הבוצע כי זהו משפט שיש בו צדקה אלא דהנידד"ד אם הדיין היה מחליט הדבר לזכות האחיות היה לו מקום להשען וכ"ש לפשר החלקים כאשר כתב משה איש האלקים:

והנה מתורתו תלמדנו ודעת שפתיו ברור מללו כי אין כאן מוחזק כלל שבאמת אם היו היורשים מוחזקים היה מקום יותר להסתפק כי כלל הקים לי ארוך מארץ מדה וכמעט מבטל כל דיני ממון שבעולם כאשר כתבו הפוסקים. אבל כאן שזה בא מכח שטר נדונייתה. וזה בא מכח צוואתה. אין כאן מוחזק כי שטר נדונייא אינו אלא כחוב כאשר כתב הרב המגיד בפי"ו מהלכו' אישות. ובעל השטר אינו נקרא מוחזק כאשר ביאר לנו הרב המאסף בסי' כ"ה לח"מ ח"א בההגות הרב"י אות מ"ה וכבר בזה אין לנו אלא תורת אמת דניאל איש חמודות כי כך פסק בכתבו הבהיר וזו אינה צריכה לפנים:

אחר שזכינו למראה הגדול הזה נחקור ונדע בדברי הצוואה עצמה מה טיבה ואלו דבריה:

אחר שנתנה מתנו' לזה ולזה והניחה יורשות את האחיות סיימה כזה הלשון ממש "וזאת" הצוואה אמרה המצווה שרוצה שתהיה רצונה האחרון" וחלוקת נכסיה ורוצה שתועיל ותספיק משום,, דייתיקי:

ואם לא יועיל משום דייתיקי יועיל משום מתנה מחמת מיתה או דייתיקי מבטל דייתקי או משום חלוקת הנכסים והפקת רצון היותר מועלת ומספקת שתוכל לעשות ע"כ:

ומי לא ידע בכל אלה שדבריה הן הן לבקש שיתקיימו מתנותיה ובהיו' שאפשר שטעתה באיזה דבר ובזה יסתור רצונה ומתנותיה והיא רוצה שיתקיימו כי זו היא דרך כל העולם כאשר כתבו הפוסקים ז"ל שאין אדם רוצה להוציא דבריו לבטלה לכן אמרה שאם לא תועיל משום דייתיקי תועיל מחמת מתנה וכו' אם כן זכינו לדין כי הזכיר הלשון מתנה לסתור לשון ירושה אם אינו מועיל ואע"ג שבוודאי לא נתכוונה לא האשה ולא המסדר להפוך לשון ירושה ללשון מתנה לפי שלא ידע שהמוריש אחרים במקום קרובים דבריו בטלים מ"מ בוודאי שדעתה היתה שאם בצוואתה נמצאו דברים שמבטלים אותה היא רוצה שישמע ויזכר אותו הלשון באופן היותר מועיל יהיה מה שיהיה ד"מ בנידון דידן לשון מתנה א"כ זכינו לדין דהוי כאילו אמרה:" ואם לא תועיל משום ירושה תועיל משום מתנה":

וזה לע"ד ברור כשמש:

ואע"ג דדברי סברא נינהו מ"מ נראה לי להביא ראיה ממה שכתב מרן בב"י סי' רנ"ג על ההיא דמהרי"ק שרש צ"ד שכתב שהניח לאו לשון מעלייא הוא וכו' בההיא עובדא

דמהרי"ק מטעמא אחרינא נראה שיש לגמגם בה לומר דלא מהניא ההיא מתנה לפי שהיתה כתובה בלשון הזה צותה להניח ואילו היה כתוב שהיא מנחת וכו' היה מועיל כמו שנתבאר לדברי הרשב"א והרא"ש אבל צותה להניח משמע שצותה לאחר שיניח וכו' אלא שאפשר שכל כי הא מוכחא מלתא דטעו' סופר היא דהא ודאי היא המנחת ולא מצוה להניח ואפילו אם ברור לנו שאמרה היא באותו לשון ממש שכתוב בצוואה כיון דקיל"ן דאין אדם מוציא דבריו לבטלה סתמא דמילתא היא המנחת אלא שלא דקדקה בלשונה ע"כ:

הרי שלך לפניך כי אפילו אם טעתה בלשון כיון שהדעת נותנת שרצה המצוה לצוות בענין מועיל ומספיק יועיל ויועיל כ"ש בנידון דידן שדעת שפתיה ברור מללה שרוצה שיתקיים רצונה ואם לא תועיל מחמת דאייתיקי שעשתה תועיל באופן היותר מספיק ומועיל כגון מתנה מחמת מיתה שזכרה ואע"ג דזכירתה היתה כסומא בארובא והיא לא ידעה כי זה הלשון יועיל מ"מ כוונתה גלויה שהיא לבקש הלשון והאופן היותר מועיל ומספיק אולי משגה הוא ואם כן כיון שכך כוונתה ודעתה גלויה הוי כאלו הזכיר בהדיא" ואם לא תועיל משום ירוש' תועיל" מלשון מתנה. שהוא הלשון מועיל ואותו היא מבקשת כך נראה לי ברור:

וכתב הרמב"ן בתשובה סי' נ"ח דסתם אדם רוצה לקיים מתנותיו וכל שאפשר כן לדון נדון ע"כ:

וסיים מהרשד"ם ז"נ בסי' שכ"ג לח"מ ואם בסתם בני אדם יש לנו לדון ולומר שרוצה לקיים מתנותיו וכל שאפשר לדון כן נדון כ"ש וק"ו באיש זה דחנן סהדי שדעתו היתה שתתקיים צוואתו עכ"ל ודון מינה ואוקי באתרין שכוונתה גלויה שרוצה שתתקיים צוואתה שהרי אמרה שתתקיים בכל אופן היותר מועיל ומספיק:

עוד אחרת היתה שם ורצו חכמים לגלותה בנדון ממש כזה ה"ה הרב הגדול בעל משפט צדק בח"א סי' נ"ב באלמנה שעשתה שטר בערכאות של עכו"ם ואחר שנתנה מתנות לזה ולזה סיים בזה הלשון" אני מניח הנזכרת אשתי יורשת בכל נכסי בכל "מכל כל" כנידון דידן שהעבירה נחלה והוא ז"ל פסק שלשון מתנה שהזכיר באלו שנתן ממש במתנה יועיל ויספיק לאשתו היורשת משום האי דאמור רבנן ואם כתב בין בתחילה בין בסוף משום מתנה דבריו קיימים וז"ל לשון הזהב והאדרת:

עוד יש לומר דלו הונח דנאמר דלשון הנחה לא הוי לשון מתנה עם כל זה יראה שזכתה רבקה אשת הנפטר מאחר שהזכיר קודם זה לשון מתנה שאמר שתתן אשתו לאחותו כך ציקיני וכו' דכולם הוי לשון מתנה וזכתה גם היא הגם דאמר לה לשון ירושה דוודאי

הוא אמר תוך כדי דבור שלא הפסיק בנתים כמ"ש הריב"ה וכן פסקו כל הפוסקים וכו' וא"כ בנידו"ד דהוא צוואה אחת ואין הפסק בנתיים אפילו ממה שצותה לתת למשרתת אשר הוא לשון מתנה ודאי בדברים אחרי' וצוה אח"כ שמניח אשתו יורשת בכל נכסיו ודאי דהוי תוך כדי דיבור וכו' ע"כ:

דון מינה ואוקי בנידו"ד שהרי בתחלה נתן מתנו' לחברת מלביש ערומים ולאנשים אחרים ואח"כ תיכף ומיד הניח בלשון ירושה לאחיות:

אם כן זכינו לדין שהוא ממש דינו של הרב הגדול בעל משפט צדק דמהני לשון מתנה ללשון ירושה וזה ברור. ואשר דבריו שם מהר"ר ששון בסי' נ"ג ע"ש. והנה כבר מוסכם מכל הפוסקים הרמב"ם בפ"ו מהלכות נחלו'. הרב בעל הטורים בח"מ סי' רפ"א. מר"ן ובעל הלבושים שם. שאפי' שני שדות לשני בני אדם לא' בלשון מתנה ולא' בלשון ירושה מהני לשון מתנה ללשון ירושה בתוך כדי דיבור. א"כ ה"נ בנידו"ד כמו בנידון הרב משפט צדק כיון שנתן בתחלה מתנות מהני ללשון ירושה שהניח לאחיות. יען כי הרואה צוואתינו יראה שהוא ממש תוך כדי דיבור שהרי תיכף ומיד שסיימה מתנותיה לחברת מלביש ערומים ולאחרים. נכנסה בעובי הקורה להוריש לאחיו'. ואפי' תימא שיש לספק אם עשתה הכל בנשימה אחת ותוך כדי דיבור. מ"מ כבר פסק הרב משפט צדק בנידו"ד ז"ל ואם יאמר וכו' מאחר שיש הרבה מלו' בין לשון המתנה ללשון הירושה יותר מג' לא מיקרי תוך כדי דיבור הא ליתא דיראה לומר שאין קפידא במלו' רק שלא ישהא בין ציווי זה לציווי השני בלי דבור. או אם יצוה ציווי אחר בנתים. וסיים וא"כ בנד"ד דהוא צוואה אחת ואין הפסק בנתים אפי' ממה שאמר וכו' אשר הוא לשון מתנה ודאי בדברים אחרים וצוה אח"כ שמניח אשתו יורשת בכל נכסיו ודאי דהוי תוך כדי דיבור עכ"ל וכן כתב הרב המאסף בח"מ סי' רפ"א בהגהות הטור אות ס"ב בשם הרד"ך מהר"י אדרב"י. ומהר"ר ששון. ומהרש"ח. שכל מה שאדם מצוה בצוואה אחת תוך כדי דיבור חשבינן ליה וכן כתב מהר"ר גא"ל שם אות י"ב בשם רמ"ך וכן כתב מהר"ר עזריאל דיינא בח"ב סי' רמ"ב:

והיה אפשר לכאורה לפקפק על צוואה זו במה שכתב הרב"י בשם נ"י והזכירו דבריו בשם י"א בלי חולק הרב בעל המפה והרב בעל הלבושים דדוקא שאמר ותנתן בוי"ו אבל אם אמר תנתן בלא וי"ו לא מהני לשון ירושה שלפניו ע"כ וה"נ בנידון דידן הלשון חסר וי"ו והרי אלו דבריה בכל הנשאר אחר זה מנדונייתה וכו' מנחת ורוצה" שתהיינה וכו' בחלק שוה יורשו' וכו'" ואם כן אין כאן וי"ו החיבור וכפי הנראה מהרב הנמוקי ואחוזת מרעהו מנן שוייא לשון מתנה לתיקון לשון ירושה:

האמנם אף על זה נתתי לבי וראיתי שבנידון הרב משפט צדק ומהר"א ששון לא היה כלל ועיקר הוי"ו החבור רק בזה הלשון אני מניח את אשתי וא"כ איך יתכן שהרבנים הנ"ל יחליטו הדבר נגד דעת הנמוקי והרב"י שהביא דבריו מבני הזכיר את שמותם כאל היו קטלי קני באגמא אנא לעניו' דעתי נראה שכשם שפסקו הרבני' הנ"ל שכל שבצוואה אחת תוך כדי דיבור מיקרי כך החליטו הדבר שכל מה שבצוואה אחת מיקרי סמוך ומחובר וכאילו וי"ו החיבור מחברם:

ונראה לי ראיה ממאי דאמרינן בגמרא דף קל"א פ' יש נוחלין שהטעם דמהני תנאי כתובה דבנין דכרין ירתון כסף כתובתיך וכו' אע"ג דהוא לשון ירושה משום דסמיך ליה בנן נוקבן דיהוון ליכי מינאי יתזנן וכו' דהוי לשון מתנה והוה ליה לזה במתנה ולזה בירושה והקשה שם רב ניחומי דילמא בתרי בתי דיני והשיבה הג' דלא סלקא דעתיה אלא בב"ד אחד וכיון דבב"ד אחד הוייא ליה תוך כדי דיבור דמהנייא לשון מתנה לזה ולשון ירושה לזה:

ומזה מביא הרד"ך בבית ל' חדר א' ראיה דכיון דבחד בי דינא כתוך כדי דיבור חשבינן ליה כל שכן דבצוואה אחת שבעת אחת צוה הכל דחשבינן ליה תוך כדי דבור והתם בג' השתי תקנות אינם אחוזות זו בזו בוי"ו החיבור והרד"ך כתב שאע"ג שלא היו התקנות תיכף זה אחר זה תוך כדי דבור חשבינן ליה. אלמא בב"ד אחד אין צריך אחיזה דכיון דכגוף א' הם בודאי אחוזים הם. וכמו כן בצוואה אחת כיון דחשבינן ליה כאלו יצאו הדברים בבת אחת מפי המצוה חשבינן להו סמוכים בוי"ו ויותר מוי"ו כנלע"ד:

וכל זה כתבתי כיהודה ועוד לקרא למען לא יפול ארצה דבר א' מכל הדבר הטוב אשר דברו הרבנים המובהקים מהר"ר משפט צדק ומהר"ר ששון כי לניד"ד אין אנו צריכים לזה לפי שמה לשון הצוואה אומרת "אי"ן אונ"יי רימאנינט"י פו"י. ומי בער לא ידע שמילת פו"י היא אחת ממלות החבור כמו אחר הדברים האלה שבודאי מחבר הענין לשלמעלה ממנו וגם מלת שארית הוא שם המצטרף לפי שאין שארית בלי חלק אחד נחסר מהגוף או מהממון וכדומה ואם כן הרי כאן חיבור וכמו שהיה כתוב ותנתן חשבינן ליה ומהנייא לשון מתנה ללשון ירושה:

ואחר שכתבתי כל זה מצאתי און לו במהר"י הלוי סי' ע"ה שבמקרא מועט והלכות מרובות כלל ואשר כל מה שכתבתי והא לך לשון השאלה כדי שיראה הרואה שהוא ממש נידון דידן:

ראובן צוה לפני מותו בהיותו חולה סמוך למיתתו ע"י נוטא"רי מהעיר כנהוג וצוה שהוא מניח בתורת ליגאטו ואנסטיטוציו"ני לאמו מ' פרחים ועוד מתנות אחרות. וסיים כדברי

אלמנתינו ממש היינו שהשארית מכל נכסיו וממונו מניח ואינסיטטואי"סי יורשים שלו כוללים בחלק שוה לכל אחד שלמה ועמנואל דודיו ולבונה אחותו ועוד פרטים אחרים אשר צוה ובסוף דבריו צוה ואמר (ראה קוראי נעים איך הוא דומה בדומה לניד"ד) שרוצה שהצוואה הזאת תהיה תכלית רצונו ותכלית צוואתו. ואם לא ישוה בעד צוואה רוצה שישוה כמי קודיצי"ליו. ואם לא ישוה כמו קודיצי"ליו רוצה שישוה כמו מתנת שכב מרע או כל מין ואופן אחר שיהיה שוה. וסוף דבר רוצה שיהיה כוונתו ורצונו נגמר ונעש' כמו שצוה ע"כ. והאשה בונה אחותו הנ"ל היתה תובעת לירש הכל באמרה שהצוואה אין בה ממש. חדא שהוא ע"י נוטאר"ו בלתי עדים יהודים וכו'. ועוד שלא היה בדעתו ע"כ. והוא ז"ל השיב שהטענה הא' אשר טוענת אחות הנפטר שהצוואה נעשית ע"י עש"ג אין לה שום זכות כיון שהמנהג מפורסם לעשותם ע"י נוטאר"ו. גם במה שטוענת שלא היה שפוי בדעתו אין לה שום זכות כיון שהוא חובה על הנוטאר"ו לחקור אותו אם הוא שפוי או לא וכו' וסיים אלו דברים ראויים לעלות על שלחן מלכים לקשר קשר של קיימא למה שכתבנו למעלה עכ"ל:

ואמנם מה שהיה מקום להסתפק לכאורה הוא בשביל שהניחה לדודיו הנז' עמנואל ושלמה בלשון ירושה שכן כתוב שמניח ליורשים כוללים לדודיו הנז' ומשנה שלמה הוא בפרק יש נוחלין איש פלוני ירשני במקום שיש לו בת בתי תרשני במקום שיש לו בן לא אמר כלום ר"י בן ברוקא אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים. אלמא לשון ירושה למי שאינו ראוי ליורשו אינו מועיל נו כלל. וכבר כתבנו שאפילו שהצוואות הנעשית ע"י נוטא"רו הם כשרים כיון שנהגו בכך מכל מקום צריך להיות בהם כל התנאים הצריכים לפי דיננו. וכל שאין שם הלשון הצריך כפי הדין אין בה ממש. ואמנם בנקל יראה דגם בזה אין לה שום זכות. וזכו עמנואל ושלמה במתנת חלקם דהרי שנינו שם בפרק יש נוחלין המחלק נכסיו לבניו ריבה נא' ומיעט לא' דבריו קיימים. ואם אמר בלשון ירושה לא אמר כלום כתב בין בתחלה בין בסוף בין באמצע לשון מתנה דבריו קיימים. וקי"ילן בגמרא דכל דהוי תוך כדי דבור אפי' בשתי שדות ושני בני אדם מהני לשון מתנה דחד ללשון ירושה דאידך וקנו שניהם. ואם כן הרי בצוואה זו כתוב בה שמניח במתנה לאמו מ' פרחים וכן ליתומות ולעניים דלדעת רוב הפוסקים כולהו הוו לשון מתנה וכל שכן (נא הבן זה כי ממש הוא מה שאמרתי למעלה כי ספקו של מעלת הפוסק הראשון כמעט היה ודאי אצלי. ועתה ששתי כעל כל הון כוונתי דעת גדול) וכ"ש דבצוואה זו גם בחנק דודיו הנז' הזכיר בו לשון מתנה שהרי חזר ואמר בסוף דבריו שרוצה שצוואתו זו ומה שהניח וצוה היותו שריר וקיים. ואם לא ישוה מחמת

לשון הצוואה הנז' רוצה שיהיה שוה מצד לשון מתנה דמורה בפירוש כאינו חזר ונתן להם בלשון מתנה ועוד מצינו דאפי' בלשון עצמו שכתב בלשון ירושה כתב שם ממש לשון מתנה שכן כתוב שהוא מינה ליורשים כוללים שלו בחלק שוה לכל א' עמנואל ושלמה דודיו ובונה אחותו ולשון חלוקה הוי לשון מתנה וכמו שכתב בהדיא הרא"ש ז"ל בתשובה סוף כלל פ"ג וז"ל:

ועוד אין צריך לכל זה דאפילו הכא אי ליכא מתנה אחרת קנו האחיות דיחלוקו לשון מתנה הוא וכו'. וסיים ואם כן כיון שכתוב לשון חלוקה במתנתם דהיינו מה שכתב בחלק שוה לכל א' אם כן מהני האי לשון מתנה ללשון ירושה עכ"ל מה"רי הלוי. מבואר לעין לחי רואי סברת הרב הנ"ל שבנידון דידן הצוואה קיימת כי נמצאו בה כל הדברים שזכרנו וגם החלוקה בחלק שוה כמו שכתבנו למענה. ואף כי על הטעם הזה האחרון לא הייתי סומך עליו כי אם לסניף דיש לחלק שבתשובת הר"אש האמת שנתן נכסיו לאחיותיו וכו' במקום בן בלשון יחלוקו. והר"אש ז"ל פסק שם בכלל פ"ג סי' ה' לשון מתנה הוא ודבריו קיימים אפינו במקום בן. אבל בכל אותה הצוואה לא נזכר ירושה כלל אבל בנידון דידן ומהר"י הנוי שהניחם יורשות אי אפשר לומר שמלת חלק שוה יבטל לשון ירושה. וראיה לדבר שהרא"ש כתב שלשון יחלוק בכל לשון מתנה נקרא מתנה ומאי האי דקאמר בכל לשון מתנה היה לו לומר יחלוק לשון מתנה הוא. אלא שרצה לומר שדווקא בצוואה שלא נזכר כי אם לשון מתנה אנו דנים יחלוקו ללשון מתנה אבל מי שכתב ירושה דווקא בוודאי תיבת חלק שוה אינו מוציאתו מדין ירושה כי מה היה לו לומר כדי שיובן שיד כולם שוה בדברים. אבל מ"מ שאר הראיות חזקות הן כראי מוצק ולא חש כלל אם חסר ויו החיבור בין לשון ירושה למתנה ובודאי זה הוא מן הטעמים אשר זכרנו למעלה כי היכי דלא נשוייה חולק על הנמוקי ולכן בנידון דידן זכו האחיות. ואם הדיין להעמיד באיזה צד נחלה דאורייתא אע"ג שמן הדין היורשים ילכו ריקם רוצה לפשר מצוה לבצוע קאמרינן. אבל אם יקוב הדין את ההר בודאי לפי עניות דעתי זכו האחיות וכ"ז להלכה ולשמור ולעשו' כמצווה ועושה וה' יצילנו משגיאות:

נאם החותם באהב' וביראה רבה ויצא חוש"ש כולו פה פיראר ז' לחודש תמוז התקס"א לבריאת עולם הצ' יהודה חי מילאוידה:

תשובתי הצעירה

ריש נהרא רב נהוראי רבא דעמיה ומדברנא. ריש **ריחנא** כמהר"ר נר"ו אזכיר מראשית השנה ועד אחרית שנה:

אחדש"ו כל הימים דא תהא למיקם וקושטא קאי בברוך שככה לו מעשה ידיו ברכנו ברכת ראיות הקס"ת סופר ספרא דמארי טב כאן נמצא בענין הדייתיקי הידוע כאשר הראנו מש"ה איש האלקים מר מחותנו נר"ו מעשה ידיו טבועים ביד התלמוד ופוסקים ובמעט החזיק את המרובה אף הוא ראה ראיה אחת מרובה משתים (שנינו אנחנו פה) דקדק היטב בשטר צוואה שכבר נכנס בלשון מתנה בנינאט"י אחרים שעשתה לחברה א' ולרועה צאן קדשים שלה. וכיון שמשם יצתה להניח לאחיות שלא היו ראויות לירש כל השאר מאי איכפת לן אם נשתמשה מלשון ירושה בלחוד כיון שכבר הזכירה בתחלה לשון מתנה וקי"ל להלכתא כר"ל בהא כיון שלא הפסיקה בענין ושאחר שנתנה לאחרי' פיה פתחה בחכמ' "וכל השאר יירשו האחיו" ואין תכ"ד גדול מזה ובכגון דא כ"ע מודו דקנו וקנו האחיות ואין ליורשים חלק ונחלה בהן אעפ"י שאין האחיות היו ראויות לירש וכל כי האי לימרו משמיה דגברא רבא כוותיה ודפ"ח ואפריין נמטייה:

והימנותא ליהוי דאנא דניאל לא הוזקקתי אז לדקדק כלל בלשון השטר מבלתי יכולת להיות מן הנמנין לדון על הדבר וכנודע למעכ"ת:

ובדרך העברה בעלמא שראיתי את אשר כתב איש רבי ורבן מחותנו נר"ו הנז' שהביא בידו החזקה סדרן של כתובים שאם לא יועיל משום דייתיקי וכו'" ונסתפק בו אני אמרתי בחפזי דלע"ד הדברים מגיעים לענינים אחרים ולא להפוך לשון ירושה ללשון מתנה כי שיערתי בעצמי דאם לזה נתכוונה יען כי נסתפקה אם תועיל צוואתה בלשון ירושה ובאה לתקן עותתה באמרה שתועיל כאילו צותה בלשון מתנה א"כ למאי הלכתא כתבא ניהלה בל' ירושה לימא מעיקרא בלישנא מעליא. א"ו דלדברים אחרים מכוונו הנוט"רין בנוסח זה על ההבדל של זו"ז. ואף אם לא יזכרו בתחלה לשון ירושה רק לשון מתנה מ"מ דרכם לכתוב שאם לא תועיל מדין טיסטאמינט"ו תועיל וכו' ואם הדבר כן כאשר רמזתי בראשונות אין לנו ראיה שאין עליה תשובה גדולה מזו שאינם מכוונים להשוות הירושה למתנה:

וראה אבי גם ראה שלא הביא האדון שי' על פרט זה מאומה רק תולה עצמו באילן גדול מהר"י הלוי ז"ל בסי' ע"ה שכבר הזכרתיו בדברותי הראשונות בכלל פוסקים האחרים שהבאתי להוכיח על פרט המנהג של בני איטליאה לצוות ע"י נוטרין שלהן ועדים שלהן ולא יצאתי אז לדקדק על פרט האחיות אם יועיל או לא יועיל מטעם אחר דלא הוה מלתא דרמיא עלי ועכשיו אני אומר דאחר הס"ר עליו אנו דנים דדברי עצמו ז"ל צריכים חזוק דמנ"ל דלישנ' "דאם לא ישוה בעד צוואה" רוצה שישוה כמו קודיצילי"או ואם לא ישוה כמו "קודיציל'יו רוצה שישוה כמו מתנה של ש"מ וכו'" הבנתו תהיה כפירושו ז"ל

דה"ק דאם לא ישוה מחמת לשון הצוואה רוצה שיהיה שוה מצד לשון המתנה אין אלו אלא דברי נביאות:

ועוד דלדידיה אכתי חסר ידיעה מהו "אם לא" ישוה בעד צוואה ישוה כמו קודיצינ"יו "ואם לא ישוה כקודיציל"יו ישוה כמתנה וכו' "ומהו הלשון האמצעית בין ל' צוואה (שהוא מפרש ל' ירושה) ללשון מתנה אשר יקרא בשם קודיצינ"או ובאמת אין בנוסח הנז' לא פה ולא לשון ולעולם יש לנו פה להשיב דאין הכוונה בנוסח זה אלא לענינים אחרי' וגברא דשפיר חזי כמהר"י הנוי ז"נ לא שקט' ולא נחה דעתו בזה דוקא עד שהביא סניגרון לדינו אמת ממ"ש דעוד מצינו בעובדא דיליה דאפי' בל' עצמו שכתב בל' ירוש' כתב שם ממש בנ' מתנה וכו' באופן דלע"ד אם היה בא לפנינו שטר צוואה שמניח הכל בל' ירושה למי שאינו ראוי ליורשו לא מפני שיראה וימצא כתוב בו "שאם לא ישוה עד צוואה ישוה כמו וכו' ואם וכו' ישוה כמו "מתנה של ש"מ" הייתי יודע להחליט להשוות לשון ירושה ללשון מתנה. ואם קבלה ביד מהר"י הלוי ז"ל או ביד מעכ"ת שי' שנוסח הלז לפרט זה מכוון הנני הנני לשון זירוז לשון חובה להרכין את ראשי במודים ושים שלום רב:

ואיידי דממשמשא ידאי בספרא דבי רב הלז ז"ל דרך אגב מחוינא קמי מלכא כי בלכתי לקריאת ספר מהר"י הנז' בסי' ע"ה נתגלגלו הדברים שקריתי ושניתי בסי' ע' וראיתי שם בדף קמ"ט ע"ג שכ' וז"ל וא"כ כיון דבנידד"ד מ"ש שמניח לפ' כו"כ הם יורשיו אחריו והיינו אחיותיו ונכדיו שאין לו יורשים אחרים כי אם אלו א"כ לא מיקרי לשון מתנה עד דתימ' דישוה לאיד' דהוי לשון ירושה עכ"ל ודבר הרב כמה קשה לע"ד דהא בהצעת המעשה הביא ג"כ שמניח למשרתת זאפי"רא שתתן לה אשתו וכו'. ומסתמא אין בת בתה היתה יורשת אותו. וכן אמר מר "אחיותיו ונכדיו שאין לו יורשים" אחרים כי אם אלו "וכנז' והיה בדין שלשון מניח וכו' שתתן וכו' ישוה ג"כ לאחרים לפי סגנון שלו ז"ל:

ואחרי מופלג ראיתי להרדב"ז דפוס ויניציאה שנת תקמ"ב שכ' וז"ל ולענין אשר שאלת שכתוב בשטר ההוא אם לא ישוה מדין ירושה ישוה לה בדין מתנה וכל העזבון הוא מטלטלין ואין בו א' מדרכי הקנין שהמטלטלין נקנין בהו לא ידעתי מקום לשאלה זו וכי עדיף שטר העולה בערכאותיהן משטר הנעשה בדייני ישראל וכיון שלא הקנה לא קנתה וכו' עכ"ל. ולכאורה תשובה זו סותרת למאמר מר נר"ו את"ל נמי דפירוש הלשון כפירוש מכתו"ר:

אמנם האמת הוא דהרדב"ז גופיה לא מיירי אלא באתרא דליכא מנהגא אבל בדאיכא מנהג כבר מפורש יצא בסי' תקמ"ד דהכל לפי המנהג ע"ש:

ויהי מה אנן בדידן ניפוק ונכרוז בשוקא דבעובדא דילן דנפק מר שי' ודק ואשכח דקרי וכתיב בשטרא דנא בליגאט"י הראשוני' לשון מתנה בפירוש ליכא ספיקא קמן דסגי וסגי בהכי להשוות לשון ירושה של אחיות ללשון מתנה של קדמונים ותצא דינה דהאחיו' ג"כ זכו כמקבלי מתנות אחרים כאשר כתבנו מלפנים וברוך חילו וברוך טעמו דטעמא דמסתבר וטעם דגן יש בה יותר מכדי שביעה טועמי"ה **חיים** זכו והדא אמרה מטעמ"ת צריכה ברכה לראש מסבי"ר פנים בהלכה. וזרעו לברכה.

חיים עד העולם כאות נפש צדיק מהעולם ועד העולם ונפש דשו"ט ונרצע לעבודתו עבד עולם. מעבר לעתיד ולבינוני:

כתב הד"ט פה פירינצי יע"א בחדש אב הרחמן יה"ל שנת שובע שמחות את פניך לפ"ק:

עד כאן היו דברינו הראשונים וכאשר באו אצלי בשו"תא דינוקא סי' קנ"ד להכשיר לע"ד שטרי צוואו' הללו וכנז':

והיה לשון שמחה שמח ויגל לבי בקרבי כי אנה ה' לידי מעשי ידיהם של צדיקים. מעשי ידי אמן מעשה רב ורבנן פסק מלא וגדוש מהרב הכהן הגדול מהרי"ך נר"ו מדברנא דאומתיה נשיא וראש ר"מ ור"מ דמתא מחסיא מודונא יר"ה ששרטט וכתב לו לשמו בין פסח לעצרת של שנה שעברה תקס"ב שם ידין ידין יורה יורה למי ששאל ממנו הלכה למעשה לקיים המנהג שנהגו להכשיר שטרו' הנזכ' וחיזק הוראתו בקדוש' בראיו' חזקו' כראי מוצק. עיני ראו חותמו של כ"ג באשרתא דדייני דצורה בי דינא רבה ורביעי בקדש ריויה די רביעאה כהנא רבה מסייע כהנא סגנון אחד עולה לארבעה ראשים ראשי רבבות אלפי ישראל. ארבעה ראיתי וקול חמשה שמעתי מארבעה אלה קתנ"י אר"ש דמטו להא נמי משמיה דגברא רבה מחוו חי"דא חד בדרא דהוני הונה של תורה יחדיו תמים. פה אחד מסכימים דשטרי צוואות הללו שרירין וקיימים בלי ערעור ופקפוק כלל ועיקר שנו חכמים:

ולמען לא תחסר כל בה תורתו אמת הנז' דבר שבחובה הוא לספר ולהגיד כי יען אשר לא מצאתי בתשובתו הנזכרת שום רמז הרומז על הארש ארשו של הרב הגדול הרש"ך ז"ל ח"א ס"ס ע"ה שלכאורה הורס ומקלקל כל הבירה שבנינו וחיזקנו במסרות נטועים וכאשר ראתה עינו של משה האיש מש"ה אמת איש סמ"ח שמו זכור לטוב כאשר זכר מע' הפוסק נר"ו דבר בעטו עט **מה"ר** ותשובתו בצדו ע"ש. אז אמרתי לבא עם הספר למע' הרב מהרי"ך הנ"ל נר"ו למען יכנס בעל ההו"ראה בעובי ההוראה שלו ולא יעמוד מנגד לנגדנו עמוד ברזל וחומת נחשת דברי הרש"ך ז"ל דהויין דלא כחד מינן דסבירא לן דהמנהג מכריע אף כנגד המוחזק וכאשר גם לו לבב כמונו כמו שראיתי דמטי ליה

בשמיה מר שניי נר"ו בשפת אמת שלו שיצא לאור מקרוב ששם בדף ק"א ע"א הגד הגיד לנו משמו דס"ל בפשיטו' דהמנהג מכריע אפי' כנגד המוחזק ושאין המוחזק מצי טעין טענת קי"ל ושהאריך כבר במקום אחר אשר על כן חליתי פניו להודיענו אם גם על הרש"ך הנז' פקח עיניו ומה השיב על דברו והקו"ל בא מן העפר עפרו' זהב בלשונו הזהב והאדרת סדרן הכתובים אשר נזכיר וז"ל:

ראיתי מה שצידד מעכ"ת בכוונת דברי מהרש"ך דאינה אלא להוכיח מהוראת המורים שלא היה אתם מנהג להתחייב אפי' בדבר שאינו קצוב אכן לא אוכל להתעלם שא"א להעמיד כוונה זו בדברי מהרש"ך דא"כ ק' ממ"נ דאם לא ידע בבירור שמנהג הסוחרים להתחייב אפי' בדבר שאינו קצוב א"כ איך ס"ד מתחלה ללמוד מההיא דסיטומתא קניא אלא צ"ל דהיה יודע בבירור שכך הוא המנהג וא"כ איך נאמר שמ"ש אח"כ ויורו המורים שיכול המוחזק לומר ק"ל כהרמב"ם הוא משום דאינו מנהג קבוע הלא זה מחלוקת במציאו' ומ"מ האמת הוא דודאי בכל דבר התלוי במחלוק' אזלינן בתר המנהג אפי' שאינו מנהג ותיקים. ושורש דבר זה נלמד ממ"ש הרמב"ן בחידושי בתרא דף קמ"ד ד"ה הא דאמרי' מקום שנהגו לחזור מחזירין וז"ל י"א וכו' וא"ד כי אמרי' מנהגא מלתא היא כגון שהתנו עליו אנשי העיר או זט"ה אבל שאר מנהגי לא מבטלינן בהו הלכה אלא הלכה רופפת והלכתא כהאי לישנא בתרא וכו' ומ"ש הלכה רופפת ר"ל דבר שיש בו מחלוקת כמו שכתבתי אצלי במקום אחר והבאתי ראיה מתשובת הרב פרח מטה אהרן ח"ב ס"ס ס"ז דגם הוא זו הלכה העלה דבכל מלתא דיש מחלוקת אזלינן בתר מנהג קבוע וא"צ מנהג ותיקין וסמוכין שלו מתשו' ריב"ש סי' שמ"ה ע"ש. וא"כ מכל זה באמת קשה על תשובת רש"ך הנ"ל וצ"ל דהמורים שהזכיר ס"ל דאין ללמוד ממ"ש האי סיטומתא קניא לענין מלתא דתליא במחלוקת הפוסקים דשאני עניני הקניות דהדבר תלוי בדעת המוכר והקונה וכיון דנהגו להקנות בכה"ג חשיב קנין מאחר דהוי מלתא דשייך בה קניה בק"ס. וכיון שנהגו סיטומתא במקום ק"ס סגי. משא"כ להקנאת דבר שאינו קצוב דדעת הרמב"ם לא שייך ביה קנין כלל אין זה תחת סוג מ"ש האי סיטומתא קניא אלא הרי זה דומה להקנות דבר שלא בא לעולם דבזה ס"ל להרב יחיאל ופוסקים אחרים דאין המנהג מועיל עיין בב"י י"ד סי' רס"ד. וברדב"ז ח"ב סי' רע"ח. וע"כ ס"ל להנך מורים דכיון דלדעת הרמב"ם לא שייך קנין בדבר שאינו קצוב אין זה דומה לכללא דהאי סיטומתא קניא זה אני אומר ליישב דעת הני מורים:

אמנם כד מעיינן בה חזינא דא"א הכי תברא בצדה דאמת דאין זה תחת סוג האי סיטומתא קניא אבל הוא תחת סוג אחר דהיינו מ"ש בירושלמי דפיאה פ' כל זית כל הלכה שהיא

רופפת בב"ד ואי אתה יודע מה טיבה צא וראה מה הצבור נוהג ונהוג כך. וה"נ כיון דהדבר תלוי במחלוקת המנהג מכריע וכמ"ש הרמב"ן ז"ל וכנ"ל. ומאי דס"ד דמהרש"ך ללמוד זה מכללא דהאי סיטומתא קניא היינו משום דלא הוה ס"ל לחלק בין דבר דשייך בו קנין לדבר שאין שייך בו קנין וכמו שבאמת ס"ל להרבה פוסקים דפליגי אהר' יחיאל וכמו שהארכתי במקום אחר זהו הנלע"ד בשעת חפזון וכו' עכ"ל. וה' אלקי הצבאות. יראנו מתורתו נפלאות אכי"ר:

ב **מותר** לספור העומר בכל לשון שמבין. (נחפה בכסף סי' ח') **כ**' הד"ט ועיין בשאלת יעב"ץ ס"ס קל"ט דדעתו ג"כ דאף שאינו מברך בלה"ק יוצא י"ח שלא כדעת הרגמ"א. והמונה בר"ת לא יצא ודלא כהרב שכנה"ג דס"ל דיצא. ועיין להרב שבט יהודה דף מ"א ע"ב מ"ש על ראיותיו של הרב נ"ב הנז' ומסיק דמ"מ בעיקר הדין כן הוא האמת כדעת הרגמ"א דתכלית המכוון הוא לידע מנין הימים שעברו וכן ספירת ב"ד בענין השמיטו' וספיר' הזבה לימי טומאתה כולהו נאמרין בכל לשון שמבין ע"ש. ועל הספירה בר"ת הנז' עיין ג"כ בהגהו' מרדכי ריש מס' גיטין דכתב בשם הרב מטירני על הגט שנכתב בו בי"ב לירח פ' דאין לערער עליו ע"ש. ונראה דה"ה גבי ספירה וכהרב השיירי הנז' ועיין ג"כ בשפת אמת לרב אחאי נר"ו שנדפס מקרוב מ"ש בזה. ואם אמר היום ארבעים חסר א' עיין להרב פרי הארץ סי' יו"ד שכתב דהר"י מולכו הניח הדבר בצ"ע ושיש לחלק בין ההיא דהר"ש הלוי בתשו' סי' ה' הזכירו הרכנה"ג. ואחר סמוך לספיקו של הר"ם הנז' כ' דאם שואלו חבירו כמה לעומר ומשיבו ארבעים חסר א' אפשר דלא הוי מנין כלל דדוקא כשמברך ומונה כך מגלה דעתו שכוונתו לספור אך כשלא בירך רק משיב לשואל גילה דעתו להפך שאין כוונתו לצאת:

ג **מי** ששכח למנות בלילה וגם ביום לא ספר בפיו רק בכותבו חשבונותיו על פנקסו כ' היום כך וכך לעומר לא יצא אם לא ספר השבועו' ולדעת הרש"ל הוי לעכובא (מגן שאול סי' כ' דף כ"ח):

כתב הד"ט ועיין להרב שבות יעקב ח"א סי' ל' דכתב בסתם דהכותב בין השמשו' היום כו"כ לעומר כיון דדבר ברור הוא דהכותב ד"ת כמדבר דמי וצ"ל ברכת התורה ה"נ הכא בדין הספירה ושוב לא יברך ע"ש ומדסתם דבריו משמע דאף אם לא כ' השבועו' סגי. ועיין ג"כ להרב מטה יהודה ס' מ"ז ולהרב קול אליהו סי' ג"ן ולהרב חיים שאל ח"א סי' ע"ד אות ג"ן ולהרב אגורה באהלך דף י"א ע"ב שגם הוא הסכים דכתיבה הוי כספירה ואף שלא כ' השבועו' ואם שכח לספור לילה א' ולמחרת כ' באגרתו היום כו"כ לעומר יצא ויספור בימים אחרים בברכה (ועיין בחי"ד סי' כ"ג אות כ"ט):

ועיין ג"כ לרב אחאי בשפת אמת שלו דף מ' ע"ב דנשא ונתן באמונה בענין זה ע"ש. ועיין להרב קרית חנה סי' י"ח ופוסקים אחרים כי רבו שדברו בזה עש"ב:

מי שהיה אונן בלילה ולא ספר העומר יספור ביום בלא ברכה ובשאר ימים יספור בברכה וכן ג"כ סברת הרב ריח שדה סי' ה':

(דבר משה סי' ל"ב):

כתב הד"ט ויותר מכן כ' הרב נודע ביהודה דאף אם בית הקברו' רחוק מהעיר באופן שיהיה אונן כל הלילה וכל המחרת יספור בלא ברכה ומאז ולהלן יספור בברכה. ועיין להרב ברכי יוסף בסי' תפ"ט מ"ש בשם הרב פרי הארץ ח"ג ובס' מ"ב דאין דברי הרב נודע ביהודה מוכרחים ועיין להרב אגורה באהלך דף י"ט ע"ב דפסק דאם היה אונן בלילה יספור ביום לאחר קבורה בלא ברכה. ואף שמת בחצי הלילה דבר חיובא היה קודם היותו אונן מ"מ יספור ביום בלא ברכה ותמה על הרב ב"ד שבסי' רס"ו פסק דבכולא גווני יספור ביום בברכה ע"ש ובשאר ימים ג"כ יספור בלא ברכה ונשא ונתן עם הר"ש אמארילייו והסכים עמו במה שלא יברך ביום אחר הקבורה ושכ"כ הרב אביו בדבר משה הנז' נגד הרב"ד הנז' אך לא הודה לו במ"ש דאף בשאר ימים יספור בלא ברכה. והוא ז"ל יצא לישע סברתו הראשונ' שהפסיד גם להבא. ושוב נסתפק באם האונן ספר בדיעבד אי מהני לברך בשאר ימים וחילק בין אם מטופל בקבורתו או לא דאז רשאי לקיים המצות ותעלה לו ספירתו משא"כ אם לא היה מי שישתדל בצרכי קבורתו דאיסור קעביד בספירתו הפסיד ג"כ מלספור בימים האחרים. ועיין להרב צרור הכסף סי' ד' בשם הר"ם אלנראנאט"ו דס"ל דשוכח ואונן שוין הן בדינן לספור ביום בלא ברכה כדי לספור בשאר הלילו' בברכה והרב המחבר חלק עליו וס"ל לספור ביום בברכה וכסברת הרב"ד דלמעשה חייב לאונן לברך אבל אם שכח דהוי פשיעה לא יברך ביום ע"ש ולהרב בארות מים סי' י"ט וכ' וע"ל:

ח **נסתפק** באם אירע הדבר בזמן הבית שלא מנו ספירת העומר בירושלים אם מקריבים מנחת העומר בעצרת מן החדש ובדק ומצא קצת ראיה משמיטות ויובלות דדוקא משום יתורא דקרא יעשו יובל אף שלא מנו השמיטות וא"כ בספי' העומר דליכא רבויא יש במשמע דזה תלוי בזה:

(קול אליהו סי' כ"ט):

ו **אם** שכח בע"ש לספור ונזכר אחר ת' ערבית קודם הלילה יספור אז בלא ברכה ומשם ואילך בברכה:

(זרע אמת סי' ס"ו):

ז **דן** את הדין והתיר בשעת הדחק לעשות נישואין בין פסח לעצרת (דגול מרבבה סי' כ"א):

כתב הד"ט גם הרב חינוך בית יהודה התיר מל"ג ואילך אף לנוהגים איסור תספורת אך הרב זרע אמת סי' ס"ח פסק לאיסור אף אם לא קיים מצות פו"ר ואף לשאינן נוהגים בו איסור תספורת וכתב עוד שם דהמנהג להסתפר למי שצריך לו לילך אצל שרים וגדולים:

ח **מי** שנוהג להסתפר בכל ע"ש ואם יעבור אפי' שעה יש לו מיחוש הראש ותקנתו הוא להסתפר מיד מותר לו להסתפר בימי העומר דהוי מצטער דפטור גם ממ"ע דסוכה ושכ"כ הרדב"ז ויצא הרב המחבר לישע מאשר תמה עליו הרב ב"ד מהרי"ד בסי' רע"ו ושוב כתב דמהרי"ד עצמו בחי"ד סי' ק"ץ התיר לאבל תוך ל' יום להסתפר אם הוא עלול לחולי מעיים אם לא יסתפר ונשא ונתן במ"ש אחר סמוך הרי"ד עצמו ע"ש דמסיק דאין לחלק בין רחיצה תוך ז' לתספורת תוך שלשים דתרוייהו מצטער פטור אפילו ממ"ע דסוכה כ"ש בתספורת שהוא דרבנן למאן דאית ליה וכ"ש בנידו"ד דעומר דאינו אלא מנהגא וקיל טפי שאינו מנהג קבוע בכל העולם וכמ"ש הריב"ה סי' תצ"ו ע"ש:

(עולת שמואל סי' י"א):

ט **חתן** בע"ש קודם נשואין מותר לו להסתפר בימי הספירה ובפרט מל"ג ואילך. (שם סי' תצ"ג):

הד"ט ומי שהוא בעל ברית דלמור"ם ז"ל סי' תצ"ג מותר להסתפר עיין להרב אגורה באהלך דף ו' ע"א דפסק שיכול להסתפר מבערב ואפילו סמוך ללילה אך אם המילה ביום א' לא יסתפר בע"ש:

וראיתי להרב פחד יצחק אות ע' ערך עומר (שעדיין לא נדפס) שכתב דהבעלי ברית יסתפרו דוקא ביום המילה ולא ביום שלפניו אם לא שחל המילה ביום א' שאז מסתפרין בע"ש (ועיין בשכנה"ג הגהת הרב"י אות ה' מסי' תצ"ג) ובאות מ' ערך מוהל כתב בשם הרמ"ז דמה שמצינו בשם מנהגי הרא"ט שמהר"ל נסתפר ביום שלפני המילה היינו דוקא לדידהו שמלין בבה"כ מיד אחר ת' שחרית שאין לו פנאי לגלח ביום המילה עצמו ואף זה דוקא קרוב לתפלת הערב ולא קודם וכן הסכים הרב גור אריה הלוי הגם שמתחילה היתה דעתו להקל עוד הביא הרפ"י ז"ל הנז' שם דברי הרדב"ז ח"ב סי' תרפ"ז שכתב דעבד עובדא אנפשיה להסתפר כל חדש ניסן ור"ח אייר ושכן נהגו רוב העולם ושמ"ש מרן ב"י דמנהג טעות אינו נכון ושהוא ראה כמה קהלו' שמסתפרי' בכל שבוע כמנהגם לכבוד שבת וכיון שאין זה קבוע בכל ישראל אף שהמנהג להסתפר בר"ח אייר לא היה מנהג כלל מ"מ נקטי' כותיה להיותו מנהג ממוצע ושוב הביא דברי הרב ב' ידות דף

נ"א ע"ב וכתב עלה הרב המחבר דמנהג פיראר"ה ומנטוב"ה להסתפר בר"ח אייר ובל"ג בעומר ושרבים מקילין בכל ע"ש כסברת הרב שתי ידות הנז':

וראיתי להרב שכה"ג בא"ח סי' תצ"ג הגב"י אות ה' דחקר אם באפשרות שיפול ל"ג בי"ש אם למרן הותר להסתפר בע"ש וצידד לכאן ולכאן ע"ש ולע"ד איכא למפשט ממ"ש מור"ם שם סעי' ב' דאם חל ל' ביום א' מותר להסתפר בע"ש והרואה יראה דמרן ומור"ם פליגי בהא דלמרן יש להסתפר בל"ד ולא בל"ג ולמור"ם בל"ג גופיה וא"כ ממור"ם נשמע למר"ן דכשם דלמור"ם כשחל יום ל"ג ביום א' יסתפר בע"ש ה"ה למר"ן כשחל ל"ד ביו' א' האמנם האמת היא דבהיתרא דהרמ"א גופיה לא הסכימו כל אחרוני' וכמ"ש הרב חק ליעקב שם סק"ז דמהרי"ו מתיר ומהרי"ל אוסר ושכן דעת מקצת האחרוני'

ועיין להרב יוסף אומץ סי' מ' אות ב' דכתב דמאן דחש לצוואת הר"י החסיד שלא לגלח בשום ר"ח יגלח בער"ח אייר ע"ש ולקמן סי' כ"ז אות ב' ויו"ד וסי' כ"ח אות ב':

י **מי** שאוכל בלילה ולא קרא ק"ש ולא ספר יש לו להקדים ק"ש לספירה דתדיר קודם ואחר שספר יברך בהמ"ז ואף דבה"מז תדירה מספירה מ"מ הרי היא תדיר' שאינה חובה דאינו חייב לאכול פת משא"כ ספירת העומר דדבר מצוה היא ובשבת שחייב לאכול פת תדיר של מצוה מקרי ובהמ"ז קודמת לספירה כיון שתדירה ושל חובה הויא:

(שאגת אריה סי' כ"א וכ"ב):

יא **מי** שברך אדעתא למנו' ד' שכן היא האמת וסיים בטעו' ואמר ה' כיון דמידי מחלוקת הפוסקים לא יצאנו אי אזלינן בתר פתיחת הברכה או בתר החתימה א"כ מחוורתא לחזור ולספור בלא ברכה וכן דעת מהרש"ח בתשו' סי' ב'. (תורת חסד סי' ב'):

ועיין להרב למודי ה' סי' קמ"ד דנסתפק בטעה בלילה א' ולא מנה השבועו' או איפכא דהביא הכה"ג סי' שפ"ט דדקדק מדברי מר"ן דאם מנה ימים ולא שבועו' או בר"ת יצא ושכן דעת המג"א ולא כהר"ש הלוי ופר"ח ועג"כ בשיירי שהשיב על מה שהקשו עליו שוב הביא מ"ש הרב מ"ק על הכה"ג ונשא ונתן בו ומסיק דכיון דהכה"ג ומ"ק ס"ל דאם מנה ימים ולא שבועו' יצא נפשט ספקו דלא הפסיד בניד"ד הברכה בשאר ימים ואף שהיה מקום לומר כיון דמהר"ש הלוי ופר"ח ס"ל דלא יצא יפסיד ברכתו להבא מ"מ כיון דאיכא מ"ד דיצא יש לסמוך על זה לענין שאר ימים ומה גם דנראה דהרש"ה ופר"ח נמי יודו הכא דיצא ובפרט במלתא דרבנן ודאיכא מ"ד דאף אם עבר יום א' ולא מנה לא הפסיד הספירה בשאר ימים וסיים דהכי עבד עובדא בנפשיה:

יב **אם** שכח ולא מנה לילה א' והוא ש"צ קבוע צדד להתיר לברך בשאר לילות להוציא מי שאינו בקי ואם בא לימלך לא שרינן ליה אבל במי שאינו ש"צ קבוע מחינן ביה נמי (מכתם לדוד סי' י"ו):

הד"ט ועיין להרב החביב בתשובותיו לא"ח ח"ב סי' כ"ט דס"ל דאפי' באין שם מי שיודע לברך אין להתיר לו דלא מי שאינו בר חיובא מצי מפיק בר חיובא והרב ב"ד היה נוטה להתיר אך אח"כ חשש לפי ששמע מהרד"ך שליח ירושלים תוב"ב לאסור ושכן הסכים מהר"א פרחיא וכן הסכים ג"כ הרב פר"ח סי' תפ"ט:

ועיין להרב משבצו' זהב סי' הנז' אות י"ב ולהרב סמא דחיי סי' יו"ד דכתב דבדיעבד יצאו השומעים י"ח אף לדעת הרמב"ם דס"ל דברכה שא"צ אסורה מדאורייתא ושאין לענו' אחריו אמן:

ועיין למהר"י דיוואן בחוט המשולש שלו בתשובותיו סי' א' דמסיק דשרי ושרי להיו' ש"צ ולברך להוציא אחרים ע"ש שהאריך:

יג **אף** בליל ב' של פסח יש לספור בזמנו כליל אחר ולא לאחר קריאת ההגדה דבעי' תמימות ויש לספור בתחלת הלילה ומסתייה דבדיעבד מונין כל הלילה ומ"ש שיש לספור אחר ההגדה מן הקבלה לא נקבל דקבלה מחודשת היא ומבולבלת והדבר הזה יצא מפי איש רוח העזתי וכו':

(שאלת יעב"ץ ח"א סי' ס"ח):

הד"ט גם בח"ב סי' פ"ג ובמר וקציעה שלו סי' תפ"ט עמד בסברתו הנז'. ועיין להרב טוב עין סי' ח' ובמחזיק ברכה. שלו שהחזיק המנהג עפ"י הגאונים הרא"ש בס' בשמים ראש מלבד ג' רועים שהביא בספרו חיים שאל ח"ב סי' יו"ד אות ב' הלא הם הרמ"ע הר"ן שפירא והרמ"ז ששלשתם מסכימים לברך אחר הסדר ע"ש:

יד **הזכיר** לטובה בשם אגרת הרמב"ן דכל ימי העומר כשאומרים ברכת כהנים אם יאמר היחיד מזמור אלקי' יחננו ויברכנו יצליח במעשיו ואם יסתכל בצורת המנורה שבו לא יהיה ניזוק כל אותו היום וסיים דטוב לאומרו בכל יום וכל האומרו בצורת המנורה בהנץ החמה בכל יום לא יקרה לו שום מקרה רע וחשוב כאילו הדליק הנרות בבית המקדש. (שלמי צבור דף רצ"ח ע"ד).

טו **הביא** לכלל ישוב דברי הרב ב"ד בסי' רס"ח בדין מי ששכח לספור לילה א' ולא נזכר עד סוף היום בה"ש שהוא ספק לילה ומנה אז בלא ברכה שהאריך בענין ולא נשא פנים לא לכאן ולא לכאן ותמהו עליו דהו"ל לפשוט ממ"ש מרן בדין מי ששאל לחבירו בה"ש כמה ימי הספירה יאמר לו אתמול היו כך שאם יאמר היום כו"כ אינו יכול למנו' עוד

בברכה ואפי' בלא ברכה אינו חייב לחזור ולמנות לסברת הרפ"ח. והוסיף עוד מהר"ם אלגראנאט"י לשאול להרב המחבר דלא מצינן למימר דכיון דבה"ש בספיקא קאי מש"ה נקטי' הכא והכא לקולא דהא תרי קולי דסתרי הדדי נינהו וכמ"ש הרדב"ז בחדשו' סי' רס"ח במי ששמע שמועה קרובה בה"ש וכו' וה"נ כיון דמרן פסק בדין מי ששאל וכו' הנז' דחשבי' ליה לילה א"כ בענין אבילות נמי היה ראוי לדונו לילה. נהי דאפשר לתרץ דגבי אבילות דספקו להקל חשבי' ליה יום וגבי ספירה נמי דספק ברכות להקל נחשביה לילה ולכן לא יאמר לו אלא אתמול וכו' ואיך שיהיה היה לו מקום להרב ב"ד למשפט בעייה והרב בן המחבר השיב לו דאין למדין דין מי ששכח מדין השואל לחבירו דאילו התם אפשר לומר דהזכיר לנשאל שלא יכנס בספק משום לזכות חבירו ובפרט דאיכא תקנתא באמר לו אתמול וכו' משא"כ במי ששכח ונזכר בה"ש דמיירי שאירע לו הדבר בעצמו וגם דליכא לו שום תקנה לכן הקילו עליו לדונו כיום וע"ש טעם אחר בענין ספק וס"ס. (צרור הכסף סי' ד'):

טז **המתענה** תענית חלום בשבת שביום המחרת הוא ל"ג צריך למיתב תעניתו מיד אם לא שהוא אדם חלוש שאינו יכול להתענו' ב' ימי' רצופי' וע"ש מ"ט אין נפ"א ביום ל"ג ועיין בתשובה שלאחריה מהרב חנן דוד ואשר השיב לו הרב המחבר ע"ש ובתשובו' שלאחריהן (וע"ל סי' י"ג אות כ"ט) פני אהרן סי' כ':

יז **בענין** כלים חדשי' בימי הספירה כתב בשם הרב מהטוב שאין לנו מקום לאסור בהדיא שלא החמירו הפוסקי' הראשוני' או אחרוני' בזה ושראה בלבד בספרי מחברי דרשות דאין אומרים שהחיינו בימי הספירה וא"כ הויין דברי' קלי הערך יש להקל לתפור ולקנות ומצא ג"כ כתוב להרב מהטוב שנוהגי' אזהרה זו עד ל"ג בלבד שהם ימי צער ושהכל תלוי במנהג ואין שום איסור בזה. פחד יצחק אות ע' ערך עומר שלא נדפס עדיין):

הד"ט ובמקומו' שנתיישבתי לא היו נזהרי' כלל שלא לברך זמן בימי הספירה וממילא משמע דאי אתינן עלה מטעמא דשהחיינו אין לחוש ג"כ לקנות כלים חדשי' וכבר נשאלתי פה פירינצי ומקומות אחרים על זה ולא חששתי להתיר לצורך קצת כל דהו והוא פשוט:

סימן כב דיני יו"ט ראשון וב'

אות א **אסר** בי"ט ראשון וכ"ש בשבת לעקור שן הכואבת שאין החושש בה נופל למשכב אבל בי"ט ש"ג שרי עי"ג חוץ מי"ט ב' של ר"ה (אהלי יעקב סי' מ"א):

ב **אין** אדם מצווה בי"ט על שביתת בהמתו כל שנוטל שכר י"ט בהבלעה (שם סי' פ"ט):

ג **אין** שום איסור לבן א"י שהוא ח"ל ודעתו לחזור לארץ לעשות מלאכה בי"ט ב' בצנעא בשביל בן ח"ל ואע"פ שאסרו לומר לישמעאל אפי' בי"ט ב' לעשות מה שהוא אינו רשאי מעצמו לעשותו מ"מ ה"ד בישמעאל אסרו איסור אמירה ולא בישראל (שם סי' צ"ד):

כתב הד"ט ועיין להרב המגיה שלמי ציבור דף רל"ג ע"ג שהאריך בפרטי בן א"י שהוא ח"ל:

ועיין להרב מראות העין בליקוטיו סי' כ' אות ד' דפסק בדין בן איי שבחוץ לארץ ואשתו ובניו בארץ דאם יום ח' של פסח חל בשבת שבא"י קורין ס' אחרי מות יש לו בענין קריאת שמו"ת דין בן ח"ל ויקראנו בשבת שלאחריו וטפי עדיף להשלים פרשיותיו עם הצבור שעומד עמהם ועוד דהרמ"ע כתב דאין לקרוא תרגום בשבת ואף שמהר"ש ויטאלי בן הרח"ו כתב דנראה דהאר"י היה נוהג בהפך בהיותו אנוס והיה קורא שמו"ת בשבת שעת הדחק שאני ומ"מ בניד"ד טפי עדיף לקרוא שמו"ת כבן ח"ל

ועיין ג"כ להרב זרע אברהם סי' ט' ויו"ד שמתיר לבן א"י לעשות לו כל צרכיו. ועיין לקמן בדיני בן א"י ובן ח"ל באותיו' ד' ה' כ' ל"ח ט"ל. ועיין למרן ז"ל באבקת רוכל שלו סי' כ"ו דכתב בפשיטות דכל שדעתו לחזור נוהג כמקומו אפי' בפרהסיא כל שאין מנהגו מביא לידי מחלוקת דאז יעשה בצנעא כמנהגו ע"ש:

ד **בן** ח"ל שהיה בארץ ודעתו לחזור ח"ל אם חל מילה בזמנה בי"ט ש"ג אין לו לבן ח"ל למולו כל שאפשר למולו ע"י בן א"י:

(נחפה בכסף סי' ה'):

ה **בן** ח"ל שבא לדור בארץ ולא איתדר ליה וקודם שהגיע הרגל הא' חזר בו ודעתו לחזור ח"ל עדיין דינו כבן א"י ואינו חייב לחוג י"ט ש"ג:

(זרע אברהם סי' י"ב):

ו **מי** שהתפלל בי"ט אתה בחרתנו יע"ו ואינו יודע אם אמר אחר יע"ו והשיאנו וכו' או אמר ואתה ברחמיך תחפוץ בנו כתפלת ר"ח וחה"מ דבר פשוט שמחזירים אותו וכ"פ ג"כ הרב גו"ר בסוף כלל ד' (וע"ל אות נ"ה) פרח שושן כלל סי' ג':

ז **בענין** עשיית הציאו"קולאטו בי"ט הביא תשובה אחת להרב מלאכי הכהן שרבו ז"ל התיר והוא אסר מכמה טעמים והרב המחבר החזיק על ידו כי שפתי כהן ישמרו דעת ודחלילה להקל ודלא שייך שינוי בעשייתה כיון שדרכה לעשותה בכלים המיוחדים ולימים הרבה הוו עובדין דחול ודמי לשחיקת פלפלין בריחים שלהם וחלילה להקל לגרום מכשול לרבים דכ"ע מקלקלא ילפי. ושוב נדפס ספרו של הרב מים רבים וגם הוא בא"ח שלו סי' מ"ז אסר איסר (בית יהודה ח"ב סי' מ"ו):

כתב הד"ט שוב נדפס ספרו של הרב אורח לצדיק הוא רבו של הרב הכהן הנז' ושם האריך הרחיב על כל ספק וספק שנסתפק בו הרב הר"מך הנז' תלמידו והחזיק בראיות עצומות הוראתו בקדושה להתיר לצורך היום וע"י איזה שינוי ע"ש:

ח **מי** ששכח ולא הבדיל במוצאי י"ט יש לו שהות להבדיל עד יום שבת ואפי' יאחר יותר מג' ימים כגון אם יהיה מוצאי י"ט ליל ב' יכול להבדיל כל יום עש"ק דשאני מי שלא הבדיל במ"ש שאינו מבדיל רק עד יום ג' לפי שמיום ד' ואילך נקראים מקמי שבתא ולא לאחר שבת' משא"כ בי"ט סגי שלא יבא זמן הבדלה של מש"ק (שם סי' כ"ח):

ט **יש** לבטל המנהג גרוע במקום שנוהגי' לשחוט בהמת ישמעאל בי"ט אפי' לצורך ישראל דע"כ לא התירו רק אם יש לישראל חלק בה דוקא ולא בענין אחר וכדמשמע ממ"ש הטור ומרן בא"ח סי' תצ"ח סעי' י"א דמשם משמע דאי הוי כולו של עכו"ם אף שרוצה הישראל לאכול ממנו אסור לשוחטו ויש איזה תקנה בדבר ע"י שיקנו קודם י"ט איזה חלק ממנו בין רב או מעט וגם זה קולא היא שבאנו לפקפוק אופן הקניה מהעכו"ם שאין המעות קונות בלי משיכה עיין בטור וש"ע בי"ד סי' ש"כ גבי בכור ועיין להרב צמח צדק סי' ס"א:

(שב יעקב סי' כ"א):

כתב הד"ט ועיין להרב נודע ביהודה סי' כ"ט דכתב דאין חילוק בין בהמת ישראל לבהמת עכו"ם קצב המוכר לישראל ושהמקל לא הפסיד וכ"ש שהרב המחבר הנז' כתב שכל הגאונים שלפניו נהגו היתר בדבר ע"ש. ועיין להרב מצודת יששכר סי' יוד שהחזיק בהוראת הרב המחבר דודו ע"ש:

על אשר עשו פת בי"ט ובאו האופים עכו"ם בפומבי ללקחו בנסרי' כדרכן בחול יאושר כח האוסרי' העוצרי' בעם ה' להיישר אישוריהם בדרך נכון:

(שו"ת הר"מז סי' כ"ט):

יא **אם** נשחט עוף או בהמה בי"ט ולא נמצא בו מרה מותר לצלות הכבד בי"ט אע"פ שאפשר שלא יטעם טעם מר וה"ול צליה שלא לצורך כיון דבלא"ה רבו המכשירים אם נאבדה המרה:

(שבות יעקב ח"א סי' כ"ג):

כתב הד"ט ולע"ד ק' הדבר להולמו דבמאי עסקי' אי דנהיג כסברת המכשירים פשיטא דלא שייך לצלותו לטועמו דבלא"ה נמי מותר ואמאי יאסר לצלותו ומשנ' שא"צ היא. ואי נהיג כסברת המטריפין מה יועיל ומה יציל דיש מכשירין ולמה נתירנו לצלותו שלא לצורך דהא איהו לא מצי למיכל אם לא יטעם בה טעם מר. ודוחק קצת לע"ד לומר דמ"מ

שרי לצלותו דילמא מקלעו ליה אורחין דנוהגי' כסברת המכשירי' בנאבדה המרה וחזיא להו ואע"ג דלא חזי לדידיה כיון דלאחר מותר באכילה שרינן ליה לצלותו:

יב **מי** שלא שחט מעולם לא ישחוט פעם א' בי"ט שמא יקלקל בשחיטתו והוי טירחא שלא לצורך אוכל נפש ודומיא דאמרי' גבי מילה דמי שלא מל מימיו לא ימול פעם הראשון בי"ט:

שם

הד"ט ולעד"נ דלא סגי בפעם א' דשאני שחיטה ממילה עיין להרב מכשירי מילה פי"א דין ז' אות ה'. ועיין להרב פחד יצחק אות מ' ערך מי שלא מל (שעדיין לא נדפס) דלא מצא סמוכות למ"ש הרב מהטוב שכן התירו חכמי ליוורנו למול בי"ט מי שלא מל מימיו אעפ"י שאין לו למול בשבת. (וע"ל סי' י"ד אות ו'):

יג **אשה** דמלפא תכלי ובהתה שנדרה שלא להלביש בגדיה שרגילה ללבוש בי"ט כל התכשיטין בכלל ואפי' הטבעו' הרגילה בי"ט אסורה להניח אעפ"י שלא נדרה אלא מבגדים דאמדינן דעתה דכוונתה למעט בשמחה משום אבלה ועוד תנן בפי"ג דנגעים משנה ט' מי שנכנס לבית המנוגע וכו' וטבעותיו בידיו הוא והן טמאין מיד. וכן הוא ג"כ בעירובין דף ד' ופירש"י כליו על כתפו וסנדליו וטבעותיו בידו שאינן מלובשים בו דרך מלבוש דומיא דכליו על כתפו. היה לבוש וכו' וטבעותיו באצבעותיו פירש"י היה לבוש כליו וכן כולם דרך לבישתן קרוים בגדיו וכו' ע"כ הרי דבכלל הבגדים גם הטבעות בכלל. ומכאן סתירה להרב שער אפרים סי' קכ"ד דפטר להנעילו אם נתחייב א' להלביש את חבירו דליתא דהכל בכלל מלבוש וכן מבואר ג"כ בשבת דף ק"ך בי"ח כלים לובש ובהרא"ש כלל ע"ה ובטא"ח סי' ק"ט ובהרשב"א בתולדת אדם סי' קפ"ג ועיין ג"כ בתוספתא דפ"ד דנדרים שכל אלו נעלמו מעיני הרב ש"א הנז'. ובר מן דין לענין נדרים דאזלינן בתר כוונת הנודר פשיטא דהטבעות ג"כ בכלל נדרה ואסורה ללבוש אם לא ע"י הפרת הבעל או התרת חכם. (שם סי' כ"ד):

הד"ט ועיין להרב שמן המר בחאה"ע סי' א' דף ב' ע"ב דהאריך מאד להוכיח דהטבעות אינן בכלל מלבושים. ועיין ג"כ להר"י ווייל סי' קמ"ד דצמידים אינן בכלל המלבושים ובגדים ודלא אשכחן בתלמודא דאיקרי בגדים ע"ש. ועיין ג"כ להרב כסא דוד דף ס"ז ע"ד ובחיים שאל דף נ"ז ובאהבת דוד דף ע"ט:

יד **המבשל** בי"ט ואכל אכילה גסה פטור דהא אית ליה הנאה כל דהו בי"ט בבישול ההוא וקמתמה על הרב מוצל מאש ח"ב סי' י"ב דכתב דאיכא איסורא והיה עולה על דעת הרב המחבר לחלק בין אכילה גסה שקץ במזונו לשאינו קץ במזונו ושוב חזר להשיגו ע"ש:

(קול אליהו סי' מ"ב):

טו **אין** לערער על ישראל קדושים ורבנן קשישאי בארץ ובח"ל שנהגו בליל שמחת תורה בהקפת ס"ת להוליך בידיהם אבוקות של שעוה ולרקד בהן ולהוליכן בפני חתני תורה. ועם כי לכאורה יש לפקפק במנהג מ"מ יש כמה צדדין וצדדי צדדים לקיים מנהגן ומה גם בעשה דכבוד תורה והסכים לדבריו הרב מהר"א רוזאנים ר"מ דקוסטאנטינא יע"א ושאפי' לדבר הרשות מותר והעמיקו הרחיבו על דברי פר"ח רבו של הרב המחבר שבספרו לא"ח ח"ב בקונטרס מים חיים סי' ט' קרא תגר וערער כ"כ על המנהג ושאם היו רבותיו מסכימים עמו היה מבטל ומזיז המנהג ממקומו ושוב באו ליד הרב המחבר כתבי הקודש של הרח"א בס"ס חנן אלקים תקנה י"א דמרתח קרתח על כל המחזיק במנהג זה והרב המחבר השיב על כל קוץ וקוץ של דברי הרח"א בסי' כ"ד ע"ש:

(בתי כהונה י"ט כ"ד כ"ה)

כתב הד"ט ועיין להרב לחם יהודה ח"ב דף ו' ע"א שעל דבר זה בעו"ה שלהבת אש בוערה בין הגבירים של איזמיר ונחלקו לב' כתות של מחלוקת גדולה כמה וכמה עד שיצאו משם תקלות רבות ורעות וצרות ה' יכפר בעד ויברך את עמו בשלום:

טז **בני** ח"ל אם חייבין לעלות לרגל עיין בתוס' דפסחים דף ג' ע"ב ד"ה מאליה מי קא ספו לך ולהרב משנה למלך ריש הלכות קרבן פסח ולהרב שאלת יעב"ץ סי' קכ"ז ולהרב המחבר שהכריח דאין חיוב העליה רק לבני א"י ובסוף דבריו הביא השמועה ששמע משד"ר הר"ן הכהן לסברת התוס' מפ"ק דגיטין דהמביא גט ממדינת הים דהיינו מח"ל לארץ צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ לפי שאין עדים מצויים לקיימו אבל המביא גט מערי א"י א"צ לפי דשכיחי שיירתא ומוכח שם בש"ס דף ד' ע"ב דהאי דשכיחי שיירתא הוא משום עולי רגלים וע"ש בתוס' ד"ה כיון דאיכא עולי רגלים:

(לחם יהודה ח"ב דף כ"ו וכ"ח):

התיר לשוחט לכתוב בי"ט על הבשר בסכין כאשר נוהגי' לעשות בחול יום השחיטה וכדומה ואם אפשר לשנות ישנה. (שבות יעקב ח"ב סי' כ"ו):

יח **הגם** שבשבתות וי"ט יש לקדש מיד שיצא מבה"כ כדי להוסיף מחול על הקודש מ"מ בי"ט א' של שבועות יש להמתין עד שתחשך כדי שישלים ז' תמימות אי למ"ד ספירה בזמן הזה דאורייתא ואי למ"ד דרבנן:

(עמק בנימין סי' מ"ב):

כתב הד"ט ועיין להרב ח"י בפ"ז מהלכות סוכה שכתב בשם האחרונים שיש להאריך ג"כ בשירים ותשבחות בערבית ליל שמיני עצרת עד שתחשך כי מאחר שצריך בח"ל לאכול

בסוכה יצטרך לברך על הסוכה שעדיין יום ז' של סכות הוא ושוב איך יאמר בקידוש את יום שמיני חג העצרת ונמצאו הברכות סותרות זו את זו ע"ש. והנה מה שפרט הרב ז"ל שצריך בח"ל הדבר ברור שהוא חוץ למקומו דמאן פלג לן ביום הז' בין ח"ל לארץ ואטו בן א"י שישב בסוכה ביום ז' קודם שתחשך אינו חייב לברך על הסוכה כמונו בני ח"ל. ואחד הרואה להג"מ ורש"ל סי' ס"ח וא"ח ולבוש הזכירם לטובה הרמג"א סי' תרס"ח סתם תפסו למלתייהו דאין לאכול בליל ש"ע עד שתחשך ובחדא מחתא מחתינהו. ובעיקר הדין כתבו הרמג"א והרט"ז שם בסס"ק א' דלא כהרש"ל ודמאן יהיב לן משופרי שופרי ואכלינן באותה שעה בסוכה רק שאין מברכין עליה שמשקבלנו עלינו קדושת י"ט של שמיני עצרת אנו סותרין בזה מצות סוכה ויכולים ורשאים אנו לעשות כן עיי"ש:

יט **ברכת** זמן שמברכו' הנשים בהדלקת נר י"ט אין להן יסוד כי לא נזכר בפוסקים רק בקשל"ה דודאי לאו בר סמכא הוא ומ"מ לא רצה לעשות מעשה כזה למנוע לאשתו שהיתה נוהגת לברך זמן והניחה במנהגה כי באמת אין כאן חשש ברכה לבטלה דהא בלא הדלקה נמי יכולה לברך שהחיינו מיד בכניסת י"ט דקי"ל זמן אומרו אף בשוק אלא דסמכינן ליה אכסא ומשום דסמכא ליה להדלקת הנר הבאה תחנה וניכר בה כבוד י"ט ושמחתו לא גרע בהכי ולכן יש להניח לבנו' ישראל במנהגן שירושה היא להן מאבותיהן ועשו כן בפני גדולי עולם ולא מיחו בידן (שאלת יעב"ץ סי' ק"ז):

כתב הד"ט גם הרב זרע אמת ח"א ס"ס ל"ג כ' בזה דנהרא נהרא ופשטי':

כ **הרחיב** פה האריך לשון בראיות נכוחות למבין דשמירת י"ט ב' ש"ג אינה תלויה בשינוי המקום בין ח"ל לארץ ולא קדושת א"י גורמת לעשות יום א' לבד שאף גם בארץ עצמה הדבר תלוי אם בזמן ב"ד היו השלוחים מגיעים לשם ושכבר נשאל מהריט"ץ על זה בסי' רי"ו והוכיח במישור כדבריו דבני ח"ל שידוע אצלם שהיו השלוחים מגיעים בזמן ב"ד הן עוד היום אינם נוהגים הי"ט ב' ש"ג וה"ה איפכא הרחוקים מירושלים יותר ממהלך עשרה ימים יעשו ב' י"ט ש"ג אע"פ שיוכלו להגיע שלוחי ניסן ובענין היוצאים מא"י לח"ל דעתו ז"ל דבין דעתו לחזור ובין אין דעתו לחזור חייבים לנהוג בפרהסיא כחומרי בני ח"ל אך בצינעא יש מחלקים בין דעתו לחזור לשאין דעתו לחזור מיד אבל בלא"ה וכגון הני דשלחי מתם לשליחו' מצוה לצורך עניי א"י אף שדעתם לחזור פשיטא ליה דחייבים גם בצנעא בחומרת ח"ל עש"ד באורך (וע"ל אות ג' ואותיו' אחרו' שציינתי שם) שם סי' קס"ח:

כא **במקום** דשכיחי טרפו' ככשרו' מחמת בדיקת הריאה מותר לשחוט בהמה בי"ט אבל אם שכיחי טרפו' טפי מכשרו' אסור לשחטה (שאגת אריה סי' ס"ד):

כב **מצות** שמחת י"ט נוהגת מן התורה בזמן הזה וא' אנשים וא' נשים שוים בזה ואע"ג דאין לנו קרבן אפשר בשאר מיני שמחו' והיינו דוקא בימים ובלילו' חוץ מליל א' דאינו אלא דרבנן ואגב ארחיה לימד דעת דחיוב לטהר עצמו ברגל אינו נוהג בזמן הזה דמ"ש רגלים בענין טהרה מכל ימות השנה כיון שאין אנו נכונים ליכנס למקדש ולאכול קדשים ועיין ברמב"ם פי"ו מהל' ט"א (שם מסי' ס"ה עד סי' ס"ח):

הד"ט וכ"פ ג"כ הרב יד אליהו סי' ס"ח והרב טוב לכת בי"ד סי' שע"ג ודלא מהרב בית הלל דפסק דחייבים ליטהר עצמם ברגל וע"ל סי' י"ד אות צ':

כג **הלל** בי"ט דעת כל הפוסקי' דאינו מדאורייתא וא"כ אם נסתפק אם אמרו או לא אינו חייב לאמרו (שם סי' ס"ט):

כד **מי** שטעה והתפלל של שבת בתפלת י"ט ונזכר בחצי תפלתו שטעה הסכימו שלא הפסיד הג' ברכו' ראשונות ואם חזר ואמרן עבר על ל"ת (וע"ל סי' י"ו אות י"ב) אורח לצדיק סי' ו' והנמשכים:

כה **יפה** אסר רקודין ומחולות בי"א אפי' בלא כלי שיר ומכ"ש בחורים ובחורות יחד שבכל זמן יש לאסור ואין חילוק בין נשואות לפנויות דאין לך דרגא דיצה"ר יותר מזה וכבר אמר קרא בשופטים יצאו בנות שילה לחול וכו' ולא אמר עם בחורים ועוד כתיב אז תשמח בתולה וכו' ולא אמר עם בחורים וק"ו הוא דלית ליה פירכא ממש"ה וספדה וכו' לבד ונשיהם לבד וכו' והאריך עוד בראיות להוכיח האיסור. (זכרון יוסף סי' י"ז) ומ"מ אם הסכימו קק"י א' שלא יחול איש ואשה יחד למשך זמן מה והתנו להכריז בטולה זמן מה קודם שיגיע קצה א"צ התרה כלל אם רוצים לבטלה בהגיע תור המוגבל וכן הסכים עמי הרב זרע אמת בח"ב סי' צ"ח הזכרתיו בחי"ד סי' כ"ה אות ד' וכמו שהארכתי אצלי קצת בשותא דינוקא סימן קי"ח וקס"א וגם בעניי הוצרכתי להאריך קצת בפרט זה בשות"א דינוקא סימן קי"ח ועיין להרב זקן אהרן סי' קי"ז מה שכתוב לקק"י ארטא במתק שפתיו וחין ערכו דאין לך חולין יותר מזו להיו' חולין במחולות אנשים ונשים יחד ע"ש דבריו דברי אלקי' חיים ש"י ועיין ג"כ להרב מכתם לדוד סי' י"ט בענין י"ט אחרון של חג לבני ח"ל דהנח להם לישראל אם נהגו לכבוד התורה לרקד ולנגן בכלי שיר ודוקא בבה"כ לפני הס"ת ולא לנגן בבית חתני' וכ"ש בבית הנשים דישתקע הדבר והמנהג אי איתיה ע"ש:

הד"ט

כז **המתפלל** תפלת מוסף של שבת בשבת חה"מ והזכיר מעין המאורע בעבודה היינו יעו"י ברצה יוצא י"ח וא"צ לחזור להתפלל מוסף:

(כנסת יחזקאל סי' י"ג):

הד"ט ולי אני עבדו אין ראיותיו מוכרחו' דאם מפני דעיקר ת' מוסף להזכיר קרבן מוסף של אותו היום וכבר יצא י"ח קרבן מוסף במה שקרא בספר ב' ולא נפטר במה שקרא כבר משום דיום הוא שנתחייב בד' תפלות ק' לע"ד דאי איתא להא מה זו סמיכה שסמך הרמב"ם בס"ס אהבה דנהגו העם בכל ת' המוספין וכו' מזכיר בקרבנו' של אותו היום וכו' ואם לא הזכיר כיון שאמר כמו שכתבת עלינו בתורתך שוב אינו צריך ע"כ ואמאי יהיב טעמא דכיון שאמר כמ"ש עלינו בתורתך הלא בלא"ה נמי היה בדין לצאת י"ח כיון שכבר שמע ויצא ע"י קריאת התורה בס' א"ו נראה דאין הקריאה בספר עולה לו לזכירת פסוקי קרבן מוסף בתפלת מוסף ואם בעובדא דילן איירינן שאמר כבר כמ"ש בתורתך לא הו"ל להרב המחבר לתלות יציאת י"ח במה שכבר קרא בתורה רק משום שאמר ככתוב בתורתך ושמעת מיניה דאף אי לא שמע קריאת הקרבנות בס"ת מ"מ יוצא י"ח א"ו אה דבקריאת הקרבנות בס"ב אינו יוצא י"ח אם לא הזכירם בת' מוסף אא"כ אמר לפחות ככתוב בתורתך וכמ"ש הרמב"ם ודוקא לפי סברת הרמב"ם דאי לר"ת אפי' אמר ככתוב בתורתך לא יצא כמ"ש התוס' בסוף מס' ר"ה והטור סי' תקצ"א וסתם קאמר דהיינו אפי' אם שמע קריאת פ' הקרבנו' בס"ב ואע"פ שרבים לוחמים עם ר"ת בזה כמ"ש הרא"ש והרב"י שם מ"מ מדברי הרמב"ם הנז' הכל נשמע דלפחות צ"ל כמ"ש בתורתך וקריאת הקרבנו' בס"ב אינה מעלה ארוכה לתפלת מוסף וכ"כ הרב עטרת זקנים שם אות ב' וז"ל ואפי' בשאר מועדים אין מזכירין פסוקי קרבן מוסף ויוצאים ידי מוספים במה שאומרים ככתוב בתורתך ע"י משה עבדך ע"כ. גם הרט"ז שם ס"ק א' כתב שאין לומר פסוקי מוסף אלא בשבת ור"ח דרגילי בהו ולא אתי למטעי לכך אין מזכירין אותו אלא אומרים ככתוב בתורתך ע"כ הרי דכולהו תלו יציאת י"ח במ"ש ככתוב בתורתך ולא במה שכבר שמע מקורא בתורה ואגב ארחאי אמינא דמה שסיים שם הרט"ז וז"ל היכא דמצא בו מלכיו' זכרונו' ושופרות ע"כ לא זכיתי להבין כוונתו אם לא שטעה המדפיס ודה"ק כי היכי דמצאנו וכו' דשם ג"כ משפט כתוב דאם לא התחיל בשום פסוק רק אמר ובתורתך כתוב לאמר יצא וכמ"ש מור"ם בשם הריב"ה בסעיף ד' ודוק:

עוד כתב הרב המחבר לראיה דדכוותיה אשכחן בשכנה"ג והרב פר"ח בסי' ת"צ שכתבו בשם הרב מ"מ סי' תרע"ט גבי שבת חה"מ דאם התפלל שחרית אתה בחרתנו במקום ישמח משה והזכיר של שבת שא"צ לחזור ולהתפלל ודון מינה דודאי מיירי בדלא חתם בשבת ואפ"ה יצא ה"ה בניד"ד כיון דהזכיר מעין המאורע בעבודה שא"צ לחזור וכהאי גוונא כתב הרמב"ם בפ"ו מהלכות תפלה הביאו מרן בסי' רס"ח ס"ד מי שהתפלל תפלה

של חול בשבת ולא הזכיר של שבת לא יצא ואם הזכיר של שבת תוך י"ח יצא עכ"ל הזך והטהור של הרב כ"י הנז'. ולע"ד הקצרה כל זה אינו שוה לי דאי מההיא דהרב מ"מ אפשר לומר דדוקא משום שהזכיר של שבת בברכתו הראויה לו דהיינו בברכה רביעית מש"ה יצא י"ח אעפ"י שלא חתם בשבת אבל בנ"ד שלא הזכיר של י"ט בברכה רביעית דלמא לא יצא אע"פ שאמר יעו"י בהודאה לפי שאינו מקומו בתפלת מוסף להזכיר שם של י"ט רק בברכה ד':

גם ממ"ש הרמב"ם אין להביא ראיה לניד"ד דיש לדחו' ולומר דשאני ת' ערבית ושחרית ומנחה דראויה היא תפלת י"ח של חול לת' שבת מש"ה סגי בהזכרת שבת תוך התפלה של חול משא"כ ת' מוסף דשאני להרמב"ם גופיה דס"ל דאם טע' והתחיל תפלת החול פוסק אפי' באמצע הברכה וכ"כ מרן בסי' רס"ח סעיף א' בשם י"א וכדטעי' טעמא הרמג"ד שם ס"ק ג' וז"ל שהרי אין תפלת י"ח בחול במקום מוסף וע"כ ליכא למימר כאן דבעי לצלויי י"ח עכ"ל. באופן דלפי קוצר המשיג אין לע"ד טעמים מספיקים לבא לכלל הקם הוראתו בקדושה. ולענין דינא אם התפלל י"ח במקום מוסף עיין לעיל סי' י"ב אות ט"ו וכ"א

שוב מצאתי להרב אנורה באהלך דף ט"ז שכתב דתפלת מוסף עיקר התיקון להזכיר מוסף היום או הפסוקים הכתובי' או ככתוב בתורתך ואם לא אמר כן לא יצא י"ח וצריך לחזור אף שהזכיר יעו"י ע"ש שהאריך קצת:

כז **ישמעאל** שהסיח לפי תומו שהביצים לא נולדו בו ביום שהוא י"ט מותרים אפי' בי"ט שלאחר השבת:

(מהרי"ו בת' סי' קל"א):

כח **העמיק** הרחיב על איזה מלאכו' יאמר נא מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך והרבה להשיב על דברי הרב לחם משנה והרב פר"ח. והרב מקראי קודש ריש הל' י"ט. והרב צרור החיים. והרב לחם מן השמים. והרב לחם יהודה. ומסיק דמלאכו' שאין עיקר התירן משום צורך אוכל נפש. לוקה עליהם אם עשאן אפי' לצורך אוכל נפש ומלאכת הכבוי בכלל זה כיון דרובא אינו לצורך אוכל נפש ומה שעיקרו לצורך א"נ אם צריך לו או לישראל אמר בין לצורך אכילה ושתיה בין לצורך דבר אחר מדאורייתא שריא ולצורך מחר או לכותי או לבהמה מלקא נמי לקי ההוצאה לצורך אפי' לצורך כותים מדאורייתא שרי ורבנן אסרו כיון שאינה לצורך א"נ. וכל שיש בו צורך עצמיי כגון להחם חמין לרחוץ ידיו ורגליו והדלקת הנר לצורך אעפ"י שאינה לצורך אכילה הניחום בהיתירם.

עוד האריך שם בביאור מלאכו' אחרות ובסוף דבריו נתפס מהרמג"א סי' תקי"ד ס"ק י"ג ובסי' תרס"ט שאוסר אפי' לכבוד התורה להבעיר הפונויר"א להשמיע קול לשמחה דלהרב המחבר אין בגוף הבערה זו שום סרך איסור ומ"מ כיון דנפק מפומיה והעד העיד שמיחו הגדולים המחמיר תע"ב ולא דרשינן התירא בפרקא ומיהו אי עבדי לא מחינן בהו מה גם דעביד לשמחת מצוה לכבוד ה' ותורת ה' תמימה

אך הרב אשל אברהם סי' תרס"ט לא התיר רק להשימו בנר ולא להבעיר דאוושא מלתא טפי דהקול נשמע למרחוק. גם בסי' תקי"ד ס"ק י"ג כתב לקבוע הפולויר"א בנר קודם הדלקה להרא"ש ע"ש. (מכתם לדוד סי' י"ט)

כט **מה** שנהגו איזה קהלות בחג השבועו' שקורין הקהל עשרת הדברו' כשמגיע הש"צ לפסוק וידבר אלקים וכו' ואח"כ חוזר הש"צ וקורא. אעפ"י שאמרו בברכו' דף י"ב שבטלו מפני תרעומו' המינים וחילק הרשב"א בין יחיד לרבים כדאי' בא"ח סי' א'. מ"מ יש ליישב המנהג שהכל יודעים שבאותו היום נתנה תורה לישראל וליכא חשש תרעומו' המינים אך בשאר שבתות השנה יש למנוע ולבטל המנהג:

(בית יעקב סי' קכ"ה):

ל **ש"צ** שטעה ביום א' של שבועו' וסיים לחמישי באמצע הפ' אחר קריאת עשרת הדברות שחשב שלא קראו עדיין רק ד' פסק הרב ז"ל דאין לחוש להוסיף ממנין הקרואים בי"ט וכמ"ש הטור ומרן בסי' רפ"ב ואע"פ שהרמ"א כ' דאין המנהג כן מ"מ לאו לעכובא היא ולכן יש לקרוא אחר בברכה תחלה וסוף. ובסוף דבריו כתב דיש להסתפק קצת דאפשר שלא לקרוא כלל שארית הפ' מאחר שקראו כבר ה' וגם אינו מענינא דיומא כל כך אבל עכ"פ אין לקרוא בלא ברכה (יד אליהו סימן יו"ד):

הד"ט ולע"דן דסגיא ספיקא דגברא רבא כוותיה שלא לקרוא אחר ולהוסיף על הקרואים שלא לצורך שכ"כ נתחבטו כבר הפוסקי' ז"ל בהתירו וכאשר האריך בזה הרב אדרת אליהו חי"ד בתשו' כל המוסיף גורע ע"ש. האמנם אין אנו צריכים לזה רק אם במקום אשר אנו דנין עליו אין בו שום מנהג לא להיתר ולא לאיסור הוספת הקרואים דאם כבר תפסו המנהג לאסור קה דינא דדי שנסתפק בו אדם גדול כמוהו ושלא להוסיף:

לא **תרנגולת** העומדת לגדל ביצים שיצתה רוב ביצתה מעי"ט וחזרה ונולדה בי"ט אסור מטעם מוקצה ולא מטעם נולד ונפקא מינה לסברת יש מתירין מוקצה בי"ט אבל לא נולד בין בשבת בין בי"ט דמייתי מור"ם בסי' תצ"ה סעיף ד' דהכא נמי לדידהו מותר כיון שאינו נולד (מצודת יששכר סי' א' סעי' י"א):

לב **אין** יוצאין בכסא בין בשבת בין בי"ט ואפי' בתוך העירוב שמותר' ההוצאה אפי' בשבת ואפי' עי"ג אסור דהוי זילותא די"ט אך אם רבים צריכים לו מותר עי"ג אפי' לרה"ר גמור ומכ"ש לרה"ר דידן דמותר אפי' בשבת ודוקא אם הכסא גבוה יו"ד ורוחב ד' הא לאו הכי בשבת אסור (שם ס"ס ד':

הד"ט ועיין להרכנ"הג סי' ש"ם אות י"א דלמרן אסור אף אם רבים צריכי' לו. ועיין להרב נודע ביהודה (הביאו הרב מחזיק ברכה) שאסף כל הדעות דלכ"ע אפי' בי"ט אסור ברה"ר. ועיין בתי"ט פ"ג דביצה ד"ה אין יוצאין וכו'. וע"ל סי' ט"ו אות י"ו, ועיין להרב פרי מגדים בחלק א' סי' ש"א דנוטה להקל ומ"מ כ' דמה שנוהגין בקצת מקומות להושיב הסנדקית עם תנוק בכסא ולשאת אותם לבה"כ בשבת ע"י ישראל ודאי אסור אף בכרמלית דלא שייך לומר החי נושא את עצמו ואין התינוק טפלה לפונדקי' וחייב עליו חטאת ברה"ר ולמ"ד דרה"ר דידן יש לו דין כרמלית מותר עי"ג ועיין ג"כ בספרו ח"ב באותו סי' עצמו אות כ"ה:

לג **התיר** לשתות הטוטון בי"ט דלא כדעת הרמ"גא בשם הרכנ"הג סי' תקי"ד ס"ק ד' ובתנאי שלא ידליק בגחלת רק ע"י שלהבת או כמהין להניחן על הטא"בקו מהצד שאינו בוער עדיין בכמהין ולבער מעצמה עד שיגיע לטאב"קו וכן אסור לחתוך הטאב"קו בי"ט לחתיכו' קטנו' וכן יזהר שלא יהיה הכלי ששותה בו חדש אם הוא של חרס (שם סי' ה' סעי' ה'):

הד"ט ועיין להרב המחבר בים ישכר שלו שהאריך בזה. ואף לנוהגים איסור שלא לשתו' מותר להם לטלטל הקנה כמ"ש הרב אגורה באהלך דף י"ד ע"ג. ועיין ג"כ להרב מר וקציעה בס"ס ר"י ובסי' תקי"ח דמתיר בפשיטו' בי"ט ומתירו ג"כ בתענית צבור חוץ מט"ב. ועיין ג"כ להרב פר"ח בי"ד סי' ק' ס"ק כ"ג. ולהרב סמא דחיי בי"ד סי' ה'. ולהרב דברי דוד סי' נ'. ועיין להרב משבצות זהב סי' תקי"א אות ב' דמייתי בידיה תורה שלימה בפני יהושע בשם התו' ז"ל בשבת דף ט"ל ע"ב שכתבו בד"ה וב"ה מתירין דבר שיש משום רפואה כעישון טוטון אף דגם לתענוג שוה לכל נפש מיקרי ברפואה ע"ש וכן היה עושה מעשה בעצמו לשתותו בי"ט כמנהג עולם לרפואה ע"ש.

לד **איסור** שנתחזק איסורו כגון שנפל מע"ש או מעי"ט איסור לח בהיתר לח בפחות מס' והורה בו חכם לאיסור ונתוסף עליו בין בעי"ט וע"ש בין בי"ט ושבת והורה בו חכם לאיסור ונתוסף ההיתר אסור לחכם להורו' בו בי"ט (עיין להר"טז סי' תצ"ח ס"קט) ובדיעבד שהורה בו חכם מותר. אבל בכור תם שנולד בי"ט ונפל בו מום בו ביום אפי' עבר וביקרו אינו מבוטל דלא כסברת הרב פר"ח סי' תצ"ח סעיף ט' (שם סי' ב'):

הד"ט ועיין להרב משבצות זהב בסי' תצ"ח ס"ק ט' שכ' וז"ל בדין הוראה כל שברור האיסור כלח בלח ונתוסף במקום דל"ש חנ"נ לדידן או יבש ביבש באין רוב במינו ונתוסף אסור להורו' בי"ט וה"ה אם הורה אסור לאכול דהוה מוקצה בה"ש וכל כיוצא בזה מהר"ל וכדומה ונפרד בי"ט בשוגג דאסור ובשבת כל דלא דחייה בידים שרי עיין סי' תצ"ה וסי' שכ"ג במג"א ובי"ד ד סי' צ"ח בש"ך כתבנו מזה. והוי יודע דהנך דאית להו תקנה בשהיית י"ב חודש וכ"א יורו או תתעבר ותלד אם נשלם הזמן ביום טוב אסור משום מוקצה ממ"ש מהרש"א בביצה ז' עגל בשמיני בי"ט וכו' אע"ג דבה"ש רק ספק ולא איסור ברור מ"מ מספק איתקצי משא"כ ספק איסור התלוי באילו היה לו חכם היה מתברר בה"ש ולא אקצי מדעתיה בה"ש והבן זה עכ"ד (וע"ל סי' י"ד אות כ"א):

לח **מילה** שלא בזמנה אינה דוחה י"ט ב' ש"ג אבל ספק מילה שלא בזמנה כגון נולד בין השמשות בב' י"ט של ר"ה ובי"ט ב' ש"ג של י"ט אחר המיקל לא הפסיד ועיין למרן בי"ד סי' רס"ו סעיף ח' דמתיר כל הדברים שאין דוחין את השבת (שם סי' ט"ז סעיף ב'):

הד"ט ועיין להרב נו"ב סי' ל' דפסק דאף במילה ודאי שלא בזמנה אין מוחין בסומך עצמו על הרש"ך שהכריע להקל בי"ט ב' וכדעת הרמב"ם וסמ"ג. ובספק אם הוא זמנה או לא אפי' י"ט ב' של ר"ה נדחה מפניה ודייק לה מדברי הרמב"ם ע"ש. ועיין בשיורי ברכה ובשירי שירים ובמכשירי מילה פי"א ואם יארע מילה שלא בזמנה בי"ט ב' שחל ביום ד' נראה ודאי דכ"ש דכדאי הרמב"ם לסמוך עליו ולמולו ולא לדחותה עד יום א' של שבוע שלאחריו לחוש לסברת הרשב"א ודעימיה דס"ל דאין למול מילה שלא בזמנה ביום ה' וע"ש וכבר נעשה מעשה בפירארא בשנת תפ"ח בפני הרב המחבר פחד יצחק ובהסכמת רבני עירו בחולה שנתרפא שחל יום ז' שלו ביום שמ"ע ומלוהו ביום ש"ת שחל ביום ד' וסמכו אסברת הרמב"ם כדי שלא לדחותה ליום א' ע"ש בפחד יצחק אות מ' ערך מילה שלא בזמנה (שלא נדפס עדיין) ואעיקרא דהאי מילתא דמילה שלא בזמנה אי שרי למולו ביום ה' ובע"ש איפליגו הפוסקים אם שוים הם באיסורייהו או דוקא ביום ה' אסור עיין בי"ד סי' רס"ב ס"ק ג' להרט"ז. ולהרכנה"ג א"ח סי' של"ח. ולהרב בית לחם יהודה. להרב תשב"ץ ח"א סי' כ"א. ולהרב עדות ליעקב סי' ט'. ולהרב ברכי יוסף א"ח סימן רמ"ח וי"ד סי' רס"ב וכגון זה שב ואל תעשה עדיף:

ועיין להרב זכרון יוסף סי' כ"ד דפסק דמותר למול ביום השענא רבא אפי' לדעתו דיום הג' דוקא מ"מ כיון דהוי יום ג' למילתו בי"ט ב' ש"ג אין לעכב המילה בשביל כך ע"ש. וברש"ך י"ד ס"ס רס"ו:

לו **אשה** שחל ליל טבילתה בי"ט והחפיפה היתה יום או יומים קודם י"ט תדיח בית הסתרים קודם טבילתה במים שהוחמו אפי' בי"ט (ודלא כהרב מ"ב הביאו הרש"ך בי"ד סי' קצ"ט ס"ק י"ב) וצריכה לרחוץ במים הללו פניה ידיה ורגליה והצד היותר טוב שתשתה מאלו המים וכן הדין לרחיצה שקודם לבישת הלבון (שם סי' ה' סעיף ב'):

כתב הד"ט ועיין להרב זרע אמת ח"א סי' ע"א דגם הוא מתיר ובלבד שלא תטיל מים הרבה רק כשיעור שיחזרו מי מקוה מים פושרים. ועיין ג"כ להרב פחד יצחק באות ר' ערך רחיצה בי"ט (שעדיין לא נדפס) שהתיר ובלבד עי"ג אפי' בי"ט ב' אם אין בעיר מנהג להחמיר.

ועיין להרב משבצות זהב סי' תקי"א אות ה' דכתב וז"ל להחם מים למקוה קרה היא מאד ויש כמעט חולה שאין בו סכנה אפשר לכאורה לומר דשרי כעשון להרב פני יהושע דמקרי שוה לכל נפש בכה"ג גם איסור הרחיצה בחמין אין כאן דאינו אלא מפשיר לא שיהיו חמין ועי"ג י"ל דשרי ומ"מ לא רציתי להתיר זה משום דאוושא מלתא טפי ונהגו כן ק"ק דפ"פ דאדר שלא להחם עכ"ד:

ועיין ג"כ להרב עולת שמואל בי"ד שלו סי' ט' דנשא ונתן באורך בדברי הרב מ"ב הנז' ובדברי הרב החביב עש"ד שנשא ונתן ג"כ על מ"ש הרב מ"ב אם כשהתירו לרחוץ פניו ידיו ורגליו י"ל דה"ה לשאר איברים או דוקא פי"ו ע"ש:

לז **חלב** שחלבו ישמעאל וישראל רואהו בי"ט א' באזניו שמע כרוזא קרי בחיל בזמן רבותיו להחמיר עיין להשכנה"ג שהרחיב הדיבור בזה. ועיין להרב דב"ש והרב"ח סי' ג"ן. והרב מלובלין. ותשובת הרשב"ש בן הרשב"ץ סי' תר"ד. ולהרב שלחן גבוה סעיף תק"ד. ולהרב חוט השני סי' ל"ב. וכ"ש לדעת הרב פר"ח דמייתי תלמודא בידיה מדין משקין שזבו דפשיטא דאסור מדינא והמתיר עונו ישא שמכשיל את הרבים והמחמיר תע"ב. ברכות מים סי' תק"ד:

הד"ט ובדין חלב שחלבו ישמעאל וישראל רואהו בי"ט א' אי שרי בי"ט ב' מצאתי תשובה כ"י שמו מקור חיים והוא חבור מא' חכם מ"צ באנקונא עיר מולדתי ושמו הטוב הרב חיים פינצו פינצינו ז"ל שבשנת השס"א נשאל נשאל על מתא מחסיא שנהגו היתר מעולם לאכלו בי"ט ב' ושבא מחדש חכם א' והכריז בבה"כ שאסור ושע"כ כל ישראל ישמעו וייראו והרב המחבר ייחד הדבור קשה על האוסר אם על דבר מנהג אבות דתורה היא ומבטל הלכה כדאיתא למנהגא טעמא וריחא כניד"ד כאשר יראה הקורא למרן ז"ל בי"ד סי' קט"ו חמאה של ישמעאלים ואע"ג דאיתא התם מקום לחוש לאיסור מה של תורה מ"מ פסק דאין למחות בנוהגים היתר ע"ש וכ"ש הכא דליכא מאן דאסר דאין

לאסור במקום שנהגו להתיר. ותמה טובא על האוסר דבר שאין לו רק מתירים דדל מהכא מנהגא מה שחשב האוסר לאסור משום מוקצה מההיא דמרן סי' תק"ה בדין עז העומדת לחלבה דאם חלב אותה בכלי שאין בו אוכלים אסור שהחלב מוקצה הוא אין ממש בדבריו וטעמו בריר חלמות שכל החלוקים הנאמרים בזה אינו אלא בבהמת ישראל ולא בבהמת ישמעאל וכדאמרי' בירושלמי דאין הישמעאל צריך הכן וכמ"ש הר"ן בסוף מס' י"ט וכ"פ מרן בסי' תצ"ח וכיון שכן אם הישמעאל חולב בהמתו וישראל רואהו ותושבי העיר רובן ישמעלים כל החולב לצורך הרוב חולב ומותר ומהרי"ק גופיה כתב ההיא דהגהות אשירי ספ"ק דביצה אם חלבו ישמעאל וישראל רואהו והביא דורון לישראל בי"ט א' מותר לערב בי"ט ב' ע"ש שהאריך גם בדין אם אסור אפי' באותו היום ולעולם דבי"ט ב' ליכא מאן דאסור סוף דבר בבהמת ישמעאל ליכא משום מוקצה והחלב לעולם מוכן הוא לכ"ע ואין משנה ולא גמרא לא דיין ולא רב ולא בר בי רב אפי' דחד יומא דאסר כה"ג ואין לומר בזה דהמחמיר תע"ב דכשם שאסור להתיר האסור כך אסור לאסור את המותר ואלבייהו דהרא"ש והרשב"א נמי ליכא פלוגתא אלא ביומא קמא אך ביומא תנינא כ"ע ל"פ דשרי ע"כ תמצית דבריו בספרו הנז' ראיתיו פה פירינצי יע"א ובתוך התשובה הביא ההיא דהרשב"א בתשובה בדין ישמעאל החולב ביום טוב שחל להיות אחר השבת דהוה ס"ד שהחלב נתקבץ בבהמה מיום אתמול שהוא יום שבת ונמצא דשבת מכין לי"ט וכדאמרי' גבי ביצה שנולד' בי"ט שלאחר השבת מ"מ בחלב ליכא למימר הכי שהחלב לעולם מוכן הוא ע"ש:

לח **תשעה** מבני ח"ל הבאים לא"י לזיהרא שנסתפק הרב צרור החיים אם יכולים לצרף א' מבני א"י להוציא ס"ת בי"ט ב' מפשט פשיט ליה דאינו יכול להצטרף וכהוראת הרב אביו בפרי האדמה שלו ח"ג דף טו"ב ע"ש (וע"ל אות ג') שם סי' תצ"ו

לח **פסק** להתיר אפי' לכתחלה לקרוא לתורה בן א"י שהוא ח"ל בי"ט ב' ושכן הסכימו עמו הרב מהר"ש אבוהב. והרב חנניא קאזים. שעלה יעלה ויקרא בברכותיו ודלא ממ"ד דאפי' אם עלה יקרא ולא יברך. ועיין להרב המאסף בשיירי שלו סי' תקס"ו הגהת ב"י אות ד' ובתשו' הרב הלק"ט והרב המנ"יח בנו דף ב' ע"ש (בני חיי סי' תקס"ו):

כתב הד"ט וע"ל אות ג'. ועיין להרב ב"ד סי' רפ"ד. ולהרב יעב"ץ סי' ק"ז. ועיין להרב יוסף אומץ סי' ג' שכ' דאם נעשה ש"צ להתפלל מוסף יכול לומר את י"ט מקרא קדש ע"ש ועיין ג"כ להרב סמא דחיי סי' י"ג בדין ששה בני אדם מח"ל שעלו לצפת תוב"ב לזי"הרא ונשאל להם אם יכולים להתפלל תפלת י"ט ולהוציא ס"ת ע"י צירוף בני א"י. ממדבר קדמות הביא בידו דברי מהר"ם ן' חביב דס"ל דשפיר מצי בן א"י להתפלל תפלת

י"ט להוציא י"ח בן ח"ל ונשא ונתן בדבריו. ועל פרט הערבות שחילק בין מצוה דשייך בגויה לדלא שייך בגויה דלא שמיע ליה לחלק דכזה כן זה בכלל הערבות וכסברת הר"י אלפאנדרי בס' מוצל מאש סי' י"ב. ושוב האריך קצת בדברי הטור ומר"ן סי' רצ"ז והחזיק סברתו דבכל מיני מצות ואפי' במצות דרבנן יכול להוציא אחרים ואע"פ שאינו בר חיובא דאותו דבר פרטי כיון דגברא חזי במצות אחרות. ועוד לו דברי הרב זרע אברהם סי' י"ב דמחלק בין מצות דאורייתא למצות דרבנן ודחה ראיותיו. ואמר סמוך בא לו לענין נשים אי איתינהו בכלל ערבות דלדברי הרב זרע אברהם ליתינהו והקשה עליו. וגם על הר"י אלפאנדרי שדי נרגא על מ"ש דגם האנשים אינם ערבים על הנשים. ואחר שהאריך עוד בענין הנידון שלו והיה מחליט לאיסור להצטרף בני א"י לבני ח"ל צידד לחלק בין תענית שקבלו עליהם מעצמם לתפלת י"ט דתקנת חכמים היא לבני ח"ל ולהתיר בי"ט ב' הצטרפותם והביא לסניף בעלמא סברת האגודה הביאה הרב"ח בסי' תקס"ו שאפי' אינם רק ג' שמתענין קובעי' ברכה וקורין בתורה וע"ל סי' י"ג אות כ"ד (וע"ל סי' כ"ט אות יו"ד וכ"ד):

מ **התיר** לעשות בי"ט העיסה שאנו קורין אותו טייא"רינש אע"פ שעושה חציצין על הדף שחותכין בו הגם דהוי פסיק רישיה דכל לצורך אכילה שרי (בית דוד סי' רפ"ט):

מא **ש"צ** שטעה ביום ב' של פסח וקרא בס"ב והתחיל מוקרבתם ולא התחיל מן בחדש הראשון כנהוג אין לו לחזור ולברך ולקרוא דהוי ס"ס אי הוי היום יום טוב ואת"ל דהוא י"ט ספק אם קריאת מובחדש הראשון לעיכובא או למצוה בעלמא והוי ספק המתהפך מלבד דספק ברכות להקל. ויותר מזה כתב הרב ב"ד דאף דלא קרא בס"ב והקרבתם כלל רק ענין אחר א"צ לחזור ולקרוא ע"ש ואף דדבר חידוש הוא ולא ימלט מהגמגום מ"מ בני"דד שקרא והקרבתם שהוא עיקר הקרבנות של יום דבר ברור הוא דסגי בהכי (אגורה באהלך דף י"ח ע"ד)

הד"ט ועיין להרב חיים שאל ח"א סי' כ"ה דפסק דאם לא קרא בס"ב והקרבתם צריך לחזור ולקרות ודלא מהרב ב"ד הנז':

מב **מוצאי** חג השבועות אף שאסור להתענות אף כשחל באחד בשבת מ"מ הותר במלאכה אם לא במקום שנהגו שלא עשות וה"ה ביומי דניסן ואם חל אסרו חג בע"ש אין לדחותו (תורת חיים ח"ג סי' ח'):

מג **הניח** בעיון בשוחט בי"ט ואינו יכול לשחוט בלי תלישת הנוצה אם מותר לתלשה דדילמא הוי מכשירי אוכל נפש שהיה יכול לעשות מאתמול דאסור. (טל אורות דף מ"ה):

מד **הגם** דלעניו שבת קי"ל דהמסתפק מהשמן שבנר חייב משום מכבה מ"מ בי"ט שרי לכ"ע להסתפק ממנו אם כוונתו לאכול השמן בפת (שם דף פ"ח):

מה **וורד** והדס וכיוצא שנתלשו בי"ט או בשבת והם ביד ישמעאל מותר גמור להריחן כיון שאינו מטלטלן ואם הביאן ישמעאל לישראל בי"ט לא שרי לטלטלן אלא בכדי שיעשו אף שניכר שלא נתלשו היום רק הביאן מחוץ לתחום דאע"ג דדבר של ישמעאל שהביא מחוץ לתחום מותר לטלטל מ"מ כיון שהביאן לישראל אסור שמא יאמר לו להביא. (זרע יעקב סי' ח'):

הד"ט ועיין להרב בית יהודה ח"א סי' א' דלהריח הדס וכיוצא במחובר מותר להריח אף שנוטלו בידו להריחו ולא גזרינן שמא יתלשנו:

ועיין להרב זרע אמת ח"א סי' ע"ב בדין ישמעאל שהביא דורון שושנים לישראל בי"ט א' ועירבן אשתו בשושנים שבביתו מעי"ט דהעלה להתיר לטלטל קצתם ולהריח בי"ט ב' משום ס"ס ע"ש:

ועיין להרב משבצות זהב סי' תקי"ז סוף אות ב' דכתב דאם נתערב דג ניצוד בי"ט בהרבה דגים שניצודו מעי"ט וא"א להמתין למחר שימותו כולם י"ל דשיל"מ בנתקלקל בטל. ובריה לא הוו חיין דאין נוצר באיסורו עיין י"ד סי' ק"ב:

מו **החולם** בליל י"ט א' אחד מהחלומות שנוהגים לשחוט עליו בהמה או תרנגול לכפרת נפשו ולחלק לעניים מותר לו לשחוט אע"פ שלא יאכל הוא ממנו ומעשים בכל יום ששוחטים לאחרים אף שאין השוחט אוכל מהם כלום לפי ששמחה הוא לו לשוחט שישמחו אחרים בשמחת י"ט וכ"ש בנידון זה שישמח לבו גם הוא להביא כופר נפשו ולא תהיה נפשו עגומה עליו על חלומו וחידוש הוא שחדשו בפ"א מהלכות ביצה דמשלחין בהמה חיה ועוף חיין דאפשר שיעכבם המקבל לאחר י"ט וכ"ש שחוטין דמותרין וכ"כ ג"כ הרמב"ם בפ"ה מהלכות י"ט משלחין וכו' אפי' חיין. וכ"כ ג"כ מרן בסי' תקי"ו אפי' חיין ואין לאסור בניד"ד לשלחן משום דהוי כפדיון נפשו ואין פודין בי"ט דשאני וכמ"ש רבו של הרב המחבר מהר"ר צירידו דהא דאין פודין משום שיש בו קנין דצ"ל קבלתי חפץ זה (אם אין לו ה' סלעים לתת לו ונותן שוויין בעד ה' סלעים והוי כקנין ולכן אין פודין משא"כ הכא דכפרה הוי ולא פדיון. (כתונת יוסף סי' כ"ג):

מז **ישמעאל** שהביא לישראל בי"ט ב' דורון של דגים דלא ברירא מלתא אם נצודו היום או בי"ט א' האריך להוכיח שכיון דהוי דבר שיש לו מתירין אסור לאותו היום ואע"ג דאיכא ס"ס וג' ספיקות וכסברת הרב פר"ח בי"ד סי' ק"י דדחה סברת הרש"ך שם אות נ"ו דהתיר ספק מוכן בי"ט ב' ע"ש. שביתת י"ט סי' ט':

הד"ט ואם נסתפקו אם הביא מחוץ לי"ב מילין עיין להרב ב"ד סי' רצ"ה שלא התיר הכבשים שהובאו מחוץ לתחום י"ב מילין בשביל ישראל אעפ"י שכבר נשחטו ונתבשלו רק אם ידוע שלא הובאו מחוץ י"ב מילין התיר לפי שכבר נשחטו ונתבשלו ע"ש ובענין ספק מוכן שהביא הרב שי"ט הנז' עיין להרב כרם שלמה בא"ח סי' ד' דהביא ראיות להתיר בי"ט אם נסתפקו אם נצוד מאתמול או בי"ט ב' משום ס"ס דאע"ג דדבר שיש לו מתירין הוא מ"מ שאני י"ט ב' שהוא משום מנהג ושכן מבואר ברש"ך סי' ק"י ס"ק נ"ה. ועיין ג"כ להרב רוח אליהו בחידושיו על הר"ם הלכות י"ט פ"ב דין ד' בדין דגים שהביא הישמעאל בספק צידה דמתחלה צידד להתיר ושוב מסיק לאיסור ושכן משמע ג"כ מהרמג"א סי' תקט"ו ס"ק י"ג ודלא כהרב פר"ח ועיין ג"כ בבתי כהונה ח"א חלק בית ועד סי' כ"ה דברי הרר"א הנז':

מח **ישמעאל** ספן שהביא דורון בי"ט לישראל מישראל שבעיר אחרת דעתו ז"ל דאין כאן איסור שבא מחוץ לתחום כיון שודאי לא בא בשבילו וגם לא שייך איסור מוקצה רק בדבר של עצמו ולא משל חבירו דמאי הכנה שייך במה שאינו שלו ונחלקו עמו חביריו ועשו מעשה לאסור דבמידי דאכילה גזרו בבא מחוץ לתחום אעפ"י שבדבר אחר כגון הבאת האגרות דכתב מרן בסי' רמ"ו סעיף ה' היקלו. וכן יש לאסור משום הכנה דבר שמעולם לא ידע בו להכינו ואף שהוסיף הרב המחבר שנית ידו והשיב על דבריהם מ"מ למעשה הרכין להם ראשו כיון ששיפורא של איסורא יצאה מבית מדרשו של הרב הדג"ן ומה גם בדור יתום כזה שראוי לעשות גדר לפנים מגדר כולי האי ואולי עש"ד. (גנת ורדים כלל ד' סי' א' ב' ג'):

מט **הזמנת** עפר מעי"ט לכסות בו הדם בי"ט לא סגי רק כשיכניסנו בבית וייחד לו קרן זוית כי היכי דלא ליבטיל אגב קרקע אבל להזמינו בלב או בפה בלבד לא סגי:

(שם סי' ד'):

נ **כלים** הבלועים מאיסור אע"ג דחזי לאשתמושי בהו ביבש וצונן ולא הוי מתקן מנא להגעילן להשתמש בהן מ"מ אסור להגעילן בי"ט משום דהוי מכשירי א"נ ואסור אמנם אם היה צריך למים רותחין מותר להגעיל ע"י עירוי מכלי א' או בתוכו אם יש במים ס' לבטל את האיסור וכ"כ המרדכי בסוף ע"ז בשם רבינו פרץ:

רדב"ז ח"ג ד' פירדא סי' ק"ב:

הד"ט מדבריו ז"ל אני למד לע"ד דאם נבלעו מאיסור בי"ט עצמו מותר להגעילן דדוקא מכשירי א"נ שאפשר לעשותן מאתמול אסורים לעשותן בי"ט עצמו. אמנם אם א"א

לעשותן מאתמול מותרים הן כדין א"נ עצמו בי"ט עצמו וכמ"ש מרן ר"ס תצ"ה דדין מכשירי א"נ שלא היה אפשר לו לעשותן מעי"ט דינן שוה לא"נ עצמו:

ומספקא לי לע"ד אם בכלל הוראת זקן הנז' נכלל ג"כ דין הגעלת כלי של בשר לאכול בו חלב או איפכא דמשום תקון מנא ליכא ומידי דהוי מכשירי א"נ אפשר שאין לאסור ובפרט אם הכלי מלוכלך דאפי' לחזור לבשל בו ממינו היה מוכרח להדיחו בחמין כמנהג כל מי שאין לו נפש היפה:

אמנם ממ"ש מרן היתר לבון כלי בי"ט שאפו בו גבינה לאפות בו פשט"ידא של בשר ובתנאי שכשיתלבן יתנו אותו מיד על המאכל כמ"ש בסי' תק"ט ס"ה יש להוכיח דהגעלה אסור כיון שא"א לבשל מיד בכלי שיגעיל אם לא שישפוך המים רותחין ויחזור וימלאנו להרתיחו. ולפי"ז מ"ש מור"ם שם וה"ה דאסור להגעיל כלי בי"ט לא קאי לדין שלפניו לחוד דהיינו אם בלוע מנבילה אלא אשלפני פניו נמי דהיינו כלי של בשר לגבינה א"נ איפכא:

נא **אחד** מעבדי המלך שבא לקנות יין מישראל בי"ט ולא מצי לאשתמוטי מיניה ולקח ממנו הישראל משכון לאו איסורא עבד ויפה עשה ומ"מ לעם הארץ יש לאיים עליו כדי שלא יעשה כן לכתחלה אפי' בישמעאל שאינו אלם:

(שם סי' תל"ה):

נב **מצא** מענה לשון על מה ששאלו ג"כ מהרב שכנ"הג מפני מה לא אמרינן במוסף יום ב' של פסח את מוספי לשון רבים לכלול בו קרבנו של יום שמקריבין עומר התנופה וכן בחג השבועות שנצטוינו בשתי הלחם ושני כבשי' ושאר קרבנות למה לא ניתן להאמר את מוספי ולמה לא יוציאו ג' ס"ת לקרוא בו ענינו ע"ש מה שהשיב בטוב לקחו ע"פ מ"ש בריש מס' יומא עש"ד (אורים ותומים לימוד כ"א):

נג **י"ט** שני שחל ביום ה' אין לשחוט אחר חצות כדי שיהיה מצוי הבשר לק"קי לכבוד שבת אע"פי שיערים לאכול כזית מכל א' מהם הוא וב"ב כיון שכבר אכלו רוב הק"קי סעודת היום דלא שרינן הערמה רק באיסורא דרבנן ומשום שמחת י"ט או משום הפסד גדול כגון מסוכנת דאז שרינן הערמה אפי' במלאכה דאורייתא והשג ישיג על הרב ב"ע סי' נ"ו דחשב להתיר בי"ט ב' אחר אכילה לצורך חה"מ כל שאוכל כזית ממה ששוחט:

(זרע אמת ח"א סי' ע'):

נד **החזיק** במעוז להתיר להטביל כלים חדשים בי"ט וכהוראת הרט"ז בסי' שכ"ג ס"ק ה' וכסברת הרי"ף והרמב"ם דהגם דבשבת סר הר"ם להטביל מפני שהוא כמתקן מ"מ בי"ט

שרי וכרב ביבי וכסברת הרי"ף שהביא בהלכותיו טעמא דרב ביבי והכי נקטינן ומרן נמי דכתב בב"י שלו דלענין הלכה מותר להטביל לא נתכוין אלא לי"ט ולא לשבת ע"ש: (מים שאל במים ראשוני' שלו סי' יו"ד):

הד"ט אפשר דנוסחא אחרינא נזדמנה להרב הנז' בב"י הנז' דלפי מ"ש לפני בפירוש איתמר וז"ל ולענין הלכה כיון דלהר"יף ורמב"ם משמע דשרי להטביל כלים חדשים בי"ט הכי נקטינן עכ"ל באופן ששפתיו ברור מללו דדוקא בי"ט נקטינן הכי ולא בשבת ע"ש. (וע"ל סי' י"ד אות מ"ו):

נה **אם** סיים בברכה האמצעית של תפלת י"ט מקדש השבת ותוך כ"ד אמר וישראל והזמנים יצא ואם לא חזר בו תכ"ד צריך לחזור ואף דהרמ"א פסק שאם הזכיר של י"ט באמצע יצא כבר הושג מהרב פרח שושן כלל ד' סי' ג' ואם נסתפק אם אמר והשיאנו או שאחר אומר אלקינו ו"א יע"וי סרכיה דר"ח וחה"מ נקט ואמר ואתה ברחמיך הרבים (וה"ה ותחזינה עינינו וכו' לבני איטלקי) העלה כדעת הרב גו"ר א"ח כלל ד' סי' ג' דצריך לחזור ושכ"כ הרב פרח שושן שם. ואם בשבת וי"ט לא הזכיר בחתימת ברכה האמצעית של שבת רק אמר מקדש ישראל והזמנים לדעת הרב הח"ביב יצא. וכ"כ הרב יד אהרן בשם מהר"אך ושרבני ברוסא חלקו בזה ושצריך לחזור ע"ש (וע"ל אות ו') הרח"א בקונ' אחרון של הרב אשדת הפסגה:

נו **מת** בי"ט ב' יתעסקו בו ישראל אעפ"י שאפשר ע"י עממין דמוטב נעשות נחת רוח לנפטר לעשות הכל על ידי ישראל וגם כן נכון לעשות כן כדי שלא להלינו ועיין להר"ם ריקאנטי בפ' כי תצא על פסוק לא תלין נבלתו חומר לינת המת. והמדחה מטתו הרי זה משובח ומרחם עליו אמנם אם הלינו לכבודו מותר כדאי' בפ' נגמר הדין באופן שמותר לעשות כל צרכי המת בי"ט ב' ע"י ישראל בכל מכל כל אפי' היכא דשכיחי עממים ואפשר לעשות ע"י אין עושים רק ע"י ישראל אפי' לא אשתהי וזה מוסכם עפ"י רוב הפוסקי' זלה"ה:

(וע"ל סי' י"א אות י"ג) (מקור חיים כת"י סי' ז'):

נז **חברה** אחת שמתוועדים בכל יום וקורים את הסדר חק לישראל אף שלפי קבלת האר"י לא תכוון הקריאה בי"ט ומה גם שהרמ"ע ז"ל כתב שאין קורין תרגום בי"ט וכ"כ ג"כ אדם גדול תלמיד הרמ"ז שקבל מרבו בשם עיר וקדיש רבו הרב בנימין הלוי שלא לקרות פסוקי שמו"ת בי"ט ולהשלימם אח"כ מ"מ סברי מרנן ורבנן דהני מיני דמטמרן אין לאמרן בפני עמי הארץ כמו זר נחשב לומר להם שלא ילמדו תורה וטוב להניחם בשתיקה מלעמוד על סלע המחלוקו' ולמה הדבר דומה למה שקבלה מהאר"י שאין

ללמוד מקרא בלילה והצנועים מושכין את ידיהם ומ"מ מרבים העם לקרוא בתנ"ך בכמה מדרשות. וכמה חכמי ארץ ישראל עוברין דרך הארצות ואינם אומרים להם דבר ע"ש:
(ככר לאדן בליקוטים סי' ה' אות ז'):
נח **מי** ששחט הרבה עופות בי"ט ובדק סכינו בין כל א' וא' ונתיגע ואמר לשמעון שישחוט השאר ושחט ולא בדק בין כל א' וא' וא"ל ראובן למה תעשה כן והשיב לו שאם ימצא אח"כ הסכין פגום יתבטלו ברוב שנשחטו כבר ואמר מר דממהר"ל בק"א ס"ג י"ל דבכה"ג בטל ואין לדונו כמבטל איסור לכתחלה בי"ט דמצי אמר קי"ל דאין אדם רשאי לבדוק אחר השחיטה בי"ט ואף בחול י"ל דלא הוי מבטל איסור בה"ג. ואם לא נתבטל ברוב אם חייב לשלם עיין בט"ז ורש"ך ופר"ח סי' קט"ו ובי"ט י"ל דפטור:
אשל אברהם סי' תצ"ח אות ב':
נט **בן** פקועה חיה דהפריס ע"ג קרקע דצריך שחיטה מדרבנן אין לכסותו בי"ט אפי' בעפר מוכן מפני הטורח ול"ד לכוי דהתם מכסה כדי שלא יבא להתיר חלבו משא"כ שחיטת בן פקועה דאינה אלא משום חשדא. (שם אות כ"ה):
ביצה שנולדה בי"ט ונתערב החלמון שלה עם אלף חלבוני' ונתערב יפה וא"א להכיר ולהסיר אי בטלה או לא תליא בפלוגתא דרבוותא דללבוש ורב"ח מותר כיון דחלוקין בשמן זה נקרא חלבון וזה חלבון ולרט"ז אסור ולמעשה הניח הדבר בצ"ע. (שם בחלק משבצות זהב סי' שי"ט אות י"ב):
סא **אסר** איסר לטחון הקא"וי בריחים שלו אעפ"י שאין בו כלי כברה ואפי' ע"י שינוי אבל לדוך במדוכה מתיר דמפיג טעמו:
(שם סי' תק"ד):
סב **נשא** ונתן באמונה בסברת הרב פר"ח בי"ד סי' ק"ב בענין חזותא מלתא דס"ל דבענין איסורי מאכלות לא אמרי' מלתא היא ותמיהתו על מור"ם בענין ביצה שנולדה בי"ט בא"ח סי' תקי"ג וי"ד ר"ס ק"ב דפסק דאם לבנו בו מאכל אסור דליתא ומייתי הרב המחבר בידיה מ"ש הרב באר אברהם על המשניות לתרץ מאי דק"ל להפר"ח איך פשט הך מבגד שצבעו בקליפי ערלה והביא ג"כ מ"ש הרב כרתי ופלתי דהשיב קושי' הרפ"ח וקיים סברת מור"ם לאיסו' והרב המחבר הקשה עליו וקם דינא להיתר כסברת הרב פר"ח:
שער נפתלי סי' ו'):
סג **פלפל** באורך בענין תחומין בשבת אם הן ד"ת או ד"ס אאת"ל דבשבת ד"ת אם ה"ה בי"ט ושקיל וטרי על מ"ש הרמב"ן והרי"ף ורמב"ם ר"פ כ"ז דשבת ועל מ"ש הרב שאגת אריה סי' ע' ע"ש ובסי' שלאחריו הרחיב הדבור על הרמב"ם פ"א מהלכות י"ט שחילק

בענין מתוך שהותרה וכו' בין הוצאה להבערה ע"ש שהרבה להשיב לחזק דעת הרמב"ם ז"ל (וע"ל סי' ט"ו אות י"ב וכאן אות כ"ח ול"ב) שם סי' יו"ד וי"א:

סימן כג דיני מת ונפלים בי"ט

אות א **תינוק** פחו' מל' יום שגמרו שערו וצפרניו שמת בי"ט מותר לקוברו בי"ט ב' ע"י ישראל ובי"ט א' עי"ג ואם לא מלו אותו יש להמתין עד י"ט ב' כדי למולו:
(דבר משה סי' ל"ג):
הד"ט גם הרב נודע ביהודה סי' ט"ז פסק דהיכא דידעינן דכלו לו חדשיו או שמת לאחר ל' יום מותר לקברו כאדם גדול ולהסיר ערלתו בי"ט ב' ואינו כנפלים דכתב מור"ם בי"ד ס"ס רס"ג דאין מצוה לקוברם:
ועיין להרב מטה אשר דף קי"ו וי"ז דהוא ג"כ פסק דבכגון דא מסירין ערלתו בי"ט ב' של גליו' אבל אי לא ידעי' דכלו לו חדשיו אין למהלו אפילו בי"ט ב' ש"ג אפילו גמרו סימניו אך לענין קבורה אם גמרו סימניו קוברים אותו כגדול (וכמרן סי' תקכ"ו ס"ט) ביט"ב ע"י ישראל וביט"א עי"ג ועיין בחי"ד סי' כ"ח אות כ' ול"ה אות כ"ט:
ובספק נפל עיין להרמג"א סי' תכ"ו סק"ב מ"ש בשם הרב"ח וד"מ דאפליגי בספק נפל אם יש להלינו עד אחר י"ט ב' ע"ש:
עיין ג"כ להרב ב"ד סי' ש' בדין ולד מת שנולד בי"ט ב' ש ר"ה שחל להיו' בע"ש אם יש לקוברו בו ביום עי"ג או אפי' ע"י ישראל ע"ש שהאריך קצת והעמיק בענין הגם שכבר מבואר הוא בש"ע סי' תקכ"ו: ועיין להרמ"ע סי' י"ו ובתומת ישרים סי' כ"ג. והר"ש הלוי ס' ט"ו ולהרב פחד יצחק אות נ' ערך לפנים אסור וכו' (שעדיין לא נדפס) שכתב דבעיר צינט"ו ביום ר"ה של תל"ב נולד בן לר' יצחק הלוי בן יו"ד חדשים מת והוה קים להו דכלו לו חדשיו ואסר המורה לטלטלו בשבת אפילו עי"ג לצורך ברכת כהנים והתיר לקוברו בי"ט ב' של ר"ה ע"י ישראל כיון דודאי קים להו שכלו לו חדשיו ואינו נפל אך לא התיר לסלק ערלתו כפסק מרן סי' תקכ"ו וכן אירע בפיראר"א באותו היום עצמו שנולד בן מת לט' חדשים והר"ם ריקנאטי והר"י עשאל מהטוב התירו לקברו בי"ט ב' אמנם הר"ף מונצילס"י וה"ר פאלו החמירו שחששו היותו נפל והתירו להוציאו מחצר היהודי' ולהניחו במקום שאומרי' צדוק הדין עד עבור ר"ה מפני טומאת הכהנים ע"ש:
ועיין להרב זרע אמת ח"ב סי' ע"ז דפסק בדין תינוק שנולד מת דאף דידעינן דכלו לו חדשיו אין לקברו אפילו בי"ט ב' אפילו עי"ג וכ"ש שאין לחתוך ערלתו ע"ש ובסי' תל"ח:

ב **מי** שקבר מתו בערב הרגל ובחזרתו מבית הקברו' הלך יחף וכשנכנס לעיר שמע קול הקורא בלשון ישמעאל אלמגר"ב ומקובל בידינו שחצי שעה קודם לקריאה וחצי שעה אחר הקריאה הוא שיעור בין השמשו' מ"מ אין שיעור זה נאמר רק להחמיר לענין מילה אבל לשאר דינין לא ובפרט בדיני אבלו' דשבע' דקילי ודרגל מבטל גזירת ז' דדייניו לייום ושנהג אבלותו קודם הרגל:

(בית יהודה ח"ב סי' נ"ז):

ג **מי** שמת לו מת בי"ט א' ואינו רוצה לקברו רק בי"ט ב' פשיטא ליה דמ"מ יש לו בלילה דין אבילות. (שם ח"א סי' ה'):

הד"ט ועיין להר"ם מלובלין דמחייבו בכל מצו' הנוהגו' באותו הלילה ולזה הסכים הרב שבח פסח דף ב' ע"ד ועיין ג"כ בחבורו זרע אמת ח"ב בדיני אבלו' ע"ש גם הרב דגול מרבבה בסי' תקמ"ח כתב דלא ידע כוונת הרמג"א שם ס"ק ח' במ"ש לאסור בד"ת דרמ"א מיירי בחול אך בשבת וי"ט אין אנינות חל ומותר בד"ת והביא ראיה ממ"ש במ"ק דף כ"ג ע"ב איכא בינייהו תשמיש ולא אמר א"ב ד"ת:

ועיין ג"כ להרב ושב הכהן סי' צ"ה דפסק דכיון דאינו רוצה לקוברו חייב בשמחה כשאר י"ט ובשתיית יין ואינו רשאי להחמיר על עצמו:

ד **אין** להכריח לומר הצדוק הדין בי"ט או שלא לאמרו רק מניחין הדבר על מנהגו:

(וע"ל ס"ס כ"ו דה"ה בחה"מ) יכין ובועז ח"א סי' כ"ז):

ה **מותר** להספיד לחכם וגאון תוך ל' קודם הרגל דכבוד התורה דוחה הרגל בכל ענין עיין בטי"ד סי' שד"ם ראיה ברורה לזה:

(שבות יעקב ח"ב סי' כ"ה):

אין לחלל י"ט ב' על שפחת יהודי שמתה שלא נתגיירה בפני ב"ד ולא טבלה בפני ג' אעפ"י שהיתה שומרת שבתות ה' ומצות ודברי הצומו' וזעקתם שלא התירו אלא לישראל וגם זה בדוחק שהרי ר"ת אוסר (זקן אהרן סי' י"ט):

ז **אעפ"י** שקברו קבר מעי"ט והעפר מוכן לכסותו מ"מ אם יקברו בו מת בי"ט א' עי"ג לא יכסו ישראלים את הקבר ועיין להרב שכנה"ג סי' תקכ"ו שטעו' נפל בדפוס במ"ש ופה אזמיר היו נוהגי' לכסות בעפר אף בי"ט ב' וצ"ל בי"ט א':

(בארות המים סי' י"ח):

ח **מי** שמת לו מת בי"ט או בחה"מ שאינו נוהג אבלותו למנין ז' עד אחר הרגל מ"מ אינו עולה לס"ת בתוך ימי הרגל משום דדברים שבצנעא הוא כי מי ירגיש בו אם אינו עולה ומ"מ התיר בנידון שלו שנשאל דינו מחזן הכנסת ובני הכנסת והיה שם ג"כ זקן

א' שדבר בפשיטו' שיכול לעלו' ובאו לויכוח ומשא ומתן אם יש לדמותו להההיא דר"ת שעלה לקרו' בשבת שבתוך אבלותו באופן שנתפרסם הדבר עד שהיה דבר של פרהסיא ולכן התיר לעלו' וה"ה בכל עת שיבא לידי הרגשה לרבים שמה שאינו עולה לתורה הוא בשביל אבלות יש לו דין דבר שבפרהסיא ויעלה:

(כתונת יוסף בי"ד שלו סי' ז'):

הד"ט ועיין להרב צבי סי' ק' בדין מי שרגיל לגרוס משניו' ע"פ ומתה לו אשתו ביום ב' של י"ט דהרשו' בידו לחזור על גרסתו בכל המועד ואע"ג דדברי' שבצנעה נוהג מ"מ אין לך דבר האבד גדול מזה. ועוד דדוקא בשאר ימות השנה יש לאסור בד"ת לפי שיכול לעסוק בדברים הרעים שבירמיה ודכוותייהו אבל ברגל שאינו רשאי להתעסק בדברי המעצבים אינו נכון שישב בטל. ועוד דכדאי הרמב"ם לסמוך עליו דס"ל דאפי' דברים שבצנעה אינו נוהג ע"ש. ולעניות דעתי דק וקלוש:

מקורי עכביש. ראיו' הללו איני מכיר דאי מהטעם הראשון מה דמות נערוך לדבר האבד ולא מבעיא בי"ט דאף דבר האבד אסור אלא אפי' בחה"מ ל"ד לע"ד כעוכלא לדנא דפשוט הוא דמי שהגיע למדרגה זו לגרוס משניות בע"פ לא שכח ישכח בהיותו בלתי עסוק בגרסתו יום או יומים. ועוד יש להעיר בזה דאטו איש הלזה בכל יום ויום היה גורס כל הש"ס משנה הלא דבר זר הוא אלא דמסתמא היה גורס ח"י פרקים בכל יום וא"כ בין קריאה לקריאת אותן הפרקי' עצמן היה יושב חדש א' בלי חזרה ומ"מ תורתו היתה מתקיימת בקרבו ואין שר של שכחה היה שולט בו:

ואם מהטעם השני לפי שאינו יכול להתעסק בדברים המעצבים א"כ בואו ונתיר ג"כ בשבת שבתוך האבלות שאינו יכול להתעסק בדברי' הרעי' ודכוותייהו וכאשר צווחו כבר כי כרוכיא על זה והרב יעב"ץ בנו ג"כ בעמודי שמים שלו דף ע"א ע"א כתב דאסור ומסתמא לא פליג בזה בהרב אביו וגם הרב זקן אהרן וזולתו פסקו כן בפשיטו' לאסרם וע"ל סי' י"ב אות י"ב. ואם על האות השלישי שכדאי הרמב"ם לסמוך עליו המתיר גם דברים שבצנעא אחר הס"ר לא ידעתי מה זו סמיכה כיון שהמנהג פשוט לאסור. ושמא מטעם אחר אפשר להתיר בנידון זה משום דלאיש כזה דמשנתו סדורה לו בכל יום ויום הוי לדידיה כסדר היום דמותר כדאמרי' גבי ט"ב וכמ"ש מר"ן בא"ח סי' תקנ"ד ס"ו והוא ברור לע"ד:

סימן כד דיני עירובי תבשילין

אות א **הביא** בידו הא דאיתא בפ' י"ט בענין עירובי תבשילין שאם אכלו או נאבד לא יבשל עליו ואמר אביי נקטינן התחיל בעיסתו גומר דנסתפק הרא"ש אם יגמור אותה עיסה לבדה או כל מה שצריך לו והביא דברי הרדב"ז ותמה עליו והחליט דאותה עיסה בלבד גומר וכמ"ש מר"ן. (קול אליהו סי' ג):

הד"ט ועיין להרב יוסף סי' פ' דהאריך להחזיק סברתו שהביא בספרו מחזיק ברכה סי' תקכ"ז אות ז' דנקטינן כהרא"ה ורדב"ז שיכול לגמור כל מה שצריך לו עי"ש:

אמנם מה שבחן בכור שכלו הזך דברי רש"י ז"ל בס' האור' שלו כ"י להוציא ממנו כחא דהיתרא לע"ד אין בו כדי ספוקו כי הנה רש"י ז"ל כתב בזה הלשון ואם התחיל בעיסתו קודם שנאכל התבשיל יגמור ויאפה וכן קדירתו נמי יגמור אלו הן דברי רש"י ודקדק הרב ק"א הנז' הדק היטב וז"ל ומשמע דכוונתו דסגי מה שהתחיל בעיסתו לגמור הכל כל צרכו ולכן כתב וכן קדירתו נמי יגמור לומר דגם התבשיל יבשל שהוא גמרו של דבר ומקרי התחלה מה שהתחיל בעיסתו דאם כוונתו דאם התחיל לבשל יגמור הול"ל וכן אם התחיל קדירתו יגמור והשתא דעל התחיל בעיסתו קאמר וכן קדירתו יגמור נראה דהתחיל בעיסתו מיקרי התחלה לכל ובחון לשון הזהב דכתב וכן קדרתו נמי ולא אמר וכן נמי קדירתו להורו' דקדירתו נוסף על עיסתו עד כאן לשונו לשון חכמים נר"ו:

ולעד"נ דהגם דדייק שפיר בלישניה דקאמר קדירתו נמי ולא אמר וכן נמי קדירתו ודברים הראוים אליו הם אמנם מ"מ לישנא דיגמור אינו מדוייק כ"כ דמשמע דכבר התחיל בה דכל שיש לו תכלה יש לו תחלה ודוחק לע"ד לפרש יגמור כל צרכו דא"כ היה לו לרש"י ז"ל לומר אם התחיל בעיסתו וכו' יגמור כל צרכו ולשתוק ויאפה וכן קדירתו נמי יגמור דהכל בכלל כל צרכו. מלבד דק' לע"ד דיוכל להתחיל לבשל אף לאחר שנאבד עירובו ואין כאן רק פת שנאפה אחר שלש ונאבד עירובו ולא תהא אלא עירובו ממש שעשאו בפת לחודה דהרב עטרת זקנים ס"ק ב' פסק דאם לא עשה עירובו רק תבשיל מותר אבל פת לבד לא מהני לבשל ע"כ וסברא גוברת דפת זו שאפה אחר שנאבד עירובו לא יהיה כחו יפה מפת עצמו שהניח לעירוב שלא משום שנאפה מחמת התבשיל יקנה כח התבשיל עצמו שנאבד להתיר גם הבישול א"ו משמע דיגמור קדירתו הדברים כפשטן דכשם שאם התחיל כבר בעיסה ואח"כ נאבד עירובו יגמור ויאפה כן אם התחיל לבשל ושוב נאבד תבשילו יגמור קדירתו ודי לנו להקל לגמור הדבר שהתחיל ולא להתיר גם להתחיל הדבר. ואם ת"ל דאינה מוכרחת כוונת רש"י ז"ל כאשר כתבתי מ"מ לא ימלט דאין הכרח ג"כ בדבריו להתיר אפי' להתחיל קדירתו ולפחו' אם באנו לדייק דברי רש"י

לבי אומר לי דאיכא לאסתפוקי בדבריו כעין ספיקיה דהרא"ש ז"ל עצמו על דברי אביי דאמר גומר דמדלא קאמר גומרה משמע דגומר כל צרכי שבת או דלמא יגמור דוקא לאפות וה"נ בדברי רש"י דאמר בתחלה יגמור ויאפה דהתם ודאי לא קאי אלא לגמר אפיית העיסה שכבר לש ולא שיחזור וילוש עיסה אחרת כן ילמד תחתון מן העליון דאמר יגמור גבי קדירה דר"ל אותה קדירה בלבד. או דלמא אפשר דמדרישא פירש ואמר יגמור ויאפה ובסיפא לא אמר יגמור ויבשל אלא יגמור סתם אפשר דכוונתו היא לגמור כל צרכו דכיון דתבשיל זה שהתחיל לבשל עודנו עירובו קיים נגמר ג"כ בישולו בהיתר הרי הוא חליפו' התבשיל של עירובו וכיון שאם לא עשה רק תבשיל לעירובו קי"ל דעירובו עירוב אף לאפות לכן נכנס תחת תבשיל להתיר גם לאפות אך לתת לפת דין תבשיל להתיר גם לבשל נראה דלא דדי לפת להפקיע פת אחר מאיסור אפיה אך לבשל ע"י פת זו נלע"ד דלא דע"כ לא איפליגו ר"ת ור"י בפ"ב דביצה דף י"ז ע"ב רק אי סגי בתבשיל בלבד אפי' לאפות וכסברת ר"י אבל לבשל ע"י פת תרווייהו מודו דאסור וכנז' בשם הבעט"ז:

ועיין ג"כ להרב מצודות ישכר סי' א' דכ"כ בהדיא ועיין ג"כ להרב צבי סי' ק"ל דס"ל דהתבשיל יהיה לכתחלה מבושל באש ובדיעבד סומכין על הכבוש ומליח אך לא יברך עליו ע"ש ועיין להרב ב"ד סי' ד"ש דמוכח משם דבדיעבד נמי אין סומכין עליו:

ב **מי** ששכח פעם א' וב' להניח עירובי תבשילין אם היה רגל א' מפסיק ביניהם שהיה חייב לערב ועירב פשיטא שאם שכח אח"כ לא מיקרי פושע ויכול לסמוך על עירוב חבירו ואף אם השכחה שניה היתה רצופה לראשונה מ"מ יכול לסמוך על עירוב חבירו שכבר דקדקו הרשב"א והר"ן מלשון רש"י דאם המערב עירב וכיון גם על הפושעי' יכול לסמוך על עירובו ועובדא דסמיא דא"ל שמואל במס' ביצה פושע את לכ"ע שרי ולדידך אסור ה"ט משום דשמואל לא היתה דעתו על הפושעים שאינם חרדים לדברי חכמים וכיון דהאידנא כל המערב אומר הנוסח הנדפס בסדורים ומזכה לכל בני העיר וכוונתינו אף על השוכח הרבה פעמים אפי' רצופים כדאים הם הרשב"א והר"ן ורש"י ומרן לסמוך עליהם אפי' שלא בשעת הדחק ושם יישב ג"כ תמיהת הרט"ז על הרא"ש והטור ומרן בסי' תקכ"ז סי' ט' בההיא דמצוה לגדול העיר להניח פת וכו' ע"ש. (כנסת יחזקאל סי' כ"א):

ג **הגם** דהרב המג"א אוסר לאפות אפי' בצמצום אם לא עירב ויש אחרים שעירבו מ"מ להדליק נרות מי"ט לשבת מותר אף אם יש מי שעירב כיון דלהרמב"ם מותר להדליק נר של בטלה ואפי' לאפות רבו הפוסקים המתירים לאפות בצמצום. (מצודת ישכר סימן ה' סעיף ב'):

ד **עלה** ונסתפק במי שלא הניח עירובי תבשילין וסמך על ראובן שהניח על כל בני העיר ואח"כ נמצא שנאכל עירובו של ראובן בליל י"ט ב' והוצרך ראובן לסמוך על עירוב שמעון אם נאמר שכיון שהותר לראובן לבשל בסמכו על עירוב שמעון אף הוא יכול לבשל על סמך זה שסמך על ראובן או דילמא כיון שהוא סמך על ראובן ושל ראובן נאכל אסור לו לבשל רק ע"י שיחזור ויסמוך על של שמעון ולזה הצד האחרון נטה דעתו של הרב ע"ש. (החביב בתשו' א"ח ח"ב סי' מ"ט):

מי שלא עירב ע"ת מעי"ט יותר ראוי לסמוך על עירוב שעשה אחר מעי"ט מלעשות עירוב בי"ט א' על תנאי כיון להרמב"ם אין מערבין בזמן הזה עירובי חצירות ותחומין על תנאי ועירובי תבשילין דינן כעירובי חצרות כמ"ש הרב"י בסי' תקכ"ח והגם דלא קי"ל בזה כוותיה מ"מ היה ראוי שלא לברך משום ספק ברכות ולכן יותר טוב לסמוך על עירוב חבירו. משפטים ישרים ח"ב סי' ל"ב:

ו **דחה** מעיקרן דברי מהרש"ל בתשו' סי' ע"ח הביאן הרב כנה"ג סי' תקכ"ז דאם בנוסח עירובי תבשילין לא פרט ג"כ ולשחוט אינו יכול לשחוט בי"ט לצורך שבת דליתא דדברים פשוטים הם דאינו צריך לפרט השחיטה (גנת ורדים כלל ד' הי' ו'):

ז **חכם** הק"קי שדרכו לערב עירובי תבשילין בעד כל הק"קי שמא יש בהם מי שישכח או שמא לא למד ואיתרמי פעם א' שעשה העירובי תבשילין ולא זיכהו ע"י אחר כאשר הי' עושה אינו כלום וחשבינן ליה כאילו זיכה להם ע"י אחרים עיין לרמב"ם פ"ז דהל' מעשר שכתב ואם היו רגילים ליטול ממנו וכו' (שם בגן המלך סי' ק"כ):

ח **הרחיב** פה מפיק מרגליות ומלא תוכחות נגד מי שנזכר בהיותו בבה"כ סמוך ללילה שלא הניח עירובי תבשילין ונתחכם לברך שם על מצות עירוב ואמר בתבשיל שבביתי יהא שרי לי לאפויי ולבשולי וכו' דמעשה כסיל הוא זה והביא ראיה מלשון נוסח העירוב שהוא בדין יהא שרי וכו' וכיון שאין העירוב בידו אינו יכול לערב והביא ג"כ ראיה ממ"ש הרי"ף והרמב"ם וזולתם שיטול או שיקח בידו וכדומה. עוד הכריח דעתו דעת עליון מדברי הרמג"א ר"ס תקכ"ז והרב א"ר והרב יד אהרן בשמו דמשם מוכח דא"א אלא בנטילת העירוב בידו דוקא ע"ש (חיים שאל ח"א סי' כ"ט):

כתב הד"ט יפה אמר החכם אין כל חדש תחת השמש שזה ימים לא כביר ותקראנה אותי כאלה באיש אחד המיוחד שבעדרנו שהיה רגיל לילך בכל ע"ש מביתו שבעיר הזאת לביתו אחר שבשדה לשבות עם בני ביתו רחוק מפה יותר משיעור תחום שבת ויהי היום והיום רד מאד ולא היה לו פנאי לילך למסעיו ולהגיע לביתו שבשדה והיה לו באמצע הדרך פך א' של שמן בבית א' תוך תחום שבת לעירו ולבית שבשדה ועלה

על דעתו לערב בו ולקנות שביתה שם ולילך אח"כ משפנה היום או למחר לאט לאט מהעיר למקום עירובו ומעירובו ולהלן אל ביתו וכשהגד הגיד לי האיש את הדברים נומיתי לו לא כן אבי כי זה הוא הנוסח של כל עירוב לומר בעירוב זה או בהדין עירובא וכו' כמ"ש הרמב"ם והטור ומר"ן ופוסקים אחרים גבי עירובי חצרות ושתופי מבואות ועירובי תחומין בסי' שס"ו ושצ"ה ות"ט ונוסח א' לכולם בהדין עירובא או בזה העירוב וא"כ כיון שעירובו רחוק ממנו א"א שישתרבב ידו כמה וכמה אמות עד שיתכן לומר בזה העירוב. וכעת ראיתי ושמחתי כי תורת אמת היתה בפי ואשתכח כוותי לסבא דסבין הרב הנז' נר"ו והגם דלע"ד ידעתי שהרוצה להתעקש לא יבצר ממנו מזמה לדחות ראיה זו וגם ההוא דהר"מגא שהשקיף עין חכמתו של הרב המחבר מ"מ לא סמכינן אשינויי. וכיון שכבר הורה זקן ואיפשיטא ליה לחומרא אין לנו אלא אמרי פי קדוש נר"ו ודוק:

סי' כ"ה דיני חה"מ

אות א **התיר** למחוק בחה"מ אות א' או תיבה יתירה שבס"ת אף שאין רבים צריכים לו עתה כיון שהמחיקה אינה מעש' אומן (זרע אברהם סי' ס"ו):

הד"ט גם הרב פנים מאירות ח"א סי' ס"ו דף ע"ט ע"ד דמעשה שהיה שבעת קס"ת בחה"מ מצאו אות א' יתירה התיר בפשיטו' למוחקה כיון שמחיקת האות הגם שהיא מלאכה גמורה לענין שבת מ"מ אינ' מעשה ידי אומן ומותר אף שאין רבים צריכים לו. גם הרב חיים שאל ח"ב סי' מ"ג אות א' האוסר לשים טלאי מבחוץ בחה"מ לתקן אות א' קרועה שבס"ת מדיהיב טעמא דמעשה אומן הוא מכלל דאם אין בתיקונו מעשה ידי אומן וכניד"ד שרי ושרי ע"ש ובברכי יוסף שלו סי' תרצ"ה ובמחזיק ברכה שלו סי' מתו"ק.

ב **קק"י** אשכנזים הנוהגים להניח תפילין בחה"מ וקצתם רוצים לשנות מנהגם ושלא להניחם וכדעת הרשב"י מרן ז"ל וקצתם אינם רוצים לשנות ובאים לידי מחלוקת טוב וישר להתמיד במנהגם כי גדול השלום ובפרט בדבר שיש בו עמודי עולם לסמוך עליהם ועל דבר זה החזיקו על ידו כל רבני איטליא ע"ש:

(שמש צדקה סי' ל"ז):

הד"ט ועיין להרב אדרת אליהו בתשובותיו בתשו' תפילין דמארי עלמא ועיין ג"כ להרב רוח אליהו על ביצה דף ט"ז ע"א שהקשה דברי מר"ן הדדי בכ"מ שלו פ"ד מה' תפילין ופ"ז מהלכות י"ט והניחו בצ"ע ושם שם הרב המגיה זכר שר לעיין בספרו על הרב יד אהרן סי' ל"א ולדידיה לאו מר מהריק"א חתום עלה ע"ש:

ג **התיר** מה שאסר הרב שער אפרים סי' ל"ו לנגן המנגן בחה"מ ושאין לחוש כלל ואף אם יפסק אחד מנימיו מותר לתקן ואם אפשר לו לשנות ישנה ותע"ב:

(שבות יעקב ח"ב סי' כ"ה):
הד"ט ועיין לזכרון יוסף סי' י"ז בשאלת אחד חכם שתפס בפשיטות כסברת הרב שער אפרים:
ד **לכבס** בגדי פשתן בחה"מ עי"ג יש להתיר דלא מצינו אמירה לישמעאל שבות באיסורא דרבנן כדאי' בפ' הפועלים בבעיא דלאו דחסימה, וכ"פ מהר"י קאסטרו שמותר פי"ג ושכן נהגו במצרים וכ"כ הרב פר"ח בהל' פסח סי' תס"ח וגם מרן בשם הרוקח כתב דבט"ב במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה מ"מ עי"ג שרי. אך בהגהות מרדכי סוף שבת כתב דשרי דוקא במקום מצוה וגם הרמב"ם בפ"ו דשבת כתב כן וצריך להתיישב בדבר:
קול אליהו סי' ל"ב:
הד"ט גם הרב דגול מרבבה מתיר בכלי פשתן והדעת נוטה דמרן נמי הכי ס"ל בסי' תקל"ד סעיף ב' דמדינא מותר אפילו לישראל לכבסן ודיינו לאסור ע"י עצמו מטעם מנהג ולא לאסור אפילו עי"ג וא"כ דל מהכא טעמא דאין איסור אמירה לישמעאל באיסורא דרבנן הכא קיל טפי דאינו אלא מנהג בעלמא:
ה **הורה** גבר להתיר למול מילה שלא בזמנה ביום ה"ר (וה"ה כל שאר עי"ט) אעפ"י ששני ושלישי שלו בי"ט דיש לחלק בזה בין י"ט לשבת דאסור משום דהוי כמתנה לחלל שבת להחם חמין משא"כ בי"ט. עוד כתב דדוקא ליום הג' שיחול בשבת איכא קפידא ולא השני ולכן בע"ש מותר למול ע"ש וברט"ז סי' רס"ב ס"ק ג' ורש"ך ס"ס ס"ו וסי' כ"ב אות ל"ה:
(זכרון יוסף י"ד סי' כ"ד):
הד"ט ועיין להרב ברכי יוסף א"ח סי' רמ"ח וי"ד סי' רס"א דתפס במושלם דאין למולו ביום ה' ולא ביום ו'. ועיין להרב כנה"ג א"ח סי' של"ח ולהרב בית לחם יהודה ולתשב"ץ ח"א סי' כ"א. (ועדות ליעקב סי' ס"ט):
אמנם הרב יעב"ץ בח"ב מתשובותיו כתב בפשיטות דמלין החולה שהבריא בכל יום שיארע דכי משהינן ליה כל יומא בעשה שיש בו כרת ואאבוהי או ב"ד וכל ישראל רמי חיובא. דחלול שבת עדיין ספק הוא אם יצטרך לכך ואין חוששין לדברי הרשב"ץ בזה אבל מילת גר שנתגייר דאכתי לאו בר חיובא הוא אה"נ דחיישינן ע"ש ולע"ד הקצרה אחר הס"ר אין זה מעלה ארוכה דנהי דמצות מילה גדולה היא מ"מ אין בה כרת מעולם לאביו ולב"ד ולכל ישראל רק לתינוק דוקא כשיגדיל ולא ימול וכאשר דק היטב הריב"ה ז"ל בלישניה בי"ד סי' ר"ס דכתב שיש בה צד כרת ואילו שיש בה כרת לא קאמר וכאשר פירש היטב דבריו מר"ן ז"ל שם וז"ל ודייק רבינו לכתוב שיש בה צד כרת משום שאינו

מתחייב כרת עד שיגדל ולא ימול עכ"ל באופן דאנן בדידן נימא ולא נסתפי דבספיקא דדינא כי האי שב ואל תעשה עדיף. (וע"ל סי' י"ד אות נ'):

סמך ראשו ורובו על סברת ר"ת בדין מי שגלח ערב הרגל להתיר לו גלוח בחה"מ ע"י מי שאין לו מה יאכל ובפרט להולך ובא אצל שרים וגדולי העיר ורגיל לספר בכל עת שצער גדול הוא לו לגדל שער ולעג וקלס בעיני השרים:

(נודע ביהודה סי' י"ג):

הד"ט וכבר מחו להאי שמעתתא מאה עוכלי רבני פירארא והר"י פורמיגיני מ"צ ור"מ מטריאיסטי וכנדפס מחדש בסוף ח"ב של הרב פחד יצחק אות ח' דבר מינה מהאי שריותא ושהקול נשמע מפי מגידי אמת שחזר בו הרב המחבר מכל מ"ש בזה וחזר לאסור איסר בגזירת נחש לכל העובר על תקנת חכמים ע"ש. גם הרב בנין אריאל בח"ב דף ל' חלק עליו עם חד דעמיה ע"ש. גם הרב יד דוד דף רע"ב ע"א השליך ארצה כל ראיותיו והחליט לאיסור ע"ש:

גם הרב יוסף אומץ סי' ז' כתב דבכל כה"ג אף שיהיה להמתיר טעמים לסמוך עפ"י הדין מ"מ הוא בכלל מתיר דבר תמוה לרבים ואף הרש"ך בי"ד סי' רמ"ב סקי"ז יודה דאסור כשתצא תקלה ע"י ההוראה עש"ד:

מעשה בא לידו החזקה של הרב מהריט"א בן הרב המחבר ביום ב' של חג המצות בהיותו ש"צ חולה ומבולבל בדעתו שטעה בקריאת הפ' בס' ראשון שלא סיים פ' המועדות בתלת גברי ושייר פ' חג הסוכות לרביעי ואחר שעלה הד' והראה לו הפ' והתחיל לברך זכר שר הטעות ויען שבאותו מדרש הקדוש מיום הוסדו מהרב החסיד תקן לקבל לנהוג כסברת התשב"ץ שלא להוסיף במנין העולים אפי' בשבתות וי"ט אפי' בשמחת תורה וכ"ש בחה"מ ור"ח ולכן גמר בדעתו שלא להוסיף על המנין לקרוא החמישי בפ' מוספי' והשלים ברביעי פ' המועדו' וקודם שיברך ברכה אחרונה קרא בפ' מוספין וביר ך אחריו והאריך הרב נר"ו להוכיח במישור דיפה עשה מה שעשה כיון שכבר התחיל לברך אדעתא לקרות פ' חג הסוכות ואם עדיין לא בירך היה קורא תשלום הפ' קול רם ואח"כ היה מברך הרביעי על קריאה של מוספין כדי שבא להוסיף על המנין ע"ש ראיותיו הנכוחות וגם לרבות רובי תורתו של הרב המגיה שגם הוא האריך בענינים אחרים ובענין הלז יעוי"ש גם לו גם להרב המחבר שהעמיקו הרחיבו על כל פרטי קריאת ס"ת במועדי ה':

(שלמי צבור דף רמ"ט):

הד"ט ועיין ג"כ להרב תורת השלמים שאחר סמוך למהדורא בתרא של ספרו לדוד אמת העתיק דברי הרב ש"צ הנז' כל הצריך לקריאת ס"ת של מועדי רגל וימי חה"מ:

ח **הנבחר** להשלי' תורת אלקינו שהיה חולה קודם הרגל בחולי אינפיאדור"א בלע"ז בפניו עד שצוו לו הרופאים שלא לגלח ונתרפא בחה"מ אם לכבוד חתונתו של תור' מותר לו לגלח בעי"ט אחרון כיון שאנוס גדול היה קודם הרגל. הביא בתחלה פסק א' ארוך מהרב מלכת שב"א להתיר בצנעא. והרב המחבר והר"של מפינאלי מחו אמוחא דשמעתתיה דאין להתיר דבר תמוה וכבר זעקו בקול גדול על כיוצא בזה רבני אמשטרדם כנזכר בלקט הקמח ע"ש. (פחד יצחק ערך גלוח בחה"מ):

כתב הד"ט ועיין להרב זרע אמת ח"א סי' ע"ד דפסק דאם בחה"מ יאמר לו הרופא שאם לא יסתפר יכבד עליו החולי העלה להתיר מטעם רפואה בצירוף טעמים אחרים:

ט **הורה** גבר שאין מקום לפקפק כלל לברך על הנר ועל הבשמים ככל שאר מוצאי שבת אף כשחל י"ט א' ביום ה'. שאז יום שבת הוא יום ראשון של ח"המ ושאינה עולה כלל ראית מי שפקפק לדמותו לדין כשיוצא י"ט לחה"מ. דעלה כ' הטור בסי' תצ"א במוצאי י"ט בין במוצאי י"ט לחול בין במי"ט לחה"מ וכתב עליו הר"בי טעמם וע"ש דאפי' בי"ט שחל ביום ו' או ביום ז' איכא מ"ד דמברכין על הבשמי' (אלא דרובא דרבוותא פסקו שאין מברכין וכן מנהג העולם שלא לברך) כ"ש בניד"ד שיום שבת הוה חה"מ ובמ"ש הוא יום ב' של חה"מ. עוד האריך קצת בראיות ומסיק שיש לברך ע"ש:

(עולת שמואל סי' י"ב):

י **הרב** נודע ביהודה בחא"ח סי' י"ב התיר בשעת הדחק לעשות בקיבולת עי"ג מלאכה על גג בית א' פן יפסד הבית זמן מה בלי מחסה ע"ש ראיותיו שבכללן מנה היות הבית על מצר רחוב היהודים והעכו"ם. וכל סביבותיו בתי עכו"ם והאורחים הבאים אינם מכירים שהוא בית יהודי והיהודים שבעיר בקיאים במנהג העיר שכל הגגים נעשים בקיבולת ע"ש:

סימן כו דיני מת ואבלות בחול המועד

אות א **אבל** וכיוצא שהתירו לו לגלח בח"המ מותר לו להסתפר אפי' ע"י ספר ישראל והרב דבר משה ח"א סי' מ"א לא התיר אלא אם א"א ע"י ספר עובד כוכבים ועיין ביד אהרן סי' תק"לא בשם ע"ש ולהרב החביב סי' תלק"ט ח"א סי' רפ"ה:

(גן המלך סי' ס"ב בין י"ד וא"הע):

הד"ט ופה פירינצי א"ל שקדמוני ז"ל התירו בפומבי ע"י ישראל אף שאפשר עי"ג וכן הנהגתי גם אני אחריהם וכן למדתי ג"כ ממ"ש הרמג"א בסי' תק"לא סק"ח והשכה"ג תק"מג כמ"ש בשותא דינוקא סי' ל"ח ושוב מצאתי להרב ב"ד סי' אחרון דמפשט פשיט ליה להיתירא בראיות נכוחות גם הרב פחד יצחק ערך גילוח בח"המ הביא דבריו בשתיקה:

ב **אבל** שנשא אשה תוך ל' לאבלותו אף שנחשוב לו הנשואין כי"ט שלו מ"מ אינו מפסיק לו דין גזירת ל' ואולי גם לא יעלו ימי חופתו למנין שלשים:

(שמש צדקה סימן י"ז):

ג **התיר** לאבל על שאר מתים חוץ מאביו ואמו שחל ז' שלו בשבת ע"פ להסתפר בחה"מ ודה"ה על או"א שחל ל' שלו בשבת ערב הרגל ושכן הסכים עמו הרב ב"ד סי' מ':

(דבר משה סי' ל"א):

הד"ט ועיין להרב שמש צדקה סי' כ"ה ובהשמטו' הבאתיו בשותא דינוקא סי' ט"ל ושם כתבתי דמנהג פה העירה פירינצי הוא שאף שהמנהג הוא שלא לגעור רק אחר תשלום יום ל' כולו מ"מ כשיום ל' חל בערב הרגל או בע"ש שהוא י"ג ניסן או ע"ש שהוא רביעי בסיון גוערים ביום ל' ולאחר חצו' מסתפרי' כשאר ערבי י"ט אך בע"פ מסתפרים חצי שעה קודם לחצו' וכן עשיתי מעשה בשנת תקס"א והסכים עמנו הרב חיד"א נר"ו ועיין בספרו ככר לאדן סי' ה' אות י"א. ועיין בחי"ד סי' ל"ו אות מ"א ובענין נטילת צפרני' ושאר דברי' אם דינן כגילוח כשאין הרגל מפסיקו מחלוקת פוסקי' היא עיין להלק"ט סי' קי"ג ונאמן שמואל סי' מ"א ושבט יהודה למהרי"ט דף ל"א וב"ד של שלמה סי' ז' ועד אחרן להרב זרע אמת ח"ב סי' קנ"ג:

ד **הביא** בידו מחלוקת הפוסקים באם חל זמן הגערה על או"א בחה"מ שאין מקום לתפוס על המורה להתיר כיון שמרן הכריע כהרמב"ן וכ"פ ג"כ הרב הלק"ט ח"א סי' רפ"ה אבל אם לדין מצא תשובה לאסור:

(נודע ביהודה סי' י"ד):

הד"ט ועיין להרב בני יצחק דנטה דעתו להקל לדינא ולא למעשה לפי שכבר העיד הר"מ אמארילייו דמנהג העיר להחמיר ע"ש:

ועיין להרב פחד יצחק ערך גילוח דהרבה להוכיח דאין לספר בחה"מ אפי' בגערה אם נשלמו הל' בעי"ט דאין הרגל מבטל הגערה רק לגלח אחר המועד ושכן עשו מעשה בעירו כמה פעמים שהגיע הרגל תוך ל' ואחר הרגל התירו לו לגלח אף שלא עברו הל' בפועל ושכן עשה ר"פ שמתה אמו ביום ב' של ר"ה וגערו בו חביריו אחר כפור (כיון

דאין הגערה מועלת תוך ל') וגלח קודם חג הסוכו' וכל זה במקום דהמנהג להקל אבל במקום שאין המנהג רק בגערה אחר ל' בפועל פשיטא דאין להקל:

ועיין בכה"ג י"ד שצ"ט ובשיירי א"ח תקל"א אות ג' ומים רבים י"ד סי' ע"ג וע"ד וע"ה דיש מקילים ויש מחמירים והגם דדברי המחמירים נראים יותר מ"מ היכא דנהוג נהוג: ועיין להרב שמש צדקה בדין במי שמת לו אביו שעה א' קודם ר"ה ופסק ממנו גזירת ז' דלדעתו לא ניתנה ליכתב להתיר התספורת בערב סוכות ושם שם גזירה שוה מהרב המגיה בנו דלענין דינא כנפש האב כנפש הבן דאין הגערה מועלת אם לא עברו הל' בפועל ואין הרגל מבטל הגערה:

ה **מי** שהיה מושכר לאחרים בעסק היין בחה"מ של סוכות ואירע לו אבל ביום ב' של חג מותר לו להתעסק בעסקו דהו"ל דבר שבפרהסיא דאסור אף למ"ד דדברים שבצנעא נוהג וכ"ש להרמב"ם ודעימיה דס"ל דדברים שבצנעא נמי אינו נוהג ועיין לרשד"ם בי"ד סי' ת"כ ולהר"ם מלובלין סי' כ"ז:

(בארות המים סי' כ"א):

הד"ט וכן עשיתי מעשה פה פרינצי בסוכות של אשתקד והתרתי לילך ולהתעסק למי שמת לו אביו בליל י"ט א' של חג:

ו

מעשה שמתה אשה בחה"מ והורה המורה שלא לקרוע רק אחר הרגל ולפי מנהג המקום אך לאחר הרגל קרעו (וכן המנהג פה פרינצי שלא לקרוע על שום מת ברגל רק לאחריו ובנקבר בי"ט א' או ב' עיין להרב משנה למלך הלכו' אבל פי"א ובכרם שלמה ודבר משה וכנה"ג כאשר זכרונם באו מהרב ברכי יוסף ומחב"ר בסי' תקמ"ז) ויהודים חפרו לה קבר אעפ"י שהיה אפשר עי"ג (וכן המנהג פה פרינצי) ולא אמרו צה"ד ולא קדיש ובחזרתם מהקבר יש שתלשו עשבים וזרקו למעלה מראשיהם לרמז לתה"מ ויציצו וכו' ויש שנמנעו באמרם שהוא מנהג אבלו' וצער כיון שנוהגים לתלוש מהמחובר בשביל העפר ואומרים שהוא לרמוז שחוזרים לעפר. וילכו לנחם אבלי' שגם בי"ט מנחמים. ולא הברום (וכן נוהגים פה פרינצי שלא להברותו בחה"מ ואפי' לאחר המועד כיון שאינם מברים אותו ביום מר שלו:

ועיין להרב זרע אמת ח"ב סי' קנ"ד דדעתו הנשאה להברותו ושבוחי שבח למי שהברהו בפת הבב"כ וקאו"י ולא בבצים ע"ש הד"ט):

ולא שינו מקומם בבה"כ ולא מלבושיהם בחה"מ רק בבגדים שהיו מלובשים אף שהיו טובים מבשל חול ואותן הבגדים לבשו גם בש"ע ולא חשיב דברים שבפרהסיא כיון שאינם של חול ואינן קרועי' (מהר"י מברונא סי' קפ"א):

סימן כז דיני בין המצרים

אות א **בעיר** הקודש ירושלים תוב"ב נהגו שלא לאכול בשר מר"ח אב עד התענית ואם נשאר לו בשר ממה שקנה לצורך אוכל נפש לר"ח או לשבת שמע באומרים בשם הרב מהר"א יצחק שהיה אוכל משיורי ר"ח ושבת ושכן נהגו אחריו והביא הרב המחבר ראיה לזה מפ"ק דחולין דף י"ז דאיבעיא להו בשר נחירה שהיה להם לישראל בכניסתן לארץ ונשאר בתיקו והרא"ש ז"ל כתב דנ"מ למי שאסר על עצמו מין א' מהמינים בהגיע זמן פ' וקודם אותו זמן היה לו מאותו המין אם מותר לו לאכול כיון שהיו בידו בזמן ההיתר ע"ש ובניד"ד דאינו אלא מנהג כיון שנשאר בתיקו אזלינן לקולא ועיין להרב נחפה בכסף א"ח סי' ג' שתורה יוצאה דמה שנשאר לו משבת אסור לאחר שבת ומה שנשאר לו מר"ח שרי לאחר ר"ח ודבר תמוה דמחזי כי חוכא ואטלולא:

(קול אליהו סי' ה'):

הד"ט ועיין להרב בני חיי סי' תקנ"ז שכתב שמצא כתב במחזור מהר"ח הכהן מיוסד עפ"י האר"י ז"ל דאף בר"ח אב אין לאכול בשר.

ועיין להרב עדות ביהוסף (בן סאמון) בסי' מ"א שהאריך להוכיח דגם בר"ח המנהג לאסור לאכול בשר ולשתות יין עיש"ד ולענין מאי נפקא מינה דאיבעיא דלעיל עיין להרב פנים מאירו' ח"א סי' ס"ד דבקש ומצא נפקא מינה אחרינא ע"ש:

ועיין להרב ברכי יוסף ובשיירי מחזיק ברכה שלו שם דלא הביא רק סברת המתיר בשם הרב מזבח אדמה ע"ש. ועיין ג"כ מאי נ"מ להרב שער אפרים סי' ס"ז דף מ"ב ע"ב:

ועל מה שתמה הרב ק"א הנז' על חילוקא דרבנן הרב נ"ב הנז' דהתיר שיורי ר"ח אחר ר"ח ואסר שיורי שבת לאחר שבת נלע"ד לתת טעם נכון ומקובל דבשלמא שיורי ר"ח דאכתי לא חל עליו שום איסור בשעת הזמנת בשר לר"ח בהיתרו עומד מה שמזמין אם ישתייר לכשחל זמן איסורו כיון דמנהגא בעלמא היא והאיבעיא נשארה בתיקו ודמיא ממש לניד"ד דקודם שנכנסו לארץ לא נתחייבו לזבוח ואשתרי בשר נחירה וה"נ עד ר"ח לא היה נאסר עליו אכילת אותו בשר ולכן בהכשרו עומד לאחר ר"ח משא"כ כששחט לשבת דהוא מזמין בשר לשבת בשעה שכבר נאסר עליו בע"ש אפשר לומר דאעפ"י שלמחר שהוא שבת הותרה באכילה מ"מ כיון שכבר חל עליו איסור בשעת הזמנה חוזר וניעור

איסורו לאחר שבת ומש"ה שיורי שבת אסור לאחר שבת כנלע"ד לקיים דברי חכמים חכם ונבון מהר"י נבון הנז' הגם שאין דבריו צריכים חיזוק וכ"ש מקנה רצוץ כמוני:

שוב מצאתי סמיכות קצת לחילוק שחלקתי עפ"י הדיבור בסי' י"ז אות כ"ו בדין מצה שנתבשלה קודם ע"פ דאף להרב ב"ד דפסק להחמיר מ"מ ס"ל דה"ד כשנתבשלה בע"פ שחל עליה שם איסור ומותר ע"ש ודון מינה דתבשיל זה שנתבשל קודם ר"ח אב שלא חל עליו שם איסור אעפ"י שבשבת פקע איסוריה מ"מ במ"ש חוזר וניעור איסורו וכסברת הרב נ"ב הנז' ועג"כ להרב יד אליהו סי' ס"ד ראיו' נכוחות לניד"ד ע"ש:

שוב אחרי מופלג בא לידי ספרו של הרב נ"ב הנז' וראיתי שם בדף י"ב ע"ב שבכלל דבריו ז"ל דברי ונכרים דברי אמת וברוך המקום שכוונתי לדעת גדול כמוהו. ותמיה אני מה מצא הרב ק"א הנז' בחילוק כי האי שיש בו אימרא יאי:

ב **שאול** נשאל באבל על שאר מתים חוץ מאו"א שחל יום ל' שלו ד' ימים לחודש אב שחל ט"ב להיו' ביום ש"ק ונדחה ליום א' אם דינו כשבוע של ט"ב ואינו מקל אלא בתער כדינא יתיב א"נ כשאר ימים דאין בהם איסור רק משום מנהג ואולי קילי טפי ושרי ואם צריך התרה או לא שרי אפי' בהתרה והאריך הרב המחבר ז"ל ובהסכמת רבני ישיבתו לא התיר רק להקל בתער יען דלסברת הרי"ף ורמב"ם וה"ג ודעמהון אסורים להסתפר מדינא ואף הרב"ח ס"ל הכי כיון שלא פירש דבשנדחה אינו אסור מדינא. ולסברת האוסרי' ממנהגא היו צריכי' התרה וכאן א"א להתיר כיון שכבר קבלו האבות ועוד דהוי דין תלוי במחלוקת ובני פיראר"א קבלו סברת המחמירים מר"ח עד אחר התעני' ונעשה מעשה שלא להתיר אפי' ע"י חרטה. ושם סמוך ונראה הביא דברי הרמג"א בסי' תקנ"א ס"ק ז' שכתב דבמקום שנהגו איסור בכל משא ומתן צריך התרה (עיין בי"ד סי' רי"ד) ובמקום שנהגו למעט בכל משא ומתן לא מהני התרה כיון דיש פוסקי' דס"ל הכי כבר קבלו אבותיהם וכו' עכ"ל. ודבריו מכוונים לדברי הרב משפט צדק סי' מ"ז ורשד"ם בי"ד שלו סי' קכ"ט ונראה דאיהו תרתי בעי למען לא יהיה לו התרה שיהיה הדבר במה שיש בו מחלוקת ועוד שכבר קבלו האבו' המנהג וזה אינו דמה לי קבלת האבו' מה לי קבלת עצמו אלא ודאי דקבל' האבות עוש' רושם אף בדבר שאין בו מחלוק'. פחד יצחק ערך שבוע שחל וכו' (שלא נדפס עדיין):

כתב הד"ט ולעד"ן דאין מקום תפיסה בזה להרב המג"א דאיהו נמי פשיטא לע"ד דס"ל דלא שנא קבלת עצמו מקבלת האבו' רק דלפי מקומו ושעתו דקבלת אבותיהם היתה בידיהם תפס הכי ולא נחית אלא לאפוקי היכא דליכא קבלת מנהג ודבר התלוי במחלוקת דאז אפשר להתיר וכן המנהג בכל יום בכגון מניעת אכילת בשר בין המצרים

דאף שנהגו הם או מנהג אבותיהם בידיהם מ"מ באים להתיר לאיזה סבה ואין מי שמפקפק להתיר משום דאמדינן דעתייהו דאבהתייהו שלא קבלו על עצמם חומרא זו שמן הדין אינו אסור אלא לקיים הדבר כל עוד שאין להם איזה צורך להתיר:

ושוב ראיתי שקדמני בזה הרב אביעד שר שלו' באזילה ממנטובא והרב המחבר הביא דבריו שם והוא השיב לו דאין הדבר מסור לנו לומר דבכה"ג לא קבלו האבות כל כמה דלא נודע לנו בבירור שהקבלה היתה בתנאי או יבא על דבר מפורש בפוסקי' והודה לו מע' אשש"ב הנז'. וכיון שכן ק' לע"ד למנהג שנהגו פה פירינצי שמנהג פשוט הוא להתיר להבא לשאול התרת אכילת בשר כנז' אעפ"י שכבר נהגו אבותיהם ושפה א' לכולם שגם קדמוני זלה"ה היו מורים כך בפשיטו' וכן נהגתי גם אני אחריהם. ומוכרחים אנו לומר שכיון שהמנהג כך לבא להתיר ידים מוכיחות נינהו דמסתמא כך קבלה בידם שאבותיהם ג"כ לא קבלו המנהג רק על תנאי שאם יתחדש איזה צורך שיוכלו לילך אצל חכם להתירם ומעתה אין לתמוה תמיהא קיימת על הרב פ"י הנז' שהוא בכבודו ובעצמו כתב שם דמנהג פיראר"א להתיר אכילת בשר אף שאין מתירין התספורת מר"ח עד אחר התעני' כנז'. ואם בדבר שהוא קבלת אבות אסרינן כדבר שהוא במחלוקת א"כ סתרי פסקיו הדדי בשטה אחת ממש וחלילה לן למתלי תיוהא כי האי אפי' אמאן דהו וכ"ש אגברא רבא כוותיה אלא דיש לנו לומר דמה שנוהגים להתיר אכילת בשר היינו מטעמא דכתיבנא שכן קבלה בידם דבכה"ג קבלו עליהם אבותיהם אבל בסתם אין להתיר אפי' אם לא קבלו עליהם רק משום חומרא בעלמא. ולע"ד ראיה ברורה לזה היא עובדא דבני בישן בפ' מקום שנהגו דף נ' דנהוג דלא הוו אזלין מצר לצידן במעלי שבתא ואתו בנייהו קמי' דר' יוחנן וא"ל אבהתין אפשר להו אנן לא אפשר לן א"ל כבר קבלו אבותיכם עליהם וכו' ע"כ. והלא בנידון דהתם אינו אלא מנהג משום חומרא בעלמא ולאו מדינא ואי איתא דנזיל בתר אומדנא אנן סהדי דאי אבוהו הוו ענייי לא הוו מקבלי עלייהו דלא למיזל ביומא דשוקא לפקח על מזונותיהן והכי דייקי בלישנייהו דאמר אבהתין אפשר להו וכוונת רצויה בזה לומר דאנן נמי אמדינן דעתייהו דאבונא שלא נהגו כן אלא משום דאפשר להו ולא שאמרו כן בפירוש ואפ"ה לא התיר להם ר"י לילך וה"ט משום דלא אזלינן בכגון דא בתר אומדנא רק בידיעה ודאית שגם האבו' לא קבלו עליהם המנהג רק באיזה תנאי ולפי שלא נודעה כוונת בני בישן ואפשר דאפי' אי לא הוו עתירי לא הוו אזלי והיו סומכי' בחסדי האל שיזמין להם פרנסתם בלי הליכה נמי בע"ש מצר לצידון כי בכל מקום ומקום השגחתו ית' לתת טרף ליריאיו ומש"ה לא התיר ר"י לבנים וכאשר הורה גבר בגוברין הרפ"י הנז'. ושוב ראיתי לרשד"ם בי"ד סי' קכ"ט שהביא בידו החזקה

מההיא דבני בישן גופה הוכחה גמור' שאין להתיר בחרטה מנהג האבות עי"ש. וע"ל סי' י"ח אות ס"ז דברים ועיין ג"כ להרפ"י הנז' שהאריך בבקיאותו באות ד' ערך דברים מותרי' ואחרים נוהגי' וכו' ע"ש:

ועיין בחי"ד סי' כ"ג אות ס"ה. ועיין להרב מים רבים סי' ס"ה והנמשכים שהאריך בזה:

ג **התיר** לעשות נשואין בין המצרים למי שלא קיים מצות פריה ורביה. (ולפי מ"ש מרן דלא מסמנא מלתא שומר נפשו ירחק מהם וכמ"ש הרב פחד יצחק אות נ' ערך נשואין בין המצרים ע"ש הד"ט):

שבות יעקב ח"ב סי' ל"ד:

ד **אשה** הבא לה וסתה בין המצרים ודרכה שלא לאכול בשר מ"מ מותרת בבשר עוף דמסתמא חולנית היא וחמירא סכנתא. אך אם יודעת בעצמה שתוכל לסבול בלי היזק פשיטא דיש לה להחמיר ולא לפרוץ גדר וכן כל כיוצא בזה. (וע"ל אות ב') (שם סי' כ"ז):

ה **אסר** למוהל וסנדק ואבי הבן להסתפר וללבוש בגדים חדשים בשבוע שחל ט"ב בתוכה וכסברת הרב אליה רבה סי' תקנ"א ס"ק כ"ח וכדעת הרב בני יהודה סי' פ"ה ודלא מהרב פנים מאירות ח"ג סי' ל"ז דחשב להתיר. (זרע אמת ח"א סי' ע"ו):

כ' הד"ט גם הרב יעב"ץ בתשובה ח"ג סי' ב' ג' החליט לאיסור:

ו **מי** שמשאו ומתנו כל השנה למסור לשר ישמעאל הבשר הצריך לו ולב"ב מותר למסור לו אף בשבוע שחל ט"ב בתוכה אף שהישמעאל ינחרם ואם יכול גם היהודי לאכול ממנו ישחוט ויברך ואם לאו לא יברך (שם סי' ל"ו):

כתב הד"ט גם הרב חינוך בית יהודה סי' כ' התיר בהפסד כי האי כיון דאיסור אכילה עצמה אינו אלא משום חומרת המנהג עלמא הבו דלא לוסיף עלה:

ז **מי** שנפסק לו בשבוע ט"ב קרן א' מטליתו ואין לו אחר וא"א לו לתקן הישן או בשאלה כדי שיהי' עליו ציצית לפחות כשמתפלל יש להתיר לו ללבוש בגד חדש לקיים המצוה. (שאלת יעב"ץ סי' פ"ב):

ה **המתנהג** בחסידות שלא לברך שהחיינו בין המצרים ושכח ובירך על פרי חדש ברכת הפרי ושוב נרגש שהוא פרי חדש פשיטא ליה להרב ז"ל שיברך שהחיינו ולא יאכלנו בלא שהחיינו ולתקן אח"כ כדין מי שאוכל פרי חדש בין המצרים ולא בירך שהחיינו שאמרו שלא יאכל עוד בין המצרים מאותו הפרי וכשיעבור הזמן יברך אותה על פרי אחר ויכוין לפטור גם את זה כמ"ש כבר בכנה"ג שלו דשאני התם דשכח ואכל דבאנו למחלוקת הפוסקים בדין שכח ולא בירך זמן בפעם ראשונה אם יש לו לברך בשניה

ולכן לצאת מידי מחלוקת יעשה כנז' אך בניד"ד שכבר נזכר קודם אכילתו שאני. (הרב החבי"ב ח"ב לא"ח סי' ל"ד ל"ה):

הד"ט ועיין להרב כתונת יוסף סי' י"א דאיהו חלים איהו מפשר דברי מר"ן סי' תקנ"א שכתב דטוב ליזהר מלומר שהחיינו בין המצרים דדוקא ברכת שהחיינו יש ליזהר שלא לברך אבל מ"מ מותר לאכול פר"ח בלא שהחיינו וכשיעבור הזמן יברכנה ואפי' לכתחלה מותר לאכלו בלי שהחיינו ולברכו בפעם אחרת כשם שאין אנו מברכין על הראיה שהוא זמנו העיקרי ודחינן לה לשעת אכילה וה"נ שרי לדחותה מאכילה לאכילה. וטרח עצמו ליישב שלא יהיו מנגדים סברתו דברי הר"ב שכנה"ג סי' רכ"ה אות ד' וה"ה האבל יכול לאכול פר"ח ויברך אחר אבילותו ומהר"י קריספין כתב דלצאת י"ח יחשוב בלבו ברכת שהחיינו וכדעת הרט"ז עי"ד שם:

ואמנם מכותלי דבריו מוכח שלא ראה דברי הרב כנה"ג בתשובה דלעיל שמשם הוראה להחמיר מפורשת שלא לאכול לכתחל' פר"ח בין המצרים כיון שאינו יכול לברך שהחיינו מלבד דגם בשיירי שלו ברור מלל דאינו יכול לאכול מכאן ואילך וכיון שכן מה הועיל בחילוקו הקארפ"ז שלא נגמר עדיין בישולו משאר פירות שכבר נגמר בישולן. וגם בחילוק הב' שחילק דשמא לא מיירי הרב החבי"ב רק במי שמחמיר על עצמו שלא לאכול פר"ח עד שמברך שהחיינו גם זה לע"ד דבר שצריך ראיה שכלית דמאחר דסתם קאמר נשאלתי על מי שאכל וכו' איך נעשה מהכלל פרט א"כ דברי הרכנה"ג מנגדים בודאי הוראתו וא"א להסכים דבריו עם פסקו כאשר הוא עושה עש"ד:

וכעת זכינו לאורו של הרב יוסף אומץ וע"ש בסי' נ"ו בדין שהחיינו דלדעתו כל יום עשירי באב יש ליזהר ושם האריך בענין שהחיינו בין המצרים ונשא ונתן במ"ש הר"ח מוצירי בס' באר מים חיים במ"ש הרכנה"ג בחבורו ותשובותיו שהזכרתי ע"ש.

ט **הנוהגים** שלא לברך שהחיינו בין המצרים וחל י"ז בתמוז בשבת אעפ"י שלענין התענית נדחה למחרת מ"מ הרי באמת היום עצמו הוא בין המצרים אף שאין מתענין בו ולכן אין לברך שהחיינו:

(שם סי' ע'):

הד"ט גם הרב חיים שאל בח"א סי' כ"ד פסק כן ושם שם ג"ש לענין שהחיינו דמליל י"ז יש להתחיל לנהוג ושכן המנהג פשוט בארץ הצבי בין בשהחיינו בין בפרישות אכילת בשר:

י **מילה** בין המצרים ביום א' אין לבעה"ב לגלח בע"ש הקודם ושאני מל"ג לעומר שחל ביום א' שמקדימין לספר בע"ש דשם הדבר ידוע תיכף בע"ש שיהיה ל"ג ביום א' משא"כ הכא מי יודע שהמילה ביום א' ושהוא ב"ב ועוד הגע עצמך דיום א' שחלה בו המילה

הוא בשבוע של ט"ב דודאי אפילו בו ביום אסור אף אם הוא ב"ב ואיך יותר לו לגלח ב' ימים שלפניו:

(וע"ל סי' כ"ח אות ב'):

נודע ביהודה סי' כ"ח):

יא **הסכים** לדעת הרמג"א סי' תקנ"א סקי"א להתיר נטילת צפרנים בשבת של ט"ב ותמה על הרט"ז שם ס"ק י"ג שהזכיר איסור נטילתן דלא לישתמיט חד מהפוסקים הראשוני' להזכירו ומדסתמו דבריהם מכלל דאין כאן איסור (שם בחי"ד סי' צ"ט):

הד"ט טפי הוה מצי לתמוה על הרב שכהנ"ג דאסר אפילו מי"ז בתמוז לנוהגים איסור תספורת ועיין להרב גא"ל דהניח בעיון אם יש צד לאסור אפילו מר"ח ע"ש בהגהותיו. ולכ"ע אין ספק דלצורך מצוה וכגון למוהל שרי לתקן צפרניו ולגלח ג"כ במקום המעכב המציצה כבשאר אבלות וכדפריש הרב תוספות מרובה תיבת ולגלח דבי"ד סי' שצ"ג הזכירו הרב מכשירי מילה בפ"ט אות ט"ז:

ועיין להר"פ בתשו' הנדפסות סוף ספר ליקוטי הפרדס דף כ"ו ע"ג דמתיר בפשיטות ליטול צפרנים בע"ש חזון אך בשבוע של ט"ב שלא במקום מצוה יש לאסור אף שאין איסורו מפורש:

יב **יש** להתיר בין המצרים רוטב ותבשיל של בשר לנוהגים איסור בבשר ואף דלענין נדר אין הדין כך שאני מנהגא לחודה בלי קבלה מע"י קבלה ואם נהגו שלא לאכול תבשיל של בשר ורוטב ודאי מנהג טעות הוא ויכולים להתיר. עוד לו ז"ל דסעודת ברית מילה דדוחה מנהג איסור אכילת בשר ויין דוקא במילה בזמנה לפי שהיא מן התורה ודלא מסברת הרב בית יעקב סי' ע"ג דמסיק דלא הוי רק מדרבנן וסעודת ברית מילה שלא בזמנה דמדרבנן דאינו דוחה המנהג וכמעט הוי פורץ גדר:

(אור הנעלם סי' ח' וט'):

וראיתי בתשו' הרב עזריאל דאיינא ח"א סי' ק"ב במי שהורגל שלא לאכול בשר ולשתות יין בין המצרים או להתענות בימ"ת ואירע לו אונס כגון חולי דאין כח בנאסר שהוא הנדר גמור שהוא מן התורה גדול מהאוסר דהיינו מנהג בלבד כמ"ש הסמ"ג לאוין קל"ח ואם בנדר גמור אם התנה כשנדר שאם יארע לו אונס לא יתחייב בנדרו סגי כ"ש במנהג בלבד אמנם אם לא התנה בתחלת מנהגו וכו' צריך התרה כנדר גמור כדי שלא ינהגו ק"ר בנדרים וכ"כ הר"ן בפ"ב דנדרים גבי רשבג"א יפר וכו' ע"ש שהביא ג"כ מ"ש המרדכי בר"פ מקום שנהגו דנשאל לר"מ על הרגיל להתענות (והיינו ממש מה שנשאל הרב

המחבר או הרגיל שלא לאכול בשר וכו' צריך התרה ואם גילה דעתו שלא לנהוג הדבר אם יארע לו אונס א"צ התרה ועגכ"ל סי' כ"ט אות י"ד וסי' י"ט סוף אות כ"ה:
(ועיין להרב מטה אשר דף ק"ל עד מ"א):
יג **נשאל** אם אסור לתפור בגדים בשכר מר"ח עד ט"ב והשיב לאיסור ועי"ג בביתו של ישמעאל התיר אפילו לצורך נתינה ובנין ברחוב היהודים אין להקל אפי' בקבלנות (מהר"י מברונא סי' י'):
הד"ט לא זכיתי להבין כוונתו בזה דודאי עסקינן בתופר לאחרי' ולא לעצמו מדקאמר לתפור בשכר וא"כ מה שייך אח"כ לומר ועי"ג בביתו מותר. אך מתשובתו מוכח דהשואל לא דק בלישניה או ט"ס הוא מ"ש בשכר ושכוונת השואל היתה אי שרי לתפור בגדים לעצמו וע"ז השיב לאסור ע"י עצמו ולהתיר עי"ג ובביתו של עכו"ם דוקא:
יד **רבים** מקילים רחיצת גופו בצונן מר"ח עד ט"ב ובמקום רפואה התיר אפי' בחמין וכן לכבוד שבת התיר לחוף ראשו בחמין בע"ש חזון ולסרוק במסרק בלא חפיפה אסר בשבוע ט"ב (ועיין להר"כנהג סי' תקנ"א הגהת ב"י אות ל"א):
(שם סי' י"ב י"ג וקי"ט:
(ועיין להרב נודע ביהודה סי' צ"ט):
טו **אשה** מותרת לגלח מר"ח אב עד התענית כיון דבאבל גופיה פסק הרי"ף ורמב"ם דמותרת לגלח אחר ז' נראה להקל באבלות ישנה (ובאיש המצטער ע"ל סי' כ"א אות ח'):
(פנים מאירות ח"ב ס"ס ל"ז):
טז **האריך** קצת בדבר שבחובה לעשות זכר לחרבן שע"כ יש מקומות שנהגו לשבר כוס בשעת חופה כמ"ש מור"ם בסי' תק"ס והביא בשם הרב אבן השוהם סי' נ"א דכוס זכוכית דוקא ובשם מהרי"ט בצפנת פענח שלו פ' דברים כתב דכוס אירוסין משברין לרמוז דכשם שזכוכית כשנשבר יש לו תקנה כן עתידין אנו ליגאל ושוב לוקחין כוס זכוכית אחר לברכות נשואין ולא כמ"ש הד"מ דלוקחין א' כוס של חרס לברכת אירוסין ועיין ג"כ במור"ם באה"ע סי' ס"ה סעי' ג' דממ"ש ששוברין כוס אירוסין אחר ז' ברכות משמע דלוקחין ב' כוסות א' לברכת אירוסין ואותו שוברין לאחר ז' ברכות וכוס לאחר קדושין וקריאת כתובה לברכות נשואין וטעמא טעים אמאי לוקחין ב' כוסות. גם י"ל מה שכתוב מור"ם בד"מ לכן לוקחין כלי חרס לברכת אירוסין דוקא חרס ולמה דאפשר חרס לפעמים ביוקר מזכוכית והביא הכל לכלל ישוב משום דבמתן תורה היו קדושין וראוי היה לנשואין ובחטא עגל ושבירת הלוחות וחרבן ב' מקדשות נתבטלו הקדושין ח"ו לגמרי ולע"ל יחזור הב"ה ויקדש קדושין מחדש כמש"ה וארשתיך לי וכו' ויהיו קדושין

חדשים ונשואין ואנו מרמזים בזה שלוקחין כוס של חרס לברכת אירוסין וכוס אחר של כסף לברכת נשואין ולאחר ז"ב שוברין כוס של חרס שהקידושין ראשונים נשתברו לגמרי ואין תקנה וכמש"ה איכה נחשבו לנבלי חרש אבל קדושין שניים יהיו קיימין עם נשואין וכו' וזכוכית תוכו כברו ולא ימשול בנו יצה"ר כלל כדכתיב אעביר מן הארץ ולכן אין שוברין כוס נשואין:

(משבצות זהב סי' תק"ס סק"ד):

הד"ט ובמקומות שנתיישבתי וכן פה פירינצי המנהג ליקח ב' כוסות של זכוכית ושוברין שניהן א' לאחר ברכת אירוסין וקדושין והב' אחר ברכות הנשואין:

וכיון דאתא לידן לישנא דגברא רבה דמוביל ומייתי קרא דכתיב איכה נחשבו לנבלי חרש וכו' ליתי זכירה זכירה מ"ש אצלי בס' פלגי מים פי' למגילות קינות על פסוק הנז' שדקדקתי בו אמאי הקישן הכתוב לנבלי חרש נבלי דוקא ולא כלי חרס סתם. ועוד דקדקתי דאם כוונת המקונן להגיד כי ממדרגה הגדולה שבגדולות ירדו לקטנה שבקטנות אמאי לא נקט ברישא ככלי פז שהיה מורה מעלה יתירה הן מצד החומר הן מצד הצורה ושבח כלי. גם דקדקתי דהו"ל לומר איכה נחשבו לשברי כלי חרס מאחר שעד שלא נשברו שוים הם בערכן לדבר מה ודוקא כשנשברו אין להם תקנה. אך אפשר לע"ד לכווני אימרא יאי שכוונת המקונן לומר איך מגודל הצרות הצרורות. חשך משחור תארם תחת היותם מאירים ומזהירים כפז וכאור יקרות. וז"ש בני ציון היקרים מלשון אור יקרות המסולאים בפז המצהיל ומזהיב איך נחשבו לנבלי חרס נבלי דייקא שהם כלים המיוחדים ליין וכמאמר הכתוב כי כל נבל ימלא יין וטבעו של יין להשחיר הכלי והכי תנינן בפ' לולב וערבה אלא שהיו מושחרין פניהם מפני היין וזה אמרו כאן איך נחשבו וכו' דמלבד חומרו של כלי שכיון שנשבר אין לו תקנה זאת ועוד נחשבו לנבלי שהם כלים המיוחדים ליין המושחרים הן. ופנים מצהיבות כפז קבצו פארור כנבלי יין ע"כ בספרי הקצר הנז' המקום יזכני להדפיסו כאשר עם לבבי אכי"ר:

סימן כח דיני ערב ט"ב וט"ב

אות א **מנעלים** של עור מחופים בגד או עץ וכן של בגד ועץ מחופה עור אסורים לעולם ותמה על הרב ב"ד סי' של"ב האוסר בשל עץ מחופה עור ומתיר בשל עור מצופה עץ כיון שאין בשרו נוגע בהן דאי איתא להך חילוקא לא הוי שתקי קדמאי ובתראי (דבר משה ח"א סי' ט"ל):

הד"ט ואנא דניאל אעיקריה קאימנא שבנה עליו דיוק הרב ב"ד ז"ל דקאי מר ניהו רבא על דברי מרן בסי' תקנ"ג דפסק דמנעלים של עץ מחופים עור אסור וכתב עליו הרב ב"ד דדוקא של עץ מחופה עור שנוגע לבשרו העור אבל של עור מחופה עץ או בגד מותר כיון דלא נוגע הבשר בעור ועל זה נראה שנהגו כל העולם בט"ב ויוה"כ לנעול אנפלאות של צמר גפן ואח"כ מנעלים של עור עכ"ל. ולע"ד דברים מתמיהים הם דהיכי משמע הכי והלא של עץ מחופה עור דקאמרי הרמב"ן הרא"ש והרב"י א"א לפרשו אלא שעל מנעל של עץ יש בו מכסה של עור שכן פירוש תיבת חפוי כסוי שתרגום מכסה חופאה וכדאי' הכי בכמה דוכתי וכמ"ש הרב הערוך בערך חף ע"ש והיכן מצינו שנשתמשו חכמים בתיבת חפוי למה שבצד פנים וא"כ ה"נ דקאמר ושל עץ מחופה תפתר שהעור מבחוץ לכסות העץ שבפנים ורגלו של אדם נוגעת בעץ ואפ"ה אסרוהו וכיון שכן מה מקום מצא הרב ב"ד בזה לדייק מינה ואדרבא אפשר לדייק דכ"ש כשהעור בפנים דאסור כיון דבשר האדם נוגע בעור וכאשר כתב הרט"ז ז"ל שם וזו היא לע"ד קושיא בעצם יותר ויותר להרב ב"ד ממה שהוקשה אליו הרב ד"מ הנז' דהיינו משום דאי איתא לא הוו שתקי וכו' דאם לזאת עדיין לחלוחית דיו של הרב ב"ד קיימת דיליף מינייהו דהרמב"ן והרא"ש ורב"י את סברתו מדיוקא אם לא בפירוש נאמר מלבד דכמה זימני מרגלא בפומייהו דרבנן מקום הניחו לנו וכו' ומה. גם דלפי דבריו שלא מצינו לראשונים ואחרונים שמתירים בפירוש לכן אין כח בידינו להתירו וק' דאיפוך אנא דאי איתא דאסור לא הוו שתקי ועל המחמיר ראיה ללמד אמנם התימא רבתי לע"ד היא דממקום שבא הרב"ד ללמוד וללמד ההיתר אדרבה משם ראיה במכ"ש להיפך ועיין להרב פרי מגדים בחלק אשל אברהם סי' תרי"ד דפסק בפשיטות דעור עוף ודג מסתברא דאסור והצריך עיון אם מועיל למנעל החליצה:

ב **טעות** גדול טעה מי שהתיר לב"ב ביום ט"ב להסתפר בו ביום משום שי"ט שלו הוא אמנם בשבוע שחל ט"ב להיות בתוכה הרב פנים מאירות ח"ג סי' ל"ז צדד לאיסור והיתר והרב המחבר גם בזה אסר איסר (בית יהודה ח"ב סי' פ"ה):

הד"ט ואם הוא מר"ח אב ואינו שבוע שחל ט"ב להיות בתוכה מותר לב"ב להסתפר והגם דהרמ"א בסי' תקנ"א ס"א לא כתב אלא שנוהגין ללבוש בגד שבת לאו לדיוקא אתא דבתספורת אסור כ"כ הרב אור נעלם סי' יו"ד ע"ש ועיין להרב פחד יצחק אות ש' ערך שבוע שחל ט"ב וכו' (שלא נדפס עדיין) דדן את הדין בשם הרב שמ"י באחד שמנהגו שלא לאכול בשר ולהסתפר בין המצרים ומנהג העיר שלא להסתפר משנכנס אב ונולד לו בן ויום מילתו היה בר"ח אב והוא מוהל ג"כ ובא ושאל אם יכול להתיר מנהגו ולהסתפר כיון די"ט שלו הוא והביא ראיות לדבר דמותר לב"ב לגלח במילה שהיא

מר"ח ואילך ודלא ממ"ש בקיצור של"ה ובבאר היטב בא"ח סי' תקנ"א סק"ג ע"ש ויש לאב או מוהל (במקום שגם המוהל נוהג להסתפר עיין בשכנה"ג ס"ס תצ"ג בהגהת ב"י ובהרא"ש כלל כ"ז סי' ב' ורש"ך סי' שצ"ט) להסתפר ביום המילה דוקא אע"פ שהוא ר"ח שאין מנהג העיר להסתפר. ולא ביום שלפני המילה אע"פ שבני עירו מקילין אז ומנהגו להחמיר. ותמה מאד על דברי הרב באר היטב שם סק"ה וקיצור של"ה סוף דיני ספירת העומר ודבריהם יצאו מבטן הרב פר"ח שכתב שמותר להסתפר ביום שלפני המילה סמוך לערב קודם כניסה לבה"כ והוא כספר החתום ומ"מ הבא להתיר אף ביום שלפני המילה פשיטא שיש לו אילן גדול לישען עליו ובנידון שלו הראה פנים להתיר להסתפר ביום שלפניו אם הוא מהנזהרים שלא להסתפר בר"ח ודומיא למ"ש השכנה"ג גבי ר"ח אייר שחל ביום א' ע"ש. ושאל הרב שמ"י הנז' את פי מע' המחבר פ"י הנז' והשיב לו שדעתו להסתפר דווקא ביום ר"ח ולא ביום שלפניו וטעמי יהיב. וע"ל סי' כ"א אות יו"ד ועיין ג"כ להרב פ"י הנז' באות ה' ערך מוהל סנדק וכו' (שעדיין לא נדפס) שהביא בידו פסק א' מהרב עפר יעקב שהרחיק מאד סברת א' חכם שהתיר להסתפר ביום שלפני המיל' דישתקע הדבר ולא יאמר ע"ש שהסכי' עמו הרמ"ז והרב גור אריה הלוי (וע"ל סי' כ"ז אות יו"ד):

ג **חולה** שאוכל בליל ט"ב שחל במ"ש או בשבת ונדחה ליום א' צריך שיבדיל קודם שיאכל וכן ב"ב שאוכל אחר חצות אחר המילה יבדיל ביום קודם סעודתו (שם סי' פ"ז):

הד"ט ואנכי לא ידעתי לע"ד מאי שנא מחולה האוכל ביה"כ דאין לו לקדש כמ"ש הרמג"א סי' תרי"ח ס"ק יו"ד דאין לקדש משום שאין דעתו מיושבת עליו ושיש לחוש לברכה לבטלה ונהי דלפי טעמו של הר"א כ"צ הזכירו הרמג"א שם דס"ל דהטעם שלא יקדש הוא לפי שהיום גורם לו האיסור רק שפיקוח נפש גורם לו ההיתר והוי לדידיה כחול ואין בו לא קידוש ולא כוס וכו' ע"ש וא"כ בט"ב דלדידיה הוי כיומא אחרינא ניחא שיש לו להבדיל. אמנם אכתי איכא למידק דמדסתם המג"א שלא יקדש כל יום הכפורים במשמע ואפי' חל בשבת וכיון שכן אע"פ שהותרה לו האכילה והויא כשבת דעלמא מ"מ לא יקדש. ואפשר דה"ט דכיון שגזרו שלא לקדש ביה"כ שחל בחול לא יקדש אף כשחל בשבת וא"כ היינו הך בט"ב לא יבדיל. והגם דאפשר לדחות קצת מ"מ לפי הטעם הראשון הנז' שאין דעתו מיושבת עליו משמע ודאי דכן יהיה וכן יקום דין החולה האוכל בט"ב שוב ראיתי בתשובות הרב החבי"ב ח"ב סי' ע"א דפסק דהחולה האוכל בט"ב יבדיל קודם שיאכל ואפילו ביום אם הוא יום ראשון ובין ביום בין בלילה יבדיל כיון שהותר לו לאכול אמנם אבי הבן ובע"ב ומוהל לא יבדיל רק אחר המילה ולא

מבערב ואם יאמרו נחם בבה"מ כשם שיאמרו יע"וי בבהמ"ז של יו"הכ כמ"ש הרמ"א ולבושים אפשר לע"ד לחלק ולומר דלא דמיין הדדי דאילו יע"וי אומרים אותו ביו"הך עצמו בתפלת שחרית ושאר התפלות משא"כ בנחם דאין אנו נוהגים לאמרו רק במנחה למה יאמרוהו בבהמ"ז ואין אומרים אותו בתפלות:

ד **חשב** מי קאוי או טי"י תבשיל א' לענין סעודה המפסקת אך במקום צורך דיש לסמוך אמ"ד דדבר הנאכל כמות שהוא חי לא מקרי תבשיל גם לענין זה (זרע אמת ח"א סי' ע"ו):

הד"ט אמנם הרב מחזיק ברכה בסי' תקנ"ב הביא ראיות רבות וחזקות להחזיק המנהג פשוט בארץ הצבי וארצות אחרות לשתות הקא"וי אפילו הבריאים ות"ח ג"כ הרבה מהם עבדו עובדא בנפשייהו ואינם מחשבים אותו לתבשיל א' ומי שחושש בגופו ושתית מים מזיקו ודרכו לשתות יין חי או מזוג יפה יפה עד שאין בו אלא טעמו אם הוא מזוג כ"כ עד שאין לברך עליו בפה"ג דהיינו הכל לפי חוזק היין ומנהג המקום למזגו עיין להרב אור נעלם סי' ח' דמתיר לשתותו לנוהג איסור מר"ח אב ומה"ט מותר ג"כ לשתות מים שרופים לפי שיצא מגדר יין ומברכין שהכל ע"ש ועיין להרב ז"א הנז' סי' ע"ט

ח **אשה** שחל ליל טבילתה בליל ט"ב שחל להיות בשבת יכולה לטבול ולשמש כדעת הר"ב של"ה והרמ"נא ודלא כהרב אליה רבה שאסר (שם סי' פ'):

ו **מותר** להסתפר בליל מוצאי ט"ב שנדחה לנחפז ללכת ולהשכים למחרת לדבר מצוה ובלא"ה נמי דעתו להקל (שם סי' פ"ב):

ז **טעמא** טעים לשלא תאמר ברכת כהנים בט"ב משום דאסור בו שאלת שלום ואיך יאמר הש"צ וישם לך שלום דעל ב' הטעמים שכ' הרב שכנה"ג יש להשיב עליהם (דגול מרבבה סי' תקנ"ט):

ח **הנוהג** איסור תספורת בין המצרים מי"ז בתמוז ואירעו אבל ב"מ בט"ב יש פנים להקל ולהחמיר להקל שערו בתער ובאנוס קצת יש מקום להתיר רק שלא ישחית בתער ח"ו (שאלת יעב"ץ סי' ע"ז):

ט **תמה** על אב"ד א' שהחרים לאנשים שנסתפרו קודם חצות בעש"ק ביום שלאחר ט"ב כי לא היה מקום לזה כיון דלתוס' ז"ל אף ביום ה' עצמו היה מותר לאחר חצות ואף למרן שהשיב שם בסי' תקנ"א מ"מ מודה דלאחריו מותר מיד (שם סי' ק"ו):

י **החזיק** בהוראת הרש"ל וסיעתו הובאה במגינים סי' תקנ"ד דהיולדת לאחר ז' חייבת להתענות ולהשלים כיה"כ אם לא שהיא חולה ואומרת צריכה אני או ע"י אומד ומ"מ מצא סעד לסברת הרמב"ן וטור ור"בי סי' תרי"ו שכתב בשם הרא"ש בפ' יה"כ בשם שאלתות דחיה כל ל' יום אסורה להתענות ביה"כ ואעפ"י שכל המחברים חלקו בזה

מ"מ בט"ב שהוא דרבנן סמכו על השאלתות אמנם לדידיה ס"ל להלכה ולמעש' כסברת הרש"ל הנז' ע"ש (זכרון יוסף סי' כ"א):

הד"ט ועיין להרב דברי יוסף סי' יוד שהביא לכלל יישוב דברי מרן בא"ח תקנ"ט ס"ז בדין יולדת דמוכח שאינה מתענה בט"ב דלכאורה סותרים לדבריו בי"ד סי' רס"ה ס"ד ויישב מה שקשה ג"כ מדידיה אדידיה בענין ברכת הכוס על המילה בט"ב:

יא **מי** שבישל ב' תבשילין בקדירה א' לא מפני זה יאסר לא' לאכול תבשיל א' ואחד תבשיל ב' דאין ההקפדה רק על האכילה ולא על הבישול (החב"יב ח"ב סי' ל"ו):

יב **מצא** צד היתר לב"ב שמלין התינוק קודם חצות ללבוש הטלית כמנהג' בלי ברכה ואם יברכו ג"כ אין להוכיחם על כך והטוב שבכלן להמתין למול אחר חצות ואז יוכלו להתעטף בלי פקפוק (שם סי' ל"ח):

כתב הד"ט ועיין ג"כ להרב עולת תמיד סי ב' דפסק דהמניח תפילין בט"ב יש לו לברך עליהן וכה את הגאונים הרב החבי"ב הנז' והרמ"ע והרב ב"ד של"ו. וטעה המדפיס במפתחותיו שאמר על הן לאו ע"ש:

יג **מי** שנמול בנו בט"ב אעפ"י שי"ט שלו הוא לא הותר לו לאכול דדוקא בט"ב שנדחה יש להקל. והר"ש הנוי ג"כ בא"ח סי' ב' דמשוה ט"ב שלא נדחה לשנדחה ושלעולם לא ישלים מ"מ לא אמרה אלא להלכה ולא למעשה. וכ"ש שחלוקין עליו רבותיו בזה הר"ז ז"ל והרדב"ז והר"ם מלובלין ומהר"י הלוי אביו של הר"ש. וגדולה מזו כתב הרדב"ז בתשוב' כת"י דאפי' בא' מד' צומות שלא נדחה אסור להקל בו אע"פ שי"ט שלו הוא. וע"ל סי' כ"ט אות ג' וח':

(שם סי' מ"ד):

ועיין להרב פרי הארץ ח"ב סי' ח' דפסק דמילה דחויה בט"ב בלתי דחוי יש להשלים אף במקום שנהגו כמר"ן שלא להשלים בט"ב דחוי:

ועיין להרב יעב"ץ ח"ב סי' כ"ג דפסק דאף בנדתה לא הותר רק לאבי הבן ולא לסנדק ומוהל דלא כהמג"א דמיקל ואם אינו נדחה אסור אפי' לאבי הבן מר"ח עד אחר ט"ב:

יד **מי** שלא בא בקהל לא בלילו ולא ביומו של ט"ב ומשורר בליל ט"ב ואפשר ג"כ שאכל כי חשוד הוא היותו מכת ש"צ. מ"מ אין להענישו באומד אם לא הוברר שאכל ומ"מ לפי שלא נתאבל על ירושלי' ראוי לנדותו וישב בנדוי כ"ד שעות ואם נודע בודאי שאכל ראוי להכריזו בשוקים וברחובות. (שם):

טו **ש"צ** שלא אמר נחם בברכת בונה ירושלים וגערו בו ועדיין לא התחיל ברכה שלאחריה וחזר ואמר בונה עם נחם אע"ג שאין להורו' כך לכתחלה מ"מ לא עבר הש"צ

על ברכה לבטלה ולא משום הפסק כיון דס"ס איכא מרבוותא דס"ל דיש לו לחזור ויש מי שסובר דרשאי לחזור:

(ברכו' מים סי' תקנ"ז):

טז **כשחל** ט"ב במ"ש דנחלקו הפוסקי' אם יש להבדיל על הכוס במוצאי ט"ב יש לחוש לב' הסברו' דהיינו לסמוך על הבדלה שיבדיל בתפלה בליל ט"ב ולא להבדיל במט"ב אך אם טעה בליל ט"ב ולא הבדיל בתפלה יבדיל על הכוס במט"ב ולא לחזור ולהתפלל בליל ט"ב כדין מי שאין לו יין דנפישי ברכו' טובא (גן המלך סי' קמ"ד).

יז **ט"ב** שחל להיות בשבת או ביום א' הרגיל לאכול סעודה ג' עם חביריו ומיודעיו אין לו למנוע בשבת זו דהו"ל כאבילות דפרהסיא ודלא ממ"ש הרמג"א בסי' קנ"ב ס"ק י"ד דפסק דלא ישב בסעודת חבירים בסעודה ג' דהא אפי' בחול די שימעט מהרגלו ודוקא אליבא דרשב"ג אבל לת"ק אפי' למעט א"צ אפי' בחול וכ"ש בשבת:

(בכור שור דף קי"ו ע"ג):

יח **לחלק** יצא בין דברי נחמות לדברי נחמות דאותם שהם בסדר הקינו' אין שום חשש לאמרם אבל בקורא בתנ"ך יש לדלג פסוקי נחמה ואף אם בתוך הקינו' הובאו פסוקי נחמה א"צ לדלגם דלא הוי אלא דרך בקשה ותחנה והוי דומיא דסדר היום:

ועד"ז דברי מר"ן ז"ל סי' תקנ"ד דכתב דצריך לדלגם ודברי מור"ם בסי' תקי"ט דכתב דנוהגים לומר פסוקי דנחמה שפכי הדדי ואין בין מר"ן למור"ם שום מחלוקת דמר"ן איירי בקורא תנ"ך ומור"ם בסדר התפלה וקינות:

(כתונת יוסף סי' ט'):

יט **מלא** פיו חשש להתיר לאשה לטבול בליל מוצאי ט"ב אי משום דחמירא סכנתא לשמש מטתו משום חולשת התענית ועוד שמא בט"ב עצמו תחוף ותסרוק ותרחוץ דמתי תרחוץ ותחוף דבלילה אין לחוף ולרחוץ שיש לחוש שתהא מהומה ובהולה לחזור לביתה מפני התענית ותבא ח"ו לידי איסור כרת כי לא תעשה הטבילה כתיקונה וע"ד דאמרי' בי"ד סי' קצ"ט ועינו ראתה בכתבי הרב באר עשק שהגאונים מפאנו וטיראצינו בקק"י לוגו נהגו גם הם עפ"י חכם לאסור לטבול בליל מוצאי ט"ב. אך בקק"י פירארא מודונא וקהלו' אחרות ששמע שמען נהגו להקל. וגם ראה כתב משנת תל"א מר' ישראל חיים זלמן שגם בלוגו לא נהגו מעולם איסור בזה וג"כ הר' אליה אוסילי ממודונא שמימי הגאון טראבוטו נהגו להקל וכן נהג ג"כ הרב גראציאנ"ו ואחריהם נמשכו החכמים האחרונים. (פחד יצחק ערך טבילה בט"ב):

כ **התיר** לתת חומץ של יין בתבשיל בשבת של ט"ב:

ובענין קידוש הלבנה קודם ט"ב התיר דלא עדיפא אבלות ישנה מאבלות חדשה דאבל חייב בכל המצו' וע"ש להר' המגיה דכתב דהמקדש במוצאי ט"ב יטעום מידי קודם שיברך על החדש (מהר"י מברונא סי' י"ג וי"ד):

הד"ט ועיין להרב זרע אמת סי' ע"ט שהתיר לתת חומץ ומי בוסר בתבשיל אפי' בסעודה המפסקת. ועיין להרב אליה זוטא סי' תכ"ו ס"ק כ"ט ולהרב שבות יעקב ח"ג סי' ל"ג בדין מקדש החודש במוצאי ט"ב:

כא **אחר** סמוך שנסתפק לו אם במקום שנהגו שלא לעשו' מלאכ' אסור ג"כ לכתוב הביא מעשה רב מהר"י שהגיה ס"ת שלו בט"ב והגיה בו הסופר טעיות:

(שם סי' י"ו):

כב **העושה** צרכיו בט"ב ויה"כ אף אם לא קנח או הטיל מים ושפשף מ"מ אם רוצה להתפלל מותר ברחיצה עד סוף קשרי אצבעותיו אבל אם לא שפשף אין לו לרחוץ רק מעט בראשי אצבעותיו. ואם רצה להחמיר שלא ליטול ידיו כלל יש לו על מה לסמוך ואם אינו רוצה להתפלל רק לברך ברכת אשר יצר או לומר דבר שבקדושה נוטל רק מקום המלוכלך ואם לא קנח ושפשף יש להחמיר שלא ליטול כלל. ויקנח בצרור:

(וע"ל סי' אות כ"ה וסי' ל"א אות כ"ט):

ושב הכהן סי' ג'):

כג **טעמא** טעים למ"ש בספרו מורה באצבע דא"א בין המצרי' תיקון לאה ביום אלא תיקון רחל דתיקון לאה אין ענינו רק בחצות לילה ואף תיקון רחל לא כתב האר"י לאומרו ביום כסדר הלילה אלא לישב באבילות ולבכות על חרבן הבית ומנהגא בעלמא היא אמירת אותו הסדר לפי שמיוסד על בכיה והספד על החורבן וביום ט"ב עצמו אצ"ל תיקון רחל וכן בעיר הקודש א"א אותו אעפ"י שאומרי' אותו בעט"ב ודלא ממ"ש הרב אשל אברהם סי' תקנ"א שכתב דגם בעט"ב א"א אותו. (יוסף אומץ סי' כ"א):

הד"ט וזה לי רבות בשנים מתחלת ביאה כי באתי אל הארץ הזאת לשרת בקודש פה פרינצי שאלוני אחי ועמי לחוות דעתי החלושה על המתחסדים לפני קונם אנשי מדה. ומכוונים את השעות להתאבל על חורבן הבית בתוך קהל ועדה. ובפרט בין המצרים אחר חצות ועבר להם רוח קינה. סדרא נקטי בידייהו דשדר לן משה רעיא מהימנא ה"ה הרמ"ז ז"ל מה יהיה משפטם ביום ט"ב אם יכולי' ורשאים לקרוא כדרכן של הימים הראשונים ולא יפחתו ולא יותירו דבר או ראוי להם לימנע מקריאת המזמורים רק יקוננו את הקינות וכאשר כתב איש האלקים הנז' באגרותיו דף יו"ד בענין חצות ליל ט"ב שכן ראוי לנהוג לדלג המזמורים וכן יהיה וכן יקום יומו כלילו לכל דבר או לא ועניתי ואמרתי

אליהם כנים הדברים ואמתיים מאד שמשה לא חילק בין ליל ט"ב לשאר הלילות להרב השואל אם יש לעשו' תיקון חצות בליל ט"ב דדילמא אין לעשותו משום דאיקרי מועד אף הוא השיב אמרים אמת דפשיטא דלא יגרע ליל ט"ב מלילות אחרות ודי שימנעו מלומר מזמורים. ואין ספק אצלי לע"ד דלפי פשטן של דברים נמי דאסור בט"ב לקרוא בתנ"ך חוץ מדברים הרעים שבירמיהו וכיוצא היה נראה לכאורה דבר פשוט מצד עצמו מכיון דכל היום בכלל איסור לקרוא בתורה גם בסדר חצות יום ימנע מלומר המזמורים דמה ראית נחלק האמנם אחרי ראותי בראיה חושית מ"ש הרמב"ן ז"ל הביאו הריב"ה ופסקי מרן בסי' תקנ"ד סעי' ד' דמותר לקרוא כל סדר היום ופ' הקרבנו' וכו' ולא נכלל באיסור ת"ת כמדומה לע"ד דאין זר אתנו להאמין דגם המזמורים של תיקון חצות יקראום כדרכם בשאר הימים ומה גם שעושים התיקון אחר חצות ובכמה מדינות נוהגי' לומר במנחה תהלי' ושיר היחוד כמ"ש הרמג"א שם סק"ו דאע"ג דאסור בת"ת כל היום מ"מ כיון שאומרם דרך בקשה מותר כנלע"ד לפי פשטן של דברים. וליודעי חן נמי אחד השואל וא' הנשאל שם בהרמ"ז כל גופו של איסור באמירת המזמורים של תיקון חצו' אינו אלא משום שאינן מזמורים השייכים לחרבן ובט"ב אסור לקרוא לא שהמזמורים ההם בפרטות אסורים לאמרם בט"ב ושמעת מינייהו נמי דאי הוו שייכי לסדרא דיומי אה"נ דלישתרו הגם דאסור בת"ת וא"כ בהצטרף לזה המנהג הנז' שכת' הרמג"א כיון דהסדר שעושים הוא לאחר חצו' יום נראה דיתמידו במנהגם וכנז' ואם שגינו ח"ו בנסתרו' לא מלבנו וכאשר ידענו פעמי' רבות ע"כ היו דברי אליהם וכמ"ש אצלי בשותא דינוקא סי' קס"ז:

סימן כט דיני תענית ויא"ר ציי"ט

אות א **ראובן** קבל עליו תענית עד שישנה פרק א' ושכח ובירך על פרי א' והכניסו בפיו וקודם שבלעו נזכר מן התענית יאכל פחות מכזית וליכא איסור ברכה ולא איסור האכילה בתענית. (נחפה בכסף סי' ו'):

הד"ט ועיין להרב טל אורות דף ד' ע"ד דדחה ראיו' הרב המחבר ומסיק דצריך שיפלוט הכל מפיו שאם יבלע כ"ש ה"ז אוכל חצי שיעור שאסור מן התורה ואין לחוש לאיסור ברכה לבטלה שהיא מדרבנן. גם הרב שבט יהודה בליקוטים שלו על הרב נ"ב הנז' מסיק ותני דהעיקר הוא דיפלוט ולא יאכל כלום ויאמר בשכמל"ו ושכן הורה למעשה למי שאירע לו כן ע"ש בדף מ"א ע"ב:

ב **אשה** מינקת שראתה בחלום ש"צ קורא בתורה מצדד לפוטרה מהתענו' מטעם הבו דלא לוסיף עלה ועוד להיותה מינקת:

מגן שאול סי' ס':

ג **חתן** שאירע יום שמת בו אביו ואמו בז' ימי חופתו לא יתענה ונושא אלמנה לאחר שלשה ימים יתענה. (דבר משה סי' מ"א)

הד"ט ועיין להרב כתונת יוסף סי' ה' דס"ל דאם כבר נהג מאיזה שנים להתענו' יתענה ג"כ בימי חופתו כיון שכבר נהג כך וה"ה אם דרכו להתענו' בער"ח ופגע בו יתענה. וכן אם אירע בימי חופתו אחד מד' צומו' יתענה דכיון שכבר הוא נדור ועומד אין י"ט שלו דוחה תעניתו ודלא ממ"ש הרב באר היטב ס"ס תק"ן ע"ש. אך אם לא התענה עדיין יום מיתת או"א שלו לא יתענה בראשונה בימי חופתו ומ"ש מור"ם סי' תקפ"א דאם חל ברית מילה בער"ה דיכולין לאכול יש לומר דמיירי במי שאינו נדור כלל ומקבלו בכל שנה ושנה מבערב אך אם היה נדור לא יאכל וה"ה בנידון זה ע"ש. גם הרב בית יהודה בי"ד שלו ח"א סי' ל"א פסק דחתן תוך ימי חופתו יש לו להתענו' בצום גדליה אבל אינו מחוייב להשלים עד צאת הכוכבי' וה"ה לשאר ת"צ דאין לדחותם וההיא דר' יעב"ץ דהיה ב"ב ולא השלים בט"ב דוקא לפי שהיה דחוי אבל בזמנו היה מחוייב להשלים וכמ"ש שם מר"ן ע"ש ומ"מ לא ישלים בשאר תעניו' אפילו בזמנן ע"ש וכבר בא מעשה לידי בחתן תוך ז' שחל בו יום ה' תענית אסתר דחוי שהיה פורים ביום א' והתרתי לו בלי פקפוק לאכול דפשיטא דקיל טפי תענית זה גם משאר ד' תעניו' וכ"ש כשנדחה כניד"ד:

ועיין להר"ש הלוי י"ס ב' ולהרב ברכי יוסף ומחזיק ברכה סי' תרפ"ו שכתב בשם הרב חסדי דוד ואחרי' שיש להקל להם אף בכשאינו נדחה הגם דלסברתו אין להקל ע"ש. אבל בד' צומות שלא נדחו דבריו א"צ חיזוק שיש לו להתענו' וכ"כ ג"כ הרב פרי האדמה ח"ד דף מ"א ע"ג בשם הריטב"א פ' בתרא דתענית וכסברת מר הרב כתונת יוסף הנז' דלא אתי רגל דיחיד ודחי אבלות דרבים ועוד קרא כתיב אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי. ועיין תוס' עירובין דף ח' ע"ב ד"ה דילמא אתי למסרך. ועיין להרב מקום שמואל סי' פ' דאם הוא בעל ברית ביום יא"ר צייט יכול לאכול שם בלי התרה ואם אינו ב"ב מצוה תחשב אכילתו שם ע"י התרה:

(וע"ל אות ח'):

מי שמתו לו הוריו בשנה פשוטה אם אין מנהג בעיר יעשה בשנה מעוברת כבחירתו ואם בא לימלך נשיב לשואלנו דבר דרובא דעלמא נקטי להתענות באדר ראשון:

(שמש צדקה סי' כ"ו):

הד"ט ועיין למהר"י מברונא בתשובותיו סי' קצ"ג דפסק דיתענה בשני ועי"ש להרב המגיה שכתב שכבר הושגה הוראה זו מהרב שכנה"ג בא"ח סי' תקס"ח הגהת הרב"י אות ה'. ועיין מ"ש מהרי"ו בדינין שאחר הבדיקות סי' ה' וש"ע סי' ת"ב:

ועיין להרמג"א סי' תקס"ח ס"ק ב'. ועיין להרב שדה הארץ סי' ל"ז דכתב דאם נפטר ראובן ביום אחרון של חנוכה שהיה יום ג' טבת ובשנה הבאה יהיה יום אחרון הב' לחודש טבת הגם שקורי' ליום אחרון של חנוכה בשם בפני עצמו מ"מ היא"ר צייט יהיה אחר חנוכה דבתר ימי החודש אזלינן וכדעת הרמג"ד בא"ח תקס"ח סק"ה.

ועיין להרב דברי יוסף סי' נ"ז בדין מי שמת לו מת בער"ח אלול דפסק דאם נתעברה השנה טוב שיתענה בשנה ראשונה בער"ח אב שהוא תשלום של יב"ח ובשני' אחרות יתענה בער"ח אלול דאיתרע ביה מזליה.

ה **מי** שרגיל להתענות כל ער"ח ויום א' קודם ער"ח היה חולה אם יכול להתיר נדרו קודם שיכנס ער"ח דכבר נודע דאיפליגו רבוותא אם בדבר התלוי בימים שיבא הזמן ממילא יכולים להתיר אף לפני הזמן כמ"ש מרן בי"ד סי' רס"ח דבמחלוקת שנויה בין עמודי ההוראה הרמב"ן והר"ן והרשב"א ועיין רשב"ץ ח"א סי' קנ"א ולהרב זרע אברהם חי"ד סי' ל"א דף קל"ט ולהרדב"ז ח"א סי' רע"ו אמנם בניד"ד דכבר הוא רגיל להתענות כל ער"ח כ"ע לודו דמיקרי חל הנדר ומותר להתיר אף קודם ער"ח וראיה נכונה בידו מההיא דהרשב"ץ גופיה שהזכרנו ע"ש:

(בית יהודה ח"ב סי' צ"ז):

ו **מי** שקבל עליו להתענות למחר והתנה בלילה לאכול עד עלות עמוד השחר והתחיל לאכול קודם ע"ה ועודנו המאכל בין שיניו קודם שיבלענו א"ל שעלה ע"ה. יפלוט מה שבפיו אע"ג דאיכא הפסד אוכלין. (שדה הארץ ח"ג סי' כ"ט) גם הרב פרי הארץ ח"ב סי' ז' נשאל ממע' השואל ששאל להרש"א הנז' והשיב לו בתשובת הרש"א ע"ש:

ז **מעשה** היה בירושלים תוב"ב בשנת עצירת גשמים ח"ו שחל ר"ח חשוון בשבת ונמצא י"ז בו ביום ב' ולא התענו באותה שנה תענית יחידים יען שאח"כ לא היה בא החשבון של ג' תענית בה"ב שר"ח כסלו הפסיק וחכמי חברון התחילו להתענות מאותו היום של י"ז חשון וטעם מחלוקתם תלוי באי אמרינן עד ולא עד בכלל ע"ש (שם סי' ל'):

הד"ט ועיין להרב ברכות מים סי' תקע"ה דהכריח בראיות מפי הגאון הרי"ף כת"י ומהרב ארחות חיים. וממעשה רב אביו באסיפת כל רבני עיר הקודש שלא להתחיל להתענות באותו יום והשיב על דברי הרב ברכי יוסף שכתב שיש להתחיל להתענו' באותו היו' יום ב':

ח **מי** שהוא ב"ב ביום תעניתו של מיתת או"א יכול לאכול בסעודת מילה ומ"מ טוב שישאל על נדרו או ילונו אך טוב בשאלה מבהלוא' דאיכא ספיקא אי מהני או לא כמ"ש מרן בסי' תקנ"ח ומור"ם בסי' תקס"ח (בית דוד סי' של"ז):

ט **מי** שקבל עליו מבערב להתענות למחר והשכים בבוקר והלך לבה"כ וראה שלא נפלו ע"פ בהיותו ל"ג בעומר והוא לא ידע בקבלת התענית שפיר דמי שילך אצל חכם ויתירנו בחרטה שאם היה יודע שלמחר ל"ג לא היה מקבל עליו להתענות (אם האמת כך הוא (וילוה ויפרע יום אחר. (פני אהרן סי' כ"ו):

הד"ט גם הרב זרע אמת בח"א סי' פ"ג פסק במי שקיבל עליו להתענות למחר שחשב שהיה ער"ח ולא כן דנכון לעשות התרה משום מהיות טוב את"ר דוקא והקשה על הרט"ז דבי"ד סי' רל"ב סקי"ג פסק בכגון זה דצריך התרה מדינא:

י **אם** בתעניות בה"ב שלאחר הפסח וסוכות לא יהיו בבה"כ עשרה מתענים אין להם לקרות ויחל לא בשחרית ולא במנחה ולא לומר ענינו אפי' בשומע תפלה ותמה על הרב גו"ר דכתב בפשיטו' דיכולים לקרוא ויחל בצבור אף דליכא עשרה מתענים בבה"כ וסתר כל ראיותיו וסתר ג"כ הוראת הרב"ח שהורה דבדאיכא יו"ד מתענים וקראו לעלות כהן שאינו מתענה שיעלה דליתא דלא יעלה אף בדאיכא יו"ד מתענים והעלה מדברי מהריק"ו והרב"י ושכנה"ג והפר"ח דאף אם לא יצא מבה"כ לא יעלה:

(זרע אמת ח"א סי' פ"ו):

הד"ט ועיין להרב משבצות זהב סי' תצ"ב וסי' תקס"ו אות ז' דגם לבבו כן יחשיב דא"א עננו ואין קורין בתורה אא"כ יש יו"ד בבה"כ ועיין להרב זקן אהרן סי' מ"ד דמתיר לגמרי שיתפללו ת' תענית בצבור אף בתענית רשות אף אם לא ימצאו במנחה יו"ד מתעני' ע"ש שכתב ג"כ שאין שאר הצבור שאינן מתעני' יכולים לעכב דבמנחה כיון שאין שם רוב עם לא חיישינן לדילמא אתו לאנצויי ע"ש וק' לע"ד דאם אמרו בסתם דלא חיישינן לא כן כשמעכבי' ממש וכנידון שלו דחזינן דמנצי ולענין דינא דהרב ז"א הנז' עיין ג"כ להרב דברי דוד סי' מ"ח בדין ת"צ דאירע איזה אונס להרב מארי דאתרא שלא התענה ודרכו לעלות לס"ת במנחה טוב לו שיתכבד וישב בביתו מלבא לבה"כ ולא יקראוהו לס"ת ויתפרסם הדבר שלא התענה והרי הוא דומה בדומה לכהן שלא התענה דאין לו לעלות ע"ש ראיותיו ועיין להרב שלמי צבור דף ע"ד ע"א שכתב שלא יתפלל בת"צ ש"ץ שאינו מתענה ואם א"א באחר יתפלל בענינו בשומע תפלה ויאמר ביום תענית הזה או ת"צ זה ושם תשובה מהרב המגיה מלהקת הפוסקי' האוסרי' בכל ענין והמתירים בשעת הדחק ועל אלו אחרוני' המתירים סמך את ידו אמנם הרב כתונת יוסף סי' ב' חילק ידע בין ש"צ

קבוע לשאינו קבוע דדוקא אם אינו קבוע יש לחפש מי שמתענה להתפלל אך לדחות את הקבוע לפי שאינו מתענה אינו בדין ע"ש וע"ל אות כ"ד:

יא **התיר** ללעוס למתענה עץ מתוק ריגוליציאה בלע"ז כל שעושה לצורך ולא כדרך בעלי הנאה:

(שם סי' פ"ז):

יב **קק"י** שהכריזו ת"צ בער"ח אלול להתעוררות תשובה ואח"כ חשבו שאותו היום הוא יום יריד שדרך סוחרי הק"קי לילך שם ולא יוכלו להתקבץ בבה"כ להקהל ולעמוד על נפשם יכולים לשנותו ביום אחר וכאשר הסכמות הקהל המתירים לעצמם בלא פתח וחרטה. (שם סי' פ"ח):

יג **להתפלל** ת' נעילה בימים שגזרו עליהם הצבור להתענו' לילה ויום הכל הולך אחר המנהג ואם אין שם מנהג יכולים ג"כ להתפלל. (שו"ת הרב יחיאל טראבוט כת"י סי' צ"ג):

יד **מי** שנדר בעת צרה להתענות סך תעניות ככל חומרי ת"צ החייבות מהדין הגמור חייב לנהוג בהם חומרי ט"ב ואי אתרמי ליה בחד מינייהו ליל טבילת מצוה שרי בתשמיש ועיין למרן ז"ל סי' רל"ד מ"ש בשם הגה"מ בשם הר"מ בנודר שלא לקרב אל זוגתו עד זמן פ' ובמ"ש הרב החבי"ב בשם הרב משפטי שמואל ואי בעי להתחיל מיד ואי בעי רצופין הביא להרב מחנה אפרים בהל' נדרים סי' ט"ו דבעינן מיד ורצופין אם אין לו אונס ע"ש אך אם הנודר עצמו אומר שבלבו היה שלא לעשותם מיד פשיטא דנאמן במה שבינו לבין קונו ואף ע"ה נראה דנאמן וכ"ש ת"ח (מכתם לדוד סי' כ"ב):

הד"ט ועיין להרב ברכי יוסף סי' תקס"ח דכתב דיש לפקפק בדין הראשון הנז' ע"ש:

טו **המתענה** בכל יום ורוצה להתענות איזה הפסקות של ב' או ג' ימים רצופים ורוצה להפסיק מבעוד יום ובאותו יום ג"כ מתענה אם קבל עליו להתענות בסתם פשיטא שחייב להשלים עד צאת הכוכבים כמ"ש מרן בסי' תקס"ב אלא ודאי צ"ל שפירש בשעת קבלה עד מתי יתענה ד"מ עד שיתפלל מנחה או ערבית או עד איזו שעה ביום יתענה ואז יאכל קודם שיתפלל כדי להתפלל עם הצבור ולא ביחיד ובפרט קודם תפלת הצבור ואם לא יוכל לומר עננו אין בכך כלום דהא בכה"ג שפירש עד כמה יתענה אף אם לא אכל עדיין רק יאכל אח"כ אין לומר עננו וכ"פ הרט"ז שם. ואם יוכל להפסיק אחר תפלת ערבית שיש לו שהות לאכול קודם שתחשך מותר דלא גרע ממי שרוצה להפסיק מבעוד יום בשבת דיכול להבדיל מבע"י ולשתות מהכוס אף שכבר התפלל ערבית כמ"ש הרמג"א סי' רצ"ט ס"ק ט' (יד אליהו סי' יו"ד):

טז **נסתפק** בענין צבור שקבלו עליהם תעניות על איזה צרה חוץ מעל הגשמים אם יש להם להתענות אע"פ שעברה הצרה קודם שהתחילו להתענות אע"ג דאם היתה הקבלה על עצירת גשמים אם לא התחילו ובאו הגשמים לא יתענו עוד דאתיא במכ"ש אם ירדו קודם חצות דלא ישלימו ואם באו ג"כ אחר חצות לא ישלימו אלא משום שעבר רובו של יום בתענית לא מפני הקבלה ע"ש (תשב"ץ ח"ב סי' ו'):

יז **צבור** שגזרו תעניות ב"פ לשבוע מפני הגשמים ונזדמן שהיה עשרה בטבת בא' בשבת אין מטריחים אותם שיתענו ב' ימים רצופים אלא א' עולה להם לכאן ולכאן דכיון שהתענו ב' ימים בשבוע די בזה אע"פ שלא התענו בו"ה שלא בחרו באלו הימים רק משום שהוא יום כנופיא לקריאת התורה והרי יש כאן (שם סי' י"א):

הד"ט ולפי מש"ל סי' י"ב אות ד' ומקומות אחרים צ"ל דע"כ לא אמר מר דתענית א' עולה לכאן ולכאן אנא לסניף בעלמא לטעמים אחרים משום שאין מטריחים אותם יותר מדאי, ואי משום שלא בחרו בבו"ה משום יום כנופיא ואה"נ דבלאו הני טעמי לא הוה אמר דעולה לכאן ולכאן כיון שהם ב' סוגי חיובים דהאחד חובה והב' נדבה ומוכרחים אנו לומר דהטעם העיקרי הוא משום דמסתמא בחרו בבו"ה מפני שהוא יום כנופיא דאי מהטעם משום דאין מטריחין הצבור להתענות ב' ימים רצופים היו יכולים להתענות יום ג' תחת יום ב' ודוק:

יח **הביא** סמך קצת לגזירת ת"צ על איזה חלום מההיא דפירקא דחסידי דרב איקלע להגרוניא גזר תעניתא וכו' למחר א"ל איכא איניש דחזא בחלמא כלום א"ל ר"א מהגרוניא לדידי אקרון בחלמא וכו' אמר ש"מ עת רצון היא בעי רחמי ואתא מיטרא. והנראה מזה שאלמלא חלום לא הי' מתפלל ומצער הצבור בתענית ע"ש (שם סי' כ"ח). וע"ל סי' י"ג אות כ"ט ובחי"ד סי' ל"ד אות ו' בדין נדוי בחלום:

יט **צבור** שגזרו תענית על עצירת גשמים והתחילו לירד גשמים קודם חצות אלא שבחצות לא ירדו עדיין כ"כ כשיעור רק עד אחר חצות דעתו ז"ל נוטה דמ"מ לא ישלימו כיון דהתחילו כבר לבא קודם חצות ולא הפסיקו בחצות. החביי"ב ח"ב לא"ח סי' ל"ג (וע"ל סי' י"ג אות כ"ט):

כ **נשא** ונתן באמונה בדברי הר"ש אלגאזי בס"ס תאוה לעינים דהכריח במי שמת לו או"א בניסן או אחר יום הכפורים שיתענה לשנה הבאה היא"ר צייט שלו אחר הפסח וסוכות ושכ"כ הרב מטה משה. וכתב הרב המחבר שאין דברי המטה משה נאמרין רק במי שמתו לו אחר הפסח והחג שיתענה לשנה הבאה ביום מיתתם אך אם מת בתוך הפסח שידחה תעניתו לאחר הפסח זו לא שמענו:

(שם סי' נ"ט):

כא **לעשות** י"ג תעניו' כסדר הנז' במשנתינו על עצירת גשמים ח"ו לא שמע מעולם שנהגו כן אע"פ שבמדינתו הדבר מצוי מאד רק המנהג להרבות בסליחות ותחנונים ובקשות וגוזרים תענית א' או ב' אבל לעשות הסדר המשנה לא שמענו וטעמא טעים דאין אנו בקיאים במקומו' הללו אימתי תחלת זמן הגשמים שנדע שלא ירדו בתחלת זמנם ועיין לרמב"ם ברפ"ג דהלכות תענית ותשובת הרשב"א שהביא מרן בסי' תקע"ה.

(נודע ביהודה סי' ל"א):

כב **תענית** יום מיתת או"א אם לא חל הפעם הא' בע"ש שאז משלימים הו"ל כנדר להשלים גם כשיחול בע"ש. אך אם הפעם א' חל בע"ש אף אם השלים בפעם אחר שיחול בע"ש א"צ להשלים דהוי נדר בטעות שלא היה לו להשלים. והרב נכדו נטה דעתו להחמיר כיון דהטעם הוא משום דריע מזליה וחמירא סכנתא. חינוך בית יהודה סי' כ"ג ופ"ג:

כג **בני** העיר שנהגו להוציא ס"ת במנחת ער"ה כשאר ער"ח ובאו לבטל מנהגם צריכים כל בני משמרה להסכים לבטל ולדונו כתענית יחיד ולומר כל א' עננו בש"ת ואין כח ביד הרוב לכוף המיעוט לבטל מה שנהגו ולכתחלה לא ינהגו כן וכמ"ש במים רבים סי' נ' והחזיק בידו הרב אביו ע"ש. דברי דוד סי' מ"ט):

כד **הביא** הרב המחבר בידו יד רוממה דברי הרב ב"ד סי' שמ"ה דפסק דאפי' כשיש עשרה מתעני' בבה"כ אם א' מהם התפלל כבר אין לומר עננו. שלמי צבור דף קכ"ו ע"ד:

הד"ט וכבר בא מעשה לידי זה לי שנים רבות בהיותי משמש קק"י פיסארו יע"א ששם ב' בתי כנסיו' שהיו מתענים בשובבי"ם וערבי ר"ח והיו מתפללים בשניהם בעננו והוצאת ס"ת ובני אחת מהכנסיו' ההם היה דרכם להשכיר עשרה בני אדם המתעני' מלבד איזה יחידים שהיו מתענים. ובבה"כ אחר היו סומכים על יחידיהם שיהיו עשרה מתענים ודין גרמא שבבה"כ הראשון היו לעולם יותר מעשרה מתענים משא"כ בב' אשר על כן פעמים רבות לא היו נמצאים עשרה מתענים והיו שולחים לקרוא א' או ב' מבה"כ הא' לבא להשלי' המנין כדי להוציא ס"ת ולהתפלל עננו ברכה בפ"ע ויהי היום נכנסו ובאו א' ושנים מבה"כ הא' שכבר התפללו שם בצבור ונשאלתי אם יש להם להצטרף עמהם להוצאת ס"ת וברכת עננו בפ"ע אז אמרתי שאין להם להקל בברכות של רשות ושאין לצרפם כיון שכבר יצאו י"ח בבה"כ הא' וכאשר הארכתי קצת בשות"א דינוקא סי' ס"ח ובפרט שבפרט מפני שבני בה"כ הב' היו יכולים גם הם להשכיר ד' או ה' אנשים שיתענו באותם הימים ולא להסמך על היחידים בלבד. ושאם יש למ"ד דמ"מ יכולים להצטרף אין

זה רק בדיעבד אך לכתחלה לבא מסתמא לידי כך ע"י התרשלותם זו לע"ד לא שמענו.
והנה בבואי פה העירה פירינצי יע"א כאן נמצא וכאן היה בכדומה לזה ממש ובאתי לכלל הקם את אשר הוריתי לע"ד מאז ומקדם ומנעתי להוציא ס"ת ולהתפלל עננו ברכה בפ"ע ומה גם דבהיותי עומד במקומי הראשון הנז' המתקתי ג"כ סוד עם הרב מהריב"ל זצ"ל שהיה באותו זמן רועה צאן מרעיתו של הקק"י הלז והסכים על ידי דכן ראוי לעשות והנה נתגלגלו הדברי' שבא לכלל שאלה זו הרב המופלג הרב חיד"א נר"ו והשיב לשואלו דבר בקצר אמיץ אי הואי התם קבעתיו בעשירי וקרינין בהו עשרה מתענין בבה"כ ככתוב בדברי קדשו בס' טוב עין שלו ס"ס ט"ז ולא אות א' יותר מזה. ואנן בעניותין כבר כתבנו דלא שאני לן בין אינו מתענה כלל למתענה וכבר התפלל והרב נר"ו לא הגיד מאומה אמאי לקבעיה בעשירי לעזרה ולצירוף וכ"ש בנידו"ד:

וכבר הבאתי ג"כ לעיל אות י"א חותמו של כ"ג חותם זרע אמת להר"י כהנא מסייע שיש בו ממש לאשר הוריתי טרם זכינו לאורו ע"ש. ואם אין הדעת טועה לבי אומר לי דבנידון שלנו אי הוו סיימי קמי דמר ניהו רבא גופא דעובדא ודברים כהווייתן הוה מודה ודאין כוותן. ושארי ליה מאריה למע' השואל דהוא חד מינן דלא אתי קמן למשאל בשלמא טעמא מאי אורינן הכי דהוה אמינא ליה ואטרוחי רבנן הרב הנז' בכדי לא הוה מטרח:

שוב נדפס ספרו הנחמד יוסף אומץ ושם בס"ס ס"ד הביא דברי הרב ב"ד הנז' דיוציאו ס"ת ולא יאמרו עננו ברכה בפ"ע ונקטינן מיהא פלגא בידן דאין לומר בכהאי גוונא ברכת עננו בפני עצמו. וע"ל אות יו"ד. ועלי לשלם במיטב הארש למלכו של עולם שהכניס באזני מע' מנהיגי הקק"י הלז ותקנו מכאן ולהבא שלא לעשו' עוד אסופות אסופות רק כעין הפשרה של הרי"ף זצוק"ל (הבאתיה לעיל סי' י"ו אות י"א) והסכימו וגמרו שמנחת משמרת החדש בהוצאת ס"ת תעשה בבה"כ של ספרדים בלבד. ומנחת בו"ה של ימי השובבי' חוץ מכשיחול ער"ח בא' מהם לא תהיה רק בבה"כ של איטליאני בהוצאת ס"ת ובכן ברוב עם הדרת מלך מעתה ועד עולם. יהי שלום בחילם:

נס"ו:

כה **אע"פי** שמן הדין אין לנו לחייב להתענות מי שראה ח"ו שנפל ס"ת מיד חבירו מ"מ אם א' חכם גזר באיזה קק"י תענית על כל הק"קי בו"ה הכל לפי ראות עיניו אם רואה שצורך השעה בכך:

(חיים שאל ח"א סי' י"ב ועיין באגרת הרמ"ז סי ל"ז הזכרתיו בחי"ד סי' נ"ו אות כ"ה):

כו **המתענה** ב' ימים רצופים ומתחיל מבעוד יום בשבת ישמע מאחר במ"ש ההבדלה על הכוס ואי ליכא אחר [יבדיל אחר] התעני' ואפי' התענה ג' ימים רצופי' דחשובי' בתר שבתא אבל אם יתענה ד' ימים רצופי' אין לו תקנה:

(מהר"י מברונא סי' צ"ה):

הד"ט לא ידענא לע"ד לכווני אמרי יאי במאי דאמר מר דאם התענה ג"י רצופי' יבדיל אחר התענית דהא בפסחי' דף ק"ו ע"א לא אמרו אלא עד ד' שבתא ולא עד בכלל ומפקי לה מההיא דגיטין דאמרינן חדא בשבתא תרי ותלתא בתר שבתא וכו' וכ"פ הפוסקי' דדוקא עד סוף יום ג' מצי מבדיל ולא בליל לד' אם לא שנאמר דיתפלל ערבית מב"עי הג' של תעניתו ואז יבדיל קודם הלילה ובאמת דכל כי האי הו"ל להרב ז"ל לפרש ולא לסתום. גם הרב שכנה"ג ס"ס רצ"ט הביא תשובתו הלז ולא העיר בו כלום. ועיין למהר"י מברונא הנז' סי' פ"ח והנמשכי' בדין מתענה ימים רצופים דלדעת רבו הרב מרפורק יתפלל עננו בכל יום ולדידיה ביום אחרון בלבד דהו"ל כל הימים כיומא אריכתא ועיין בפסקי' וכתבי' סי' ק"פ:

כז **החולם** חלום בשבת מהחלומו' שמתענין ולא התענה ונדר להתענו' יום אחר במקומו וכדעת הרב של"ה וכן עשה ונדר להתענות יום א' של החדש שהיה בו ועברו ימי אותו החדש ולא נשאר לו רק יום האחרון וביום ההוא חלשא דעתיה ומצטער נפשו להתענות ובא ושאל אם יכול לדחות התענית בשילוה ויפרע ואם אינו בהלואה אם יכול להתיר נדרו ולא מצא הרב מקום להלוותו משום דדומה ממש לנודר להתענות יום זה דאינו יכול ללוות כמ"ש מרן בסי' תקס"ח ואעפ"י שמצטער אין לו תקנה כיון שהוא בדרך נדר וכמ"ש ג"כ מרן שם ואפי' לישאל על נדרו אינו יכול כיון דאין נדרו משום נדבה רק בא נדרו מחמת שמים שחייבוהו ואינו יכול להתחרט עליו ועוד דסתם חרטה עוקר הנדר מעיקרו נמצא שא"צ להתענו' יותר וזה א"א שהרי הוא מחוייב להתענות בשביל החלום ואם נאמר שיתענה בחדש הבא אינו עוקר הנדר מעיקרו שהרי ס"ס הוא מתענה ע"ש (כתונת יוסף סי' י"ג):

הד"ט ואנכי לא ידעתי לע"ד מהיכן בא לו החיוב להתענות דאפי' בחול עד כאן לא אמרו בפ"ק דשבת אלא יפה תענית לחלום וכו' ומדה יפה שמענו ולא חוב גמור דא"א לאשתמוטי מיניה ואפי' בחול דעליה קאי מאמר יפה תענית לחלום וכו' ושוב חדשו דאף בשבת יתענה ובקושי התירו לו דוקא ולא חייבוהו ומרן ג"כ בשלמנו הקצר דק בלישניה ואמר מר מותר להתענות בו וקולא היא שהקלו אי בעי מתענה ולא שיחוייב להתענות וכ"כ הרשב"א בתשו' סי' קל"ב שלא חייבו בשום מקום להתענות על החלומות והתירו

דוקא להתענות עליו ואפי' בשבת ולא בתורת חיוב ע"ש. והגם דמדברי הרמב"ם בפ"א מהל' תעניות משמע לכאורה דלא כהרשב"א שכ"כ הרואה חלום רע צריך להתענות למחר כדי שישוב ויעור ממעשיו ויחפש בהם ויחזור בתשובה ומתענה אפי' בשבת ע"כ ומדקאמר צריך להתענות מכלל דחיובא נמי איכא מדרבנן מיהא וכמ"ש הרב נ"י בפ' הערל דצריך ר"ל מדרבנן וחייב ר"ל מדאורייתא. ועיין ג"כ להרש"א בגופי הלכות שלו סי' תפ"ד הרי דס"ל לרמב"ם דמדרבנן מיהא חייב להתענות וכ"כ ג"כ להרב לח"מ דמש"ה נסתייע הרב המ"מ מההיא דברכות ג"כ ע"ש להוציא משם דלא זו בלבד דיפה תענית לחלום אלא דחיובא נמי איכא עש"ב. מ"מ נלע"ד פשוט דהרמב"ם ג"כ ס"ל דבשבת אינו מתענה בתורת חיוב ודשאני שבת מחול ומנא אמינא לה ממה שחילק ידע בשתי חלוקות דין תענית חלום בחול ודינו בשבת ולא כיילינהו בבבא חדא לומר הרואה חלום רע אפי' בשבת צריך להתענות לומר לך דבחול צריך להתענות וחובה להתענות מדרבנן כמשמעות וצריך וכדכתיבנא ושוב כתב ומתענה אפי' בשבת ולא אמר וצריך להתענות אפי' בשבת להורות דמתענה אם ירצה ולא תימא דאסור ולאו מילתא זוטרתי היא להרשותו שיתענה כיון דהר"ם גופיה שם בדין ד' דפסק דמדברי סופרים להתענות על כל צרה שלא תבא ומ"מ כתב דאין מתענין בשבת אפי' בשביל עיר שהקיפוה ישמעאלים ודכוותה וכגרסת הרב מ"מ שקילסה מרן ז"ל שם בכ"מ שלו. ומ"ש תענית על חלום אאת"ל דחובה היא מדרבנן כמשמעות תיבת צריך וכנז' לחובת תענית על כל צרה דג"כ מדרבנן היא שאין מתענין בשבת א"ו צ"ל דדוקא הקילו להתיר לו להתענות על חלום רע בשבת ולא בדרך חיוב. ועיין בתשובתי הקצרה בשפת אמת ממר גיסי נר"ו דף ע"א ע"ב: **וראיתי** להרב מהרי"ע במטה יהודה שלו סי' רפ"ח ס"ק ד' דלדידיה ס"ל דהרמב"ם והרשב"א פליג גם בתענית חלום בשבת ע"ש וראיתי ג"כ להרב מחזיק ברכה שכתב בסתם בשמו של מהרי"ע דבמחלוקת שנויה אם חובה להתענות תענית חלום בשבת או מותר וקבל דבריו בשתיקה ומכלל דאיהו נמי אזיל לשיטתיה דפליגי הרמב"ם והרשב"א גם בשבת ואנן בעניותין אפושי בפלוגתא לא אפשינן וכאשר הכרחתי לע"ד לעיל. ומ"מ נלע"ד דלשיטייתהו נמי יש לחוש בשבת לסברת הרשב"א ולא לחיוביה להתענות וכיון שכן ממילא רווחא שמעתתא דידן דבניד"ד דקבלת תענית ביום אחר בלבד איכא לסברת הרב של"ה ולא חובה. ולמרנן ורבנן הנז' צריך להתענות דוקא בו ביום או שלא להתענות כלל ממילא משמע דקבל עניו ולא מצי להתענות ש"ד לילך אצל חכם ויתירנו ולכל הדברות ולכל אמירות ק' לע"ד טובא הוראתו בקדושה של הרב כתונת יוסף דאי נימא נמי דלהרב של"ה חייב להתענות יום אחר מ"מ חיי רבי סתם שמענו להתענות יום אחר

ולא בדוקא שיהיה מחוייב להתענות יום א' שבאותו החדש וכיון שכן מה שקיבל עליו האיש הלזה להתענות יום א' שבאותו החודש אינו אלא נדבה ולא חובה על החלום שחלם דעל חלומו דוקא סגי שיתענה יום אחר מאיזו שבוע ומאיזה חדש שיהיה לפי סברת הרב של"ה והאיש הזה אינו בא אלא לשאול על יום זה שקבל עליו להתענות ולא למפטרי נפשיה לגמרי וא"כ מאי קאמר מר הרב כ"י הנז' ועוד דסתם חרטה עוקר הנדר מעיקרו נמצא שא"צ להתענות יותר וזה א"א שהרי הוא מחוייב להתענות וכו' ע"ש דחובת תענית להרב של"ה. לחוד וחיוב תענית ביום א' לאותו חודש לחוד ובר מן דין ומן דין דאחד הרואה להרב של"ה מ"ש במקורן של דברים אין במשמע שחייב לקבל עליו תענית יום אחר דאלו הן דבריו שם בדף קל"ד ע"ב אחר שהביא דברי הרב סדר היום שתענית חלום בשבת אינו אלא קולא שהיקלו עליו משום עגומת נפשו ולא משום חיוב עש"ד. ועיין לעיל סימן י"ג אות ד' ועיין להרב מגן שאול סי' ס' דתפס גם הוא במושלם דדוקא משום עגמה נגעו בו להתיר בשבת אך כשאין נפשו עגומה נכון וראוי הוא שלא יתענה וענ"כ לו שם שפיטר אשה א' מעוברת להתענות על חלום אפי' בחול ונתעורר על מ"ש הרשכנה"ג סי' ר"כ הג"ה אות ב' שכתב דהדבר שקול אם יתענו המעוברות ומניקות על חלום בחול דלדידי' הדבר פשוט לפטרן וכמ"ש ג"כ הרב הלקט ע"ש. כתב עוד הרב המחבר וז"ל ותענית חלום הואיל ואתא לידי אימא ביה מלתא יען כי ראיתי הרבה בני אדם מקילין ומתענים בשבת כשנפשם עגומה וכבר נתבאר שבזמן הזה אין להתענות תענית חלום בשבת וכו' והעולם נוהגין להתענות על ג' חלומות כמבואר בסי' רפ"ח אמנם נ"ל דגם באלו אין להתענות אא"כ נפשו עגומה ומצטער וכו' וכששאלוני ב"א על חלומותיהם בשבת הייתי רגיל לפסוק להם ברוב שלא יתענו וכו' ויקבלו עליהם עתה ב' ימים תענית בימי החול כי אם היה מתענה בשבת היה צריך למיתב וכו' כן יקבל עליו עתה ב' ימים וכו' עכ"ל הנך רואה קורא נעים כי כל דבריו אמת וצדק לתוכחות מוסר והנהגתו הישרה לא מצד חיוב. והאמת עד לעצמו. וה' אלקים אמת. ינחנו בדרך אמת אכי"ר:

כח **המקבל** עליו להתענות למחר עד שיקרא שיר למעלות אשא וכו' ומקבל עליו כך מפני שמתירא פן יארע לו אונס או דבר מצוה ויצטרך לאכול לכן תלה קבלתו בקריאת מזמור א' להתיר לו לאכול ובחר בשיר למעלות הנז' משום ששיר קבוע הוא לתפלת ערבית כלומר דכיון דמתפלל ערבית למחר מיד בתוך תפלתו קורא שיר למעלות. ויקר מקרהו שבליל מחרתו שכח לומר שיר למעלות ואכל ושתה ושוב נזכר שלא אמרו לא מיקרי עובר על נדרו שהכל יודעים שדעתו להתענו' עד אמירת המזמור דוקא באם

יבקש לאכול קודם הלילה אבל כשיערב השמש פשיטא שאין דעתו להמשיך תעניתו עד שיאמר המזמור ואף בלא אמירתו דעתו לאכול ולכן לא מיקרי עובר על קבלתו ואפי' נדר בפי' פשיטא שכוונתו היתה להתענות עד למחר דהיינו בתענית היום אבל מיד שעבר היום הרשות בידו אף בלא אמירת מזמור (שם סי' כ"א וכ"ב):

הד"ט ובעיקר קבלת תענית על תנאי אם דינו כתעני' שלם או כתעני' שעות כבר הוכחתי בעניותי בשות"א דינוקא סי' פ"ד דהדבר ברור דתענית שלם מיקרי בלי פקפוק וספק כלל ע"ש שהסכמתי בזה לסברת שני ת"ח דלדעתם ג"כ כן דינו:

כט **הרגיל** להתענו' ארבעים יום של קודם יה"כ והיה מקבל מבערב בכל יום ויום בתנאי עד שיאמר שיר למעלות וכו' ונעשה ב"ב וסנדקוס וקשה עליו להתבטל ממנהגו כיון שימים הללו הם דוקא באותו זמן ולא שייך ללוות ולפרוע בזמן אחר ומצד אחר לא ידע מה לעשות כיון שי"ט שלו הוא. והרב המחבר עצה טובה קמשמע ליה שיקבל עליו מבערב כמנהגו ותנאו ולמחר יתעכב שעה א' יותר ממה שהיה רגיל לאכול ויאמר אח"כ שיר למעלות ועי"כ הוא מקיים מנהגו דנחשב לו כתענית מה שמאחר לאכול ואח"כ ילך ויאכל בשמחת י"ט שלו וזה וזה מתקיים בידו (שם סי' כ"ב):

ל **השוכח** ביום ת"צ או יחיד שיום תענית הוא ואכל ישלים תעניתו ודיו וא"צ תשלומין כלל אלא אם התענה תענית חלום בשבת שיצום יום אחר השבת על עונג שבת שביטל ואין זה תשלומין (ואע"פ שאכל מ"מ נקרא מבטל עונג שבת אם בשביל אותן שעות שהתענה קודם שיאכל או בשביל שצריך שישלים תעניתו בו ביום) ומי שנדר להתענו' יום א' מימי השבוע או חודש ושכח ואכל כזית איבד תעניתו ויכול לאכול בשאר היום ויתענה יום אחר (פאר הדור בסוף תשובותיו בשם רבינו סעדיה):

ועיין להרב פרי הארץ ח"ב סי' ח' במי שהוא בדרך ולא ידע שהוא ט"ב ואכל ובא בערב יתענה ביום עשירי וינהוג הה' עינויים ומ"מ חייב בת"ת ציצית ותפילין ואם בא קודם חצות כיון שבטעות אכל ישלים שאר היום ותו לא ואם רוצה בכפרת חטאו יתענה בעשירי ולא ינהוג הה' ענויים רק רחיצה ותשמיש:

לא **השיב** להרב אביעד ש"ש בשנת הת"ק בדין ש"צ שביום ת"צ בתפלה בקול רם שכח לומר עננו בין גואל לרופא ואמרה ברכה בפ"ע אחר ברכת רפאינו ונחלקו חכמי עירו. דהללו אומרים שהיה לו לחזור לומר רפאינו וסמכו סברתם על פשט דברי הטור ומגינים. והללו אומרים שיפה עשה שלא חזר וסומכים עצמם על פשט דברי הש"ע. ועוד אומרים שדין ברכה זו לא נזכרה בתלמוד רק מהתוס' ומרדכי על סוגיית אין סדר לאמצעיות בס"פ תפלת השחר ומגילה פ"ב ומעתה ברכה אחת לבטלה היא בהכרח עננו או רפאינו אם

נחשוב לבטלה עננו ברכת רפאינו כהוגן היא ויסיים תפלתו על הסדר ואם ברכת רפאנו היא לבטלה איך נאמר לו לחזור ולברך רפאנו שכבר אמרה מוטב להורות לו לסיים תפלתו ועננו שאמר יהיה לבטלה. והשיב הרב המחבר שהטור וב"י בסגנון א' מתנבאים דאם אמר עננו אחר ברכת רפאנו לחזור ולומר רפאינו פעם ב' וברכת עננו אינה לבטלה כיון שלא אמרה רק פעם א' וכ"מ מפורש מדברי המגינים דברכה לבטלה תהיה לעולם רפאנו שנאמרה ונשנית. ובדברי הרב הלכה ברורה יש סיוע לסברת האומרים דאין לחזור ברכת רפאנו ולדידיה לא שמיע ליה כלו' לא ס"ל הכי הגם דמסייעא ליה. כללא דבידן דספק ברכו' להקל רק יחזור ויאמר רפאנו (פחד יצחק ערך עננו ש"צ):

(בלתי נדפס עדיין) לב **מדד** וימד באומר בשם אומרו הרב עפר יעקב שפקפק לאיסור בכל תענית לשאוף דרך נחירים. עפר טאב"אקו בלע"ז ולאסור איסור גמור בת"צ כיון שע"י תענית אדם מקריב חלבו ודמו וע"י שאיפת העפר דרך האף מוסיף חרון אף שעיקר התענית להריק מגופו כל מיני זוהמא וישאר גופו זך ונקי כדי שיעלה ריח התענית במקום ריח הקטרת ובא זה ואיבד זה והמופת יוכיח ולכן יש פקפוק איסור בכל תענית וביום יוה"ך וט"ב שכל חומרי ת"צ נוהגים בהם אסור גמור ליקח אותו (שם ערך טבאקו מותר וכו':

הד"ט דבריו טובים ונכוחים לדרך תוכחת מוסר וחומרא בעלמא לא לאסור איסר ממש בדבריו. וכבר דבר בזה משה איש האלקים הרב המני"ח בלק"ט הקמח שלו א"ח דף נ"א והביאו ג"כ הרב פ"י הנז' ע"ש שאין מקום לאסרו ובפרט ביה"כ שלא נאסר בו ריח טוב. וט"ב ג"כ אם אין בו ריח טוב אינו בדין לאסרו וכן היה עושה מעשה בעצמו ע"ש. ועיין ג"כ להרב ב"ד סי' של"ד דדוקא אם יש בו ריח טוב אסרו בט"ב ולא ביוה"ך ועיין להרב מר וקציעה ס"ס ר"י וע"ל סימן י"ח אות ע"ג. ועיין להרב אשל אברהם סי' תרי"ב אות ד' דפסק דמותר ומצוה להריח למלאו' הק' ברכו' ולשאוף ג"כ עפר בחטם דאינו אסור רק ה' ענויים ותו לא ואם שורין העפר במים שרופים וכיוצא והוא לח י"ל דאסור להריח. ולבלוע רוק פטור ומותר וע"ל:

לג **בדין** תענית יא"ר צייט בכ"ד ניסן שחל בש"ק לא עלה בהסכמה עם אחי יפת הגדול מתי יתענה דלהרב המחבר דינו כשאר יא"ר צייט שחל בשבת ויתענה בע"ש אך אם חל אסרו חג באותו יום של ע"ש כנידון שלו דלעולם יהיה בע"ש שהוא כ"ג ניסן יום אסרו חג אז יאחר תעניתו ליום א' שהוא יום כ"ה והקדיש והלימוד וההשכב' יעשו בע"ש דאקדומי רחמי מקדמינן. ודעת הרב אחיו הוא דלעולם אין מתענין רק ביום. א' ובאותו

יום הולכין על קברו ויאמרו ההשכבה וקדיש וכן עלתה ההסכמה בפטירת הרב בנימין עשאל ועשה מעשה הרב חייא בנו. (פני אהרן סי' כ"ז) (ועיין בחי"ד סי' ל"ו אות ל"ה):
לד **מי** ששכח לומר קדיש ביום מיתת או"א יאמרנו ביום אחר ובכל שנה יקבל לומר קדיש גם ביום שלפני מיתת או"א דוגמא למ"ש מור"ם בא"ח סי' רס"ג במי ששכחה פ"א להדליק נר שבת (ככר לאדן בליקוטים סי' ה' אות י"א):
לה **אין** לסמוך על הנס לסגף עצמו בתעניות ימים רצופים ואם הרבה עשו ולא אירע להם דבר לא כל המזגים שוים וכבר היה מעשה בפירארא בשנת תכ"ו כשבאה השמועה ממזרח על המשיח המדומה ש"צ שהתענו ב' אנשים ד' ימים וד' לילות ומיד מתו. וכן מתו בקהלו' אחרות על שהתענו ג' ימים וג' לילות בלבד עאכ"ו שיש סכנה להתענו' ששה ימים ולילו' רצופים ואך את דמכ' וכו' כתיב ובעל נפש יחוש לעצמו ותוכל להעשות התשובה בלי תענית שהיא אינה אלא אחד מדרכי התשובה ודברי' אחרי' הם יותר עיקר ככתוב בדברי קדש' ז"ל (פחד יצחק אות ת' ערך תענית ד' (בלתי נדפס עדיין):
הד"ט ועיין להרב זרע אמת ח"א סי' פ"ט דגם הוא אסר איסור לת"ח א' להרבו' בתעניו' וסגופים היכא דלא מצי לצעורי נפשיה והשג השיג על הרב של"ה במס' תעני' ובפ' נשא. ועל הרב שבות יעקב ח"ב סי' קי"א ועל הרב פר"ח במים חיים שלו על הר"ם פ"ג מהלכו' דעות והוכיח דהאידנא נמי יש דין ת"ח ובפרט מה שהוא משום ביטול תורה ונשא ונתן על מ"ש מהרי"ט ח"ב א"ח סי' ח' והקשה על החסיד הרב ראשית חכמה בפ"ג ופ"ד משער התשובה והניח דבריו בצ"ע ע"ש. ועיין ג"כ להרב מים רבים בחי"ד סי' מ"ח. ועיין לרדב"ז ח"ג ד' פירדא סי' תמ"ד בדין חולה שא"ל הרופאים שאם לא יאכל ביה"כ ודאי ימות ואם יאכל אפשר שיחיה וחולה אמר בריא ושמא בריא עדיף ולא רצה לאכול ומת לא יפה עשה וכ' הר"ן ביומא גבי חולה שיש בו סכנה ואמרו בקיאים לחלל עליו השבת וכי מדת חסידו' היא לימנע עצמו אינו אלא ש"ד ומ"מ להליץ בעד הריב"א שבו היה המעשה אפשר לומר שהוא סבר לפי שהרגיש בעצמו שאף שיאכל ימות דלב יודע מ"נ מש"ה אמר בריא עדיף ר"ל בריא שלי עדיף משמא שלכם ולא רצה לאכול אמנם אין ללמוד ממנו. ועיין ג"כ לרדב"ז הנז' שם סי' תי"ח ובחי"ד סי' ל"ה אות כ"ו ובשיעור פדיון התענית ע"ל סי' ט"ו אות כ"ד:
לו **חולה** ב"מ שצוו לו הרופאים לבלוע ב' או ג' גרגרי בלע"ז פילולי ובתוך אלו הימים הוצרך להתענו' יום או יומים העלה דהותר לו לכתחלה נמי לבלוע או לשתו' דבר מר כלענה ואפי' בד' צומו' והחזיק על ידו הרב מהרי"ד כותיה וכטעמי' דאין להקפיד על זה כיון דהוי דבר שא"צ ברכה ע"ש (כתונת יוסף סי' ד'):

לז **ביור** היטב דברי הריב"ה בא"ח סי' תקס"ג בדין מי שהרהר בדעתו להתענו' והרהר בלבו קבלת תענית שכ' בשם ר"ת דהוי קבלה אע"פ שלא הוציא בשפתיו והאריך בזה ומסיק לדינא דלגבי צדקה אי הויא אמירה כקבלה ולא מצי לחזור בו אפי' תכ"ד תליא בפלוגתא דרבוותא ואם חשב בלבו ס"ל דיכול לחזור בו אבל בתענית סגי בקבלה בלב הגם דלכתחלה יש לחוש להוציא מפיו ואם שחשב לתת צדקה והודה במה שחשב ושוב אינו רוצה לקיים דבריו אי כייפינן ליה או לא תליא בפלוגתא דדינא עש"ד (ושב הכהן סי' כ' וכ"א וכ"ב):

לח **נסתפק** הרב ז"ל באם יש עשרה בבה"כ מתענין ת"ח ח"ו אם יאמרו עננו בחזרת התפלה בברכה ועיין בסי' ת"ע בדין תעני' בכורים אין נכון דהוי פרהסיא בחודש ניסן (כ"נ דצריך להגיה) משא"כ כאן והניחו בצ"ע (פרי מגדים בחלק משבצו' זהב סי' תקס"ב אות ו'):

הד"ט ואנכי לא ידעתי לע"ד אמאי לא פשיט ספיקיה מפסק הרמ"א בסי' תקפ"א סעיף ב' דפסק דתעני' ער"ה ושל ימי תשובה אין קורין בו ויחל ע"ש ואם אין קורין בו ויחל כ"ש שלא יאמרו עננו בבפ"ע דממה שכתבתי לעיל סוף אות כ"ה אפי' להרב ב"ד דס"ל דאף כשאין יו"ד מתענים בבה"כ דקורין ויחל לפי סברתו מ"מ אין מברכין ברכת עננו בבפ"ע והוא ז"ל ג"כ בסי' תקס"ו אות ה' כתב בענין תענית ער"ח דאם אין משלימין התעני' אין אומרים עננו ומ"מ לענין ויחל מסתפק אם יקראו אף שאין משלימין ואתיא ממילא דקיל טפי קריאת ויחל מברכת עננו בפ"ע:

סימן ל דיני ימים נוראים ור"ה

אות א **מי** שבא בבה"כ אחר שבירך התוקע על השופר ושמע התקיעו' לא מיבעיא לדעת הגהות אשירי דס"ל דבכל מצות אם לא בירך עובר לעשיה יכול לברך אחר עשייתן אפי' לכתחלה דפשיטא דה"נ יברך אלא אפי' לדעת התוס' והרא"ש דס"ל גבי לולב דיכול לברך אחר נטילתן משום דעדיין יש לו לנענע ומיקרי עובר לעשייתן ה"נ כיון דעדיין יש לפניו תקיעות דמעומד אינה ברכה שא"צ והדברים ק"ו מהתם דהנענוע אינו אלא הכשר מצוה כל דהו וכ"ש הכא (פרי הארץ סי' ט'):

ב **אסור** להתענות בר"ה כשאר י"ט משום קדושת ר"ח שבו ויש בו דין י"ט לענין קידוש כשאר י"ט ושאין לטעו' כלום קודם קידוש וכל דין סעודת י"ט עליו:

(שאגת אריה סי' ק"ב):

הד"ט ואם חלם בר"ה מהחלומות שמתענין בו עיין להרב דבר משה ח"א סי' מ"ב דיתענה מאותה שעה עד י"ב שעות ואז יקדש ויאכל וביום ב' יתענה כל היום ואם חלם ביום ב' יתענה כל ימיו כדין יום ראשון ואם אין לבו נוקפו יתענה לפחות מחצי היום עד הלילה ועיין ג"כ להרב יד אליהו סי' ל"ב בכדומה לזה באם חלם בע"ש או בע"פ בחצי היום וע"ל סי' י"ז אות כ':

בדין אם נתכוון שומע ולא נתכוון משמיע ודכוותא מאי דאמרינן בעלמא מצות צריכות כוונה ע"ש פלפול ארוך ועצום בין הרב בנו של הרב המחבר עם הרב חיינן וינטורא שד"ר מעה"ק טבריא שנסתפק אי הוי דאורייתא או דרבנן והרב בן המחבר האריך והוכיח דהוי מדאורייתא:

(שמש צדקה סי' כ"ט:

ד **יחיד** אין לו לתקוע על סדר הברכות של מוסף דהוי הפסקה ודלא כהרדב"ז דפסק בח"ב סי' שמ"ז דמותר (קול אליהו סי' ל"ה):

ח **קק"י** שאין להם תוקע רק ממקום רחוק וצריך לתת לו שכר הרבה וקצתם רוצים להביאו וקצתם מונעים נר' פשוט דאפי' המיעוט יכול לכפות הרוב ולא היה לו להרב חוות יאיר לצדד אם אפי' הרוב יכול לכפות המיעוט:

(בני יהודה דף ס"ז ע"ד):

ו **נושא** ונותן בדברי הרמב"ם פ"א מהלכות ר"ה שכתב ושופר שתוקעין בו בין בר"ה בין ביובל הוא קרן הכבשים הכפוף וכל השופרות פסולין חוץ מקרן הכבשים הכפוף דזהו נגד ממש מם"ש בפ' ראוהו ב"ד וכמו שהשיג עליו הראב"ד ושאר דקדוקים ג"כ שדקדק בדבריו הרא"ש ז"ל ועל כולם הצל הצילו מתמיהותיהם:

פני יהושע סי' ל"ד:

ז **מנהג** טעות וגרוע הוא וראוי למונעו במקום שנהגו לומר סליחות ותחנונים בלילה עם תפלת ערבית אך הוידוי יכול לאומרו אף בלילה חוץ מליל מש"ק שאסור להתודות עד יעבור חצות לילה שעדיין יש קדושת שבת:

(שו"ת הרמ"ז סי' ל'):

ט **אין** למנוע לקק"י א' שנהגו לומר בנוסח זכרנו לחיים תיבות אל חי שיש ראיות לזה מפוסקים ומקובלים ז"ל אעפ"י שמדברי האר"י ז"ל שבא אחריהם אין לאמרם וכן נוהגין בא"י כל החכמים אבל במקום שעדיין מנהגם בידם לאמרם אין לזוזם ממנהגם. והאריך שם בתשובתו למהר"י אירגאס הוא ההר"י שנעשה שואל וכאשר כתב בתשובותיו בס' דברי יוסף סי' א' ע"ש דס"ל דהש"צ הבא לשנות מהמנהג אין להכריחו שלא ישנה:

(מטה יוסף ח"א סי' ג'):

ט **חולה** שאינו יכול לילך לבה"כ לשמוע התקיעות והיו ב"ב מפצירין בו לשמוע תקיעות מצוה ממי שיתקע לו בשבילו כדי שיאכל וישתה וקפץ ונדר שלא לטעום מאומה עד צאת הצבור מבה"כ והנה עודם ננערים לצאת מבה"כ בא חכם ודרש להם דברי כבושים והיו מאחרים לצאת. פסק הרב ז"ל דספק נדרי' להחמיר אם כוונתו היתה עד שיסיימו הצבור תפלתם או עד צאתם ממש ואם רוצה שיתירו לו יתירו לו כשאר נדרים שהן צורך י"ט:

(שבות יעקב ח"א סימן כ"ח):

(ועיין להרב חיים שאל ח"ב סי' ע"ד אות ל"א):

י **מי** שאשתו עתים חלים עתים שוטה אין למנותו נש"צ בימים נוראים אם נשא אחרת עליה עד שתחזור אשתו הראשונה לבריאותה שתוכל לקבל גיטה או עד שתמות כמ"ש גבי כ"ג בריש יומא מדכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו בית א' אמר רחמנא ולא ב' בתים ואף אם כבר היה רגיל להיות ש"צ מסלקינן ליה דכיון שעכשיו אינו ראוי לכך מאי איכפת אם מתחלה היה ראוי ואז נתמנה ע"ש ראיותיו מדין סריס וזקן וכ"ג שכבר היה בין סנהדרין שכתב הרב אופנהיים בשם הרשב"א בתשובה כת"י סי' ק"ח דמעבירין אותו אפילו הושיבוהו קודם שנזדקן או נסתרס:

(שם סי' כ"ט):

הד"ט ועיין להרב שער אפרים סי' ס"ז וס"ח בדין רב שנתמנה לראש קק"י א' כשלא היה לו קורבה בבני הק"ק ובהסכמת הק"ק ואחר זמן נשא בנו א' מבנות הק"ק מסיק דכיון שהעלוהו בהיתר שוב לא ירד והסכימו עמו רבני אשכנז וסאלוניקי ע"ש:

ועיין להרב אשד הנחלים בנחל אשכול שכתב בשם הרב המופלא הר"ח אבולאפיא שראה מי שכתב דכיון שנתמנה בשעת הכושר אין להעבירו ודלא כסברת הרשב"א הנז'. וע"ש דבר נחמד ונעים עפ"י הקדמה זו בכוונת הכתוב ואני התהלכתי לפניכם מנעורי עד היום הזה וכיון שנתמניתי בשעת הכושר הגם שלע"ע ואני זקנתי ושבתי אינו בדין להעבירני ע"ש דברים טובים ונכוחים. ועיין ג"כ להרב המגיה ספרא דבי רב שלמי צבור דף רצ"ט ע"ד והנמשך:

יא **עיר** קטנה שלא יביאו להם שופר לתקוע עד אחר תפלת מוסף ויש להם ילד למול לא ימתינו למולו עד אחר התפלה כדי להסמיך ולהתכיף ברית אברהם לעקידת יצחק רק ימולו הבן כדרכם קודם תפלת מוסף ודרך הזריזים המקדימים במצות (שם סי' ל'):

יב **לצאת** ידי חשש ברכה לבטלה טוב לאכול בר"ה פרוסת המוציא עם הדבש ותפוח יחד שאם יאכל התפוח בדבש בלא פת יכניס עצמו בספק אם יברך על הדבש או על התפוח ועיין להרב שכנ"הג בהגהת הטור סי' תקע"ג אות א':

(שם ח"ב סי' כ"ז):

יג **הביא** בידו החזקה מחלוקת פוסקי' אחרוני' בא"ח סי' תקצ"ו באם מותר בר"ה לתקוע שלא לצורך לאחר שיצא י"ח תקיעת מצוה והכריע כדעת המתירין מההיא דחולין דף ע"ד בענין כוי וממקומות אחרים ולכן למאי דנהיגי נשי דידן לשמוע תקיעת ר"ה יכול האיש לתקוע להן אף לאחר שיצא דהואיל והותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אבל מ"מ אסור להוציא שופר או לולב לרה"ר בשביל נשים או לקטן אך לצורך גדול שלא יצא ואפילו בספק אם יצא או לטומטו' דספיקא הוי מותר אפי' להוציא דרך רה"ר להוציאו י"ח:

(שאגת אריה סי' ק"ג):

יד **קרני** ראם פסולי' לשופר דלא כהרמג"א סי' תקפ"ו דכתב דטהור הוא ומשמע דמש"ה כשרים לשופר דאין תלוי זה בזה:

(שאלת יעב"ץ סי' נ"א):

טו **המל** בר"ה ומתכיף המילה לתקיעת שופר משום זכור ברית וכו' ועקדת יצחק יקנח פיו מהדם שלא ישאר כשנתייבש בפי השופר ולא עדיף מצפהו זהב במקום הנחת פה או יכנס מעט תוך השופר ויתיבש שם ובדם יבש יש בו ממש וחוצץ ודלא מרט"ז תקפ"ד סק"ב:

(דגול מרבבה סי' תקפ"ד):

טז **מ"ש** הרמג"א בשם מט"מ שפעם א' לא היה יכול מהרי"ל לתקוע והפך השופר וקרא בתוכו ויהי נועם נראה דהיה זה בתקיעות דמעומד דאילו במיושב הוי הפסק בין ברכה לתקיעה וק' לומר דמיקרי צורך תקיעה דאינה בדוקה סגולה זו:

(שם סי' תקפ"ה):

יז **חיזק** יסוד הוראת מרן סי' תקצ"א דהמדקדק לומר ועקידת יצחק לזרע יעקב טעה ודלא כמהרי"ל. והרמג"א נשען על דברי הריב"ש ואחר הס"ר לא ירד לסוף דעתו דכינוי לזרעו מוסב על אברהם הנזכר מתחלה. הד"ט ועיין להרב יוסף אומץ סי' כ"ה (שם סי' קמ"ד):

יח **החזיק** במ"ש במר וקציעה שלו שהמתענה בער"ה א"צ להשלים וה"ה בע"פ ויאכל בכל שעה מהיום שירצה ולא יתפלל עננו אך אם קבל מתחלה להשלי' עד הלילה ישלים ואם לא קבל אך היה משלימו דכסבור שכן בדין אין כאן לא דין ולא מנהג שא"צ התרה

רק משום מהיות טוב וכו' ושם הביא דעת רש"י במ"ש אין משלימין ואוכל כשירצה ה"ד אחר חצות כדין ירדו גשמים וכו' דש"מ עד חצות חל כבר מקצת תענית (ובעי השלמה הת' בשכבר קבלוהו (ושמיה תענית וסגי לענין צעורי נפשיה דקביל עליה מיהא ובציר מהכי ודאי לית ליה צערא לגמרי דבששית זמן סעודה לכל אדם:

(שם ח"ב סי' קמ"ז):

יט **השיאו** לדבר הבאי מ"ש הרמג"א סי' תקפ"ט סק"ב דטעמא דאין אנדרוגי' מוציא את שאינו מינו משום דאפשר דכשהוא תוקע הוא נקבה והשומע יהיה זכר ע"כ ואין לו שחר דאנדרוגי' בריה בפ"ע היא ואינו משתנה מזמן לזמן רק יש לה זכרות ונקבו' כא' דהא איפליגו רבנן ור"י אם מילתו דוחה שבת והיכי דמי אי דאיתליד זכר נמהליה בעדניה דאכתי זכר הוא ולא אנדרו' ואם בחודש הא' ללידתו נקבה היא פשיטא דלא דחיא מילתו שבת כי הדר הוי זכר. וזאת תשובה לאומרים דאנדרו' הוא חודש זכר וחודש נקבה א"ו לעולם יש לו זכרות ונקבות ועוד ראיה מ"ש בנדה דף כ"ח ע"ב טומטום ואנדרו' שראו אודם ולובן כא' מכלל דיש להם זכרות ונקבות כאחת:

(מר וקציעה סי' תקפ"ט):

הד"ט מה ידעתי ולא ידע מי שכל רזי עולם גלוים לפניו מ"מ לפי מה ששמעתי ממומחין בדבר כך היא ברייתו וטבעו של אנדרו' שיש תבנית אבר כזכר ממש ופעמים יוצא ובולט האבר ופעמים נכנס כולו ונבלע בתוך הגוף עד שלא ישאר עוד רושם זכרות כלל רק נקב כנקבות האשה שמשם פגום נכנס פגום יוצא ואין ליציאה וכניסת האבר זמן קבוע של חדש נכנס וחדש יוצא. וא"כ שפיר משכחת לה דזמנין זכר כשמתקשה האבר ובולט מגופו וזמנין נקבה כשהאבר מת ונכנס ועולה למקורו ושפיר משכחת לה הא דנדה דראה אודם ולובן כא' דכיון שיש לו איברי המשגל של זכר ונקבה מצי מזריע כזכר ולראות דם כנקבה כא' ומכל מקום כיון שאין כולו זכר אינו דוחה מילתו שבת ודוק:

כ **תמה** על מה ששמע שמהרי"ו אסר (עיין למהרי"ו בדינין לאחר הבדיקות סי' ד"ן) למתענה בר"ה נעשות מלאכת א"נ לאחרי' דהא למתענה ליתא דכיון דקבל עליו כולו לה' איתסר ליה ואפי' הדלקת הנר והוא ז"ל תמה עליו דהא אנן קי"ל כמ"ד חציו לה' וחציו לכם ובטלה דעת יחיד:

(מהר"י מברונא סי' פ"ב):

כא **איש** היה אסור בכבלי ברזל בסכנת נפשות ונדר עד"ר להתענו' כל ימיו ב' י"ט של ר"ה אם יצילהו ה' מצרה ונצול ובא אצל הרב המחבר לשאול נדרו ולא רצה להמנו' בין המתירין כיון דמגמ' דר"ה דף י"א מוכח שמצוה להתענו' בר"ה וג' למדנים התירוהו

ואמר הרב הואיל דהותר הותר כיון דאיכא מ"ד דאף בנדר עד"ר אם התירו בדיעבד הותר (כנסת יחזקאל סי' כ"ג):

כב **החזיק** יסוד מנהג ותיקין מזמן קדמון לתקוע שופר בברכות בהנץ החמה של ר"ה קודם תפלה והשיב על דברי מהר"ש אמאריל"ו במ"ש בשם הרב דבר משה דודו לתקוע בלא ברכה וע"ש בדבר משה ח"ג סי' י"ב פסק א' ממהר"י הכהן שהסכי' ג"כ לברך וכמנהג ירושלים תוב"ב (אהל יוסף סי' י"ד):

הד"ט ועיין להרב מטה יהודה סי' תקפ"ח דס"ל דאף בלא ברכה אין לתקוע. ועיין ג"כ להרב ברכי יוסף ומחב"ר דלדידיה שמיע ליה וס"ל דבין לפי הפשט בין לפי הסוד אין לתקוע ע"ש ובחיים שאל שלו ח"ב סס"י. ועיין להרב פני אהרן סי' כ"ח דס"ל דיתקעו בלי ברכה. ועיין להרב ח"י פ"ו לאשמורות ר"ה דטעמא יהיב טעם לשבח מנהג חסידים הראשונים לתקוע עם הנץ החמה ולא פירש אם בברכה נמי. ועיין להרב ארץ יהודה דף י"א דהליץ בעד המנהג:

כג **דן** את הדין והורה גבר כסברת הרשב"א דס"ל די"ט ב' של ר"ה עולה לאבל למנין ז' ואף אם מת בי"ט א' עולה לו יום ב' למנין ז' וכדעת הרב הלבוש סי' תקמ"ח וכן עיקר אף שפוסקים אחרים חלקו בזה דקי"ל הלכה כמיקל באבל אף במחלוקת הפוסקים כהרב"י בכמה דוכתי וכ"כ הרכנה"ג ח"א דף קס"ג ועיין לרדב"ז ח"א סי' ס"א. ובסי' ת"ח ח"ג בקונטר' עוללות הבציר. (וע"ל סי' ל"ד אות ט"ו). (תורת חסד סי' ד'):

ועיין להר"פ אמאריליו"ו בקונטרס עוללות הכרם בסוף שו"ת תורת חיים ח"ג שגם הוא הסכים לסברת הרב תורת חסד הנז':

כד **קק"י** שלא היה להם שופר בר"ה ובא לידם ביום ב' בע"ש מבעוד יום אחר שקבלו עליה' השבת יכולי' לתקוע וכרט"ז סי' תרס"ב ואף אם הגיע להם בין השמשות יתקעו בלא ברכה. (מכתם לדוד סי' י"ז):

הד"ט ועיין להרב מר וקציעה סי' ת"ר שדחה סברת הרט"ז הנז' והעלה דאם קבלו הקק"י עליהם שבת ועדיין לא התפללו ערבית של שבת אם קבלו שבת קודם שיעור תוספת (שכתב בחבורו בפרוזדור למוסף השבת) ודאי חייבים לתקוע בעת ההוא שעדיין יום גמור הוא ואין משגיחין בקבלת'. אמנם אם כבר התפללו ערבית שוב אין תוקעין כיון שהקבלה היתה כהוגן ול"ד לטעו ביום המעונן. ובתוך שיעור תוספות המוחלט ודאי חיישינן לקבלתן אף אם לא התפללו ערבית דכח קבלתן עדיף אף אם עדיין לא הוי אלא ספק חשיכה ע"ש ולע"ד שאינה מכרעת צדדי הקולא נראין יפה במלתא כי האי דאיכא עגמת נפש לקק"י שלא זכו לתקיעה וכולם בצער יתחוללו ביום השבת במקום תענוג

ושמחה וכדאי בשעת הדחק כזה לדחות איסורא דרבנן של תקיעה ובפרט בין השמשו' דס"ס אינה אלא ספק חשיכה והויין תרתי דרבנן דלשכוחי צערא דרבים נראה דמקילינן:

כה **במוסף** של ר"ה בפסוקים של מלכיות כשאומר ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל וכו' אין לומר אחריו בשכמל"ו ודוקא בזמירות כשאומר אשרינו כשאנו משכימין וכו' שמע ישראל וכו' נכון לומר אח"כ בשכמל"ו כמו שהיה נוהג הר"י החסיד כמ"ש הטור בא"ח סי' מ"ו שהיה מכוין לצאת בו י"ח ק"ש משום שלפעמים מאריכין בפיוטין ומתעכבין לומר שמע אחר זמנה. וגם בקדושת כתר יש מקום לסמוך לומר בשכמל"ו אחר שמע מטעמא דכתב הר"י שמצא בתשובת הגאונים שבימי רב גזר מלך פרס וכו' ע"ש. ואף בכתר אין המנהג לאומרו וכן בדין, החבי"ב בתשו' א"ח ח"ב סי' מ"ה:

כו **אין** לשבש הגירסא שבסליחות אל תעש עמנו כלה וכו' זכור נמת ולומר נאמת כי כן מצינו ג"כ בלשון תלמוד תיבת נם לשון דבור וכן בספרי פ' בהעלותך ובמשנה ג"כ נומיתי לו נומינו לשליח ובזבחים דף מ"ה ע"ב נומא ר"ש ומקרא מלא הוא בעזרא כנמא וכיוצא וידוע שהפייטנים נשתמשו לפעמים מלשון ארמית ותלמוד א"כ אין צורך לשבש הגירסא:

(נודע ביהודה סי' ב') ולפ"ז אין להגיה השמות בכינוי לנוכח שקוראין אותן בנקוד קמץ שהזכרתי לעיל סי' י"ב אות ט"ז שאם לא מצאנו מהם חבר בלשוננו הק' מ"מ בלשון ארמית לישנא מעלי' הוי והפייטנים נשתמשו לפעמים מל' ארמית וכדאמר מר ז"ל והרב"י נר"ו ביוסף אומץ שלו סי' יוד וי"א:

כו **אם** מותר לאבל להיו' ש"צ מר"ח אלול עד יה"כ אפי' מנהגא אין לאסור ואפי' בר"ה ויה"ך עצמו לא נהגו בו משום שמץ איסור רק משום מנהגא בעלמא אמנם בימים של אלול ובימים שבנתים אפי' מנהגא ליכא:

(שם סי' ל"ג):

כתב הד"ט וכן הוריתי לע"ד זה שלשים שנה ויותר לשואלי דבר כמ"ש בשות"א דינוקא שלי סי' מ"ג ושם הבאתי דברי הרב שער המלך דף ב' שהסכי' להתיר. גם בהשמטותיו הביא תשובה להרב רבח"מ שמתיר ע"ש ועיין ג"כ להר"ם פינצי סי' מ"ג. ולהרמ"א בתשובה סי' מ"ו שפסקו דאין לאבל לקרוא ההלל בצבור. ולא להדליק ליל חנוכה בליל א' שמברכין זמן ולא לקרוא המגילה בצבור וכן המנהג פה פירינצי להרמ"א ז"ל הנז' וע"ל סי' ג' אות ט':

וכ"פ הרב דבר משה ח"א סי' פ"ד ושמ"ש המג"א בסי' תקנ"א דלא מצינו שיהא אבל אסור בשהחיינו אין לא ראינו ראי' ועוד דבברכת ראי' קי"ל שאם יכול לברך אחר האבילות לא יברך תוך ז' כמ"ש הרב שער אפרים וכנה"ג בי"ד סי' שצ"ג דהביא הר"ם מינץ בלי חולק:

כח **טעה** הסופר בהרמג"א סי' תר"ז במ"ש שיש לומר סליחה לעונו' ומחילה לפשעי' בשם הרב של"ה ששם נאמר בהפך ונתן טעם לדבר ואילולי דברי הרב של"ה שתלה באשלי רברבי הרמ"א ז"ל היה נראה דגרסת הרמג"א נכונה ביותר דלשון כפרה לא נמצא כלל בתורה אצל עון או פשע רק בנביאים וכתובים הרבה פעמים וסליחה מצינו בתורה אצל עון ואצל חטא ובכלם כתיב לשון כפרה קודם אבל אצל פשע אין בתורה לא לשון כפרה ולא סליחה ואף בנביאי' וכתובים לא מצינו לשון סליחה אצל פשע רק פ"א במגילת קינות נחנו פשענו ומרינו אתה לא סלחת וגם זה הוא בדרך שלילה ואילו לשון מחילה לא מצינו מעולם בכל התורה כלה ולכן יש לנו לאחוז לשון המקרא בכל האפשר וכפרה אצל חטא. וסליחה אצל העון. וכיון שאצל פשע לא מצאנו לשון זה י"ל מחילה אצלו כיון שא"א לומר ככתוב בתורת משה וכמ"ש השל"ה דלשון סליחה הוא אריכות אפשר למצוא סמך ג"כ בלה"ק ללשון מחילה מלשון יחל ישראל מצפה וממתין וא"כ אדרבא הוא לשון אריכות אבל לשון סלח תרגם אונקלוס שבוק. ומ"מ כיון שהעיד בשם הרמ"א שיש לומר מחילה לעונו' וסליחה לפשעי' חלילה לחלוק עליו ואמנם בירושלמי סוף יומא הנוסח כפרה לפשעים מחילה לעונות וסליחה לחטאים:

(שם בסי' הנ"ל):

כט **יישב** קושית הר"ן ברפ"ג דר"ה דמ"ש שופר לולב ומגילה דגזרינן עלייהו כשחל בשבת ומ"ש מילה דשריא דהחילוק מבואר דדבר התלוי בקיבועא. דירחא גזרו שמא יטעו בקדוש החדש וליתי לידי חלול שבת שלא לשם מצוה וכדיהב טעמא הר"ן גופיה בפ"ד דסוכה ופ"ק דמגילה משא"כ מילה דליכא למתלי בטעות לא גזרו וכן מצא אח"כ להרב תמים דעים סי' ע"ז. (דברי דוד סי' ס'):

ל **טוב** ויפה מה שנהגו בעירו שלא לומר בר"ה במוסף רק תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן את מוספי יום הזכרון הזה כמ"ש עלינו בתורתך ותו לא ואין מזכירין פסוקי ר"ה ולא פסוקי ר"ח וגם א"א מלבד עולת החודש וכו'. (בית דוד סי' תט"ו):

לא **עיר** שיש בה ב' תוקעים ומנהג הקק"י שיתקע הגדול שבהם ביום א' והאחר ביום ב' וחל יום א' בשבת השני דוקא נדחה אע"פ שדרכו לתקוע בשאר השנים ביום שני וסמך אדני הוראתו על ההוא דסוכה דף נ"ה סוף ע"א דימוטו ידחה שהוא שיר האחרון אם חל להיו' שבת בא' מהם ע"ש וה"ה הכא כן פסק ג"כ על מה ששאלוהו על מנהג הקק"י

א' שדרכם של פרנסי הקהלה לעלו' לתורה בכל מתנת יד ואירע שהיו ב' פרנסי' לוים ונהגו לקרוא הזקן שבהם ביום ז' של פסח והב' בי"ט אחרון ואירע בשנה א' שהיה ביום ז' לוי אחר מחויב לעלות וקראוהו והיה הפרנס הב' טוען שלו משפט הקריאה כי מקומו של ראשין ביום ז' ונסתפח' שדהו ופסק הרב ז"ל דלא טען כהוגן ופרנס הא' יעלה כדינו של מעלה דימוטו ידחה. אור הנעלם סי' י"ג:

לב **איש** רע מעללים המתנשא בלבו לאמר אני אתקע בר"ה יש לקק"י לחוש על כבוד קונם ולמחות בידו שלא יתקע עד שובו מדרכיו הרעים הביאו הרב המחבר בשם הר"י ראוינא מאליסנדריא הביא פסקו הרב עפר יעקב פחד יצחק ערך תוקע רע (בלתי נדפס עדיין):

לג **חדשים** מקרוב באו להנהיג לשליח צבור המתפלל מוסף בראש השנה להקרות לתוקע סדר התקיעות לאו מנהגא הוא ויש לבטלו. והר"ש מהזקנים כתב דאין המנהג נגד הדין ויכולים לקיימו והר"א הכהן אחד מתלמידי הרב המחבר ובהסכמתו השיב על דבריו והחזיק בהוראתו הקדומה שיש לבטל המנהג והודה לו הרש"ם הנז' יע"ש (שם ערך תקיעות אם) (בלתי נדפס עדיין):

לד **יחיד** שלא התפלל מוסף של ר"ה וכשהגיע לוהשיאנו הלך אחר הרגל לשונו ואמר רצה ומודים ושים שלום זה מעשה היה במנטובא שנת תע"ח ויורו לו המורים לחזור לראש וכן הסכים הרב המחבר ודלא ממה שנסתפקו קצת משכילים דכיון דלהרי"ץ גיאת בשם הגאוני' מתפלל הצבור שבע אפילו לכתחלה א"כ לא יהיה דיעבד של יחיד זה גרע מלכתחלה דידהו דליתא דכיון דהרי"ץ הכריע בקבלתו איש מפי איש הלכה למעשה שמתפללים הצבור תשע והרא"ש ג"כ שפתיו ברור מללו שוב אין מקום לדברי הגאונים לא לכתחלה ולא לדיעבד ועל מ"ש מע' השואל שהשכל נותן שמי שאינו יודע מלכיות וכו' ויודע סדר מוסף כשאר המועדות שיתפלל שבע ושכן הוא סברת רבו השיבו מע' המחבר דלדידיה השכל גוזר שמי שאינו יודע מלכיות וכו' לא יתפלל ז' פן יכניס עצמו בסברת הרא"ש לחשש ברכה לבטלה רק יסמוך על הש"צ. שם ערך מוסף ר"ה מעשה (בלתי נדפס עדיין):

לה **עיר** שיש בה ש"צ קבוע והעבירוהו לשים ש"צ אחר גדול ממנו בתורה שהוא אלמון. הש"צ הקבוע קודם להתפלל בימים נוראים כיון שהוא נשוי והסכימו עמו ג' צנתרות הזהב וכסברת הרב פ"מ ח"ב סי' כ"ד דאין למנות לש"צ לימים נוראים מי שאינו נשוי דראוי לסברת הכלבו אמנם אם מינוהו כבר בסתם בתוך השנה עיין דבריהם שיש מקום לומר שיתפלל גם בימים הנוראים:

(וע"ל אות ל"ז ובסי' ל"א אות י"ז) אשדת הפסגה סי' ב':

לו **בירך** התוקע והתחיל לתקוע ובאמצע תקיעותיו תשש כחו והוצרכו להביא תוקע אחר מן השוק שכבר יצא י"ח אין לו לחזור ולברך אעפ"י שלא היה שם כשבירך הראשון ואם רוצה לברך מוחין בידו ומ"ש מר"ן סי' תקפ"ה דכדי שלא יצטרך לברך תוקע השני צריך שיהיו כל התוקעים נמצאים שם בשעת הברכה ע"ש אין זה כי אם לאפוקי שלא יצטרכו להביא תוקע שני מן השוק שלא יצא י"ח אבל בניד"ד דכבר יצא פשיטא שלא יברך (ועיין להרב ב"ד סי' שצ"ה) (כתונת יוסף סי' כ"ד:

לז **קק"י** שהיה להם ש"צ בא' העם והיו מצפים שיקרא ה' לפניהם איש אחר הגון ממנו והאלקים אנה לידם גדול בתורה וחסידות וקולו ערב וקבלוהו לש"צ וירד לפני התיבה כמו ה' חדשים ובהתקרב הימים נוראים יצאו עליו עוררים להיותו אלמון ולחוש למ"ש מור"ם בהלכות ר"ה וגם קצת אנשי הקק"י אמרו דכשמינוהו לש"צ תנאי היו דבריהם שלא יעבור לפני התיבה בימים נוראים בהיותו אלמון והרב המחבר הוכיח בשבט פיו דטענות של תהו הן ושמ"ש הכלבו שצריך שיהיה נשוי לאו מדינא קאמר אלא מנהגא ואין ספק דכ"ע מודו דאי אית ביה כל השבחים שנשבחו לשם ש"צ אף שאינו נשוי אינו נדחה מפני נשוי שאין בו מעלות אחרות והביא ג"כ דעת הרב פני משה בח"ב סי' נ"ד לסיוע שיש בו ממש והוסיף ג"כ מדיליה טעמים אחרים להוכיח דאף שהתנו מעיקרא אין תנאם תנאי ושאין לדחות גברא דלא נסיב שנתקיימו בו כל מדות חכמים שמנו בש"צ מפני אחר שאין בו אותן המעלות רק הוא נשוי עש"ד שהחזיק ג"כ על ידו הרב חיים יעקב המון והביא דברי הרשכנה"ג בא"ח סי' תרי"ט שראה מעשים בקוסטאנטי' לאלמונים שהיו ש"צ ולא היו גדולי הדור פוצים פה ע"ש. (וע"ל אות ל"ה) שביתת י"ט סי' יו"ד י"א וי"ב:

לח **דחה** סברת הרב שבות יעקב ח"ג סי' מ"ב שיש לומר סדר ותשליך ביום א' של ר"ה אף כשחל בשבת ושגרם להרב לכתוב כן לפי שסבר דהדברים כפשוטן דליתא דהדברים עתיקים ועפ"י הסוד וכמ"ש בשם הרמ"ז והגם ששמע שמהר"י אירגאס ז"ל היה רגיל לאמרו שמא לא נתברר אצלו שהרמ"ז מנע אמירתו וא"כ שב וא"ת עדיף. (יוסף אומץ ס"ס טו"ב):

כתב הד"ט ואני בעניי מצאתי דאף לפי פשטן של דברים יש לדחותו ליום ב' שכ"כ הרב פרי מגדים בחלק אשל אברהם סי' תקפ"ג אות ה' וז"ל ובקצת מקומות ראיתי כשחל יום א' בשבת הולכין בשני לנהר ואפשר מטעם הוצאה שנושאין עמהם. ועיין בסי' תקי"ח דהוצאה שלא לצורך כלל אף בי"ט אסור עכ"ל וכ"כ ג"כ במשבצות זהב שלו ס"ס הנז':

סימן לא דיני ימים שבנתים ויה"כ

אות א **אם** סיכה ורחיצה אסורים מדאורייתא או מדרבנן פלוגתא דרבוותא הוא ודעת התוס' והרא"ש והר"ן ורשב"א שהביא מר"ן בי"ד סי' קכ"ג הוא מדרבנן ולדעת הרמב"ם ומדברי הרי"ף מדאורייתא ודלא כמ"ש הרב תי"ט בפ"ט דשבת ובפ"ח דיומא דלהרמב"ם מדרבנן דבפי' המשנה כתב בהדיא דהוא מדאורייתא וגם מחיבורו מוכח כן ועדותו של הר"ן ז"ל מסתייעין ע"ש מה שנשא ונתן באמונה על חקירה זו ודעתו נוטה לסברת הרמב"ם והרי"ף דאיסורן מדאורייתא ועפ"י זה אסר לכהנים לרחוץ ידיהם במי ורדים ע"ש:

(קול אליהו סי' ל"ו וט"ל):

ב **היושב** יחידי ביה"כ אין לו ליגע באוכלין ומשקין דחיישי' דילמא אתי למיכל ולמשתי אע"ג דלהאכיל לקטני קטנים שאין ידם משגת לאכול אין ספק דשרי וכן דעת הר"ן והמגיד. וגם בחידושי מהרי"ל הל' יוה"ך דף מ"ז ע"א כתוב לאמר דכל אדם ירחיק עצמו מליגע באוכלי' ומשקי' מאחר דלא בדילי וכו' כמה דאמרינן גבי חמץ (שם סי' ל"ז):

ג **טעמא** טעים לסברת הרב המגיד שכתב בשם י"א דיש השלמה לתינוקת מדבריהן בשנת י"ב ואין השלמה לתינוק מדבריהן כלל וכתב הר"ם ן' חביב דנא מצא לסברא זו שורש או ענף והרב המחבר כתב עפ"י מ"ש הרמב"ם בפי' המשנה למה הנקבו' המתחילו' להתענות מדאורייתא בת י"ב שנה והזכרים מי"ג לפי שהנקבות טבען חזק אין התענית מזיקן וסובלו' התענית יותר מזכרים שטבע הזכר חם מהנקבה ע"ש ולפי"ז י"ל ג"כ דמשום דמזג הזכרים חם ביותר ומזיק להם התענית לא החמירו עליהם בהשלמה קודם זמני דמידי דרבנן הוא והו"ל כמו חולה דאמרי' בעלמא לא גזרו רבנן משא"כ הנקבו' שטבען חזק ואריך לחנכן (ועיין להרב זכרון יוסף סי' א' דפסק דאין מניחין הקטנים להתענות ושכל המחמיר בזה אינו אלא מהמתמיהין ואדרבא אכילתן מצוה ומצוה להאכילן ונא מקרי ספי להו איסורא אלא היתירא דוקא הד"ט). שם סי' ל"ח ועיין. להרב חקרי לב סי' ק"ח וק"ט בדין חינוך קטני' לשעות או להשלמה שאם קודם חיובן אסור לענותן

ד **יש** לברך בט"ב ויה"כ ברכת שעשה לי כל צרכי וכ"פ התשב"ץ ח"ב סי' קפ"ז דכיון שמותר לנעול מנעל של בגד וכיוצא כדרך שאנו נועלין ה"ז מגן עלינו אמנם בכתבי האר"י ז"ל כתוב שאין לברך שלכ"צ ולא נודע טעמו:

(שם סי' מ'):

כתב הד"ט ועיין להרב שלמי צבור דף שכ"ב דהדת ניתנה ודינא יתיב לברך שעשה לי וכו' ביה"כ וט"ב אף שהולך יחף לגמרי זולת החסידים הנוהגים בכל מילי ע"פ הסוד:

ה **אבל** בימים שבנתים שיה"כ מבטל ממנו גזירת ז' שמנהג העיר לעשות התשלום בבה"כ בתפלת מנחה וקודם בואם לבה"כ יושבים האבלים ע"ג קרקע ואח"כ רוחצים ידיהם ונועלים מנעליהם ובאים להתפלל ואח"כ אינם נוהגים עוד שום מנהג אבלות ואוכלים סעודת המפסקת לא ע"ג קרקע יש להם על מה שיסמוכו להתמיד מנהגם (שמש צדקה סי' יו"ד):

כתב הד"ט גם הרב דברי יוסף סי' ס"א פסק דהמקל לאכול סעודת המפסקת ע"ג ספסל לא הפסיד ודלא כהרמ"גא שהחמיר. וכן נהגו והנהגתי פה פירינצי להתיר לאכול ע"ג ספסל וקודם האכילה דרך השמש לילך אצל האבל ומרחיץ ידיו ונועל מנעליו והוי דוגמא למ"ש הר"שצ הנז' והוא פשוט:

(ועיין בחי"ד סי' ל"ו אות ל"ד):

המתענה תענית חלום בעיה"כ דצריך למיתב תעניתא אתעניתא ולפי מ"ש הרב משאת בנימין סי' צ"ג והסכמת הרמ"גא סי' רפ"ח ס"ק ג' דאם חל ת"צ למחרתו אין תענית זה עולה לכאן ולכאן אמנם להרכנ"הג שם בהגהת הטור בשם הש"ג דעולה ת"צ לזה ולזה. ויותר מכן כתב הרט"ז שם ס"ק ג' דאף אם נאנס ולא התענה בת"צ שלאחר תענית חלום מ"מ פטור להתענות יום אחר ע"ש וכן יש לעשות ודלא ממה שהשיג הרב הלכה ברורה על ט"ז דנתעלם ממנו מתניתין דכריתות פ"ו ע"ש:

(ועי"ל סי' ג' אות כ"ו) חסדי דוד ח"ב סי' ט'):

ז **הוכיח** בראיות גמורות דליתא לדרפרם דפ"ג דכריתות דדייק ממתניתין ובריייתא דאין עירוב והוצאה ליה"כ דיש ויש כשבת ואיסור הבערה נמי ביה"כ מן התורה הוא וה"ה מחמר. אך איסור שביתת עבד ובהמה למ"ד דאינו נוהג בי"ט גם ביה"כ אינו נוהג. (שאגת אריה סי' ע' והנמשכים):

ח **אכל** ביה"כ אוכלים שאינן ראוים לאכילה או שתה משקין שאינן ראויין לשתיה דתנן ביומא דף פ' דפטור ר"ל אבל אסור כדעת הרמב"ם ולא כדברי הטור בשם ראב"י שכתב דפטור ומותר לכתחל' ואפי' לרפואה אסור בחולי שאין בו סכנה:

(שם סי' ע"ד וע"ה):

ט **בנוסח** כל נדרי מנהגו היה לכפול הנוסח ולומר דנדרנא ודנידר דאשתבענא ודנשתבע ודניסר וכו' מיום הכפורים שעבר וכו' ומיוה"כ זה עד יוה"כ וכו' לצאת לדברי הכל:

(שאלת יעב"ץ סי' קמ"ה). ועיין להרב עדות ביהוסף סי' נ"ד בנוסח כל נדרי שהעלה דהאומר לא יהא להון נדרי לא משתבש ודעדיף טפי מהאומר לא נדרי וכו':

י **אישר** וקיים מנהג ישראל לומר בין כסא לעשור זכרנו וכתבנו וכתוב אע"ג דאין כתיבה בלא חתימה דאילו רשעים גמורים נכתבים ונחתמים בר"ה וצ"ג ג"כ נכו"נ בר"ה הללו לחיים והללו למיתה והבינוני' אינם נכו"נ אלא ביה"כ. ומיהו מה שנהגו לומר וכתבנו על כתיבה דיה"כ קאמר דלא מחזקי' נפשין רק כבינונים ואנו מתפללים שנכתב לחיים ביה"כ ונחתם ג"כ שהכתיבה עם חתימה אלא שאנו מבקשים בלשוננו דבר מועט ובסוף יה"כ מפרשים דברינו לומר חתמנו שזהו פי' כתבנו. אמנם שמע שהיו בספרד מקומות שהיו אומרים חתמנו מר"ה עד יה"כ ויישר כחם. זקן אהרן סי' ר"ו):

יא **להדליק** העכו"ם נרות בבה"כ לעת תפלת נעילה שיש נוהגי' היתר וסומכים על סברת הי"א שהביא הרמ"א סי' רע"ו סעיף ב' באמת ק' להכניס עצמם בפרצה דחוקה ביום קדוש כזה לסמוך על דעת יחיד ואם כבר גבר החשך קודם שיתפללו תפלת נעילה בלחש אז מיקרי צורך גדול והנח להם חבל אם הצבור התפללו כבר ולצורך הש"צ בודאי ימצא נר א' בבה"כ דלוק מערב יה"כ אז בודאי יש למחות בידם כי מי בקש זאת מידכם לומר פיוטים מוטב שלא יאמרו וישמעו מש"צ. אך טלטול נרות בלבד הדלוקים כבר מעי"כ ודאי דשרי עי"ג:

(נודע ביהודה סי' ל"ג):

יב **בענין** מי שאחזו בולמוס וכו' דפסק מרן בסי' תרי"ח סעיף ט' דאם אין שם של היתר וכו' הביא מ"ש הרמג"א בס"ק ט' במדרגות האיסורין איזה קל מזה להאכילו קודם והקשה על הרמב"ם והניחו בצ"ע. הנה הרב המחבר תירץ קושיתו והעיר על הר"מ דקדוקים אחרים במ"ש טבל ונבלה מאכילין אותו נבלה ושוב הביאו לכלל יישוב:

(שם סי' ל"ו):

יג **ת"ח** בן ל"ה שנה והוא פנוי שלא נשא אשה כל ימיו שרצו הממוני הקק"י שיתפלל מנחת יה"כ ויש מי שמוחה בדבר משום שהוא פנוי אין מחאתם מחאה אעפ"י שיש אחר גדול ממנו שיש לו אשה שכיון שהוא בן ל"ה שנה ובדורותינו הללו נוכל לומר שיצאו רוב שנותיו נתקררה רתיחתו והחילוק בין יש גדול ממנו לשאין גדול ממנו אינו חילוק שיש בו אימרא יאי דא"כ כל הגדול מחבירו יתפלל הוא כל תפלות ימים נוראים וזה לא מצאנו ולא ראינו בשום קהל אמנם אם באותו קק"י הוקבע המנהג ע"פ חכמי המקום שלא יתפלל בלתי נשוי אזלינן בתר המנהג אך אם לא הוקבע ע"פ חכמי הקהל אין המנהג עומד אפי' ברוח מצויה של יבשה והביא ג"כ מ"ש הרמ"ק בתיקוני כהן גדול

סי' א' דצריך שיהיה נשוי המתפלל מוסף שהוא הכ"ג אך אין זה סתירה לתפלות אחרות ועוד גם הוא לא אמרה אנח למצוה מן המובחר בעלמא ולא לעיכובא ע"ש בשם הרב עפר יעקב:

(וע"ל סי' ל' אות נ"ה נ"ז) פחד יצחק אות ש' ערך ש"צ פנוי (שלא נדפס עדיין):

יד **לא** מצא מקום גילוי למה שנסתפק במאי דקי"ל דרחיצה בשבת בחמין שהוחמו מע"ש אסור משום שמא יאמרו שחממן בשבת אם ה"ה ביה"כ שאסור לרחוץ בחמין שהוחמו מערב יה"כ או דלמא דינן כי"ט דמותר שלא גזרו בי"ט וכמ"ש הר"מ בפ"א מהלכות שבית י"ט. טל אורות דף צ"א:

טו **שנה** ושלש טעמי דמסתברי אמאי לא תקנו בבהמ"ז שבעשרת ימי תשובה איזו הזכרת מלכות כשם שתקנוה בתפלה וחמירא אזכרתיה דאם לא אמרו מחזירין אותו ואינו יעו"י ועל הנסים דלא חמיר כולי האי וזמנין אם לא אמר אין מחזירין אותו ואפ"ה תקנו אותן בבהמ"ז. והיה כמשיב עפ"י מ"ש בח"ח סי' קפ"ח שלפי שחין אומרים מלכות בבונה ירושלים לכן תקנו בברכה רביעית ג' מלכיות וא"כ בכלל מאתים מנה. ובימי תשובה נמי אם במקום המלך המשפט חמר מנך אוהב צדקה ומשפט אין מחזירין ועוד דבהמ"ז כולה שבח והודיה והזכרת ימי תשובה אינה אלא לשבר את הלב וא"כ אין לה מקום בבהמ"ז, ועוד דבהמ"ז איצטרך בשבעא וחדוה וע"ד שכור שרי ליה לברוכי ברכתא משא"כ בצלותא וכמ"ש בזוהר פ' תרומה דף קנ"ג ע"ב וסימנא נקט בידיה בר"ת ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו ר"ת בשמו"ח וכיון דבעינן בבה"מ חדוה במקום גילה כזו לא תהא רעדה בהזכרת יום הדין דהו"ל תרתי דסתרן הדדי. (שלמי תודה סי' כ"ד):

הד"ט על מה שפסק הרב המחבר דאם במקום המלך המשפט אמר מלך אוהב צדקה ומשפט אין מחזירין עיין להרב מים רבים סי' נ"א ונ"ב דיחזור בתורת נדבה דוקא וכדעת הרט"ז סי' קי"ח סק"ב ותקפ"ב סק"א. ועיין להרב שלמי צבור דף י"ב ע"ג דהכריע לחובה לחזור באם אמר מלך המשפט במקום המלך בהא וכסברת רובא דרבוותא הראב"ד וא"ח רבינו מנוח אבודרהם. ורד"ק ורלב"ג ועיין להרב דברי דוד סי' נ"ה דפסק דאינו חייב לחזור אם בשבת בנתים טעה בברכה מעין ז' ואמר האל הקדוש וה"ה בר"ה ויה"כ וכן דעת הרב גן המלך ויד אהרן ופר"ח אבל הרשכנה"ג והרב מטה יהודה פסקו שצריך לחזור גם הרב מחב"ר כ' דלפי הקבלה ג"כ חובה הוא וא"כ צריך לחזור:

טז **אין** מברכין על הדלקת הנר ביוה"כ שחל בשבת דכיון דתלי במנהגא אם מדליקין בלילי יה"כ או לא אמנהגא לא מברכינן ובשבת שחל בו יה"כ אין הדלקה מצוה שהרי אינו אוכל שיצטרך לאור הנר וא"כ אינו מדליק אלא משום יה"כ דתלי במנהגא:

(שם סי' תע"ו):

יז **לא** יפה עשו אותם שבטלו לומר קרובות ופיוטין וקדושות ביה"כ באמרם שאין ראוי להוסיף בג' ראשונות זולת זכרנו ומי כמוך וכ"ש בקדושה כי אין להם לשנות ממה שנהגו ואין שומעין להן לבטלן שצרכי רבים הן ומותרין לאמרן אף בג' ראשונות כמ"ש רבינו יעקב בשם בה"ג ור"י ור"ת וכ"כ ר"ח ורבינו האי גאון והראב"ד וכן הסכימו הר"י טוב עלם ורבינו אליה הזקן והקליר שהיה מקרית ספר והיה תנא ועליו יש לסמוך וכן נהגו הגאוני' ומה גם שהם מסגנון הברכה. וכן כל מה שסדרו לומר בקדושות יה"כ הוא מענין סדר שמקדשין עליוני' ותחתוני' וכזה וכזה האריך עוד הרב ז"ל למען דעת שאין לבטל מנהג כזה אלא הולכים אחריו ואם בטלוהו אינו מבוטל:

(שם סי' תק"לב):

כתב הד"ט ועיין להרב שמש צדקה בא"ח סי' ל"ז מ"ש כל חכמי איטליא על חוזק המנהג אף שהוא תמוה. ועיין להרב ברכי יוסף סי' קי"ב אות ב' ובמחזיק ברכה שם שכתב דהחרד נדבר ה' בצנעא לא יאמרם ולא יפרסם מפני המחלוקת ע"שד ועיין להרב ב"ד סי' תי"ח א' דכתב דבעיה"כ לא יפה עושין הנוהגים להרבות בתחנונים והזכרת עונות ווידוים בבית הקברות:

יח **תועים** מדרך השכל המדקדקים ונזהרים בעשי"ת מלאכול פת של עובדי' כוכבים כמ"ש מהרי"ק סי' תר"ב והולכים בימים ההם אצל הפלטר וקונים ממנו עיסה ומפרישים ממנו חנה ומכשירין התנור דטעות הוא בידם להפריש חנה ולברך עליה כיון שכבר לש הישמעאל עסתו ופטורה היא כשהגיע לכלל חיוב ואין להם תקנה רק בשיקחו מהפלטר את הקמח ואז אף אם ילוש העכו"ם הכל ביחד עם הקמח שלו אם יהיה שיעור עשרון בקמח שקנו יכולים להפריש חלה כדין שותפות עם העכו"ם ואע"פי שהרב הדרישה בסי' ש"צ בקש צדדין לישב מנהג אותן הנשים ליקח כל ע"ש עיסה מהעכו"ם ומפרישות החלה דילמא שאני התם דדרכן נקנות כל ע"ש ואפשר לומר דאדעתא דהכי מגלגל העכו"ם העיסה בשביל ישראל משא"כ הכא דב' או ג"פ בשנה היא. ובר מן דין כבר הביא הר"שך דברי הדרישה ושוב הביא דברי הרב משאת בנימין דיש לבטל המנהג כן פסק הרב עפר יעקב סי' ע"ט הביאו בשמו הרב המחבר ז"נ ע"ש:

(פחד יצחק אות ח' ערך חלת עיסת עובדי כוכבים:

יט **מתיר** לבעל קרי לטבול ביה"כ דאי נא טביל לבו נוקפו ולא מצי לכוין בתפלותיו (הביאו הרשכנ"ג סי' תרי"ג הגהת ב"י אות ו' וכתב שלא נהגו כן ומה"ר סג"ל סי' קנ"ב כתב דיש להורות הכל לפי מה שהוא אדם) (מהר"י מברונא ס"ס מ"ט):

כ **חולה** עינים ביה"כ דצריך לרחוץ תמיד במים שבו עשבי ויאול"א צריך להסיר העשבים מערב יה"כ סמוך לשקיעת החמה שיכול לרחוץ עיניו ביה"כ באותם המים בלי בגד: (יוסף אומץ סי' נ"ה):

כא **הביא** לכלל ישוב מה ששמע העולם מקשים וכבר הקשה ג"כ שונה הלכות דף נ"ז על מ"ש הרב"י סי' תקמ"ט בשם ר' ירוחם דבר"ה עצמו נהרג גדליה ודחו התענית ליום חול ועיין לרד"ק ירמיה סי' מ"א. ויד אהרן. וק' דהא בפ"ק דר"ה דף י"ט ע"א חיתא ותיפוק ליה דהוי יום שנהרג גדליה ן' אחיקם וכו' דמוכח איפכא. ותירץ דאפשר לומר דאותה שנה שנהרג היה אלול מעובר ובני בבל לא ידעו ועשו ב' ימים ר"ה וכשידעו ונשמע להם והם היו מונין ליום ראשון א"כ לפי חשבונם בב' בתשרי ולפי שבאותה שנה י"ט שלה' היה קבעו לג' ע"ש. (יד דוד דף קפ"ו ע"ד):

כב **במנחת** יוה"כ וט"ב יש לומר קדיש אחר קריאת התורה קוד' שיפטירו שכן מוכח לישניה דהרמב"ם בפי"ג מהל' תפלה דין ט"ו. (שדה הארץ ח"ג סי' כ"ה):

כג **התירו** חכמי עיר הקדש לחזני הקק"י שיגעים ביותר ביה"כ לשאוף אבק קאו"י דרך נחיריהם דשלא כדרך הנאתו הוי ומשם למד הרב המחבר להתיר לגמרי לשאוף דרך נחיריו הטבאקו שמביאין מקורפו שאומרים דערלי מתא משמים בו יין כדי שיהיה חזק דהג' דקי"ל דשלא כדרך הנאתו מדרבנן מיהא אסור. (עיין להרב דב"ש סי' ס"א ובמר"ן י"ד סי' קנ"ה. ובלקוטי הרב מחנה אפרים ה' מ"א ד' כ"ד מ"מ כיון דהכא שלא כדרך הנאתו מתרי טעמי חדא שאין דרך לשתותו מנחיריו ועוד דאין דרך הנאת יין להשימו בטאבקו כי אם לשתותו יש להתיר בפשיטות. ועיין להרב בני יעקב סי' ב' ולהרב הלק"ט ר"ח סי' ל"ה. (ועיין לעיל סי' י"ח אות ע"א ובסי' כ"ט אות ל"ב) (מים שאל במים ראשונים שלו סימן כ"ב):

כד **הנוטל** ידיו לתפלה ביוה"ך יש להחמיר כשיטול שלא יסיח דעתו עד עת תפלה אחרת שלא יצטרך ליטול ידיו שנית אם אפשר ליזהר. (וע"ל סי' א' אות כ"ה. וסי' ה' אות ע"ג וסי' כ"ח אות כ"ב). (ושב הכהן ס"ס ג'):

סימן לב דיני סוכה ומצות הישיבה שם

אות א **אף** אם ירדו גשמים ביום א' ולא ישב בסוכה אין לזוז מדעת הרמ"א בשם הראב"ד שצריך לחזור ולברך זמן משום הסוכה וכן סתמו כל האחרונים ודלא כהרב"ח שמשים מחלוקת בין הפוסקים בתשו' סי' קל"ב ומש"ה פסק דאין לברך מספיקא דליתא דפליגי ודבריו אינם מוכרחים. (שבות יעקב ח"א סי' ל"ב):

כתב הד"ט ועיין להרב קול אליהו סי' מ"א דצידד דהרמב"ם נמי יודה בזה ועיין לאליה רבה. ולדגול מרבבה סי' תרמ"ח דמ"מ לדעת הרא"ש לא יברך ע"ש. והרב משאת משה ח"א סי' ה' גם הוא דחה סברת הרב ב"ח ומחייב לחזור ולברך ע"ש. ועיין להרב זקן אהרן סי' קס"ה דכתב דהאוכל ליל א' כזית וסועד חוץ לסוכה שגגה היא בידו ושהמנהג הוא כרשב"א ושאר פוסקים אפי' בליל א' כיון שמצטער פטור מהסוכה אבל מי שבא לאכול כזית צריך שתאכל כל סעודתו שהרי חייב עצמו באכילתה. ועיין ג"כ להרב זרע אמת סי' צ"ב דכתב דאם ירדו גשמים בליל א' שיאכל כזית בסוכה ויגמור סעודתו בבית ושם יברך בהמ"ז ולא בסוכה על הכזית שאכל שם ע"ש. יעיין ג"כ להרב משבצות זהב סי' תרל"ט אות י"ז אם יש חילוק בין ליל א' וב' גם לענין ברכת הסוכה:

ב **מי** שקידש וברך בסוכה ונסתפק לו אם בירך לישב בסוכה אע"ג דבהזכרת גשם וטל עד ל' יום אם נסתפק בחזקת שלא הזכיר כמבואר בא"ח סי' קי"ד שאני הכא דיושב בצל סוכה ושלטה ביה עינא מסתמא בירך ג"כ. זאת ועוד דכיון דהברכות דרבנן אזלינן בספקייהו לקולא (שם):

ג **הביא** לכלל יישוב קצת מה שתמה על הרמב"ם בפ"ה מהלכות סוכה דין ה' דאם סיכך בחצים נקובות פסולה אע"פ שעשויים לימלאות בברזל בית קיבול הוא ומקבל טומאה וכו' ואילו בפ"ב דין ג' מהלכות כלים פסק להפך דבית קבול העשוי למלאות אינו מקבל טומאה והרי סתירה ממש ותירץ בדוחק ע"ש (שם סי' ל"ג):

ד **מי** שגשמים נוטפין עדיין בסוכתו אם אין טורח הרבה לילך באחרת סמוך לביתו יש לו לילך שם. (שם ח"ב סי' כ"ט):

ה **סוכה** שאין בקרקעיתה רק קרוב לרוחב חמשה טפחים ויש לה גדר מזה ומזה בג' עבריה ואינו גבוה מן הקרקע רק ח' טפחים ועליו לוח ד' בולט החוצה וממנו עד הסכך גבוה עשרה פסק הרב להתירא:

(שו"ת הרמ"ז סי' ל'):

ו **המיקל** לעשות סוכה תחת הלטי"ש כמו שהוא בגג הרעפים לא הפסיד ושדי נרגא במ"ש הרט"ז סי' תרכ"ו ס"ק ג'. פנים מאירות סי' מ"ד:

כתב הד"ט ועיין להרב בית יהודה ח"א סי' י"ז דהמסכך סוכתו תחת סריגי ברזל שיש בהרבה חצרות פרוסים ועושים סוכה כהלכתה באמצע החצר אין בכך כלום ואע"פ שאין בין ברזל לברזל ג' טפחים לא אמרינן לבוד להחמיר ודלא כרט"ז סי' תרכ"ו סק"ג דאסר לעשות הסכך תחת הלאטי"ש ע"ש ובסוף דבריו הביא בקיצור סברת הרב גו"ר כלל ד' סי' ח' שכתב בפי' דמותר לעשות סוכה בחצר אע"פ שלמעלה בשטח הגג יש בו

מעשה רשת ושבכה מפשתן ונחושת ולסמוך ג"כ הסכך על אותו הרשת לא הוי סמיכה על דבר המקבל טומאה דכיון דמחובר הוא אינו מקבל טומאה וכן המנהג קדום ופשוט פה פרינצי לסכך תחת מעשה רשות ושבכה של ברזל הקבועה ומעולם לא מיחו בהם חכמים וכאשר עיני ראו וידי שמתי למו פי:

ועיין להרב פרי מגדים סי' תרכ"ט ס"ס א' דהתיר בשעת הדחק לסכך בזכוכית ששמע אומרי' שנעשית מאפר ואם יש בה תערובת הולכין בתר הרוב ככל התורה:

ז **עצי** סוכה גנובי' ומריש גנוב שאין לבעל העצי' רק דמי עצים משום תקנת השבים ובתוך ימי חה"מ נפלה סוכתו של גזלן וטען בעל העצים את עציו והלה טוען שרוצה להקים סוכתו הנופלת ושיקח דמיו מיד או העצים אחר החג ועוד שאול ישאלו בגונב מריש ובנאו בבירה ויורו המורים לפרוע את דמיו וקודם הפריעה נפל הבית והנגזל רוצה קורתו כיון שנפלה והגזלן משיב שמיד שהורו ב"ד ליתן דמיה זכה בקורה ורוצה לתת לו דמיה ופסק הרב המחבר דהדין עם הגזלן כיון שכבר נפסק דינו ואין ספק כלל בזה. ולא עוד אלא דאף אם לא עמדו בדין כיון דדינא הכי הוי דאין לו אלא דמי עצים דעתו ז"ל נוטה דאין א' מהם יכול לטעון בהפך. (וע"ל סי' ל"ג אות ל"א) (שמן המר סי' ב'):

ח **אם** עשה סוכה בתחלה במקום שמצטער לישן מ"מ יוצא י"ח באכילה ודלא ממ"ש המרדכי פ' הישן דמחמיר. ודחה ג"כ סברת הרב תה"ד הביאה ג"כ הרמ"א סי' תר"ס סעיף ד' דאם אינו יכול לישב בסוכה משום שצרה מהתכנס לא מיקרי מצטער וחייב לישן שם דליתא. (הרב צבי סי' צ"ד):

כתב הד"ט ועיין להרב מים רבים סי' נ"ג ונ"ד שיצא לחלק על הוראה זו וחיזק בפלפול עצום סברת הר"י דיין דדברי המרדכי שרירין וקיימין ודלא כהר"ץ הנז':

ט **דחה** סברת הרב"ח סי' תרל"ד דפסק להכשיר סוכה שאין ברחבה ז' טפחים אבל ארכה יותר מד"א ושכן מבואר במס' סוכה דליתא דפסולה היא הגם שארכה מארץ מדה כיון שאין ברחבה ז"ט ושכ"פ הרמג"א ודחה כמותו דעת הרב"ח והגיה כמוהו דברי התוספת שהביא הרב"ח לראיה ע"ש:

(וע"ל סי' ב' אות א') (שם סי' קמ"ב):

י **כל** סעודה אפי' סעודת מצוה צריך לסעוד בסוכה ואין לך פיטור רק סעודת חתן וכלה וזה דוקא להרמב"ם והרי"ף ושאר הפוסקי' דאילו להרא"ש והעיטור גם החתן חייב דפסקו כר"ז דאכל בסוכה וחדי בסוכה ואמר כ"ש דחדינן דעבידנא תרתי כדאי' בש"ס דסוכה:

(זקן אהרן סי' קפ"א):

כתב הד"ט ועיין להרב גנת ורדים כלל ד' סי' י"ג דגם לבו לו כן יחשוב ועיין ג"כ להרב חיים שאל ח"ב סי' ל"ה אות ד' דהכריע לחייב הקרואים לאכול בסוכה דאין הם נקראים בני חופה אע"ג דמשמע קצת מדברי הרב תה"ד דהקרואי' נמי קרוים בני החופה ע"ש ובס' חופת חתנים דף ל"ג כתב דעכשיו נהגו לסמוך על דין שושבינין כל הקרואים הגם שאינם שושבינין ממש וחטט לעשות סמוכין למנהג ע"ש וכן המנהג פשוט פה פירינצי לאכול גם הקרואים עם החתן חוץ לסוכה ובפרט כשאין לחתן סיכה בביתו רק המתחסדים עם קונם נמשכין את עצמן מלילך לסעודת חתן אם אינם יכולים לאכול בסוכה ועל אלו וכיוצא לאלו אני אומר שצריכים הם להזכיר מקודם את החתן שלא לקורא' עם הקרואי' וכאשר היה עושה מהרי"ל (לפי הרשו' בזכרוני החלוש) שהיה מצוה לשמש שלא יקראנו למשתה ברית מילה וכן ראיתי אח"כ להרב מכשירי מילה בשם הרב תוספת מרובה דיש לצוות לשמש שלא יקראנו אם אין דעתו לילך לשם פן יכשל ח"ו ברשת החר' אם לא ילך דא' מהמנודין לשמים הוא מי שאינו מסב בחבורת מצוה כפי' רש"י ז"ל בע"פ דף קי"ג ע"ב שפירש כגון משתה של ברית מילה או בת כהן לכהן וכו' אם לא שנאמר שכיון שיראי ה' הללו חוששי' לסברת המחייב לישב הקרואי' בסוכה עליה' הכתוב אומר שומר מצוה לא ידע ד"ר וכ"ש שלא אמרו כן רק אם יסרבו לילך בנושאי בת כהן לכהן לרש"י הנז' ולהתוס' גם נשואי ת"ח ושיהיו שם בני אדם מהוגנין כמ"ש שם בריש דף קי"ד וכמבואר כל זה במור"ם י"ד סי' רס"ה סעיף י"ב ע"ש ומ"מ אין לגעור לע"ד במי שאינו נזהר בזה והולך בין הקרואי' לאכול חוץ מהסוכה כיון שיש להם על מה שיסמוכו לקיים המנהג:

יא **הורה** גבר להלכה ולמעשה בליל ב' של סוכות סוכה ואח"כ זמן כליל א' וכסברת האחרוני' הרט"ז והרמ"גא בשם רש"ל והרב"ח הגם דמרן בסי' תרס"א פסק דבליל ב' יברך זמן ואח"כ סוכה:

(נודע ביהודה סי' ט"ל):

כתב הד"ט ועיין להרב יוסף אומץ בסי' כ"ח דתמה על דברי הרב נ"ב הנז' והעלה כסברת מרן שהוא דעת הרא"ש והרמ"ע באלפסי זוטא וכסברת מור"ם בהגהה ושכן ראוי לנהוג לברך בליל ב' זמן ואח"כ סוכה:

יב **אסר** לשמש מטתו בסוכה וכדברי הרש"ך על התורה פ' אמור דף קצ"א ע"ב ואף לדעת הרמ"א דמתיר הוא דוקא כשיש סדיני' בסוכה באופן שלא יכנס אור הלבנה בתוכה וכ"כ הרכנ"הג סי' ר"מ בשם הרב סדר היום ולדעתו ז"ל אף לאור הכוכבי' אסור ושוב הביא דברי הרב של"ה בשם הרב מט"מ שמתיר ומסיק למעשה דאסור:

(בית דוד סי' תמ"ד):

יג **עלה** בהסכמת פסק דינו של תלמיד חבר שלו הר"ם קרפניטי ז"ל בדין ראובן שהשכיר ארבעה בתים שלו לשמעון ולוי יהודה וישכר היינו ד' עליות זו למעלה מזו לשמעון העליה העליונה למי שלמטה ממנה ליהודה שלמטה ממנה לישכר התחתונה שבתחתונות ויש לבתים הנז' חצר אחד בשותפות שיד כלם ממשמשת בו והיו משתמשי' בשותפות ובפרט בחג האסיף היו עושים שם הסוכה בשותפות ויהי אחרי ימי' ושני' ויכירו שמעון ולוי קושי הירידה בימי החג מביתם לסוכתם שבחצר ויתיעצו יחד וגם יהודה נלוה עמם לעשות סוכה באויר החצר ע"י קורות מכותל' לכותל אחר שכנגד' ובהשארות מקו' פנוי שיוכל גם ישכר שלא רצה להשתתף עמם לעשות סוכה בחצר כאשר ייטב בעיניו ואעפ"י שע"י סוכת שמעון ולוי היו מאפילים אורם בימי החג בבתי יהודה וישכר שהיו חלונותיהם פתוחות לחצר תחתיהם מ"מ לא מיחו כלל כי יהודה נלוה עמם בהיות הדבר קל בעיניו לעלות איזה מדרגות לישב בסוכתם מלרדת בחצר וישכר ג"כ לא מיחה בהם כדי לעשות סוכתו בחצר סוכת יחיד ולהיות ברשות עצמו ליכנס שם ולאכול כשירצה. ויהי לתקופת ימים ושנים העביר ראובן המשכיר מביתם את יהודה וישכר והשכיר אותם לזבולן ובנימין שכירות תמידית והניח שמעון ולוי במדורות העליונות כבראשונה והיו ארבעתם משתמשים בחצר כמלפנים ובהגיע ימי החג והנה שמעון ולוי באו לעשות סוכתם למעלה כאשר היו עושים ובאו זבולן ובנימין לעכב על ידם משום האפלת האורה בבתיהם ושמעון ולוי החזיקו במחלוקת ורוצים לעשות סוכתם כראשונה וטוענים שאין כח ביד זבולן ובנימין לעכב על ידם בשכבר החזיקו בשנים קדמוניות עודם יהודה וישכר דרים במדורות התחתונות. ואלו כלפי אלו עונים וטוענים דמה חזקה הוא זו בפני יהודה וישכר שלא היה שלהם אלא של המשכיר ולמשפט נקרבו ויצא פסק דינם ממע' הפוסק הרמ"ק הנז' לזכות זבולן ובנימין מכמה טעמים נכונים ומצודקים שאם חזקתם חזקה נגד השוכרים הראשוני' לא מפני זה יחזיקו כלפי האחרוני' שהם לא נכנסו תחת הראשונים רק תחת המשכיר ואיהו לא הפסיד אנפשיה במה שלא מיחה כי לא היה בידו למחות במשך זמן השכירות ועכשיו הוא או הבאים מכוחו מוחים והדין עמהם ואע"פ שמוחי' לעשות מצות סוכה אאת"ל שאינם יכולים למחות לדבר מצוה אין זה מעכבם לקיים מצות סוכה כי יוכלו לעשותה בחצר מלבד דבלא"ה נמי אע"ג דקי"ל ניחא ליה לאיניש דליעביד מצוה בממוניה אין זה רק מהסתם אבל כשמוחה בפירוש לית דין ולית דיין דהרשות בידו:

ועיין להרב המביט ח"ג סי' קכ"ה. ולהרב פר"ח בא"ח סי' תל"ז סק"ג שכתב בפי' דאף דאמרינן ניחא ליה לאיניש וכו' מ"מ אי אומר לא ניחא לי לא כייפינן ליה ע"ש:

פחד יצחק ערך סוכה שאלה (שלא נדפס עדיין):

כתב הד"ט ועיין להרב מים שאל סי' תל"א מה שתירץ לקושית הרב שער אפרים על ענין ניחא ליה לאיניש וכו'. ועיין ג"כ לעיל סי' ב' אות ג' ועיין ג"כ להרב פרי מגדים בחלק אשל אברהם ס"ס תרצ"ד דכתב דמי שנדר טלית לקהל להתעטף בו ש"צ לפני העמוד יראה דאסור לאחר לשאול אותו לעצמו והגם דבסי' י"ד פסק מרן דמותר ליטול טלית חבירו וכו' דניחא לקיומי מצוה בממוניה היכא דאין כ"כ היזק ניכר ושם הסכימו האחרוני' שאין לברך וכאן דעת הנודר דוקא לש"ץ וכבר אין שלו לומר ניחא לקיומי וכו' וראייה מברייתא דמציעא מגבת פורים אין רשאים לשנות דבתר דעת הנודר אזלינן והניח הדין בצ"ע ע"ש:

(ועיין ג"כ להרב חסדי דוד סי' תל"ז שהאריך בזה ונשא ונתן בדברי הרב"ח):

יד **אם** אכל פת הבאה בכסנין ליל א' של חג בסוכה כשיעור כזית לא יצא י"ח ואם אכל כשיעור שאחרים קובעים עליו סעודה ובירך בהמ"ז יצא י"ח וטוב להזדרז לאכול כזית פת בסוכה אף אם ירדו גשמים. (חיים שאל סי' מ"ח):

הד"ט ועיין ג"כ בספרו ככר לאדן סי' ה' אות ג' דברי מהר"י נאיים וזאת אשר השיב לו הרב המחבר באות ד'. ועיין לעיל סי' י"ג אות ב' ובסי' טו"ב אות ל"ג וראיתי להרב פרי מגדים בחלק אשל אברהם סי' תתל"ט אות ט"ו שכתב וז"ל חייב לאכול כזית מה' מיני דגן דוקא בליל א' וב' ויראה דלחם הנילוש במי פירות וכדומה אינו יוצא י"ח דומיא דמצה עכ"ל ואני בער לא זכיתי להבין דבריו דמה להתם שכן כתיב לחם עוני משא"כ בסוכות ודי שיאכל השיעור שאחרים קובעים עליו משא"כ בפסח דאינו יוצא אף אם יאכל ממנה כמה ככרות:

ועיין להרב פני אריה סי' ע"ח דביאר היטב דברי הרא"ש פ"ב דסוכה דכ"ו דאכילות קבע דפירות הוי כאכילת עראי דפת ויישב קושיית המג"א עליו בסי' תרל"ט סק"ו:

טו **במקומות** קרים הרבה שבחג הסוכות יורד הרבה על סכך הסוכה ומתעבה ונעשה כעין תקרה אין לפקפק בזה דשפיר נפיק י"ח בסוכה זו:

(גנת ורדים כלל ד' סי' ז'):

הד"ט ועיין להרב פרי מגדים סי' תרל"ח אות א' בסוכה מעובה כמין בית שאין הגשמים וכו' דאסור לומר לעכו"ם בי"ט ושבת ליטול משם היותר. וליטול כדי להבעיר י"ל דהוו שבות דשבות דסותר אינו חייב אא"כ ע"מ לבנות עיין בשבת דל"ב משא"כ להכשיר

סוכה ואי הוה ממש סותר ע"מ לבנות במקומו שעי"כ מוכשרת יהיה אסור מן התורה בשבת. ובי"ט כשאין לו סוכה אחרת לאכול י"ל דמכשירי אוכל הוי עיין סימן תקי"ד עכ"ל. ולע"ד לא ידעתי מאי מכשירי א"נ איכא הכא דאילו לא היה רשאי לאכול מי שאין לו סוכה יפה היה אומר אמנם כיון שאם אין לו סוכה אינו חייב להתענות ויכול ורשאי לאכול מה דמות נערוך ליטול מהסכך כדי להכשירה משום מכשירי א"נ ודו"ק):

יז **על** מה שנהגו קצת לעשות סוכה ברה"ר דכתב הרמג"א בסי' תרל"ז סק"ג דהמברך מברך ברכה לבטלה והביא ראיות לדבריו דחה ראיותיו ומ"מ לא החליט הדבר למעשה משום שלא היו בידיו תשובות הרשב"א והפוסקי' שהביא הרמג"א לחטט אחריהם:

(מר (מר וקציעה סי' תרל"ז):

יז **אם** נפלו עצי סוכה בי"ט אינם אסורים אלא מדרבנן ולא מדאוריי' דלאחר שנפלו פקעה מינייהו קדושתן ותמה על רבי' ונכבדי' דסברי דאיסורן דאורייתא אף לאחר שנפלו. (רוח אליהו על ביצה דף ל' ע"ב):

כתב הד"ט ואם אסור לסתור סוכתו בחש"מ לאיזו סבה שתהיה כשיש לו סוכה אחרת (ע"ל סי' ב' אות ס"ח):

יח **טעמא** טעי' על שאין מברכין על עשיית סוכה לפי שאין המצוה אלא בישיבתה וקרא נמי לא אמר סוכות תעשו אלא בסוכות תשבו וגם אין ניכר עשייתה למצוה דכמה בני אדם עושים סוכה לצל ולא לשם מצוה. ועוד דכל מצות מברכין עליהן ומיד עושין אותה אבל הכא אין מברכין על עשייתה שאין עושים המצוה מיד כטלית ותפילין שעושי' המצוה מיד וכתיבת ס"ת דמיד עושה מצוה דוכתב לו את משנה תורה כתיב אולי דצריך לברך. אמנם לא ראה בשום אחד מהפוסקי' שכתב כן ועי"ש דמש"ה כשהשיב תשובה מאהבה לתלמיד ותיק שלו מהר"ש בן עזרא ששאל ממנו אם יחוייב לברך על כתיבת ס"ת ומתי יברך אם בתחלת הכתיבה או בפעם ראשונה שיקרא בו בצבור ואם יברך שהחיינו והשיב לו הרב דעל כתיבת ס"ת אין לו לברך בשום זמן וברכת זמן יברך בפעם ראשונה שיקרא בו בצבור:

(ראש יוסף סי' תרמ"א):

סימן לג דיני לולב ושאר מיניו

אות א **אתרוג** שנשבר פטמתו עם דדו והוא העץ ועדיין מחובר ודבק בו מותר לברך עליו אפי' בי"ט א' ובלבד שעדיין מחובר יפה ואינו עומד ליתלש בנקל דהוי כתלוש ממש ולחברו ולדבקו ע"י מחט או דבק וכיוצא לא מהני ודלא ממ"ש הרב בית יעקב סי' קמ"ב

שפסק להקל אם אפשר לחברו ע"י מחט ודהוי חבור ולקיחה תמה ועיקר יסוד הוראתו מא"ח סי' שס"ו ומבואר הוא בש"ס דעירובין דף פ"א ע"א דחברה בקיסם הוי לחם שלם גבי עירוב דשאני התם דבעינן לחם שלם משום איבה שלא יאמר אני נתתי השלימה ואתה הפרוסה ולכן כל שאינו ניכר שנתחבר סגי דליכא איבה אך כל דמדאורייתא בעינן שלם פשיטא דכל שאינו חבורו מתולדתו ע"י דבר אחר לא הוי חבור לקרותו שלם. גם הראיה שהביא מאזוב דסוכה דף ל"ו אינה ראיה דהתם קאי לענין לקיחה ע"י דבר אחר והכא איירינן בענין לקיחה תמה ולא חסר ולכן אף אם חברו כל שאינו מתולדתו חסר מיקרי ופסול. (שבות יעקב ר"א סי' ל"ה):

ב **הדסים** שנמצאו בפרא"ג מחדש שלא היו נוהגים מימי קדם לצאת בהם י"ח רק על הבאים מארץ מרחק. יש להם להחזיק במנהגם ולא לברך על אלו דשמא הם מורכבים ובשביל כן לא היו מימי קדם משתמשים בהם אמנם בשעת הדחק יש להתיר. (שם סי' ל"ו):

הד"ט גם הרב צבי בתשובותיו סי' קס"א פסק כן ע"ש. ועיין להרב פנים מאירות ח"א סי' ט' דכתב דמי שכדי לצאת ידי סברת הרב שבות יעקב הנז' לוקחים אצל הדסי' הלחים העומדים תלתא בקינא עוד הדס יבש המביאים מאיטליאה שלא כדין עביד עש"ד:

ועיין להרב מעיל צדקה סי' ן' שהחליט להיתר עפ"י תשובת הרמ"א סי' קי"ז דמכשיר אפי' הדסים מורכבים ודאי דלא הקפידה תורה רק על עבות ושם ביאר באיזה מקום ואופן יש בו משום תתגודדו:

ג **האריך** לדבר על דיני האתרוגים המורכבים והביא דברי הרב הלבוש ורט"ז סי' תרמ"ט ס"ק ד' ורמג"א ס"ס תרמ"ח ס"ק כ"ב ותשובת מהר"מ אלשיך סי' ק"י ותשובת הרמ"א סי' קכ"ו בשם מהר"י מפאדווה ומעשה רב שאירע במקומו בימי רב חמיו ושהגאון מהרש"ך נתחרט על הוראתו קודם מותו ע"ש באופן שהעלה שאפי' בשעת הדחק ס"ל דאין לברך על האתרוגים המורכבים. (שם בסי' הנז'):

הד"ט וכבר מעשה בא לידי פה פירינצי בשנת תקנ"ב ופסלתי האתרוגי' שהיו מביאים ארחי ופרחי עוברי אורח שאינם ב"ב שהיו בני הקק"י קונים מלפנים מהם על פיהם שהיו אומרים שלא היו מורכבים ודברים נפלאים נראו לכל יושבי שער עירי שהסכימו ממש מן השמים על ידי שלא יכשלו עוד בני הקק"י בזה כי בו ביום שנראו בעליל ברחוב היהודים ארחי ופרחי נכרים באתרוגי' למכור בא אצלי ג"כ עכו"ם א' גינוביס"ו ושבעה אתרוגי' בידו נחמדים למראה ובפיטמא בראשם נאים ומהודרים והוא היה עומד ונשבע במלכו שהביא מגינוב"א ממקום פ' ופ' והרבה בסימניו ובמצריו ופשיטא שלא

נטיתי אזני לקול צללו שפתיו ואסרתי גם את שלו ובין רגע לרגע לא נתחלף לי שנקרא נקרא בעל גינה א' עכו"ם עם אחד מיחידי סגולה של קק"י וא"ל הלא אתם מקפידים שלא לקנות מאתי אתרוגי גנתי והרי הבקר היה שבא אצלי נכרי א' מגינובא וקנה ממני ז' אתרוגי' נאים ונחמדי' ונתן לו סימניו בגופו של עכו"ם ושל אתרוגי' למכרם לכם והלך לו לדרכו הבעל הגינה ובא הגביר אצלי וספר לי כל המאורע ונתפרסם הדבר והודו כלם לה' שעמדו על האמת על ידי בשכבר המנהג קבוע בעיר שלא ליקח מן האתרוגים הנולדים אצלנו כי מחזיקי' אותם בחזקת מורכבים. ומאז הנהגתי צאן מרעיתי שלא ללקחם רק ממי שיבא בחותמיו חתומי ישראל המעידים עליהם כי כיון שמנהג פשוט באיטליאה שאף האתרוגים המובאים מקורפ"ו לויניציאה או מויניציאה לשאר ארצות אפי' ע"י ב"ב משלחים אותם ע"י כתב עדות של הרב מ"צ שהם בחזקת שאינם מורכבים פשיטא דלא יפה כחן של שאינן ב"ב שיהיו נאמנים בלי כתב עדות והכהן הגדול מהרי"ך ממודונא נר"ו ייחד אלי הדבור שבמקומו נוהגים ללקחם מהתגרי' נכרי' הבאים מגינוב"א וע"י סימני' החיצוני' ובלא עדות ודוקא לפי שהם תגרי' דאע"ג דלאו בני ברית נינהו לא מרעי אנפשייהו לומר שלקחו' מגינוב"א אם אין הדבר כן והאתרוני' שבאותה העיר כבר הם בחזקת שאינם מורכבי' ומ"מ מצטרפי' לזה סימנים החיצוני' גם הרב נכדו מהר"ר ינו"ן נר"ו מליוורנו כתב אלי שהמנהג פשוט אצלם לקחת אותם מיד העכו"ם גינוביס"י שמביאי' אות' אבל נזהרי' שיתאמת אצל' שבאו מעיר גינובא ממש ושהרב הגדול רבו מהר"ח בונדי זצ"ל היה אומר שבאתרוגי' של גינובא אין בהם חשש הרכבה כלל יותר מאלו של קורפ"ו. ושוב הגיד אלי שאף שנתאמת אצל' שבאי' מעיר גינובא עוד יש לחוש הרבה בעכו"ם המביאי' אות' שלפעמים באי' בערמה ומרמה ומביאי' האתרוגי' בלי השושנה של הפיטמת רק ברוש' הפיטמת דוקא ואומרי' שהם דרך גידולתם ואין הדבר כן אלא נפלה מהן השושנה ומחטטין סביב בסכין קטן והרואה אותו סובר שהוא דרך גדילתו ואינו כן וראה בעיניך הקורא לעי' אם כני' אנחנו להיות נזהרים וזריז' לנעול דלת בפניהם שלא יבאו לרמותינו ושלא ליקח מיד' בלי כתב עדות וכנהוג אפי' מאנשי בריתנו וכנז' כי רבו החששות הנז' וחששות אחרו' ג"כ הקרובות ומצויות וככתוב אצלי בשות"א דינוקא סי' קי"ג באופן שיש לנו להחזיק במנהג פשוט שבאתרוגי קורפ"ו שאינם מביאים אותה אפי' ע"י ישראל אלא ע"י חות' אמת מהמ"צ שבעיר המעיד עליהם:

ועיין ג"כ להרד"ף במכת' לדוד שלו סי' ת"י ולהרשכנה"ג סי' תרמ"ח וזולת' אעיקרא דדינא דאתרוגי' המורכבים ולהרב בית יהודה ח"ב סי' ל"א ולהרב משבצות זהב סי' תרמ"ט אות ג' ולהרב יוסף אומץ סי' פ"ב אות ב':

ועיין להרב פני אריה סי' מ"ג בדבר הנאסר לגבוה משום שנעבדה בו עבירה כהרכבת האילן וכיוצא אם נעשה עי"ג או מי שאינו בר חיובא העלה כדעת הלבוש סי' תרמ"ט לפיסול אתרוגים המורכבים אף שהרכיבו עכו"ם דאמאיס לגבוה אף שמותרי' באכילה ודחה דברי הרט"ז:

ד **אם** צבעו לולבי' ישנים כדי שיראה לולב חדש אין קפידא בדבר:

(שם ח"ב סי' כ"ח):

ה **לולבים** הבאי' מחוץ לתחו' בי"ט א' אחר שיצאו י"ח אפ"ה מותר ליגע בהן ועיין להרב ריח שדה סי' י"ד:

(גן המלך סי' ל"ז):

ו **לולבים** שמתחלת ברייתן התיומת שלהן אינן רק עלה א' אין להחמיר לפסלן רק בב' ימים הראשוני':

(זרע אמת סי צ"ד) ז **לולב** שאול ודכוותיה דפיסולו אינו בשאר ימים. גם ביום א' כשר בשעת הדחק אבל יבש וכיוצא דפיסול גמור הוא אף בשעת הדחק פסול. (פני יהושע סי' ג'):

ח **מה** שנהגו שישראל הולך לגן העכו"ם ולוקט האתרוגים של מצוה אע"ג דסתם עכו"ם גזלני ארעא נינהו פשפש ומצא להרדב"ז ח"ב סי' תקי"ד שנתן טעמי' לדבר והרב המחבר השיב עליהם וחזר הדין כראשונה דמנהגא בלא טעמא היא אמנ' ראה אח"כ לרדב"ז עצמו בלשונות הרמב"ם שכתב דמנהג מקומו כך הוא לסמוך אמ"ד דאע"פ שאין בהם התנאי' הנזכרי' כשרים:

(קול אליהו סי' מ"נ):

ט **ישראל** שיש לו אילן של אתרוג שיודע בו שהוא ערלה לא מיבעיא דאיהו לא נפיק ביה י"ח בין ביום א' בין בשאר ימים אלא אפי' לתת לחבירו שאינו יודע שהוא ערלה והקשה על דברי הרמג"א ס"ס תרמ"ט. (בית יהודה ח"ב סי' ל'):

הד"ט ואם אתרוג של ערלה וכיוצא שאינו ראוי לאכילה נתערב באתרוג כשר ואינו ניכר הכשר עיין להריט"א בקהלת יעקב שלו דף פ' דפשט ספיקו להחמיר כיון שמצד ספק איסור בשניהן ד"ת הוי בודאי איסור ע"ש. ועיין להרב חקרי לב סי' צ"ו דאף דדחה קצת ראיותיו מ"מ מסכים לאסור מאיבעיית הש"ס בעירובין דל"ו בדין ב' ככרות א' טהורה

וא' טמאה דמסיק הש"ס דאינו עירוב ואי בעירוב דרבנן אמרי' הכי כ"ש גבי אתרוג דד"ת הוא דלא יצא ע"ש:

י **נהגו** להקיף אף מי שאין לו לולב וכסברת מר"ן בש"ע והסכים רבו על ידו דליכא קפידא בדבר ושדברי מור"ם שכתב לא יקיף ר"ל אינו חייב להקיף ושדברי הרב הלבושי' מגומגמים ועיין להרכנה"ג סי' תר"ס שכתב דמנהג פשוט במקומו דביום הו"ר הכל מקיפין אף שאין לו לולב ויראה הטעם דכיון דאפי' בשאר הימי' הרשות בידו להקיף אף אם אין לו לולב ביום הו"ר שמצות היום בערבה מקיפין בערבה פ"ש. (שם ח"א סי' י"ט):

הד"ט אמנ' ממ"ש הרב נגיד ומצוה בדף ע"ד ע"א מוכח דאין להקיף בשום יום אם אין לו לולב. גם הטור בשם רש"י והר"ן כתב דמי שאין לו לולב לא יקיף ודוחק הוא לע"ד לפרש אינו חייב להקיף. ופוק חזי להרב ח"י בפ"ה בענין הקפות שכתב מי שאין לו סימני הד' מינין ומקיף את התיבה הרי הוא פוגם ונפגם. ואף ביום הו"ר כתב הרב"ח בשם רש"ל דאע"ג דלדידיה מי שאין לו לולב יקיף בערבה בה"ר מ"מ אין לעשות מעשה דמיחזי כיוהרא והביא דבריו גם הרמג"א בסי' תרס"ד ס"ק ג'. גם מרן שם שכתב בסעי' ג' שגם בהו"ר י"א שמקיפין בלולב דוקא ולא בערבה וכתב דלא נהגו מ"מ סיים להקיף גם בערבה ולא בערבה לחודה ודוקא בשעת החבטה יטלנה בפ"ע כמ"ש מר"ן גופיה שם בסעיף ז'. וכ"ש דלפי מ"ש בשם האר"י ז"ל דהזהיר מאד שלא לחבר ההושענות עם הלולב דיפה כתב הרמ"א דדוקא לאחר שהקיף יאחוז בהושענות ע"ש דאפשר לתת טעם כעיקר דאי שרית ליה ללוקחן ביחד דילמא אישתלי ומחברן הדדי ולאו אדעתיה. ואגב ארחין אנו לומדין דל"ש שאר ימים ל"ש יום הו"ר אין להקיף אם אין לו לולב דמאי שנא כיון דמי שאין לו סימנין דאורייתא לא יקיף וכי בשביל דהיום הו"ר מקיפין ז"פ לשתרי אין זה עולה על הדעת. ואם עדיין לבך מהסס אדמקיפנא דרי איעול בהא דלאו מכללא אלא בפירוש איתמר מהרב ח"י הנז' שכתב בפ"ו וז"ל שומר נפשו יזהר שלא ליטול הערבה עם הלולב וגם להקיף בה אם אין לו לולב כי הוא פוגם ח"ו ליטול אותה רק אחר קדיש תתקבל עי"ש באופן דעפ"י הפשט מחזי כיוהרא כנז' וידעתי גם אני שלפי פשטן של דברים שערי הדחיות לא ננעלו על פרט הלז דמחזי כיוהרא ועיין להרשכנה"ג בהגהת ב"י סי' תרס"ד. אכן כיון דליודעי חן אשר כל סתום לא עממום פוגם ונפגם נראה ודאי דלהם שומעים בדבר כיוצא בזה שאינם חולקין על הש"ס וכאשר מסרו לנו כבר בעלי הכללי' שדבר מוסכם הוא שמ"ש בזוהר ואינו מפורש בש"ס שמקבלי' כמ"ש הרב ס' יוחסין דף ח"ב ע"ש וק"ו ב"ב של ק"ו בשב ואל תעשה דאין אומרים לו לאדם קום עשה נגד סברת חכמי האמת ומה גם במלתא דבנפשיה הוא להיו' פוגם ונפגם וכנז':

ועיין ג"כ להרב יעב"ץ ח"א סי' מ"ז בענין כשהמקובלים מחולקים עם הפוסקים ועג"כ להרב פני אהרן בחי"ד סי' ה'. וכבר כתב הרב"י ז"ל בשלחנו סי' ל"א בענין תפילין בחה"מ וז"ל ומאחר דבתלמודא דילן לא נתבאר דין זה בפירוש מי יערב לבו לגשת לעבור בקום עשה על דברי רשב"י דמפליג כ"כ באיסור הנחתם עכ"ל ודון מינה ואוקי באתרין דזכרון א' עולה לכאן ולכאן ואין בהם דין חלוקה כלל ועיקר ואין צורך להאריך:

יא **נשים** המחמירות על עצמן לקיים מצות לולב וכדומה שפטורות הן מ"מ אם מוסיפין במיניהן עוברות על בל תוסיף:

(שדה הארץ ח"ג סי' ל"ב):

יב **מעשה** שהיה בי"ט ב' של חג שהלך שמש הקהל כמנהגו בלולב ושאר מיניו בידו להוציא י"ח מי שאין לו ואח"כ בדקו ומצאו שהיה לפי דעתן פסול האתרוג לפי שנטלה שושנתו וא' מהמשכילי' שכבר יצא י"ח חזר ונטל כל ד' מינים כשרים ובירך ע"נ לולב שלא כדין עשה והזכיר ש"ש לבטלה והיה די לו ליקח האתרוג אפי' לבדו בלא ברכה ואם היה רוצה לברך הי"ל לפחות לברך ע"נ אתרוג אע"פי שהיה חוזר ולוקח כל הד' מינים וראיה ברורה לזה ממ"ש הרב ארחות חיים בשם רבינו משולם שפעם א' בא לפניו מי שברך ע"נ לולב ושוב מצא שלא היה ערבה והביאו לו ערבה והניחה בלולב וחזר ונטלו וצוה לו לברך ע"נ ערבה ע"ש. זאת ועוד דבניד"ד לא היה אתרוג זה פסול לפי דעת רוב המפרשים ואיך שיהיה אין מקום לחזור לברך ע"נ לולב:

(יכין ובועז ח"א סי' קכ"ג וקכ"ט):

כתב הד"ט זאת ועוד איכא לאסתפוקי לע"ד דילמא השתא הוא דאיתרע לבתר דנפיק י"ח ועיין להרב בית דוד סי' תנ"ה דכתב דמי שברך על הלולב ושוב ראה שלא היו בו רק ב' בדי הדס אין צריך לחזור ולברך כשישים הבד הג' אך אם לא היה בו רק בד א' של ערבה צריך לחזור ולברך ע"ש. ועיין ג"כ להרב החבי"ב בתשובותיו ח"ב א"ח סי' מ"ז שכתב בדין ק"קי שאירע לו ביום א' סוכות ששכח החזן ולא שם בלולבו של קהל רק ב' בדי הדס ונטל הוא והק"קי לולב זה מסיק ותני דכיון דלדעת מקצת הפוסקי' כבר יצא י"ח אע"פי שלדעת אחרים לא יצא מ"מ סגי שיחזור ויטול בלבד ובלא ברכה כדי שלא להכניס עצמו בספק ברכה לבטלה. ועיין להרב יוסף אומץ בסי' ב' דפסק היכא שבירך ונטל ומצא שחסר אחד ממיניו דמ"מ אם לא סח בנתים דעתו נוטה שלא לחזור ולברך ואם סח בנתים יברך על אותו המין שחסר ע"ש ועיין להרב מר וקציעה דפשוט בעיניו דכשצריך לחזור ולברך דינו לחזור לברך ע"נ לולב ולא על המין שחסר ודלא כא"ח ע"ש בסי' תרנ"א:

יג **אתרוג** שניטל עוקצו מי שבשעת הדחק שלא היה אחר בעיר נטלו ובירך עליו אפי' ביום א' אין מזניחין אותו:
(הרב צבי סי' ט') ועיין להרב בית יעקב סי' קמ"ב בדין אתרוג שניטל עוקצו ממקום חבורו וחברו ע"י מחט בחוט ונזהר שלא יעבור המחט לחדרי הזרע רק בעובי שלו כתב בפשיטות להתיר ולברך עליו ביט"ב ואפי' ביט"א אם יסכימו עמו בעלי הוראה דלא חסר מיקרי.
יד **אתרוג** פחות מכזית למאן או מכביצה למאן ליכא מאן דמכשיר אף אם עתיד ליגדל וכ"ש באין עתיד ליגדל ותמה על הר"בי במ"ש בשלהי סי' תרמ"ח לתרץ קושית הר"אם על הסמ"ג דהחמיר יותר באתרוג הבוסר שאינו עתיד ליגדל ממה שעתיד ליגדל דהוא דבר זר דודאי כל שעתיד ליגדל ולא נתגדל ראוי הוא ליקרא בוסר טפי:
(שם סי' קס"ה):
טו **השג** ישיג על מ"ש הרמ"גא סי' תר"נא ס"ק ח' דיטול תחלה האתרוג וכשמסלק יסלק הלולב תחלה דודאי שגגה הוא לסלק הלולב תחלה דהא בתפילין פריך הש"ס במנחות דף ל"ו ע"א בשלמא וכו' אלא כשחולץ חולץ תחלה ש"ר מנין וכו' ע"ש וא"כ זהו ודאי טעות הוא אלא דאפי' בתחלה שיקח אתרוג תחלה אין ללמוד דבר זה מתפילין ומאד תמוה איך לא שת הרמג"א עיניו שבתו' ורמב"ם והרא"ש והטור מפורש שיקח הלולב תחלה ועיין שם בס"ק י"א:
(דגול מרבבה סימן תרנ"א):
יז **לולב** שנשברה שדרתו יש לפסלו אף בשאר ימים ואף אם אוגדו כדי שלא יפול למטה אין תקנה שלא כדעת הרמג"א בסי' תרמ"ה דמכשיר ולולב שעליו כפופים בראשו אף שהיה הרא"ש ז"ל אוהבו לא מבעיא דאינו מהמובחר לדעת גדולי אחרונים אלא אף גם זאת שאין יוצאים בו ועיין להרדב"ז שהביא הרב המחבר במר וקציעה שלו בא"ח:
(שאלת יעב"ץ סי' ע"א):
הד"ט ויש לע"ד מקום עיון קצת במאי עסקינן אי מיירי אפי' אם ממקום השבירה ולמעלה נשאר בו שיעור לולב ודס"ל כהרב ב"ד סי' תנ"ג בדין לולב קצר שיש בצמצום שיעורו דס"ל דאינו יכול להאריכו שלא יבואו לטעות בלולב שאין בו שיעור או דילמא מיירי בדוקא שאין מהשבירה ולהלן שיעור לולב שאם היה בו שיעור אפי' בצמצום כשר דס"ל כהרב עדות ביעקב בליקוטיו דמתיר בפשיטות וחיליה מההיא דפ' המפלת דכ"ד דלולב ואזוב כי הדדי נינהו ובפי"ב דפרה תנן אזוב הקצר וכו' ע"ש ולהרמג"א לא מבעיא לי דבכולא גוונא כשר כיון דלדידיה שבירת השדרה אינה פוסלת כלל אע"ג דמ"מ

ס"ל דיש לאגדו שם שלא יפול למטה. ובענין כפיפת העלים עיין למהר"י נבון בסוף גט מקושר שלו בביאור לתוספי הרא"ש דף ק"ך שכתב בשם הרב כפות תמרים שמדברי הר"ן נראה דעקום הלולב לפניו כשר ולאחריו פסול הפך ממ"ש מרן בש"ע סי' תרמ"ו בעקום לפניו או לאחריו ולדעתו הרחבה יש לפסול בין בעקום מלפניו בין מלאחריו ע"ש ולדעת מהרי"נ הנז' טוב לכתחלה לצאת ידי ספק לכ"ע ולהזהר שלא יהיה עקום כלל אבל היכא דלא אפשר יש להחמיר דוקא בעקום לפניו עש"ד:

יז **איש** יהודי גנב מגנת חבירו אתרוג א' במוצאי יה"כ ונטלו ביום א' של סוכות ובירך עליו וביום א' של חה"מ הרהר תשובה בלבו וילך לו לפייס הנגזל במתן דמים ויענהו האיש שכבר הרגיש בחסרונו מעי"ט ושלא עלה מעולם על דעתו רק שהישמעאלים שכיניו נטלוהו ושא"צ לפייסו בדמים בין האוהבים כמוהם ולא רצה לקבל דמיו ומחל לו מחילה גמורה והשיב הרב ז"ל דאע"ג דיאוש כדי לא קנה מ"מ כיון שמחל לו בין בדמים בין שלא בדמים הרי קנאו למפרע ויוצא י"ח אפילו ביום א' כיון דמצוה קעבד ודמיא להההוא דפ' אלו מציאות ופ"ב דקדושין בדין ירד לשדה חבירו ולקט ותרם שלא מדעת הבעלים וכו' הרי שבא וכו' ועיין להרב"י בי"ד סי' של"א והוסיף עוד תת כוחו מדברי הרשד"ם בתשו' סי' כ"א והחזיק סברתו מההוא דפ' לולב הגזול בעובדא דההיא איתתא דצווחא קמי' דר"נ דע"י מתן דמים מוכח מהתם דקני למפרע והיינו מתן דמים היינו דפייס ליה ונתפייס בלא מתן דמים:

(משאת משה ח"א סי' ד'):

כתב הד"ט ועיין להרב אגורה באהלך דף י"ח ע"א דנשא ונתן באמונה על דברי הרשד"ם והרמ"מ הנז' ודחה ראית הרשד"ם וראית מר בריה שהליץ בעד הרשד"ם וכח האב קיים דאין לומר בנידון הרשד"ם דיצא י"ח למפרע עש"ד. ועיין ג"כ להרב א"ב הנ"ל בדף ה' ע"ב בדין מי שהודה ביום א' של חג שהלולב שבידו הוא של חבירו אם לא אמר אתם עדי לא קנה חבירו ועדיין שלו מיקרי ויוצא בו י"ח ובו בפרק פלפל בחכמה בדברי הרב מוצל מאש סי' יו"ד על הראיות שהביא עש"ב:

ועיין להרב מראית העין בלקוטיו דף פ' ע"ג אות ט"ו מ"ש על הרשד"ם הנז' ועל הרב משאת משה הנז' והרב פנחס עניו והרב גט מקושר דף קי"ג ועג"כ להרב קרית מלך סי' כ' דנסתפק במקדש אשה בחג באתרוג לאחר ל' יום שאז אינו שוה כלום ולא מכרה תוך החג אי אזלינן בתר השתא ומקודשת או בתר זמן חלות הקדושין ואינה מקודשת וכן המקדש אשה בניסן באתרוג שאינו שוה אז כלום וא"ל תהא מקודשת בתשרי מהו והביא דברי הר"ן בפ' האומר דס"ל דבתר שעת הנתינה אזלי' וה"ה הכא בחלוקה קמייתא תהא

מקודשת ושוב הביא מ"ש הרש"בא בחידושיו ותוס' דיבמו' דצ"ג דמוכח משם דבני"דד אינה מקודשת ע"ש ובחידושי מהר"יט שרצה לחלק ע"ד הר"ן ע"ש. וגם על ספק הב' הנז' אעפ"י שהביא מ"ש הריט"בא בשם רבו גבי מתני' דהמקדש באיסורי הנאה מ"מ הניח גם הספק הב' במחלוקת ע"ש. ואתיא שם בסי' פ"א תוספת מרובה מהרב יונה נבון על כל ב' הספקו' הנז' וסיים דנכון להחמיר בתרווייהו ולהצריכה גט אם נתקדשה לאחר כ"ז שלא ימצא דבר ברור בלי שום דחיה ונשא ונתן בדברי הרב המחבר ע"ש ובסי' כ"ב וכ"ג שהשיב על כל מ"ש מהרי"ן הנז' ומסיק דאיך שיהיה לדעתו הרמה נהי דאין לפשוט ספק הא' שתהיה ודאי מקודשת וכמעט אינו אפילו קדושי ספק אמנם בספק ב' נ"ל דמקודשת ודאי ומ"מ להיות מיראי הוראה לא החליט הדבר בשום א' מהספיקות ע"ש:

ועיין להרב למודי ה' סי' י"ג דמייתי בידיה ספיקי דגברא הרב שמריה קאטריווס דנסתפק במבשל בשבת ואח"כ נזדמן לו חולה של סכנה והוצרך לתבשיל אם נפטר מהחיוב וספק זה יש ג"כ בלקח אתרוג חבירו שלא מדעתו וחבירו ידע ומחל וגמר והקנהו לשם מתנה והוא לא ידע ונטלו לצאת בו מי אמרי' דכיון דבתורת גזל בא לידו והוא לא ידע דמחיל לא יצא א"ד הרי מחל ויצא והרב המחבר כתב דאין זה תלוי בזה ושאפשר שהמבשל הנז' חייב כיון שבישל באיסור גמור אבל באתרוג האיסור הוא בשעה שיוצא י"ח ומה לנו אם לא ידע כיון שבאמת מחל לו ואת"ל דהמבשל פטור משום דכי אכיל ליה חולה פקע איסוריה משא"כ אתרוג דאע"ג דכי אכיל ליה ליכא איסורא מ"מ לאיסורא הוא מכוין. ושוב פלפל בדין מבשל על כל דברי הרב ברכי יוסף סי' ש"א ומסיק לחיובא בדין מבשל הנז' ע"ש ואין בדבריו הכרע לדין אתרוג הנז' כפי המונח שהניח דאין זה תלוי בזה ע"ש:

יח **מעשה** שנתאחרו האתרוגים לבא מצפת תוב"ב עד אחר חצות של י"ט א' של סוכות ואסר לשולח' עי"ג לעיירות הסמוכו' דרך יום או יומים או ג' ימים כאשר היו עושים מלפנים והאריך בראיות לבטל סברו' המנגדים המתירים (ב"ד של שלמה סי' ח"י):

הד"ט ועיין להרב ריח שדה סי' נ"ד שנשאל גם הוא על זה והתיר בראיות ע"ש:

יט **אין** להפריד האתרוג מהלולב בהולכה והובאה ונענועים ומ"ש הרב צרור החיים בשם הרמב"ן דאין לחברן אלא בשעת הברכה ולא בשעת הנענועים חלילה ליחס להרמב"ן סברא זו נגד כל חכמי הקבלה האמיתית. ועוד דהר"ם ריקנאטי תלמידו והולך על שיטתו איך יכתוב הפך דעתו ולא יזכור בדבריו שהרמב"ן רבו חולק על זה ושם כתב ג"כ הרב המחבר דמשבשתא הוא נמי הא דחזינן לכמה אינשי דמהפכי ראש הלולב בהורדה כדי להיות בכלל מוריד דליתא דהוי דרך בזיון. (זקן אהרן סי' ס"ב):

כתב הד"ט ועיין ג"כ להרב חינוך בית יהודה סי' כ"ב דהכריע כסברת מרן סי' תרצ"א ס"ט שלא להפוך לולב למטה ודלא כסברת מור"ם ע"ש:

כ **נשא** ונתן בדין הדס שנשרו עליו אם יש לברך עליו בשאר ימים חוץ מי"ט א' אם יש לדמותו לשאר פסולין שמברכין עליהן בשאר הימים א"נ כיון דהקפידה תורה על עבות ה"ז נשתנה שמו לגמרי ולדמותו לחתיכת אתרוג שפסק מור"ם להחמיר:

(פני יהושע סי' ג'):

כא **לולב** שכלה בעלה אחד ונקטם דף א' שלו והדף השני קיים כשר וכן אם כלה בב' עלים ואכלו עכברים מעט בשני העלים אינו נקרא נקטם וכשר.:

(בית דוד סי' תמ"ה ותמ"ז):

כתב הד"ט וכבר נשאלתי זה ימים לחוות דעי החלוש בדין איזה לולבים (ובפרט מהבאים מעיר גינובא) שבראשי העלים העליונים יש בהם כקוץ ארוך קצת ודק מאד אם נקטעו מקצתם או כלם כל הקוצים הללו והעלים נשארו שלמים מה דינם והשיבותיו דבר (כמובא אצלי בשות"א דינוקא סי' קמ"א) דלע"ד אין כאן בית מיחוש כלל דכשרים דהא אפי' נקטמו ראשי העלים גופן להראב"ד ולבעל עשרת הדברות הביאו התניא אינו פסול אא"כ נקטם מעט מהשדרה ונקטמו כל ג' הראשונים ולתוס' והרא"ש בעינן לפחות שיקטם רוב אורך ב' עלים ולי"א נמי שהביא הרב המגיד דס"ל דאף בעלה ראשונה מפסיל מ"מ צריך שיקטם רוב העלה ומרן ז"ל בשלחנו הקצר פסק כתוס' והרא"ש. וכיון שכן במאי דקמן אין מקום שאלה דאת"ל דקוץ זה נידון כעלה ממש מ"מ לא הוי אפי' מיעוטא דמיעוטא של אורך העלה וכשר אפי' לכתחלה. ואף לסברת הרב המגיד והלבוש דס"ל דאפי' בכל שהוא אם נקטם ראש העלה העליון לבד פסול וגם הרב מחב"ר בסי' תרמ"א כתב בשם הרב רבו ז"ל בגט מקושר נדפס מחדש בביאור תוספי הרא"ם דטוב ליזהר לחוש להחמיר לכתחלה שלא יהיה קטום כלל האמצעי אף דבשעת הדחק יש לברך כל שלא נקטם רוב העלין ע"ש. מ"מ בנידו"ד אפשר דכ"ע מודו דקטימת הקוץ הלז לא הויא קטימת עלה וחזותא מילתא היא דבקטימת העלה כל שהוא נמי דבר הנראה לעין הוא אך בקטימת הקוץ אין העין שולטת בו ואינו ניכר וכיון דבין למר ובין למר עיקר פיסול קטימת ראש הלולב הוא משום דאין זה הדר וכ"כ הרמג"א בסי' תרמ"ה סק"ו בשם הירושלמי א"כ בקטימת הקוץ דלא ניטלה הדרתו והחוש יעיד שיותר מהודר ומפואר בקטימתו משלח נקטם ממילא משמע ליכא למ"ד דפסול. ואם לחשך אדם ולומר דזו היא הדרתו של לולב ולדמותו לראש שבולת וע"ד דאמרי' בסוטה ומעטרא ליה כסאסאה דשבלתא וא"כ הקוצים הללו עטרת תפארת הן ללולב וכשנקטמו ממנו פנה הדרו ויפסל

ליתא דשאני שבולת של חטים דהיינו רביתייהו משא"כ הלולבים שאין דרכן בכך והכל עדיו דבקוצין הללו לא מהודרין נינהו ושאם נקטמו זו היא הדרן זו היא יפיין ולא נקטם עלה מיקרי. וסימניך קוצים אני מכלה מן הכרם כמצות בעל הכרם דבעי מינן הדר ואין זה הדר. וכ"ש אם לולב זה כנה בב' עלים ונקטם קוץ ענה א' דאפי' נחשוב הקוץ כעלה ממש הרי כתב מרן ז"ל בשלחנו הארוך דכשכלה הלולב בב' ענים אפי' להר"ן ז"ל והרב המגיד אפשר להכשיר כי הם נא דברו דפסול בקטימת עלה א' בכל שהוא רק בלולב שכנה בא' או בג' עלים ע"ש. והכלל העולה לע"ד דבכולי גווני איכא צד להכשיר מכח ס"ס היינו ספק אם קוץ זה נדון כעלה עצמו או לא כיון דבקטימתו לא נפיק מתורת הדר וכנז' ואאת"ל דנדון כעלה ממש מ"מ רבו כמו רבו רבים חקרי לב הנז' דס"ל דלא מפסיל בקטימת כ"ש רק עד שיקטם מעט מהשדרה למאן או למאן רובו של עלה והוא ס"ס המתהפך דליכא למ"ד דלאו ספק ספיקא מיקרי כנלע"ד בקיצור נמרץ.

כב **לולב** הקצר שאין בו רק השיעור בצמצום אינו יכול להאריכו שלא יבואו לטעות בלולב שאין בו שיעור:

(שם סי' תנ"ג):

כתב הד"ט ועיין להרב עדות ביעקב בליקוטיו סי' ק"ח דמתיר בפשיטות וחיליה מההיא דפ' המפלת דף כ"ד דלולב ואזוב כי הדדי נינהו ובפ' י"ב דפרה תנן אזוב הקצר וכו' ע"ש וע"ל אות י"ו:

ועיין להרב אהל יוסף בליקוטי' סי' ס"ו שהקשה ותירץ קצת על דברי הרע"ב הנז' ושאח"כ ראתה עינו להרב ב"ד הנז' שגם לו הוקשה כמוהו ע"ש:

כג **אתרוג** שהושם מעי"ט בסודר מותר להניחו שם בי"ט אבל להחליף הסודר אסור דמוליד ריחא בי"ט:

(שם סי' תנ"ז):

כד **יישב** מנהג העולם שנהגו שלא לקשר הלולב רק עם עלי הלולב עושים כמין בית מעשה אורג שגמגם בו הרב ב"ד בחא"ח סי' תנ"ד שאין בראיותיו דבר ברור לסתור המנהג:

(שם דף י"ב ע"ג):

כה **מי** שחתך בסכין על פס ידו וכרך סמרטוט על החתך בלבד ולא על כל פס ידו אי הוי חציצה לענין נטילת לולב ולא נמצאת תשובה גמורה רק מקצתה ומדבריו נראה דא"צ להסיר הסמרטוט מידו:

(סמא דחיי סי' ט"ו):

הד"ט ועיין להרב המסדר מפתחותיו שכתב דמדברי הרב המחבר נראה שנוטה לפסוק דהוי חציצה. ואנכי לא ידעתי מנא ליה ועיין להרב יד אהרן בא"ח סי' תרנ"א בשם הרב כפות תמרים דף כ"ט דיישב דברי האגודה בענין לקיחת הלולב בתפליו וטבעותיו בידיו דאפשר דכוונתו דיכול ליטול הלולב במקצת היד שאין בה רצועה וטבעות ע"ש ובכן נתישב המנהג שאנו רואים כמה גדולים שיש בהם טבעות בידם ואין חוששין להסירם בשעת נטילת לולב ובאתרא כי האי שאין דרכם להסירם פשיטא לי לע"ד דהמחמיר להסירם כשמתפלל עם הצבור מזניחין אותו וילך וישוב לביתו ויעשה בצנעא מה שלבו חפץ ופשוט הוא:

(וע"ל סי' ה' אות ח"י):

כו **החזיק** דברי מהרי"ל בענין נענועי הלולב דיקיף דרך ימין מזרח דרום מערב צפון שלא כמי שחולק וסובר דצריך לנענע מזרח צפון מערב דרום (וע"ל סי' ל"ה אות ל"ז) (תורת חיים ח"ג סי' ט':

כז **ק"קי** שאין להם רק אתרוג א' והרבה לולבים ובעיר הסמוכה להם מהלך יום א' בקירוב אין להם אתרוג כלל ועשו דרך בקשה ותחנה דמאחר שעליהם היו סמוכים שישלחו להם אתרוג כמשפטם בכל שנה ושנה שהיו שולחים ומוכרין להם כל המינים. הנה הואיל שכבר יצאו י"ח מצוה מדאורייתא ביום א' וקצת ימים אחרים מעתה יזכו גם לאחיהם וישלחוהו להם בכדי שיוכלו לברך ולומר זמן ביום אחד של חג ונחלקו בו בעלי תריסין והכריע ביניהם שהשכל מחייב דלגבי הני דאכתי לא קיימו המצוה כלל מצוה רבה מיקרי ולאחריני שכבר קיימו העיקר מצוה זוטא מיקרי אע"ג דלתרוייהו אינה אלא מצוה דרבנן א"כ נימא ודאי דניחא להני דליבטלו ממצוה זוטא לזכות לאחריני למצוה רבה דלדידהו הויא כעין דאורייתא דלתשלומין דיומא קמא מכווני ומברכים זמן (אע"ג דמדינא לא מצינו ללולב תשלומין) ואם יכולים לברך ביום הו"ר ולשלחם אח"כ להם שיברכו ביום ז' איכא למימר דלפי כתבי האר"י ז"ל בין לאלו בין לאלו תעלה להם כאילו קיימו כל הימים בפרטות ותהוי כעין תשלומין. ועוד לו טעם אחר למען ישלחו הצדיקים לק"קי אחר את האתרוג משום ג"ח שאם היו נשארים בני הק"קי ההוא נעדרים לגמרי פשיטא דצרה וצער מתחולל ימצא להם על שלא זכו לקיים מצוה זו וכאילו ח"ו לא יצאו בדימוס ביה"כ חלילה. ולכן טוב לדחות מצוה דרבנן כיון דבשאר ימים אינה מדאורייי' בגבולין כדי לקיים מצות ג"ח. וכ"ש שמ"מ ישארו בידם השלשה מינים אחרים ויכולים לקיים זכר למקדש עליהם ומצוה קעבדו כמ"ש מרן בסי' תרנ"א בשם הרא"ש בשם הראב"ד ע"ש. ועיין עוד שם טעמים אחרים נכוחים וישרים שכן ראוי לעשות לקיים

מצות שילוח לקק"י האחר ותבא עליהם ועליהם ברכת טוב ומטיב ע"ש שהסכימו עמו הרב אס"י מקסאלי והרב מהר"א גידיליא דצריכי למשדריה להו:
(מכתם לדוד סי' ו' והנמשכים):
הד"ט וראיתי להרב פחד יצחק במהדורא בתרא שלו אות א' ערך אתרוג קהל וכו' שעדיין לא נדפס שהביא הרב המחבר פסק ארוך מלא וגדוש מהרב חיים וולטירא דס"ל דאין מקום לכוף אותם לשלחו כלל ועיקר ועל ידו החזיקו אנשי חיל רבני קושט'. ורבני ויניציא. והרב שלמה מלויקיו. והרב יצחק ברכיה קאנטון שאין להרהר אחר המחזיקים באתרוג המסרבים לשלחו לקק"י אחר ע"ש:
כח **הרוצה** לקיים מצות לולב משלכ' ממש ראוי שלא יניח אחרים לברך על לולבו קודם שיברך הוא דאם נותנו במתנה ע"מ להחזיר קודם כשיברך הוא אח"כ הרי הוא כאחד העם היוצא בלולב אחרי' בתיקון מתנה לכן יברך תחלה הוא וכן נראה מעובדא דר"ג בספינה דמס' סוכה דף מ"א ע"ב. וכן ש"צ ששלחו לו הקהל לולב בביתו מעי"ט ומברך תחלה הוי ודאי מקיים לכם משלכ' (כתונת יוסף סי' כ"ז):
הד"ט ואני בעניי לא מצאתי הכרח כלל לסברתו ז"ל מההיא דר"ג דנטל בתחלה ויצא בו דשמא משום שלא להחמיץ המצוה היה ראשון לקיים את המצוה ואה"נ שאם לא היה מוכן לקיימה הי' נותנה בתחלה למוכנים ומ"מ היה מקיים המצוה משלכ' כיון שהיה נותנו על מנת להחזיר וע"י החזרה הוא חוזר למקחו הראשון מלבד שגם ע"י המתנה כיון שזכה בו הרי הוא שלו לגמרי ומשלכ' ממש מיקרי:
כט **המצאה** טובה המציא להכיר אם האתרוג יבש או לא יען כי בדיקת הטור ומרן בסי' תרמ"ח להעביר בו מחט ובו חוט כמעט א"א שלא יעשה בו חסרון כל שהוא ויפסלנו בכך לכן הנכון לתחוב בו מחט מעט ולהוציאו מהעבר שנתחב בו ואם הנקב חוזר ומתמלא אחר שהוציא המחט לח הוא ואם לאו מכלל שנתיבש ודוגמא לזה בירושלמי ספ"ק דשביעית לענין דלועין אם הוקש' בשביעי' עוקצו אם מתאחה וכו' וזהו דבר קל ובטוח מחסרון כ"ש מה שאינו בהעברת החוט מעבר לעבר (מר וקציעה סי' תרל"ז):
ל **דרש** וחקר במאזני שכלו בדין לולב של אותם דמורידי' ולא מעלי' האמורי' בי"ד סי' קנ"ח וקנ"ט ובח"מ סי' תכ"ה אם גזל אותו מהם אם יוצא בו י"ח וה"ה לכמה מילי אחריני כגון אם גזל מהם וקדש אשה אם היא מקודש' וכיוצא והשיב דבח"מ סי' שפ"ח סעי' י"ג הובא י"א דאע"ג דממון מסור אסור לאבדו מ"מ י"א דליקח לעצמו שרי ואין כאן גזל ואאת"ל דיש חולקין בדבר מ"מ מידי ספיקא לא יצא ע"ש:
(פרי מגדים בחלק אשל אברהם סי' קנ"ו):

לא **הביא** בידו החזקה מה שפסק הרב צבי סי' ק"כ דהחוטף מחבירו אתרוג בחג צריך לשלם כפי מה ששוה עתה וכ"ש ממוכר אתרוגי' דבהא כ"ע מודי' דמשל' כפי מה ששוה בחג יעו"ש. והוסי' הרב המחבר מדיליה דאם נפסל בשוגג י"ל דפטר נפשיה באתרוג קטן אף להרב צבי ומסתברא בחוטף ותפס הניזק יכול לומר קי"ל בודאי ומשלם כפי מה ששוה תוך החג ואם גזל אתרוג שוה הרבה והשיבו לו אחר החג י"ל דמצי פטר נפשיה בהרי שלך לפניך אע"פ שלע"ע שוה רק מעט ושמא י"ל דלא גרע מגרמי דחייב והגוזל סחורה מחבירו ביומא דשוקא שוה אלף ולאחר השוק אין שוה אלא מעט האם נאמר דמחזיר סחורתו (שם בחלק משבצות זהב סי' תרנ"ו אות א'):

הד"ט ועיין סי' ל"ב אות ז' ועיין עוד להרב שבות יעקב ח"ב סי' כ"ט בדין הקונה אתרוג בהידור מצוה ובא א' ופסלו דלמהר"ם מינצי סי' קי"ג אין למזיק לשלם רק דמי אתרוג כשר בלתי מהודר אכן השיג כבר עליו מהר"ץ סי' ק"כ והוכיח שישלם כפי מה ששוה לימכר לשם מצות פרי עץ הדר ע"ש:

גם הגאון הרב משנה למלך בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות תמה מאד על סברת הר"ם מינצי בדין הנז' ועתה נדפסו מקרוב שו"ת של הרב יריעת האהל וראיתי שם בסי' ל' שיצא לישע הרמ"ם הנז' והשיב על הגאונים הנז' שהשיגוהו וסיים וז"ל והשתא וכו' דלדעתי דבריו אמיתים וכו' ל"מ אי לא טעין שדעתו היה למכור וכו' אלא אפי' בטעין שדעתו היה למוכרו מצי פטר נפשיה באתרוג פשוט וסוף דבריו הוא אך הנלפע"ד שישבע שדעתו היה למכרו וישלם לו הגזלן דמי אתרוג הדר וכן אם איבדו במזיד ובכוונה שכנגדו נשבע ונוטל כדין הנגזל והניזק עש"ד ועיין ג"כ להרב אגורה באהלך דף ה' בדין מי שמכר אתרוג לחבירו ולקח הדמים ולא משך הקונה האתרוג דס"ל דאין המוכר יוצא בו י"ח דאם הפקיעו חכמים קני' דלוקח לא הפקיעו מ"מ מכירתו כל שלא חזר בו וכן הדין במקדש בדבר שמכר ולקח המעות דהוי מקדש בגזל וכדברי הרב מ"ל בפ"ה מהלכות אישות הלכה ו'. עוד הביא ראיה ממור"ם בח"מ סי' קצ"ט בשם מהרי"ל והשיב מה שהקשה עליו הרמג"א בא"ח סי' שס"ט ע"ש ועיין להרב מוצל מאש ח"ב סי' מ"ב דמצדד אצדודי ומסיק דאפי' במקום מצוה העמידו דבריהם ע"ש ראיותיו. ועיין למהרי"ע בעפרא דרבנן אות מ' סי' ת"י דדעתו ג"כ נוטה דהפקיעו חכמים כח הקונה בדמים ודהכל תלוי במשיכה וא"כ אם לא משך יוצא המוכר ואם משך אף שלא נתן הקונה הדמים הקונה יוצא י"ח ועיין להרב קול אליהו סי' מ"ד דכתב דיש להקל ליקח מהגבאי בי"ט עצמו האתרוג ומיניו לפרעם אחר החג דלא כהרב מחנה אפרים בהלכות מכירה סי' ב' שפקפק בו ע"ש

לב **סמך** בכל כחו לכחא דהיתירא האתרוגים שיש בהם מראיות אתרוג כדם ממש שמירקותן נהפכין לאדום ופעמי' רבות שהאודם מתפשט ע"פ רוחב שטח האתרוג או על חוטמו שהיו רגילים במקום א' חכם השואל שנתעודד עם חביריו ולא מצא על מה הקפידה תנוח ודאדרבא מצאו ראיה להיתר מש"ס דסוכה דל"ה ע"ב אמר רבא האי אתרוגא דאיגליד וכו' וממ"ש הרא"ש שם. והרב המחבר אע"פ שהיה חוכך להתיר משום שלדעתו הראיות שהביאו לאו מוכרחות הן מ"מ מסיק דהדין דין אמת דהגם שאין מראה שקורין גיי'"אלו והאדום שוין הן אפ"ה כיון שזהו דרך גדילתן ורגילין להיות הרבה כן מראית אתרוג היא וכשרין בלי פקפוק והמחמיר בזה מפסיד ממונן של ישראל:
(פני אריה סי' ה):
לג **השיב** בפשיטות שיצא י"ח מי שאחז האתרוג בעוקצו בשעת ברכה ונטילה אע"ג דלא נגע באתרוג כלל יצא י"ח דלא גרע מכרך סודר ועשה כבית יד ללולב דיצא כדאי' בסי' תרנ"א וכ"ש הכא שהעוקץ כגוף האתרוג שאם ניטל הוי חסר ופסול ומ"מ אין לעשות כן לכתחלה שמא ינתק קודם שיצא י"ח נטילה. גם א"א לעשות הנענועי' כדין (שם סי' י"א):
כתב הד"ט אי מההוא שמא ינתק העוקץ לא מכרעא לכאורה כ"כ דע"כ לא פסלינן התם רק בניטל מעיקר האתרוג וישאר מקומו גומא ובכל דהו שישאר ויכסה רוחב הגומא כשר כמ"ש הטור ומרן ומור"ם שם אבל הכא החששא אינה קרובה כ"כ שינתק בכל מכל כל רוחב הגומא אמנם לפי האמת יותר קרוב שינתק ממקום חבורו וממילא ישאר במקומו גומא ממה שינתק וישבר העץ במקום אחר רחוק ממקום הגומא:

סימן לד דינים אחרים השייכים לחג וש"ע

אות א **מי** שבשעת ההלל הביאו לו לולב ואתרוג כשרים בלתי מהודרים ורוצה להמתין שעה ושתים עד שיביאו לו אחר מהודר אע"ג דבעלמא אמרינן דשהוייי מצוה לא משהינן מ"מ הכא ש"ד להמתין לעשות מצוה מן המובחר דדוקא אם אפשר שיעבור זמן המצוה אין להמתין ולהכניס עצמו בספק שלא יקדמנה משום מצוה מן המובחר אבל בלא"ה ניחא להמתין ובכלל זריזים הוא ברצונו לעשות מצוה בהידור (שבות יעקב ח"א סי' ל"ד:
הד"ט גם הרב יד אליהו סי' מ"ב הסכים לזה אמנם במ"ש הרב שבות יעקב הנז' בסי' ל"ז (העתקתיו לעיל סי' ה' אות ל"ח וסי' י"ו אות ט' ולקמן סי' ל"ה אות י"ו) מקהי ביה אקהייתא ושסותרים דבריו קצת למ"ש כאן ע"ש. ועיין להרב שער יוסף בתשובה סי' מ' דהעמיק הרחיב בענין זה ומסיק דכל שלא התחיל במצוה אף שכבר הכין הדבר לעשות

בו המצוה יניחנה כדי לעשותה מן המובחר אך אם כבר התחיל במצוה אין להשגיח עוד במצוה מן המובחר ע"ש:

ב **טעמא** טעים למה שנהגו להתיר אגודת לולב ביום הו"ר וכמ"ש הרוקח בהל' לולב ומהרי"ל הל' סוכה (דבר משה סי' נ"ג):

ג **המתפלל** בש"ע תפלת י"ח ובמקום אמרו את ש"ע אמר את חג הסוכות בדיעבד יצא וה"ה בשאר הימים אם הזכיר בתפלתו שם חג אחר וכ"ש אם לא הזכיר י"ט בפרט רק בסתם אמר את י"ט מקרא קדש הזה יצא (בית יהודה ח"א סי' ד'):

ד **אע"פ** שלא מצינו בלשון המקרא שנקרא ש"ע בשם חג מ"מ כיון שבלשון בני אדם נקרא בלשון חג כמ"ש הר"ן בנדרים דף מ"ט בשם הירושלמי הנה מן הראוי בלשון תפלה עדיף טפי בלשון בני אדם המבינים מה שהם אומרים והלואי שיתפללו בלשון אשר מדברים איש אל רעהו (מעיל צדקה סי' ח'):

הד"ט ועיין להרב בכור שור דף קט"ו סוף ע"ב דתמה יקרא על מור"ם סי' תרס"ח שכתב דלא מצינו בשום מקום שנקרא ש"ע חג דהא ש"ס ערוך הוא בפסחים דף ט' ע"ב דפריך אקרא דוחגותם אותו חג לה' ז' ימים והלא שמנה הם וכו' הרי דש"ע נמי בכלל חג נקרא ואין לדחות ולומר דהא לא קאי למסקנא מדתניא בחגיגה דף ט' אהאי קרא יכול יהא חוגג כל ז' ת"ל אותו ומנין לי"ט האחרון ת"ל בחדש השביעי תחוגו אותו אלמא דהני ז' לבד מש"ע דזה אינו דתיקשי להאי ברייתא קושיית הש"ס דפסחים אמאי חגיגה לא דחי שבת אלא ודאי דמסקנא דמלתא הכי הוי דש"ע ג"כ בכלל החג וחג לה' מיקרי וכן אמרינן בעירובין דף מ' וגם לשמנה אלו שמונת ימי חג וכן בתענית דף ל' ע"א אמרי' מ"ד מר"ח עד התענית מחגה ופירש"י דר"ח איקרי חג מדאיקרי מועד וא"כ כ"ש ש"ע דהא איקרי מועד כמ"ש ריש שבועות לכן העיקר הוא כס' הפוסקים שיש לומר חג בש"ע. ועיין ג"כ להרב החבי"ב בתשו' בא"ח ח"ב סי' מ"ח דעשה גם הוא סמוכות לסברת הלבוש דיש לאמרו ודלא ממור"ם ע"ש:

גם הרב עדות ביהוסף סי' ט' נשא ונתן בזה ודהעיקר כסברת הלבוש שיש לומר חג וששוב ראה תשו' הרב החביב שהזכיר גם הוא קצת מראיותיו ע"ש:

ה **אם** אמר בש"ע צ' פעמים משיב הרוח וכו' אם נסתפק אח"כ אם אמרו יש לסמוך אדברי הר"ם מרוטנבורג שחזקתו שהזכיר. (מקום שמואל סי' נ' ונ"א):

ו **מותר** למנות לחתן תורה מומר ששב בתשובה גמורה (וע"ל סי' ג' אות ל"ב) הרב צבי סי' י"ג:

ז **הכריע** מהש"ס כסברת ראב"י שהביא הרב"י בסי' רס"ח דבליל ש"ע אין לישן בסוכה דמחזי כמוסיף כיון דבשינה ליכא ברכה אף בימי החג ולא דמי לישיבה בסוכה דכיון דברוכי לא מברכינן כשאר ימים איכא הכירא ולא מחזי כמוסיף (נודע ביהודה סי' מ'):
ח **אין** לעשות הקפות בח"ל ביום ש"ע לא בני ח"ל ולא בני א"י שבח"ל הם אע"פ שדעתם לחזור לארץ פן יאמרו בני ח"ל כיון שמקיפים ביום ח' מכלל די"ט אחרון הוא ויבאו לזלזל ביום ט' וטוב לאלו ולאלו להקיף בליל שמחת תורה דמלתא דשוייא לתרוייהו היא כמ"ש מהרח"ו בשער הכוונות (טוב עין סי' י"ד):
ט **אחר** סמוך שהביא בידו סברת הרב נאמן שמואל סי' ט"ל אם חתן תורה או ח"ב שאירע לו אבל ב"מ ושעלה בהסכמה שיוכל לעלות לקרוא והביא סמוכות ממ"ש מהריק"ו שורש ט'. עוד הביא דברי הרב דב"ש שכתב שיתן במתנה המינוי במקום שיש מנהג או לא ילך לבה"כ. וגם הרב בני דוד בפ' י' מהלכות אבל כתב ששמע שבזמן הרב מהר"א רוזאניס צוה לאבל לילך בבה"כ, אחר להתפלל ושכן עשה גם הוא מעשה בהסכמת הרב מהר"י רוזאניס וקצת רבני זמנו בחתן תורה אחר (שלמי צבור דף קפ"ח ע"ד).
הד"ט ועיין להרב פני אהרן בי"ד שלו סי' כ"ו שכן העלה הרב חיים אבולעפיא כהר"א רוזאניס ורב תנא והדב"ש וכמה רבני קושט' אך הרב המחבר שם סי' כ"ז פסק דמצוה בו יותר מבשלוחו עש"ד:
י **חתן** תורה שהוא לוי ואין לוי אחר בבה"כ א"צ לצאת ויקרא הכהן ב"פ ויעלה הלוי החתן בסוף הקרואים ואין כאן שמץ חשדא שהוא פגום דמנכרא מילתא טובא שהוא חתן תורה וכשיקראוהו יאמר הש"צ אע"פ שהוא לוי (חיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות ע"ב):
הד"ט ונראה ודאי דאין הדברים אמורים רק לבני ספרדי' ודכוותייהו שנוהגין להוציא ס"ת אחר לקרוא בו החתן תורה אך לפי מנהג האיטלקי דאין מוציאין רק ס"ת א' לקרוא בו העולים והח"ת ג"כ נראה בלי ספק דאין שום חשש פקפוק איסור לקרוא לחתן תורה בראש הקרואי' ולמשלים. וכן עשה מעשה הרב מחותני נר"ו מהר"ש גאליקי (שנזכר שמו לטובה לעיל סי' ד' אות כ"ב) בקהל עדתו במקומו ושעתו שלא היה שם כהן אחר אלא החתן תורה והורה גבר שיתחיל הכהן ויסיים ויפה דן ויפה הורה:
ושוב מצאתי להרב ח"ש הנז' בס' לדוד אמת שלו סי' ה' אות ח' כהן ולוי חתנים במקום שנוהגים לקרות בס"ת שלהם וכו' ודבר פשוט הוא והאמת עד לעצמו דעד כאן ל"פ הר"א ירושלמי והרשכנה"ג אלא אם חתן תורה ישראל שיקרא בס"ת שלו יכול לעלות ראשון בס"ת א' דהו"ל חד גברא בתרי ספרי אבל לקרוא אחד ב' פעמים בס' א' כניד"ד כ"ע ל"פ דשרי ושרי ולע"ד אפי' שלא בשעת הדחק דמאי פגמא איכא וכהן קורא לוי יוכיח

דקורין אותו ראשון אפי' לכתחלה כשאין לוי שם אע"ג דיצטרך לקרוא ב"פ ועיין להרב פרי מגדים באשל אברהם שלו סי' תרס"ט דכתב בשם הרב א"ר וא"ז דנוהגין שאף מי שקרא כבר בס' וזאת הברכה עונה לח"ת או לח"ב דהכל יודעים דמשום שמחת התורה וליכא פגמא אפי' בב' ס"ת ומיהו ח"ת לא יעלה לח"ב דליכא הפסק אחר ע"ש והיינו דקמן דיוכל לקרוא ראשון ולחזור לקרוא למשלים והוא ברור, ועיין להרב קול אליהו בסוף חאה"ע שנו (וע"ל סי' ו' אות י"ט וכ"ב):

יא **אף** למנהג האינטקי שנוהגים לומר פסוקי מוסף בתפלת מוסף וטעה א' מהם וקרא פסוקי קרבנות שאינו של אותו היום כגון שקרא ביום א' של חה"מ והקרבתם אשה עולה לה' פרים י"ג מ"מ א"צ לחזור ולא גרע ממי שלא אמרם כלל ולא נאמר שהתפלל שקר דהא ביום ב' של סוכות אמרינן קרבנו של יום א' מתקנתא דרבנן דלא לזלזלו ביט"ב ואי הוה חשיב תפלת שקר לא הוו תקינו רבנן הכי האידנא דלית לן ספק (פחד יצחק ערך פסוקי מוסף):

הד"ט ולע"ד יש להשיב על זה דהא חשש שמא יזלזלו בו אלימא טפי עד שלא חששו ז"ל אפי' לברכה לבטלה ביט"ב אע"ג דבעלמא הכלל בידנו שאין מברכין על הספק ומ"מ מברכין על יט"ב אע"פ שהוא ספק כדי שלא יזלזלו בו וכמ"ש הר"ם בפ"ג מהלכות מגילה ומש"ה לא חששו ג"כ לומר ביום ב' קרבנו של יום א' משא"כ בנידד"ד דלית לן טעמא דשלא יזלזלו בו ולעד"נ דמידי ספיקא דרבוותא לא נפקא דהיינו ההוא דמר"ן בס"ס ק"ח דס"ל דטעה והזכיר מאורע שאר הימים אינו הפסק' ולהרט"ז הוי ודאי הפסק' ע"ש:

יב **חתן** תורה וח"ב נוהגים לקרוא כל החומש ונביאים וכתב בשם הר"ב מהטוב דאין בזה לא טומאה ולא טהרה לא איסור ולא היתר אלא כל א' יעשה כפי רצונו ולדעתו ז"ל מי שברי לו שכל שבתות השנה קרא שמו"ת עם הצבור לא מצא ידיו ורגליו המחייבו לקרוא אפי' פסוק יותר מזולתן יען שמהרי"ק בהלכות שבת כתב שיש זמן להשלים שמו"ת עד ש"ת אף שבסדר היום תפס על סברא זו ושם כמה מנהגים וסברות בענין. ומנהג עירו פירארה וקהלות אחרות רבות הוא שהח"ת אומר כל ה' חומשי תורה מתחלתן עד סופן ותו לא כדי שיתחיל בתורה ויגמרנה ואחרים קורים התקון של ליל הו"ר:

(שם ערך חתן תורה וח"ב):

יג **הרשומים** שבעיר שיש להם ס"ת בביתם ובימי חג הסוכות מתפללים בתוך הסוכה ובעת קריאת התורה מביאי' ס"ת מביתם לסוכה לקרוא בו יש גנאי בזה לס"ת שלוקחים אותו ממקומו מההוא דירושלמי דסוטה דאמר בכל אתר את אמרת הולכים אחר ס"ת וכו' אך אפשר לקיים מנהגם אם כל אנשי הסוכה היושבים להתפלל שם יבואו ויעלו

הס"ת וילכו אחרי התורה עד הסוכה דאז אין התורה הולכת אחריהם וכדעת הרב עדות ביהוסף ח"א ד' פ"ז מתשובותיו ועיין להרב יד אהרן בא"ח סי' קל"ז ולהר"ם מפאדובה סי' פ"ח ולהרב דבר משה סי' כ"ב ולהרב בארות מים בא"ח סי' ז' רב חמא שלו שהסכים לדבריו. אשדת הפסגה סי' ז':

י **אם** קראו ביום ד' של חה"מ ביום הב' וביום הג' וקודם שהוליכו הס"ת לארון הרגישו שלא קראו כתחז"ל צריך לחזור ולקרא ולברך ד' גברי (וע"ל). (בארות המים סי' ז'):

טו **מי** שמת לו מת בחה"מ של חג שאינו מונה ז' רק לאחר החג מ"מ ש"ע עולה לו למנין ז' ולמנין שלשים כיון דלהרמב"ן ודעימיה ולמר"ן סי' שצ"ט הגיהוץ ותספורת לא מתורת רגל בלבד הוא דאסור אלא אף מתורת אבל דמדין חה"מ מותר ללבוש בגדים מגוהצים ונוטל צפרניו במספרים (למרן סי' תקנ"ט) ומדין אבילות אסור בכולם כחול ולכן כיון דנהג ברגל דין ל' ודאי נחשב שמיני עצרת לז' ימי' (תורת נתנאל סי' ל"ט):

הד"ט ועיין להרב המחבר הנז' שם שהקשה דא"כ לפ"ז יבטל הש"ע כל השלשים כשם שמבטל היום ראשון כל הל' אם נהג קודם הרגל דין אבלות ל' ותירץ בתירוצו ב' דלא אמרי' הכי דה"ל כחוכא ואטלולא בעיני הבריות דכבר בטלו הל' וינהוג הז' אחר החג ע"כ כוונת דבריו ע"ש ודברים אנו לע"ד קשים להולמן דא"כ כשנהג אבלותו שע' א' קודם החג ונתבטלה גזירת ז' משום החג היה בדין שהש"ע יבטל ממנו גזירת ל' כיון שא"צ למנות הז' אחר החג ואם אמר יאמר נא דאה"נ זו קשה מהראשונה דתלמוד ערוך בידינו במ"ק דף מ"ד ע"ב יום א' לפני החג והחג וש"ע הרי כאן כ"א וכן פסקו כל הפוסקי' אשר שזפם עין העטלף שלי והוא פלא לע"ד:

ובענין דינו של הרב כבר נודע בשערים המצויינים כמה נתחבטו בו הפוסקים ז"ל יעויין בספריהם ולכל אמירות ולכל דברות אנן בדידן פה פירינצי דהעידו בפנינו דהמנהג למנותו ליום א' וכשם שנתפשט ג"כ המנהג בעיר הזאת לדון ולהורות ברוב העניני' כהוראתו של מר"ן ז"ל ובפרט שבפרט כשאין הרמ"א ז"ל חולק עליו והיינו נידון שלנו שלא הגיה בו כנו' א"כ אין לנו לזוז ממנהגנו ולא יעלה ש"ע רק ליום א' וכסברת מר"ן ודלא מסברת הרב ת"נ הנז'. וכבר הרב יוסף אומץ סי' צ"ג אות ב' כתב שיש להשיב על כל דבריו ולדידן אינו עולה רק ליום א' וכאשר החזיק במחזיק ברכה שלו מה שכתב בברכי יוסף שלו והשיב על כל פרט ופרט שהשיב לו גדול אחד ע"ש. וק"ק על שלא נשא על שפתיו ביוסף אומץ הנז' דברי הרב זרע אמת נר"ו בח"ב סי' קס"א דפסק כתלמיד במקום הרב היינו כמהר"י זיין נגד הרב גו"ר דיש למנותו לז' ימים. ושמא העלים עיניו עין כל מדברי הרז"א הנז' משום דלדידן אינו מעלה ואינו מוריד אפי' תימא דהגמ"י יהיו יחידים

בסברתם דכיון דנתפשט המנהג להחמיר שלא למנותו לשבעה פשיטא דאין כח אפי' ברוב בנין ומנין להזיזנו ממנהגנו. ומתורתו של מרן ז"נ גופיה למדנו שכ"כ בהקדמתו לא"ח דאע"ג דבכל מקום דתרי מגו תלתא מסכימים לדעת א' יפסוק הלכה כמותם אם לא במקצת מקומות שכל חכמי ישראל או רובם חולקים על הדעת ההוא. ומ"מ מפורש יצא עוד לו שם וז"ל דאם בקצת ארצות נהגו איסור בקצת דברים אעפ"י שאנו נכריע בהפך יחזיקו במנהגם כי כבר קבלו עליהם דברי החכם האוסר ואסור להם לנהוג היתר כדאי' בפ' מקום שנהגו עכ"ל ז"ל. ועם כי הדבר פשוט מצד עצמו דאין לשנות מהמנהג כשקבלו עליהם ובפרט להחמיר אף שרבים חולקים על סברת המחמיר ולא היינו צריכים להביא ראיה ועצות מרחוק מ"מ יש לנו כיוצא בזה בדין ברכות של תפילין דלע"ד היא הדא היא הדא דניד"ד דהכל יודעים המחלוקת קדום של גדולי הפוסקים אם יש לברך ב' ברכות או ברכה אחת ואשכנזים תפסו להם סברת הרא"ש לברך שתים ואילו הספרדים מברכים ברכה א' כסברת הרי"ף ורמב"ם וכמבואר בא"ח סי' כ"ה מ"מ אין ספק שמי שלא החזיק עדיין בא' מהם ובא לימלך כיצד יעשה הנה בדין להורות לו שלא לברך רק א' לפי הכלל שבידינו ספק ברכות להקל ואעפ"י כן מי שכבר נהג לברך ב' פשיטא לן בעניותין שאין בידו לבטל המנהג מכח הכלל הנז' וכן פסק בפשיטות הרב המני"ח בלקט הקמח שלו ריש דף ט' בא"ח שלו. ודון מינה ואוקי באתרין דאע"ג שיהיה כלל מוסכם אצלנו בלי חולק דאף במחלוקת הפוסקי' נימא דהלכה כמיקל באבל מ"מ הלכה היא לאורויי למי שאין לו מנהג שיקל על עצמו. אמנם במקום שכבר נהגו להחמיר וכאתרא דידן ואינו מנהג בטעות כי יש לו סמיכות רב על מנהגו מפוסקי' מפורסמי' פשיטא לע"ד טובא דאין לו להקל ולמנות ש"ע לז' ימים אלא ליום א' בלבד כנלע"ד שריר וקיים. וכן מצאתי אח"כ להרב ברית עולם סי' ר"מ שכתב בפשיטות דבנתפשט המנהג אין לומר עוד הלכה כמקל באבל ע"ש. ואם אין הדעת טועה גם הרב ז"א הנז' לא בנו ולא כיוצא בנו דבר רק באתרא דליכא מנהגא דבכגון דא הדרינן לכללין דהלכה כמקל באבל וק"ל וכבר בא מעשה לידי פה העירה פעם ושתים והוריתי לע"ד למנותו ליום א' בלבד וכנזכר:

טו **מי** שנתמנה לו להיות נבחר להשלים תורת אלקינו ואיתרע ביה מלתא מסיק ותני דהגם דההיא דר"ת שהיה רגיל לעלות בכל שבת בשלישי ולכן עלה לקרות בשבת שהיה אבל לא ילפינן מיניה אלא דוקא כל דדכוותיה דדבר מפורסם לכל הוא שדרכו לעלות ובלא"ה לא יעלה אפ"ה ידחה בנידון שנו אבלות דרבנן ויקרא החתן שהוא אבל בתורה דמצוה קעביד שיש בקריאתו כבוד לתורה ע"ש. (נאמן שמואל סי' ט"ל):

הד"ט ועיין להרב זרע אמת שכתב בח"ב סי' קס"ב דאף להרב נאמן שמואל אין בו חיוב אלא רשות ושלכן טוב ליעצו להסתלק מן החתנות וכאשר עשה הרב דב"ש כמ"ש בתשובה סי' ע"ר ושכן עשו ג"כ פעמים אחרים בעירו ג"כ ודברים נכונים הם מצד עצמו ודפח"ח:

ועיין בחי"ד סי' ל"ו אות ל"ב:

סימן לה דיני חנוכה

אות א **מי** שמדליק נרות חנוכה בנרות שעוה נכון לקבוע כ"א גבוה מחבירו משום מעלין בקדש וכו' (מהר"י מברונא סי' ט"נ:

ב **ק"ק** שתקנו שלא לשחוק רק בימים שא"א תחנה התיר מהר"י מרפורק בלילה אחר חנוכה לשחוק שלא הגיעו עדיין לכלל איסור לא חלה התקנה אא"כ הגיע היום שנופלים ע"פ:

(שם סי' קנ"ו):

ג **אם** ביום א' של חנוכה קראו בתורה מה שאינה של אותו היום ובירך תחלה וסוף א"צ לחזור ולקרוא ואפי' איתיה ס"ת קמן עיין להרב משאת משה והרב גו"ר כלל א' סי' ל"ו ולהרב"ד סי' ס':

(דבר משה ח"א סי' י"ד).

הד"ט ועיין ג"כ בפני אהרן סי' י"ב. ואם בר"ח טבת שחל בשבת הוציאו ב' ספרים לר"ח וחנוכה ונתחלפו להם הס"ת ע"ל (סי' ו' אות מ"ד):

בדין פתילות ושמני' שאחז"ל אין מדליקין בהם בשבת דה"ה נר חנוכה בין בחול בין בשבת דנתחבטו בו הרב אופנהיים והרב שבות יעקב (הובאו דבריהם שם ח"א ע"ל) האריכו בו הרב בן המחבר והרד"ך ממודונא ומשם בארה דרך אגב דין ספק ברכות וספק מחסרון ידיעה ואביזרייהו ותיקו במלתא דרבנן ומאי פסקא בלשון א"ד ואבע"א בשל סופרים ע"ש. (ועיין ג"כ להרב קול אליהו סי' ז' ונמשכים הד"ט). שמש צדקה סי' ל'):

ה **מותר** ליקח נר חנוכה ולהדליק בו אפי' נרות הרבה לשבת וכ"ש אם מדליק בו ז' נרות לכוונת סודם. (בית יהודה ח"א סי' כ"א):

ו **מי** שאין לו שמן לכל ח' לילות רק כדי הדלקת ליל א' לא יחלק השמן לכל הלילות לפרסם הנס בכל ליל רק ידליק כשיעור בליל א' ואם לא ישאר לו ללילות אחרת ביכול הכתוב מדבר:

(שדה הארץ ח"ג סי' ל"ד ול"ה):

הד"ט ונלע"ד דאם יש לו שמן בליל מן הלילות ד"מ בליל ד' כדי להדליק ד' נרות להמהדרים והוא א' מהם וכסברת ב"ה ידחה הידור מצוה וידליק בליל ד' נר א' כדי שישאר לו שמן לעיקר חיובו בלילות אחרות כנלע"ד פשוט:

ז **אם** עשה נר חנוכה מעץ חזק וקשה שאין האור שולט בו א"צ להחליפו בכל לילה והרי דינו כמתכת וכלי חרס מצופה. ושם נשא ונתן באמונה על מ"ש הה"מ בפ"ד דהלכות חנוכה דין ה' ע"ש. (שם סי' ל"ה):

ח **מי** שיש לו פמו"ט שנר הנוסף רחוק מחבירו שהוא למעלה להיכרא ובליל א' בירך ברכותיו והדליק לנר מצוה הנר הנוסף ואחר כ"ד א"ל שטעה שלא הדליק בתחלה הנר שהוא עיקר הורה גבר שנר הנוסף חול הוא ויחזור ויברך אפי' זמן וידליק הנר של עיקר כנ"ל להלכה אבל למעשה יחזור וידליק בלי שום ברכה:

(שם סי' ל"ח):

ט **אלמנה** הניזונת מנכסי יתומים חייבים היורשים לתת לה דמי שמן לחנוכה דחייבים לתת לה כל צרכי מצות שהם חובת הגוף:

(שם סי' ט"ל):

י **ראובן** ושמעון הדרים יחד בחצר א' ובתיהם פתוחים לחצר זה אצל זה ואין ביניהם רק עובי הכותל ולא' מהן אין לו מזוזה וחייב ליתן נ"ח בימין באופן ששניהם חייבים להניח הנרות בכותל המפסיק אם אין הכותל רחב לזה ולזה יניחו זה ע"ג זה וכשהיו כולם מדליקין בחוץ לא היה להם להשתתף בפריטי וכמ"ש הרפ"ח בסי' תרע"א דין ה' ור"ס תרע"ז בשם הרב החבי"ב אך עכשיו שמדליקי' בפנים אם ירצו להדליק בחוץ יכולים להשתתף בפריטי דהו"ל כב' פתחים מרוח אחת. (שם סי' מ'):

יא **קליפי** בצים פסולים לנר חנוכה להיותם כדוריי' ואינם עומדים בלי סמיכה וכ"כ בשם הר"א אזולאי בס' חסד לאברה' מעין ב' נהר נ"ד דף כ"ה ע"ב שאחר שמנה ט"ו כלים הראוי' לנר חנוכה ואלו הן (וכל הקוד' משובח מהמאוחר משום זה אלי ואנוהו) זהב כסף ונחושת קלל:

(נחושת אדום ברזל בדיל עופרת זכוכית ועץ חרס מצופה אבר:

חרס חדש. עצם קליפת רמון. קליפת אגוז, וקליפת אילן. ושוב הטיל תנאי בקליפות שצריך לעשות' כלי כמו למוד בהם פלפלי' וכיוצא. אך קליפות בצים וכיוצא אינם ראוים לכך וכלם צריכים שיכולי' לעמוד בלי סמיכה להיות ראוים לנר חנוכה:

(שם סי' מ"א):

יב **מי** שלא היה לו שמן בעד כל הנרות הנדלקות באותו הלילה רק בד"מ בליל ד' יש לו שמן כדי נר א' וכן עשה והניח השמן כלו בנר א' ובירך והדליק ושוב הביאו לו שמן אחר לנרות האחרות אין לו לחזור ולברך וכסברת הרב פר"ח בא"ח ס"ס תרע"ב ונשא ונתן באמונה על סברת הרמג"א סי' תרנ"א סקכ"ה. ותרע"ב. על דברי א"ח והראב"ד ע"ש גם בשם הרב רבו שהביא ראיות שלא לברך על נר ההידור הנז' וכהוראת הרב פר"ח הנז' ע"ש באורך:

(שם סי' מ"ב):

יג **אף** בזמן הזה שמדליקי' בפני' אם נתן הנרות למעלה מכ' אמה לא יצא י"ח וכסברת הטור, ורב"ח, ולבוש, ורט"ז, ופר"ח, (ועיין להרב פנים מאירות סי' מ"ח:

(ועיין ג"כ להרב ראש יוסף תרע"א), (שם סי' מ"ג):

יד **מי** שלא הדליק בליל א' מהלילות לא ידליק כלל אותו הנר ויהיו באחרונה רק ז' נרות וכן הוא תשובה אשכנזית שהביא מרן (ודלא כדעת מור"ם ס"ס תרע"ב):

(ראש יוסף סי' תרע"ג):

טו **בני** חברה קדושה שדרכ' להתאס' בכל לילה לקרות ק"ש ולהתפלל ערבית בזמנו ילכו כדרכן בתחלה להתפלל אף שכבר הגיע זמן הדלקת נר חנוכה ואח"כ ילכו לבתיה' לשלום להדליק נר חנוכה והקשה על הרמג"א בסי' תרפ"ד ס"ק ב' ונתן טעם למנהג איזה קהלות שמדליקין בבה"כ קודם תפלת ערבית דה"ט משום לפרסם הנס דאם היו מדליקין אחר ערבית לא היה פרסום דזה הולך לכאן וזה הולך לכאן אבל כשמדליקין בבית כנדון הנז' אין ספק שיש להתפלל תחלה ואח"כ להדליק (שב יעקב סי' כ"ב):

הד"ט ועיין ג"כ להרב זרע אמת ח"א סי' מ' דפסק דהרגיל לומר ת' ערבית עם הצבור העיקר הוא להדליק אחר תפלת ערבית:

טז **מי** שלא היה לו שמן זית לנר חנוכה והתחיל להכין נרות שעוה וביני ביני קודם שידליק הביאו לו שמן זית יגמור המצוה במה שהתחיל אעפ"י שבא לידו שמן זית לעשות מצוה מן המובחר והביא ראיה מיומא דף יו"ד ע"ב דרב ששת סבר וכו' וכ"פ הרמב"ם כרב ששת. גם הרב בית יעקב סי' כ"ו בניד"ד כזה בענין חליצה אם אין הגדול בעיר והתחיל הקטן לחלוץ וביני ביני בא הגדול אין מפסיקין בשבילו כיון שכבר התחיל, וה"נ שהתחיל להכין הו"ל התחיל במצוה ולא דמי להידור מצוה עד שליש דהתם מיירי שלא התחיל עדיין. (שבות יעקב ח"א סי' ל"ז):

כתב הד"ט ועיין ג"כ בתשובותיו ח"ב סי' ל' שהחזיק הוראתו וע"ש מה שהשיב להרב צבי סי' מ"ה. גם הרב יד אליהו סי' מ"ב שדי ביה נרגא. וע"ל סי' ל"ד אות א'. ועיין להרב

בארות המים סי' כ"ה. ולהרב שער יוסף בסימנים דף פ"ז ע"א שבקש לדחות ראית הרב צבי. ועיין ג"כ מ"ש מר שניי נר"ו בשפת אמת שלו ומה שהוספתי לע"ד במקום אחר:
ועיין להרב חקרי לב ח"א סי' קכ"ו דעמד ודרש בענין שהויי מצוה לא משהי' אפי' למצוה מן המובחר דתמה במ"ש הרב תה"ד בדין ברכת הלבנה בסי' ל"ה דס"ל דדוקא אם לא ישארו רק ב' או ג' לילות אחר מ"ש לא ימתין למ"ש שהיא מצוה מן המובחר וק' דלעולם לא ימתין משום דשהויי לא משהינן למצוה מן המובחר. והאריך עוד בענין והביא דהרא"נח ח"א סי' ע"ג נרגש גם הוא עלה דת"הד והביא ג"כ תשו' הרב שער אפרים סי' ל"ד ועוד תמה על תה"ד מההיא דביאת קטן וחליצת גדול ע"ש:
יז **החזיק** תמיהת הרב גיסו באליה זוטא הל' חנוכה שהשיג על הרב שער אפרים והר"ג ממץ בדין נרות שנעשו מחמאה שבשלו בקדירה של בשר שלא התעוררו דהוי בישול בשר וחלב ושהאמת הוא דאף למ"ד דגבי שבת אמרינן אין בישול אחר בישול מ"מ באיסור בב"ח ס"ל דיש בישול אחר בישול:
(שם סי' ל"ח):
כתב הד"ט ועיין ג"כ להרב שמן המר שהחליט לאיסור ע"ש בי"ד שלו סי' ב'. ועיין ג"כ להרב ברכי יוסף בא"ח סי' תר"עג ובמחזיק ברכה י"ד סי' פ"ז אות ט"ו שהאריך בענין זה וכן דעתו לאסור ע"ש. ועיין להרב אהל יוסף בי"ד שלו סי' כ"ד דמפשט פשיט ספקא דגברא רבא והוכיח דמותר בהנאה והביא בכלל ראיותיו דהחמאה לא מיקרי חלב לענין בב"ח:
והרב מחזיק ברכה הנז' השיב שם על כל דבריו ע"ש. ובדין נרות של חלב שנסתפקו אם עירבו בהם חמאה וחלב כתב הרב יוסף אומץ סי' פ"ג שהרב רבו ז"ל בתשובה כת"י האריך להתיר מכח ס"ס דדילמא לא נתערב ואאת"ל דנתערב שמא נתבטל בס' ומ"מ לכתחלה לא יקנם:
ועוד כתב ספק שלישי דאפשר דהלכה כמ"ד דאינו אסור בהנאה רק מדרבנן ובכי הא אף לדעת הרא"ם ואף למאן דבעי ס"ס המתהפך שרי. (וע"ל אות ל"ד:
ועיין ג"כ להרב משבצות זהב סי' רכ"ד אות א':
יח **אעפ"י** ששמן זית ביוקר בעיר מ"מ בליל א' ידליק בשמן זית ובלילות אחרות ידליק הנר הנוסף בשמן זית והנרות אחרות בשאר שמנים. ובדרך אגב פי' שם דברי הרמג"א סי' תרע"ג דנראין לכאורה סותרין דברי עצמו בסי' תרע"ח ס"ב:
(שם ח"ב סימן ל"א):

יט **שאול** שאל האיש להרב פני יהושע אמאי כתב מרן בר"ס תרע"ג כל השמנים ופתילות שאסורים לנר שבת מותרו' לנ"ח דמשמע אפי' צרי ולמה לא נגזור דילמא יהנה ממנו וא' הנשאל יישב השמועה נאה באיזה אופנים ע"ש דברי' הראוים אליו. עוד שאל ממנו בדין חצר שיש לו ב' פתחים שצ"ל בשניהם שמא יחשדוהו והלא לא נחשדו ישראל לדון לכף חובה והשיב כי לא כל הדעות שוות וכמה וכמה דנין לכף חובה אף שאין הדין כך ושם שם בש"ס מייתי על האי מלתא גופה דברי' שיש בהם חשש לחשד ע"ש ושאני ההוא דכבתה דאיפשיט דאינו זקוק לה דכיון דהדליק חברך חברא אית ליה וליכא חשדא:
(קרית חנה סי' מ"ד):

כ **מי** שהדליק נר חנוכה בבה"כ בליל א' ובירך שהחיינו כשיחזור וידליק בביתו לא יחזור לברך זמן אא"כ מדליק להוציא ג"כ אשתו ובניו וטוב שתברך זמן האשה בעצמה לפ"ד מרן בסי' רע"ג סעיף ד' בענין קידוש אלא שהרב פר"ח דחה כבר דבריו בסי' תקפ"ה. ואם הדליק כבר בביתו בליל א' וברך זמן ובא אח"כ להדליק בכה"כ יחזור לברך זמן מידי דהוה מי שבירך ברכת התורה לעצמו ותיכף קראוהו לעלות לתורה שחוזר ומברך כמ"ש בסי' קל"ט סעיף ח' (זרע אמת סי' צ"ו):

כא **בן** א"י שנוהגים שם כמרן דאף אם רבים בני הבית אינו מדליק אלא א' שנזדמן במקום שנוהגין כהרמב"ם שכל א' מבני הבית מדליק ובביתו של בן א"י זה מדליקין כבר. נכון הדבר שישתתף בפריטי עם בעה"ב:
(שם סי' צ"ז):

כב **הנוהגים** להדליק בבה"כ בנרות שעוה גדולות לנר חנוכה מהנרות שנוהגים להדליק בשאר השנה דבר פשוט הוא דאף אם מניחים הנרות במנורה שמדליקי' בה בשאר ימים הוי היכרא וסגי ואם דרכן להדליק בזה ובזה בשמן זית יפסיקו שבת א' קודם חנוכה ולא ידליקו אותן נרות וידליקום בחנוכה דפרסומא קצת הוי:
(שם סי' מ"א):

כג **הוכיח** במישור דלהרמב"ם ומאן דעביד כוותיה שלא לברך אהלל דריש ירחא לפי שאינו אלא מנהג וכמ"ש מר"ן אין לו ג"כ לברך על הדלקת נר חנוכה בבה"כ דדין א' לשתיהן:
(שו"ת הרב צבי סי' פ"ח):

כד **יש** למחות ביד הנשים הנוהגות שלא לעשות מלאכה בימי חנוכה דהבטלה מביאה וכו' ולא עדיף ממוצאי שבת דכתבו התוס' ר"פ מקום שנהגו בשם ירושלמי דהני נשי

דנהגו דלא למעבד עבידתא באפוקי שבתא לאו מנהגא הוא ומה שהשוה הרט"ז ז"ל בסי' תר"ע סק"ב לימי ר"ח אין הדמיון עולה יפה דשאני ר"ח דאיקרי מועד ויש בו קרבן מוסף: (שם סי' פ"ט):

כתב הד"ט ועיין להרמג"א שם שגם הוא כתב בשם הפוסקים דאין להקל להם אמנם הש"ג כתב דיש לבטל מנהגם ודי ביום ראשון ואחרון:

כח **במ"ש** יש להדליק נרות חנוכה תחלה ואח"כ להבדיל ודלא כהרט"ז דס"ל דידליק אחר שיבדיל דכבר בספרו מר וקציעה דחה ראיותיו ע"ש:

(שאלת יעב"ץ סי' נ"ב):

כו **הורה** גבר בדין אכסנאי שמנהגו להדליק בביתו נר לכל אחד ואחד וכסברת הר"ם להיות מהמהדרין מן המהדרין שנתאכסן בבית בעה"ב שמנהגו כמרן להדליק נר א' לכל בני הבית ולהוסיף ולילך א' בכל לילה ולילה והבעה"ב מוחה באכסנאי שלא ידליק נר אחר אין כחו יפה למחות בו ליבטל ממנהגו שדין אמת הוא ליושבי הארצות ההם. ועי"ש בדבריו שמצא טעם וסעד לסברת כל א' וא' מהסברות שבין התוס' והרמב"ם והעלה שכל או"א דבר כפי מקומו ושעתו:

(כנסת יחזקאל סי' י"ז):

כתב הד"ט ובענין אכסנאי שחייב להשתתף בפריטי עיין להרב גן המלך סי' מ"א דס"ל דאם אכסנאי אוכל על שלחן בעה"ב לגמרי א"צ שיתוף כלל ואף אם יש לו בית שאינו מתוך ביתו של בעה"ב ולא דמי לבית שיש לו ב' פתחים כיון שידוע שהוא מתארח אצל בעה"ב ע"ש:

כז **הראה** פנים של טעם בענין סדור הנרות של חנוכה בין צפון לדרום והכריע כהר"ם דפסק בהלכות בית הבחירה כרשב"א דס"ל דמנורת המקדש בין צפון לדרום היתה עומדת ודלא כסברת רבי דס"ל דבין מזרח למערב היתה עומדת והשיב על הראב"ד שהקשה על הרמב"ם ותמה על הה"מ שגם הוא תמה יקרא על הר"ם שעל כן קבע מרן בש"ע ומהרש"ל לסדרה ממזרח למערב וליתא. וכ"פ ג"כ הריב"ש סי' ת"י דיש לסדר בין צפון לדרום:

שם :

כתב הד"ט ועיין להרדב"ז ח"ג דפוס פירדא סי' תק"י שבירושלים תוב"ב מניחין אות' בין צפון לדרו' והוא מנהג ותיקון כאשר הוכיח בראיות ע"ש. ובמקומות שנתיישבתי אין המנהג שוה דבעיר מולדתי ופה פרינצי המנהג לסדר' בין מזרח למערב ובקהלות אחרות בין צפון לדרו' והכל לפי המנהג:

כח **מי** ששכח ולא אמר על הנסים בתפלתו וכשגמר נזכר שלא הזכירו וחשב שהי' צריך לחזור ולהתפלל והתחיל להתפלל ובאמצע תפלתו נזכר ההלכה שלא הי' דינו לחזור ולהתפלל האריך בראיות להוכיח דהדין גברא דפתח אדעתא דחובה ונזכר דלאו חובה היא יפסיק אפילו באמצע הברכה דומה בדומה למי שנזכר שכבר התפלל ולא יסמוך על סברא יחידאה לעשות מעשה בברכות אפילו איכא ספיקי טובא והביא דברי הרב משאת משה סי' א' והרב שמש צדקה והגהות הרב בנו סי' ב' ודקדק בהם ודעתו ז"ל שאפילו אם אתה מרבה בספיקות וספיקי ספקות אין לחייבו לברך (ועי"ל הי' אות י"א) מכתם לדוד סי' ג':

כט **מי** שיש לו חצר בב' פתחים שמדליק בשניהם ואינו מברך רק בא' ואיתרמי שיום א' הוצרך לצאת וחשש שלא יגיע לביתו. בעת הדלקה וצוה לב"ב שידליקו עליו והגיע טרם שידליקו בפתח הב' יכול לברך כשידליק בפתח הב'. ודומה למ"ש הרשב"א סימן תקכ"ה בדין בן פקועה שהפריס ע"ג קרקע דמברכין על שחיטתו אע"פ שאינו חייב לשוחטו רק מפני הרואים והביא ג"כ דברי הרב פר"ח ודברי הרב פרי תואר סי' ח"י ע"ש (שם סי' כ"ג):

ל **יש** לבטל המנהג במקום שנהגו ביום א' של חנוכה שלא לקרוא לכהן רק עד ואני אברכם (דברי דוד סי' כ"ד):

לא **מי** ששכח לומר על הנסים בחנוכה ופורים או שאר דברים שלא חייבוהו חכמים לחזור ולהתפלל צריך לכוין לשם נדבה ולהכיר בעצמו שיוכל לכוין היטב בתפלתו מראש ועד סוף ואם יודע לחדש איזה דבר בלי טרדה טוב לחוש לסברת הרב החבי"ב והרב מטה יהודה ואם מכיר בעצמו שע"י התוספות מטריד בתפלתו לא יחדש ודי לו באמירת על הנסים וכיוצא דכדאי הם הלבושים ומעדני מלך והרמג"א והרב מאמר מרדכי נר"ו לסמוך עליהם בהצטרף קצת סברת ראבי"ה לפי מ"ש מרן סי' תרפ"ב דאם לא אמר על הנסים חוזר עכשיו דקבעוה חובה ע"ש להרב המגיה (וע"ל אות כ"ח) (שלמי צבור דף שכ"ד ע"ד):

לב **מותר** השמן שבנר חנוכה שנתערב בשמן אחר בפחות מס' אסור להוסיף עליו ולבטלו ואם עבר והוסיף במזיד אסור כמ"ש מרן סי' תרע"ז לאפוקי מהרט"ז שם ואף למ"ד דכתב מרן בי"ד סי' צ"ט סעיף ו' דס"ל דיש להתיר באיסורין הכא שאני דכעין דאורייתא תקון (מצודת יששכר סי' י"ט):

הד"ט ואם לקח צלוחית של שמן לנר חנוכה ונשתמש ממנו כדי צרכו אין הנשאר בצלוחית נכלל במותר השמן שבנרות חנוכה וכ"פ הרב בארות המים סי' כ"ז ע"ש. ועיין

ג"כ להרב ברכות מים סי' תרע"ז שהשיב לשאלת חכם בדין הנותר מהשמן שהוקצה לנר חנוכה ונתערב בשמן, אחר שאין בו ס' ושרתה ברכה בנותר זה כמעשה הצרפית לא אמרי' דהכלל שבידינו דבטל ברוב אינו אלא ברובא דאתיא מעלמא ולא היכא דמיניה וביה קא רבו דליתא אלא בין זה בין זה בטיל ובין במילי דרבנן כנר חנוכה בין במילי דאורייתא כשמן של תרומה כשיעור לוג שנתברך ועלה לאחד ומאה דין א' לכול' ועיין ג"כ להרב שבות יעקב ח"ב סי' ל"ב בדין נר חנוכה של שעוה שנתערב באחרו' שכתב הרמ"א בשם הרב תה"ד דאפי' באלף לא בטיל ומה שכתב על הרט"ז שהשיגו אחר שכתב מה שהשיב ג"כ הרב פנים מאירות סי' צ"ח שהאריך בזה בח"א סי' פ"ח. ועיין למהר"י מברונא בסי' נ"א שכתב דדוקא כשהודלקה למצותה וכבתה קודם שיעורה ונתערבה באחרות הדברים אמורים ואם לא כן לא חשיבא איתקצאי למצותה ע"ש:

לג **המדליק** בפני הרוח וכבתה דצריך לחזור ולהדליק במקום שאין שם רוח כמ"ש הרב ש"ג בשם ריא"ז מכל מקום לענין ברכה כיון דנחלקו בה הפוסקים דלהרכה"ג והרב ח"י לא יחזור לברך ולהרפ"ח וגן מלך ויד אהרן יחזור לברך אין לנו להכניס עצמנו בספק ברכה לבטלה ומה גם דרוב הפוסקים ס"ל דלא יברך. ועיין להרב דבר משה ח"ג סי' י"ד אי אזלינן בתר רובא אם רוב הפוסקי' ס"ל דיברך ומיעוטא דלא יברך (וע"ל סימן ל"ו אות מ"ו) תפלה לדוד דף פ"ד:

לד **התיר** ספיקו של הרב שער אפרים דנסתפק אי שרי להדליק בנר חנוכה מבשר וחלב דכיון שאין שיעור לנר חנוכה מעצמן אלא דוקא לזמן דילוקן עד שתכלה רגל מן השוק אין שייך לומר דכתותי מיכתת וכו' אף שאסור בהנאה ולהרב המאירי נמי הביאו הרב קרבן חגיגה דף מ"א ע"ב בענין לחי ע"ש בדין עצי סוכה באיסורי הנאה (ועיין ג"כ להרב טל אורות סי' ב' וע"ל אות י"ז):

אגורה באהלך דף כ"ב ע"ג:

לה **אם** אמר על הנסים בעבודה והשלים תפלתו א"צ לחזור דלא הוי הפסק אף שאמרו חוץ למקומו ודלא ממ"ש בברכי יוסף שלו סימן תרס"ח ובתשובותיו חיים שאל ח"א סימן י' וע"ה (יוסף אומץ סי' ע"ח):

לו **הצריך** עיון אם ידליק בלא ברכה מי שאין לו שמן כשיעור או לא ידליק כלל דילמא אתי למטעי כשיהי' לו אבל אם יש לו לנר א' כשיעור יחלוק המותר לשאר נרות כ"ש לכל אחד ואחד ונראה דמ"מ מדליק בלא ברכה ביש לו שמן כ"ש ולרואים לא חיישי' שיחשבו שיש בו כשיעור ולעצמו ידע (משבצות זהב ס"ס תרע"ג):

לז **אישר** וקיים סברת הרב הלבושים להדליק מימין לשמאל בדרך הכתיבה (פנים מאירות ח"א סי' פ"ח) ועיין ג"כ להרב ר"א ושיח השדה סי' י"ג:

הד"ט ועיין למהר"י מברונא בסי' ט"ל שכתב שהחזן המדליק בבה"כ יעמוד בדרום ויהפוך פניו לצפון ואם מדליק בחצר או סמוך לפתחו ברה"ר דמסתמא מדליק השמש בביתו ואח"כ יוצא וא"כ מצד שמאלו דפגע ברישא ובבית אין להקפיד כ"כ. ועיין להרב שדה הארץ סי' ל"ו שכתב שמי שלצאת מספק פירוש כל פונות וכו' מניח הנרות זה ע"ג זה ידליק מלמעלה למטה ולעולם יתחיל להדליק מנר הנוסף שלמעלה מהראשון בליל ב' ובליל ג' במה שלמעלה מהשני וכן כולם ולכתחלה אין לשנות מהמנהג אלא זה אצל זה ועיין להרב ריח שדה סי' י"ג שהחזיק במעוזו כמרדכי ומהר"ם בפ' ב"מ והרמא"י בתה"ד צ"ה וק"ו והריק"ו שקפ"ד ומהרי"ל ומרן בשלחנו הארוך משמאל לימין וכן בנענועי לולב ועיין להרש"א בס' תולדות אדם והרמ"ע והדב"ש והלכה ברורה. והרח"ש בתורת חיים שלו ח"ג סי' ט' הכריע בנרות חנוכה כדרך שאנו ב"ב כותבים אך בנענועים ס"ל דלא כתולדות אדם וע"ל סי' ה' אות כ"ח:

לח **טעמא** טעים להא דת"ר בשבת דף כ"א ע"ב שלא מצאו רק פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול דטעמא בעי למה היה פך הזה חתום וניחא ליה דאולי אירע דכהן גדול התנדב באותו זמן שמנים למנורה וכששלחם למקדש חתם הפכים בחותמו שיהיו נכרים שממנו היו להדליקם ראשון או לסבה אחרת ונשאר פך זה מהשמן זמן רב ובבואו הרב המחבר לעיר ראטרד' הראה לו א' מהק"קי ישוב נכון בשם הרב אברהם ליפשיץ שהי' אב"ד שם שנתן טעם לשבח ואחר שהביא מ"ש בפ"ו דמנחות באיכות שמן המנורה ומנחות הביא ג"כ דין מנחת כהן גדול בכל יום הנקראת חביתי כ"ג שהיה צריך להביאה מביתו ושבהיותו מהמהדרים הי' פוסק על השמן הנבחר ולוקחו בביתו ושם אותו בכליו בפכין בני ג' לוגין כשיעור חביתין שלו לכל יום בבקר ובערב שהרי צריך להביאו שלם וחתמן בחותמו כדי שלא יוחלפו במה שבביתו ומידי יום ביומו היה מביא מביתו פך א' ועשרון סלת כדי שיהיה הכל מוכן למחר וזהו הפך שמצאו שהיה מחזיק ג' לוגין ואף דשיעור השמן למנורה היה ג' לוגין וחצי שהוא חצי לוג לכל נר וכמ"ש במנחות דף ס"ט ובברייתא קתני שהיה בפך שמצאו שמן להדליק ליום א' ואין זה קושיא שכבר כתבו רש"י ותוס' בשם הירושלמי דבימות הקיץ היו עושים פתילה גסה ובחורף דקה ואחר כך אחר שמצאו ג' לוגין בלבד עשו הפתילה יותר דקה כמו ששיערו שתספיק על כל פנים לליל כ"ה בכסלו ונעשה להם נס ע"כ בשם הרא"ל הנז' והוסיף נופך משלו

דכ"ש דדפח"ח לגירסת השאלתות דרב אחאי פ' וישלח דגריס ולא היה בו להדליק אפי' יום א' דהיינו שלא מצאו בו רק ג' לוגין והיו צריכין ג' וחצי ודוק (פני אריה סי' מ'):

הד"ט שוב ראיתי אחרי רואי שגם הרב יוסף אומץ סי' ל"ב הזכירו ושכבר במחב"ר שלו בקונטרס אחרון יישב החקירה הלז באופן אחר ע"ש:

סי' לו דיני פורים אות א **כשאין** אנשים בקיאים במקרא מגילה יכול להוציאם י"ח קטן שהגיע לחינוך ולרוב הפוסקים אף אם לא הגיע לכלל חינוך (סמא דחיי סי' י"ו):

ב **לעשות** בנין ע"י אומן ישמעאל כיון דאוושא מלתא נסתפק אי שרי או לא (שם):

כתב הד"ט ועיין להרב כתונת יוסף סי' ל' דאתי עלה מטעמי אחריני לאסור במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה דאין להניח לישמעאל לבנות אפי' בקבלנות משום דמסתמא. ועיין להרב ב"ד סי' תצ"ה שכתב דעכשיו נהגו שלא לעשות מלאכה בפורים ומנדין העושה ושאפי' עי"ג אין להניח לבנות אע"פ שהתחיל קודם לכן ושכתב הרב שכה"ג דאף בט"ב המנהג בקוסטנ' שלא להניח לבנות אפי' עי"ג:

ג **אשה** שאירע ליל טבילתה ביום פורים אסורה לאכול בשר ביום רק תבשיל של בשר (שם סי' מ"ז):

ד **שיעור** מתנות לשני אביונים היינו בכדי סעודה לעני והיינו שיעור ג' ביצים לכל א' דתנן אין פוחתין לעני העובר וכו' וכדאי' בפ' בכל משתתפין ועיין להרב בפ"ח דפאה (זרע יעקב סי' י"א):

ה **אסור** לנשים לבכות ולקונן ביום פורים על מת שמת כמה ימים קודם לכן (בית יהודה ח"א סי' כ"ד):

ו **יכול** לקרות המגילה ולברך עליה אפי' ביחיד ואינו חייב לילך לבה"כ ואף לכתחלה א"צ לחזור אחר עשרה וכן היה הרב אביו נוהג לצאת ג"כ מבה"כ לילך לביתו לקרותו ואחר הקריאה היה חוזר לבה"כ ומסיים ערבית ודלא כהרב"ח הביאו הרב באר היטב סי' תר"צ ובשו"ת הלק"ט דכ' דאפי' ביתו סמוך לבה"כ וחלונותיו פתוחים לשם שילך לבה"כ. (מגן שאול בליקוטיו אחר לשונות הרמב"ם סי' בי'):

ז **ראובן** שאירס בנו לשמעון והתנה עמו לשלוח דורונו' זל"ז בכל מועד וחנוכה ופורים ושלח א' מהם לחבירו ב' מיני מתיקה ודורון קיים מצות משלוח מנות דהא לא התנה עמו רק דורונו' ולא מתיקו' ואף שנא' שחייב במיני מתיקה מ"מ כיון שלא התנה בפירוש על המתיקה יצא י"ח וראייתו מהש"ס דמ"ק גבי אבל שאסור לאכול סעודה ראשונה משלו דאמרינן התם הנהו אמוראי דהוי מחלפי וכו' ע"ש שבמגילה דף ל"ח דאביי ב"א

ור"ח ב"א הוו מחלפי וכו' ע"ש ולסברת רש"י אפי' התנה בפירוש על המתיקה יצא (שם סי' מ"ד):

ח **ביאר** היטב כוונת התוס' במגילה דף ט"ז ע"א ד"ה ודחי עשרת וכו' דלכאורה אין החשבון מדוקדק ולא נתחוורו בעיניו דברי הרב שער אפרים סי' מ"ה ופירשו באופן אחר ע"פ פיוטו של הקלירי לפ' שקלים המתחיל אז ראית וכו' דנראה משם שהיה לו חשבון אחר במנין הככרים והשקלים. ודברי התוס' מיוסדים על דברי הרב הקלירי כדרכם בכמה מקומו' (מקום שמואל סי' ס'):

ט **בן** כרך שהלך לעיר ודעתו לחזור למקומו בט"ו מותר להיו' ממנין העולים לס"ת בי"ד בעיר אע"פ שאינו יום קריאת המגילה שלו. וכן הדין בן א"י שבח"ל ודעתו לחזור לארץ יכול להיות ממנין הקרואים בי"ט ב' ש"ג ודלא מהרב הלק"ט ח"א סי' ה' ע"ש. (שבות יעקב ח"א סי' מ'). ואעיקרא דכרך דפסק מור"ם בר"ס תרפ"ח דמסתמא אמרינן דהוקף ולבסוף נתיישב דהקשה המג"א שם מסי' ת"א והניח בצ"ע ורט"ז והפר"ח הטריחו עצמן ליישב. עיין להרב עדות ביהוסף להר"י ן' סאמון סי' ס"ג דכתב דשלא לצורך טרחו בזה דדברי הר"ן מפורשי' בפ"ק דמגילה ובתוס' שם ד"ג ע"א ד"ה כרך שישב וכו' וא"כ אין שום סתירה בין ההיא דת"א ותרפ"ח:

י **נתן** טעם לשבח לפסק מרן סי' תרצ"ה בדין משלוח מנות דאשה חייבת כאיש ואשה תשלח לאשה ואיש לאיש אבל במתנות לאביונים אין לחוש. ומלבד הטעמים האמורים מהרמג"א שם ס"ק ו' וד"מ בשם מהר"י ברי"ן. עוד הוסיף מדיליה דגבי משלוח מנות כתיב איש לרעהו ואף דגם האשה בכלל מ"מ דוקא איש לרעהו ואשה לרעותה משא"כ במתנות לאביונים דלא כתיב איש אחד האיש לאשה וא' האשה לאיש חייבין. ושם השיב תשובה גמורה לקושיית הרב פר"ח על הרמ"א דפסק דאשה חייבת במתנות לאביונים (שם סי' מ"א):

הד"ט גם הרב יעב"ץ בתשוב' ח"א סי' ק"כ וח"ב סי' ק"ח הזכיר דחייבת האשה בשלוח מנות דלא ממ"ש הפר"ח דאינו מחוור:

יא **מי** שברך והתחיל לקרוא את המגילה ואינו יכול לגמרה והעמידו אחר תחתיו סגי ליה להתחיל ממקום שפסק הראשון והוא שהיה הב' שם כשבירך הראשון וכמ"ש גבי שופר בסי' תקפ"ה סעיף ג'. (שם סי' מ"ב):

הד"ט ואם נשתתק הקורא באמצע קריאתה יתחיל הב' ממקום שפסק הא' דכיון דמברך להוציא כל הקק"י הוי ממש דומיא דשופר דבסי' תקפ"ה פסק מרן דא"צ לחזור לראש ודלא כהרמג"א כ"כ הרב דגול מרבבה סי' תרצ"ב:

יב **חרש** ששומע כשצועקין לו מאד מוציא אחרים י"ח אף כשקורא כקול בינוני כיון שגם הוא חייב בקריאתה. (שם ח"ב סי' ל"ג):

יג **יישב** מה שהקשו על הרמב"ם דסתם בפ"א דמגילה דמבטלין ת"ת לשמוע קריאת המגילה ומשמע אפי' ת"ת דיחיד והוי נגד משמעות הש"ס והביא תירוץ הרב לח"מ שם ושל הרשכנה"ג ולא נתחוורו אצלו ותירץ באופן אחר (שם סי' מ"ז):

יד **בענין** כתיבת המגילה א"צ לכוין לגמרה באמצע שטה שבסוף הדף ואפי' בס"ת אינו לעכובא ושם כתב דאף בדברים הצריכים לכתחלה במגילה אם כבר כתב דיעבד מיקרי והשיג על הרשכנה"ג סי' תרצ"א הגהת ב"י אות יו"ד דכתב דלא מיקרי דיעבד אלא אם קרא:

(זרע אמת סי' ק'):

הד"ט ואם כתיבת המגילה צריך שיהיה בכתב הלשון שמכיר בו. עיין להרב חקרי לב ח"א סי' קל"ד דהאריך בענין דאה"נ דדוקא בכתב מיוחד לאותו לשון יוצא בו אך בשאר כתב של לשון אחר אף שמכירו לא יצא וכדעת הריא"ז ורשב"ך ותי"ט ופר"ח סי' ת"צ:

טז **מותר** לעשות נשואין בפורים שחל להיות בע"ש ובלבד שלא יעשה סעודה וכדעת הרשב"א שהביא הרב"י בסי' תרצ"ו. ועוד לו שם מקשי על פסק מר"ן בתשוב' הרשב"א דלכאורה הוא נגד הרי"ף ורמב"ם והרא"ש ולבסוף מוכיח דגם דעת הג' עמודי ההוראה הללו אשר הבית ביתו של הרב"י נשען עליו הוא כהרשב"א:

(שם סי' ק"א):

יו **אבילות** יום ראשון נוהג בט"ו באדר אבל בי"ד יש לחוש ולומר דלא נהיגי ביה. (שם סי' ק"ב):

הד"ט ועיין להרב ושב הכהן סי' צ"ה וצ"ו בדין אונן בפורים דפסק שאסור בבשר ויין ושממ"ש גבי רגל דאם אפשר לקיים שניהם לא דחי עשה דרגל עשה דאבלות ה"ה כאן אם שאפשר לקיים שמחת פורים אחר שיקבר מתו פשיטא ופשיטא דאסור בבשר ויין עד שיקברנו ע"ש. (ועיין לקמן אות ל"ו):

יז **מתיר** לטלטל המגילה בט"ו באדר שחל בשבת ודלא כהרב פר"ח שאוסר בטלטול וגם הרשכנה"ג בסי' תרפ"ח נוטה דעתו להתיר וכן הרב מטה יהודה מתירה בטלטול. (חסדי דוד פי' תרפ"ח סעיף ו'):

הד"ט ועיין להרב שלמי צבור דף שכ"ה ע"ד דהביא שתי הסברות בלי הכרעה לשום צד:

ועיין להרב עדות ביהוסף להר"י ן' סאמון סי' א' שתמה על הפר"ח ושכה"ג והשיב תשובה שלימה והעלה בפשיטות להתיר ועיין להרב למודי ה' סי' קצ"ו דהארי' קצת

בזה. ואם כשחל פורים במ"ש מותר לש"צ לסדרה בשבת להתלמד ישב ועמד על דברי הפר"ח הנז' סק"ו ועולת שבת סי' כ"ח סקי"ג):

יח **הורה** גבר הלכה למעשה דמגילה צריכה שרטוט על כל שטה ושטה ולא סגי בשרטט שטה ראשונה כסברת הלבוש ואדרבא הוא סותר את עצמו ממ"ש בהלכו' ס"ת ע"ש: (שו"ת הרב צבי סי' צ"ז):

ועיין להרב כסא רחמים דף יו"ד ט"ב דתמה על הר"ץ הנז' ע"ש:

יט **איך** ראוי לנהוג בשנה מעוברת בתענית ז' באדר יום מיתת משה הראה פנים מסבירות לשתי הדיעות וסוגיין דעלמא להתענו' בראשון ומסתברא דהיכא דנהוג הכי ש"ד. (שאלת יעב"ץ סי' קי"ז)

הד"ט והרב אגורה באהלך קיים סברת הרב הלק"ט ח"ב סי' קע"ג דיש להתענות באדר ב' ותמה על הרמג"א בסי' תק"פ שכתב דבש"ס מוכח דלא היתה מעוברת אותה שנה דאדרבא מש"ס דסוטה מוכח בהפך ופה פירינצי נוהגין ללמוד הסדר בראשון ואז מתענה מי שדרכו להתענות:

כ **מילה** בפורים אם אין שהות ביום למול ולקרוא פשיטא דמילה קודמת דאין לך שום מצוה דאורייתא דנדחית מפני מ"מ ואם יש שהות לקרוא ולמול אח"כ הנה מור"ם בשם מהרי"ל כתב בסי' תרצ"ג דמלין ואח"כ קורים. אמנם הרב פר"ח כתב דאין דינו מחוור דבכל המצות מ"מ עדיפא משום פרסומי ניסא והרב המחבר הביא דעת התוס' והר"ן דכתבו דהטעם דמבטלין העבודה לשמוע מ"מ אעפ"י שאחר העבודה יש שהות לקרוא משום דטפי עדיף לקרוא בצבור משום ברוב עם הדרת מלך וכיון שכן כשיש מילה בבה"כ אם נקדים המילה לא מדחיא מ"מ בצבור שהרי ויעמוד כל העם בברית ושותקין ודוממין לכך ואח"כ קורין ברב עם והיינו הוראת מהרי"ל הנז' דמלין ואח"כ קורין. (ב"ד של שלמה סי' כ"א):

הד"ט ועיין להרב בית יהודה סי' מ"ח דנטה לסברת דקורין ואח"כ מלין ע"ש. ועיין להרב חזון למועד סי' כ"ב דכתב דמ"מ מידי ספיקא דרבוותא לא נפקא. (וע"ל ה' אות י"ב):

ועיין בחי"ד סי' כ"ח אות כ"ד):

כא **מעולם** תמה על מנהג עירו שכשחל יום ט"ו באדר בש"ק שהוא יום פורים שלהם אין חכמי העיר שואלין ודורשין בענינו של נס כיון דהלילא זו קריאתה בשבת דבהדיא אמרו בפ"ק דמגילה אריב"ל פורים שחל בשבת אין קורין את המגילה אבל שואלין ודורשין בענינו וטעמו ברור דדוקא בקריאת המגילה דהכל חייבין לקרותה ואין הכל בקיאין בה יש לגזור שמא יטלנה לילך אצל בקי ויעבירנה ד"א ברה"ר והיינו טעמיה דשופר ולולב

אבל הדרשה שהחכם יושב ודורש לא חיישינן להכי. עוד לו שם שכיון דשבת הוא יום פורים גם קריאת התורה באותו היום מצוה וחובת היום ואם אין המפטיר מענין הקריאה אינו כלום ועוד יוכל לקרוא הז' בפ' עמלק ויחזור המפטיר ויקרא אעפ"י שאינו הכרח: (זקן אהרן סי' קל"ז):

כב **מותר** לאבל אחר ז' על שאר קרובים או לאחר ל' על או"א לנגן בפורים לשמח אחרים וכ"ש אם ילך לנגן לשמחת מצוה דיאי ויאי:

(שם סי' רי"ד) (ועיין בחי"ד סי' ל"ו אות כ"ג):

כג **לא** טוב עשה בעמיו א' מיושבי כפרים שמנהגם להתאסף ביום פורים באחד מהכפרים שיש להם ס"ת לקרוא המגילה בצבור והוא לבדו נשאר וקרא המגיל' ביחיד ובשבילו נתבטלה ג"כ קריא' המגילה בצבור דמצוה לחזור אחר יו"ד לפרסם הנס וראוי להכותו מכת מרדות אבל נדוי לא מנדינן ליה כיון דס"ס עיקר מצות מ"מ נתקיים ולא נתבטל רק מצות פרסומי ניסא וטוב לקנסו בממון כפי ראות הדיינין תחת המכת מרדות בשכבר ידוע מ"ש מהר"ם מרוינזבורק והרש"ל בים ש"ש פ' החובל ובהרמ"א בח"מ דמלקות ומ"מ פודין בממון (כנסת יחזקאל סי' י"ט):

כד **בן** עיר ששלח מנות לבן כרך והגיע לידו ביום י"ד ויודע שלא יאכלם רק בט"ו פשיטא דיוצא י"ח אבל בן כרך ששלח לבן עיר בט"ו לא יצא דאעפ"י שאכלו בו ביום הא אינו יומו ועבר יומו בטלה שמחתו. ועיין להרב יד אהרן סי' תרצ"ד בהגהת ב"י בדין מי ששלח מנות או מעות לחבירו שבמדינת הים ומגיעים בודאי לידו ביום פורים עצמו דס"ל דאע"ג ששלח לו קודם זמנו מ"מ כיון שהגיע לידו בשעת החיוב יוצא י"ח ועיין ג"כ להרב בני חיי סי' הנז' ס"ג בענין ראובן ששלח וכו' דכל שלא הגיעו ביד המקבל עדיין לא שמח בהן וחייב לשלוח מנות אחרות. (אהל יוסף סי' ט"ו):

כתב הד"ט ועיין שם להרב בני חיי דגם הנותן מתנה ע"מ להחזיר לאו שמיה מתנה לענין זה וכן השכל גוזר ופשוט הוא. וכן מצאתי אח"כ להרב יוסף אומץ ס"ס פ"ב פשוטי מפשט ספיקא דהרב משבצות זהב וס"ל דלא יצא הנותן ע"מ להחזיר וכנז':

כה **טעה** בפשיטות מי שלא אמר ויהי נועם במ"ש זכור משום יום פורים שאין עושים בו מלאכה דמנהגא בעלמא הוא שלא לעשות ולא מן הדין ולכן יש לאמרו במ"ש שלפניו ואין הדבר תלוי במלאכה רק שיהיו ימי דחולא ששת ימי החול ואי לאו דבשבוע של פסח וסוכות חל ג"כ יום ז' של פסח בפסח וש"ע בחג היה ראוי לומר ויהי נועם במ"ש של חה"מ כיון דמותרים במלאכה מן התורה ואפי' מדרבנן התירו בדבר האבד והויין ימי דחולא שאינן י"ט. החביב בתשו' לא"ח ח"ב סי' נ"ה:

כתב הד"ט לדברי הרב ז"ל כשיחול יט"א של חג בשבת לבני א"י יהיה ראוי לומר ויהי נועם ואיני יודע אם נהגו לאמרו. (וע"ל סי' י"ב אות ו'):

כו **החזיק** והוכיח דכדין קרא ערעור בכה"ג שלו בהגהת ב"י סי' רפ"ה אות ז' על הרב הלבושים והרבה להשיב על מה ששאל ממנו וכתב לו מע' השואל מהרי"א ע"ש. (שם סי' נ"ז ונ"ח):

כז **אם** מולד ר"ח אדר יחול בער"ח שאז כלה זמן קידוש הלבנה בליל פורים ליל קריאת המגילה ולא קדשוה בלילות שלפניו כי לא נראית הלבנה ובליל פורים עודם קורים את המגילה נתפזרו העבים וזרחה הלבנה ומתיראים שתתכסה מחדש אם ימתינו עד אחר הקריאה אם רוב הצבור כבר קדשוה אין ליחידים לצאת באמצע הקריאה לקדשה דאין לצבור להמתין עד חזרתם משום טירחא דצבורא וא"כ יצטרכו להשלים הקריאה אח"כ בלי רוב עם ואינו נכון בשביל מצוה קלה דרבנן לבטל פרסומא דניסא. ואם כל הצבור לא קדשוה עדיין יש להשיב על זה וכי מגילה א' יש לנו בשנה והלא בכל חודש יש לנו ספק זה בהגיע תר ליל אחרונה של זמן קידוש הלבנה ולא זרחה אלא באמצע ק"ש וברכותיה (וע"ל סי' י"ו אות יו"ד) ולכן אם יכלה זמן קידוש הלבנה לגמרי קודם שיסיים קריאתה יפסיק אפי' הצבור מלקרות ויקדשו הלבנה ויגמרו אח"כ קריאתה אבל יחיד לא יפסיק אפי' בשביל כן משום שלא לדחות פרסום הנס. וה"ה אם עדיין לא התחיל לקרות והקהל התחילו ידחה קידוש הלבנה אך אם הצבור ג"כ יש להם לקדש ויש לפניהם מקרא המגילה יקדימו לקדש דתדיר דדוקא לדחות פרסום הנס עדיף ולא לאקדומי (נודע ביהודה סי' נ"א):

כח **הביא** בידו החזקה הכרעה לזכות לפסק הרב"י בסי' תרפ"ח סעי' ז' דפורים שושן שחל בע"ש דאין עושין בני כרכים סעודת פורים עד יום א' בשבת ודלא כהרלנ"ח (הביאו ג"כ הרמג"א שם ס"ק ח') דעבד עובדא בירושלים לעשותה בשבת. (שם סי' מ"ב):

כט **אם** אמר על הנסים ביום ט"ו לסברת הרכנה"ג בשם הרב"ח צריך לחזור להתפלל וכן דעת הרב פר"ח דהוי הפסק וצריך לחזור לראש אבל הרט"ז והרמג"א והרב בית דוד סי' תפ"ט הסכימו שלא לחזור ומדברי הרב החביב עצמו למדו לומר כן שכתב שיש נוהגים ג"כ לאמרו. גם הרב אליה רבה ס"ל דלא יחזור וכן הסכים ג"כ הרב ברכי יוסף נר"ו: (שלמי צבור דף שכ"ה ע"ב):

כתב הד"ט ואם לא אמרו בי"ד ע"ל סי' ל"ה אות כ"ח ועיין ג"כ להרב כתונת יוסף סי' ל"א שהאריך בענין על הנסים לבני עיירות שמפני ספק קורין המגילה בב' ימים ובלא ברכה ולא יאמרו בליל ט"ו ס' קדושה ואתה קדוש ולא יוציאו ס"ת ולא על הנסים אע"פ שצרכי

רבים אומרים כיון דלרוב העולם אין הט"ו פורים צרכי יחיד מיקרי משא"כ זכרינו ומי כמוך דלעולם צ"ר הם ויכול לאמרן אפי' לכתחלה בכל השנה ע"ל סי' ה' אות ס':

ל **לנשים** שאינן באות לבה"כ חייב הבע"ה לחזור ולקרות ולענין הברכות הנה הרב דבר משה ח"ב סי' י"ד הסכים דהיותר טוב שילמד הברכ' לאש' ולומר לשמוע מגילה או יאמר עמה מלה במל' חוץ שתזכי' היא לבד' וכ"כ הרב ח"י ע"ש דבזה כ"ע לודו (שם עמוד ד')

לא **קיים** המנהג שלא לפשוט כל המגילה קודם קריאתה רק קורא ופושט והולך (בית דוד סי' תפ"ה):

כשחל פורים במ"ש נראה דהנכון לברך בורא מאורי האש קודם קריאת המגילה כיון דהראב"ד והרד"א והכלבו סוברי' כן וגם הרב שכנה"ג נראה שמסכי' לזה ובלבד שיהיה בביתו מי שיברך לאשתו שהוא בעצמו אינו יכול לחזור ולברך והיא בעצמה ג"כ לא תברך דמאי שנא מברכת המבדיל שכתב הרב"י בס"ס רצ"ו ע"ש:

(שם סי' תצ"א):

כתב הד"ט ומנהגנו כפסק מרן שסתם בש"ע שם בתחלה דחייבות בהבדלה וכן היא סברת הרב"ח דאף למ"ד דפטורות מ"מ רשאות ושכן המנהג וכ"פ ג"כ הרמג"א דעל הבשמים ועל הכוס פשיטא דמותרות דברכת הנהנין הן דהעיקר כהרב"ח. ועיין להרט"ז שם על מ"ש הרב"ח ע"ש. ואיך שיהיה יבין המבין מדעתו דמה שרצה הרב ב"ד הנז' ללמוד דין הנר מדין הבדל' אין זיווגו אחר הס"ר עול' יפ' דנלע"ד דיותר יש לדמו' ברכת הנר לברכת הבשמי' מברכת הבדלה ועל הבשמי' כבר כתבנו בשם הרמג"א דאף למאן דחולק מצי לברוכי וכ"ש לפי מ"ש הרב הנז' בעצמו דטעם ברכת הנר להתיר הנאתו ופשיטא ליה דברכת הנהנין הוא אמאי מסיק אח"כ דאף שאנו מדמין וכו' דאין כאן דמיון אלא הוא הוא בעצם לדעתו ז"ל ברכת הנהנין וכן משנה שלימה שנינו אין מברכין על הנר עד שיאותו וכו' הרי דברכת הנהנין היא ומ"ש מבשמים. ועיין להרב שלמי צבור דף שכ"ה ע"ש דטעמא טעים בי למנהג המבדילים ואח"כ קורי' בין לנוהגי' בהפך ואין משום לא תתגודדו והביא שם דברי הרב שכנה"ג והדב"ש וע"ש להרב המגיה מ"ש בענין ברכת מאורי האש:

לג **עמד** טעמו בו על מה שנהגו להתחיל סעודת פורים ביום י"ד ולגומרה בליל ט"ו ומלבד מ"ש הרב ת"ה שכיון שמתחילים ביום ונמשכה בלילה הכל חשיב כסעודה א'. זאת ועוד בעירו שעושי' ב' ימים מספק והיה להם לעשות ב' סעודות ואיכא חסרון כיס לכן הוכרחו לתקן כך ויוצאים ידי שניהם ואע"פ שעושי' רוב הסעודה בלילה יפה עושי'

כדי להתפלל ערבית אחר שהתחילו קצת שאינם שכורי' ואח"כ גומרי' סעודתן ואף אם ישתכרו לא יפסידו תפלת ערבית (שם סי' תצ"ג):

הד"ט וי"ל דמה יועילו בהמשך הסעודה בלילה לצאת ידי חובת סעודת ט"ו כיון דסעודת לילה אינה מוציאה ידי חובת סעודה דימי משתה ושמחה כתיב ועיין להרב כתונת יוסף סי' כ"ט דכתב דהרב' מנהגי' יש בה יש שעושים מהבקר עד הערב ויש בצהרי' יש ממנח' ולמעלה ויש לעת ערב קודם ערבית ויש מתחילים סמוך לערב וממשיכים סעודתם בלילה ולכולם יש על מה שיסמוכו ומ"ה הר"מא בסי' תרצ"ה עצה טובה בעלמא קמ"ל אך מן הדין אינו מעכב כיון שאוחז קצת מהיום מקצתו ככולו ושם פירש ג"כ דעת רב כהנא ורבא במגילה דף ז':

לד **מי** שמת לו מת קודם פורים אין נוהג בו דין אבלות אף שאין פורים מבטל האבלות. ואם מת בפורים עצמו יש להסתפק כיון דיום לאבלותו הוא אם נוהג בו אבלות או לא ולענין הבראה דבר פשוט שמברין אותו דאפי' בח"המ דלכ"ע אין בו אבלות מ"מ מברין דלא אמרו שאין מברין בחה"מ רק כשמת בי"ט שאין מברין במוצאי י"ט לח"ה הואיל ואידחי ביום המיתה אידחי עד אחר המועד כמבואר בי"ד סי' שע"ח. (וע"ל אות ט"ו ולקמן אות ל"ח) (שם סי' תצ"ז ראשון):

לה **על** מה שרבים שאלו אם מותר לגלח בט"ו אדר שחל להיות בע"ש מפני כבוד השבת כיון שנהגו במקומו שלא לעשות מלאכה משום ספק השיב שיש להתיר כיון שאינו אלא מנהג ול"ד לחה"מ דאסור מדאורייתא. וכל שמותר להסתפר בחה"מ מותר להסתפר אף ע"י ספר ישראל אף שיש ספר עכו"ם והוא פשוט:

(שם סי' בתרא):

הד"ט ואיני יודע בעניותי להבין אמרי בינה שכתב דמשום דבח"ה אסור המלאכה מדאורייתא מש"ה לא שרינן להסתפר אפי' לכבוד השבת ומכלל דאי לאו הכי הוה שרי וקשה לע"ד לשמוע דהא איסור תספור' בחה"מ הוא משום כדי שלא ליכנס מנוול לרגל אשר ע"כ אם נסתפר בערב הרגל לר"ת שרי ושרי כנודע הגם דלא קי"ל כותיה ועיין לעיל סי' כ"ו אות ד'. ואי איתא דאסור להסתפר משום איסור מלאכה אמאי לשתרי לר"ת אם נסתפר קודם הרגל ואפי' שלא לכבוד שבת וכי איסור המלאכות בח"ה אינו אלא כשלא נתעסק באותה מלאכה קודם הרגל. ובענין היתר להסתפר אפי' ע"י ישראל אף אם אפשר עי"ג כל שהתירו לו להסתפר ע"ל סי' כ"ו אות א' ועיין להרב דבר משה ח"א סי מ"א דפסק דמותר לגלח בפורים שחל להיות בע"ש דוקא ע"י עצמו או ספר עובד כוכבים:

ועיין להרב חקרי לב ח"א סי' פ"ח שראיתי אח"כ שעמד בזה וע"ש בס"ס שהרב ד"מ יסד המנהג בשאלוניקי עירו לאסור ע"י ישראל ושכן עשו ג"כ מעשה בע"הק ירושלים כמ"ש הרב פרי האדמה בהל' מגילה אך באיזמיר מקום כבודו שלו המנהג להתיר ע"י ישראל וכמנהגנו פה פירינצי וכאמור:

לו **יוצא** אדם י"ח ממצות משלוח מנות או ממתנות לאביונים אם יתן לקטן וכדינו אמת של הרב פר"ת במים חיים שלו סי' ד' דהמזכה לכהן קטן א' מכ"ד מתנ"כ דמהני וגם הרב כנה"ג בהל' פדיון הבן הגהת הטור אות ג' כתב שהעיד מהר"א לפפא שעשה מהר"א מוטל מעשה בכהן קטן לפדות הבן ע"ש וכן בני"דד ואפי' קטן ממש מהני לאפוקי ממה שהצריך הרב פר"ח שם שיהיה קטן דאגוז ונוטלו צרור וזורקו ע"ש:

(אגורה באהלך דף כ' ע"ב):

לז **יגע** ומצא סמוכות לסברת מור"ם סי' תרצ"ה במי ששלח מנות לרעהו ואינו רוצה לקבלם או מוחל לו דיצא וחילק ידע בין מתנות כהונה דהדבר יצא מפי המלך הרב פר"ח במים חיים שלו סי' ה' דכן הדין בכפר שאין בו רק כהן א' ואינו רוצה לקבל פדיון הבן וכו' עי"ש שהביא דברי המלך שלמה ן' עזרא שהאריך קצת בענין זה וסיים דלא יצא ודלא כמו"רם והוסיף הרב המחבר שנית ידו לקיים דבריו הראשוני':

(שם דף הנז'):

לח **הכל** כמנהג המקום בדין אבלות בפורים דבמקו' שנהגו דלא כרמב"ם אעפ"י שהוא מארי דאתרא ואינם נוהגים בו אבלות וכסברת הרא"ש וכן להפך. ולא ניחא ליה מ"ש מרן בי"ד דיש לפסוק כהר"ם והרא"ש שהם רבים נגד הרמב"ם דהא גם רגמ"ה וס"ה והרוקח מסכימים לסברת הרמב"ם ואילו היה פוסק כהרא"ש משום דהו"ל מקל באבל ניחא:

(וע"ל אות ל"ד) הר"י קצבי סי' ו':

לט **הורה** לאיסור למי שחל יום ז' לאבלותו ביום פורים לעשות הנשואין באותו יום דהרי הוא כשבת שעולה ואינו מפסיק ולמ"ד דמפסיק נמי משום דדין פורי' כרגל אסור לישא אשה ברגל ואף שטען אבי הכלה שאם לא ישא אז ימתין עד חדש אחר משום דלא מסמנא מלתא בחסרון הירח ויש לחוש שיתקלקל הזיווג אין אלו רק דברי הבאי ונשא ונתן שם על דברי הרב דרכי נועם בי"ד שלו סי' כ"ח על תמיהתו על הרב כ"מ. ועוד השיב על מה שנשאל בדין חתן אבל כשנהג תחלה ז' ימי האבלות ואח"כ ימי משתה אי פסקא גזירת ל' או עולים לל' והשיב דלדעתו מבטלי גזירת ל' דאל"כ לא יעלו נמי וסמך הוראתו עמ"ש רש"ך סי' שצ"ט בשם הר"ר בנימין ע"ש דסיים דבכה"ג הוי דומיא

דרגל דמבטל גזירת ל' ע"ש בשם הרב שמ"י. והרב המחבר סתר ראיותיו ושלא יבטלו ימי המשתה גזירת ז' או ל' והרב שמ"י חזר לחזק הוראתו דגזרת ל' מיהא בטלי:

(פחד יצחק ערך אבלות בפורים):

מ **המשמר** המת חייב במגילה וכ"ש להרב חוות יאיר מסי' ח' עד י"ב דס"ל דגם במת מצוה אי אית ליה מגילה יתרחק ד"א ויקרא עיין להרכנה"ג ושיירי סי' תרפ"ו הגהות הרב"י ובגן המלך אות פ"ב. ועוד לו שם דיחוי סברת מי שהיה סובר דמשמר המת פטור כשם שפטור מק"ש ושלכן כל מה שהקשו המגינים ניחא וניחא דליתא דהא אפי' במת מצו' כתב הרב"ח סי' תרפ"ז דפלוגתא דפוסקים היא אך משמר המת בעיר חייב ואי לשמרו מעכברי' יכול לסגרו במקום שאין העכבר וחולד' יכולי' ליכנס או יניח שמירתו למי שפטור מקריאת' ול"ד כלל לק"ש דאמרי' העוסק במצוה פטור וכו' משא"כ במ"מ דאם יש שהות לעשות שתיהן פוסק אפי' מעבודה ותפלה ועל מ"ש המגינים יעויין להרב ח"י הנז' סי' ח' וכו' דמשם הוראה יוצאת דלדידיה אפי' במ"מ חייב לקרוא בריחוק ד"א וקבל החכם השואל תשובתו והודה שתורתו אמת:

(שם ערך מגילה דוחה):

מא **עוד** לו שם בשם מהר"י בריאל שמנהג מנטובא שאין היחיד מברך ברכה אחרונה על ק"מ אך בשם מהרי"ב קאזיס כתב שמנהג מנטובא לברך גם היחיד וכמנהג פירארא ושכן היה נוהג ג"כ מר אביו ואף שהדבר במחלוקת לא אבה לזוז ממנהגו ושאין לומר בזה ס' ברכות להקל אא"כ אין מנהג בהפך ולראיה לזה מברכו' שלפניה דר"ע ור"ג הובאו במרדכי פ"ק דמגילה ס"ל דאין יחיד מברך ואפ"ה מנהג כל ישראל לברך מבטל הכלל של ספק ברכות להקל (וע"ל סי' ה' אות ל"ג) שם ערך מגילה מברכין:

סב **לא** מצא קפידא מקום לנוח במה שהקפיד הרשכה"ג בסי' תרצ"א גבי דין עשרת ברייש דפא ופי' מ"ש במס' סופרים באופן שלא מצא מקום לחוש לחששתו:

(גנת וורדים כלל ד' סי' י"ב):

מג **פשפש** ומצא הבנה לתמיהת מהר"י מברונא בתשו' סי' כ"א דף נ' על מה שראה במיימוני סוף הל' פורים דאם אירעו נשואין בפורים יקראו המגילה בבית החתן וכלה ותמה עליו איך יארעו נשואין בפורי' והרב שכנ"הג סי' תרצ"ז הגה"ט אות ז' כתב עליו ולא הבינותי דבריו והרב"ח כתב דכוונת מהר"י מברונא דבמקומן דנוהגין לעשות קופה ביום ד' כמ"ש בפ"ק דכתובות וכפי הקביעות לא בד"ז פור דהיינו יום י"ד ולהכי קמתמה הרימ"ב אך לפי מה שנהגו בכל המזרח וא"י לעשות חופה ביום ו' ליכא תמיהא דמצי למקלע יום פורים ביום ו' עכ"ל:

(חסדי דוד ס"ס תרצ"ו):

הד"ט ולע"ד יתפלא הדבר מאד לדחוקי נפשין כולי האי ולומר דמהר"י לא ידע דבערי המיימוני אשה נשאת ביום ו' ועוד ק' דהא איכא אלמנה שלדין המשנה נשאת ביום ה' דמצי למקלע לפי הקביעות ועוד אטו יום ט"ו לכרכים לאו יום פורים מיקרי דמצי למקלע ביום ד' ואמאי ידחוק לפרש דוקא יום י"ד ודוקא למנהג' ודוקא לבתולה כדי לתמוה עליו כאילו לית לה פתרי למציאות נשואין ביום פורי' באופן דדברי הרשכנה"ג נכונים באמרו ולא הבינותי דבריו:

מד **הביא** דברי הרשכנה"ג סי' תר"צ הגהת הרב"י דאם הפסיק בשיחה בקריאת המגילה אצ"ל לראש אך למהר"י אישקאפה שם דוקא בהפסיק בשתיקה אינו חוזר אבל בשיחה חוזר ושכ"פ הטור (ע"ש דברי הרי"א הנז' בראש יוס' שלו ד' ע"ז ע"א) ודחה הרב המחבר דבריו ונסתפק לדעת מהרי"א הנז' בדין שמעון שאמר לראובן שכבר יצא י"ח לקרוא לו להוציאו והפסיק שמעון השומע בדבור ולא ראובן הקורא פסק הוא דיצא כיון דהמשמיע לא הפסיק:

(רוח אליה על הר"ם במגילה פ"א דין ג'):

מה **הציל** את האר"י מר"ן ז"ל בש"ע שכתב דלאסור המלאכה של יום זה בזה אינו מנהג ממה שתמה עליו הרפ"ח ודאדרבה ממקום שבא הרפ"ח לדחות פסק מר"ן משם יש ללמוד מר"ן נכונים דאין המנהג מנהג ע"ש:

(שם פ"ב דין י"ד):

מו **יש** לבטל המנהג שנהגו באיזה מקום לומר פיוט מי כמוך בשבת כור תוך נשמת כל חי. (דברי דוד סי' כ"ד):

מז **השולח** לחבירו פאשטיל"י העשוי מעיסה ובתוכה בשר חשיב כב' מינים ויוצא י"ח משלוח מנות וכן משמע ממ"ש הטור ומר"ן סי' תקנ"ב דלקולא אזלינן ועיין להרב עדות ביעקב סי' צ"ב:

(מים שאל במים ראשונים סי' ח"י):

הד"ט הגם דלכאור' איפכא שמעינן מהתם דפסקו דבסעודה המפסקת נחשב לתבשיל א' כל שדרכו בכך בכל השנה ע"ש מ"מ אפשר לע"ד דכוונתו הוא לומר דכיון דהתם פסקו לקולא מטעמא דיהיב מר"ן שם דכדאי הרמב"ן לסמוך עליו דס"ל הכי ה"נ נימא כדאי הוא הרי"ץ גיאת ומחמירי' אחרי' בסעודה מפסקת דב' מיקרי אף מה שדרכו בכך בכל השנה לאחשובי הכא נמי לשנים ולצאת י"ח משלוח מנות

מח **אין** לחוש לסברת הנמנעי' לומר בליל פורי' ובא לציון גואל מטעמא דאין עיקר גאולה בלילה דמה בכך אם עיקר' ביום לשנזכירנה בלילה סמך למה שנגאלו ממות נפשם והיו צועקים ביום ובלילה לכך נראה שיש לאומרו אחר קריאת המגילה (ראש יוס' ר"ס תרצ"ג):

מט **טעמא** יהיב למצו' נתינת מתנו' לאביוני' ומשלוח מנות לפי מארז"ל דלא די שקנו אות' להריגה וה' הצילם אלא אף מה שהיו תאבים ורוצים להיו' נמכרי' לעבדים ושפחו' וליטול כל אשר מזה ניצולו ולא די שעשו בשנאיהם כרצונם אלא שבביזה לא שלחו את ידם וכשהיו בצרה שהיו אומרים להן תקחו ממונינו היו משיבים להם למחר אנו הורגים אתכם והממון שלנו הוא לפיכך תקנו לתת מתנות לאביונים:

(שם ר"ס תרצ"ד):

נ **ההוא** אמר דלדעתו הנודר להתענות בפורים אין הנדר חל עליו דדברי פורים קבלה נינהו דהן כד"ת וכשם שהנודר להתענות בשבת ור"ח לא יתענה ה"נ פורי' אלא דמרן פסק בהלכות תענית דיתענה אם לא יתירו לו. (שם סימן תרצ"ה):

נא **נסתפק** אם אשה שקראה כבר יכולה להוציא אחרת או איש למ"ד שמוציאה דמשמע מהרא"ש בברכות ד"כ דאין הנשים בכלל ערבות ולכן איש שבכלל ערבות מוציא אף שיצא משא"כ אשה אם אינה בכלל ערבות וה"ה קטן לאשה או קטן אחר גם נסתפק אם אשה מוציא' לטומטו' בדיעבד דהוי כס"ס שמא מוציא' הנשי' ושמא זה נקבה נב **הניח** בעיון מ"ש המג"א בשם מט"מ שהמנהג שאין שולחין מנו' דמשנ' ערוכ' הוא אין מוליכי' לבית האבל וכו' רק בסלים הא בהדיא דאפי' לבית האבל מוליכי' רק לא בכלים מכובדי' ודוקא בז' ימי אבלות אך בל' ויב"ח לא שמעי' ליזהר אפי' במכובדים. (מר וקציעה סי' **הד"ט** ואנן בעניותין לא זכינא למיקם אספיקא דגברא רבא דלו יהי' דמתני' לא מסייעא למנהגא אכתי לא סייעתא תיובתא קחזינן מהכא די"ל דבל' ויב"ח מיתסר אפילו בשאינן מכובדים ובז' דוקא היקלו לשלוח משום בטלנות דאבל ואיסור מלאכה שמא אין לו משלו משא"כ אחר ז' דיכול לעסוק במלאכתו וכאשר ראיתי אח"כ להר' טוב לכת סי' שע"ח סעי' י"א ע"ש דהיינו ממש כמ"ש וממילא אין להוכיח כלום מההוא ולומר דאם התירו בז' כ"ש בל' ויב"ח דשניא דא מן דא ודילמא יאסר אחר ז' וכ"ש דמתני' דאין מוליכין בסעודת הבראה מיירי וכ"כ הרע"ב שם וז"ל אלא בסלין של ערבה קלופה שלא לבייש העניים הבאי' להברוות שאין להם טבלא וכו' ע"ש ודילמא הבראה שרי משום דאסור לאבל לאכול סעודת הבראה משלו אך לאחר מכן מתני' לא מיירי ואפשר דאסור אפי' בסלים באופן דבהא סלקי ונחתי' דממתני' לית תיובתא כלל למנהג שאין שולחין

ואם אין זכרוני כוזב ראיתי באיזה מקומו' שנוהגי' לשלוח לאבל תוך יב"ח דברים שאינם מיני מתיקה הנוהגי' לשלוח למי שאינו אבל ואין האבל חוזר לשלוח לו ולא לזולתו ומשקל שקלו ומיהב לא יהבי וטעמא בעי דמחלפא שיטתייהו:

נג **העלה** כדעת הרב"ח בא"ח סי' תרצ"א דמגילה בדפוס פסולה אפי' בדיעבד ושם בהשמטו' הביא ג"כ שהרמ"ף אוסר ושם יישב סתירת הרפ"ח בסי' תרצ"א למ"ש בהל' גיטין סי' קכ"ד די"ל דדוקא בגט דכל שאינו חק תוכו' ממש יש להכשיר אבל אה"נ דבס"ת ומגיל' מודה הרפ"ח דלא מיקרי כתיבה על הספר ובדיו (זרע אמת סי' קי"ז):

הד"ט גם יתוש כמוני קדמו במעשה בראשית בשות' דינוקא סי' קע"ה לפני דלפני צאת לאויר העולם ספרא דבי רב הנז' והבאתי. לכלל יישוב באופני' אחרים סתירת דברי הר' פר"ח אשר תמה עליו הר' מטה יהודה בסי' תקצ"א דף נ"ז ע"ב ושם ישבתי ג"כ פסקי הרמ"ע בת לכאורה לא שפכי הדדי ואנכי עמדתי שם על דברי הרב קרבן נתנאל ומ"ש עליו הרב ברכי יוסף נר"ו שם אות ב' דאמר מני"ר דהפר"ח לא הקשה על הרב ס' הזכרונו' כדברי הרב ק"נ הנז' רק כתב סברת עצמו ע"כ דקשה לע"ד דמחלוקת במציאות היא אם הקשה אל או לא וניתי ספר וניחזי ואפשר לומר לע"ד דאיכא בינייהו משמעו' דריש (היינו ר"ת) דבדפוס שלפני כתוב בר"ת תיבת ול"נ והרב ק"נ הבין ד ולא נהירא ואקשויי קא מקשי הרפ"ח ואילו הרב"י נר"ו פרושי קא מפרש ולי נראה ולא השג ישיג כנלע"ד לקיים דברי חכמים ולמזכי שטרא אבי תרי ואכמ"ל:

וע"ל סי' ח' אות י"ב:

מעתה ומעכשיו אל אל אשים דברתי צור לבבי עזרני סמכני וזכני לגמרה של תורה בשאר חלקי הש"ע כאשר עם לבבי ומהרה חושה גואל לישראל תביא. (אכי"ר):

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם